

ఆంధ్రపత్రిక

(మొప్పది తొమ్మిదవ)
సర్వదారి సంవత్సరాది సంచిక

(1948-49)

సంపాదకుడు :
శివలెంక శంభుప్రసాదు

శాస్త్రపురి :
ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున
ముద్రితము.

[వెల రూ. 2]

సర్వధారి ఉగాది సంచిక

విషయానుక్రమణిక

పంచాంగము	1-40
ప్రస్థాన	3-6
మహాత్మా! భారత్ ధార కా!—గురజాడ రాఘవశర్మగారు	7-8
గాంధీమహాత్ముడు—భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్యగారు	9-12
మరచరాని మహాసీయవ్యక్తి—డి. యస్. శర్మగారు	13-18
రెండు మంచి పనులు—సింగళి లక్ష్మీకాంతంగారు	19-23
వ్యావహారికభాష—మంచిచెడ్డలు—గొకిపాటి కృష్ణమూర్తిగారు	25-29
శాంతమూర్తి—కొనరాజు రాఘవయ్యచౌదరిగారు	30
వధూసర—నోరి నరసింహశాస్త్రిగారు	31-40
నేటితెలుగు : నోటితెలుగు—నేలూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు	41-43
ఆటవెలది—ఇంద్రగిరి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	44-49
మన క్రొత్త రాజ్యాంగప్రణాళిక—మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు	50-56
భూమిశిస్తు, భూమిసాగు సాంస్కరణలు—కళా వెంకటరావుగారు	57-62
అపేక్ష-ఉపేక్ష—పూరి రామచంద్రయ్యగారు	63-64
కావ్యహరిశ్చంద్రము—విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	65-75
తొలిచూలు—'క్షీణతి'	76-78
నసంత క్షిప్తి—గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రిగారు	79-80
రాజా సితాబ్ రాయు—దిగంబి శివరావుగారు	82-86
ధర్మసమన్వయము—కొత్త సత్యనారాయణచౌదరిగారు	87-88
సవ్యాధిద్రవ్యాకరణ నిర్మాణము—చిలుకూరి నారాయణరావుగారు	89-95
గణితవిజ్ఞానము—నేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు	97-102
ఆర్థభాగాలలో భిన్నహృదయములు—బలివాడ కాతారావుగారు	104-112
రాష్ట్రసంపాదన-నిర్మాణము—(ఒక ఆంధ్రుడు)	113-118
సన్మమైన వ్యవసాయ పథానావశ్యకత—మోచర్ల దత్తాత్రేయులుగారు	119-124

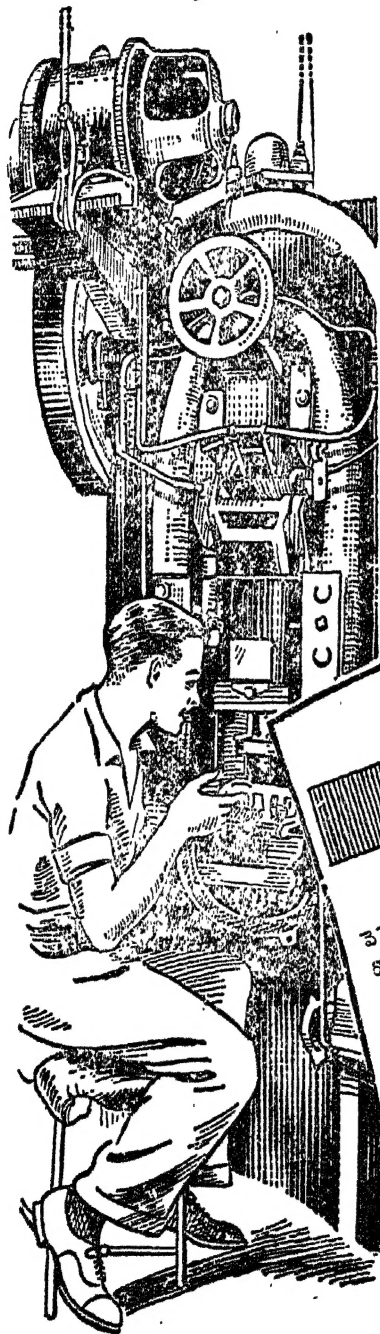
త్రివర్ణచిత్రములు :

౧. సతీనిర్యాణము; ౨. సుఖసంసారము; ౩. ధూర్జభమరము; ౪. ప్రాచీనాలంకారము; ౫. కోయదొర.

సాధారణచిత్రములు :

సంజవెలుగు; దేవాయ ప్రాంగణాన; మహాభినిష్క్రమణము; దేవతలలో కలిసిన దివ్యపుగుళుకు, గాంధీ మహాత్ముడు; ప్రేమమూర్తి; హంపిడేశ్రములోని గుట్టస్తంభము; విషనవిహరి; శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులుగారి సతీమణి శ్రీమతి ఆదిలక్ష్మమ్మగారు.

Making West End Watches for you

మి.కొ.అను వెస్టెండ్ వాచ్‌లు తయారుచేయుట

చరీతేసుట. 'వెస్టెండ్' వాచ్‌తేసుటను తయారుచేయు
నాటవనుగు 250 ఉన్నది పవర్ ప్రెస్సు చూచారా :
గడియారములు చిరకాలము నున్నవను వీలుగా
సమర్థముగా తయారుచేయబడును. తేలికగ వంగి,
జ్ఞాప్తిపడే తేసుటనుకొనవచ్చు. గట్టిరకవ 'వెస్టెండ్'
చరీ కొనుడు.

దిగువకుటలు బాంకపోవుటచే ప్రకటించిన అన్ని
రకములను చక్కలు చేయలేకపోవచ్చు. నడుతున్నంత
వరకు మీ ఆర్డరులను అనుజరిపుటకు వర్తయత్ను
ములు జరుపబడును.

వెస్టెండ్ వాచ్‌కంపెనీ, బొంబాయి తీరకలక్తా,

మినియోచరు "O" రకము
వెస్టెండ్ పేటెంటు ఎవర్ టైమింగ్ టేబుల్ క్వార్టెజ్, 30 ప్రెజ్. క్వార్టెజ్ రు. 110
రూ. 120

మి. కీ. వ. సీ. కే
వెస్టెండ్ పేటెంటు ఎవర్ టైమింగ్ టేబుల్ క్వార్టెజ్, 30 ప్రెజ్. క్వార్టెజ్ రు. 91
రూ. 108

WEST END WATCH CO.
BOMBAY CALCUTTA

జిల్లా పోట, రాజమండ్రి

మెసూరు ప్రీమియర్ మెటల్ ఫ్యాక్టరీ

హిందూస్తాన్ మెటల్ రిఫైనరీ లి. డ్.
ర్యో లింగ్ మి ల్సు

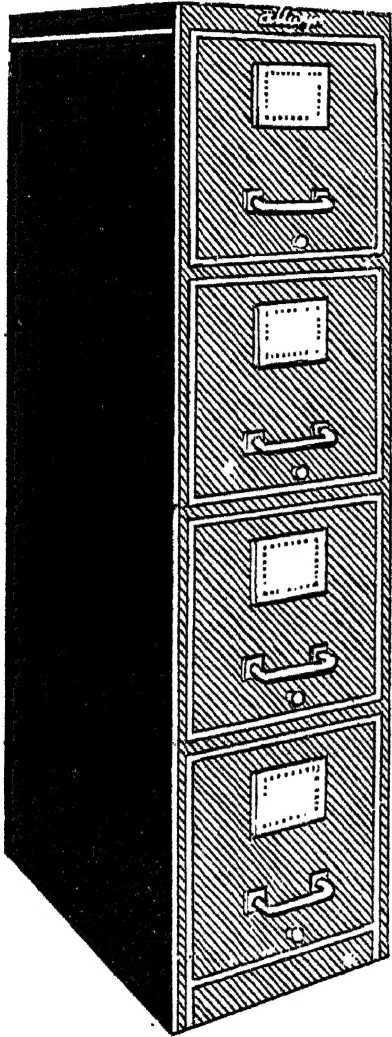

3177

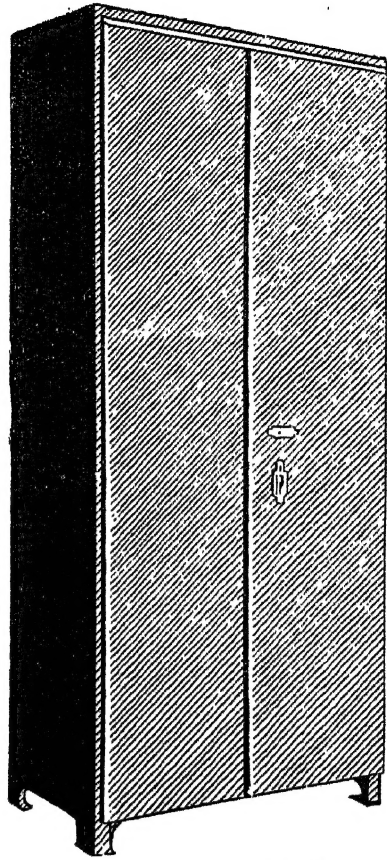
కేశవలూలో కే. షా

సమస్య : తిండియూర్జీవు.

* అగ్నికలింకావి * చోగల కభేద్య
మైనవి * దమ్ము - కీటకములు - తేమ
చొరకుండ వూర్తిగా రక్షణమిచ్చునని.

అగ్నికలింకావి

అగ్నికలింకావి

ఇది పెన ఉక్కు బీరువా - ఇష్టముచేర్చినట్లు అమర్చ వీరియన 4 అరచ, వీరిన్
ఫోర్ అరచలు, సైకి ఇవలించుచు, చూచుచు ముం తాళముచేయు
వద్దతి, అరు వివర తాళములు, తోడు తాళపుచెపులు కలిగినవి.

సం. 19 U 2 78" X 36" X 19"

సం. 19 U 6 48" X 24" X 19"

నాగుద్రాయర్ల వురస్కాప్ డైరింగ్ కాచివెట్టు - డైరింగ్ వురస్కాప్
అదోచుట్ట తాళములు కలిగినవి

క్యాష్ డ్రాఫ్టులు, అతుకురేక బరువుగా నిర్మించబడినవి తాళముతో ఊరదీయుటకు
వీలైన ఉక్కు అదుగుబలలవల్ల పేజాలమీదగాని, కొండమీదగాని, అ మూర్త
తోపంగాని తేలికగా అమర్చ వీలైనవి, నాగుద్రాయర్లు : 16" : 14" : 12" : 10"

నెంటునే మద్రాసులో పో రూములవద్ద డెలివరీ యివ్వబడును.
ఇనుపపెట్టెలు, డిపొజిటువాల్టలు, గ ట్టి రూ ము లు,
తలుపులు, రాళ్లు మొదలైనవికూడ తయారుచేయబడును.

కర్జన్ & కంపెనీ

C U R Z O N & C O.

50 వండ్లుగా సుస్థాపితమై నిర్దుష్టమైన ఫర్నిచరుకు ప్రసిద్ధిగన్న దేశీయసంస్థ.

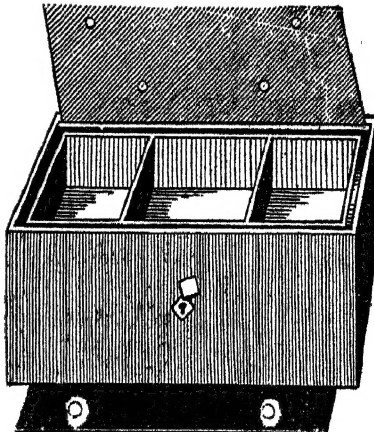
మాంట్ రోడ్డు

::

::

::

మద్రాసు 2.

ఇందో కమర్షియల్ బ్యాంకు లిమిటెడ్.

రిజిస్టర్డ్ ఆఫీసు : మాయవరం.

సెంట్రల్ ఆఫీసు : మద్రాసు.

అనుమతిపొందిన మూలధనం	...	రూ. 25,00,000
జారీ చేయబడిన, చందా వేయబడిన మూలధనం	...	రూ. 21,25,000
చెల్లింపబడిన మూలధనం	...	రూ. 18,75,000
రిజర్వు ఫండు	...	రూ. 10,00,000

మద్రాసు పట్టణమున ఆఫీసులు :

ప్రెసాబజార్ రోడ్డు, మాంబళం, మైలాపూర్, పెరియమెట్టు, ట్రిస్టి కేసు.

బ్రాంచిలు :

ఆముదాలవలస	కంజీవరం	మధుర	పుదుచ్చోటి	తెంకాశి	నేదారణ్యం
అంబాసముద్రం	కడలూరు కొత్తవూరు	మారుపేరు	రామ్మడు	తిరు R. S.	కల్లూరు
అంబూరు	కడలూరు పాతవూరు	శాగవట్లం	సాలూరు	తిరునల్వేలిజంక్షన్	విజయపురం
అనకాపల్లి	ఈశోద్దు	పాలపూట్	సియాలి	తిరునల్వేలి కోట్	విట్టపురం
చిదంబరం	జయపూర్ (ఒరిస్సా)	పరమపడి	తాడేపల్లి గూడెం	తిరుచినాపల్లి	విరుధునగర్
చీపురపల్లి	కాగైకుడి	పార్వతీపురం	తంజావూరు	తూ. గిరుడి	విజయనగరం
చిత్తూరు (కొచ్చిన్)	కుంభకోణం				

అన్ని రకాల బ్యాంకింగు వ్యాపారములు చేయబడును.

ఎస్. ఎస్. ఎస్. కంకరలింగ ఆయ్యర్, మేనేజింగ్ డైరెక్టర్.

Here's the
Meal that makes
Mouths Water!

The Secret is **LG**

ASAFOETIDA

పొను రు. 2-10-0. Sold Everywhere

LALJEE GODHOO & Co.
Head Office Sowcarpet Branch
BOMBAY 3. MADRAS. KUMBakonam.

ఉగాది శుభ సమయమున
మా ఆభినందనములు.

నా బ్యాతకు

ఆనందమునకు

ఆరోగ్యమునకు

రుచికి

అగ్రస్థానము వహించిన

ఎల్. జి. ఇంగువనే

ఎల్లప్పుడు ఉపయోగించుడు.

నకలును క్షణమునా చి మోసపోకుడు.

లాల్ జీ గోధూ అండ్ కో.,

సాకార్ పేట

మదరాసు.

(H. O బొంబాయి)

శ్రీ సర్వధారి సంవత్సర పూర్ణశాస్త్రీయం (ఆంధ్రపత్రికా) పంచాంగమ్

విష్ణుశ విధిమార్తాంశచంద్రోన్దోపేంద్రీవందిత | సమాగణపతే తుభ్యం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మశాస్త్రే ||
 వేదమయ్యాం నాదమయ్యాం టిందుమయ్యాం పరపదోద్య దింకమయ్యాం |
 మంత్రమయ్యాం తంత్రమయ్యాం స్రవ్యతిమయ్యాం సౌమి విశ్వవికృతిమయ్యాం ||

గ మ ని క

పంచాంగములు ప్రపంచ మునందు పలు విధములుగ నున్నవి. పంచాంగమునందు వ్రాయబడు గ్రహచారాది కము ఆకాశమునందు సరి పడవలయును. అట్టి గ్రహ గతుల ననుసరించి వ్రాయ బడిన ఫలములు రుజువుగ నుండును. అట్టి పంచాంగ ములే పరిగ్రహ్యములు. కేవలశాస్త్రముచేతనే తెలి

యదగినయంశములుశాస్త్ర ప్రామాణ్యముచే నిశ్చయించి గ్రహగతులు ఆకాశము నందు సరిపడుట్లుగ నిందు చేయబడినవి. దీనిప్రకారము వర్షములు జాతకాది ఫలములు చక్కగరుజువిచ్చును విశేషములు లోపల విపులముగగలవు.

“తంత్రే సుపరిజ్ఞాతే లగ్నే ఛాయాంబుయంత్రసంవిదితే | పోరాశన సూర్యాధేనాదేష్టరా లతీ పంధ్యా||” పరాహమిహిరుడు.

బ్రహ్మశ్రీ శ్రీమత్పిడపర్తి చిరపూర్ణార్థ సిద్ధాంతి స్రవ్యశ్రీయశ్రుతే “దైవజ్ఞభూషణ”
 కృష్ణమూర్తికాస్త్రీణా ప్రణీతమ్

శ్రీరస్తు శ్రీ త్రిపురసుందరీ పరశివాభ్యాం నమః.

పంచాంగపద్ధతి సారాంశము

అనాదికాలమునుండియు, సాయన నిరయనపద్ధతులు రెండును వ్యవహారములో నున్నవి. అట్లు వేదములందు నూచన గలదని తిలకుమొదలగు విమర్శకులు నిశ్చయించిరి. మరియు తిలకుగార తమ మృగశీర్షయను పుస్తకములో ‘వేదకాలమునాటి జ్యోతిషాస్త్ర పరిస్థితి నెరుంగుటకు వేదాంగశాస్త్రము ముఖ్యాధారముని వ్రాసియున్నాడు. (చూ. మృగశీర్ష) అట్టి వేదాంగశాస్త్రమున వై రెండుపద్ధతులును గలవు. ఉత్తరాయణమునుండి శిశిుగ్రుప్రారంభము. దక్షిణాయనము చర్షగ్రుప్రారంభము. మగ్యయంతు మీనాయనము వసంతగ్రుప్రారంభము. వృషభాయనమునుండి గ్రీష్మగ్రుప్రారంభము. కన్యాయనమునుండి శరదృశుప్రారంభము. వృశ్చికాయనమునుండి హేమంతగ్రుప్రారంభము. ఇట్లు సాయనముచే ఋతువులు నిర్ణయింపబడినవి. చైత్రవైశాఖాదిమాసములు చంద్రనక్షత్రసంబంధముచే అనగా నిరయనమానముచే గలిగినవి. ఈనిరయనపద్ధతికి నక్షత్రవిభాగము ధనిష్ఠాదియందున్న ధనిష్ఠాయోగతారనుండి చేయబడినది. గర్గసంహితయందును అట్లేగలదు. ఈవ్యవహారము వేదములందు సూచింపబడినది. పరాహమిహిరులును పంచసిద్ధాంతికలోని సూర్యసిద్ధాంతమున ఈరెండు పద్ధతులను సూచించియున్నాడు. అందు ధనిష్ఠాది ధనిష్ఠాతారనుండి చేయబడిన నక్షత్రవిభాగప్రకారమే కొన్ని నక్షత్రములయొక్క భోగ (ధ్రువ)ముల నిచ్చియున్నాడు. అట్టి వైదికమై పరంపరాప్రాప్తమగు నక్షత్రవిభాగముచే సిద్ధమగు అశ్విన్యాదియొక్క ఇంతు గ్రహింపబడినది. అట్టి అశ్విన్యాదినుండియను నిరయనగ్రహసంచారము జాతకాదులందు వర్ష ఫలాదులయందును బాగుగ రుజువిచ్చుచున్నది. అట్టి నిరయనగ్రహ సంచారము సాయనపద్ధతినలన నగు ఋతువిభాగమున్ను ఇంతు చూపబడినవి. వీటింగూర్చి యిదివరలో 2-3 సంవత్సరములనుండియు సప్రమాణముగ వివరమును వ్రాయుచుంటిమి. ఇప్పుడును కొంత సంగ్రహముగ లోపల వ్రాయబడియున్నది. ఫలవిమర్శనమున్ను శాస్త్ర ప్రామాణ్యముచే వ్రాసియుంటిమి. అనేకవిషయములు సప్రమాణముగ వ్రాయబడినవి. అన్నిటినిన్ని సాంతముగ చూడగోరుచున్నాను.

ఇట్లు పంచాంగ కర్త.

శ్రీ సర్వధారి సంవత్సర పంచాంగ పీఠిక

దేశాంతరచక్రము

సంవత్సరములు	మేషము	మృగము	మిథునము	కర్కటము	మృశ్శిరము	ధనుము	మకరము
శృంగేరి	౫౩	౬౦	౬౫	౬౭	౭౬	౮౧	౮౩
మేసూరు	౩౦	౪౭	౫౪	౫౮	౬౯	౭౧	౮౦
అనంతపురం	౩౦	౩౪	౩౭	౩౯	౪౬	౪౩	౪౧
కర్నూలు	౨౫	౨౭	౨౮	౨౯	౩౩	౩౨	౩౧
హైదరాబాద్	౨౦	౧౮	౧౭	౧౬	౨౨	౨౩	౨౪
వరంగల్లు	౧౨	౧౦	౯	౮	౧౪	౧౫	౧౬
సెలూరు	౫	౧౦	౧౩	౧౫	౦	౩	౫
చెన్నపట్టణం	౩	౧౧	౧౬	౧౯	౫	౧౦	౭
కుంభకోణం	౧౧	౨౪	౩౩	౩౭	౨	౮	౫
కంచి (కామకోటి)	౮	౧౬	౨౩	౨౫	౦	౭	౯
రాజమండ్రి	౧౨	౧౩	౧౪	౧౪	౧౧	౧౦	౧౦
బందరు	౭	౬	౬	౫	౮	౮	౯
నీలూరు	౬	౬	౭	౭	౬	౫	౫
విజయనగరం	౨౮	౩౧	౩౪	౩౬	౨౫	౨౨	౨౦
బరంపురం	౪౨	౪౭	౫౨	౫౪	౩౭	౩౨	౩౦
రంగూరు	౧౫౭	౧౫౮	౧౫౮	౧౫౮	౧౫౬	౧౫౬	౧౫౬

ఈ పంచాంగమున గల తిథ్యాదిభుజికలు బెజవాడకు చేయబడినవి. కావున గుంటూరు తెనాలి మొదలగు ప్రదేశములకు ఈ పంచాంగము సరిగ సరిపడును. చెన్నపట్టణమువరకు విశేష వైషమ్యములేదు. రాజమండ్రికి తూర్పునను వరంగల్లుకు పశ్చిమమునను వైషమ్యమును సంస్కరించుకొనవలయును. ఆ యా ప్రదేశములకు మేసాదిసాయనమాసములందగు దేశాంతర విభుజికలు పైచక్రమున చూపబడినవి. మేసాయనమునుండి వృషభాయనమువరకు పాయన మేషమాసము. ఇట్లు ఆ యా సాయనరాశి సారమాసములను తెలియవలయును. పంచాంగస్థుటి విభుజికలందు పైదేశాంతరవిభుజికలను అడ్డగీటుకుపైన్నవాటిని తీసివేయవలెను; క్రిందనున్నవాటిని గలుపవలయును. అట్లు చేయగా స్వదేశ తిథ్యాది భుజిక లగును. గంటలు (ప్రాంతగర్హణములో గావున) సంస్కరింపవలెననినది.

మేసాదినిరయనరాశిప్రమాణములు

మేషము	౪-౨౨	సింహము	౫-౧౭	ధనుస్సు	౫-౧౮
వృషభము	౫-౧	కన్య	౫-౧౩	మకరము	౪-౩౯
మిథునము	౫-౩౧	తుల	౫-౨౪	కుంభము	౪-౨౮
కర్కటము	౫-౩౧	మృశ్శిరము	౫-౩౫	మీనము	౪-౧

మేసాదిసాయనరాశి ప్రమాణములు

(నిరక్షదేశమునకు)

మీనమేషములు	౪-౩౯	కర్కట ధనుస్సులు	౫-౨౨
వృషభకుంభములు	౪-౫౯	సింహమృశ్శిరములు	౪-౫౯
మిథునమకరములు	౫-౨౨	కన్యాతులలు	౪-౩౯

ఇవి దశమ లగ్నాయనమున కావశ్యకములు

అయనాంశములు ౨౩-౭-౧౬ గతివివి ౫౦-౨౬

సంవత్సర ఫలము

ఈ సంవత్సరము సవనాయకులలో 6 ఆధిపత్యములు శుభుల కై నవి గాని రాజమంత్రులు శనికుజులగుట పీడాకరము. పసుపాలకుడు బలరాముడు. ఒక కుంచెడు వర్షము. ఇది సుఖిక్షప్రవము. చంద్రగ్రహణము స్వల్పగ్రాసమైనను ఒక చైత్రముననే రెండు గ్రహణము గల్గుట భయావహము. మరియు జ్యేష్ఠబహుగౌమాఘశ్రావణభాద్రపదము లందు వృశ్చికాంతమున గురుసంచారము మొదలగు గ్రహస్థితిగతులు ప్రపంచమునకు పీడాకరములు. శనిసంచారమువలన నీన బాహ్యక గాంధార దేశముల కరిష్టసునియు తెలియుచున్నది. ఇతర గ్రహ యోగములను శనిసంచారమును పీడింబట్టి వ గోపవంశకళింగ కాంభోజాంధ్రకిష్కింధావింధ్యాది ప్రదేశములకు నీన యని తెలియుచున్నది.

మి వృ మే మీ

మి వృ మే మీ

	కు	రా	ర చం
			బు
కు శ	జగల్గము		
	లకే		గు

	కు	రా	బు
కు శ	వర్షలగ్నము		
	కే		గు

ఇందు జగల్గమును తులయందు కేసువు రాజ్యకేంద్రమున కుజశనిలు నుండుటచే రాజకీయాప్రద్రవములచే ప్రపంచమునకు విశ్రాంతి తగ్గి నట్లుండును. కాని తృతీయాష్టమములందు శ్వేతేంద్రగ్రహులగు గురు శక్రకులుండుటచే సాహసముచే పరిపాలన జరుగుటయు పరిపాలనను దృఢమగుటయు గల్గును. పశ్చిమంపుర విచంద్రబుధు లుండుటచే ఎంతగావరిహరింపబడుచున్నను సామంతవిగ్రహములు గల్గుచుండును.

అట్లు వర్షలగ్నమును బట్టి విచారింపగా విలగ్నాధిపతియగు కుజుడు శనితో గలియుటచే ముగ్ధిక్షిప్త విడిచిపెట్ట యుండును. వినును ప్రజలును పాలకులను ధైర్యసాహసములతో సమర్థించుకొన గలరు. బుధుడు లాభగతులగుట వ్యాపారపరిశ్రమములు కృద్ధి నొంది తన్మూలమున ధనలాభ మధికమగును. లగ్నమున ఉచ్చస్థితిగల్గుట స్వర్గ ముక్రడు అప్రమనురుడును ప్రపంచమునకు శ్రేయంకరమగు నుండిరి. కావున సగటున కొంత పేద గలుగుచున్నను భవ్యభవము గల్గి ప్రజలు సుఖము నందగలరు.

సర్వస్వముదాయమును ౧౬ పీఠములలో ౯ పీఠములు పంట ఫలించును. చైత్ర కు ౧౫ భుజ కించిన్నాస్థిన అర్ధాంశు గ్రాస చంద్రగ్రహణమును చైత్ర బ ౩౦ ఆ. మున కించి న్నాస్థిన త్రిపాద గ్రాస చూడామణి నామక సూర్యగ్రహణమును సంభవించును. జ్యేష్ఠ కు ౧౩ శ. ప్రతి ఈ బ ౮ మం. ప. శుక్రమాధ్యము. మార్గశిర బ ౪ సో. ప్రతి పాప కు ౧౪ గు. పలి నురుమాధ్యము, తిరుగ ఈ ఘాట్లకు కు ౧౫ శ. ప్రతి విరోధి సం. జ్ఞాన కు ౮ మి. ప్రాంతంవరకు శుక్ర మాధ్యమును గల్గును. ఈ సంవత్సర ఆశ్వయుజ కు ౫ గు. న సార్ధతితోటి తీర్థ సహిత పుష్కరణీనదీ పుష్కరప్రవేశము గల్గును.

ధాన్యములు, గోధుములు, నూవులు, పెసలు మొదలగు పంటలు బాగుగ ఫలించును. అరటి కొబ్బరి మినుములు బెల్లము వగైరా ధర గలిగియుండిను. సర్వేషాం సమస్తపథాని భవన్తు శ్రీఃశ్రీఃశ్రీః

పంచాంగ సందర్భము—పంచాంగ పద్ధతి.

అనాదికాలమునుండియు సాయననిరయనమానములు రెండును వ్యవహారములలో నున్నవి. (ఈ సాయననిరయనముల వివరణమును గూర్చి గత వ్యయ సర్వజిత్సంవత్సరములలో వ్రాయబడిన) మేషాయనమునుండి మేషాయనమువరకు సాయన సౌరసంవత్సరము. మేష సంక్రమణమునుండి మేషసంక్రమణమువరకు నిరయన సౌరసంవత్సరము. (మేషాయనము మార్చి 20; మేష సంక్రమణము ప్రస్తుతం ఏప్రిల్-13) ఈ మేషసంక్రమణముగల చైత్రమాసము సంవత్సరారంభ మాసముగ వ్యవహరింపబడుచున్నది. పూర్వకాలమున మకరాయనము గల చాంద్రమాసము సంవత్సరారంభమాసముగ వ్యవహరించినట్లు వేదాంగజ్యోతిషమున గలదు.

అయనములను ఋతువులను సాయనమానముచే వ్యవహరించుట, చైత్రాదిమాసములు నిరయనమానముచే వ్యవహరించుటయును అనాదిపద్ధతి. ఋతువులు సౌరము లనగా సాయన సూర్య సంచారమునుబట్టియే నిర్ణయింపబడిన వని వేదాంగ జ్యోతిషమున గలదు. మకరాయనము శిశిరర్తు ప్రారంభము. మిషాయనము వసంతర్తు ప్రారంభము. వృషభాయనము గ్రీష్మర్తు ప్రారంభము. కర్కటాయనము వర్షర్తు ప్రారంభము. కన్యాయనము శరదృతు ప్రారంభము. వృశ్చికాయనము హేమంతర్తు ప్రారంభము. వసంతర్తు ప్రారంభము సంవత్సరారంభము అనుచో వసంతారంభముగల మాఘము చాంద్ర సంవత్సరారంభమాసము. మకరాయనముగల చాంద్రమాసము సంవత్సరారంభమాసముగనుచో మార్గశిరమాసము సంవత్సరారంభమాస మును. మకరాయనముగల చాంద్రమాసమే చాంద్రసంవత్సరారంభ మాస మనట వేదాంగజ్యోతిష గర్వసంహితాదులందు గలదు. వసంతర్తు ప్రారంభము సంవత్సరారంభమనియును వేదములందు నూచింపబడి యున్నది వరాహోర్వర్ణభాషులు ఈ ఋతుపరివర్తనమునుగూర్చి విమర్శింపలేదు. అప్పటి సాయనపద్ధతిచే ఫాల్గున చైత్రములు వసంతమని చెప్పబడియుండెను. సామాన్యముగ అయనములకుగల తిథివ్యత్యాసముచే వైశాఖమునందును వసంతలక్షణము లుండుటనుబట్టి చైత్రవైశాఖములు వసంతమనుటలో అంత వ్యత్యాసము గోచరింపకపోవచ్చును. కావుననే అమరసింహాదును మధుమాసమును చైత్రపర్యాయముగ గ్రహించి అట్లు మాసముల నన్నిటిని గ్రహించెను. ఇత్రుడా లక్షణముల బట్టియు వసంతాది నిర్వచనముబట్టియు సాయన వ్యవహారముచే ఒక ఋతువు రమారమి అంతిరము గలుగుచున్నది. ఈ విషయమును సకల ప్రపంచమందును విమర్శకులు గ్రహించి నిర్ణయించుచున్నారు. కావున మనము ఆ సాయనమానమును గ్రహించుటలో వత్సరారంభమును నిర్ణయించుకొనవలసియున్నది. మరియు సాయనమానమును బట్టి గలిగిన ఆయా ఋతువులలో గలుగు వ్రతవిశేషములగూర్చి విమర్శింపబడియున్నది. నాయకులబట్టియు గ్రహయోగములబట్టియు గలుగు ఫలవిశేషములలో కొన్ని సాయనమానముచే గ్రహింప దగి యున్నవి. అట్లైనను ఇదివరకున్న వ్యవహారముబట్టియే నవనాయకాది ఫలములు వ్రాయబడినవి.

మాసములకు చైత్రాదినామములు నిరయనమానముచే గలుగుచున్నవి. ఎట్లనగా, పర్యంతకాలిక చంద్రవక్షత్ర సంబంధముచే చైత్రాదిసంజ్ఞలు గల్గినవి. పర్యంతమున చంద్రుడు చిత్రయందుండిన యెడల పూర్ణిమాప్రాంతమున తప్పక సూర్యునకు మేషసంక్రమణ మగును. అనగా చైత్రసంజ్ఞ సూర్యునకు మేషసంక్రాంతిచే గల్గుచున్నది. దీనింబట్టి చైత్రాదిమాసములందు మేషాదిసంక్రాంతులు క్రమముగ గావలయును. ఈమేషాదిసంక్రాంతులు నిరయనములు. చిత్రకు సముఖమున నగు మేషము నిరయనమే యగునుగదా! దీనింబట్టి చైత్రాది మాససంజ్ఞలు నిరయనరాశివ్యవహారముచే గల్గినవనుట నిశ్చయము. నిరయనమేషాదిరాశివ్యవహారము అశ్విన్యాది నక్షత్రవిభాగముచే గల్గినది. కావున నక్షత్రవిభాగమున్న అనాదిసిద్ధమని తెలియదగియున్నది.

వేదాంగజ్యోతిషమునందును గర్వసంహితయందును ధనిష్ఠాది యందుసూర్యుడు ప్రవేశించినపు డుత్తరాయణ మగు ననియు ఉత్తరాయణారంభకాలమున సూర్యుడుచంద్రుడుధనిష్ఠానక్షత్రబింబమున్ను ఉదయాసన్నకాలమునందు ఏకసూత్రగతులగుట యుగారంభ మనియు చెప్పబడినది. అట్టి యుగారంభము ఎన్నిపర్యాయములైనను ధనిష్ఠాదియందు ఉత్తరాయణము రమారమి 26,000 సంవత్సరముల కొకసారి యగునుగదా! కావున వేదాంగజ్యోతిష మెప్పుడు రచింపబడినను ఇప్పటికి, ధనిష్ఠాదియందు అవ్యవహితముగనైన యుత్తరాయణము రమారమి 3868 సంవత్సరములకు పూర్వమున నైన దని అయనగతి మొదలగువాటిచే తెలియచున్నది. అనగా. బి. సి. 1421 జనవరి 4 క్షేదీ నాడు పౌష బ. అమావాస్య దాటినపిమ్మట నుదయాసన్నకాలమున రవిచంద్రధనిష్ఠాతార లొక సూత్రమునకు వచ్చుట, ఉత్తరాయణ మగుటయు గలిగినది. అట్లుదయాసన్నకాలమున మాఘశుక్ల ప్రతిపదాదియందు రవిచంద్ర ధనిష్ఠాతార లొకసూత్రమునకు శాలివాహన శకారంభ సంవత్సరమునను వచ్చియుండిరి. కావుననే వరాహమిహిరులు మాఘాది, సంవత్సరాది, అను పద్ధతిచే 2 వ శకారంభము యుగారంభలక్షణములు గలది యని నూచించియుండెను. అనగా 1 వ శాలివాహనశకం మాఘశుక్ల పాశ్యమి మంగళవారం (11 జనవరి 80 క్రీ.సం.)నాడు ఉదయమున అమావాస్య ఘ. 0-3౨ విభుటికల వరకు గలదు. అట్టి అమాంతమునందు రవిచంద్రులు ధనిష్ఠాదియందున్న ధనిష్ఠాతారతో గలిసియున్నట్లు వరాహకృత పంచనిదాంతికలోని సూర్యసిద్ధాంతముచేనైన గణితముచే సిద్ధించినది. ఈ యుగారంభ లక్షణాదులచే ధనిష్ఠాయోగతారయగు ఆల్పాదేవీనీ అను చుక్కయే ధనిష్ఠానక్షత్ర విభాగారంభ బిందువుగ గ్రహింపబడినట్లు స్పష్టము. మరియు అట్టి విభాగము ననుసరించి ఆశ్లేషార్దమునకు సూర్యుడు వచ్చునప్పటికి (అనగా ధనిష్ఠాదియందు రవిచంద్రులు గలసిన సంవత్సరమున) చంద్రుడు చిత్రతో గలియుననియు చెప్పబడినది. ధనిష్ఠాది యందున్న రవితో కలసిన చంద్రుడు అర్ధసాయన సౌరసంవత్సర మగు సరికి 6 భగణములను పూరించే 7 వ సారి 246 భాగల 17 శిష్టలను నడచును గావున “చిత్రతో గలియు ననుటచే” ధనిష్ఠాదినుండి చిత్రాతార 246-17 భాగశిష్టలలో నున్నట్లు చెప్పబడినది యని తెలియచున్నది. అనగా ధనిష్ఠాదినుండి అశ్విన్యాదికి 66-40 గావున (246, 17)-(66, 40) = 179, 37 అశ్విన్యాదినుండి చిత్రాతారకు గల దూరము రమారమి చెప్పబడినది. అదియుగాక వేదములందు ధనిష్ఠా

తార సంవత్సరారంభనిర్ణాయక మని గలదు. ఇట్టి అనేక ప్రమాణములచే ధనిష్ఠాయోగతార ప్రారంభమందువుగ నక్షత్ర విభాగ మనాది సిద్ధమనట ప్రమాణములచేతను పరిశోధనచేతను సిద్ధ మగుచున్నది. కావున సటి విభాగము నైదిశము. అనాదిసంప్రదాయసిద్ధము. అట్టి నక్షత్రవిభాగము సనుసరించియే నిరయనరాశినక్షత్రప్రవేశాదిక మిందు గ్రహింపబడెను. కొందరు తమ యిష్టము పచ్చినట్లు కల్పించి చేయుచున్నారు. ఆ పంచాంగములు నైదికసంప్రదాయవిరుద్ధము లగుటచే ననైదికములుగావున గ్రాహ్యమైనవి గావు. అట్లు నైదికమున నయ నాంశలు భాగలు 23 లిప్తులు 7 నగుచున్నవి. వేదాంగశాస్త్రాతివ ప్రకారము ధనిష్ఠాదియం దుత్తరాయణమైనకాలమునకు 23-20 అయ నాంశలు. ఆకాలమునాటి ధనిష్ఠాదిసాయనభాగము 270 భాగలు ప్రస్తుతం 1870 శకమునకు ధనిష్ఠాయోగతారయొక్క సాయన భాగము ... 316 27

ధనిష్ఠయొక్క సాయన భాగము ధనిష్ఠాది యందుత్తరాయణము అగు నాశిని ... 270 0

అంతరము 45 27

ఇది ధనిష్ఠాదియం దుత్తరాయణమైనకాలమునుండి శేటివనకు వైన (3868 సంవత్సరములకైన) అయినవలనను. ఇందు ఆ నాటి ఋణాయ నాంశల 23-20 ను తీసివేయగా (45, 27)-(23, 20)=23, 7 అయ నాంశ లగుచున్నవి. ఈ ప్రకారము వరహమిహిరకాలమునకు ఒక పాదము (3 భాగల 20 లిప్తులు) అయినాంశము లుండును. ఆర్యభట బ్రహ్మసప్తాదులు తమకాలమునకు అయినసానము అయినచలనము ఎట్లున్నదియు గమనింపఁజేరి. కావున సటి ఆర్యభటాదులకాల మయినాంశశాస్త్రకాల మని తలంచుట భ్రాన్తిమూలకము. ఈనా డిచట అయినసాన మనియు అయినచలన మింతే యనియు వారు సరిగ చెప్పలేదు. వరహమిహిరచార్యులు కొంత గ్రహించిరిగానివ్యాఖ్యా తలు వారి తాత్పర్యమును గ్రహింపజేరి. కావున మనకు అనాది ప్రమాణములచే సిద్ధమున అశ్వినాదియే గ్రాహ్యమగుటచే సటి అశ్వినాదిని గ్రహించి నిరయనర్యకహారము చేయబడెను.

శ్రీ రస్తు
శ్రీ హయగ్రీవాయ నమః

శ్రీ సర్వధారిసంవత్సర పంచాంగ పీఠికా

అచింత్యావ్యక్తరూపాయ నిగ్గుణాయ గుణాత్మినే | సమస్తజగ దాధారమూర్తయే బ్రహ్మకేనమః || ౧ || లంబోదరాంఘ్రిద్వయమంబుజ శ్రీసర్వస్వహార్యహా మర్చయామః | యదర్చయాబ్రహ్మముఖా మరేశ నిరంతరాయం సఫలకృతాగ్రాణి || ౨ || ప్రావృట్టభరనేఘనిభా భుజంగశయ్యావిధూషే వినాగోక్షివాపశా, గోపాలమల్లేశ్వరదేవదేవా స్తుమః ప్రియాద తస్మాద్గదేవతా || ౩ || వేదమయ్యాం నాదమయ్యాం విందుమయ్యాం పరపవోద్బుద్ధిదుమయ్యాం | మంత్రమయ్యాం తంత్ర మయ్యాం ప్రకృతిమయ్యాం సౌమి విశ్వవికృతిమయ్యాం || ౪ || సురుషుతి || శ్రీనారాయణాభిసోమం సూర్యనారాయణాభిసం | జ్యోతిశ్చాస్త్రేకుల గురుం ధ్యాయామి మనసా నిశం || ౫ || మహామహాపాధ్యాయం శ్రీ రహ్మపాఖ్యసురలీలీకరం | తం నా మ్యస్మగురుం జ్యోతిషాద్విపారంగతో యతః || ౬ || స్వీయవంశక్రమః | శ్రీకాండీనస్యసగోత్రే పిదపత్రాఖ్యా న్యయే ప్రసిద్ధతమే, తిస్కంధశాస్త్రకృతిసో భవ నిభూయో బహూః

కాలాత్ || ౭ చలమాఖ్యవేంకటచలాన్యబుద్ధస్తతా భవ ద్విబుధః | యో లుప్తమాసవిషయకవాదేనాగణయదనివ విశ్వపతి || ౮ || తస్య సుత స్తత్సదృశే శ్చేషచలదైవవిప్రీకరః | జజ్ఞాతే తస్య సుతా వూర్ణా విద్యాసు పరిపూర్ణా || ౯ || తయోద్వీతీయోద్వీతీయప్రతిభావాన్బు ధోత్తమః | శ్రీపూర్వార్ణఃపుష్కరాదిసంసత్వాప్రోజ్యలద్యతా || ౧౦ || తదనుగ్రహోత్తివిద్యాః పంచమతాస్తస్య శంభువక్త్రసమాః | శ్రీకృష్ణమూర్తిశాస్త్రీతారీయాకో హ మే శేష || ౧౧ || తత్తస్యను చరణసరోజాని నమస్కృత్య పంచాంగం | ధర్మక్రియార్హమే త త్కరోమి శాస్త్రాగ్రీహంప్రదాయయుతం || ౧౨ ||

సంవత్సరాదికృత్యం

అబ్బాదా మిత్రసంయుక్తో మంగళస్సానపూర్వకం, అలంకృతో గణాభ్యసం వాణీం దైవవిదం గ్రహకా || ౧౩ || గురూ నిన్ద్రాంశ్చై సంపూజ్య సుదితో బ్రహ్మజన్మతః, సంవత్సరఫలం గ్రత్య సుకృతా నాం ఫలం లభేత్ || ౧౪ || యద్యద్బాదా నింబముం శర్మగంబు ఘృతై ర్యుతంధక్షితం పూర్వనూ మేసాన్యైత్తద్వగ్నం సౌమ్యదాయకం || ౧౫ ||

బ్రహ్మయుః ప్రమాణాదికం

బ్రహ్మం స్సౌగంధేన ధృవకేకాలప్రమాణం సా ౫ ని ౩౩ ఘ ౬ విఘ ౪౦ లవకాల ప్ర. సం ౪౯ సూ ౪ ని ౧౩ ఘ ౪౬ విఘ ౪౦ నిమేషికాల ప్ర. సం ౧౮౪౦ సూ ౫ ని ౨౩ ఘ ౩౦ సూక్ష్మకో చ్చారణకాల ప్ర. సం ౪౦ సహస్రాణి. ప్రాణకాల ప్ర. సం ౪ లహః విఘటి ప్ర. సం ౨౪ ల. ఘటి ప్ర. సం ౧౪ కో ౪౦ ల. దిన ప్ర. సం ౪౩౨ కోటయః, అనేన బ్రహ్మయుఃప్రమాణసౌంధ్యాః 3,౧౧,౦౪,౦౦౦కోటయః | వర్తమానసాన్యైబ్రహ్మణః పరాన్యైన్యా యురోద్ధం గతం | ద్వితీయపరాశే స్రళమవరే స్రళమనాసరే గతి ఘట్యాదయః, ఘ ౧౩ విఘ ౪౨ ప్రో (౦) సూక్ష్మ ౩ నిమే ౧౯ లవ ౧౮ త్వి ౨౪ సంప్రతి పంచవింశతితమే త్పటికాలే గతిసారమాసా దయః మా గ ది ౧౪ ఘ ౨౬ విఘ ౪౦. బ్రహ్మణ స్సౌగంధేన వయోగతవత్సరాః ౧,౫౫,౫౨,౧౯౭ కో ౨౯ ల ౪౯ సూ ౪౯ సం || ఇదానీంతనశ్వేతవగావాకల్పే స్వామ్యంభవాన్యాష్టాష్టమవో గతాః | సప్తమే వైవస్వతిమన్వంతరే సప్తవింశతిమహాయుగాః గతాః | సప్తమే ప్ర మనూనా మహాయుగవర్షవైవస్వతేవేన | తస్మైవకన్వతి మహాయుగ మితం | తిత్ప్రీమాణసౌరాబ్దాః ౩౦ కో ౬౩ ల ౨౦ సహ. తస్మైవ త్సర ప్ర. ౨ ల ౫౫ సహ ౬౦౦ సం || అహారాత్ర ప్ర. ౧౫౯౦ సం. అహా ప్ర. ౪౨౬౦ సం || ఘటి ప్ర. ౧౪౨ సం || వర్తమానస్య వైవ స్వతమనో ర్యయోగతవత్సరాః ౧౨ కో ౫ ల ౩౩ సూ ౪౯ సం || ఏషాబ్దాః ౧౮ కో ౬౧ ల ౧౬ సూ ౯౫౧ సం || కలిగతాబ్దాః ౫౦౪౯ సం || శ్రీమజ్జగదుర శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పద పూజ్యైవ తారాబ్దాః ౨౦౨౦ శాలినాహవశేకే గతాబ్దాః ౧౮౭౦ ప్రథవాది గతాబ్దాః ౨౧ ఏషాబ్దాః ౩౯.

వ్యవహార మాన నిరూపణం

అస్మిన్దేశే బోకవ్యవహారార్థం చాంద్రమానాద్గో గ్రాహ్యః | వింశతిస్సౌత్తరదేశే బాహ్యస్వత్యమానాద్గో గ్రాహ్యః | అయమేవ ఫల జ్ఞానార్థం మాసనామా గ్రాహ్యః | చాంద్రమానేనాయం సర్వధారి సంవత్సరః | బార్హస్పతిమానేనేద్వై త్సరనామకః ప్లవసంవత్సరః |

అయ మేవాషాఢాబ్ద ఇత్యుచ్యతే। ప్రభవాదిషష్ఠిసంవత్సరేషు వర్తమానానాం ద్వాదశాయుగానాం మధ్యే త్యష్ట్యదేవతాకం పంచమయుగం తత్రచ సూర్యదేవతాకః పరివత్సరనామా సంవత్సరః। అస్మిన్యరదానం మహాఫలం పరివత్సరఫలం। “ప్రముఖే ద్వితీయే” ఇతి॥ కించ త్యాష్ట్రే యుగే శస్త్రే షా ద్వితీయో యస్సర్వధారీతి నిగద్యతే ౭బ్రహ్మ ఇతి॥ బార్హస్పత్యమానే నేద్యత్సరస్యఫలం స్వభావోదకం పంచమమబ్దుక్తో పవ ఇతి తత్ర శ్లోభనో భూరితోయః॥ ఇతిచ॥

తా॥ ఈదేశమున చాంద్రమానముచే సర్వధారిసంవత్సరము. దీనికి పరివత్సర మనియుపేరు. ఇందు యవధాన్యము దానముచేయుట మంచిది. ఇందు తొలకరి బాగుగ నుండును. ఈ సర్వధారి ప్రశస్తమైన సంవత్సరము. బార్హస్పత్యమానముచే నిద్యత్సరము. వర్షములు మితముగ నుండును. స్థవసంత్సరమున వర్షములు బాగుగ నుండును.

సర్వధారిసంవత్సర ఫలం

సర్వధార్యబక్తే భూపాః ప్రజాపాలనలత్పరాః। ప్రశాంతిస్తరా స్సర్వత్ర బహుసన్యాసప్రవృత్తయః॥ బార్హస్పత్యమానాబ్దిఫలం॥ వేదినీ జలసంపూర్ణా సుఖితృగ్ధనధాన్యదా క్రిమిబాధా కులం సస్యం ప్లవాద్ధే జ్వరిణః ప్రజాః ఆషాఢాబ్దఫలం॥ ఆషాఢజాయస్తే సన్యాసి క్వచిదవృష్టిశ్చ యోగక్షేమం మగ్ధ్యం కలిగ్రాశ్చ భవన్తి భూపాలాః॥

తా॥ సర్వధారిసంవత్సరమున పాలకులు పరస్పరస్తరముకి ప్రజల బాగుగ పాలింతురు. సస్యములు వర్షములు బాగుగ నుండును. ధరలు అనుకూలముగ నుండుక. బార్హస్పత్యమాన స్థవసంవత్సరమున వర్షములు ధరలు బాగుగ నుండునుగాని ప్రజల కనోన్యవైరము సస్యములకు రోగములు గలుగును. ఆషాఢాబ్దమునకుచే సస్యములు బాగుగ నుండును గాని ఒక్కొక్కచో అనావృష్టి. యోగము (ఇతర దేశములు రాజ్యములో చేరుట) క్షేమము (చేరిన దేశములయొక్క పాలనము) న్ను మగ్ధ్యముగ నుండును పాలకులు అనాలోచితముగ శాసనముల చేయగలరు. ఈ ఆషాఢాబ్దఫలమునే గగ్గ డిల్లు చెప్పెను. “దుర్భిక్షా క్షేమజనన శ్చాషాఢోన్యోన్యభద్రకృత్ భూపాలయద్ధజనో మగ్ధ్యం క్షేమకారకః. ఆషాఢాబ్దమున దుర్భిక్షము కష్టములు గలుగును. ప్రజల కనోన్యవైరములు గలుగును. ప్రభువులు యుద్ధోత్సాహు లయ్యెదరు. రాజ్యములో చేరిన దేశముల పాలనము మగ్ధ్యమ మగును.

రాజాది నిర్ణయము

శని రాజా, రసాధిపతి గణకుడు, రాష్ట్రాధిపతి, వస్త్రాధిపతి సర్వాధిపతి శుభాధిపతియు నయ్యెను.

కుజుడు, మంత్రి సర్వదేశోచ్యోగాధిపతి అశ్వాధిపతియు నయ్యెను.

చంద్రుడు, సేనాధిపతి అర్థాధిపతి మేఘాధిపతి గ్రామపాలకుడు దైవజ్ఞుడు పశ్యధిపతి సరాధిపతి రత్నాధిపతి మృగాధిపతి స్త్రీల కధిపతియు నయ్యెను.

గురుడు, సన్యాధిపతి నీరసాధిపతి పరితృకుడు దేవాధిపతి గ్రామనాయకుడు జం మాధిపతియునయ్యెను.

బుధుడు, ధాన్యాధిపతి వృక్షాధిపతియు నయ్యెను. శుక్రుడు, పురోహితుడు గజాధిపతియు నయ్యెను.

రాజు శని: ఫలము

రాష్ట్రాణ్యనేకపక్షజిత్రవివాక్యతాని రోరూయమాణహతి బంధుజనా జనాశ్చ సన్యాసి పుష్టి ముపయాన్తి నచ క్వచి త్సుశ్రవ్షే దివాకరజనే స్సరితోపి తిన్వ్యః॥ తా॥ రాష్ట్రములందు పశుసంపద సమము కొల్లగొట్టబడును. జనులు బంధుజననాశముచే విలపింతురు. నదులు క్షృణించియుండును. సస్యము లొక్కొక్కచో బాగుండును. ఒక్కొక్కచో సస్యము లుండువు.

మంత్రి కుజుడు: ఫలము

పురగ్రామపనాదీం చహ్యస్తే వహ్నినా భృశం మధ్యాశ్చష్టి ర్యధ్యోగయం మంత్రి ణ్యవనిజే సతి॥ తా॥ కుజుడు మంత్రి గావున పట్టణములు సల్లెలు అవవులు మొదలగునవి దగ్ధములగును. మగ్ధ్యవృష్టి, యుద్ధోద్యము గలుగును.

సేనాధిపతి చంద్రుడు: ఫలము

వర్తంతి మేఘా భువి పూర్వమంభో వస్త్రపేతరోగా స్సుఖిశ్చ మాననాం॥ గావో బహుక్షీరదుమా భవన్తి సైన్యాధిపత్యే శశలాంభ సస్య॥ తా॥ చంద్రుడు సేనాధిపతి గావున వర్షములు బాగుగ కురియును. ప్రజలు ఆరోగ్యము కలిగి యుందురు. పశువులు మంచి పాడి గలిగియుండును.

సన్యాధిపతి గురుడు: ఫలము

భవన్తి గావ స్సుదుమాః ఫలితా వృక్షజాతయః। సుఖిక్షం సస్య సంపత్తి గ్గుతా సన్యాధిపే సతి॥ తా॥ గురుడు సన్యాధిపతి గావున పశువులు మంచిపాలనిచ్చును. వృక్షజాతు లన్నియు పలించును సస్యసమృద్ధి గలుగును.

ధాన్యాధిపతి బుధుడు: ఫలము

మగ్ధ్యవృష్టిర్యద్యసస్యం మేఘా వాశేన పీడితాః। త్రాస స్సర్వసరాణాంచ బుధే ధాన్యా పే సతి॥

తా॥ బుధుడు ధాన్యాధిపతియగుచో గాలిచే మబ్బులు పోవుచుండును. వర్షములు మగ్ధ్యము. సస్యములు (పంటయు)ను మగ్ధ్యముగ నుండును. ప్రజలకు భితి యగును.

అర్థాధిపతి చంద్రుడు: ఫలము

సువృష్టి స్సర్వసన్యానా మభివృద్ధిః ప్రజాయతే। అనుకూలా చార్ఘ్యవృద్ధి శ్చంద్రే ధాధిపతౌయది॥

తా॥ చంద్రు డర్థాధిపతిగాన సువృష్టి, సర్వసన్యసమృద్ధి ప్రజాసామాన్యమున కనుకూలమైన ధరలు గలుగును.

మేఘాధిపతి చంద్రుడు: ఫలము

సువృష్టి స్సర్వదేశేషు ఫలితా ధాన్యజాతయః। బహుక్షీరప్రదాగావో మేఘాధిశే నిశాకరే॥

తా॥ సర్వదేశములందును సువృష్టి. పంటలు బాగుగ పండును. పశువులు మంచి పాల నిచ్చును.

రసాధిపతి శని: ఫలము

శనిమామకళుతాది కృష్ణధాన్యాని యానిచ |

కృష్ణధూమిశ్చ ఫలితా మందో యది రసాధిపః ||

తా || శని రసాధిపతియగుటచే నావులు మినుములు ఉలపలు మొదలగు నల్లధాన్యములు నల్లనేలయు పండును.

నీరసాధిపతి గురుడు: ఫలము

పూగీఫలా న్యఖిల రత్న సువర్ణ ధాన్య కార్పాస చర్మపసునూనిచ చందనంచ | వృద్ధిం ప్రయాన్తి మనుజా సుఖినో భవన్తి భూమాచా నీరసపతౌ సురరాజపూజ్యే || తా || పోకలు రత్నములు బంగారము ధాన్యములు పత్తి చర్మములు చందనము పువ్వుజాతులు సమృద్ధముగ పండును. ప్రజలు సుఖము నందగలరు.

తక్కిన పురోహితాది ఫలము

క్రూరగ్రహఫలం క్రూరం శభగ్రహఫలం శభం |

పురోహితాది సర్వేషాం భవే దీశసమృద్ధవమ్ ||

తా || నవనాయకులకంటె తక్కిన సామాధిపత్యముల ఫలము క్రూరగ్రహములగుచో చెడ్డఫలము, శభగ్రహములగుచో మంచిఫలము గలుగును.

మేఘాదిస్త్య యము: ఫలము

సంవర్తమేఘము—వాయుపీడ | ఉత్తరమున మేఘోత్పత్తి.

చతుర్దేశమునను సంవర్తమేఘము—ఉత్తరవర్తములు. ఉద్భవ వాయువు—సువృష్టి. విద్యుత్తేను మెఱుపు—మగ్ధ్యవృష్టి. ఫలితమును ఉలుము—మంచివానలు. తోరోదధి—వాయోధయము. అనంతదు భూవాహుడు—సకలసమృద్ధి ప్రజాసౌఖ్యము గలుగును.

ఆషాఢ బ క ఆ. (ది 25-7-1948) సావనవర్షారంభము.

ఫలం || వర్షాధిపతౌ భానా వాతంక నృపాగ్ని శేస్త్ర సీడాస్యాక్ |

వృష్టి స్పృహితరా నై మధ్యాని భవన్తి సన్యతాని ||

తా || రోగపీడ, అగ్నిపీడ, శేస్త్రపీడ, ప్రభువులవలని పీడ అల్పవృష్టియు గలుగును. సన్యములు మగ్ధ్యముగ పండును.

పశుపాలకుడు బలరాముడు. గోష్ఠప్రాపకుడును బలరాముడు శ్రీకృష్ణుడు గోష్ఠబహిష్కర్త. బలరాముని ఆధిపత్యముచే సువృష్టి సర్వసమృద్ధి గలుగునుగాని మగ్ధ్యజేతమునందే సుఖితుముగ నుండును. శ్రీకృష్ణుని యాధిపత్యముచే పశువృద్ధి సుఖితుము సన్యసంపత్తి సువృష్టి తృణసమృద్ధి గలుగును.

వర్ష నిర్ణయము

ఒక ఆధకము వర్షము—సుఖితుము. “నవ భాగా స్సముద్రేషు పర్వతేషుచ పంచచ | ధరణ్యాం సప్తభాగా స్సున్యరేపం వర్షతి చ త్రిధా ||” సముద్రములందు 9 భాగములు, పర్వతములందు 5 భాగములు, భూమియందు 7 భాగములున్న వర్షము గల్గును.

ఆధక ప్రమాణము :—వృష్టియొజనవిస్తీర్ణం శతయోజనమున్నతం ఆధకస్య ప్రమాణంతు దేవమానేన గణ్యతే ||

ఆధకపీఠిక:—వత్సరాది ప్ర. ఆషాఢ బ క ఆ.ప. వృద్ధ వేద్యయు, పిమ్మట ఆశ్వై శు ౧౫ ఆ.ప || బాల వేద్యయు, అపిమ్మట సూఘ బ ౬ శు.ప. వేద్యయువతీయు, అది మొదలు వత్సరా న్యవరకు వేద్య బాలయు నాథకము గురించును: ఫలము. బాల్యముచే వర్ష నాశము. యౌవనముచే సువృష్టి. వాగ్యక్యమున సుఖితు నగును. వేద్య మగుటచే సన్యాశివృద్ధియు నగును.

రవిచార ఫలము

చైత్ర శు క మం. (పగలు ఘ ౭-౩౦ లకు) కేవలసంక్రాంతి. చవితి—రోగభయము. మంగళవారం—అగ్నిభయము. రోహిణి—సన్యవృద్ధి. సౌభాగ్యం—శుభము. విష్టి—వృష్టి నాశము. వృషభ లగ్నము—సువృష్టి. పూర్వాస్త్యము—వృష్టి నాశము.

ఆద్రాప్ర వేతము (శ్రేష్ఠ శు ౧౫ సో. న ఘ ౧౬-౩౦ లకు) పూర్ణిమ—పూర్ణ చంద్రుడు. సోమవారము—సుఖితుము. మూల—శుభము. శుక్లయోగం—అతివృష్టి. బవ—సుఖము. కన్యాలగ్నము—మగ్ధ్యవృష్టి. మధ్యాహ్న కాలము—అల్పవృష్టి. శ్రేష్ఠాదిపంచమము—మగ్ధ్యవృష్టి. పగలు—సన్యహానియు నగును.

మకరసంక్రాంతి పురుషలక్షణము

అమకగో విశాలాక్షో లంబద్రూ గో నాసికా | అమృతాహు శ్చతుర్వక్త్ర స్సంక్రాంతిపురుషఃస్మృతః || శతయోజన పూర్వస్థ్యం విస్తీర్ణం ద్వాదశ స్త్రైలం | ఏవం స్వరూపం విజ్ఞేయం సంక్రాంతి పురుషాకృతే || అన్య పురుషస్య మందాకినీ నామధేయం. విప్రాణా

మర్రిపం గింబోదకమున (వేపనీటి) స్నానము రాజులకు ఈ భయము. గూపకాగృతల క్షయమును యవధాన్య నాశము. కంబళము వస్త్రము-యోగులకు హాని. సప్తపు గంధము - స్త్రీలకు పీడ. ప్రవాళ మౌఢ్యము - స్త్రీల కరిషణము. నల్లకల్వపుల గ్ధిం చును - నీలములకు నాశము. ఇత్తిపాత్ర యంగు దధి హారము క్షత్రుడి నశించును. పశువులకు పీడ. తాళిఫలము - జననాశనం. మహిష

వాహనము. మహిషములకు పీడ-తోమరము. యుగము-యద్రుగును. ఆకుగొడుగు-గొప్పసుఖము. బూదినీ గురించును. వ్యాఘ్రముల కరిష్టము. వాయువ్యదిక్కునకు ప్రయాణము - వాయువ్యదేశములకు అపవృష్టము-చాంచల్యము స్వభావము-ప్రజలకు పీడ. నివిష్టుడై యుండును. సన్యవృద్ధి.

పక్షిఫలం || శుక్లపక్షే యదా పౌషే మకరసంక్రాంతి చివాకరః | ప్రజానాం వ్యాధిపీడాచ నృపాణాం సమరం భవేత్ || తా || శుక్లపక్ష

శ్రీ సర్వధారి సంవత్సర పంచాంగ పీఠిక

సంక్రాంతిచే ప్రజలకు వ్యాధులు ప్రభులకు యుద్ధప్రయత్నములును గలుగును—తిథ్యాది ఫలములు—పాష. శుక్ల ౧౩ నక్ష. ౩౪-౫౦ లకు మకరసంక్రాంతి. ప్రవేశము. చతుర్థి—జననాశము | గురు వారము—సువృష్టి | దారుణతాత్రము—మేచ్ఛహని | ఐంద్ర యోగము—ప్రపంచమునకు గొప్పసుఖము | వజ్జీకర్తాణము—ధన ధాన్యసమృద్ధి | సింహలగ్నము—యుద్ధభయము | రాత్రి—రాత్రించను లకు హాని. ౯ నక్ష. హస్తము—జగత్తునకు శుభము.

కందాయ ఫలములు

అ	భ	కృత్తి	రోహి	మృగ	ఆర్ద్ర	పున	పు	ఆశ్లే
౦	౩	౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౧	౩	౦	౨	౪	౧	౩	౦	౨
మఘ	పూ	ఉ	హస్త	చి	స్వా	విశా	అనూ	జ్యే
౩	౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦	౩
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౪	౧	౩	౦	౨	౪	౧	౩	౦
మూ	పూ	ఉ	శ్రవ	ధని	శత	పూ	ఉ	శ
౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦	౩	౬
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౪	౧	౩	౦	౨	౪	౧	౩	౦

శ్రీ॥ విషమే వ్యర్థలాభస్సాన్య త్సమేషు సమతా భవేత్ |
 శూన్యేషు శూన్యం భవతి కందాయఫల విద్యతే॥
 ఆదిమధ్యాంతికే శూన్యే వ్యాధి ర్భిన్నాని కేవల |
 యోగేష విషమే లాభ స్సమే సామ్యం నచే న్నసి॥

ఆదాయవ్యయములు

మేషవృష్టికయోః	ఆ ౧౪ వ్య ౧౪	సింహస్య	ఆ ౮ వ్య ౧౪
వృషభశుభయోః	ఆ ౮ వ్య ౮	ధనుర్మీనయోః	ఆ ౨ వ్య ౮
మిథునకన్యయోః	ఆ ౧౧ వ్య ౫	మకరకుంభయోః	ఆ ౫ వ్య ౨
కర్కటస్య	ఆ ౫ వ్య ౫	సర్వస్య	ఆ ౫౩ వ్య ౫౬

రాజపూజావమానములు

మేషస్య రా ౩ అ ౬	సింహస్య రా ౧ అ ౫	ధనుః రా ౬ అ ౧
వృషభస్య రా ౬ అ ౬	కన్యాయా రా ౪ అ ౫	మకరస్య రా ౨ అ ౪
మిథునస్య రా ౨ అ ౨	తులాయా రా ౭ అ ౫	కుంభస్య రా ౫ అ ౪
కర్కటస్య రా ౫ అ ౨	వృష్టికస్య రా ౩ అ ౧	మీనస్య రా ౧ అ ౭

సంవత్సర ఫలము

అశ్విని పుష్య స్వాతి అభిజిత్తు	వారలకు రోగభయం
భరణి ఆశ్లేష విశాఖ శ్రవణ	,, ఆయుర్వృద్ధి
కృత్తిక మఘ అనూరాధ ధనిష్ఠ	,, ధనలాభము
రోహిణి పూష జ్యేష్ఠ శతతార	,, మనస్తాపము
మృగశిర ఉఫ మూల పూర్వా	,, రాజపూజ
ఆర్ద్ర హస్త పూష ఉభా	,, యుద్ధభయం
పునర్వసు చిత్త ఉషా రేవతి	,, భూషణప్రాప్తి.

చంద్రచార ఫలము

జ్యేష్ఠ శు ౧ మి. మంగళవారం. పురగ్రామనవాదులు చగ్గము లగును. దుర్భిక్షము రోగభయము. ఆషాఢ శు ౫ ఆదివారము—అత్యల్ప వృష్టి. ఆషాఢ శు ౯ మి. స్వాతి—నాయుభయము శు ౧౦ మి నాడును స్వాతిగలదు—అతివృష్టి ఆషాఢ బ ౧౦ మి రోహిణి. సస్య సమృద్ధి. చైత్రమున ౪ శనివారములు ౪ ఆదివారములు : జ్యేష్ఠమున ౪ మంగళవారములు. భాద్రపదమున ౪ శనివారములు. ఆశ్వయుజమున ౪ ఆదివారములు కాత్తికమున ౪ మంగళవారములు. పాషమున ౪ శని వారములు. మాఘమున ౪ ఆదివారములు. ఫాల్గున ౪ మంగళవారములు. ఆదివారము లైదగుట దుర్భిక్షభయము. మంగళవారము లైదగుట యుద్ధభయము. శనివారము లైదగుట భూకంపము. ఈశాన్యదేశమున జనతీయము అగ్నిభయము దుర్భిక్షము గలుగును.

సౌరార్థములు

మేషవృషభ మిథున కర్కట తులా ధనుర్మాసములందు యావ నాశ యాలక్కి కుంకుమ హింస కాంశ్య తైలైరంపగోధూమకన్మార్యా దులకు సమార్థ. ధాన్యాజ్య చణక వస్త్ర కర్పూర లవణ తామ్ర కుళుతి లవంగ పుష్ప సినాదులు శూన్యాస్థము లగును. సువర్ణ రజత సకార్యా మాషముద్గ మరిచ నాగవల్లిదళ తిల జీరజాజి పిప్పలి పట్టావికాయన శ్రీ గంధ క్రముక శర్కరారు లత్యర్థము లగును.

సింహ కన్యా కుంభ మీన మాసములందు యావనాశాదులు శూన్యాస్థములు ధాన్యాదు లత్యర్థములు సువర్ణాదులు సమార్థములు. వృష్టిక మకరమాసములందు యావనాశాదు లత్యర్థములు ధాన్యాదులు సమార్థములు. సువర్ణాదులు శూన్యాస్థములు.

చాంద్రార్థములు

చైత్ర వైశాఖ జ్యేష్ఠాషాఢ శ్రావణాశ్వయుజ మాఘ ఫాల్గున ములందు యావనాశాదులు శూన్యాస్థములు. ధాన్యాదు లత్యర్థములు. సువర్ణాదులు సమార్థములు.

భాద్రపద కాత్తిక పాషములందు యావనాశాదులు సమార్థ ములు, ధాన్యాదులు శూన్యాస్థములు, సువర్ణాదు లత్యర్థములు నగును.

మార్గశిరమున యావనాశాదు లత్యర్థములు, ధాన్యాదులు సమార్థములు, సువర్ణాదులు శూన్యాస్థములు నగును.

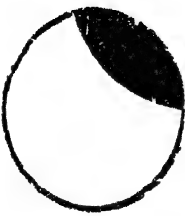
మాఘము

జ్యేష్ఠ శు ౧౩ శ. ప్రతి జ్యేష్ఠ బ ౮ మం. పరి శక్రమాఘ్యము హస్తశిర బ ౪ సో. ప్రతి పాష శు ౧౪ గు. పరి నుభమాఘ్యము. తిరుగ ఫాల్గున శు ౫ శ. ప్రతి విరోధిసం. వైశాఖ శు ౮ మి ప్రాంతము వరకు శక్రమాఘ్యము. (బాల్యవార్ధక్యములు శాస్త్రము ననుసరించి ఉదయాస్తములం దగును. దృగ్గణితసద్ధతి పాశ్చాత్యవేదసిద్ధిమగుట నం దుదయాస్తములందు బాల్యవార్ధక్యములు లేవనట ప్రమాణశూన్య మగు మాట).

చంద్రగహణము

ఈసంవత్సర చైత్ర శు ౧౫ శు. న (ది 28-ఏప్రిల్ 1948 సం) కించి నూన్యనాగ్ధాంసుల గ్రాస చంద్రగహణము. కేక్కుగ్రహము. సూర్యమర్తము. సూర్యాస్తమయాది స్ఫుర్తకాలము. ౧౧-౫-౪౦

6-50. మధ్యకాలము ౧-౫౩ సా. గం 7-9 కుద్ర
మోక్షకాలము ౨-౪౧ సా. గం 7-28 ఆద్యంత
పుణ్యకాలము ౧-౩౫ గం 0-88 ఉత్తరగోలము.
అపసవ్యగ్రహణము. దక్షిణదిక్కున స్వర్ణ. దక్షిణ
నైర్వతి మధ్యయందు మోక్షము.

ఈ గ్రహణమున గ్రాహము అంతఃసులమకంపై యల్పమునటచే
పరిశీలించి చూచినగాని సర్వసాధారణముగ గ్రాహము గోచరింపదు.
ఇట్టి గ్రహణము సనాదేశ్యముని పూర్వము వ్యవహరించిరి. కాని గ్రహ్య
శాస్త్రములందు ఇట్టిదానినిగూర్చి ఏమియు చెప్పబడినట్లు గానరాదు.
ఇది రాత్రి ప్రళయయామమున గ్రహణము గావున పగలు 12 గంట
లకు లోపగ నిత్యభోజన ప్రత్యక్షకాదికము నానరించటం యుక్తము.

సూర్యగ్రహణము (9 మే 1918)

ఈచైత్ర బ ౨౦ ఆ. స చూడముడి నానక సూర్యగ్రహ
ణము. (ఇది రాజమండ్రికి పశ్చిమమున గ్రస్తోదయము—రాజమండ్రి
నుండి తూర్పునకు ప్రదేశమును గ్రస్తోదయము గాను). కింఛ
న్నునినత్రిపాదగ్రాహము (గ్రహ) రాహుగ్రహము. కల్పవర్ణము.
(బెజవాడకు) పూర్వదివే సూర్యోదయాది
స్వర్ణకాలః ౫-౪౩ తె గం 5-35 ఉదయవారే
మధ్యకాలః ౧-౫౪ ఉ గం 6-29 కుద్రమోక్ష
కాలః ౪-౪౧ ప గం 7-88 ఆద్యంత పుణ్య
కాలః ౪-౫౪ గం 1-58 దక్షిణగోలము. అప
సవ్యగ్రహణము నైర్వతి దిక్స్వర్ణ. ప్రాగీర్వాహ మధ్యమున
మోక్షము.

ఈగ్రహణమునందు గంటలు ప్లాంట్ల టైముగావున ఆంధ్ర
దేశమంతకు నుపయోగించును.

రాజమండ్రికి:—స్వర్ణకాలము ౦౧౦ మధ్యకాలము ౨-2
కుద్రమోక్షకాలము ౪-౫౪ ఆద్యంత పుణ్యకాలం ౪-౫౪.

ఇందు కుద్రమోక్షనంతరమే భోజనాదికము గావున భోజనాది
కము విషయమై నిస్సందేహము.

గ్రహణమాస ఫలము—చైత్రేశు చిత్రకరశేఖరగేయ సక్తా
నూరీపజీవినిగమజ్జ హిరణ్యసంజ్ఞాన్ | పాండ్రాగ్ర కేకయజ్జనానగ
చాశ్వకాంశ్చతాపస్వశత్యగరపోత్ర విచిత్రచర్మి | యద్యోగస్త్రిన్యానే
గ్రహణం తవిసోమయోస్తదా క్షితిపాః | స్వబలక్షోభై స్సంక్రమ
మాయా నైతిశేస్త్రై కోపశ్చ ||

తా|| చైత్రమాసగ్రహణముచే చిత్రకాగట లేఖలు గాయ
కులు వెళ్ళలు శాస్త్రజ్ఞులు బంగారు వర్తకులు పాండ్రా ఒగ్ర కేకయ
అశ్విక దేశవాసులును పీఠ నందెదగ. ఇంద్రుడు చిత్రముగ వర్తించును.
ఒకేమాసమున సూర్యచంద్రగ్రహణములు కండును గలిగినయెడల
యుద్ధభయము ఉద్రిక్తమగును. ప్రభువులు తమ సేవలతో నశించెదగ.

కుజచారము

రోహిణి అద్వి ఆశ్రేష మఘ ఉత్తరాశ్రయం పూ ష స్వాతి
జ్యేష్ఠ, మూల శ్రవణము వీటి సంవరించు కాలమున వర్షములు లెక్క
పగును. చిత్ర, విశాఖ, మృగశిర్ష-వీటియందు వరించు కాలమున కర్ష
పగును.

ములు బాగుగ కురియును. లక్ష్మిన గ్రహయోగఫలములు వర్షయోగాద
లలో వ్రాయబడినవి.

బుధచారము

వైశాఖ ఆషాఢ శ్రావణ పౌష మాఘములందు బుధోదయము
ప్రపంచపీఠాకరము. ఈమాసములందు బుధాశ్రమయము మంచిది.
కార్తికాశ్వయుజములలో బుధోదయమగుచో దుర్భిక్షము యుద్ధ
భయము చోరభయము అగ్నిభయము రోగభయము నీటిభయము
గలుగును. సాహస్యముగ బుధోదయమగుచో ఏదేని యుత్పత్తియు
గలుగును. అనావృష్టిగనున్న వర్షములు. వృష్టియున్నచో సనావృష్టి.
దుర్భిక్షమున్న సుభిక్షము. సుభిక్షమున్న దుర్భిక్షము-ఇట్లు వైసరిత్యము
గలుగజేయును.

గురుచారము

సంవత్సరాదినాండి జ్యేష్ఠ, బ ౧ మం. ప|| ధనూరాశియం
కులమనా. మం. ౧ వర్షములు కురియును. ప్రపంచమున రోగభయము
అంతెను. పుష్కములు ఫలములు ఆకాలమందు గలుగునటే కన్నుద్రముగ
నందును. ఆది మొదలు ఆశ్వ ప ౫ గు. ప|| వృశ్చికరాశియందు
గురుడు. సువృష్టి సవ్యసంపత్తి గలుగును. ప్రజలు సుఖించును. తక్కు
గులు నాశనము నంచెదగ. కాని దుర్భిక్షమగుచుండును. ఆది మొదలు
సామాన్యశాస్త్ర వర్ణలెము తిగగ ధనూరాశియందు గురుడు. పుశ్కు
తోటలు వృద్ధియగును. ఫలపుష్పాదులు సమృద్ధిగ నందును. లోగోగ్య
వంతులై ప్రజ లానందింతురు. ఆదిమొదలు వత్సరాంత ప|| మకరమున
గురుడు. ప్రపంచమున వ్యాధులు పెచ్చునుగాని సవ్యములు ధగలును
అన కూలము లగును. ప్రజలు పశువుల వైత్రితో నందుగు.

శుక్రచారము

జ్యేష్ఠ, ప ౧౩ శ.చ. ఆర్ద్రానక్షత్రమున ఉత్తరమాసమున గజ
పీఠియంచు పడమట నస్తమించి ఈ బ ౮ మం. న నచ్చటనే తూర్పున
కుదయించెను. ఉత్తరమాసమున సుదూర్వాస్తమలునటచే ఇదిర దేశములు
రాజ్యములలో చేరట చేరినవాటి పాలనమున్ను బాగుగనందును.
సువృష్టి సుభిక్షము అగును. గజపీఠియనటచే గజసమాహమునకు పీఠ.
ద్వితీయమండలముననటచే మంచివర్షములు గలుగును. బ్రాహ్మణు
లకు హానికరము. దుంపగులు విశేషముగ నశించెదగ. పశువర్షమున
ఉదయాస్తములు యుద్ధభయమును చేయును. కల్పవర్ణమున తేమము
గలుగును. తిగగ ఫాల్గుని ప ౫ శ.న శతతాతయందు మధ్యగు మాద్య
మున బాగద్దకేగియందు తూర్పున నుదయించెను. సవ్యములు ధగలు
మధ్యముగ నందును. యోగక్షేమములును మధ్యగుముగ నందును.
బాగద్దకపీఠియనటచే శాస్త్రునేతలకు పీఠ. ఆరవమండలమునటచే
పంటలు సమృద్ధముగ నందును. పశువృద్ధి బాగుగ నందును. ఒక్కొ
కచో భయము గలుగును.

శనిచారము

సంవత్సరాది మొదలు ఆషాఢ బ ౪ ఆ. ప|| కర్కటమం
దాశ్రేషానక్షత్రమందును అదిమొదలు సంవత్సరాంతమువరకు సింహ
మం. మఘయండును శని. కావున ఆషాఢ బ ౪ ఆ.ప|| పంచనద

దేశవాసులకు యాత్రికులకును పెద్దనైశ్చల్యకును జలజంతువులకు చేపలనుపట్టి జీవించువారలకును పీడయ్యును. అది మొదలు నైశ్చల్యలు, కిరాతీకులు, మహారాష్ట్ర, బాల్గాక, గాంధార, దరద, కూలిక, పారత, చీనాదేశవాసులును జలప్రాయప్రదేశమందుండెడు పదార్థములును జలజంతువులును సర్పములును, పెద్దపెద్ద గ్రామములును కొంత ప్రాంతములందువారును కన్యకలు వేశ్యలును పీడింపబడెదరు.

కూర్మవక్రముచే—వింశ్యపర్వత ప్రాంతవాసులును, చేది, వత్స, చార్జ, అంగ, వంగ, ఉపవంగ, కళింగ, పుండ్ర, ఓడ్ర, కూలిక, విదర్భ, శబర, వింశ్యవాస, ఆంధ్ర, కాంభోజ, నాలికేర ద్వీప, కంటకనల, వృషద్వీప, విషాదదేశ, కిష్కింధాదీ భారతవర్షాగ్నేయ దేశములకు అరిష్టమును.

దేశారిష్ట యోగములు

1. వత్సరాది ప్ర. ఆషాఢ బ ౪ ఆ. పలి కర్కట శని. ఒక్కొక్కచోట రోగభయము, ఒక్కొక్కచోట వర్షభయము—దేశ చుంతట ఆకటిబాధ (కరవు). ఐనను ప్రజలు ఎట్లనో జీవించెదరు.

2. వత్సరాది ప్ర. చైత్ర బ ౬ గు. ప. కర్కటకమున కుజ శనియోగము. నాయుభయము, అగ్నిభయము గలుగును.

3. వత్సరాది ప్ర. చైత్ర శు ౮ శ. ప. ఆశ్లేషయందు శని వక్రము. నైనికుల సామగ్రి నశించును. నైనికులకు హాని.

4. వత్సరాది ప్ర. జ్యేష్ఠ బ ౧ మం. ప. శనికి మృత్యున గురుడు. వింశ్య దక్షిణ దేశమున లంకవరకునున్న భారతధూమియంశ జనహాని.

5. వత్సరాది ప్ర. శ్రావణ శు ౧౦ శ. ప. శన్యగ్రమున కుజుడు. ప్రపంచమున వ్యాగులు వృద్ధియగును.

6. చైత్ర శు ౬ గు. ప్ర. శు ౮ శ. ప. గురు శనిగ్రహద్వయ వక్రం ప్రభువులకు కలహములగును.

7. చైత్ర బ ౫ బు. ప్రలి జ్యేష్ఠ, బ ౧ మం. పలి గురు శుక్ర సమసప్తకం. ప్రజలకు జల అగ్ని అస్త్ర చోర సర్ప క్రూరులవలన భయము గలుగును.

8. చైత్ర బ ౧౧ గు. ప్ర జ్యేష్ఠ, శు ౪ శు. పలి గురుశుక్ర వక్రం. ప్రభువులకు కలహమును.

9. జ్యేష్ఠ, శు ౪ శు. ప్రలి బ ౧౩ సో. పలి బుధ గురు శుక్ర గ్రహత్రయవక్రం. యుద్ధభయం. అనావృష్టి.

10. జ్యేష్ఠ శు ౮ సో. ప్ర. బ ౧ మం. పలి రవిగురు సమ సప్తకం. అనావృష్టి. దుర్భిక్షము.

11. జ్యేష్ఠ బ ౧ మం ప్రలి ఆశ్వ శు ౫ గు. ప. వృశ్చికాంతమున గురుడు. ఈకాలమున దుర్భిక్షపీడ.

12. జ్యేష్ఠ బ ౧౩ సో ప్రలి ఆషాఢ శు ౧౧ శు. పలి గురు శుక్ర వక్రం. ప్రభువులకు కలహం.

13. ఆషాఢ బ ౪ ఆ. ప్రలి సంవత్సరాంతపర్వంతం సింహ శని ప్రభువులకు యుద్ధాస్త్ర-దుర్భిక్షము-జనహాని గలుగును.

14. శ్రావణ శు ౧౦ శ. ప్రలి బ ౧ శు. ప. కుజ శనిల నడుమ బుధుడు. అనావృష్టి యుద్ధభయము.

15. శ్రావణ బ ౪ సో. ప్రలి ఆశ్వ శు ౫ గు. పలి కుజ కేతు సంబంధము. సస్యహాని యుద్ధభయము.

16. ఆశ్వ శు ౫ గు. ప్రలి మాఘ బ ౩౦ ఆ. పలి గురునకు గమారాశియం దతిచారము. జనహాని, ప్రజ భయగ్రస్తునును.

17. కార్తిక బ ౧ బు. ప్రలి మాఘ బ ౧౧ ఆ. పలి కుజ గురు సంబంధము—దుర్భిక్షము, యుద్ధభయము జనహాని.

18. మాఘ శు ౧ శు. ప్రలి సంవత్సరాంత పలి మఘయందు శని వక్రం. నైనికులకు హాని.

19. మాఘ శు ౫ గు. ప్రలి ఫాల్గున శు ౮ ఆ. పలి కుజ శని సమసప్తకం యుద్ధభయము దుర్భిక్షము.

20. మాఘ బ ౩౦ ఆ. ప్రలి సంవత్సరాంత పలి శనికి మృత్యున గురుడు. వింశ్య దక్షిణ భారతదేశమున జనహాని.

21. ఫాల్గున బ ౩ గు. ప్రలి సంవత్సరాంత పలి శుక్రాగ్ర కుజుడు యుద్ధభయము గలుగును.

22. (1) చైత్ర శు ౧౩ బు. ప్రలి బ ౧౨ బు. పలి మేషమున రవి బుధ రాహువులు (2) జ్యేష్ఠ శు ౮ సో. ప్రలి ఆషాఢ శు ౧౦ శు. పలి మిగునమున రవి బుధ శుక్రలు (3) శ్రావణ శు ౧౨ సో. ప్రలి బ ౧౧ సో. పలి సింహమున రవి బుధ శనిలు—గ్రహత్రయ యోగకాలమున పాలకులకు పరస్పర కలహములు హెచ్చును.

వర్ష విచారణ

చైత్రమాసము:—ఇందు మాసమంతటను శుక్రాగ్ర శని. శన్యగ్రకుజుడు. బ ౬ గు. పలి పురశ్శుక్ర రవిమృగ్య, కుజ శని యోగ ఆశ్లేషాంగారకులు. బ ౫ బు. ప్రలి గురు శుక్ర సమసప్తకము. బ ౬ గు. ప్ర. పురోబుధుడును సింహాంగారకుడును వర్ష ప్రతిబంధకయోగములు. బ ౬ గు. పలి పురశ్శుక్రుడు (రవి శుక్ర మృగ్య రాహువ్యవధానము) బ ౬ గు. ప్రలి బుధాగ్ర శుక్రుడును వృష్టికరులు. మరియు శు ౬ గు. గురు వక్రారంభం. శు ౮ శ. శని వక్రత్యోగము బ ౬ గు. సింహకుజచలనం గలవు. ఏప్రిల్ 19 నుండి మే 9 వరకు చాంద్రయోగములు. ఏప్రిల్ 11, 12, 21, 22, 23, 24, 25 మే 2 నాడీ యోగములును వృష్టికరములు. వై అవయోగములలో గురుశుక్ర సమసప్తకము వృష్టికరమున్న గావచ్చును. కావున నిందు శుక్లములో నచటచట సాధారణ వర్షములు గలుగవచ్చును.

వైశాఖమాసము:—శుక్రాగ్ర శని, శన్యగ్రకుజుడు, సింహాంగారకుడు, పురోబుధుడు, గురు శుక్ర సమసప్తకము అనా వృష్టియోగములు, మాసమంతట బుధాగ్రశుక్రుడు. శు ౧౧ గు. ప్రలి బుధ శుక్రులలో శుక్రవక్రము. శు ౧౪ శ. ప్రలి బుధ శుక్రుల కేక రాశ్యంశయోగము వృష్టియోగములు. మే 20 నుండి జూన్ 5 వరకును చాంద్రయోగములు. మే 10, 11, 12, 16, 18, 19, 25, 26, 29 జూన్ 5, 7 తేదీలందు నాడీయోగములును గలవు. గావున పూర్ణిమాప్రాంతమునుండి బహుళములో మంచినవ్వును లవటచట గలుగును.

జ్యేష్ఠమాసము:—చైత్ర బ ౩౦ సో. నశే మృగ శిర కార్తి ప్రవేశము. ఈ శు ౧౫ సో ఆద్యికార్తి ప్రవేశము. బ ౧౩ సో. న పునర్వసు కార్తిప్రవేశము. మాసమంతటను సింహరాశి యందును ఉత్తర ఘటనియందును కుజుడు. బ ౧ మం. పలి గురు శుక్ర సమసప్తకం. బ ౩ శు. పలి రవ్యగ్ర బుధుడు. శుక్రాగ్ర శని. శు ౪ శు. ప్రలి బ ౧౩ సో. పలి బుధ గురు శుక్ర గ్రహత్రయ వక్రము.

శు ౮ సో. ప్రా బ ౧ మం. ప. రవిగురు సమస్తకం. బ ౩ గు. ప్రా శేన్యగ్రకుజాడు. ఇవి ప్రతిబంధకములు. ఇందు శు ౪ శు. పా కేవల శుక్రవక్రము గలదు. మాసమంతట బుధశుక్రల కేకరాశ్యంశయోగము బ ౧౦ శు. న బుధశుక్రసమాగమము. శు ౧౩ శే. శుక్రాస్తము. బ ౩ గు. ప్ర బ ౧౦ శు. పా బుధాగ్రకుజుడు. బ ౮ మం. శుక్రోదయము. బ ౧౩ సో. కన్యాయందు కుజచలనం. బ ౧౩ సో. ప్రా బుధ శుక్రలలో శుక్రమాత్రవక్రము. ఇవి వర్ణయోగములు. జూన్ 16 నుండి 3౦ వరకును జూలై ౩, 4 లందును చాంద్రయోగములు జూన్ 8, 9, 10, 12, 14, 15, 21, 22, 23, 26 లందు నాడీయోగములు గలవు. కావున నిండు మాసాదియందును మాసాంతముందును మంచి వర్షములు గలిగి మధ్యకాలములో అచటచట సాధారణ వర్షములు పడునని తోచెడిని. పై తారీఖులున గమనింపదగినవి.

ఆషాఢమాసము:—శు ౧౪ సో. పుష్యకార్తి. బ ౧౨ సో. ఆశ్లేషకార్తి. మాసమంతట శేన్యగ్రకుజాడు. బ ౧ గు. ప. ఉత్తరాంశురకుడు. ఇవి ప్రతిబంధకములు. శు ౧౦ శు. పా శుక్ర వక్రము. బ ౯ శు. పా బుధ శుక్రసమాగమము. బ ౪ ఆ. సింహాసున శని చలనం. బ ౧౧ ఆ. శేన్యస్తము. మాసమంతట శుక్రాగ్ర బుధుడు. జూలై 14 నుండి ఆగ. 1 వరకు చాంద్రయోగములు గలవు. జూలై 7, 8, 9, 11, 12, 19, 20, 25, 28, ఆగ 1, 2 నాడీయోగములు. ఇందు మంచివర్షములు దేశమంతటను కురియును.

శ్రావణమాసము:—శు ౧౨ సో. మఘ కార్తి. బ ౯ ఆ. పూర్వకార్తి శు ౭ బు. పా శేన్యగ్రకుజాడు. శు ౭ బు. ప్రా శు ౧౦ శే. పా పురోబుధుడు. శు ౧౦ శే. ప్రా శు ౧౫ గు. పా రవ్యగ్రే శనిః. శు ౯ శు. ప్రా బ ౧౧ సో. పా బుధ శని సమాగమము శు ౧౦ శే. బుధశనియుతి. శు ౧౫ గు. ప్రా పురోబుధుడు. శుక్రాగ్ర శని. బ ౩౦ శు. ప్రా స్వాత్యంశురకుడు. ప్రతిబంధకములు. శు ౭ బు. పా శుక్రాగ్రబుధుడు. శు ౯ శు. ప్రా బ ౩౦ శు. పా చిత్రా కుజాడు. శు ౧౨ సో గురు వక్రత్యాగము. బ ౪ సో తులాకుజచలనం ఇవి వర్ణయోగములు. ఆగ 10 నుండి 3౦ వరకు చాంద్రయోగములు. ఆగ 7, 12, 15, 16, 17, 20, 21, 25, సెప్టె 1 నాడీయోగములు. ఇందు శుక్లములో మొదటను తుదను సస్వాసకూలములగు వర్షములు గలుగును. బహుళములో సాధారణ వర్షము లచటచట గలుగును.

భాద్రపదమాసము:—శు. ౧౦ ఆ. ఉపకార్తి. బ ౮ ఆ. హస్తకార్తి. ఇందు మాసమంతటను పురోబుధుడు. బుధాగ్ర కుజాడు. బ ౫ గు. ప. స్వాత్యంశురకుడు. మాసమంతట శుక్రాగ్ర శని బ ౨ సో. ప్రా బుధకుజల కొకరాశి, బ ౧౨ గు. ప్రా శుక్రశని సమాగమము ప్రతిబంధకములు. శు ౨ ఆ. శేన్యదయము బ ౫ గు. ప్రా విశాఖాంగారకుడు బ ౧౨ గు. ప్రా ప్రాజ్యమాదిపంచక శుక్రుడు. ఇవి వర్ణయోగములు. సెప్టె 9 నుండి 26 వరకు చాంద్రయోగములు. సెప్టె 7, 8, 16, 17, 18, 20, 28 29 నాడీయోగములు. కావున నిండు బహుళమున ఉత్తరాంశురకుడు మంచివర్షములు గలుగును.

ఆశ్వయుజమాసము:—శు ౭ శే. చిత్రకార్తి, బ ౫ శి. స్వాతికార్తి, శు ౪ బు. ప. పురోబుధుడు. శుక్రాగ్రశని. శు ౫ గు. ప. ఏకరాశి కుజబుధులు, శు ౪ బు. ప్ర. బ ౨ బు. ప. పురోబుధ రవి మధ్యమము. బుధాగ్రకుజాడు. బ ౯ మర. ప. శుక్రశనిసమాగ

మము. శు ౪ బు. న శుక్రశనియుతి. బ ౨ బు. ప్ర. పురోంగార కుడు. బ ౧౩ శే. ప్ర. జ్యేష్ఠాకుజాడు. ఇవి ప్రతిబంధకములు. మాస మంతటను ప్రాజ్యమాది పంచకశుక్రుడు. శు ౧౦ మం. ప. విశాఖాం గారకుడు. శు ౫ గు. వృశ్చిక కుజచలనం. శు ౬ శు. ప్ర. బ ౧౧ గు. ప. బుధవక్రము. శుక్రగ్రుతి. బ ౨ బు. ప్ర. శుక్రాగ్ర బుధుడు ఇవి వర్ణయోగములు. ఆగ 8 నుండి 26 వరకును చాంద్రయోగములు. ఆగ 8, 4, 12, 14, 26 నాడీయోగములు. ఇం దపునపు నచటచట సస్వాసకూలవృష్టి గలిగి పూర్ణిమా ప్రాంతమున మంచివర్షములు గలుగు సనియు ఒక్కొక్కచో ఈమాసమందు వాయుపీడ గల్గుననియుతోచెడిని.

కార్తికమాసము:—శు ౫ శు విశాఖకార్తి, బ ౨ శు. అనూరాధకార్తి. ఇందు మాసమంతట పురోంగారకుడు. బ ౧ బు. ప. జ్యేష్ఠాకుజాడు. అటనుండి మూలాంగారకుడు. మరియు బ ౧ బు. ప్ర. కుజగురులకేకరాశ్యంశయుతి. బ ౯ గు. ప్ర. ప్రాక్వాస్వతీత్రయ శుక్రుడు ఇవి ప్రతిబంధకములు. బ ౯ గు. ప. ప్రాజ్యమాది పంచక శుక్రుడు. బ ౪ శే. ప్ర. బ ౯ గు. ప. ఏకరాశి బుధశుక్రులు. బ ౧ బు. ధనుః కుజచలనం ఇవి వర్ణయోగములు. నవంబరు 4, నుండి 26 వరకు చాంద్రయోగములు. నవం 2, 9, 11, 16, 26, 27 నాడీ యోగములు. ఇందు శుక్లములో ముప్పులు గలుగుచుండును.

మార్గశిరము:—శు ౧ బు. ప. శే పురోంగారకుడు. అటనుండి శు ౧౧ ఆ. ప. పురోగురుడు. అదిమొదలు బ ౭ బు. ప. పురోబుధ రవి మధ్యము, అటనుండి పురోగురుడు. మరియు శు ౫ ఆ. ప. మూలాంగారకుడు. బ ౧౧ ఆ. వరకు కుజగురుల కేకరాశియుతి. శు ౧ బు. కుజగురు సమాగమము. బ ౧౩ మం. ప. ప్రాక్వాస్వతీ త్రయ శుక్రుడు. బ ౭ బు. ప్ర. ఉత్తరాషాఢాంగారకుడు. శు ౧ బు. ప్ర. బ ౮ గు. ప. సుర్యగ్ర కుజాడు. శు ౧౩ మం. ప్ర. బ ౧౧ ఆ. ప. ఏకరాశి కుజబుధులు. బ ౮ గు. ప్ర. బుధాగ్రకుజాడు ఇవి అనా వృష్టి యోగములు. శు ౧౧ ఆ. ప. శుక్రాగ్రబుధుడు. శు ౧౩మం. ప్ర. బుధగురుల కేకరాశ్యంశయుతి. బ ౮ గు. న బుధగురుయోగము. బ ౧ శు. శని వక్రాంశము. బ ౧౧ ఆ. న మకర కుజ చలనం. బ ౪ సో. సుర్యస్తమయము. ఇవి వర్ణయోగములు. కావున బహుళ మున కొంచెముగ వర్షభయ మప్రపృచ్ఛుడు గలుగుచుండును.

పౌషమాసము:—శు ౨ శే. ప. పురోగురుడు. శు ౯ శే. ప. ఉత్తరాషాఢాంగారకుడు, బుధాగ్రకుజాడు. శు ౯ శే. ప్ర. బ ౧౧ మం. ప. శ్రవణాంగారకుడు. శు ౨ శే. ప్ర. శు ౯ శే. ప. పురోబుధుడు. శు ౯ శే. ప్ర. బ ౩౦ శు. ప. పురోంగారకుడు. అది మొదలు పురోబుధుడును అనావృష్టియోగములు. శు ౩ ఆ. ప. బుధ గురు యుతి. శు ౧౪ గు. గురుదయము. శు ౨ శే. ప్రా బ ౧౩ బు. పా శుక్రాగ్రగురుడు. శు ౮ శు. ప్రా గురుశుక్రల కేకరాశ్యంశయుతి. బ ౧౦ సో. ప్రా బుధశుక్రలలో బుధవక్రము. బ ౧౩ బు. ప్రా సుర్యగ్ర శుక్రుడు. బ ౧౩ బు. గురుశుక్రయుతి. ఇవి వర్ణయోగములు. కావున నిండు అమాప్రాంతమున నచటచట మంచి వర్షములు గలుగును.

మాఘమాసము:—శు ౪ బు. ప. పురోబుధుడు. బుధాగ్రకుజాడు. అదిమొదలు పురోంగారకుడును వర్ణప్రతిబంధకులు. శు ౨ సో. పా గురుశుక్రయుతి. బ ౧ సో. పా బుధవక్రము. శు ౫

గు. కుంభకుజచలనం. శు ౨ సో. ప్రలి బ ౧౨ గు. ప. బుధశుక్రల కేకరాశ్యంశయతి. శు ౩ మం. ప్రలి శు ౧౨ గు. పలి శుక్రాగ్ర బుధుడు. శు ౧౨ గు. బుధశుక్రయతి. శు ౧౨ గు. ప్రలి బుధాగ్ర శుక్రకుడు. ఇవి వర్షయోగములు. కొవున నిందు శుక్లమున నచటచట మంచి వర్షములు గలుగును.

ఫాల్గునమాసము:—బ ౩ గు. పలి పురోగారకుడు. బ ౩ గు. ప్రలి సంవత్సరాంత పలి శుక్రాగ్రకుజుడు, ఉత్తరాభాద్రాం గారకుడును వర్ష ప్రతిబంధకులు. మాసమంతట బుధాగ్రకుడు. శు ౧౪ ఆల న మీనమున కుజచలనం. శు ౧౪ శ. శుక్రాస్తమయము. బ ౩ గు. ప్రలి రవిమార్గకుజుడును వర్షయోగములు.

మొత్తంమీద ఆషాఢమందును భాద్రపదమందును ఆశ్వ యుజ శుక్లమందును నదీ తటాకారులు నిండునట్లు మంచివర్షములు గలుగును. తిరుగ పౌషబహుళ మాఘశుక్లములందు అచటచట వర్ష ములు గలుగును. తక్కినకాలము సాధారణముగ నుండును. ప్రైమాస్ ములలోని ఫలములను జాగ్రత్తగా గమనింపవలయును. ఫాల్గునమునందు మాత్రము శుక్లము సాధారణముగనున్నను బహుళమున నచటచట అను కూల వర్షములు గలుగును. ఆశ్వయుజమున నొక్కొక్కచో తుపాను భయము గలదు.

N. B. పురశ్శుక్రకుడు పురోబుధుడు ఇత్యాది పదములందు ముందుచెనకలు రవినిబట్టి యని గ్రహింపవలయును.

అర్ఘ్య విచారము

చైత్రమాసము:—ఇందు బంగారం వెండికంబళ్ళు కొబ్బరి వగైరా ధరగలిగియుండును. ధాన్యం నూవులు వస్త్రములు పప్పుజాతులు బెల్లం లోహం కంచు మిర్చి వగైరాల ధర మందముగ నుండును.

వైశాఖమాసము:—ఇందును బంగారం వగైరాలకు ధర చురుకుగనే యుండును. బెల్లంవగైరా వస్త్రవస్తువులకు పప్పు జాతులకును ధరయుండును. ధాన్యములు నూవులు వస్త్రములువగైరా ధర మందముగ నుండును.

జ్యేష్ఠమాసము:—ఇందును బంగారు బెల్లం పప్పు జాతులువగైరాలు ధర గలిగియుండును. ధాన్యములు నూవులు వస్త్రములు

ములు బహుళములో కొంచెం ధరగలిగియుండును. ఇం దినుము చౌక యనిపించును.

ఆషాఢమాసము:—గోధుమలు పప్పుజాతులు బెల్లం వగైరా వస్త్రవస్తువులు బంగారము చురుకుగనే యుండును. ధాన్య ములు కొబ్బరి ఇనుము వస్త్రములువగైరా మందముగ నుండును.

శ్రావణమాసము:—పప్పుజాతులు బెల్లంవగైరాలు చురుకును. తక్కిన ధాన్యం బంగారము ఇనుమువగైరా మందముగ నుండును.

భాద్రపదము:—ధాన్యం బెల్లం పప్పుజాతులు వస్త్ర ములు నూవులు వస్త్రవస్తువులు చురుకుగ నుండును. బంగారము ఇనుము కొబ్బరివగైరా మందంగానే ఉండును.

ఆశ్వయుజమాసము:—ఇందు బంగారం ఇనుము కొబ్బరి బెల్లంవగైరా వస్త్రవస్తువులు కంబళ్ళువగైరాలు చురుకు అగును. ధాన్యం నూవులు వస్త్రములు పప్పుజాతులు మందముగ నుండును.

కార్తికమాసము:—ఆశ్వ యు జ ము లో వలెనే యుండును. ధరలు చురుకుఅగుట మందఅగుట ఆశ్వయుజంవలె నుండును.

మార్గశిరం:—ధాన్యములు కొంతవరకు చురుకును. అట్లు నూవులు వస్త్రములు బెల్లం మొదలగు వస్త్రవస్తువులు పప్పు జాతులు బంగారం మొదలగునవియున్ను చురుకు గలిగియుండును.

పౌషం:—ధాన్యములు నూవులు వస్త్రములు ఇనుము వగైరాధర మందముగను. బెల్లంవగైరా వస్త్రవస్తువులు పప్పుజాతులు బంగారం కొబ్బరివగైరా ధర చురుకును.

మాఘ ఫాల్గునములు:—బెల్లం మొదలగు వస్త్ర వస్తువులు చురుకు గలిగియుండును. తక్కిన ధాన్యాదులు కొబ్బరి నూవులు వస్త్రములు మందముగా నుండును. ఉన్నివస్త్రములు బంగారము వెండివగైరాలు కొంచెంమందముగను.

N. B. ఇవి ఒక శాస్త్రప్రపద్ధితే వ్రాయబడినవి. వీటి యను భవమునుచూచి ముందు ముందు విస్తరించి వ్రాయగలము.

గౌరీపంచాంగం కాలము ౧౭కి గడియలు ౩౩. ఘంట.౧ నిమిషములు ౩౦

పగటి ముహూర్తములు

వారములు	అక్షి	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	కుఖం	అమృ	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	కుభం	కలహం	కలహం	కుభం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	కుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	ఉద్యో	కుభం	కలహం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	కుభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	గమం	ధనం	లాభం	అమృ	ఉద్యో	విషం	లాభం

రాత్రి ముహూర్తములు

వారములు	అక్షి	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	కుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	కలహం	రోగం	రోగం	కుభం	అమృ	లాభం	కుభం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	విషం	కుఖం	లాభం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	జ్వరం	అమృ	లాభం

శ్రీ సర్వధారి సం॥ చైత్రశుక్లపక్షః శకః ౧౮౨౦ ఉత్తరాయణం వసంతర్తుః శుక్రమాసః 1948 క్రీ.శ. కలిః ౧౦౪౯

1948 సం. ఏప్రిల్ నెల

(1857 ఫస్ట్ మార్చ్)

౧౦	౯	శు పా శ ౩౩-౧౮ (సా7-17) అశ్విని-౨౨ (రా2-31) వృశ్చిక-౦౬-౩౯ రాహు-౫౭ త్యాగ-౧౧ (రావ 10-20 ల 12-0 కు) దిన ౩౦-౫౪ భు3-౩౬ రా క్రాం ౫౧ యాగకాలః సంవత్సరాది తైలాభ్యంగము నింబకుసుమభక్షణం వసంతపరాత్ర ప్రారంభము ప్రపాదానము చంద్రదర్శనము దక్షిణశృంగము సమర్పణం వత్సరాదిగాన నవవస్త్రాభరణాదులకు మిథునము ౯-౫౪
11	౩౦	విది ఆ ౩౩-౩౭ (సా7-24) భరణి-౫౬ (రా3-7) విష్ణు-౦౦-౫౩ ప్రీతి-౫౭-౧౮ బా3-౨౦ దివి-౫౯ త్యాగ-౬ (సవ 12-20 ల 1-59 కు) దిన ౩౧-౦౪ భు3-౪౪ రా క్రాం ౫౩ పకే వేపంచ ౫౩ ఊహానివాగ్ని పూజచంద్రమాదిసాని
12	౩౧	తది సో ౩౩-౪ (సా7-9) కృత్తిక-౪౦ (రా3-24) ఆయు-౫౪-౩౪ తే3-౨౦ దివి-౫౩-౧౮ త్యాగ-౩ (సవ 8-15 ల 4-52 కు) దిన ౩౧-౩ భు3-౫౭ కేవే పంచ ౫౪ ఉత్తమునాద్ది సాభాగ్య గౌరీవ్రతము సాభాగ్యశయనవ్రతము మాసగౌరీవ్రతము శివదోలోత్సవము ప్రదోషః [కుంభం ఆర-౨]
13	౧	చవి మం ౩౧-౧౭ (సా6-27) రోహిణి-౧౭ (రా3-౧౫) సౌమ-౧౧ వణి-౧౦ రావి-౩౨ త్యాగ-౫౮ (సావ 7-18 ల 8-58 కు) దిన ౩౧-౫ అశ్విని మేషే ఉచ్చేరణిః ౭-౧౭ భు3-౮ భు3-౦ భౌమకర్తి దూర్వా బిల్వదళములచే గణేశపూజ సర్వసిద్ధిప్రదము. ప్రవేశానంతరం మేషసంక్రమణ పుణ్యకాలము అత్యర్హ వివాహ హలకర్మ సవగృహారంభాదులకు
14	౨	పంచ బు ౨౮-౩౮ (సా5-22) మృగ-౫౭-౮ (రా2-46) శోభ-౫౭-౭౮ ౨౮-౩౮ దివి-౭౧ త్యాగ-౫౫ (సవ 8-43 ల 10-17 కు) దిన ౩౧-౭ భు3-౭ నాగపూజ శ్వేతవరాహకల్పము శ్రీపంచమి (లక్ష్మీపూజ)
15	౩	వృషి గు ౨౫-౧౧ (స౩-౫౮) ఆర్ద్ర-౫౯-౫౯ (రా1-58) అతి3-౨౩ తైత్తి-౫౭-౧౧ దివి-౨౩ త్యాగ-౫౧ (సవ 10-51 ల 12-28 కు) దిన ౩౧-౯ భు3-౧౬ సూర్యపూజ (ఆరోగ్యకరము) హలకర్మకు కుంభంరాజసం॥ ఆర-౪ వివాహం ౨౫-౨౭
16	౪	సప్త శు ౨౦-౪౩ (స2-11) పునర్-౫౯ (రా12-41) సుక౩-౨౭-౪౬ వ౨౦-౪౩ దివి-౮౯ త్యాగ-౪౮ (సవ 1-7 ల 2-4 కు) దిన ౩౧-౧౨ అశ్వినివణిః ౩౧-౪౧ భు3-౨౪ అపరాహ్ణాంతః ఆర-౫౮ తిథివ్యయం ఉభయానాభ్యామః
17	౫	అష్ట శ ౧౫-౨౨ (స12-2) పుష్య-౪౩-౧౪ (రా11-10) ధృతి-౫౭-౩౪ బి-౫౭-౨౨ దివి-౪౪ త్యాగ-౪౫ (సవ 8-10 ల 9-40 కు) దిన ౩౧-౧౪ భు3-౩౩ క్రాం శక్రాం ౪౩ ఊహాపరాహ్ణాదిః ౧౮-౪౪ తిథినిమి స్వాగ్నం ప్రారాధనామి భవానీయాత్ర అశోకపుష్పములచే రుద్రపూజ అశోకకలితాప్రాశనము వృష్టికరహితం ౫౭-౫౦
18	౬	నవ ఆ ౯-౩౦ (స9-40) ఆశ్లేశ-౪౪ (రా9-29) హుల-౭-౫౮ కా-౩౦ దివి-౩౧ త్యాగ-౪౩ (సవ 11-4 ల 12-33 కు) దిన ౩౧-౧౬ భు3-౪౧ క్రాం శక్రాం ౩౯ పరావే సప్త3-౬ ఊహానుజమాన్య శ్రీరామవిజయంతియున్ను, ధర్మరాజగంధి వివాహమునకు మినంతర-౫౫ వస్త్రచంద్రుడు [దోలోత్సవములు]
19	౭	దశ సో ౩-౧౧ (స7-3) నీకా-౫౩-౨౧ (రా4-29) మఘ-౩౪-౨౬ (రా7-38) గంధ-౫౭-౪౩ దివి-౪౫ త్యాగ-౪౧ (సవ 8-34 ల 10-28 కు) రావి-౧౩-౩౩ త్యాగ-౪౧ (రావ 2-59 ల 4-28 కు) దిన ౩౧-౧౮ వృశ్చికపాత్ర ప్ర
20	౮	ద్వాద మం ౪౯-౫౩ (రా1-48) పూర్ణ-౪౦ (సా5-48) వృశ్చిక-౪౩ గ్రుమ-౫౭-౧౦ బా3-౧౨ రావి-౫౭-౫౭ త్యాగ-౪౩ (రా12-22 ల 1-51 కు) దిన ౩౧-౨౧ వృశ్చికభాయనం ౯-౪౩ వ్యతితః ౧-౪౪ భు3-౫౮ వే3-౦౪ వస్త్రవ
21	౯	త్రయో బు ౪౩-౩౪ (సా11-15) ఉఫల-౫౬ (స8-52) వ్యాక-౫౭-౫౭ రావి-౧౩-౧౭ త్యాగ-౪౪ (సా11-42 ల 1-11 కు) దిన ౩౧-౨౨ భు3-౭ మన్మథపూజ అన్నప్రాశన వివాహాదులకు మిథునం ౧౮-౪౩
22	౧౦	చతు గు ౩౭-౪౧ (సా8-55) హస్త-౫౦ (స2-14) హస్త-౩౮-౭౪ గంధ-౩౭-౨౭ రావి-౫౭ (సా9-47 ల 11-17 కు) దిన ౩౧-౨౪ భు3-౧౫ వైవరణి దమనోత్సవము (దమనముచేపపూజ) కర్మమక్రీడహలకర్మ దులకు వృశ్చికభు3-౩౧
23	౧౧	పూ ౦ శు ౩౨-౨౮ (సా6-52) చిత్ర-౪౩-౩౪ (స12-51) వజ్ర-౩౧-౧౫ విష్ణి-౯ దివి-౩౧ త్యాగ-౫౧ (సా6-14 ల 7-46 కు) దిన ౩౧-౨౬ అశ్వినివణిః పంధ్రహణం కించిన్నా వారాంసుల గ్రాసము కేతుగ్రస్తము పూజనము సూర్యస్తాది స్పర్శకాలము ౧-౬ (సా6-50) మధ్యకాలము ౧-౫౩ (సా7-9) సభమాతృకాలము ౯-౪౧

కుజచారః	ద సో రేవకబుధ-౫౯-౩౨	పంబు రోహిణి-౩౪ క్రా-౧౮	దుష్కృష్టార్తములు		
వృషి గు ఆశ్లేశకుజః కుజః ౪౪-౫	త్ర బు అశ్విని మేషే సమస్తో ౪౦-౨౬	అష్ట శ రోహిణి-౩౫-౩౫	ఆది దుష్కృష్టార్త-౫౭	శు	రా
బుధచారః	పూ శు అశ్విని-౨౮-౨౮	త్రయోబుమృగశుక్ర-౩౧	సో దుర్-౪౨ పుదు-౨౨-౫౭	కు	రా
పాశ ఉభా3 బుధ-౫౪-౫౧	గురుః	శనిః	మం దుర్-౧౬ త్యాగ-౫౭	కు	రా
తసో ఉభా౪ కు-౪౯-౩౩	మగుగురువక్రారంభ-౫-౩౦	అష్ట శ శనివక్రత్యాగ-౧౭-౯	దు ౧౧-౨౭ త్యాగ-౫౫	కు	రా
పం బురేద.బుధః ౪౧-౬	వక్రారంభగురు రా-౫౬	వక్రత్యాగే రాశ్యాదిశనిః	బు దుర్-౩౯ త్యాగ-౫౬	కు	రా
మగుప్రాగస్తమితః ౪౦-౨౩	౫౦-౧౯	రా3-౨౨ ౪౧-౨౯	గుదుర్-౨౮ పుదు-౨౩-౨౨	కు	రా
స శు రేవకబుధః ౨౯-౪౭	కుక్రచారః	రాహుకేతు	శు దుర్-౧౭ పుదుర్-౪౬	కు	రా
న ఆ రేవకబుధః ౧౬-౩	పాశ రోహిణి-౨౪ కర్క-౧౪	భర ౩ రాహుః	శ దుర్-౧౮ త్యాగ-౧౨	కు	రా
		విశా ౧ కేతుః		కు	రా

[illegible]

(శ్రీ) సర్వధారి నా. వైశాఖ శుక్ల పక్ష: శక: ౧౮౭౦ ఉత్తరాయణ: గ్రీష్మర్తు: శుచిమాస: క్రీ.శ. 1948 కలి:గింక

1948 సం. మే నెల
1987 ఫస్ట్ థీరు నెల

10	ర	౨౮	పా సో ౩-౨౯ (ఉ7-4) కృగ-౩౧ (ప10-17) శోగ-౩౦౩-౨౯ రావిగ-౨౯ త్యా3-౫౪ (రా ప 1.52౮3-265) దిన3౨-౦ కృత్తిగరవి ౩౩-౧౦భు3-౪౦కేవే పంచగౌప మృద్దూరుశిలాగృహకర్మాణి వర్జ్యాని భర్మఘటదానం స్వాధ్యాయ: చంద్రదర్శనము సమశృంగము సమర్థము
11	౨౯	విది మం ౦-౧౬ (ఉ5-47) తది౫౫-౫౨ (రా 4-7) రోహిణి-౫౯ (ప9-40) అతి2-౩ ౭క౦-౧౬దివి3-౨౫త్యా3-౫౦ (ప3-2౮4-34౫) దిన3౨-౨ భు3-౫౬ అక్షయతృతీయ దశ్యన్నము శత్రుములు వ్యజనములు పాదుకలు ఉపాస హములు జలకుంభము పిటిదానముచే అక్షయపుణ్యము. జలకుంభమునందు గౌరి నావాహనచేసి పూజించి దాన మియ్యవలెను. లక్ష్మీనారాయణపూజ. బలరామజయంతి. త్రిలోచనయాత్ర (త్రేతాయుగాది. సింహాచలమున చంద్ర నోత్పన్నము చంద్ర రజ్జవసల [4-40౮6-11౫) దిన3౨-౩ భు3-౫౬నాగచతుర్థి	
12	౩౦	చవి బు ౫౧-౧౯ (రా2-11) మృగ2-౪౩ (ప8-41) సుక-౩౪భృతి౫3-౮౫ణి౨3-౪౩ దివి౨2-౩౨ త్యా3-౪౮ (స ప ౮-౪౮౮౮-౪౮౮౮) దిన3౨-౩ భు3-౫౬ అక్షయతృతీయ దశ్యన్నము శత్రుములు వ్యజనములు పాదుకలు ఉపాస హములు జలకుంభము పిటిదానముచే అక్షయపుణ్యము. జలకుంభమునందు గౌరి నావాహనచేసి పూజించి దాన మియ్యవలెను. లక్ష్మీనారాయణపూజ. బలరామజయంతి. త్రిలోచనయాత్ర (త్రేతాయుగాది. సింహాచలమున చంద్ర నోత్పన్నము చంద్ర రజ్జవసల [4-40౮6-11౫) దిన3౨-౩ భు3-౫౬నాగచతుర్థి	
13	౩౧	పంచ సు ౪౬-౦ (రా 12-3) ఆర్ద్ర౪-౩౫ (ఉ 7-29) శూల౪2-౫౫బ౧౮-౫౦ రావి౦-౪౬త్యా3-౪౬ (సా ప 6-48౮ 8-18౫) దిన3౨-౫భు౪-౧౩ శ్రీమజ్జగద్గురు శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదుల యపతారము (శ్రీశంకరాచార్య జయంతి)	
14	౧	షష్ఠి శు ౪౦-౨౬ (రా 9-50) పున-౮ (ఉ 6-6) పుష్య౫౬-౧౨ (తె 4-35) గంధ ౪౦-౪౦క౦౧౩-౧౩దివి౧౯-౫౨ త్యా3-౪౫ (పప1-35౮౩-5౫) దిన3౨-౭కృత్తి౨వృషభే శత్రుస్థానవిం-౨౫భు౪-౨౨ శక్రా౦౧౭౬౬ ఉభయ స్రవోమః స్రవేశానంతరం వృషభసంక్రమణ పుణ్యకాలము ద్వాపరయుగాంతము అత్యున్నతవహస్థాప్రవేశమునకు మినం౨౦-౨౧ [శ్రీ విద్యారణ్యజయంతి గంగోత్పత్తి (గంగాపూజ)	
15	౨	సప్త శ ౩౪-౩౭ (సా 7-29) ఆశ్లే౫3-౩౪ (రా ౩-4) వృద్ధి3౩-౧౮గ౪2-౩౨ దివి౨2-౧౯ త్యా3-౪౫ (స ప4-౩4౮ 6-4౫) దిన3౨-౮వృషభ౪3-౫౪మృగ౫౦-౧౭అంత౦౫౬-౩౫భు౦-౧౦కుక్రా౦ రావే సప్త౫౩౬౬ శక్రా౦౫౪౪౪	
16	౩	ఆష్ట ఆ ౪౮-౫౫ (సా 5-12) మఘ౪౪-౪౮ (రా 1-33) ధ్రువ౫౫-౫౫విష్టి-౪౬దివి౨౧-౪౧త్యా3-౪౫ (స ప2-19౮ ౩-49౫) దిన3౨-౧౦భు౦-౧౯కుక్రా౦ రావే సప్త౫౦౪ అపరాజితాదేవీపూజ [ధాన్యమునకు భనుస్సు ౮-౩౧	
17	౪	నవ సో ౨౩-౧౮ (ప 2-57) పూ౪౪౬-౧౮ (రా 12-9) వ్యాస౪౮-౪౧క౦౨3-౧౮దివి౨-౩౮త్యా3-౪౬ (స ప9-5౮౮ 10-36౫) దిన3౨-౧౨కృత్తి౩రవి: ౨౮-౩భు౦-౨౯అపరాహ్లాంత: ౨౫-౪౬ తిథిద్వయం చండికాదేవీపూజ గర్భా	
18	౫	దశ మం ౧౮-౧ (ప12-50) ఉశ౪౩-౧౦ (రా 10-58) హర్ష ౧౧-౪౨గ౧౮-౧౬దివి౩-౨౨త్యా3-౪౭ (ఉ 6-58౮8-29౫) దిన3౨-౧౩భు౦-౩౮ అపరాహ్లాంత: ౧౯-౨౦తిథిగిరికి అగస్త్య సమయం ౫౪-౧౬నవమహా ప్రవేశమునకు మినం రాజపం ౧౯-౩౭	
19	౬	ఏకా బు ౧౩-౧౦ (ప 10-58) హస్త౪౦-౨౯ (రా 9-48) వజ్ర౫౩-౩౩ సిద్ధి౫౩-౪౮ భద్ర౧౩-౧౦దివి౩-౧౩ త్యా3-౪౯ (ఉ ప 6-55౮8-26౫) రావి౨2-౩౨త్యా3-౫౨ (తె ప 5-32౮) దిన ౩౨-౧౫భు౦-౪౮సర్వపాంఠికి అన్నవర త్రేత్రే సత్యనారాయణస్వామికల్యాణం నవమహాప్రవేశాదులకు మినం ౧౯-౨౬	
20	౭	ద్వాద స ౮-౫౫ (ప 9-11) చిత్ర౩౮-౨౩ (రా 8-58) వృత్తి౫ ౩-౧౨బ౮-౫౫శేవ3-౪౦ (ఉ 7-5౫) రావి౧౯-౫౦ త్యా3-౫౫ (రాప 2-28౮4-27౫)దిన3౨-౧౬కృత్తి ౪రవి: ౫౫-౫౩ భు౦-౫౮పరశురామ ౧౨ శిలన్నప్రాశనవి వాహాదులకు మిథునం ౮-౩౨ వివాహగర్భాధానాదులకు భనుస్సు మతా౦౦-౦ (సత్ప్రశంభి)	
21	౮	త్రయో శు ౫-౨౧ (ప 7-46) స్వా3౭-౧౦ (రా 8-29) వర౪౮-౧౭ తై౫౨-౨౧ రావి౧౮-౪౭ త్యా3-౫౯ (రా ౨-4౮ ౩-39౫) దిన3౨-౧౮ మిథునాయనం ౯-౭ భు౧-౭రవే పంచకేక్రా౦ ౩౭౬౬ స్వార్థమాగ్ధ్య శ్రీ సృనింసాబయన్తీ ప్రవేశానంతరం పడశీతిపుణ్యకాలము [ఉద్దేశించి) గంగోత్పత్తిప్రథం	
22	౯	చతు శ ౨-౪౨ (ఉ 6-42) విశా3౬-౫౪ (రా 8-23) వర౪౮-౧౦వణి౨౨-౪౨రావి౧౮-౪౬త్యా౪-౩ (రా 12-26౮2-4౫) దిన ౩౨-౧౯భు౧-౧౭ రవేపంచకేక్రా౦ ౩౭౪౪వే సప్త రావే పంచ3౭ ౬౬ అన్యాధానం శ్రీ సృనింసా బయన్తీ మహావైశాఖి దశ్యన్నవ్యజనశత్రు పాదుకోపాసహజానాని కృష్ణాజినదానం ఉదయోద్యానం (యాముని	
23	౧౦	పూర్ణి ౦౮-౧౪ (ఉ 6-2) అమా3౭-౪౪ (రా 8-42) శివ౪౦-౫౮బ౧౮-౪౮రావి౧౯-౫౫త్యా౪-౮ (రా ప 2-30౮4-9౫) దిన3౨-౨౦భు౧-౨౬శేవే సప్త రావేపంచ3౮౪ యాగకాలం	

కుజచారక	ద్వాద స మృగ౨బు౧౭-౦	ప శు ఆ3౭బుజుశ్శని౦౮-౪౩	బు దు౧౪-౫౮త్యా౨౮	
దశ మం మఘ౩కు౧౯-౧౮	చ శ మృగ౩మిథునే బుగః	రా హుకేతు	సు దు౧౦-౪౫పు౨౩-౩౨	
బుగచారక	౩౭-౫౭	భర౩రాహుః	సు దు౬-౨౬పుదు౧౭-౮	శు బు శురా
పా సో రోగిబు౪౪-౨౭	గురుచారక	విశా౧కేతుః	శ దు౦-౧౮త్యా౪-౧౭	
విది.మం పశ్చాదుదిత౧౮-౨	మూల ౨ వక్రీ	దుర్ముహూర్తములు	ఈ గ్రహసంచారం ఘటి	శ పాద్యమి చక్రం
చ బు రోగిబు౨౭-౩౪	శుక్రచారక	ఆది దు౨౭-౫౪త్యా౨౯	విఘటికలు రాజమండ్రీ	పక్షి పు వృక్షే
ప శు రోహి3బు౧౪-౫౫	వి మం ఆర్ద్ర౨శు౫౪-౩౮	సో దు౧౭-౫౪పుదు౨౩-౨౯	చేయబడినవి.	శు రవి:
ఆష్ట ఆ రోహి౪బు౭-౫౧	నసోఆర్ద్ర౨౩శు౪౩౫-౩౧	మం దు౬-౨౫రా౧౧-౧౧		
ద మం మృగ౧బు౮-౪	శనిచారక	త్యా౧౫౨		శ న

శ్రీ సర్వధారి సం. వైశాఖబహుళశుక్ల శక: ౧౮౭౦ ఉత్తరాయణం గ్రీష్మర్తు: శుద్ధిమాస: క్రీ.శ 1948 కలి: 1౦ రో

1948 సం. మే నెల	24	ర గం బ పా సో ౦-౩౯ (ఉ 5-౬2) జ్యేష్ఠ-౫౧ (రా9-38) సిద్ధహ-౪౯ కాం-౩౯ త్యాజ్యాభావ: దిన3౨-౨౧ రోహిణి రవి: ౨౪-౩ భుగ-౩౬
	25	౧౨ విది మం ౧-౩౨ (ఉ6-13) మాళక-౧౭ (రా 10-55) సాధ్య3౭-౪౧ గర-౩౨ దివి-౦ త్యాక-౧౪ (ఉ 6-1౮7-42 కు) రావి-౪౭ (రా ౮9-14౮ 10-55కు) దిన3౨-౨౪ భుగ-౪౬ పారివకల్పము (పిత్తుప్రీతిదినము)
	26	౧౩ తది బు ౩-౪౯ (ఉ7-8) పూషక-౫౯ (రా12-48) భుగ3౭-౩౬ ధ్రువ-౪౯ దివి-౧౦ త్యాక-౧౯ (ప ౮9-17౮11-1కు) దిన3౨-౨౩ భుగ-౫౫ విద్యావంభా మిధునం రాజవంశ-౩౪ వివాహాదులకు మినా చోరపంశ-౮౮
	27	ర గం చవి ను ౭-౮౮ (ప8-32) ఉషా-౫౩ (రా8-10) భుగ3౮-౩౦ బా-౮౮ దివి-౫౭ త్యాక-౨౪ (ప ౮9-35౮11-21కు) దిన3౨-౨౪ రోహిణి రవి: ౫౭-౨౩ భుగ-౫౫ అభిజిత్తవే ౭ ఊర్జవ కు వేపంచ ౫౮ ఊక ర్తరత్యాగము
	28	౧౫ పంచ శు ౧౨-౩ (ప10-23) శ్రవ-౦౦ (24-0) బ్రహ్మ-౪౦-౧౩ తై ౧౨-౩ దివి-౨ త్యాక-౮౮ (ప ౮7-37౮ 9-25కు) దిన3౨-౨౬ వై ప్రక-౪౦ చుగ్గ-౫౦-౩ అంకం-౫౮-౫౦ భుగ-౧౫ కు వేపంచ భనస్సురహితం-౬౩౨
	29	౨౬ పృష్ఠి శ ౧౭-౪౧ (ప 12-40) శ్రవ-౦౪ (ఉ 5-౬4) వింధ్ర-౨౩ వణి-౪౦ దివి-౫౮ త్యాక-౮౯ (ప 10-23౮ 12-10కు) దిన3౨-౨౭ భుగ-౨౪ కు వేపంచ ఊక అపరాహ్ణ: ౨౫-౫౮ తిథి: ప్రతి వీజావాపహలకర్మాదులకు మినా ౧౭-౩ రవి: పంచద్రుకు
	30	౧౭ సప్త ఆ ౨౩-౩౨ (ప8-0) ధని-౫౬ (ప8-45) వైకృ-౪౦ బవ-౨౩-౩ దివి-౮౮ త్యాక-౮౯ (సా 4-51౮6-9కు) దిన 3౨-౮౮ భుగ-౩౪ కు వేపంచ పశే శేషాంశ అపరాహ్ణ: ౨౯-౮౮ తిథి: భానుజమితైవన కంఠభి: ధ్యాయ:
	31	ర గం అష్ట సో ౮-౧౪ (సా5-17) శత-౧౫-౧౫ (ప11-42) విష్ణు-౪౬-౩౯ కాం-౪౮ రావి-౩౨ త్యాక-౨౬ (సా 6-49 ౮8-35కు) దిన3౨-౩౧ రోహిణి రవి: ౨౧-౦౮ భుగ-౪౩ కేవే-౬౮ తిథి: అష్టమి చండికాదేహిపూజ
1948 జూన్ నెల	1	౧౯ నవ మం ౩౪-౧౧ (సా 7-16) పూభా-౨౧-౫౧ (ప2-20) శ్రీర-౦౦ తై-౪౨ రావి-౫౩-౩ త్యాక-౨౦ (రా ౮12-49౮ 2-38కు) దిన3౨-౩౦ భుగ-౫౩
	2	౨౦ దశ బు ౩౭-౫౭ (రా 8-45) ఉభా-౨౭-౨౨ (సా4-32) ఆయు-౪౮-౨౨ వణి-౬-౪ రావి-౬-౫౫ త్యాక-౧౭ (తె ౮5-22౮) దిన3౨-౩౧ భుగ-౩౨ అన్న ప్రాశనోపనయన వివాహనవగృహారంభ ప్రవేశాదులకు మిధునం ౬-౨౭
	3	౩౧ ర గం ఏకా ను ౪౦-౧౩ (రా9-41) రేవ-౩౧-౩౦ (సా6-12) సాభా-౪౭-౩౦ బా-౫౯ శేవ-౩౪ (ఉ7-5కు) దిన3౨-౩౨ రోహి-౪౮ రవి: ౪౯-౫౦ భుగ-౧౨ కు వేపంచ ఊక సుగుప్తకాదీ శత్రుహంసకాదీ
	4	౨౨ ద్వాద శు ౪౦-౪౨ (రా9-౬2) అశ్వి-౩౩-౫౭ (సా7-10) శోభ-౫౮-౧౪ కాం-౨౭ దివి-౨౩-౩ త్యాక-౧౦ (ప ౮8-1౮ 4-41కు) రావి-౫౮-౪౦ త్యాక-౩ (తె ౮4-౬3౮) దిన3౨-౩౩ భుగ-౨౨ కు వేపంచ పరాక్రాం-౩౪ ఊక
1957 సం. జూన్ నెల	5	౨౩ త్రయో శ ౩౯-౨౪ (రా 9-21) భర-౪౪-౩౬ (సా7-27) ఆతి-౪౦-౪౩ గర-౦౦-౩ శేవ-౧౬ (6-30కు) దిన3౨-౩౪ భుగ-౩-౩౧ రాక్రాం-౫౮ మాశివరాత్రి శనిత్రయోదశి ప్రవోషము
	6	౨౪ చతు ఆ ౩౬-౨౧ (రా 8-8) కృత్తి-౩౩-౩౩ (సా7-1) సుక-౩౬-౩౧ విష్ణు-౭-౫౮ దివి-౪౮ త్యాక-౫౬ (ఉ7-18౮8-48కు) దిన 3౨-౩౪ భుగ-౪౮ రాక్రాం-౩౩ ఊక వైవన క్షము వాజసనేయులకు అమావాస్య
	7	౨౫ ర గం అమా సో ౩౧-౫౨ (సా8-20) రోహి-౩౧-౩ (సా8-1) ధృత్తి-౩౦-౨౦ చతు-౬ దివి-౫౩ త్యాక-౫౧ (ప ౮10-21౮ 11-౬3కు) రావి-౧౧-౩౭ త్యాక-౪౫ (రా ౮ 11-16౮ 12-46కు) దిన3౨-౩౫ మృగరవి: ౧౮-౫౦ భుగ-౫౧ రాక్రాం-౧౯ పున: రక్రాం-౩౧ ఊక అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞ: అమాసోమవారత్రతం

కుజచార:	గురుశర-౩౨	స్వాతికేతు: ౪౯-౪౨	విశేషము	బజినది. దీనిని సాయనమా నముచే వెనుకకు మార్చ వలయునని కొంచుక అను చున్నారు.
త బు మఘకపజుగ-౫౪ దశ బు పూషక-౩౬-౮౯	శుక్రచార:	దుగ్ధమాన్తములు	పూర్వకాలమున శ్రావణము న దక్షిణాయనము మాఘములో ఉత్తరాయ నము అగుచుండెడిది. ఆ కాలములో వధంత విషు వత్తుపై శాఖములో నయ్యెడిది. అది మొదలు ఎంపలది కము అగుచుండునుగాన వైశాఖములో వినరుకరలు గొడుగులు చెప్పులు పాం కోళ్లు ఇవ్వవలయుననియు పెరుగన్నము శ్రాంతులకు పెట్టవలయుననియు చెప్ప	బు శు ర రా
బుధచార:	వి మం ఆర్ద్రకప-౩౪-౩౨ ఏకా ను శుక్రవక్రాంభ: ౫౦ వక్రాంభే రా	౩ దు-౮౮-౨ త్యా-౮౯ సో దు ౧౭-౧౬ పుదు-౩-౪౫ త్యా-౧౦		
విది మం మృగరవి-౫౫ పం శు ఆర్ద్రాగి-౫౧-౧౦ అష్ట సో ఆబు-౫౪-౩౬ చతు ఆ ఆర్ద్రకప-౫౫	శనిచార:	మం దు-౬౮-౮ త్యా-౧౦ రాదు-౧౮-౨ త్యా-౧౦ బు దు-౫౮-౮ త్యా-౧౦ ను దు-౧౦-౪౯ పు-౩-౪౭ త్యా-౧౦ శు దు-౬౩-౩౦ పు-౫౧-౮౯ త్యా-౧౦ శ దు-౧౦-౮ త్యా-౧౦		
గురుచార:	ఆర్ద్రాగిశని: రాహుకేతుచారా పా సో భర-౨౮-౫౫			
శుక్ల బు మూలగవక్రీ				శు పాడ్యమి నాటి చక్రం

శ్రీ సర్వధారి సం. జ్యేష్ఠశుక్లపక్షః ఉత్తరాయణం, గ్రీష్మర్తుః నభోమాసః శకః ౧౮౭౦ క్రీ.శ. 1948 కలిః ౫౦౪౯

8	౨౬	శు పా మం ౨౬-౧౫ (ప4-6) మృగశిర-౨౬ (ప4-38) శూల ౨3-౧౫౨౬-౧౫రావిగ-౧౫త్యా3-౪౨(రా12-20ల 1-49కు) దిన 3౨-3౬ భుక-౦౮క్రాం ౨౦౮౮ అపరాహ్ణాః ౨౬-౧౫సతిస త్తిని యాగకాలః చంద్రదర్శన ము త్తర శ్చింగం సమార్థః
9	౨౭	విది బు ౧౯-౪౮ (ప1-81) ఆర్ద్రా౨౨-౫౬ (ప2-45) గంశం౧౧-౧౭క౮ ౧౯-౪౮రావి ౧౭-౫౬త్యా3-౪౦ (రా1-46ల 3-14కు) దిన3౨-3౬భుక-౧౦అపరాహ్ణాః ౧౯-౪౮త్యా3-౪౦ సోపదం రంభావ్రతంఆశ్వలాయనోపనయనము నకు మిగునం చోర పం౧-౨౦లగ్నచంద్రుడు, గర్భాధానమునకు ధనుస్సుక-౨౬ చంద్రాబాస్
10	౨౮	తది ను ౧౨-౫౪ (ప10-45) పునర్వి-౫౯ (ప12-47) వృద్ధి౭-౦గ్రువ౧౧-౨౦ గర౧౨-౫౪రావి3-౪౨త్యా3-౪౦ (రా ౪8-౮౨ 9-36కు) దిన3౨-3౭మృగశిరవిక-౩౪౪-౨౦౪౪, ప్ర౫౯-౫౦తిగి చతుర్థి ఉమాపూజఅన్నప్రాశనోప నయనాదులకు మిగునము౧-౧౦పావ్యారంభ౮దులకు మినము ౧౫-3౨
11	౨౯	చవి శు ౫-౫౦(ప7-56)పంచ౫3-౬ (తె5-10)పుష్యగ౨-౫౯(ప10-47)వ్యా౫౦-౧౫భద్ర౫౦-౧౫రావి-౪౬త్యా3-౪౧ (రావ10-38ల12-2౫) దిన3౨-3౮వృ మృగశిర-౨౦అంతం ౧౬-౨౧భుక-౨౯శక్రాం౧౩ఊ
12	౩౦	షష్ఠి శ ౫౨-౨౨ (రా2-38) ఆశ్లేశ-౮ (ప8-౬2) హస్త౪౨-౧౨క౮౫-౩౯రావి3-౧౬త్యా3-౪౨ (రా7-58ల9-27కు) దిన3౨-3౮భుక-౩౯శక్రాంపరావేస స్తరాః వింశ్యవాసినిదేవీపూజ
13	౩౧	సప్త ఆ ౪౬-౩౦ (రా12-18) మఘ3-౪౦ (శు7-5) పూ౪౫౬-౧౪ (తె5-34) వజ్ర3౪-౩౭గర౧౯-౨౬దివి౨౨-౨౫ త్యా3-౪౫ (ప2-35ల4-5కు) దిన3౨-3౮భుక-౪౮శక్రాం౩ఊ రావేసప్త కప భానున స్థవి
14	౧	అష్ట సో ౪౧-౨౧ (రా10-9) ఉభ౫౬-౫౪ (రా4-23) సిని౨౭-౪౦ విష్ణి౧౩-౫౫దివి౧౭-౭ త్యా3-౪౧ (స 12-27ల 1-౬9కు) దిన3౨-3౯మృగశిరమిగునే మిత్రసో రవిగ౭-౨౦ భుక-౫౮భు౫-౧౫క్రాం ౧౮శుక్లాదేవీపూజ మధ్యా హ్నవంతరం మిగునసంక్రమణ పుణ్యకాలః ఆత్మన్యః [౨౪-౨౫
15	౨	నవ మం ౩౭-౬(రా8-27) హస్త౫౪-౫౪(రా8-34)వృత్తి౨౧-౨౬బా౯-౧౩దివి౧౭-౩౩త్యా3-౫౨ (స 12-30ల2-3కు) దిన3౨-3౯భుం-౭ బ్రహ్మణీ దేవీపూజ నాప్యారంభయాత్రాదులకు మినం ౧౪-౪౩ వివాహాదులకు వృషభము
16	౩	దశ బు ౩౩-౪౫ (సా7-7) చిత్ర౫౩-౪౫ (రా3-7) వర౧౫-౫౬తై౫-౨౬దివి౧౭-౩౧త్యా3-౫౫(ప11-25ల12-౬9కు) దిన3౨-౪౦భుం-౧౮శక్రాం౩ఊ దశపాపహరదశమి (కాయకం త్రివిధం నై త్తం వాచికం చ నకుర్విధం, భాగీ రథ్యాదితీరేషు స్నానా న్నశ్యతి తత్తేజాత్) పుణ్యతీర్థస్నానముచే దశవిధపాపములు నశించును సేతుబంధన రామేశ్వరప్రతిష్ఠా (శివపూజ విశేషఫలదము)
17	౪	ఏకా ను ౩౧-౨౪ (సా6-9) స్వా౫౩-౩౫(రా8-3) పరి౧౧-౧౫వణి౨-౩౪దివి౨-౪౩త్యా3-౫౯ (ప8-42ల10-17కు) దిన3౨-౪౦మృగశిర౪౬-౫౦భుం-౨౯శక్రాం౪౪పమర౧౧శి సర్వేషాం౧౧శి నిర్జల ౧౧శి (ఉదకపానమునైన సేయక నుపవసించి శర్కరోదకకలశమును దానమిచ్చుట మహాఫలము) [జాం కైలాసగమనం
18	౫	ద్వాద శు ౩౦-౧ (సా5-37) విశా౫౪-౨౫ (రా8-23) శివ౭-౧౮బం-౪౨ దివి౭-౪౨త్యా౪-౩ (ప8-43ల10-21కు) దిన 3౨-౪౦భుం-౩౯శక్రాంపరావే పంచ౫౪ఊరామలక్ష్మీగ౧౨శి శ్రీమజ్జగద్గురు శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాదాచార్యా
19	౬	త్రయో శ ౨౯-౪౦(సా5-30)అనూ౫౬-౪ (రా4-7)సిద్ధ౪-౧౧తై౨౯-౪౦దివి౪-౪౩త్యా౪-౭ (ప౪7-31ల9-10కు) దిన 3౨-౪౦భుం-౫౦శక్రాంపరావే పంచ౫౬౪స్వాధ్యాయశని౩శి శ్రీవిద్యారణ్యస్వామినా మారాధనం
20	౭	చతు ఆ ౩౦-౧౩ (సా5-43) జ్యేష్ఠ౫౮-౫౭ (తె5-12) సాభ్య౧౧-౪౧వణి౩౦-౧౩ దివి౧౧-౫౨త్యా౪-౧౧ (ప౪9-58ల 11-38కు) దిన 3౨-౪౦ భుం-౦
21	౮	పూర్ణి సో ౩౧-౪౮ (సా6-21) మూ౬౦-౦ (24-0) రభం-౧౪౪౪౫౮-౫౮విష్ణి౧-౦దివి౨౦-౧౧త్యా౪-౧౫ (ప౪ 1-42ల౨-23కు) రావి౫౫-౪౫ (తె౪5-0౮) దిన3౨-౪౦ఆర్ద్రా౧౮విగ౬-౨౪ కర్కటాయనం౨౯-౪౫ భుం-౧౧ అన్వాధానం భౌత్యమన్వాది సావిత్రివ్రతం తిలపాత్రాదిదానం వృషభపూజ హలప్రసహణము (గోవృద్ధిధాన్య వృద్ధిగల్గును) అస్తిన్దివే దక్షిణాయన పుణ్యకాలః, సౌరవర్ష గ్న ప్రారంభము

కుజచారః	దశ బు ఆర్ద్రా౨౨ వక్రీబుధః	భృగ్ శక్రాం ౪౭-౫౦	మం దు౬-౩౨త్యా౨-౧౧							
విదిబుపూ౪౨కుజ౩౬-౩౩	౧౨-౨౫	శనిచారః	రాదు ౧౦-౫౬ త్యా							
ద బు పూ౪౩కు౧౭-౪౭	సురుచారః	ఆర్ద్రా ౩శనిః	౧-౪౯							
బుధచారః	మూల౧ వక్రీ సురుః	రాహుకేతుచారా	బు దు౧౫-౧౬త్యా౨-౧౧	బు శు	ర	రా				
చవి శు బుధవక్రారంభః	శుక్రచారః	భర౨రాహుః	సు దు౧౦-౫౪ పుదు౨౩-							
౩౦-౨౦ వక్రారంభే	చవి శు ఆర్ద్రా౩ వక్రీ శుక్రః	స్వాతి ౪ కేతుః	౫౯త్యా౨-౧౧	శ	పాద్యమి చక్రం					
రాశ్యాదిబుధః ౨-౧౪-	౧౪-౧౩	దుర్ముహూ రములు	శు దు౬-౩౨పుదు౧౭-౨౬							
౮-౫౪	వ్యాశు ఆర్ద్రా౨౨ వక్రీ శుక్రః	ఆది సు౮౮-౧౯త్యా౨-౧౧	త్యా౨-౧౧	కు	అష్ట సో మిగు					
నవ మం పశ్చాదస్తమితో	౩౯-౪౬	సో దు ౧౭-౨౬పుదు౨౩-	శ దు౦-౧౨త్యా౪-౨౨							
బుధః ౪౮-౩౫	త్రయో శ. పశ్చాదస్తమితో	౫౮త్యా౨-౧౧								
				శ	6,6					

శ్రీ సర్వధాత్రి సం. జ్యేష్ఠ బహుళ పక్ష: దక్షిణాయనం వర్షం: నభోమాస: శక: ౧౮౭౦ శ్రీ. శ. 1948 కలి: ౫౦౪౯

1948 జూలై నెల (అమృతం)

1948 జూలై నెల (1947 కృత్తి మాసం)

22	౯	బహుళం ౩౪-౨౪ (సా 7-23) మూల ౨-౪౦ (ఉ 6-42) బ్రహ్మ ౧౯-౨౪ ౩-౬ శేష ౨-౪౦ (ఉ 6-42) దివి ౨౦-౩౪ త్యా ౪-౯ (సా ౪5-౩౮ 6-47) దిన ౩౨-౪౦ భుగ-౨౪ రేషా యా-౯౨౪
23	౧౦	విది బు ౩౮-౫ (రా 8-౯2) పూషా ౬-౨౬ (ప 8-35) వింద్ర ౬-౦౦ జై-౧౪ దివి ౨౯-౨౨ త్యా ౪-౨౩ (సా 5-22 ౭-8) దిన ౩౨-౪౦ భుగ-౩౨ రేషా
24	౧౧	తది సు ౪౨-౪౭ (రా 10-45) ఉషా ౧౩-౧౩ (ప 10-౯8) విద్య ౦-౨౦ వగ-౨౬ దివి ౨౯-౨౪ త్యా ౪-౨౬ (స ౪3-22 ౮-8) దిన ౩౨-౪౦ ఆర్ద్రా ౨౪ విక-౪౬ భుగ-౪౨ స్రవో మా భావో నవవస్తా దివారముకు కస్య ౭-౫
25	౧౨	చవి సు ౪౮-౬ (రా 12-౯3) శ్రవణ ౪-౫ (స 1-33) జై గృగ-౫౨ బగ-౬ దివి ౩౦-౫౭ త్యా ౪-౯ (సా ౪6-1౮ 7-49) దిన ౩౨-౪౦ భుగ-౫౩ శేషంచ ౯౨
26	౧౩	పంచ శ ౫౪-౧ (రా ౩-15) ధని ౨౬-౫౭ (ప 4-25) విష్ణు ౩-౫౫ తా ౧-౩ రావి ౧-౩౭ త్యా ౪-౯ (రా ౪12-31 ౨-19) దిన ౩౨-౪౦ భుగ-౩౪ శేషంచ ౯౨ శేషే ౭౬
27	౧౪	మృగి ఆ ౬౦-౦ (24-0) శత ౩౪-౨౧ (సా 7-23) శ్రీతి ౬-౧౪ గర ౨-౦ రావి ౧-౩౭ త్యా ౪-౯ (రా ౪2-33 ౪-21) దిన ౩౨-౪౦ భుగ-౪౪ శేషే ౩౫
28	౧౫	మృగి సో ౦-౪ (ఉ 5-39) పూభా ౪-౩౭ (రా 10-18) ఆయు ౫-౬ వం-౪ త్యా జ్యా భావో దిన ౩౨-౩౯ ఆర్ద్రా ౩౪ విక-౪౬ భుగ-౨౪
29	౧౬	సప్త మం ౫-౩౧ (౪7-౯2) ఉభా ౪౮-౦ (రా 12-౯2) సా భా ౧-౪౦ బు-౩౧ దివి ౨౧-౧౧ త్యా ౪-౨౬ (స ౪8-56 ౮ 10-42) దిన ౩౨-౩౯ భుగ-౩౫ శేషే ౨౬ ఉభా మాస ధ్యాయో శేషవక్తం శ్రీ యోగమపూజ
30	౧౭	ఆష్ట బు ౧౦-౧ (౪9-40) కేవ ౫-౭ (రా 2-౯4) శోభ ౧-౪౮ తా ౧-౧ దివి ౨౦-౩౦ త్యా ౪-౨౦ (స ౪1-౯3 ౮-37) దిన ౩౨-౩౯ భుగ-౪౫ శేషే ౪౪
1	౧౮	నవ సు ౧౩-౨ (స 10-53) ఆశ్వి ౫-౩౪ (రా 4-18) అతి ౧-౪౬ గం ౩-౨ రావి ౧-౩౭ త్యా ౪-౯ (రా ౪12-4౮ 1-46) దిన ౩౨-౩౯ ఆర్ద్రా ౪౪ విక-౪౬ భుగ-౫౬ రాత్రి ౧౫౬౬
2	౧౯	దశ సు ౧౪-౧౫ (స 11-23) ధన ౫-౭ (తె 4-55) సుక ౧-౨౫ గ్రం ౪-౧౫ దివి ౧౧-౧౧ త్యా ౪-౬ (స ౪2-9౮ ౪-47) దిన ౩౨-౩౯ భుగ-౭ రాత్రి ౧౫౬౬
3	౨౦	ఏకా శ ౧౩-౯ (స 11-4) కృత్తి ౭-౩౫ (తె 4-43) గృతి ౭-౨౫ బా ౧-౯ దివి ౨౭-౪౯ త్యా ౩-౫౮ (సా ౪4-48 ౮ 6-23) దిన ౩౨-౩౭ వ్యవ్ర ౫౬ భుగ-౧౭ సర్వేషా మేకాదశీ వడితీయులు ౮-౨౪
4	౨౧	ద్వాద ఆ ౧౦-౩౬ (స 9-55) రోహి ౫-౧౦ (రా ౩-45) శూల ౨-౪౫ గం ౪-౩౬ జై ౧-౩౬ రావి ౩-౨౧ త్యా ౩-౫౦ (రా ౪-4౮ 9-35) దిన ౩౨-౩౭ వ్యవ్ర ౫౬ భుగ-౪౬ అంతః ౧౨-౪౨ భుగ-౨౮ కూర్మజయ స్తీ
5	౨౨	త్రయో సో ౫-౫౨ (స 8-2) చతు ౫-౪౫ (తె ౪-32) మృగ ౫-౧౩ (రా 2-11) వృద్ధి ౪-౪౫ విక-౫౬ దివి ౧౫-౧౫ త్యా ౩-౪౪ (స ౪9-0౮ 10-29) దిన ౩౨-౩౬ పునరవిక-౧౬ భుగ-౩౮ శేషవక్తం మాసశివరాత్రి
6	౨౩	ఆమా పం ౫౨-౯ (రా 2-33) ఆర్ద్రా ౪౫-౫౮ (రా 12-4) గ్రువ ౪-౩౨ చతు ౫-౫౬ దివి ౧౦-౨౪ త్యా ౩-౯ (స ౪9-51 ౮ 11-18) దిన ౩౨-౩౫ భుగ-౪౯ రాత్రి ౧౫౬౬ సర్వేషాం అమా అన్యాధానం పింపిత్తయజ్ఞః వటసావిత్రివ్రతం ఉపవాసముతో వటసాలమున సావిత్రికవిని పూజించినవాగు జైధవ్యమునొందగు

పా మం పూభ క కజా క౪-౨౨	స సో ఉభా కజా ౧౯-౧౩	త్రయో సో ఉభా కన్యా యాం కజా ౪-౩౧	బుధచార:	విది బు ఆర్ద్రా ౧౮ పక్రి బుధా ౨-౧౦	సప్త మం మృగ కపక్రి బుధా ౧౦-౧౩	చక్ర శు ప్రాగుదితో బుధా ౪౦-౧౨
కుజచార:	త్రయో సో బుధ పక్రి త్యా సప్త మం మృగ కపక్రి గా ౩౪-౨౭ పక్రి త్యా ౪-౧౦	గురుచార:	పా మం జ్యేష్ఠా క పృష్ఠి పక్రి గురు క౬-౧౫	శుక్రచార:	తది సు ఆర్ద్రా ౧౮ పక్రి శుక్ర సోమ దు ౧౭-౨౬ పదు ౧౪-౩౫	సప్త మం ప్రాగుదితో బుధా ౪౦-౧౨
శుక్ర: క౪-౪౪	శుక్ర: క౦-౧౮	శనిచార:	పంచ శ ఆశ్లేశ శని: ౨౪-౧౪	రాహుకేతూ	భర ౨ రాహు: స్వాతి ౪ కేతు:	దుర్ముహూర్తములు
ఆది దుర్తా ౨౦ త్యా ౧-౧౧	౨౩-౫౮ త్యా ౧-౧౧	రాదు ౧౦-౫౬ త్యా				
౧-౫౯	బు దుర్తా ౧౧ త్యా ౧-౧౧	దు ౧౦-౫౩ పదు ౨౩-౫౬ త్యా ౧-౧౧	సు దుర్తా ౩౨ పదు ౧౭-౯౫ త్యా ౧-౧౧	శ దుర్తా ౧౧ త్యా ౧-౧౧	విశేషము	బుధ: పులు సారము లని యు చాంద్రము లనియు
గొండు విధములుగను వ్యవహారము శాస్త్రములందు గలదు. ఇపు డిందు బుధ: పులు సారములుగ చూపబడినవి. మధు మాధవాది						
రె బు	శు	రా				
శ	పావ్యమి నాటి					
కు	చక్రం					
	కే					

శ్రీ సర్వధారి నం. ఆపాదశుక్ల పక్షము దక్షిణాయనం వర్షయ్య: నభస్యమాస: శక: ౧౮౭౦ క్రి.శ. 1948 కలి: ౫౦౪౯

[illegible]

1857 ఫిబ్రవరి మహారాష్ట్ర	22	ర	రా	బ	పా	స	౧౦-౨౬ (ప 9-57) శ్రవ ౩౬-౩౦ (రా 8-23) శ్రీ ౨౧-౩౫ కాం-౨౬ రావి ౧౧-౨౨ త్యాక-౨౯ (రా 12-51 ల 2-39) దిన ౩౨-౧౦ పుష్య శరవ ౩౩-౩౧ సింహ ౫౦-౫౬ కృత్తిక ౬౩-౬౧ పంచ ౩౬ ఊ అనధ్యాయః పరదినే హరి పవపుణ్యకాలః అన్నప్రాశనము సింహం-౫ మృచం-౫
	23	ర	రా	బ	పా	స	౧౧-౨౭ (ప 12-8) ధనిక ౩౩-౩౧ (రా 11-15) ఆయు ౩౩-౩౧ గంగా-౫ కత్యాజ్యాభావః దిన ౩౨-౧౭ భుగ-౧౭ శవే పంచకృ-౫ కేవే ౩౬ అపరాహ్ణంతః ౨౫-౫౦ తృతీయాతిథిః చాతుర్మాస్యాయా
	24	ర	రా	బ	పా	స	౧౨-౨౮ (ప 2-32) శతగర్భ (రా 2-15) సౌభా ౨౬-౨౪ ద్రావి ౨౧-౨౫ దివి ౩-౫ త్యాక-౩౦ (ప 7-22 ల 9-10) దిన ౩౨-౧౫ భుగ-౨౭ కేవే ౨౫ అపరాహ్ణంతః ౧౯-౨౧ శూన్యాతిథిః
	25	ర	రా	బ	పా	స	౧౩-౨౯ (సా 4-58) పూర్వా ౨౭-౩౭ (తే 5-14) శోభ ౨౭-౩౧ బా ౨౭-౫౫ దివి ౨-౫ త్యాక-౩౦ (ప 9-27 ల 11-15) దిన ౩౨-౧౪ భుగ-౩౭ కేవే ౨౫ అతి చతుర్థి
	26	ర	రా	బ	పా	స	౧౪-౩౦ (సా 7-19) ఉభా ౨౦-౦ (24-0) అతి ౩౦-౫౦ కాం-౫౧ దివి ౨౫-౨౭ త్యాక-౨౯ (ప 8-58 ల 46) దిన ౩౨-౧౨ పుష్య ౩౭ విశాఖ ౨౫-౨౭ భుగ-౨౭ కేవే
	27	ర	రా	బ	పా	స	౧౫-౩౧ (రా 9-25) ఉభా ౨౧-౨౭ (ప 8-5) సుక ౩౨-౩౧ గర ౨౬-౨౫ రావి ౨౭-౩౭ త్యాక-౨౫ (రా ౧౧-20 ల 11-6) దిన ౩౨-౧౧ భుగ-౨౫ కేవే ఉభయప్రదోషః
	28	ర	రా	బ	పా	స	౧౬-౩౨ (రా 11-3) కేవల ౧౧-౫ (ప 10-34) ధృతి ౩౩-౩౨ విష్ణుగర్భత్యాజ్యాభావః దిన ౩౨-౨౯ భుగ-౨౯
	29	ర	రా	బ	పా	స	౧౭-౩౩ (రా 12-0) అశ్వి ౧౬-౩౦ (ప 12-29) శూల ౩౩-౧౭ బాగ ౧౭-౧౫ దివి ౨౫-౨౭ త్యాక-౧౯ (ప 8-9 ల 9-58) రావి ౨౭-౩౭ త్యాక-౧౯ (రా 10-33 ల 12-14) దిన ౩౨-౧౦ పుష్య ౩౭ విశాఖ ౨౭-౨౫ భుగ-౨౭ కేవే సప్త రాక్రాంతః శ్రవ కృత్తిక సావరి మన్వాదిః
	30	ర	రా	బ	పా	స	౧౮-౩౪ (రా 12-9) భరణి ౩౬-౩౪ (ప 1-40) గండ ౩౧-౨౭ తైగ ౩౦-౨౯ రావి ౨౭-౨౫ త్యాక-౨౯ (రా 1-52 ల 3-29) దిన ౩౨-౧౨ పుష్య ౩౭ విశాఖ ౨౭-౨౫ భుగ-౨౭ కేవే సప్త రాక్రాంతః పక్షి దేవీ పూజ
	31	ర	రా	బ	పా	స	౧౯-౩౫ (రా 11-28) కృత్తి ౩౦-౩౫ (ప 2-4) వృద్ధి ౨౭-౨౫ శిని ౧౭-౧౫ రావి ౨౭-౨౫ త్యాక-౨౬ (తే ౧-46) దిన ౩౨-౧౧ భుగ-౨౭
1948 సెం. జూలై నెల	1	ర	రా	బ	పా	స	౨౦-౩౬ (రా 9-58) రోహి ౩౦-౩౦ (ప 1-38) ధ్రువ ౨౨-౨౩ బహు ౨౧-౨౭ కేవల ౩౭-౩౭ (ఉ 7-21) రావి ౨౭-౨౫ త్యాక-౨౭ (సా 6-56 ల 8-27) దిన ౩౨-౩౭ భుగ-౨౭ సర్వే సంగరి
	2	ర	రా	బ	పా	స	౨౧-౩౭ (రా 7-43) మృగ ౨౬-౨౭ (ప 12-25) వ్యాగ ౨౬-౨౭ కా ౨౭-౩౦ రావి ౩౭-౩౭ త్యాక-౨౭ (రా 8-9 ల 9-37) దిన ౩౨-౧౭ శ్రావణి ౨౬-౨౭ భుగ-౨౭
	3	ర	రా	బ	పా	స	౨౨-౩౮ (సా 4-46) ఆర్ద్ర ౨౬-౨౭ (ప 11-29) హస్త ౨౭-౨౭ వజ్ర ౨౭-౨౭ కర ౨౭-౨౭ రావి ౨౭-౨౭ త్యాక-౨౭ (రా 9-15 ల 10-41) దిన ౩౨-౧౭ భుగ-౨౭ అనధ్యాయః శ్రవ కృత్తిక మాసశివరాత్రి
	4	ర	రా	బ	పా	స	౨౩-౩౯ (ప 1-21) పునర్వ ౨౭-౨౭ (ప 8-0) పుష్య ౨౭-౨౭ (తే 5-10) సిద్ధి ౨౭-౨౭ శమ ౨౭-౨౭ దివి ౨౭-౨౭ త్యాక-౨౭ (ప ౪-౩౩ ల 4-28) దిన ౩౨-౧౭ భుగ-౨౭ రాక్రాంతః అపరాహ్ణంతః ౨౫-౩౭ తిథి ద్వయం సర్వే సంగరి ౩౦ స్యా అన్వాధానం అగస్త్యాదయః ౫౩-౨౯
	5	ర	రా	బ	పా	స	౨౪-౪౦ (ప 9-39) పాష్య ౨౭-౨౭ (తే 5-50) ఆశ్లే ౨౭-౨౭ (రా 2-9) వృత్తి ౨౭-౨౭ నాగ ౨౭-౨౭ దివి ౨౭-౨౭ త్యాక-౨౭ (ప ౪-21 ల 5-45) దిన ౩౨-౧౭ శ్రావణి ౨౭-౨౭ భుగ-౨౭ రాక్రాంతః శ్రావణి రావే సప్తమి యాగకాలః పింశవిత్యయజ్ఞః అపరాహ్ణంతః ౧౦

కుజచారః	దశ శి పుష్యగర్భకృ-౩౩ ద్వాద సో ఆర్ద్ర ౧ శుక్ర సో దు గ-౧౧ పుదు ౩-౩౦	16-౪0 అక్షంతలు గల దేశ ప్రాంతముల కిది సరి పడును.
పా సు హస్తగర్భకృ-౩౩	ద్వాద సో పుష్య ౨౭-౨౭ ౩౦	౩౦ త్యాక-౨౯ మం దు ౬-౨౭ త్యా ౨౯
స బు హస్తగర్భకృ-౩౩	చతు బు పుష్య ౩౭-౩౭	రాదుగ-౨౭ త్యాగ-౨౭
ద్వాద సో హస్తగర్భకృ-౩౩	అమాను పుష్యకర్మకృ-౩౬	బుదుగ-౨౭ త్యాక-౨౯
బుధచారః	గురుచారః	గు దు ౧౦-౨౩ పుదు ౩-౩౦
తేది శ పునగర్భకృ-౩౦	చవి ఆ మహు ౧ సింహ	౩౫ త్యాక-౨౯
పంసో పునగర్భకృ-౩౬	చవి ఆ జ్యేష్ఠ ౩౭-౩౭ గురు	శు దు ౬-౨౬ పుదుగ-౨౭
సప్తమి పునగర్భకృ-౩౬	౫౦-౨౭	త్యా ౨౯
అష్టమి ప్రాగస్తమితో బుధ	శుక్రచారః	శ దు ౦-౧ త్యాక-౨౭
౨౯-౨౩	పంచ సో మృగ ౩౭-౩౭	అగస్త్యాదయము
నవ శు పునగర్భకృ-౩౬	పంచ సో మృగ ౩౭-౩౭	అగస్త్యాదయము
౨౭-౨౬	౨౭-౨౭	బుద్ధి క దేశమునకొక్క
	౨౭-౨౭	క విధముగ నగును.

1948 సం॥ ఆగస్టు నెల	6	అది పు విది ౧౦-౧౧ (రా 2-10) ముఖ్య ౧౧-౧౧ (రా 11-10) విది ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౧౧) త్యా 3-3౦ (ప 12-40౨2-4౩)				
	7	అది తది శ క ౧౦-౧౧ (రా 10-27) పూ ౧౧-౧౧ (రా 8-24) పరి ౧౧-౧౧ త్యా 3-3౦ (ఉ 6-14౭7-89౩)				
	8	అది చవి ఆ 3౩-౩౪ (సా 7-22) ఉప ౩౩-౩౪ (సా 6-1) శివ ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౧౧) త్యా 3-౩౦ (రా 1-47౭3-15౩)				
	9	ర అది పుచ సో ౨౭-౧ (సా 4-41) సా ౧౧-౧౧ (సా 4-13) సా ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౧౧) త్యా 3-౩౦ (రా 11-49౭1-21౩)				
	10	అది ము ౧౧-౧౧ (సా 2-45) చి ౧౧-౧౧ (సా 3-౩౩) పూ ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౧౧) త్యా 3-౩౦ (రా 8-32౭౧0-6౩)				
	11	అది స ౧౧-౧౧ (సా 1-౩౦) సా ౧౧-౧౧ (సా 2-34) పూ ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౧౧) త్యా 3-౩౦ (రా 8-13౭9-౯0౩)				
	12	ర అది అది ౧౧-౧౧ (సా 12-57) వి ౧౧-౧౧ (సా 2-45) పూ ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౧౧) త్యా 3-౩౦ (సా 6-౧౪౭8-33౩)				
	13	౩౦ నవ శు ౧౧-౧౧ (సా 1-3) అది ౧౧-౧౧ (సా 3-33) పూ ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౧౧) త్యా 3-౩౦ (రా 9-32౭11-14౩)				
	14	౩౧ దశ శ క ౧౧-౧౧ (సా 1-47) శివ ౧౧-౧౧ (సా 5-2) పూ ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౧౧) త్యా 3-౩౦ (రా 1-40౭3-24౩)				
	15	౩౨ ఏకా శ ౧౧-౧౧ (సా 1-0) పూ ౧౧-౧౧ (సా 6-56) పూ ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౧౧) త్యా 3-౩౦ (సా 6-13౭౧౯-6౩)				
	16	ర ౧ ద్వాద సో ౧౧-౧౧ (సా 4-36) పూ ౧౧-౧౧ (రా 9-12) పూ ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౧౧) త్యా 3-౩౦ (ఉ 7-12౩౩)				
	17	అది పూ ౧౧-౧౧ (సా 6-25) ఉప ౧౧-౧౧ (రా 11-44) పూ ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౧౧) త్యా 3-౩౦ (ఉ 6-3౭౭7-౯0౩)				
	18	౩౩ చతు బు ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౩9) శివ ౧౧-౧౧ (రా 2-29) పూ ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౧౧) త్యా 3-౩౦ (ఉ 6-౧౪౭8-౩3౩)				
	19	ర ౧౧-౧౧ (రా 10-౯9) పూ ౧౧-౧౧ (సా 6-25) పూ ౧౧-౧౧ (రా ౧౧-౧౧) త్యా 3-౩౦ (ఉ 6-౧౪౭8-౩3౩)				
	(1357 సం॥ సెప్టెంబర్)					
(మేసూర్)						
ఆగస్టు నెల						

కుజచార:	ఏకా ఆ ముఖ్య ఆ బుధశక్తియో మం ఆద్వైతశక్తియ
---------	---

[illegible]

1948 సం॥ సెప్టెంబరు నెల

(1957 ఫస్ట్ ఆబ్జర్వే)

సెప్టెంబరు నెల

(ఆబ్జర్వే)

సెప్టెంబరు నెల

4	౧౦	శు పా శ ౧౭-౩౪ (ప12-58) పూభౌ-౧౯ (ఉ 6-52) ఉభౌ-౧౧ (రా4-2) సాధ్య ౩౩-౩౦ బౌ-౩౪ దివిగ-౧౨ త్యా ౩-౩౨ (ప 1-18 ల 2-38 మ) దిన ౩౦-౧౪ భు ౩-౧౪ క్రాం ౩౪ అపరాహ్లాది: ౧౨-౩౨ తిథివ్యయం యాగకాల: శ్రేవమానాఖ్యమహత్తమవ్రతం చంద్రదర్శన ముత్తరశృంగ మత్త్యన్త:
5	౪ ౨౯	విది ఆ ౮-౩౮ (ప9-23) హస్త౪-౧ (రా 1-34) శుభ౨౩-౩౭ కౌ-౩౮ దివిగ-౧౨ త్యా ౩-౩౧ (ప 11-34 ల 1-0౫) దిన ౩౦-౧౨ సప్త సృగ-౧౭ పూభ౩౪ రవిక౮-౦ భు ౩-౨౪ కల్పి జయ నీ సువర్ణ గౌరీవ్రతం హరితాలీకావ్రతం (ఇందు శివపార్వతుల పూజించవలెను) ఇదియే షోడశోమావ్రతం (16 వదుములతది) హరికాలీవ్రతం (ఇందు సుస్య మూర్తియగు లక్ష్మీని పూజింపవలెను. తామసమనాది అన్నప్రాశనకు కన్యమతాంకి-౨౪
6	(౨౨)	తది సో ౦-౪౮ (ఉ 6-15) చవి౧౩-౨౯ (రా 8-39) చిత్రక౪-౧౭ (రా 11-39) శుక్లగ౪-౪౩ గ౮-౪౦ దివిగ-౨౯ త్యా ౩-౪౧ (ప 8-56 ల 10-24 మ) రావి౨౬-౪౩ త్యా ౩-౪౭ (తె ౪4-57 ల) దిన ౩౦-౪౯ వైమధ్య: ౩-౧౩ అంత:౮-౩౦ భు ౩-౩౪ మక్రాంకేక్రాంక౪౪ సిద్ధివిద్యాకళి శివా(గౌరీ)చతురి
7	(౨౩)	పంచ మం ౪౯-౪౪ (రా 1-51) స్వా౪౧-౮ (రా 10-24) బ్రహ్మ౭-౩ బౌ-౧౦ శేవగ-౧౦ (ద6-29 మ) రావి౨౪-౪ త్యా ౩-౧౬ (రా 8-54 ల 5-28 మ) దిన ౩౦-౪౭ భు ౩-౪౪ మక్రాంకేక్రాంక౪౪ ఋషి: పంచమ
8	౨౪	మస్తి బు ౪౬-౧౮ (రా 12-44) వికార౪-౧౮ (రా 9-56) బుద్ధి ౦-౧౪ వైధ౧౨-౨౯ కౌగ౮-౨౯ రావిగ౮-౨౯ త్యా ౪-౩ (రా 1-59 ల 8-36 మ) దిన ౩౦-౪౫ భు ౩-౧౪ రావేపంచకం ఊ సూర్యషష్ఠి స్కందదర్శనం శాదజయ నీ
9	౪ ౨౧	సప్త గు ౪౬-౮ (రా 12-24) అనూ౪౦-౩౮ (రా 10-12) విష్ణు౧౩-౧౧ గ౪౧౬-౩౩ రావి౨౪-౩౨ త్యా ౪-౧౦ (రా 4-30 ల 5-43 మ) దిన ౩౦-౪౨ పూభ౪౪ రవి: గ౪-౦ భు ౪-౧ రావేపంచకం అముక్తాధరణస్తమి (తనమగు నగలధరించి పార్వతీపరమేశ్వరుల పూజించుట కుటుంబవృద్ధి) అన్నప్రాశనకు కన్యమతాంకి-౪౩
10	౨౬	అష్ట శు ౪౭-౧౩ (రా 12-50) శ్యేక౪-౧౩ (రా 11-14) గ్రీగ౮-౩౬ విష్ణిగ౮-౪౦ త్యా జ్యౌభావ: దిన ౩౦-౪౦ భు ౪-౧౧ శ్యేషాష్టమి అగస్త్యాగృహిం మహాలక్ష్మీ వ్రతారంభం
11	౨౭	నవ శ ౪౯-౧౭ (రా 1-56) మూ౪౭-౨౯ (రా 12-56) ఆయు౧౦-౧౮ బౌగ౮-౩౫ దివిగ-౩౭ త్యా ౪-౧౭ (ప 7-48 ల 9-31 మ) రావిగ౮-౩౧ (రా 11-13 ల 12-56 మ) దిన ౩౦-౪౮ భు ౪-౧౧ సందాదేవీపూజ కేదారవ్రతం
12	౪ ౨౮	దశ ఆ ౫౩-౧౯ (రా 8-33) పూష౧౨-౧౩ (రా 8-6) సౌభ౧౨-౦౨ తై౧౧-౧౮ దివిగ-౩౭ త్యా ౪-౨౨ (ప 11-24 ల 1-9 మ) దిన ౩౧-౩౫ ఉభ౪౪ రవి: ౩౯-౩౪ భు ౪-౩౫ తీర్థవ్రతారంభం (ఒక నెలపాటు విషమట)
13	౨౯	ఏకా సో ౫౯-౬ (తె5-36) ఉష౧౯-౧౯ (తె5-41) శోభ౧౩-౨౧ వ౨౬-౩౨ దివిగ౮-౨౨ త్యా ౪-౨౬ (ప 11-58 ల 1-44 మ) దిన ౩౦-౩౩ భు ౪-౪౬ సౌరగ౪౪ మాధ్యానాముపవాహవ్యయం పరివర్తనగ౪౪ తైర్మావ్రతం కన్యామతాంకి-౨౨
14	౩౦	ద్వాద మం ౬౦-౦ (24-0) శ్రేష౬౦-౦ (24-0) అతి౧౧-౨౧ బ౪౧౬-౧౯ దివిగ౮-౩౧ త్యా ౪-౨౯ (ప ౧0-10 ల 11-57 మ) దిన ౩౦-౩౦ భు ౪-౫౬ శేవపంచకం కిషో వైష్ణవగ౪౪ శ్రేణగ౪౪ కటదానం వామనజయ నీ శక్రగ౪౪ శక్రభృజోత్పసం విష్ణుపరివర్తన మహాత్మ్యం కల్పిగ౪౪
15	౩౧	ద్వాద బు ౪౧-౩ (ప 7-54) శ్రేష౬౯ (ప 8-33) సుక౧౭-౩౬ బౌగ౮-౫౩ దివిగ౮-౪౨ త్యా ౪-౨౯ (ప 1-2౦ ల 2-50 మ) దిన ౩౦-౨౮ భు ౫-౬ శేవపంచకం అన్నప్రాశనకు కన్య రోగపం౨-౪౨
16	౪ ౧	త్రయో గు ౧౦-౧౭ (ప 10-21) ధనిగ౩-౧౦ (ప 11-30) ధృతి౧౯-౧౪ తైగ౮-౧౭ రావి౩-౩౭ త్యా ౪-౨౯ (రా 7-35 ల 9-23 మ) దిన ౩౦-౨౬ ఉభ౪౪ నాగ౪౪ శక్రస్తోత్రవి: ౪-౪౭ భు ౫-౧౬ భు ౫-౧౭ మవేవేగ౪౪ ప్రవేశాంతరం కన్యాసంక్రమణ పుణ్య కాలస్సమర్థ:
17	౨	చతు శు ౧౭-౦ (ప 12-46) శత౨౧-౧౨ (ప 2-27) శూ౬౦-౦౪ దివిగ౮-౦౪ రావి౪-౪౪ త్యా ౪-౨౯ (రా 9-37 ల 11-25 మ) దిన ౩౦-౨౪ భు ౫-౯ మవేవేగ౪౪ అపరాహ్లాది: ౨౪-౧౯ తిథిపూర్ణిమ అన్నవ్రతం [వ్రతం లోకపాంకపూజ
18	౩	పూర్ణి ౮ శ ౨౨-౧౬ (ప 3-9) పూభ౪౮-౨౭ (సా 5-21) శూ౨౪-౪౭ బౌగ౮-౫౩ దివిగ౮-౫౦ త్యా ౪-౨౭ (రా 4-3౧ ల 49 మ) దిన ౩౦-౨౦ భు ౫-౯ అపరాహ్లాది: ౧౮-౧౩ శూన్యతిథి అన్వాధానం ఉనుమ హేశ్వరవ్రతం ఉపాంగులిత గౌరీ

కుజచార:	దశ ఆ హస్త౪౪-౨౪	న శ పుష్య౪౪-౩౭	దుర్ముహూర్తములు	శు దు ౬-౧౨ పుగు౬-౨౨
మస్తి బు స్వా౨౪ గ౮-౧౮	ద్వాదబు చిత్ర౧౮-౧౭	ద్వా మం పుష్య౪౪-౩౭	ఆ దు ౬-౨౬ త్యా ౪-౪	శని దు ౧౦-౧౨ త్యా ౪-౫
ఏకా సో స్వాతి ౩ కుగ౮	చతుశు చిత్ర౨౪-౧౭	౫౩	సో దు ౧౬-౨౭ పుష్య౪౪	
౧౬	గురుచార:	పూ శ ఆశ్లేగ౪౪-౪౫	౩౭	రా
పూ శ స్వా౪౪ గ౮-౧౭	త్రయో గు శ్యేష౪౪-౪౫		మం దు ౬-౧౦ త్యా ౪-౪	
బుధచార:	గురు: ౮-౩౨	శనిచార:	రాదుగ౮-౪౧ త్యా ౪-౪	శు
విది ఆ హస్త౪౪ గ౮-౧౭	శుక్రచార:	త్రయో గు మహూ౪౪-౪౫	౫౭	పాష్యమి చక్రం
పంచమం హస్త౪౪ గ౮-౧౭	పూ శ పుష్య౪౪-౪౫	౫౨-౩౩	బుధ దు ౧౪-౨౧ త్యా ౪-౩	త్రయో గు కన్యా
౨౧	౫౮	రాహుకేతు	గురు దు ౧౦-౧౪ పుష్య౪౪	శ ర
అష్ట శు హస్త౪౪ గ౮-౧౭	మ బు పుష్య౪౪-౪౫	భర గ౪౪ హూ: స్వా౪౪-౪౫	౩౨	బు
				కే కు గు

1948 సం. సెంటెంబరు నెల	19	ర	క	బ	పా	ఆ	౨౦-౩౧(సా5-23) ఉభా ౩౫-౧౭(రా8-5) గంపక-౨౯౨౦-౩౧ త్యాజ్యాభావం దిన ౩౦-౧౯ ఉభా ౩౮వీ-౯౮ వ్యప్ర౨౫-౧౫వ్య ౩౦-౨౮ అంతం ౩౩-౪౭ భుం-౩౧ రే ౩౫ ఉభా ప్రతిపత్తి యాగకాల: మహాలయపక్ష ప్రారంభ: అశూన్యశయనవ్రతం
	20	౫	వి	ది	సో	౩౩-౩౧(సా7-2) కేవలగ-౩౦ (రా10-86) వృద్ధి-౩౭ తైల-౧దివి-౨౭ త్యాక-౨౫ (ప9-21ల11-7కు) దిన ౩౦-౧౭-భుం-౪౦ రవే ౨౮	
	21	౬	త	ది	మం	౩౭-౪౭(రా9-5) అశ్విక-౨౮(రా12-49) ధ్రువ-౪౩ వణి-౩౯ రావి-౫౦ త్యాక-౨౨ (రా8-27ల10-12కు) దిన ౩౦-౧౪ భుం-౫౦ శవేన ప్రరాక్రాంతం ౭ ఉభయ ప్రవోమ: బృహత్పూజావ్రతం (ఉండాశ్చ తద్వి) బహుళా	
	22	౭	చ	వి	బు	౪౦-౫౯(రా10-22) ధర-౫౧-౪౦(రా2-38) వ్యాక-౫౭-౨౩ దివి-౫౭ త్యాక-౧౮ (ప11-9ల12-5కు) దిన ౩౦-౧౨ ఉభా ౪౮వీ-౪౭ భుం-౧౭ శే సప్రాక్రాంతం ౭ మహాభరణి పితృతిథి (పితృప్రీతిపర్వము)	
	23	౮	ప	ంచ	గు	౪౦-౫౭(రా11-10) కృత్తిక-౫౩(రా8-౯6) హర్ష-౩౮ కాగ-౫౦ దివి-౫౩-౧౬ త్యాక-౧౩ (ప8-18ల4-9కు) దిన ౩౦-౯ శులాయనం ౫౩ భుం-౧౧ మహాపంచమి ఉభా అస్మిన్దేవి మహావృద్ధి కాల:	
	24	౯	మ	ష్టి	శు	౪౩-౨౯(రా11-22) రోహి-౫౬-౪౪(తే4-40) వజ్ర-౫౧ గం-౩౧ రావి-౫౯ త్యాక-౭ (రా8-26ల10-4కు) దిన ౩౦-౮ భుం-౨౧ ఉభయ ప్రవోమ: చంద్రవష్టి	
	25	౧౦	స	ప్ర	శ	౪౨-౨౮(రా10-౯8) మృగ-౫౬-౫౯(తే4-46) సిద్ధి-౨౩ వృత్తి-౫౬-౩ విష్టి-౫౦-౫౦ దివి-౧౦-౪౭ త్యాక-౧(ప10-18ల11-5కు) దిన ౩౦-౬ భుం-౩౨ వృత్తి పాతమహాలయ: (పితృగులకు స్యుదినము)	
	26	౧౧	అ	ష్ట	ఆ	౪౯-౪౨(రా9-౯2) ఆర్ద్ర-౫౫-౩౩(రా4-12) వర్ష-౩౧-౧౮ బాగ-౫౦ దివి-౭౨ త్యాక-౫౪ (ప12-48ల2-3కు) దిన ౩౦-౩ హస్తగంధి: ౧౮-౧౨ భుం-౪౨ శే వనక్రం సూర్యసావర్ణి మన్వాది మధ్యాన్తమి ఆర్ద్రాష్టమి (ఉమా మహేశ్వరపూజ)	
	27	౧౨	న	వ	సో	౩౫-౨౦(రా8-7) పున-౫౨-౩౮(రా8-2) పరిక-౩౩ తై-౩౧ దివి-౪౭-౫౦ త్యాక-౪౮(ప8-37ల5-8కు) దిన ౩౦-౧ భుం-౫౦ అహిమి దుర్గాదేవ్యతాపనం (నవరాత్రపూజకొర కీనాడు దేవిని మేల్కొలుపుట)	
	28	౧౩	ద	శ	మం	౨౯-౨౯(సా5-46) పుష్యక-౧౦(రా1-15) శివ-౩౮-౪౦ వ-౨౫ దివి-౧౦-౯ త్యాక-౪౨ (ప10-26ల11-5కు) దిన ౨౯-౫౦ భుం-౨౨	
1948 సం. అక్టోబరు నెల	29	౧౪	ఏ	కా	బు	౨౨-౧౯(ప2-౯4) ఆశ్లేశ-౨౬-౩౩ (రా11-0) సిద్ధి-౪౯-౪౯ బా-౨౨-౧౯ దివి-౭౭ త్యాక-౩౮ (ప12-50ల2-17కు) దిన ౨౯-౫౬ హస్తగంధి: ౪౧-౫౦ భుం-౧౩ శిక్రాంక౨ ఉభా అపరాహ్ణంత: ౨౩-౫౭ తిథిద్వయం సర్వేషాం గంధీయతి మహాలయ: (సన్యసిం చి మరణించిన పితరులకు మహాలయ శ్రాద్ధము)	
	30	౧౫	ద్వా	ద	గు	౧౪-౧౬ (ప11-45) మఘ-౩౬-౧౦ (రా8-27) సాన్య-౧౦-౧౦ తైల-౧౬ దివి-౧౦ త్యాక-౩౪ (ప9-48ల11-9కు) రావి-౩౫-౫౦ త్యాక-౩౨ (రా8-32ల4-5కు) దిన ౨౯-౫౪ భుం-౨౩ శక్రాంక౨ పరావే ౩౬ ఉభా అపరాహ్ణంత: ౫౭ తిథి త్రయోదశి గజచ్ఛాయ (మహావర్షము ఈనాటి శ్రాద్ధము గయా శ్రాద్ధశుభము) కలియుగాది షడశీతిముఖం ౨౧-౧౦	
	1	౧౬	త్ర	యో	శు	౫-౩౫(ప8-13) చతు-౫౧-౪౭(తే4-38) పూర్ణ-౧౭ (సా5-42) శుభ-౧౦-౧౦ వ-౩౫ రావి-౫౦-౧౦ త్యాక-౩౩౨ (రా12-4ల1-29కు) దిన ౨౯-౫౧ వైప్రళ-౩ భుం-౩౩ రావే ౩౦ ప శే వనక్రం మాసశివరాత్రి శస్త్రపాత మహాలయం 'వృక్షాలోహలోహాద్వై ర్విద్యుజ్జలవిమగ్నిభి: సఖిదంష్ట్రీగిపన్నా యే తేషాం శస్త్రావతుర్దశి' ఇట్టి బలవన్మణమునొందిన వారి కీనాడు శ్రాద్ధము	
	2	౧౭	అ	మా	శ	౪౭-౫౫ (రా1-10) ఉభా ౨౨-౨౨(ప2-57) భక్త-౧౦-౩ బ్రహ్మ-౫౦-౧౦ చతు-౨౨-౧౭ రావి-౧౦-౧౭ త్యాక-౩౪ (రా10-26ల11-౯కు) దిన ౨౯-౪౯ వైప్రళ-౩౦ అంతం ౭-౩౮ భుం-౨౩ శక్రాంక౨ ఉభా సర్వేషాం అమా అన్యాధానం పిండపితృయజ్ఞ: కుశగ్రహణం (దర్శనమునం గహించుట ఈనాడు చేయవలెను)	

కుజచార:	శ్రోమా క గురు:	స్వాతి శ్రోమా గురు:	త్యా ౨-౧	సూర్యసిద్ధాంతము - దీనిని విచారింపవలెను.
పంచగు విశాంకుజ: ౫-౧౦	కు కచార:	దుర్ముహూర్తములు	శ దు ౦-౧ త్యాక-౧	
నవసో విశాంకుజ: ౫-౧౮	తది మం ఆశ్లేశగుం-౫౭	ఆదిగు ౨౬-౧౭ త్యా ౨-౧	విశేషము	
అమా శ విశా ౩ కుజ: ౪౪-౧౦	మష్టి శు ఆశ్లేశగుం-౩౦	సోదు ౧౬-౧౦ పుదు ౨౨-౧౩ త్యా ౨-౧	తులాయనము మొదలు	
౧౦ బుధచార:	నవ సో ఆశ్లేశ గుం-౫౩	౧౩ త్యా ౨-౧	86 సారదినములకు	౭౪
విది సో చిత్రా ౩ తులాబుధ: ౩౪-౦	ద్వాద గు మఘ ౧ సింహ	మం దు ౬-౩ త్యా ౨-౧	మడశీతి-అటనుండి	86 దిన
పంచగు చిత్రా ౪ బుధ: ౩౬-౨	శుక్ర: ౨౧-౭	దుగు-౫౪ త్యా ౨-౧	ములకు 2 మడశీతి అటనుండి	
నవ సో స్వాతిగుబుధ: ౦-౫	శనిచార:	బు దు ౧౪-౬ త్యా ౨-౧	అట్లు ౩ వ మడశీతి 4 వ మడ	
త్ర శు స్వాతిగుం-౪౮	మహా ౩ శని:	గు దు ౧౦-౩ పుదు ౨౨-౭	శీతి అట్లు 86 X 4 = 344	
గురుచార:	రాహుశతచార	త్యా ౨-౧	సోసు మిగతా 16 దినములు	
	నవమి సో శ్రోమా క గురు	శు దు ౬-౨ పుదు ౧౬-౪	సు మహాలయ దినములని	
				ర. బు శే కు గు

శ్రీ సర్వధారిణం. ఆశ్వయుజ శుక్లపక్షః దక్షిణాయనం శరదృతుః సహమాసః శకః ౧౮౭౦ శ్రీ.శ. 1948 కలిః ౫౦౮౫

[illegible]

[illegible]

[illegible]

శ్రీ సర్వధారి సం॥ కాల్పక బహుళ పక్ష దక్షిణాయనం హేమ వృద్ధుః నవాస్యమాసః శకః ౧౮౭౦ క్రీ.శ. 1948 కే.గి.౦౪

1948 నవంబరు నెల	సంవత్సరం	సంవత్సరం	17 బహుళ కర-౧౨ (రా11-55) కృత్తిక-౧ (ప4-15) పరికర-౨ బాగర-౧౦ త్యాజ్యభౌపదివార-౧౦ భుం-౧౬ రవే పంచ అగస్త్య యాగకాలః వివాహములకు కన్య మతాం. ౨3-౧౯ [శయనవ్రతం
			18 ర క విదిగు కర-౪౭ (రా11-21) రోహిణి-౨౯ (ప4-26) శివలి-౧౩ తైది-౨౯ దివి-౨౦ త్యాక-౨ (ప8-22) 9-59కు) రావి ౧౧-౧౨ త్యాక-౨౦ (రా9-59) 11-34కు) దినార-౯ అనూగరివిగ-౧౨ భుం-౨౦ చాతుర్మాస్య ౨ యా అశూన్య
			19 గ తదిశు కం-౧౧ (రా10-24) మృగశిర-౨౫ (ప4-13) సిద్ధలి-౩ 3వణిగ-౩ కరావిగ-౧౨ త్యాక-౫౪ (రా12-25) ౧-59కు) దినార-౨ భుం-౨౯ స్రవోహేళాపః అన్నప్రాశన వివాహములకు మకరం మతాం ౧౨-౨౭
			20 ల చనిశ ౩౭-౭ (రా9-6) ఆర్ద్ర-౨౩-౨౯ (ప3-39) సాధ్యగ-౨౦ బహు-౪౪ రావిగ-౨౦ త్యాక-౫౨ (రా8-14) 4-47కు) దిన ౨౦-౬ భుం-౫౦ మేలికా
			21 ౭ పంచ ఆ ౩౩-౧౧ (రా7-32) పునర్వి-౨౩ (ప2-49) శుభగ-౧౦ కా-౯ రావిగ-౨౦ త్యాక-౪౯ (రా10-27) 11-59కు) దిన ౨౦-౪ భుం-౫౦ మేలికా
			22 ర గ మష్టి సోక-౪౫ (సా5-47) పుష్యగ-౨౨ (ప1-46) శుక్ల-౪౨ బ్రహ్మ-౫౩-౨౫ రం-౫౦ రావిగ-౨౦ త్యాక-౪౦ (రా1-55) ౨-27కు) దినార-౩ భనురయనం ౨౧-౨౯ అనూత్తర-౯-౧౬ చై ప్రక-౫౦ మధ్య-౫౩-౪౦ భుం-౧౩ రవే ప్రగణా మధ్యాహ్న నంతరం మహాతి పుణ్యకాలము
			23 ప సప్తమం ౨౩-౫౩ (ప3-51) ఆశ్లేగ-౪౦ (ప12-33) విశాఖ-౫౦-౪౦ బలి-౫౩ రావిగ-౫౬ త్యాక-౪౬ (రా11-52) ౨-23కు) దినార-౧౨ అంతం ౦-౧౫ భుం-౨౪ రవే ప్రగణా సక్ర-౧౫ అపరాహ్ణంతః ౨౨-౨౫ తిథి ౭ వి ఉభయానధ్యాయః శైవవక్తం సావిత్రికల్పః
			24 గం అష్టమి గ-౪౨ (సా6-47) మఘ-౧౨-౧౫ (ప11-12) వైశాఖ-౩-౨౦ కా-౪౦ రావిగ-౨౦ త్యాక-౪౫ (సా6-43) 8-13కు) దిన ౨౦-౬ భుం-౬౩ క్రాంతిపరావేగిణి అపరాహ్ణంతః ౧౬-౪౦ తిథివ్యయం
			25 గం నవమి గ-౪౩ (సా11-37) పూర్వా-౩౫ (ప9-44) విశాఖ-౩౬-౨౫ రం-౧౦ రావిగ-౨౦ త్యాక-౪౫ (సావ4-30) 6-0కు) దిన ౨౭-౫౯ అనూకరవిశాఖ-౨౬-౫౬ భుం-౪౭ రావేళ వివాహ గర్భాధానములకు కర్కటం రాజపం॥ ౧౦-౭ వివాహ ముకు కన్యలి-౧౦ గుచంద్రుడు
			26 గౌ దశమి ౭-౫౦ (సా9-27) ఉత్తర-౫౪ (ప8-17) శ్రీరా-౩౭ భద్ర-౫౦ దివిగ-౩౬ త్యాక-౪౫ (సా4-9) ౫-39కు) దిన ౨౭-౫౯ భుం-౫౦ స్మార్త గం శి [ప్రవోమః
1958 ఫిబ్రవరి నెల	సంవత్సరం	సంవత్సరం	27 గౌ ఏకాదశి ౨-౨౬ (సా7-18) ద్వాదశ-౪౦ (సె5-14) హస్త-౧౩ (సా6-49) చిత్ర-౫౬-౩౨ (సె5-26) ఆయు-౧౧-౧౩ బా-౨౬ దివిగ-౩౬ త్యాక-౪౬ (ప2-22) 8-52కు) దినార-౨౭-౫౬ భుం-౧౦ క్రాంతి పౌర్ణమిగి శివత్వ ద్వాదశి
			28 గౌ ద్వాదశి ౩-౨౭ (సా8-16) స్వాతి-౪౩ (రా4-10) సాగ-౪౫ రం-౪౭ దివిగ-౧౨ త్యాక-౪౭ (సా10-44) ౧2-15కు) దిన ౨౭-౫౬ అనూకర్క-౪౪-౨౫ భుం-౨౦ క్రాంతి ౫౫
			29 గౌ త్రయోది ౪-౨౮ (సా1-37) విశాఖ-౨౨-౪౩ (సా8-11) శోభ-౯ విశాఖ-౧౫ దివిగ-౧౨ త్యాక-౫౦ (సా9-33) ౧1-5కు) దిన ౨౭-౫౬ భుం-౩౨ క్రాంతి ౫౫ మాస శివరాత్రి శైవవక్తము
			30 గౌ చతుర్థి ౫-౨౯ (సా2-37) అమా-౨౨-౪౪ (సా2-31) ఆతి-౫౩ శుక్ల-౪౨ చతు-౨౬ దివిగ-౪౦ త్యాక-౫౪ (సా7-4౪) ౮-38కు) దిన ౨౭-౫౬ భుం-౪౩ క్రాంతి సర్వేపాం అమావాస్య అన్యాధానం పింఛిత్పయజ్ఞః

కుజచారః	మతు సో అనూకరవిశాఖ-౧౧	రాహుకేతు	విశేషము	న పుడు వాజినీరాజనము
పాబు మూలగధనుషి కుజః	గురుచారః	మతు సో అశ్వి ౩ రాహుః	కార్తిక శు గం శి	కర్తవ్యము- అనుటచే వర
కర-౩౦	అమా మం మూల క గురుః	స్వాతి గతేతుః గ-౩౫	బోధన ఏకాదశి అనగా	కాలాంతమున నగు ఏకా
మష్టి సో మా ౨ కుజః ౧౦-౨౭	౨-౧౬		వర కాలమందు శేయనించిన	వశి బోధన గం శి అన
దశ శు మా ౩ కుజః ౨౪-౫౬	కుజచారః	దుర్ముహూర్తములు	శ్రీహరి ఈనాడు మేల్కొ	వలయును.
అనూమం మూకకు ౫౦-౧౪	పాబు చిత్రా ౨౦ క్రాంతి ౩౦	ఆదు ౨౪-౧౯ త్యాగ-౫౬	నునట. ఈవిషయమును వరా	
బుధచారః	చవి శ చిత్రా ౩ యే కులా	౩౩ త్యాగ-౫౨	హవిహరులు ఇట్లు చెప్పి	
పాబు ప్రాగ సమితః బుధః ౩౦-౪౩	యాం స్వర్తే శుక్రః	మందు ౫౬-౩౬ త్యాగ-౫౬	యున్నారు:	
విదిగు విశాఖ ౧౫-౧౨	౨౨-౫౬	రాదగ-౪౦ త్యాగ-౨౦	భగవతి జలధర పక్షిక్షి	
చవి శ విశాఖ ౨౫-౧౧	సప్తమం చిత్రా శుక్ర ౨౪	బుడు గ-౪౩ త్యాగ-౫౬	పాకరాక్కే ఊణే కమల	
సప్తమం విశాఖ ౩ బుడ-౧౧	నవమి స్వాతి శుక్ర ౩౯	గుడు ౯-౧౯ పుడు ౨౦-౩౦	నాథే ఉన్మిలయతి తురం	
నవమి విశాఖ వృశ్చికే బుధః ౧౩-౩౦	త్రయో ఆ స్వాతి శుక్రః	త్యాగ-౫౨	గమక రివర నీ రాజనం	
ఏకా శ అనూగబు ౧౦-౧౬	౩౨-౨౭	శుడు ౫-౩౫ పుడు గ-౫౪	కుర్వాత్	
	శనిచారః	త్యాగ-౫౨	మేఘములు కనుఁపులు	
	మహూ క శనిః	శదు ౦-౧౨ త్యాగ-౪౩	నూర్యచంద్రులు శేత్రము	
			లునుగల శ్రీహరి మేల్కొని	

శ్రీసర్వధారి సం॥మార్గశీర్షఃశుక్లపక్షఃదశమినామసం హేమస్తర్మః తపోమాసఃశకః - ౨౭౦క్రి.శ. 1948 కలిః ౫౦ - ౯

[illegible]

శ్రీ సర్వధారి సం|| మార్గశీర్ష బహుళపక్ష: దక్షిణాయనం హేమ స్తవ్య: ఉత్తరాయణం శిశిర శ్రుత పోమాస: శక: ౧౮౭౦

17	3	బ పా పు గ.౬-౩౨(ప1-0) అగ్ని క.౬-౩(రా10-47) మక్ల ౩౦-౪౫ కౌ.౬-౧౨ దివి ౩-౫౩ త్యా ౩-౪౯ (ప ౬-౬౮౭-౩75) దిన
18	౪	విది శ గ.౧-౧౨(ప11-1) పున ౩౭-౬౬(రా9-30) బ్రహ్మ త్యా ౩-౧౨ గర.౧-౧౨ దివి.౧-౧౨ త్యా ౩-౪౫ (పవ10-14౮11-445) రావి.౨-౨౩ త్యా ౩-౪౪ (తెవ4-౬౮౭-275) దిన ౨౭-౪౦ మాల రవి ౨౭-౫౧ భం-౩౧ ర వేరప
19	౫	తది ఆ ౫-౩౩(ప8-45) చవి ౫-౬ (తె 6-24) పున ౩౩-౩౧ (రా7-౬2) వింద్ర.౧-౪౩ భద్ర.౩-౩ త్యా జ్యౌభావ: దిన ౨౭-౪౦ ప్రగ.౩-౨ మన్వ.౨౧-౫౧ అం.౩౦-౧౯ భం-౪౩ పుష్యార్క యోగ: అన్న ప్రాశనకు మకరం ౬౫౧ తిథి సంధి
20	౬	పంచ సో ౫-౪౭(రా4-4) ఆశ్లేశ.౧-౧ (సా 6-18) వైశ్య.౨-౫౧ కౌ.౬-౪౩ దివి ౩-౭ త్యా ౩-౪౩ (ప7-4౮౭-175) రావి.౨-౨౩ త్యా ౩-౪౪ (తెవ4-24౮) దిన ౨౭-౪౦ భం-౫౨ శక్ర.౨౯ కౌ.౬
21	౭	షష్ఠి మం కృ-౩(రా1-45) మఘ.౫-౪ (ప 4-35) విష్ణు.౧-౧౨ శ్రీ.౨-౧౨ గర.౨౦-౫౫ శేవ.౦-౫౧ (ఉ 6-౬85) రావి.౧-౬౨ త్యా ౩-౪౫ (రా12-4౮1-౫45) దిన ౨౭-౪౦ మూ ౩౪౫ కర.౨౨ మకరాయనం ౫౩-౩౦ భం-౩౩ శక్ర.౨౯ మరావే.౫౧ ప్ర వేతాత్పదనే ఉత్తరాయణ పుణ్య కాల: సారశిర శ్రు ప్రారంభ:
22	౮	సప్త బు కృ-౪౩ (రా 11-39) పూ.౫౧.౧-౬(ప3-4) ఆయు.౪౪-౫౬ విష్ణి.౫-౨౩ రావి.౧-౩౭ త్యా ౩-౪౭ (రా9-౬9౮ 11-245) దిన ౨౭-౪౦ భం-౧౪ రావే.౨౮ పూర్వాష్టకౌ
23	౯	అష్ట ను ౩౭-౫౪(రా9-44) ఉఫ.౧-౫౨(ప1-45) సౌభ.౧-౫౨ బా.౧-౧౨ రావి.౧-౧౨ త్యా ౩-౪౯ (రా9-45౮11-175) దిన ౨౭-౪౦ భం-౨౫ అష్టకౌ
24	౧౦	నవ శు ౩౩-౩౪(రా8-1) సా.౪౫.౨(ప12-38) శోభ.౩౧-౨౩ తై.౫-౪౪ రావి.౪-౪౩ త్యా ౩-౫౧ (రా 8-20౮9-535) దిన ౨౭-౪౦ మాల రవి ౨౭-౩౨ భం-౩౬ అష్టవ్యక్తం
25	౧౧	దశ శ శ.౯-౪౯(సా6-31) చిత్ర.౧-౫౨ (ప 11-44) ఆతి.౫౧-౬౬ డి.౪-౪౩ దివి.౨౬ త్యా ౩-౫౪ (సా5-11౮6-445) దిన ౨౭-౪౦ భం-౪౬ శక్ర.౨౯ కౌ.౬
26	౧౨	ఏకా ఆ ౨౬-౪౫(సా5-18) స్వా.౧-౧౫(ప11-5) సుక.౯-౪౩ బా.౨౬-౪౫ దివి.౨౬ త్యా ౩-౫౫ (సా4-35౮6-105) దిన ౨౭-౪౦ భం-౫౭ శక్ర.౨౯ కౌ.౬ సర్వేషాం గణి
27	౧౩	ద్వాద సో ౨౪-౧౫(ప4-18) విశా.౧-౭(ప10-39) శృతి.౪-౪౩ తై.౫-౫౨ వి.౨౦-౧౨ త్యా ౩-౫౯(ప2-36౪4-125) దిన ౨౭-౪౦ వ్య.౪౩-౧౦ మన్వ.౪౩-౫౨ అం.౪౩-౧౦ భం.౨౨
28	౧౪	త్రయో మం ౨౨-౩౨(ప3-38) అనూ.౪-౬(ప10-31) శూ.౧-౨౨ ౨౨-౩౨ దివి.౨౩-౫౨ త్యా ౪-౨(ప4-10౮5-475) దినం ౨౭-౪౦ పూషా రవి ౨౭-౫౨ భం-౧౯ వైవన క్తం మాసశివరాత్రి: అనభ్యాయ:
29	౧౫	చతు బు ౨౧-౩౭ (ప3-16) జ్యే.౧-౧౨(ప10-42) గం.౨౬-౭ శకు.౧-౩౭ రావి.౨-౫౭ త్యా ౪-౫(సా౪6-53౮8-315) దిన ౨౭-౪౦ భం-౩౦ అపరాహ్ణా నక్షత్ర: తిథి చతుర్దశి వాజసనేయుల కమావాగ్య
30	౧౬	అమా ను ౨౧-౩౮(ప3-16) మూ.౧-౨౯ (ప 11-18) వృద్ధి.౫౨ నా.౧-౩౮ దివి.౨౭ త్యా ౪-౫(ప9-35౮11-135) రావి.౨-౪౫ త్యా ౪-౧౦(రా9-12౮10-౬25) దిన ౨౭-౪౦ భం-౪౦ శక్ర.౨౯ కౌ.౬ అపరాహ్ణా ది.౬-౩౭ తిథి అమా వాగ్య అన్వాహనం పిం.పిత్తయజ్ఞ:

కుజచార:	గురుచార:	పా పు శని వక్ర.౦౦ ఘో ౩-౨౯ వక్ర.౦౦ ఘో ౩-౨౯	బు దు గ.౨-౫౨ త్యా ౪-౧౧ గమ.౧౦-౪౩ సరిగ వ్యవహరింప
విది శ పూషా క కు గ.౨-౨౨ పంచ సో పశ్చాద్ స్త మితో	పంచ సో పశ్చాద్ స్త మితో	౨౯ వక్ర.౦౦ ఘో ౩-౨౯ వక్ర.౦౦ ఘో ౩-౨౯	గు దు గ.౩-౪౩ పుదు.౨౦-౧౬ వలెను.
సప్త బు ఉషా గు ౩౬-౪౦ గురు: ౩౪-౭	గురు: ౩౪-౭	శని: రా.౪-౧౩-౨౨-౨౭	త్యా ౪-౧౧
ఏకా ఆ ఉషా మకరే ఉచ్చే	చతు బు పూషా ౨౫-౨౩-౩౮	రా హు కేతూ	గు దు ౫-౩౨ పుదు.౧౪-౪౪ యణము కాలమున మహా భారతయుద్ధము జరిగెను. కావుననే హేమ పు గం భిష్ము ఏకాదశి
కుజు ౫౩-౩౪			
బుధచార:	శుక్రచార:	ఆశ్వి ౩ ర హు: స్వాతి ౧ కేతు:	విశేషము
విది శ మూల ౩ బుధ: ౩౧-౧౫ పంచ సో అనూ ౨౫-౧౬	సంచ సో అనూ ౨౫-౧౬	దుర్ముహూ ర్తములు	మకరాయనమే ఉత్త యణము. అప్పటినుండి తపో
పంచ సో మూల ౩ బు ౩౬-౫౭ సప్త బు అనూ ౩౪-౪౬	సప్త బు అనూ ౩౪-౪౬	ఆ దు ౨౩-౫౭ త్యా ౪-౧౧	మాసారంభము. ఇది పూర్వ కాలమున మాఘముగ నుండే
సప్త బు పూషా ౨౫-౨౩-౩౮ సవ శు పూషా ౨౫-౨౩-౩౮	సవ శు అనూ ౩౪-౪౬	గు.౬ త్యా ౪-౧౧	దివి. ఇపుడు మన్వ.౪౩-౫౨ ననుచున్నది. ఇట్టి యనునెను
ఏకా ఆ పూషా ౩ బు ౫౧-౧౭ త్రయో మం పూషా క బు	అమా ను జ్యే.౧-౨౯-౧౧	రాదు.౧౨-౫౭ త్యా ౪-౧౦	కకు బోవుచున్నది. దీనిని
౫౫-౧౦			
అమా ను ఉషా గు ౩౬-౪౦	శనిచార:		

శ్రీ సర్వధారి సంగ్రహము శుక్లపక్షము ఉత్తరాయణం శిశిరర్తుః తపస్యమాసః శకః ౧౮౭౦ క్రీ.శ 1949 కలిః గింశ

81	ర	గ	శు	పా	శు	౨౨-౪౭ (పరి-45) పూసాగరి-౨౪ (పరి-12) గ్రహవం-౩ం వ్యాసాగరి-౩౪ బౌద్ధ-౪౭ రావి-౨౪ త్యాగ-౪౭ (రావరి-40౦10-౨౨౫) దిన ౨౭-౪౭ పూసాగరి-౨౦-౨౪ బౌద్ధ-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ ప్రతిపత్తిః యాగ కాలః చంద్రవర్షన ముత్తరశృంగ మర్త్యర్షిః
1	౧	౧	౧	౧	౧	విది శ-౨౪-౧౬ (పరి-44) ఉపాగరి-౨౪ (పరి-1౩) పూసాగరి-౨౪ బౌద్ధ-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (సా-57౦7-41౫) దిన ౨౭-౪౭ భుజి-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ వేపంచల-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪
2	౧	౧	౧	౧	౧	తది ఆ-౨౪-౪ (సా-6-17) శ్రవణ-౨౪ (పరి-3౫) పూసాగరి-౨౪ బౌద్ధ-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (రా-8-0౦9-48౫) దిన ౨౭-౪౭ భుజి-౨౪ వేపంచల-౨౪
3	౧	౧	౧	౧	౧	చవి సో-౩౪-౧౦ (రా-8-19) భవి-౨౪ (సా-6-2) సిద్ధి-౨౪-౧౦-౩౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (రా-2-5౦3-౬8౫) దిన ౨౭-౪౭ పూసాగరి-౨౪ భుజి-౨౪ వేపంచల-౨౪
4	౧	౧	౧	౧	౧	పంచమం-౪౦-౧౦ (రా-10-46) శత-౨౪-౩౪ (రా-8-౬8) సిద్ధి-౨౪-౧౦-౩౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (రా-4-6౦5-55౫) దిన ౨౭-౪౭ భుజి-౨౪ వేపంచల-౨౪
5	౧	౧	౧	౧	౧	మృషి-౨౪-౧౦ (రా-1-29) పూసాగరి-౨౪ (రా-12-0) కృత్తి-౨౪-౧౦-౩౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ దిన ౨౭-౪౭ భుజి-౨౪ ప్రహారాభావః
6	౧	౧	౧	౧	౧	సప్త-౨౪-౧౦ (రా-4-8) ఉపాగరి-౨౪ (రా-8-4) వర్షి-౨౪-౧౦-౩౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (సా-10-4౦౧2-౩7౫) దిన ౨౭-౪౭ భుజి-౨౪
7	౧	౧	౧	౧	౧	అష్ట-౨౪-౧౦ (తే-6-2౫) శ్రవణ-౨౪ (తే-౬-౬1) పూసాగరి-౨౪ బౌద్ధ-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (సా-4-27౦6-14౫) దిన ౨౭-౪౭ పూసాగరి-౨౪ భుజి-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪
8	౧	౧	౧	౧	౧	నవ-౨౪-౧౦ (24-0) అశ్వి-౨౪-౧౦ (24-0) శివ-౨౪-౧౦-౩౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (రా-8-50౦5-3౫౫) దిన ౨౭-౪౭ భుజి-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪
9	౧	౧	౧	౧	౧	దశ-౨౪-౧౦ (పరి-21) అశ్వి-౨౪-౧౦ (పరి-14) సిద్ధి-౨౪-౧౦-౩౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (సా-6-29౦8-11౫) దిన ౨౭-౪౭ భుజి-౨౪ వేపంచల-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ ముత్తరశృంగ మర్త్యర్షిః
10	౧	౧	౧	౧	౧	దశ-౨౪-౧౦ (పరి-32) భుజి-౨౪ (పరి-58) పూసాగరి-౨౪ బౌద్ధ-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (రా-10-18౦11-౬8౫) దిన ౨౭-౪౭ ఉపాగరి-౨౪-౩౪ వేపంచల-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ ముత్తరశృంగ మర్త్యర్షిః
11	౧	౧	౧	౧	౧	ఏకా-౨౪-౧౦ (పరి-51) కృత్తి-౨౪-౧౦ (సా-10-44) శుభ-౨౪-౧౦-౩౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (రా-2-45౦4-21౫) దిన ౨౭-౪౭ భుజి-౨౪ వేపంచల-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ వేపంచల-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (ముత్తరశృంగ మర్త్యర్షిః)
12	౧	౧	౧	౧	౧	ద్వా-౨౪-౧౦ (పరి-18) శివ-౨౪-౧౦ (సా-10-45) పూసాగరి-౨౪ బౌద్ధ-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (సా-4-10౦౬-43౫) దిన ౨౭-౪౭ భుజి-౨౪ వేపంచల-౨౪
13	౧	౧	౧	౧	౧	త్రయో-౨౪-౧౦ (సా-7-౬8) చతుర్థ-౨౪-౧౦ (తే-6-21) పూసాగరి-౨౪ బౌద్ధ-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (సా-6-55౦7-24౫) దిన ౨౭-౪౭ ఉపాగరి-౨౪-౩౪ వేపంచల-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ ముత్తరశృంగ మర్త్యర్షిః
14	౧	౧	౧	౧	౧	పూర్ణ-౨౪-౧౦ (రా-8-25) అశ్వి-౨౪-౧౦ (పరి-37) పూసాగరి-౨౪ బౌద్ధ-౨౪ రావి-౨౪ త్యాగ-౨౪ (రా-7-40౦9-9౫) దిన ౨౭-౪౭ భుజి-౨౪ అనాథానం. తూలపరిక్ష. (ఇది ముత్తరశృంగ మర్త్యర్షిః ముత్తరశృంగ మర్త్యర్షిః పూర్ణమాడు చేయబడు ధాతుపరిక్ష. అది ఇపుడు ముత్తరశృంగ మర్త్యర్షిః ముత్తరశృంగ మర్త్యర్షిః చేయబడు ధాతుపరిక్ష. (సంక్రాంతి పండుగ)

కుజచారః	పంచమం ఉపాగరి-౨౪	తది ఆ-౨౪-౪	దుర్భుధా-౨౪
పా శు ఉపాగరి-౨౪	౧౦	మృషి-౨౪-౧౦	దుర్భుధా-౨౪
పశ్చాదస్తమిః	కుజచారః	అష్ట-౨౪-౧౦	దుర్భుధా-౨౪
౧౩-౪౦	నవ శ్రవణ-౨౪	కుక్ర-౨౪-౧౦	సోదు-౨౪-౧౦
పంచమం ఉపాగరి-౨౪	దశ సో-౨౪	దశ సో-౨౪	౧౦ త్యాగ-౨౪
౨౪	ద్వా-౨౪-౧౦	౧౩	సందు-౨౪-౧౦
నవ శ్రవణ-౨౪	త్రయో-౨౪-౧౦	త్రయో-౨౪-౧౦	రా-౨౪-౧౦
ద్వా-౨౪-౧౦	కుజచారః	కుజచారః	కుజచారః
బుధచారః	ద్యా-౨౪-౧౦	శనిచారః	శనిచారః
తది ఆ ఉపాగరి-౨౪	త్రయో-౨౪-౧౦	మూ-౨౪-౧౦	మూ-౨౪-౧౦
౧౭	కుక్ర-౨౪-౧౦	సా-౨౪-౧౦	సా-౨౪-౧౦

శ్రీ సర్వధారి సం॥ మాఘ శుక్లపక్షః ఉత్తరాయణం శిశిరర్తుః మధుమాసః శకః ౧౮౭౦౧ శ. 1949 కలిః ౩౦౮౯

[illegible]

శ్రీనర్సభాగినిమామబహుళపక్షఃఉత్తరాయణంశిశిరఃపవనంతుమధుమాసశకః౧౮౭౦శ్రీ.శ 1949కలిశింశ

[illegible]

కంజుచారః	గురుచారః	మహూ ౩ వక్ర శనిః ౧౧-౭	గురు-౪౪ పుదు ౨౧-౨౪	మాసశివరాత్రి నక్రవ్రతము
విదిమం శత్ర ౨ కు ౪౦-౫౦	అమా ఆ ఉ పా అమకరే నీచే	రాహుశక్తు	త్యాగ-౫౭	గాదు-౬ ట్లుధర్మ త్యాగ్రము
సప్త శత్ర ౩ కు ౫౪-౫౫	గురుః ౫౪-౪౬	ఆశ్వి ౨ రాహుః	సుదు ౫-౫౧ పుదు	లందు లేదు.
ద్వాగు శత్ర ౪ కు ౭-౩౭	శుక్రచారః	చిత్రా ౪ శక్తుః	౧౫-౩౫ త్యాగ-౫౭	
బుధచారః	పా సో శ్రే ౩ శు ౯-౫౦	దుర్ముహూ రములు	శదు ౦-౧౦ త్యాగ-౫౪	
పా సో బుధ వక్రత్యాగః	చవి బుశ్రవ ౪ కు ౫౦-౯	ఆదిదు ౫-౧౦-౧౦ త్యాగ-౫౬	మాస శివరాత్రి	
౫౫-౭౬ వక్రత్యాగే	ప్ర శ ధని శుక్ర ౩౦-౨౨	సోదు ౧౫-౩౦ పుదు	ఈ వ్రతము శివరాత్రి	
రాశ్యాదిబుధః ౯-౧౧-౨౫-౧౧	౪౭ మం ధని ౨ కు ౧౦-౪౦	౨౧-౧౯ త్యాగ-౫౬	వ్రతమేగావున ఆనా దుపవ	
	ద్వాగు ధని ౩ కుంభే ౫౦-౫౫	మం దు ౫-౪౯ త్యాగ-౫౬	నించి శివరాత్రి వ్రతముగ నే	
		రాదు ౧౨-౨౨ త్యాగ-౨-౪	చేయువలెను.	
నవ సో శ్రవ ౨ ఋజు	అమా ఆ ధని ౪ కు ౩౦-౧౨	బుధ దు ౧౩-౩౬ త్యాగ-౧-౫౭	రాత్రియే భోజనము	
ద్విధః ౦-౩	కంజుచారః		చేయుట నక్రవ్రతమగును.	
శ్రయో శుశ్రవ ౩ బుధ ౩-౪౪				

[illegible]

కుజచారః పా సో పూభా ౧ కు ౨౧-౩౩ చవి శు పూభా ౨ కు ౩౫-౪౬ అష్టమం పూభా ౩ కు ౫౦-౩౩ చతు ఆ పూభా ౪ మోనే కుజః ౬౨ బుధచారః పా సో శ్రవకబుధుగ్-౪౩ చవి శు ధనిగబు ౩-౩౬ మష్టి ఆ ధనిబుర-౫	నవ బుధని ౩ కుంభే బుధః ౨౪-౩౭ ఏకా శు ధనికబు ౫-౧౭ పూ సో శతగబు ౧౫-౪ గురుచారః ఉషా ౨ గురుః కుక్రచారః విది బు శతగిశుక్ర ౧౧-౪౦ చవి శు శత౨శుక్ర ౧౨-౫ పంచ శ ప్రాగ్ స్తమితశుక్ర ౭-౨౦	స పసో శత ౩ శుక్ర ౩౨-౩౫ దశ గు శతకశుక్ర ౧౩-౧౦ ద్వాద శ పూభా ౧ శు ౫౩-౪౪ శనిచారః మఘ ౩ వక్త్రీ శనిః రాహుకేతు అశ్వి ౨ రాహుః చిత్రా ౪ కేతుః	దుర్ముహూ దములు ఆ దు ౨౫-౭౭ త్యా ౧-౫౮ సో దు ౧౫-౪౮ పు దు ౨౧- ౪౩ త్యా ౧-౫౮ మం దు ౫-౫౬ త్యా ౧-౫౮ రాదు ౧౨-౮ త్యా ౨-౨ బు దు ౧౩-౫౭ త్యా ౧-౫౮ గు గు ౫-౫౫ పు దు ౨౧-౪౮ త్యా ౧-౫౮ శు దు ౫-౫౭ పు దు ౧౫-౫౩ త్యా ౧-౫౮ శ దుం-౧ త్యా ౩-౫౮	రా పాశ్యమిచక్రం పూ సో మోనే రవిః శ శ	ర శు శు బు గు
---	---	---	---	--	---------------------

శ్రీ సర్వధారినిం! పాల్గునబహుళపక్షః ఉత్తరాయణం వసంతర్తుః మాఘమాసః ౧౮౭౦ క్రీ.శ. 1949 కలిః ౫౦౪౯

15	అ	బ	వా	మం ౩౫౫౦(రా8-౩7)ఉభాగ-౩౯ (ప 2-57) గంజిల-౫౦బాగం-౩౯రావిగం-౧౧త్యాగ-౩౯(రా10-20ల 11-45కు)దిన-౫౦౩౯ప్ర-౩౯౩౦మధ్యక-౩౯౩౦అంతంక-౫౦భం-౫౦యాగకాలః వసంతోత్సవము (ఉత్తర దేశమున పూర్ణిమాంత మాసవ్యవహరమునందు ఇదియే సంవత్సరాది. కావున పూర్వకాలమున ఈనాడు వసంతర్తు ప్రారంభముగ వ్యవహర ముండుటచే వసంతోత్సవము గానోపును) చూతునుమభక్షణం [౧౦-౩౦
16	3	వి	ది	బు ౨౬-౪౭(సా4-59)హస్తగ-౨౫(ప12-2)వృద్ధిగ-౩౩తైగ-౧౦రావి-౧౦త్యాగ-౩౯(రావ 7-11ల8-౩7కు) దిన3౦-౦భం-౧౬ర మేకువేళేక్రాంతిగడి అపరాహ్ణాంతః ౨౪-౦ చాతుర్మాస్య అ యా అన్నప్రాశనము వృషభం
17	౪	త	ది	గు ౧౦-౪౨(ప1-45)చిత్ర-౦(ప9-28)ధ్రువ-౪౯భద్రాగ-౪౨దివి-౦౪త్యాగ-౩౯(ప 2-35ల4-2కు) దిన 3౦-౦ఉభాగవి-౧౧-౧౬భం-౨౪ర మేకువేళేక్రాంతి రావ అపరాహ్ణాంతః ౧౦-౧ తిథిద్వయం బ్రహ్మకల్పః
18	౫	చ	వి	శు ౧౧-౫౦(ప10-59)స్వాతి-౨౪(ఉ7-21)విశాఖ-౩(తే5-51)వా్యం-౩హర్ష-౫౦-౧౦బాగం-౫౦ దివిగ-౫౦ త్యాగ-౪౫(పవ12-36ల2-6కు)దిన3౦-౪భం-౩౨ [౩౦-౨భం-౪౦
19	౬	ప	ంచ	శ ౬-౫౦(ప8-50)అనూగ-౫౦ (తే5-2) వజ్రక-౨౫తై-౨౦దివి-౩౦త్యాగ-౫౦ (పవ9-42ల11-16కు) దిన
20	౭	వ	ష్టి	ఆ ౨౫-౫౬ (ప7-24) జ్యేష్ఠ-౬-౪౭ (తే4-56) సిద్ధిగ-౪౦వజ్జి-౫౦దివిగం-౫౦త్యాగ-౫౦ (ప 10-35ల12-11కు) దిన3౦-౯ మేషాయనం ౫౪-౪౯ ఉభాగవి-౪౨-౩౭ భం-౪౦ ప్రవేశా త్వరదినే విషవత్పుణ్యకాలః. ఘటి త్రయానంతరంభాసుసప్తమీ పూర్వాష్టమీ
21	౮	స	ప్ర	సో ౧-౧౪(ఉ6-43)మూల-౫౦-౨౩(తే6-33)వృశ్చి-౩౦-౩౨బవగ-౧౪దివిగ-౧౯త్యాగ-౬(పవ1-9ల2-47కు) రావి
22	౯	అ	ష్ట	మం ౧-౨౩(ఉ6-43)పూష-౦-౦(24-౦)వశి-౩౬-౪౯కాగ-౨౩దివి-౩౦-౪౨త్యాగ-౧౩ (పవ 3-42ల౨-23కు) దిన 3౦-౧౩భం-౩స్వాధ్యాయః అస్వప్తకర్మం [౩౦-౧౫భం-౧౧
23	౧౦	న	వ	బు ౩-౧౦(ప7-31)పూష-౧-౪౧(ఉ6-52) పరి-౩౬౧౩గ-౩-౧౦దివి-౩-౧౦త్యాగ-౧౯ (పవ3-31ల౨-15కు) దిన
24	౧౧	ద	శ	గు ౬-౪౫(ప8-53)ఉష-౬-౩౩ (ప 8-48) శివ-౩౬౪౯భద్ర-౬-౪౫దివిగ-౩౩త్యాగ-౨౪ (ప వ1-12ల2-58కు) దిన 3౦-౧౦ఉభాగ-౩౪౪౪ ౪-౧౬భం-౧౯శవేపంచగడి
25	౧౨	ఏ	కా	శు ౧౧-౨౨(ప10-43)శ్రవణ-౩౦ (ప11-10) సిద్ధం-౩౦-౭బాగం-౨౨దివి-౩-౪౯త్యాగ-౨౦(ప3-37ల౨-25కు) దిన3౦-౨౦భం-౧౦శవేపంచగడిప సర్వేషాం ౧౧ శీ
26	౧౩	ద	వా	ద శిగ-౪(ప12-58)గనిగ-౨౬ (ప1-55) సాధ్య-౦-౬తైగ-౪౦రావి-౧౬త్యాగ-౩౦ (రా10-0ల11-48కు)దిన 3౦-౨౩భం-౩౫అపరాహ్ణాంతః ౨౪-౧౦ శనిగ-౩శీ ప్రదోషః వింశతిపుట్యనంతరం మహావారుణీ త్యలభ్యయోగః (ఈ యోగశేషము రేపున్న గలదు)
27	౧౪	త్ర	యో	ఆ ౨౩-౧౦(ప3-25)శత-౬-౫౧(సా4-53)శుభ-౪౨-౨౬వజ్జి-౩-౧౦రావిగ-౩౧త్యాగ-౩౧(రా12-7ల1-56కు) దిన3౦-౨౫ఉభాగ-౪౦వి-౨౬-౨౨భం-౪౩కేవేళేక్ష అపరాహ్ణాంతః ౧౫శూన్యాతిథిః అనధ్యాయః శైవవక్త్రం మాసశివరాత్రిః (వారుణీ)
28	౧౫	చ	తు	సో ౨౯-౪౯(సా6-3)పూభా-౩౪-౪౦(రా8-0)శుక్ల-౪౫-౨౪శు-౪౯త్యాగ-౫౦భావః దిన3౦-౨౭ వైప్ర ౩౬-౩౩ మధ్యక-౦అంతంక-౨౩భం-౫౦గ్రాంతంక-౩౯కేవేళేక్ష
29	౧౬	అ	మా	మం ౩౬-౨౨(రా8-40) ఉభాగ-౨౫ (రా11-5) బ్రహ్మ-౪-౩౧చతు-౫౦దివిగ-౪౬త్యాగ-౩౧ (ఉవ6-49ల 8-38కు) దిన3౦-౨౯భం-౫౦గ్రాంతంక-౩౯కేవేళేక్ష ౩౦ స్వా అన్యాధానం పిండపితృయజ్ఞః

శ్రీ విరోధి సంవత్సర చైత్రమాసః

80 || ౧౭ శు పా బుక-౨-౪౪ (రా 11-11) శేవ-౫౦-౦ (రా 2-5) బుద్ధగ-౫౩కిం-౩౩దివిగ-౧౦త్యాగ-౩౦ (ప 12-36ల2-23 కు)దిన3౦-౩౨శేవగవి-౪౪-౫౦భం-౭రాక్రాంతంక-౫౦యాగకాలః. శ్రీః శ్రీః శ్రీః

కుజచారః	అష్ట మం పూభా ౧ బు	పామంపూభా-౨౩౪-౨౬	అశ్విరాహః	శి దు-౧౦త్యాగ-౩
తదిగుఉభాగవి-౧౧-౫౬	౫౫-౩౭	చవి శు పూభా-౩౪౧౫-౫౬	శిత్రా కశేతుః	
సప్ర సోఉభా-౨కు౩౦-౩౦	దశ శు పూభా-౨౫౫౬-౪౪	వష్టి ఆ పూభా ౪మీనే	దుర్ముహూర్తములు	రా ర శు
ఏకా శు ఉభా-౩కు౫౬-౬	ద్వాశి పూభా-౩బు౫౬-౪౪	ఉచ్చేసుక్ర-౫౬-౭	ఆదు-౨౬త్యాగ-౧	
చైశు పా బు ఉభా-౪౪౪౪	చతు సో పూభా-౪మీనేచే	నవ బు ఉభా-౧కు౩౭-౨	సో దు-౬౬పుదు-౨౨-౦	బు శు
౧౪-౨౩	బుధః ౪౯-౪౦	ద్వాశి ఉభా-౨కు౧౦-౩	మం దు-౬౩త్యాగ-౧రాదు	
బుధచారః	చైశుపా బుఉభా-౧బు	చతు సో ఉభా-౩కు౫౬-౬	౧౧-౫౦త్యాగ-౫౦	పాద్యమి చక్రం
విది బు శత-౨బు-౩౧-౦	౪౨-౧౨ గురుచారః	శనిచారః	బుదుగ-౭త్యాగ-౧	శ
చవి శు శత-౩ బుక-౨-౫౫	చవిశుఉష-౩గురు-౨౦-౪౩	మఘ-౩ వక్రీశనిః	గు దు-౧౦-౬పుదు-౨౨-౧౩	గు
వష్టి ఆ శత-౪బు౫౬-౪౫	శుక్రచారః	రాహుకేతుః	శు దు-౪పుదు-౧౬-౧౧	శే

ము హూ ర్త ము లు

(వైత్రమానము)

ఏప్రి 10 అశ్వినిలో మిథునం (స 9-51) 18 మృగ. కుంభం (రా 8-54) 15 పున. మిథునం (రా 4-28) 15 పున. కుంభం (రా 8-48) 16 పున. మిథునం (స 11-12) 17 పుష్య. వృశ్చికం (రా 8-38) 18 మఘ. మిథునం (రా 4-16) 20 ఉభ. మిథునం (రా 4-7) 21 ఉభ. మిథునం (స 10-50) 21 హస్త మిథునం (రా 4-3) 22 హస్త. వృషభం (స 7-57) 27 మూల కుంభం (రా 2-57) 27 మూల. మిథునం (రా 8-39) 28 మూల మిథునం (స 10-23) 29 ఉషా. ధనుస్సు (రా 11-1) 30 శతా. ధనుస్సు (రా 10-48)

(వైశాఖమాసము)

మే 14 పుష్య మిథునము (రా 2-38) 17 పూ. ధనుస్సు (రా 9-51) 18 హస్త మిథునము (రా 2-17) 19 చిత్ర మిథునము (రా 2-12) 20 చిత్ర మిథునం (స 8-57) 20 స్వాతి ధనుస్సు (రా 9-39) 26 పూ. మిథునం (స 8-33) 26 ఉషా. మిథునము (రా 1-45) 29 ధనిష్ఠలో మిథునం (రా 1-33)

జూన్ 2 ఉభా. మిథునం (స 8-5)

(జ్యేష్ఠమాసము)

జూన్ 9 ఆర్ద్రలో మిథునము (స 7-38) 9 పునర్వసు ధనుస్సు (రా 8-20) 10 పునర్వసు మిథునం (స 7-34) 10 పుష్యలో మిథునము (రా 12-47) 15 హస్తలో మిథునము (రా 12-29) 15 చిత్ర వృషభం (రా 4-22) 24 శ్రవణం కన్య (స 12-23)

(ఆషాఢమాసము)

జూలై 22 శ్రవణంలో సింహం (స 8-55)

(శ్రావణమాసము)

ఆగస్టు 19 ధనిష్ఠలో మిథునం (రా 2-57) 22 ఉభా. మిథునం రా 2-45 22 ఉభా. కర్కటకం (రా 3-42) 24 అశ్విని మిథునం (రా 2-36) 27 రోహిణి కర్కటకం (రా 3-22) 28 మృగశిర్ష మిథునం (రా 2-22) 29 మృగశిర్ష కన్య (స 8-4)

(భాద్రపదమాసము)

సెప్టెంబర్ 5 హస్తలో కన్య (స 7-37) 9 అనూరాధ కన్య (ఉ 7-21) 13 ఉషా. కన్య (ఉ 7-5) 15 శ్రవణం కన్య (ఉ 6-57)

(ఆశ్వయుజమాసము)

అక్టోబర్ 4 చిత్రలో వృశ్చికం (స 9-29) 6 అనూరాధ కర్కటకం (రా 12-44) 10 ఉషా కర్కటకం (రా 12-28) 12 శ్రవణం ధనుస్సు (స 12-9) 12 ధనిష్ఠ కర్కటకం (రా 12-21) 15 ఉభా. కర్కటకం (రా 12-23) 17 శతభి. ధనుస్సు (స 11-37) 21 రోహిణి మిథునం (రా 10-48) 22 మృగశిర ధనుస్సు (స 11-29) 22 మృగశిర కన్య (రా 4-27) 24 పునర్వసు కన్య (రా 4-19)

(కార్తికమాసము)

నవంబర్ 4 మూల మిథునం (రా 9-58) 4 మూల కర్కటకం (రా 10-50) 4 మూల కన్య (రా 8-36) 5 పూ. మిథునం (రా 9-49)

7 శ్రవణం కర్కటకం (రా 10-38) 8 శ్రవణం ధనుస్సు (స 10-23) 12 ఉభా. కర్కటకం (రా 10-19) 12 ఉభా. కన్య (రా 8-5) 18 ఉభా. ధనుస్సు (స 9-51) 18 శతభి. మిథునం (రా 9-18) 14 శతభి. ధనుస్సు (స 9-19) 17 రోహిణి కన్య (రా 2-47) 19 మృగశిర మకరం (స 11-10) 25 ఉభా. కర్కటకం (రా 9-28) 25 ఉభా. కన్య (రా 2-13)

(మార్గశిరమాసము)

డిసెంబర్ 4 ఉషా. మకరం (స 10-11) 4 ఉషా కర్కటకం (రా 8-18) 5 శ్రవణం కన్య (రా 1-35) 6 ధనిష్ఠ మకరం (స 10-3) 9 ఉభా. కర్కటకం (రా 8-33) 10 శతభి. కన్య (రా 1-15) 15 మృగశిరలో వృశ్చికం (తె 4-42) 19 పుష్యలో మకరం (స 9-12)

(1949 సం. పాపమాసము)

జనవరి 19 ఉభా. మిథునం (స 10-12)

(ఫాల్గుణమాసము)

జనవరి 31 శతభి. కన్య (రా 9-12)

ఫిబ్రవరి 2 ఉభా. కన్య (రా 9-45) 2 ఉభా. వృశ్చికం (రా 1-31) 2 ఉభా. ధనుస్సు (తె 4-43) 3 శతభి. ధనుస్సు (తె 4-40) 7 రోహిణి కన్య (రా 9-25) 9 మృగశిర మిథునం (స 8-49) 10 పునర్వసు కన్య (రా 9-12) 10 పునర్వసు ధనుస్సు (రా 4-10) 11 పుష్యలో కన్య (రా 8-48) 15 ఉభా. మకరం (తె 5-21) 16 హస్తలో మిథునం (స 8-21) 16 హస్తలో కన్య (రా 8-49)

(చైత్రమాసము)

మార్చి 2 ఉభా. మిథునం (ఉ 7-27) 7 రోహిణి మిథునం (ఉ 7-7) 10 పునర్వసు మిథునం (ఉ 7-11) 16 హస్తలో వృషభం (స 10-24). పూర్వ పూర్వ పూర్వ

శ్రీ వైష్ణవ తిరునామ ప్రములు

చైత్ర పుంస ను శేవప్పెరుమాళ్ళు తిరుగి పుంస ను మధురకవి యాళ్ళార్ తిరుగి బంస ను పెరియరెరుమాళ్ళు తిరుగి బంస శ వడుమానంబి తిరుగి

వైశాఖ పుంస సో ఉయ్యక్కొంపార్ తిరుగి పుంస ను ఉయ్యక్కొంపార్ తిరుగి పుంస ను మొదలియంపార్ తిరుగి పుంస శ వన్నాళ్ళార్ తిరునాయిమొలిపెళ్ళ తిరుగి పుంస ఆ పెరియరెరుమాళ్ళ శ్రీరామ విళ్ళకోయిల్ కంపాడై ఆళ్ళార్ తిరుగి బంస సో తిరుక్కోటూర్నంబి తిరుగి

జ్యేష్ఠ పుంస శ శ్రీమన్నాథముగి తిరుగి పుంస శ శేగోపరామా నుజియ్యార్ తిరుగి శ్రీరంగేశ్వర శ్రీ శ్రీమహేశ్వర

ఆషాఢ పుంస శ శ్రీమహానారాయణ తిరుగి పుంస ను పెరియరెరుమాళ్ళ వడుక్కొంపార్ తిరుగి పుంస బుధ శ్రీ పుంసరీకాక్షిర్ శ్రీఅశ్వంపార్ తిరుగి బంస బుధ ప్రతివాదిభయంకర అణ్ణార్ తిరుగి

శ్రావణ శు 3 శని ఆండాల్ యదుగిరినాచ్చియార్ కందాడై తోళ్ళప్పర్ తిరు|| శు ౫ సోమ బురీనారాయణప్పెగుమాళ్ళు తి|| బ ౮ శని పెరియవాచ్చాంబిళ్ళ తిరు|| బ ౯ ఆది పరవస్తు పట్ట రభిరాక్షాజియ్యర్ తిరు||

ఆశ్వ శు ౧౦ మం తిరువేంగళమునయాన్ వేదాంతదేశికర్ తిరు||

కార్తి శు ౫ శుక్ర మణవాళమహాముని తిరు|| శు ౭ సోమ పొయిగై యాళ్ళార్ పిళ్ళలోకాచార్యర్ తిరు|| శు ౮ మం పూర్ణతాళ్ళార్ తిరు|| శు ౯ బుధ పేయాళ్ళార్ తిరు|| బ ౨ గురు తిరుప్పాణియాళ్ళార్ తిరు|| శ్రీ వైష్ణవగృహేషు ద్రావిడ స్రబంధనిగమనం||

మార్గ శు ౧౨ సోమ అరుళాళప్పెగుమా శేంబెరుమానార్ తిరు|| శు ౧౩ మం కృత్తికాదీపాత్మకం. నంపిళ్ళ తిరుమంగై యాళ్ళార్ తిరు|| బ ౧౪ బు. తొండరడిప్పొడియాళ్ళార్ పెరియనంబి తిరు||

పౌష శు ౧౧ మం శ్రీ రంగద్వాపద్ధ భగవదాలోకనమహాత్మకం|| బ ౩ సోమ తిరుముడికేయాళ్ళార్ తిరు|| బ ౬ గురు కూరత్తాళ్ళార్ తిరు||

మాఘ శు ౧౩ శుక్ర ఎంబార్ తిరు|| బ ౧౪ శని విష్ణుచిత్త రామానాజ స్వామి తీర్థం.

ఫాల్గున శు ౮ మం తిరుక్కచ్చివంబి తిరు|| శు ౧౦ గు కులశేఖరాళ్ళార్ తిరు|| బ ౨ బుధ తిరునారాయణప్పెగుమాళ్ తిరు||

వైష్ణవ (మాఘ) పుణ్యదినములు

చైత్ర శు ౨ ఆది వేదవ్యాసతీ పు|| శు ౮ ఆది కపింద్ర తీ పు|| శు ౧౩ బు సత్యప్రియ తీ పు|| బ ౩ సో వాగీశ తీ పు|| బ ౧౧ బు సత్యవిజయ తీ పు||

వైశాఖ శు ౨ మం విద్యాధిరాజ తీపు|| శు ౬ శు రామచంద్ర తీపు||

జ్యేష్ఠ శు ౨ బు సత్యసంధ తీ పు|| శు ౧౪ ఆ సత్యాభినవ తీ పు|| బ ౨ బు సత్యలార్ తీపు|| బ ౩ గు రఘువర్య తీ పు||

ఆషాఢ శు ౯ బు సత్యాధిరాజ తీ పు|| బ ౫ సో జయ తీ పు|| బ ౩౦ గు సత్యాధీశతీ పు||

శ్రావణ శు ౭ బు సర్వనర తీ|| పు|| బ ౨ శ రాఘవేంద్ర తీ|| పు|| భాద్రపద బ ౩౦ శ మాధవ తీ|| పు||

ఆశ్వయుజ శు ౭ శ సత్యసరాయణ తీ|| పు||

కార్తిక శు ౧౨ శ వేదవిధి తీ|| పు|| బ ౪ శ విద్యానిధి తీ|| పు|| బ ౧౪ సో పద్మనాభ తీ|| పు||

మార్గశిర శు ౧౦ శ సత్యనిధి తీ|| పు|| శు ౧౧ ఆ సత్యనాథ తీ|| పు|| బ ౧ శు రఘునాథ తీ|| పు|| బ ౫ సో అక్షోభ్య తీ|| పు||

పౌష శు ౧౨ బు రఘూర్జున తీ||పు|| బ ౭ శు నృసింహ తీ|| పు|| బ ౭ శు సత్యకామ తీ||పు|| బ ౧౪ గు విద్యాధీశ తీ|| పు||

మాఘ శు ౯ సో ఆనంద తీ|| పు|| శు ౧౧ బు సత్యజ్ఞాన తీ|| పు|| ఫాల్గున శు ౭ సో సత్యవ్రత తీ||పు|| బ ౧ మం సత్యబోధ తీ||పు||

సుహూర్దములకు నీకవింశతిమహాదోషములను వదలిపెట్టవలెను. పంచకరహితుగు నుంచవలెను. చంద్రతారాబలము లుంపవలెను. పాశగ్రహములు అనగా రవి, శని, కుజ, రాహు, కేతులు లగ్నమునకు ౩-౬-౧౧ స్థానములయందు, శుక్రగ్రహములగు గురు, శుక్ర, బ్రాహ్మచంద్రులు, పాపయుతుడు కాని బుధుడు, లగ్నమునకు ౧-౨-౪-౫-౭-౯-౧౦-౧౧ స్థానములయందును ఉంకిన శుభము.

పంచకమును తెలిసికొను పద్ధతి

శ్రుతిపత్తు మొదలు తిథి సంఖ్యయును, ఆదివారముమొదలు వారసంఖ్యయును, అశ్వినాదిగా నక్షత్రసంఖ్యయును, మేషాదిగా లగ్నసంఖ్యయునుగలిపి, తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ౧ మిగిలినేని. పృథ్వీపంచకము, ౨ మిగిలినేని అగ్నిపంచకము, ౪ మిగిలినేని రాజపంచకము, ౬ మిగిలినేని చోరపంచకము, ౮ మిగిలినేని రోగపంచకము. ఈ దోషపంచకము మిగిలకుండుటయే పంచకరహితము. శేషసంఖ్యలు శుభమయినవి. మతాంతరము గత తిథులను లగ్నసంఖ్యలు కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ముందు చెప్పిన ప్రకారముగా చూచుకొనుట. ప్రపకము కలుపుట శాస్త్ర సమ్మతము కాదు.

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయందుండునపు డిచ్చిడి గోచారఫలమును తెలియజేయు చక్రము

గ్రహములు:-	రవి:	చంద్ర:	కుజ:	బుధ:	గురు:	శుక్ర:	శని:	రాహు:	కేతు:
౧	సానచలనం	సౌజన్యం	భేదం	బంధం	గమనం	ఆరోగ్యం	ఆపత్	భయం	భయం
౨	భయం	వ్యయం	వ్యయం	లాభం	ధనలాభం	భాగ్యం	హాని	కలహం	విరోధం
౩	సంపత్తు	లాభః	లాభం	వ్యయం	ఆపత్తు	సౌఖ్యం	సంతు	సౌఖ్యం	సుఖం
౪	మానభంగం	రోగం	శత్రుపీడ	శత్రుభయం	నాశనం	సుఖం	కుక్షిరోగం	మానహాని	మానహాని
౫	భయం	కార్యనాశనం	విప్రుభయం	దారిద్ర్యం	సంపత్	పుత్రలాభం	పీడ	ధనవ్యయం	ధనక్షయం
౬	శత్రుక్షయం	ధనం	ధనలాభం	భూమణం	క్షేపం	మానహాని	లక్ష్మి	సుఖం	సుఖం
౭	దేహపీడ	లాభః	కలహం	వ్యసనం	ఆరోగ్యం	క్షేపం	రాజదంపం	భయం	భీతి
౮	రోగం	వ్యయం	భయం	సంతోషం	హాని	భయం	దుఃఖం	మృత్యువు	హాని
౯	భయం	వ్యాకులం	వ్యయం	దుఃఖం	ధనాగమనం	ధనలాభం	రోగం	సంతోషం	కలహం
౧౦	లాభం	లాభం	చలనం	శుభం	హాని	హాని	జాడ్యం	కలహం	విరోధం
౧౧	ఆరోగ్యం	సుఖం	లాభం	సుఖం	సంతోషం	సౌఖ్యం	లాభం	లాభం	ధనాగమః
౧౨	వ్యయం	దుఃఖం	రోగం	వ్యయం	పీడా	లాభం	క్షేపం	హాని	హాని

విషయము	తీర్థములు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషములు
గృహారంభం	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సోమ-గురు	ఆశ్వి రో మృ పున ఉ త్రా త్రయం హ చి స్వా ఆనూ శ్రే ధ శత రే	వృ.మి. కన్య. ధ.మి	అష్టమశుద్ధి. కర్తవీనమిగున
గృహప్రవేశం	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సోమ-గురు	రో మృ ఉ త్రా త్రయం చి ఆనూ ధ శత రే. (పుష్య)	వృ.మి. సిం. క. పృ	గృహారంభములు నిండ్లములు
నిషేకము	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦	సోమ-గురు	ఆశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి స్వా ఆనూ మూ శ్రే ధ శత రే	ధ.కుం.మి.	అష్టమశుద్ధి. కలశ చక్రశుద్ధి (నకుళశుద్ధి)
గర్భాధానము	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౩	ఆ-సోమ-గురు	రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి స్వా ఆనూ శ్రే ధ శత రే	మ.మి.	సంధ్యాపర్వ క్రత్రాధిపతిములు నిండ్లములు
పుంసవన	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-మం-బుగు-శు	మృ పున పు హ ఆనూ శ్రే ధ శత రే (ఆశ్వి రో చి స్వా ఉ త్రా త్రయం)	మే.వృష.మి.తు.	పుంసవనమునకు 3 మాసం.
సీమంతములు	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-సోమ-గురు	ఆశ్వి రో మృ పున పు హ చి స్వా ఆనూ ఉ త్రా త్రయం శ్రే ధ శత రే	ధ.కుం.మి.	సీమంతం క్ర.౬.౮.మాసములు
జాతకర్మ నామకర్మములు	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సోమ-గురు	ఆశ్వి రో మృ పున పు హ చి స్వా ఆనూ ఉ త్రా త్రయం శ్రే ధ శత రే	కర్క.మి.	అష్టమశుద్ధి
జ్యోతిర్మహా	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-సోమ-గురు	ఆశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి ఆనూ శ్రే స్వా శ్రే	మే.వృష. కర్క.	3 మాసం ౪ థం
నిష్క్రమణం	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩	సోమ-గురు	ఆశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి స్వా ఆనూ శ్రే ధ శత రే	మ. ధ. వి.	3 మాసమున్ను ౪ థము
అన్నప్రాశనం	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సోమ-గురు	ఆశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి స్వా ఆనూ శ్రే ధ శత రే	వి.మి. మే. వృష.	దశమశుద్ధి పూర్వాము పునఃపులకు సరి నెలలు, శ్రీలక్ష్మి దేవి.
కర్కషేధ	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩	సోమ-గురు	ఆశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి శ్రే ధ ఆనూ శ్రే (ఆద్ర)	వృ.మి. క. క. తు.ధ.	౬-౭-౮ మాసములు
శేఖంసనం	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సోమ-గురు	ఆశ్వి మృ పున పు హ చి స్వా శ్రే ధ శత రే (శ్రే)	వి. (మే.మ)	అష్టమశుద్ధి ఉ త్రాయాం పూర్వాహం విషమవర్ణములు అష్టమశుద్ధి
అక్షరాభ్యాసము	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సోమ-గురు	ఆశ్వి పున పు హ చి స్వా ఆనూ శ్రే ధ శత రే (ఆద్ర) మృ ధ శ్రే	మి. కన్య. ధ. మి.	అష్టమశుద్ధి ఉ త్రాయాం ౫-౭-౮ సంవత్సరము
విద్యాారంభం	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	బు-గు-శు	ఆశ్వి మృ ఆద్ర పున పు ఆశ్రే పూర్వా త్రయం హ చి స్వా ఆనూ శ్రే (ధ శతరే ఆనూ)	మ. మి.	అష్టమశుద్ధి వివాహమునకు ౩ థం
ఉపనయనం	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	బు-గు-శు	ఆశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి స్వా ఆనూ శ్రే ధ శత రే	కర్క.మి.	అష్టమశుద్ధి వివాహమునకు ౩ థం
వివాహం	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	బు-గు-శు	రో మృ మ ఉ త్రా త్రయం హ స్వా ఆనూ మూ శ్రే (ఆశ్వి శ్ర చి ధ)	కర్క.మి.	బామిత్రశుద్ధి. వివాహమునకు నిండ్లములు
నవవధూప్రవేశము	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩	సోమ-గురు	ఆశ్వి రో మృ పున పు మ ఉ త్రా త్రయం హ చి స్వా ఆనూ మూ శ్రే ధ శత రే	మ.మి.	ద్యావశుద్ధి విషమవర్ణములు
నవవస్త్రాధారణ ధారణం	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	బు-గు-శు	ఆశ్వి హ చి స్వా వి ఆనూ ధ శత రే (నరక శ్రే ధ రో పున పు ఉ త్రా త్రయం)	వృ.మి. క. క. తు.ధ.	పుత్రీయశుద్ధి
వాసికాపాది కము	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సోమ-గురు	ఆశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ ఆనూ మూ శ్రే ధ శత రే (శ్రే)	కర్క. మ. కుం.మి.	ఆగ్ని, వజ్ర, నిర్మల, నాయు, చక్రములు గృహమునకు ౩ థం
బీజావాపనం	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సోమ-గురు	రో పున పు ఉ త్రా త్రయం హ స్వా ఆనూ మూ శ్రే ధ శత రే ఆశ్వి మృ పున పు	వృ. కన్య. సిం.మ.	అష్టమశుద్ధి. ౬-౭-౮ మాసములు
వృక్షాలతాది సావనం	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	సోమ-గురు	ఆశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి వి ఆనూ మూ శ్రే ధ శత రే	మ. మి. కుం.	అష్టమశుద్ధి. ౬-౭-౮ మాసములు
దేవతా ప్రతిష్ఠా	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-సోమ-గురు	ఆశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి స్వా ఆనూ శ్రే ధ శత రే (దేవతా ప్ర)	వృ.మి. కన్య. ధ. మి.	సౌమ్యదేవతలకు త్రాయాం ఉ త్రాయాం దక్షిణాయనం
యాత్ర	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	ఆశ్వి మృ పున పు హ ఆనూ ధ శ్రే ధ శత రే (రో ఉ త్రా త్రయం మూ శ్రే)	మే. వృష. క. తు.ధ.	పంచమశుద్ధి సుశరణం
హలకర్మ	౧-౩-౫-౭-౯-౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-మం-బుగు-శు	ఆశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి స్వా వి ఆనూ మూ శ్రే ధ శత రే	వృ.మి. కన్య. వృ.ధ.	కర్క.మి. కన్య. వృ.ధ.

రాహు, గుళిక కాలములు
సూర్యోదయము 6 ఘంటలకు అద్యే దినములకు

వారములు	రాహు కాలము		గుళిక కాలము	
	మొదలు	వరకు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	4-30	6	3	4-30
సోమవారము	7-30	9	1-30	3
మంగళవారము	3	4-30	12	1-30
బుధవారము	12	1-30	10-30	12
గురువారము	1-30	3	9	10-30
శుక్రవారము	10-30	12	7-30	10
శనివారము	9	10-30	6	7-30

వివాహమునకు ముందు చూడవలసిన పాఠనములు

౧ నాడీకూటము

ఏకనాడీనక్షత్రములు:—జ్యేష్ఠ, మూల, ఉ-శ, రూ-స్త, ఆర్ద్ర, పున, శత, పూ-భౌ, అశ్విని.

మధ్యనాడీనక్షత్రములు—పుష్య, మృగ, చిత్త, అనూ, భ-గణి, ధ-నిషా, పూ-శ, ఉ-భౌ.

అంత్యనాడీ నక్షత్రములు

స్వాతి, కృత్తిక, ఆశ్లేష, ఉషా, విశా, రోహి, మఘ, శ్రవ, శేవతి. ఇందు వధూవరుల నక్షత్రములు ఒకేనాడీయం దున్నచో అనిష్టము గలుగును. భిన్ననాడీగతనక్షత్రము లైనచో శుభప్రదములు.

౨ గణకూటము

దేవగణ నక్షత్రములు:—అనూ, పున, మృగ, శ్రవ, శేవ, స్వాతి, అశ్వి, హస్త, పుష్య.

రాక్షసగణ నక్షత్రములు

మఘ, ఆశ్లేష, ధ-ని, జ్యేష్ఠ, మూల, శత, కృత్తి, చిత్త, విశా.

మనుష్యగణ నక్షత్రములు

పూ-శ, ఉ-శ, పూషా, ఉషా, పూ-భౌ, ఉ-భౌ, రోహి, భ-గణి, ధ-ని.

3 యోనికూటము

అశ్వినిశతతార లగ్నములు, భరణిశతతారు గణములు, కృత్తికా పుష్యలు మేకలు, రోహిణి మృగశిరలు సర్పములు, ఆర్ద్రామూలలు శునకములు, పునర్వసూ ఆశ్లేషలు మార్జారములు, మఘ పుబ్బ లెలు కలు, ఉత్తరఉత్తరాభాద్రలు గోవులు, హస్తస్వాతు లెనుబోతులు, చిత్తవిశాఖలు పెద్దపులులు, అనూజ్యేష్ఠలు లేళ్ళు, పూషాశ్రవణములు కోతులు, ధనిషాపూర్వాభాద్రలు సింహములు, ఉషాజ్యేష్ఠలు ముంగిసలు. ఇట్లు యోచించివిరోధజంతునక్షత్రములులేని స్త్రీ పురుషులకు వివాహము చేయవలయును. విరోధజంతువులు: కుక్కలు

లేళ్ళు, పాములు ముంగిసలు, సింహగజములు, గుర్రము లెనుబోతులు. గోవ్యాఘ్రములు, పిల్లులెలుకలు విరోధిజంతువులు.

ఇందు వధూవరులనక్షత్రములు ఒకేగణముం దున్నచో అంత్యతానురక్తులై యుండురు. ఒకటి దేవగణములోనిది, రెండవది మనుష్యగణములోనిది అయినయెడల సామాన్యమైన అనురాగముగల వారగుదురు. ఒకటి రాక్షసగణములోనిదై, రెండవది మనుష్యగణములోనిదైనను, దేవగణములోనిదైనను అశుభకరము.

ఉపయుక్తవిషయములు

1. రజస్వలవిషయమై దుష్టతిథివారనక్షత్రములు

శుక్లపక్షమందును, కృష్ణపక్షమందును పాడ్యమి, చరితి, నవమి ద్వాదశి, చతుర్దశిలును, అమావాస్య, ఆది, మంగళ, శనివారములును, భరణి, కృత్తిక, ఆర్ద్ర, ఆశ్లేష, మఘ, పూ-శ, పున, జ్యేష్ఠ, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర ఈనక్షత్రములును దుష్టములు. వీటియందు రజస్వలయగునచో శాస్త్రోక్తశాంతిజేసి తిరుగ మంచికాలముందు రజస్వలయగువరకు గర్భాధానము సేయింపజనదు. నక్షత్రము దుష్టమయినచో హోమవిధానముగ శాంతి చేయవలయును. నక్షత్రము మంచివై తక్కినవి చెడుగనచో సామాన్యశాంతి చేయవలయును. మరియు వ్యతిపాతి, వైధృతి, పరిపూర్ణార్వాహము, సంక్రాంతి, గ్రహణకాలము, నిద్రాసమయము ఇవియును శుభమయినవి కావు. మరియు ప్రాతఃకాలమున సౌభాగ్యవతి, పూర్వాహ్నముందు యాత్రలు చేయునేది, మధ్యాహ్నమున పుత్రివతియు ధనవతియు, సాయంకాలమున జారిణి, సంధ్యలయందు రుక్మేష్టరాలుశా, ఆర్ధరాత్రియందు విభవయుశా, ఉషాకాలమున సౌభాగ్యరహితయు నగును.

2. జననవిషయమై దుష్టతిథివారనక్షత్రములు

అశ్విని ౧ పాదము, మఘ ౧ పాదము, శేవతి ౪ పాదము ఇవి శుభగంధము. భరణి 3 పాదము, కృత్తిక 3 పాదము, పుష్య ౨ 3 పాదములు, మఘ 3 పాదము, ఉత్తర ౧ పాదము (కొందరు తర్రాషాఢ యందురు) హస్త 3 పాదము, చిత్త ౧, ౨ పాదములు, పూర్వాషాఢ 3 పాదము, ఇవి పురుషుడైన పితృగంధము, స్త్రీశుభైనచో మాతృగంధము.

రోహిణి ౧, ౨ పాదములు తల్లికిని, మేనమామకును, 3-౪ పాదములు శేవతిం మేనమామకును గంధములు. ఆశ్లేష ౨పా||ధనహాని. ౩పా||తల్లిగంధము. ౪పా|| తండ్రిగంధము. ౧పా|| దోషముకాదు. మూల ౧పా|| తండ్రిగంధము. ౨పా|| తల్లిగంధము. ౪పా||దోషము గాదు. ౩పా|| ధనహాని. అందును మూల ౧ పాదములో మొదటిసగము విక్లిలి దోషమయినది. జ్యేష్ఠయొక్క నక్షత్రాద్యంతమును ౧౦ చే భాగించవలెను. అం దేభాగమైనచో ఆ భాగముయొక్క ఫలమున తెలుసుకొనవలయును. ౧భా|| మాతామహిగం|| ౨భా|| మాతా మహిగం|| ౩భా|| మేనమామ గం|| ౪భా|| తల్లిగం|| ౫భా|| శుభగం|| ౬భా|| గోత్రనాశనం. ౭భా|| ఉభయకులనాశనం. ౮భా|| సోదరగం|| ౯భా|| శ్వశుర గం|| ౧౦భా|| సర్వనాశనమును చేయును. ౧౧భా|| విక్లిలి దుష్టమయినది. విశాఖ పురుషుడైన భార్యానుజ గం|| స్త్రీశుభైనచో భర్తయొక్క సోదరునకు గంధము.

మీనమేషములకును, కర్కట సింహములకును, వృశ్చికకును, సున్నలకును, సంధి అరకుడియ ప్రభుల శుభగంధము.

పైనే జెప్పబడిన నక్షత్రములయందు ఆయా పాదములయందు
జననమునచో మహాదోషము గాన హోమములు, నూనారాగ్నము

మరియు మృగశిర గుహా॥ విశాఖ కుహా॥ అనూరాధ కుహా॥
 ధనిష్ఠ కుహా॥ శతభిషగ గుహా॥ ఉత్తరభాద్ర కుహా॥ ఇన్ద్ర నమః
 పానాన్యకాంతి చేసికొనుట యుక్తము.

[illegible]

అ=అమృతయోగము, సి=సిద్ధయోగము, ఆసి=అమృతసిద్ధయోగము, ఉ=ఉత్పత్తియోగము, మ=మరణయోగము, ప్రళ=ప్రళయార్థయోగము.

శ్రీ సర్వభారి సంవత్సర ఉదయ-స్థమయ (స్రావణశ్రైము) గంటలు, నిమిషములు (1948-1949)

నెల. లేదీ.		రాజమండ్రికి		బెజవాడ		చుడరాసుకు				రాజమండ్రికి		బెజవాడకు		చుడరాసుకు	
1948 సంవత్సరం		ఉ. గ.	అ. గ.	ఉ. గ.	అ. గ.	ఉ. గ.	అ. గ.			ఉ. గ.	అ. గ.	ఉ. గ.	అ. గ.	ఉ. గ.	అ. గ.
ఏప్రిల్	10	5-53	6-16	5-58	6-21	6-1	6-20	అక్టోబరు	11	5-56	6-48		6-48	6-9	7-47
"	20	5-46	6-18	5-51	6-23	5-56	6-21	"	21	5-59	6-37	6-0	5-42	6-1	7-44
"	30	5-40	6-21	5-45	6-26	5-50	6-24	"	31	6-2	5-31	6-4	5-35	6-4	7-39
మే	10	5-35	6-23	5-40	6-28	5-46	6-24	నవంబరు	10	6-6	5-27	6-16	5-31	6-6	7-35
"	20	5-32	6-27	5-37	6-32	5-44	6-27	"	20	6-12	5-26	6-16	5-30	6-13	7-32
"	30	5-30	6-30	5-35	6-34	5-42	6-30	"	30	6-17	5-26	6-21	5-30	6-17	7-32
జూన్	1	5-30	6-31	5-35	6-35	5-42	6-31	డిసెంబరు	1	6-18	5-20	6-22	5-24	6-19	7-31
"	11	5-30	6-35	5-35	6-39	5-42	6-34	"	11	6-24	5-28	6-28	5-32	6-23	7-38
"	21	5-32	6-37	5-37	6-41	5-45	6-36	"	21	6-29	5-32	6-33	5-36	6-28	7-42
జూలై	1	5-35	6-39	5-41	6-44	5-47	6-38	"	31	6-34	5-38	6-38	5-42	6-33	7-48
"	11	5-38	6-39	5-43	6-43	5-50	6-38	1949 జనవరి	6-34	5-39	6-38	5-43	6-33	7-49	
"	21	5-41	6-38	5-46	6-42	5-53	6-38	"	11	6-37	5-44	6-41	5-48	6-36	7-54
"	31	5-44	6-35	5-49	6-39	5-56	6-36	"	21	6-38	5-52	6-42	5-46	6-37	8-11
ఆగష్టు	10	5-47	6-30	5-52	6-34	5-59	6-31	"	31	6-37	5-56	6-41	6-0	6-38	8-6
"	20	5-49	6-24	5-54	6-28	5-59	6-27	ఏప్రిల్	10	6-33	6-1	6-37	6-5	6-35	8-10
"	30	5-50	6-17	5-55	6-21	6-0	6-20	"	20	6-29	6-5	6-33	6-9	6-31	8-12
సెప్టెంబరు	9	5-52	6-9	5-57	6-14	6-0	6-15	మార్చి	2	6-23	6-9	6-27	6-13	6-27	8-14
"	19	5-53	6-1	5-58	6-6	5-59	6-7	"	12	6-15	6-1	6-19	6-5	6-20	8-8
"	29	5-54	5-53	5-59	5-58	5-59	6-0	"	22	6-8	6-18	6-12	6-17	6-14	8-19
అక్టోబరు	1	5-54	5-51	5-59	5-56	5-59	5-59	"	30	6-1	6-14	6-5	6-18	6-8	8-19

అంశ పత్రిక - సర్వభారి సంవత్సరాది సంఘి ప్రకటన

చిత్రకారుడి ప్రధాన పరికరం పెన్సిల్—రంగులు, కంచెలు, తదితర పరికరాలు, దీని తరువాతనే. అమీరకాల చిత్రాంశా పెన్సిల్ పునది వేస్తుంది. అవగా చిత్రాలు, చిత్రకారులు ఈ పెన్సిల్లైనే అధారపడి ఉన్నారు. చిత్రకారుల్లో తరతమ్యం ఉన్నట్లు పెన్సిల్స్ లోనూ తరతమ్యం ఉంది. అయితే స్టార్ ఆఫ్ ఇండియా పెన్సిల్లంటే నిర్వోత్కృష్టమైన పెన్సిల్ అన్నమాట.

Star of India

MADRAS PENCIL FACTORY Madras..

M.P.F.

స్టార్ ఆఫ్ ఇండియా పెన్సిల్లు అత్యుత్తమమైనవి

Adamin

HIGH POTENCY VITAMIN OIL

Gives

Health & Strength

ఆరోగ్య భాగ్యానికి పుష్కలంగా మంచి
“ఏ” - “డి” విటమిన్లు ముఖ్యమైనవి

అదమిన్

విటమిన్ ఆయిల్ ఆదర్శప్రాయమైన టూనిక్. ఇది
ఆరోగ్యాన్ని పెంపొందించి, వజ్ర శరీరం కలిగిస్తుంది.

మోతాదు :- రోజూ భోజనానంతరం నాలుగు టేబుల్ స్పూన్ల పాలలో
గాని, లేక నారింజ రసంలోగాని 5 మొదలు 10 చుక్కలు
తీసుకుని నేవించాలి.

GOVERNMENT OIL FACTORY
CALICUT

చెన్నరాజధానికి పరిశర సంస్థానాల వశిష్టు :
మెసర్స్. పారీ అండ్ కో, లిమిటెడ్, మద్రాసు

ఉ గా ది నా డు

శ్రీ బుజును వెంకటేశ్వరు

శ్రీమంతమును, జగత్ కేమంకరము దన యునికిచేతనే కాదు మనికిచేత
నతిపురాతనము, విప్రతీర్తినియందు నార్యులుటనె కాదు శౌర్యమహిమ
భుక్తి సుపంబును ముక్తి సుదరు నిజ శక్తిచేతను, ననురక్తిచేత
మిశ్రాస్పదను భౌగ్యగ్యంబుఁ బరమహాపనతచేతను, బహుశక్తమయి
యోగభోగాకరము; భోగియోగినియొకఁడు తి, మచలంబు, సర్వతమయిన భూమి
భరతమాత! తత్పదంబునాచేత- నననవోన్మేషసౌఖ్యతన్మయుఁ నగుదు.

ఆచరిత్రవోన నీహారంబు నింపఁ బావనం లేని తపాదక్షాతి
కలుషరాసులఁ బ్రోలగల సర్వకా స్త్రుప్రపంచంబు లేమాదేమిమబట్టు
అజ్ఞానతమమును మాలియించు నవలిమన్మత మేమహామోక్షమొకటి
నిభిలభ్యుద్ధాని నిలువించు పుత్రసేవాతి లేమాత ప్రాణికోలు
విమలమున నర్చితము నట్టి నియతేశుఁ- రాగముననే నిరాగంబు నాడఁజేయు
నే మహామాత తత్త్వస్మృతి చెందు నేమనవోన్మేషసౌఖ్యతన్మయుఁ నగుదు.

కష్టముఖాదీంఘటం మేలిల్లికి గలకయు నమ్మిను గలుగఁజేయ
దే ద్యుంధ్యుల కైన నేలిల్లియన నతీతత్త్వ దృశత్ర యగుటకతన
యుగయుగంబులకైన బగనైన పగనైన నేలిల్లి విడుచు పూతస్మృతి
అవతారపుగుమతే యవతరింపఁగల పర కేల్లి సర్వగ్రాహి యొనయు
నట్టి నట్టి నట్టికే పట్టిపోగు- చుండు నప్పటికైన నానందమయు
నట్టి త్రిమాస్త్రులు దేవత ల్పటి భరత- మాత సంస్కృతి సౌఖ్యతన్మయతఁ నున్ను.

ఒక మహాకవివాక్యవకలంబు ముగ్ధులవలపాలికి రత్నభరిత కాఁగ
ఒక మహావీరుని యుత్సాహశక్తి ప్రపంచమగు విజ్ఞానంతికాఁగ
ఒక్క ప్రసక్త సగోచరదేవదంబు పరాజేవుడు మేలుపాలుపుకాఁగ
ఒక పుణ్యపుగుమని సుకృతిలేవకా జగత్ బోధ మ- న్మేకి ఘనస్ఫురణ కాఁగ
గవివగు విగులను బ్రహ్మలను బుణ్య- పుగుమగృహభులఁ గన్నట్టి భరతమాత
మహితపాదారవిందసంస్కరించేత- నననవోన్మేషసౌఖ్యతన్మయుఁ నగుదు.

కర్కణు లొనరెంపఁ గాంచెయు నైశ్వర్యసిద్ధి నొనంగ ప్రసిద్ధత
సగంజకాంచి యశంగిగా నుండెడి పరమరహస్యంబు నెరపు నేన్ను
సకలంబు నశియించు నమయంబునందైన లయము గాకుండు మేలంకువయును
ఆజరామరందైన యాత్మోన్నతి నెలంగఁజూపి పుగుమగృహభనంబు
నే మహామాత దేవత కేసరి నేన్పి- యమృతమయలను జేసి నా యంబు మఘర
పదకమలసేవే ముక్తిపదము గనఁగ నాదిదేవుని గొల్ల మగాదివాఁడు.

సతీ సర్వానందు

విగ్రహారాధన: శ్రీ శ్రీ సర్వానందులు

ప్రస్తావన

సర్వజిత్తు నిస్కమించి సర్వధారి ప్రవేశించినది.

నూతనసంవత్సర భమున భూతభవ్యత్వమును గురించి తలపోయుట స్వాభావికము. గత సంవత్సరము కన్న రాజోవు సంవత్సరమును సంప్రదముగను, సంతోషప్రదముగను చేసికొనిగోరుటయే దాని ఉద్దేశము. పూర్వానుభవమును స్ఫురణకు తెచ్చుకొనుట భవిష్యద్వ్యవహారమునకు ప్రయోజనకరముగను, గుణపాఠముగను నుడువని పెద్దలవాక్యము. అయితే ఈగుణపాఠము నేర్చుకొనుట జరుగుచున్నదా అని, ప్రశ్నించి నచో తృప్తికరమైన సమాధానము లేకపోవచ్చును. అయినను ప్రయత్నము వాంఛనీయము. సంవత్సరాది నాడు ఏరీతిగా ఉండిన సంవత్సరము పొడవునను అదే విధముగ నుడువని సామాన్యముగా అనుకొందుము. అనగా ప్రయత్నశూన్యముగా అట్లు జరుగునని అర్థము కాదు. నాటి సంకల్పప్రవర్తనల గాఢతనుబట్టి యుండునని అర్థము నూతన సంవత్సరశృంగారములు అనునది అందరును వినుమాట. కార్యసాధనకు నాడు మనస్సును ఉత్తేజపరచుకొనుట అని భావము. ఉద్వేగమూలక స్థితియు, అందు గాఢముగా కార్య శృంగార హత్తుకొను అదనులు అపుడపుడు మూలమే తటస్థిచును గాని పొడగునను ఉండివు. అదవరకు ఎట్లున్నప్పటికిని పండుగదినము వచ్చునరికి అదవరకు లేని సంతోషమును తెచ్చిపెట్టుకొనగలుగుట నిత్యరీతిని అధిగమించి ఆనందపరిస్థితిని కలిగించుకొనగలుగుట అంతలేని శక్తి మనుస్సునందు ఇమిడియున్నదని వ్యక్తము అవుచున్నది. అట్టి సంతోషపరిస్థితిని కల్పించినపుడు చేసికొనిన ర్జయములు, సంకల్పములు ఆచరణకు సులభ సాధ్యమువును. అందుకు సంవత్సరాదికన్న ఉత్తమ దినము, శుభదినము లేదుకదా?

సర్వజిత్తు ప్రపంచమునకు—ముఖ్యముగ భారతీయులకు సంతోషవిషాదసంఘటనతో కూడినది. బ్రిటను రాజ్యాధికారమును భారతీయులపర మొనర్చినది. కాని దానితోపాటు భారతదేశమును విభజించి పోయినది. విభజనకన్న చేయగలిగినది, చేసి ది మహాపాపము ఇంకొకటి లేదు. బ్రిటిషుల పాలనావిధానము భగ్నమైనదనుటకు ఇంతకన్న

వేరు నిదర్శనము అననసరము. ఇది తమ పరిపాలనాశయ (Fulfilment of British Rule in India) సిద్ధియని వారు అనుకొనుచు డిరేమో తెలియదు. ఏసమస్యను పురస్కరించుకొని దేశనిభావకు ఒక బడితో ఆసమస్య నేటికి ఇంకను పరిష్కారముకాలేదు. తాము వచ్చినపుడు భారతదేశము విస్థితియందున్నదో అదేస్థితియందు తిరిగి వదలిపోయిరి దేశమును విభజించుటయేగత సంస్థానముకు స్వాతంత్ర్యము నిచ్చుటతో వారి సహృదయతను మరింత శుక్తిచవలసిన పరిస్థితి ఏర్పడినది. కనీసము ౧౯౨౭ మే ప్రణాళికకు అట్టి పెట్టుకొనియుండినచో అది కొంతవరకు వారి నిర్మల్యబాధిని ధ్రువపరిచియుండెడిది. దేశవిభజన పైనిక రక్షణదృష్ట్యా సాధ్యముకాదని, విభజన అల్పసంఖ్యాక సమస్యను పరిష్కరింపజాలదని, ముస్లిములు ప్రత్యేక జాతి కాదని వారు నాడు చెలిపిరి. యూనియను-నునది సంస్థానములతో చేరి నిర్మింపబడవలెనని చెప్పిరి. కాని చివరకు దానికి విరుద్ధము ప్రవర్తించిరి. మే ప్రణాళిక ఉపసంహతపడటకు కారణము కాంగ్రెసు, లీగులు అంగీకారమునకు రాకపోవుట అని వారు వాదించవచ్చును. కాని ఇది రెండుపక్షముల వాదములను సమన్వయించి సృష్టించితిమని చెప్పకొనిరి కదా? అంతేకాక ఇంక అంత్యప్రణాళిక యలయు, తమకు తామై ఇక ప్రయత్నించమనియు తెలిపిరి. పంజాబు బెంగాలులలో ఎల్లరులను నిలుప శక్తిలేక విభజనతప్ప మార్గము లేనిని అభిప్రాయపడిరి అనుటకు ఏములేదు. సింధులో నివాస పాలిగినవారు ఈ రెండు రాష్ట్రములను నివారించగలిగియుండెడివారు. రాష్ట్రీయస్వాతంత్ర్య మను సాకుమీద కల్పించుకొన తిరస్కరించరిగాని, అదిలోనే ఆ రెండురాష్ట్రముల గవర్నరులు ఎట్లుపట్టి, మంత్రి గ్రమాలను బరరపుచేసి పరిపాలనను తాము వహించియుండినచో పరిస్థితులు అధాన్యస్థితికి వచ్చెడివి కావు. అదియు కాక మే ప్రణాళికను అంగీకరించెతిమనిలీగు కేంద్రప్రభుత్వములో చేరి ఆపిమ్మట లేదనినపుడు వేలలుప్రభువు వాని బర్తాపుచేసియుండినను కూడ భారతచరిత్ర భిన్నముగ నుండెడిది. అయితే కాంగ్రెసుకూడ అస్సాము

కొరకు వర్గీకరణవిషయమున పట్టుపట్టుట మూలమున పరిస్థితి కొంతవరకు క్లిష్టమగుటకు కారణమైన దన వచ్చును. ప్రథమమున లీగు అంగీకరించినపుడే మే ప్రణాళికను అంగీకరించిన ఎటులుండెడివో? వేవెలు ప్రభువు అల్లరులు జరుగుచున్న పంజాబురాష్ట్రము నందు బ్రిటిషుఅధికారమును ఉపసంహరించిన బాగుడు ననె ననియు, అట్లే బ్రిటిషుప్రభుత్వమునకు తెలిపె ననియు ప్రధాని అట్టి తెలియజేసెను. అపుడే ఫిబ్రవరి ప్రకటన వెలువడినది. బ్రిటిషుఅధికారము ఉండి ఉద్ధరించినది లేదు. ప్రజలే తమలో తాము ఏదోవిధమున పరిష్కరించుకొని యుండెడివారని వేవెలు ప్రభువు అభిప్రాయపడియుండవచ్చును. ఆయనసూచన అంగీకరింపబడలేదు. ఉండి ఉద్ధరించినది లేనప్పుడు అసలు అధికారమును కేంద్రప్రభుత్వమునకు వప్పించి వైదొలగినచో ఆసూచనను అనుసరించియుండెడిది. కేంద్రప్రభుత్వమున లీగుప్రతినిధులు చేరుటకుముందు అమాత్యప్రణాళికను అంగీకరించితిని జిన్నాగారు చెప్పి తరువాత కాదనినపుడు వేవెలుప్రభువు ఊరకొనుటతో లీగు వైఖరి మరింత బిర్రబిగిసిపోయినది. ఎప్పుడైతే వేవెలు ప్రభువు కలకత్తా దురంతములప్పుడు ప్రసక్తిచేసికొనక ఊరకొనెనో అప్పటికే జిన్నాగారు తన ఆట సాగునని గ్రహించెను. అమాత్యత్రయ రాయబారమప్పుడున్నంత గట్టిగా బ్రిటిషుప్రభుత్వ ముడబోదని ఆయనకు ద్యోతకమైనది.

వేవెలుప్రభువును తొలగించి, విభజనకార్యక్రమమును నెరవేర్చవలసినదని హాంట్ బాటన్ ప్రభువును బ్రిటిషుప్రభుత్వ మంగీకరించింది. అదివరదాక భారతవిక్రయ చెడకూడ దనిన బ్రిటను ఇప్పుడు ఆ విశ్వాసమును మార్చుకొనుటకు కారణము గోచరించుటలేదు. కేవలము పంజాబుఅల్లరులు, బెంగాలుఅల్లరులు కారణమనుటకు ఏలులేదు. వాస్తవమునకు ఆ అల్లరులు వారి. వైఖరివల్లనే పెరిగిపోయినవి. విభజన నిర్ణయమును సమర్థించుకొనుటకు వాటిని పెరుగనిచ్చిరేమో కూడ! అమాత్యప్రణాళికను వారు అమలుచేయలేని స్థితియందున్నారనుటకు ఏలులేదు. కాబట్టి వారి వైఖరిలో ఆకస్మికపు మార్పునకు అంతర్జాతీయ వ్యవహారములే కారణమని ఊహించవలసియున్నది. మధ్య ప్రాచ్యమండలి ముస్లిముదేశములను సుముఖులుగా చేసికొనుటకే ఇది మూలము.

హాంట్ బాటనుపథకము దేశమును విభజించి నదికాని అసలు దానికి కారణమైన అశాంతిని నిలుపలేకపోయినది. ఉభయ పక్షములు అంగీకరించినప్పటికిని హత్యలు, దురంతములు ఆగలేదు. ఆంధ్రకము అమలు జరుగుటకు ముందు, తర్వాతనుకూడ జరిగినవి. ఇప్పుడు కూడ జరుగుచున్నాయి. ఉభయ అధినివేశముల నుండి లక్షలాది ప్రజలు స్వగృహములను వదలి పీఠుల పాలు కావలసివచ్చినది. కని విని ఎరుగని బాధలు పడవలసివచ్చినది. ఎందరో మరణించిరి. ఆత్మీయులకు దూరమైరి. కులమును, మతమును, మాం.మును కోల్పోయిరి. అందువల్ల హాంట్ బాటన్ పథకము భగ్నమైనదనియే అనవచ్చును. ఇంత బాధపడుటకు సిద్ధముగ నుండిన అమాత్యపథకమునే అమలుపరచియుండవచ్చునేమో?

దేశవిభజనయే పెద్ద విషాద మనుకొన దాని తరువాత అంతకన్న విషాదకరమైన సంఘటన జరిగినది. అది గాంధీజీహత్య. దేశవిభజన మతద్వేషమును పురస్కరించుకొని జరిగినది. విభజన ఆ ద్వేషమును తీవ్రమొనర్చినదిగాని ఆర్పలేదు. గాంధీజీ దానికి ఆహుతి కావలసివచ్చెను. దీనినిగూర్చి ఇంతకన్న చెప్పట అనవసరము.

గాంధీజీ మరణించిన విషయ మహాత్మ్యమైన ఆయనకీర్తిని ప్రజ్వలించజేసినది. కాని భారత దేశము మాత్రము సిగ్గుతో తలవంచుకొనవలసివచ్చినది; వంచుకొనదని. చంపినవాడు హిందువు అని అనవచ్చును. అటువంటి హిందువు ఉద్భవించుటకు కూడ లీగు ప్రారంభించిన మత ద్వేష రాజకీయములే కారణము. హిందువులను, ముస్లిములను అది దేశవైతస్థితికి నిదర్శనము. గాంధీజీ పోయిన తరువాతగాని ఆ మానసికదుస్థితి ఆకలిపుకాలేదు. ఆయన జీవించి భారతదేశమునకు స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించెను. మరణించి దేశవంతులను మతసామరస్యమును ప్రగాఢమొనరించెను మరణించనియెడల నిరశనప్రళమువల్ల కలకత్తా ఢిల్లీలందు హిందూ ముస్లిము సఖ్యతను స్థాపించినట్లుగానే పాకిస్తానులో కూడ ఆ సఖ్యతను స్థాపించగలిగెనువాడు. ఢిల్లీలో పరిస్థితి తనకు పూర్తిగా వచ్చినట్లు ఏర్పడినతరువాత పాకిస్తానుకు పోయి అక్కడ కృషిచేసెడివాడు. “భారత దేశములో పరిస్థితి చక్కబడినది నీరాజులమును చక్క

బరచు"మని జిన్నాగారిని అడిగెడువాడు. బహుశః జిన్నాగారికికూడ ఆయన కాక సహాయకారిగ నుండెడిది. పాకిస్థానుకు ఆది ప్రాప్తిలేకపోయినది.

మూడుదశాబ్దములుగా గాంధీజీయే భారత దేశము, భారతదేశమే గాంధీజీగా నున్నవి. శ్రీరాము నామముతరువాత గాంధీజీగా మమంతగా ప్రజా హృదయములలో మరేనామము హత్తుకొనలేదు. ఆయన కేవలము స్వాతంత్ర్యోద్యమమును నడిపిన నాయకుడే కాదు; భారతజాతికి జనుకు డన్నమాట అక్షరాల సార్థకమైంది. ఆయన హత్యవార్త విన్నపుడు దుఃఖిగాని భారతీయుడు లేడు. భారతీయులకు ఆయన అవతారమూర్తి ఆయెను.

భారతప్రధాని పండిత నెహ్రూ చెప్పినట్లు ౨౮ సంవత్సరముల క్రితమే గాంధీజీకము ఆరంభమైనది. గాంధీజీ ఆశయములను అమలుజరపుటకు ప్రయత్నించెదమని భారతప్రభుత్వము ప్రకటించినది. పండిత నెహ్రూ చెప్పినట్లు గాంధీజీసీద్ధాంతముల ననుసరించిన నేతప్ప భారతసమస్యలు పరిష్కారముకాజాలవు.

ఇంతవరకు వచ్చిన కష్టములను భారతప్రభుత్వము సంతృప్తికరముగనే ఎదుర్కొని పరిష్కరించినది. సార్వభౌమత్వము ఎవరికిని సంక్రమింపక అంతరించిపోవు నను బ్రతిమ ప్రకటన సంస్థానములనన్నిటిని స్వతంత్రములను చేసినది. పాకిస్థానుగా ఓడిపోయిన ప్రదేశము పోగా మిగిలిన దేశముకూడ వివిధరాజ్యములుగా విడిపోవు ప్రమాదము లేకపోలేదు. కాని సంస్థానశాఖామంత్రి సర్దార్ పటేల్ గాంధీయచాతుర్యము, సంస్థానాధీశుల వాస్తవిక దృక్పథమునుపట్టి అట్టి ప్రమాదము లొలగిపోయినది. మైదరాబాదు తప్ప మిగిలిన సంస్థానములన్నియు భారత యూనియనులో చేరిపోయినవి. బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వములను స్థాపించుచున్నవి. వైజాము సమస్య కూడ ఈ మాసాంతమునకు తేలిపోగలదు. తానింత వరకు అనుసరించిన విధానముయొక్క దుష్ఫలితములను వైజాము గ్రహింపకతప్పదు. బ్రిటిషు ప్రభుత్వమే ప్రజావాంఛితమునకు లొంగక తప్పనపుడు ఇక తాను త్రోసిపుచ్చగల ననుకొనుట ప్రామత్యప పేరుకాదు. భారతయూనియనును కాదని మైదరాబాదు సంస్థాన మనుచు మనజాలదు. కాశ్మీరుసమస్య ఉభయ అధిని దేశముల చేతులను దాటిపోయినది. దాని పరిష్కారము ఐక్యరాజ్యసమితిమీద ఉన్నది. కాని అగ్ర

రాజ్యములు ఇదమిశ్ఠ నిర్ణయమునకు వచ్చువరకు ఆ సమస్య తేలునని చెప్పబడు మీలులేదు. ఈ వైఖరికి కారణము భారత వైదేశికవిధానము విస్పష్టముగా లేక పోవుటయే.

అగ్రరాజ్యములలో ఏవర్గపక్షమున చేరమని, యుద్ధము వచ్చిన మనకు ఏ పక్షము వహించిన ఉపయోగమో అవైపున చేరెదమని ప్రధాని పండిత నెహ్రూ పదేపదే ఉద్ఘాటించెను. ఇది ఏవర్గమునకును తృప్తినివ్వక ఉభయాలకు అసంతృప్తిని కలుగజేయక తప్పదు. అసలు ఆది ఒక విధానమని అనిపించుకొనజాలదు. బ్రిటను దేశవిభజనను వైకల్యపూర్వకమైన జరిపిన దని పశ్చిమరాజ్యముల విధానమును గమనించిన బోధ పడగలదు. పాలస్తీనానుండి దూరప్రాచ్యమువరకు వారనుసరించిన పద్ధతి దానిని ధ్రువపరచుచున్నది. అసలు కాశ్మీరును విభజించవలె నను సూచన అమెరికాది ఆను అభిప్రాయము లేకపోలేదు. ప్రథమమున పాలస్తీనాను విభజింపమని సూచించిన అమెరికా ఇప్పుడు ఆ ప్రతిపాదనను ఉపసంహరించుకొనినది. బహుశః పాలస్తీనావిషయము తేలువరకు కాశ్మీరు ప్రశ్న కూడతేలకపోవచ్చును. రెండును వైకల్యపూర్వకమైన ప్రాముఖ్యము కలవి. కాబట్టి వాటి పరిష్కారముకూడ పశ్చిమ - శ్రీతము కావచ్చును. విస్పష్టవిదేశవిధానము అవసరమని కాశ్మీరు వెల్లడిచేయుచున్నది. వెనుక భద్రతామండలికి భారతప్రతినిధి పోటీచేసినపుడే ఈవిషయము వెల్లడి అయినది. అగ్రరాజ్యపు ఎత్తులందు చదరంగపు బంటుగా ఉండదలచలేదని పోటీనుండి విరమించితిమని ఆత్మశ్లాఘ ఒనర్చుకొంటిమి.

కాని భారతదేశమునకు అంతర్జాతీయముగా శత్రులెవరో, మిత్రులెవరో తెలియుటలేదు. అందుకు కూడ నిశ్చితమైన విధాన మవసరము. అంతేకాక జాతీయవిధానము, విదేశవిధానము పరస్పరబద్ధమైనవి గాంధీజీయే యుండిన ఆ రెంటిని ఒక విశిష్టమార్గమున నడిపియుండెడివాడు. ఆయనయెడ ఉన్న భక్తివల్ల ఇప్పుడు వాపోవుట జరుగుచున్నది. అంతేకాని ఆయన మరణమువల్ల దేశమునకు, ప్రపంచమునకు ఎంత నష్టము సంభవించినది ఆకళింపుకాలేదు. గాంధీజీ మూలమున ఆసియానేకాక యావత్ప్రపంచదృష్టిని భారతదేశము ఆకర్షించినది. అహింసాతత్వమే ప్రపంచ సమస్యల పరిష్కారమునకు మార్గ మని గ్రహించిన

సమయములో ఆయన గతించెను. దానితో అంతర్జాతీయముగ భారతదేశమునకు రావలసిన ప్రముఖస్థానమునకు అడ్డు వచ్చినది. ప్రపంచమునకు ఈరాడు గాంధీజీతో ఎంతైనను ఆవసరమున్నదని, చరిత్రను పరికించిన ప్రపంచములో నేడు స్రబోన పీడను, చరణస్థును తుదముట్టించగలది గాంధీజీఅహింసయే నని పండిత నెహ్రూ తెలిపెను. అందవల్ల ఆ సిద్ధాంతమును జాతీయ అంతర్జాతీయములందు అనుష్ఠించునట్లు చూచు బాధ్యత ప్రత్యేకముగ భారతదేశముపై నున్నది.

ఆర్థికపారిశ్రామికాభివృద్ధికి, దిగుమతులకు ఇతరులపై ఆధారపడవలసియున్నది. ప్రస్తుతము కీలక యంత్రములనుగాని, పెట్టుబడినిగాని ఇవ్వగల్గినది ఒక అమెరికా మాత్రమే కనబడుచున్నది. ప్రజాప్రభుత్వ రాజ్యము లన్నియు అమెరికానుండియే సహాయమును పొందుచున్నవి. యూరపునకు మార్షల్ పథకము అనుపేరున సహాయముచేసినట్లు ఆసియాకుకూడ నెహ్రూ పథక మను పేరున సహాయముచేయదలచినట్లు సూచింపబడినది. దానినిగూంచి సరప్రతింపులు జరిపి పథకమును తయారుచేయుటకు సంఘటింప నవసరములేదు. ప్రజాప్రభుత్వ సిద్ధాంతములకు, భారత ఆశయములకు ఎక్కువ సామీప్యమున్నదిగాని రష్యా ప్రసాదించుచున్న కమ్యూనిస్టు నియంతృత్వమునకు సాన్నిహిత్యము లేదు. దౌర్జన్యపద్ధతులకు దిగకుండుగనే సాంఘిక ప్రజాప్రభుత్వమును పార్లమెంటరీవిధానము ద్వారా క్లిష్టించవచ్చునని బ్రిటను రుజువుచేసినది. భారతరాజ్యాంగపు ముసాయిదా ప్రజాసత్తాక రాజ్యస్థానే ఆశయముగా వివరించినది.

బానిసత్వచుమూలమునను, యుద్ధపరిస్థితివలనను అణచబడియున్న ఉద్రేకము స్వాతంత్ర్యము లభించగనే ఒక్కపర్యాయము పైకుబికినది. నేడు దేశమున చెలరేగుచున్న అశాంతికి అదే ప్రధాన కారణము. కాని క్రమక్రమముగా స్వాతంత్ర్యముతో వచ్చిన బాధ్యతలను గుర్తించుట జరిగి దేశము స్థిమితము చేదగలదు. అట్టి పరిస్థితిని కలిగించుటకు అన్ని గా జకీయపక్షములును ప్రభుత్వమునకు తోడ్పడవలసియున్నది. సిద్ధాంత ప్రచారము సాకుగా అంతఃకలహములు ప్రేరేపించినచో వచ్చిన స్వాతంత్ర్యప్రయోజనము వ్యర్థముకాగలదు.

ముఖ్యముగా పారిశ్రామికరంగమున శాంతి అనునది అవసరము అశాంతిని, అరాచకమును పెంపొందించిన తమ రాజకీయప్రయోజనములకు అనుకూలముగ నుండుననువారు తప్ప మరేపక్షమును ఈసమయమున ఉత్పత్తిని తగ్గించుటకు ప్రయత్నింపదు. భారత పభుత్వము పరిశ్రమలో కార్మికవర్గమునకు భాగస్వామికున్న స్థానమున్నట్లే గుర్తించది అదువల్ల ప్రభుత్వమును పెట్టుబడిదారులకు పాక్షికముగ నున్నారని నిందించుటకు వీలులేదు. ఆహింసామార్గమున స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించినపుడు దేశ ఆర్థిక సాంఘికనిర్మాణము కూడ అదే పద్ధతిని సాధించవలసియున్నది. అంతే కాక అల్పసంఖ్యాకుల సమస్య ఇంకను ఆ దోళన గనే యున్నది. వెనుకటూరి ప్రమాదకరముగా లేనప్పటికిని సీతానుండ్ల, తూర్పుబెంగాలునుండ్ల హిందువులు తరలివచ్చుట ఇంకను లెక్కలేదు. కొద్దికాలములో ఉభయ అధినిశేషముల సౌజన్యపులవల్ల సాధారణపరిస్థితి ఏర్పడవచ్చును. ప్రస్తుత ఉద్రేకము లగ్నిమీదట ఆత్మపరిశోధన జరిగి ఉభయ అధినిశేష ప్రజలు తాము పరాయివానిము కామని గ్రహించి అనేక విషయములందు ఏకమార్గమున నడువవచ్చును. పాకిస్తానుతో రక్షణ ఏర్పాటుచేసికొనుటకు అభ్యంతరము లేదని ప్రధాని నెహ్రూ చెప్పియున్నాడు.

నూతన రాజ్యాంగమును జూను టికి పరిషత్తు ఆమోదించునున్నది. ఇప్పటికికూడ ఆంధ్రరాష్ట్రానిర్మాణము అక్లిరస్థితియందుండుట ఆంధ్రప్రజల నిరాశాభావమును కలిగించినది. ఈ స్థితిక కారణము వివరముగ ప్రత్యేకవ్యాఖ్యములో చర్చించబడినది. కినికరాజకీయమును మంచి క్షణమునను ఆంధ్రనాయకులు ఏకముఖముగ పనిచేసిన సర్వధారి గడులకముచుపే ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రము సిద్ధింపగలదు. దూరదృష్టితో వ్యవహరించిన ఈ మాసారంభమునకే వచ్చియుండెడిది. కాని ప్రాప్తములేకపోయెను.

సర్వజిత్తు పైన చెప్పినట్లు విషాదసంఘటనతో కూడియున్నది. సర్వధారి అట్లుగాక స్వవిధముల మంగళప్రదమవుగాక. గాంధీజీ బోధించిన ఉక్కుపై సిద్ధాంతముల ననుసరించి భారతప్రజలు తమ దేశమును నిర్మించుకొని ప్రపంచమునకు మార్గదర్శకులవుదురుగాక.

మహాత్మా! భారతోద్ధారకా!

శ్రీ గురజాడ రాఘవశర్మ

కదలిన తీర్థమై పొదలు సీపదములఁ బూలఁ బూజింపఁగా బుద్ధిపుట్టు
అమృతమ్ముఁ జందించు విమలమా సీవాక్కు పరగ రాతిగుండె గంగఁజేయుఁ
గడుసుమాంత్రికురీతి పెడలు సీదృక్కులో లీనమా నెంతటివాని మనసు
మోహనమగు సీదు మూర్తినన్నిధి నెంత శక్తిగలాఁడును స్థలఁ డగును
ఇట్టి తేజోనిధానమానట్టి నిన్నుఁ- దేరిపాటఁగఁ జూడఁగలారె యెందు ?
సీకతమ్మునఁ బేర్గన నేర్చెఁగాక- కళ్ళన యొకండు, విధిచేష్ట గడవఁగలదె ?

పాపభూయిష్టప్రపంచమ్మునం దింక మనుల్లెఁ బాపమ్ము గొనుట యెండె
కాలమ్మునకు నెంత ఘనుడైనఁ దాకట్టుపడకతప్పదు ధర్మబద్ధముగను
శ్రమ యెంతబడ్డ సీజాతి గుర్తింపదే విలువ గుర్తింతురా వెనుకజనము
లోకకల్యాణార్థమై కష్టపడు మహాపురుషనిర్యాణ మీకరణిగద
అనుచు జను లాడుకొనఁగల్గె నంతెకాని- సీవు నిక్కముగా చనిపోవలేదు
జగతిలోన విద్యుద్దీప్తిచందమునను వ్యాప్తిజెందితి కీర్తికాయమ్ముతోడ
యుగయుగమ్ముల శ్రీపూరుషోత్తముఁడవు.

వసివాడలే దింక స్వాతంత్ర్యవిజయోత్సవారంభసవపుచ్చతోరణమ్ము;
ఆరిపోలే దింక నూహర వెల్లిన స్వాతంత్ర్యమంగళాభంగశీప్తి;
మరపురాలే దింక పురుషార్థపారిజాతక్షీతిజాతోత్థత్యాగబుద్ధి;
సమసిపోలే దింక సల్పిన సత్యశీతాబద్ధమా సహింసావ్రతమ్ము;
ఈయలేదింక విడచిసి యెవరివారి- రాజ్యములు పంచి శ్రీరామరాజ్యముగను;
భౌర ! ఫలభుక్తి మాకెల్ల చూఱవిడచి- చల్లగా జారినా వనాసక్తియోగి !

ఇతఁడె హరుఁడు నిన్ను హరియింపఁగ, వే, లయకారుడై, మహా
ద్ధతిమెయిఁ బృచ్ఛజేసెను, పదాపడి తా నొనరింపఁబోవు దు
ష్కృతికి క్షమించుమన్నటుల గేలు మొగిడ్చి నమస్కరించె; గా
కితరు డొకఁడు నిన్ను స్పృశియించునె ? యింత తెలిపనేర్చునే ?

మదనుఁ డొకండు నిన్ను బరిమార్చఁగ వచ్చిన కీడు పైచి, నీ
మృదుకృప వానిపైఁ జలుకరించితి వీ తెగుదారి నేతకుక్;
వదిమది నీల్పి, కే లొగించినాఁడవు రామ ! హరే ! యటంచు, నో
ర్వందరముగాని వీని యపరాధము నెమ్మది బెట్ట వింతయుక్!

జా గది యేలనయ్య ! కడసారి హరిన్ స్మరియింపు మన్నటుల్
జాగును గూర్చి హేచ్చరిక సల్పచు, సాగిలి మ్రొక్కి, భక్తిచే
మూగిన పందలాదిగ సమూహము వెల్వడి, తాతలంపు గ
ట్టేగగజేసికొంగలిగ నీతఁడు; నే మనువార మక్కటా !

“నే నొసరించు కార్య మవనిన్ గలదేని యతంజ నిల్పు; లే
దా, నను గొంచుబోవును; విభాత్యని చెయ్య మెఱుంగఁజాల; మ
జ్ఞానముగాక మీరిలెడు కావలికోటలు గట్టిపెట్టినన్
మానునె మిత్తి రాక; నను మస్సంగ మాపఁగనేర్చు వైవమే.

ప్రాణము లుండుదాక, హరి రామ హరే రఘురామ యం చిలన్
మానుగ మీ రహర్నిశలు మానక సంస్కరియింపు పొప్పు నా
ప్రాణములందు గల్లు ననురక్తిబలమ్మునఁజేసి, ప్రార్థనా
స్థానము, రాఘవస్మృతినిధానము కత్తులబోను నేతురే ?

కర్తయు, భర్త, యింక లయకర్తయు నౌ రఘురాము నామసం
కీర్తన జేయుచున్ దనువు కేవలమున్ దృఢియింప నెఁదితిన్;
కర్త తఁబూననేల నెటు కావలెనోకద యీశ్వరేచ్ఛ? నం
హర్తను జిన్నబుచ్చఁ గలనయ్య, తనంతట నచ్చి పిల్వఁగా?

మేన జనించు మృత్యువు, నిమేషము ద న్నెడబాయకుండు, నె
వ్వానిని లెక్కనేయద, కృపారహిత మ్మది, యంత్యకాలము
దైనను శ్రీహరిస్మరణ యాగక నేయుట బుద్ధి; యీ పరి
జ్ఞానముగల్గువాఁ డొదుగఁగల్గునె, రక్షకశిక్షకాభికిన్?

నిత్యమె యీ శరీర మది? నిత్యము శాశ్వతమైన యాత్మయే
సత్య మటంచు లో నెఱుంగఁజాలినవానికి సర్వకాలమున్
మృత్యుభయమ్ము లే; దింక భ్రమింపఁగఁ జూతు రిదేల? పూర్వమె
ష్టో త్యజియించి భ్రాంతితునువున్ బదిలం బొనరించికొన్ మదిన్.”

అను నీ పల్కిన వేదవాక్యములె సత్యంబాయె; నీ భారతా
వనికిన్ నీవు స్వరాజ్య మీకరణి సంపాదించుటల్ వింతయే!
జని సాఫల్యము నొందగా భర నహింసాధర్మమున్ నిల్పు నీ
కణుమాత్రంబగుఁ గాదె యియ్యది మహాత్మా! భారతోద్ధారకా!

చరితార్థంబగు సీదు పుట్టువు, ఆహింసాసత్యధర్మసిరా
చరణం జూపితి వడ్డుజాడల; బ్రపంచమ్మున్ బ్రవర్తింపఁగాఁ
దరియించున్; భవదీయజన్మ దగు కర్తవ్యమ్ము బాలించిత
య్య! రహస్యం బిదె! నిల్పు సీదు యశ మీ కాచంద్రతారార్కమున్ !

అఘము హరించి, అజ్ఞత రయమ్మునఁ బాప నిజాభిధేయమున్
లఘువుగ సంస్కరించు ప్రజలన్ దరిజేర్చెడి వే ల్పొసంగుతన్
రఘుశతి, రాఘవా! యని నిరంతరమున్ దను బాడికొన్న మా
నఘునన కాత్మశాంతి భవనమ్ముల నింటను నింట వెల్లుచున్!

భారత లక్ష్మీ బ్యాంక్, లిమిటెడ్.

స్థాపితం :- 1929)

(మెమోరీలు :- 1946)

హెడ్డాఫీసు: మచిలీపట్నం.

సెంట్రల్ ఆఫీసు: 15-ఏ, ఆర్మీయ్ వీధి, మద్రాసు.

Phone 3180.

బ్రాంచీలు :- మచిలీపట్నం - మద్రాసు - కాకినాడ - గుడివాడ - గూడూరు - గవర్నరుశేట (బెజవాడ) - బెజవాడ	
బొబ్బిలి - నరసాపురం - హుళిపేడు - రామరావుపేట (కాకినాడ) - గాజోలు - కావలి.	
అధికారముపొందిన మూలధనం	రూ. 10,00,000
జారీ చేయబడి, చందావేయబడిన మూలధనం	రూ. 7,50,000
పిలువబడిన మూలధనం	రూ. 5,75,000
చెల్లించబడిన మూలధనం	రూ. 5,74,875
మొత్తం వ్యాపారం (31.12.47)	రూ. 67,93,000

చైర్మన్, బోర్డు ఆఫ్ డైరెక్టర్లు.

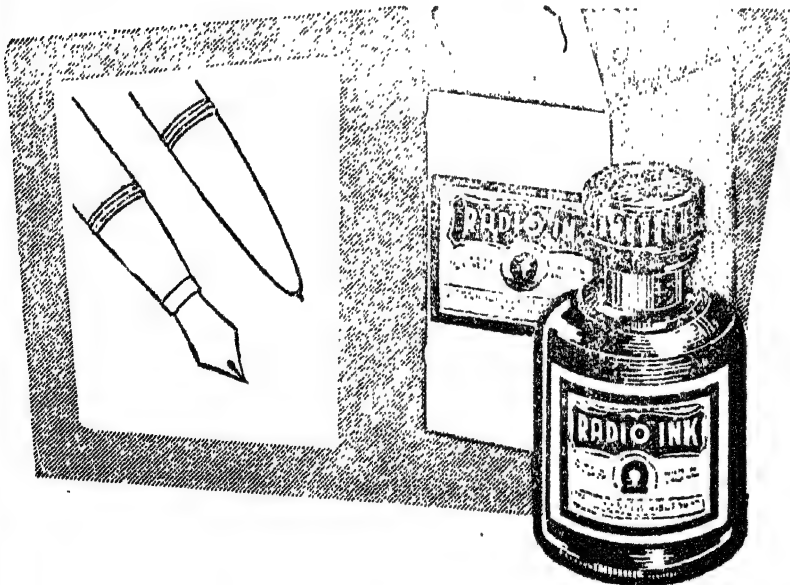
శ్రీ రాజా రావు సేతాచల తిరానుక్కప్పరంగారావు బహదర్ వారు, రాజా ఆఫ్ బొబ్బిలి.

ఫీక్స్డ్, సేవింగ్స్, కరెంటు డిపాజిట్లు వంటి రి-సేవింగ్స్. కస్టోమర్లకు అన్ని బ్రాంచీల్లోనూ సేవింగ్స్ కార్డులు, మూడుసంవత్సరాల క్యాష్ సర్టిఫికేట్లు ఒక శ్రేణ్యకత వడ్డీపై మొదటి తరగతి రేటుకు అమ్మటం, కస్టోమర్లకు చేయటం, ఆఫ్ఫీసు, ఓడరుద్రాప్తులు మొదలగు అన్ని బ్యాంకింగు సౌకర్యాలు ఏర్పాటు చేసినట్లు.

దయచేసి వివరములను వ్రాయు ప్రార్థన.

భోగరాజు వేంకటరత్నం,
వేదాంగ డైరెక్టర్.

★ ★ రేడియో సిరా ★ ★

వాడితే కలము బాధ లేవీ వుండవు

విలవగల ఫౌంటేన్ కలములు - - - - -

అక్షయ కరమైనది

హాచీ నివ్వగలము

సులభంగా వ్రాయును

ముద్దకట్టదు. వ్రాతకు

ఆటంకము కలుగచేయదు

పాళీలను కొరకదు.

తుప్ప పట్టనీయదు.

విక్రయపు నీశంట్లు :

బెస్ట్ అండ్ కో లిమిటెడ్.
మదరాసు.

బ్రాంచీలు : హైదరాబాద్ (డక్కన్)

విశాఖపట్టణము, కాకినాడ, పుదుచ్చేరి.

గాంధీమహాత్ముడు

శ్రీ భోగరాజు పట్టాభినీతారామయ్య

మోహన్ దాస్ కరంచంద్ గాంధీ అని ఆయన గారి పూర్తి పేరు. దేశాచారమును బట్టి మొదటి పేరు తనదియు, రెండవది తండ్రిగారిదియు, మూడవది ఇంటిపేరున్న అయియున్నది. గాంధీ అనగా చిల్లరకొట్టు వర్తకుడు. బజాజ్ అంటే బట్టు వర్తకుడు. అటువంటి ఘూర్జర దేశస్థుడు చివరకు గాంధీమహాత్ముడై, మరణ విధానము చేతను, జీవితచరిత్రచేతను అమరపురుషుడై అవతారమూర్తు లోనై తేనెమి, చిరంజీవు లోనై తేనెమి పదవ వ్యక్తిగ పరిగణించబడి, పూర్ణపురుషుని ఆదర్శ మునకు ఆత్మ తనన్ని హితు లైరి.

పుట్ట పూర్వోత్తరము లో మనకు సంబంధము లేదు. ఋషులయొక్కయు, నదులయొక్కయు జన్మ లెటులున్నను వారి మహాత్మునకు ఎట్టి కళం కము ను డజాలని మన పూర్వులు చెప్పియున్నారు. జన్మ ఆగర్భశ్రీమంతునివైనను, జీవితము దర్శనారాయణుని నేవయందే గడపుట సంభవించినది. లక్షలరూపాయలు చేతులగుండ రాకపోకలు జరుపుచున్నను, తనది అన్న వస్తువు ఒక్కటైనను ఆయనది లేదు. గిన్నె, చంచా, కర్ర, రాటము, ఘడి రూరము, కళ్ళద్దములు, చెప్పలు, టోపీ—ఇవి ఆస్తిగ పరిగణించబడజాలవు. ఇవి అవయవములతోబాటు నేత్రములకు ప్రతినేత్రముగ, పాదములకు ప్రతిపాదములు, హస్తములకు ప్రతిహస్తములు, శిరస్సునకు ప్రతిశిరస్సుగనే భావింపబడవలసి యున్నవి. ఒకరి కళ్ళజోడు ఇంకొకరికి వినియోగించవు. ఒకరి పాదరక్షలు ఇంకొకరికి పట్టవు. కావున ఇవి ఎవరిని వారికి ప్రత్యవయవములు. ఆస్తి కాజాలవు. మానవశరీరము దహింపుపొందినపిమ్మట ఇవి ఆశరీరమునకు భౌతికచిహ్నములుగ పరిణమించును.

ప్రపంచములో మహనీయు లనియు, మహాత్ము లనియు, అవతారమూర్తు లనియు, ప్రవక్త లనియు పిలువబడువారి మహత్తు పూర్వజన్మసంస్కారఫలితమా, లేక స్వోచ్ఛస్థనఃపాదనయా అన్న ప్రశ్నకు ఊత్తరము చెప్పగలవారు లేరు. పునర్జన్మసిద్ధాంతమును గూర్చి, ప్రపంచములోని క్లిష్టసమస్యలను తీర్చుటకును, కష్టములను తరించుటకును అనుకూలమైన సమాధానము, సాధనము అని ఎన్నవచ్చును. ఇక్కడ కూడ మహాత్మ్యముయొక్క పుట్టుకమూలకారణములతో మనకు నిమిత్తము లేదు. కాని మహాత్మ్యము ఎట్టిదో తెలియగోరుట సహజము. లోకములో రాగద్వేషములు మానవులకు స్వభావవిధములు. 'వీత రాగభయక్రోధః' అనదగినవారే మహాత్ములు; స్థిత ప్రజ్ఞులు. ఆశ, భయము—ఈ రెంటిని జయింపదగిన వ్యక్తి ప్రకృతిని జయించిన మహాత్ముడు. ఆశయొక్క రూపాంతరమే భయము. ప్రాణముమీద ఆశ లేని వానికి ప్రాణము పోవునను భయ మెక్కడ? ఆస్తిమీద ఆశ లేనివానికి ఆస్తి రాలేదనికాని, రాదనికాని, పోయినదనికాని దుఃఖము-భయము ఎట్లు కలుగగలవు? కావున ఆస్తి ఎట్టిదో, రాగద్వేషములను అట్టివే. కాబట్టి కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యములు పశితుని దశలు—అంతర్దశలుగాని వివిధములగు దర్పణములు గావు. ఈ యరిషడ్వర్గములు వర్గములును కావు; షట్(ఆరున్న)కావు. ఇవి ప్రకృతియొక్క రూపములు-రూపాంతరములు. వీని విరోధులు బ్రహ్మచర్యము, అపగ్రహము, అస్తేయము. గాంధీమహాత్ముని హామము బాల్యముందు జరిగినను, యౌవనమందే, 3౬ వ ఏట బ్రహ్మచర్యవ్రతమును పూని, ౪౯ వరకు అవిచ్ఛిన్నముగ జరుపుకొనెను. ఆగర్భశ్రీమంతుడైనను దారిద్ర్యమును, త్యాగమును పూని, అపగ్రహమును

అనలంబించెను. ఏ భోజనమున కా భోజనమే ఏర్పరచు
కొని, సాయంత్రమునకు దాచిపెట్టుకొనుట నొంగ
ననము(స్త్రీయము)గ నెంచి అస్త్రైయవ్రతమును పూసెను.
ఇట్లు నాలుగు ఆశ్రమములను ఏకకాలమందు జరిపి,
నివాహితుడైనను బ్రహ్మచారిగా నుండి, భార్యా
భర్తలు ఉభయులు వానప్రస్థులై, చిల్లిగవ్వలూత స్వంత
ఆస్తిని పొందక సర్వసంగపరిత్యాగి అయిన సన్యాస
మును పుచ్చుకొని, స్థితస్థజ్ఞుడై, లోకములోని చెడు
లను సంస్కరించి, తన జీవితమును చాలించెను ఇం
టిలో బిడ్డ ఎనుగుతూపెన్నను, బలుప్రూపెన్నను, చిక్కు
తూ ఉన్నను తల్లిదండ్రులకును, సన్నిహితులకును తెలి
యదు. అట్టి దేశమంతయు స్వమతము, స్వసభ్యుక,
స్వభాష మున్నగునవి కోల్పోయి, ఆంగ్లమాంసపుత్రు
లగుట దానికి లో దక్షిణాప్రకాశముండి స్వదేశము
వచ్చినపిమ్మట గాంధీమహాత్మునికి తట్టినట్లు ఇచ్చటి పెద్ద
లకు తట్టదయ్యె. దీని కారణము ఏమి యని
యోచించి, అంతయు స్వయంకృతాపరాధముగ
నెంచుచు, ప్రతిక్రియనుగూర్చి చింతింపగా, అసహ
యోగముతప్ప మార్గాంతరము గానినింపదయ్యెను.
౧౯౧౭ సంవత్సరపు తిరుగుబాటులో బ్రిటిషువారికి
జయముచేకూరినపిమ్మట వారు కోటలను పెంచక, నేనను
పెంపొందింపక, మందుగుండుసామానులను కృత్రిమేయక
మద్రాసు, బాంబాయి, కలకత్తా నగరములందు విశ్వ
విద్యాలయములను స్థాపించి, ఈ సూతనగర్గములందు
తయారయిన విశ్వవిద్యాలయస్నాతకులను సిపాహీలుగ
చేసి, తమయొక్క సారస్వతమునే మందుగుండు సామా
నుగ నుపయోగించి, వీనిద్వారా అదివరకు దేశమును
మాత్రమే జయించిన ఆంగ్లేయు భారతీయుల హృదయ
ములను, మనస్సును, భావములను స్వాధీనపఱచుకొని,
ఆంగ్లసామ్రాజ్యమును చిరస్థాయిగ నుంచు పునాదు
లను వేసి, అందుపై సర్వాంగకోభితమగు సామ్రాజ్య
భవనమును నిర్మించి, వారి చదువు, వారి భాష,
వారి సారస్వతము, వారి నేవ, వారి జీతములు, వారి
పింఛన్లు, వారి విరుగులు మహాభాగ్యముగ నెంచు
కొని, దేశములోని వివిధవర్ణములవారును ఒకరితో
నొకరు పోటీపడి, పరవిద్యలలో తులతూగుచు, హిందు
వులకు ప్రతిగ మహమ్మదీయులును, బ్రాహ్మణులకు
ప్రతిగ బ్రాహ్మణేతరులును, హిందూమహమ్మదీయులకు

ప్రతిగ శిక్కులును, మైదలకు ప్రతిగ కాయస్థులును,
కాయస్థులకు ప్రతిగ రాజపుత్ర సుత్రియులును,
కుత్రియులకు ప్రతిగ జాట్లును, జాట్లకు ప్రతిగ ఘూర్కా
లును వరస్పరవైషమ్యమును పెంచుకొనుచుండిరి.

గాంధీమహాత్ముని దూరదృష్టి, ఆశ్మనిశ్వాసము
కలిసిమాతనపంథను కట్టిపెట్టగలిగెను. ఈమహోద్యమము
యొక్క ప్రమేయము క్రమక్రమముగ పెరిగి, విశిష్టము
యొక్క యముఖములను జూరెనుచు, అన్నితరగ
తులవాకిని కాంగ్రెసుఉద్యమముపై మోగినము
కలుగసాగెను. భర్తృభంగమును గలెను ఆస్పృశ్యతా
నివారణ ఉన్నతకాతులు అనుకొను హి సామ్రాజ్యము
ముఖ్యముగ పాతేళ్లచే చూడగా వ్యవహారము కేయింను
కొనగోరు భూస్వాములకును విద్యుత్త మయ్యెను.
విద్యార్థులకు పాఠశాలావిద్యయు న్యాయనావలకు
వృత్తివిసర్జనయు, శ సనాభ్యులకు ఉన్నాగవిద్యయు
లోకజ్ఞానవిరుద్ధములుగ గనిపించెను. తాజీ ఈత,
కొబ్బరిచెట్ల నరుకును వల్లవ్యాపారిస్థులకును, తదా
త్రితులకును ఆశ్మహాస్య అనిపించెను. పర్రకులకు
విదేశవ్యాపారబహిష్కారము ఉద్దేశముగ తోచెను.
అమగమగునకు ఎదుర్కొను భరితములను
తరించిన గాంధీమహాత్ముని ధైర్యధైర్యములు సత్యా
హింసలయెడల వారికి గల భక్తిగీతములు గాన పారి
ఎట్లు జని పగలెను?

గాంధీమహాత్ముని సత్యాగ్రహోద్యమములో గా
క్రమాగతముగ పట్టిన విషయము భోజనము.
౧౯౨౦ వ సం.న ఆయనను గుర్తుచేసెను. ఈ ఆయ
నస్వమ మొదటి సత్యాగ్రహోద్యమము ఆయుష్షము
గనే వాస పూనిరి. విశిష్టము సత్యముగ నెరిపించెను.
పునాదులతో వేసి భోజనము ముపైకి రాంచునా?
౧౯౨౦ వ సం.న వారి సయాస్సులంశం. ౧౯౨౦యియున్న
పుడు ఉన్నసత్యాగ్రహము పూసి, స్వాభ్యధియము
యొక్క గోడలను లేవనెరి. ౧౯౨౦ వ సం. ౨౦ ఏండ్ల
వయస్సులోనున్నపుడు, యుద్ధసంవర్సమున తన సత్యా
గ్రహమును ప్రారంభించి ౧౯౨౨-౨౩ వరకు ఒరిగిన
పోరాటముద్వారా స్వరాజ్యప్రాప్తికి సాధనములను
గల్పించిరి. సత్యాగ్రహమునకు లాభములములు లేవు,

జయజయములు లేవు. సుఖదుఃఖములు లేవు. ఎంత వరకు జరిగిన అంతవఱకే జయప్రాప్తి నందును. జయజయములు సాపేక్షములుగాని స్వతస్సిద్ధములు గావు. జయమన్నది అపజయ పరాపరల పరిపక్వము. అపజయ మన్నది అపరాధముయొక్క సోపానము.

గాంధీమహాత్ముని ఉన్యమము ప్రజాసామాన్యము యొక్క సానుభూతికూలము, తమ సిద్ధాంతము యొక్క అమోఘవ్యూహమీదను ఆధారపడియుండెను. ఆంగ్ల రాజ్యము స్ట్రేట్స్ ఫీల్డ్స్ గారి ఉత్తరువులను గ్రామ గ్రామాలకు రెండుగట్ల లో జారీ చేయగలుగు ఏర్పాట్ల మీద ఆధారపడియున్న సంగతి గమనించి, కాంగ్రెసు నిర్మాణమును గూడ గ్రామము నుండి మన 'స్ట్రేట్స్ ఆఫ్ స్ట్రేట్స్' అగు గాంధీమహాత్మునివరకు కాంగ్రెసు యొక్క సంస్థలద్వారా కట్ట దిట్టముగ చేయుటవలన ఈ మహా నీయుడు సృష్టిక ప్రతిసృష్టిగావించి, రవి యస్తమి పని ఆంగ్లరాజ్యమును పరాజితముగ జేయగల్గెను. గాంధీ మహాత్మునికంటె ఎక్కువ బుద్ధిమంతులు, మేధావులు, వక్త్రము వ్రాయని గాంధీని, యుక్తిపరులు లేకపోలేదు.

కాని ఈ కణపుంజములన్నియు గలిసిన మహారాశియై, సత్యాహింస లనెడి చుక్కానివలన జీవతయాత్ర యను సముద్రముపై బాతొలత యను ఓడను జయప్రదముగ నడిపించి గమ్యస్థానమును పొందించగల్గెను. ఓడ రేవు చేరినతరువాత నావికుని కర్తవ్య మేమో ఈయన గుర్తించగల్గుట సాస్తవ్యమేగదా! స్వభావసిద్ధమే గదా! వెంటనే యా నావను కిరి సప్తసముద్రాలపై యానముచేయించక పూర్వము నావలోని బటసాల్లు పరస్పరమైత్రితో మెలగెకరా? లేనిచో వైమనస్యము తెల్ల సంభవించెను? వాటి నివారణమార్గము లెట్టివి? అందులకై ఇంక తాను చేయవలసిన త్యాగము లున్నవా? అను పరిశోధనలలో నిమగ్నుడై హిందూ మహామృత్యునికృతను సమకూర్చి ఘనీభవింపజేయు నుద్దేశముతో నవాఖాలీ కేగి, పాట్నా యరిగి, ఢిల్లీ కేటించి, ఏలకృతకొలుకు ౧౯౨౦లో ఆనహాయోగ్య మును నారంభించెనో, పూర్తిగ నెరకేరని ఆ ఫలితము కొలుకే జీవితయాత్రను ఒక తోడిమిత్రుని చేతిలో దేశ మునకును ప్రకృతికిని అర్పించెను. 3౦ వ జనవరినాడు బిర్లాపార్కునందు వారి శరీరమునుండి ప్రవహించిన

రక్తముచే పోషితమై, సర్వసమైక్యత లను బీజములు మొక్కలై పెరిగి పెంపొంది పూవులు పూచి, కాయలు కాచి, పండ్లు పండి ఆనేతుహిమాచలపర్య తము నీడ నిచ్చి ద్వారకనుండి ప్రాజ్ఞోత్థితపురమువఱకు సుఖ దాయకమై భారతవర్షమును తోడివాతులవారి సరసన అగ్రస్థానము వహింపజేయుగాక!

గాంధీమహాత్ముడు పూర్ణపురుషుడు డని ఒకా నొకప్పుడు (౧౯3౯లో) నేను వర్ణించినపుడు "అవతార మూర్తి యంటే అందువుగాని, పూర్ణపురుషు డని చెప్ప రాదు" అని నన్ను ఆయన మందలించెను. అవును, నిజమే. ఉపనిషద్వాక్యం నందలి పూర్ణపురుషుని నష్ట ననుబట్టి నావ్రాతకంటె ఆయనవిమర్శనయే సత్యముగ తోచుచున్నది.

పూర్ణమదుః పూర్ణమిదం
పూర్ణాత్పూర్ణముదచ్యుతే,
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ
పూర్ణ మేవావశ్యతే.

ఇంక అవతారమూర్తి యనెడమా? ఆక్షేపణ ఏముండగలదు? ఆదిని జీవము జలమునందు పుట్టిన మత్స్యమై, జలస్థానమునందు నివసించు కూక్మముగ మారి, స్థలవాసి యగు సరాహూపమున, ఇంకను పూర్వవాసనలు వదలలేక 'పాచి బురద మెచ్చు నన్నరు మెచ్చుచా' యను కవివాక్యమునకు ఆధార భూతమై, అరణ్యరాజయిన నారసింహమై, మానవ సృష్ట్యాదియ కు వామనరూపమును దాల్చి, ఖడ్గప్రయోగ ముచే త్రాశ్రవంశమును సంహరించిన పరశురాముడై, దుష్టమూర్తియగు రాక్షసుని సంహతుని గావించిన శ్రీరాముడుగ మారి, శివహత్యను త్యజించి, భూగర్భము నుండి ఆహారపదార్థములను జనింపజేయు బల రాముడై, భూతదయను బోధించిన జౌద్ధావతారమై, చివరకు అహింసాసత్యములను ప్రపంచమున కెల్ల పాద రక్షలుగను, ఛత్రములుగను నుపకరింపజేసిన కల్కి యని యూహించడగిన గాంధీమహాత్ముని అవతారపురు షునిగ భావించుటలో అశ్వర్య మేమి? అహింస ఆయన యొక్క అస్రశస్త్రములలో డలుగను, సత్యము కత్తిగను పరిణమించిన పనుటలో అశ్రియోక్తి ఏముండ గలదు? 'నేను' అన్న కేంద్రమునుండి 'మమ' యను

కైవారము గల సంకుచితచక్రములో సంఘరించు మానవకోటిమధ్య అహంకార, మమత్వములను త్యజించిన పురుషుడు మహాత్ముడు కాకున్న మరి యెవ్వగు మహాత్ములు కాగలరు? ఆనాడు భీష్ములు ధర్మరాజుకు బోధించిన నిత్యోపవాసము, నిత్యబ్రహ్మచర్యము, నిత్య ఆతిథ్యము ఎక్కడ? గాంధీమహాత్ముడు కెంతవరకు వటినుంచి అవలంబించిన ఘోరబ్రహ్మచర్యము, ఘోరతరఉపవాసము, ఘోరతమ ఆత్మసమర్పణ ఎక్కడ?

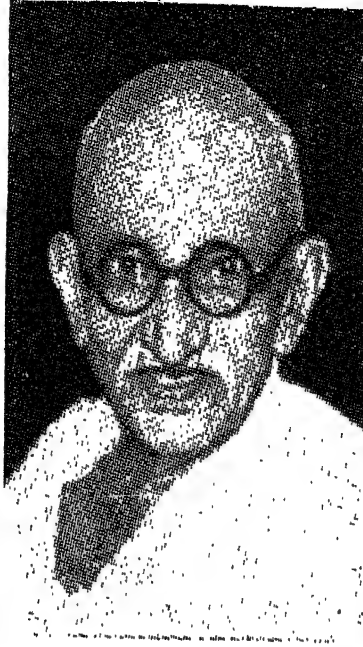
ఒకానొకనాడు భీష్ముని వాక్యములు ప్రసంగ వశమున నేను ఆయనకు వినిపించినపుడు 'చూడు' అని ఏవగింపుతో ఆయన బదులుచెప్పగా "మీకు ఏవగింపు అయితే కావచ్చును. మాకు ఆదర్శమే" అంటిని. గాంధీమహాత్ముని సత్యవ్రతనిర్వచనము ననుసరించి మరియొకరు మనపేట వ్రాసిన లేఖను తిరిగి వారు తీసుకొనదలచినపుడు ఆలేఖయొక్క ప్రతిని మనవద్ద నుంచుకొని మూలము నిచ్చుట అసత్యము. అహింస యొక్క నిర్వచనము చేయునపుడు మనోవాక్కాయ కర్మలందు హింసను హర్షించుట సర్వవిధహింసా తుల్యమే! లక్షల మధ్య అపరిగ్రహము, యువతుల మధ్య బ్రహ్మచర్యము, శత్రువుల మధ్య అహింస, అధికారి మధ్య ప్రాయోపవేశము బూనుట సామాన్యపురుష.

లక్షణములు గావు. సామాన్యులకు సాధ్యమును గావు. ఇట్టి ప్రశంసలు జరుగునపుడే గర్వభావముతో "అందు కనే నేను మహాత్ముడ నయినది" అని ఆత్మస్తుతితో సరి హాసము గావించగలిగిన మహాసీయుడు గాంధీ. కోపమును చాలించి, దుఃఖముగ పరిణమించజేయదగిన స్వప్రేరణ. సర్వజనా రాక్షస మధ్య నిరయమును బూని, తా నెంత అల్పుడనో యని ఆత్మసంస్కరణకొఱకై యత్నించు వివేకి. పితరాగధయత్రోధుడై ప్రవర్తించగలిగిన స్థిత ప్రజ్ఞుడు.

• ప్రజహతి యదాకామాత్
సర్వాకా సాధ మనోగతాత్
ఆత్మస్థైర్యాత్మనాతుష్టః
నిత్యస్థైర్యోద్యోగతే.
దుఃఖేషు సద్విగ్నచనాః
సుఖేషు విగతి స్పృహః
పితరాగధయత్రోధుః
స్థితధి ర్ముని రున్మాదే.
యస్మిన్వ్రతానభిష్టేహ.
తత్తత్ప్రవృత్త్యభివర్ధం
నాభిసంపత్తి నాస్యప్తి
తస్యప్రజ్ఞాప్రతిష్ఠితా.

ఇట్టివారికి మృత్యు వెన్నె సంగతింకలగు ?

మరవరాని మహానీయవ్యక్తి

గాంధీమహాత్ముడు ఆత్మార్పణము గావించి గొండు మానసులు గడిచినవి. కాని మన దుఃఖాశ్రవులు ఇంకను రాలు చునే యున్నవి; మన మనసులు ఇంకను దిగ్భ్రాంతిలోనేయున్నవి. అందువలన గాంధీమహాత్ముని వ్యక్తిస్వరూపమును మహార్థదృష్టితో పరిశీలించలేకున్నాము. మానవజాతిచరిత్రయందు ఆయనజీవితము నకు గల విశిష్టస్థానమును పరిపాలనకున్నాము. ఆయన మహత్తును అంచనా వేయలేకపోవుచున్నాము.

మహాత్ముని దుర్మరణము ప్రపంచమునంతటినీ కలచి పైచినది. నలుదిక్కులనుండి దేశదేశముల నాయకులు, పాలకులు, మంత్రులు, మతగురువులును తమ సంతాపమును వెల్లడించిరి. సత్యహరమగు ప్రచారములతో మారుమ్రోగుదు, అనుదినము మారణకాయుధములు లెక్కకు మిగిలి ఉత్పన్నమగుచున్న ఈ ప్రపంచములో మానవజాతి ఇంకను జీవించియుండుటకు కొంతవరకైనను ఆశ లున్నవని ఈ సానుభూతి సందేశములు సూచించుచున్నవి. ప్రజల హృదంతరాళమున గాంధీమహాత్ముని దివ్య సందేశము వ్యాపించినది నిస్సంశయ

ముగ చెప్పవచ్చును. ఈనాడు గాకపోయినను, మరొక శతాబ్దమునైనను, లేక సహస్రాబ్దమునకైనను మానవజాతికి ఆయన సమకూర్చిన మహత్తరమైన మేలును లోకము గుర్తించక పోనేరదు.

లోకోపకారిగ ప్రస్తుతించుటకు పూర్వము మహాత్ముని స్వతంత్రభారత స్వరాజ భావించవలసియున్నది. ఆయన మనదేశము నకు పితృతుల్యుడని కీర్తించుట సమంజసమైన వర్ణన. అతనిదీర్ఘమైన మనదేశ చరిత్రలో అర్థ శతాబ్దముగ గాంధీ మహాత్మునివలె జాతీయజీవితమునందలి వివిగవిషయములతోడను ప్రసక్తి కల్పించు కొన వ్యక్తి మరొకడు లేడని నిస్సందేహముగ చెప్పవచ్చును. గొప్ప మతాచార్యులు, స్మృతికర్తలు, ధర్మశాసనాలు, రాజ్యతంత్ర ప్రవీణులు మొదలైనవారు అవతరించిన దేశమిది. కాని, గాంధీమహాత్ముని వలె సర్వవిషయములలోను జనబాహుళ్యమును ఉట్టూతలూగించిన మహాపురుషుడు ఎచ్చటను గాన్పించడు. రాజకీయ రంగమందును,

శ్రీ యస్. డి. శర్మ

సాంఘికజీవనమందును, మతసంబంధమైన విషయములందును, విద్యా విధాన నిర్మాణమందును ఆయనప్రభావము సముజ్వలముగ, ప్రసరించి

నది. ఒకప్పుడు నేను గాంధీమహాత్ముని దక్షిణాశ్రీకాపుటను రామా
యణమును, హిందూదేశభట్టును మహాభారతమును పోలియున్నచని
వ్రాసియున్నాను. ఆ మహాభారతభట్టు ఇప్పటికి సమాప్తియైనది.
ఆయన రామాయణగాథను వర్ణించుటకు నాకు సాధ్యము కాదు.
కాబట్టి మహాభారతగాథను వివరించుటకు ప్రయత్నించెదను.

౧౯౧౧ వ సంవత్సరమున గాంధీజీ భారతరాజకీయరంగములో
ప్రవేశించుట మనమెరిగిన విషయమే. గోఖలే మరణశయ్యమీద
నున్న సమయ మది. గోఖలే నాయకత్వమున నిర్వహింపబడుచున్న
రాజకీయాంధోళన జాతీయోద్యమములను సాధించలేదని గాంధీజీ తీక్ష
ణమే సుర్నించగలిగెను. అప్పటివరకును కాంగ్రెసు చట్టబద్ధమైన మార్గ
ములలోనే అందోళన సాగించుచుండెడిది. పరతంత్ర దాస్య విమోచ
నకు చట్టబద్ధమైన ఆందోళన నిష్ప్రయోజనమని మహాత్ముడు నంటనే
గ్రహించగలిగెను. ప్రజల అభిప్రాయసారముగ ఏర్పడిన ప్రభుత్వ
మున్ను పుడు మాత్రమే చట్టబద్ధమైన ఆందోళనకు అవకాశమందును.
కాని, ఇట్లుటనో, ప్రజాసమ్మతితో ప్రసక్తిలేని పదజేత ప్రభుత్వము
పీఠముపేనుకొని కూర్చొనియున్నది. కాబట్టి సంస్కరణ సరియైన
మార్గము కానేరదు. స్వాతంత్ర్య సాధనకు విప్లవమే సీక్తక మార్గ
మని గాంధీజీ గమనించెను. కాని విప్లవము జయప్రదము కావలెనన్న
ప్రజలలో చైతన్యము కలిగించి, త్యాగశక్తిని ఉద్దీపింపజేసి, అసహ
యమయెడల బలప్రయోగమునకు వారిని సిద్ధముచేయవలసియున్నది.

ఈ విషయమును తిలక్ లోకమాన్యుడు గ్రహించి శివాజీ ఉత్స
వములు, గణేశోపండుగలు మొదలయినవి జరిపి ప్రజలలో సంఘటనము
కలిగించినాడు. పెక్కుమార్లు కారాగారమునకు వెళ్లి తన సర్వస్వ
మును ధారపోయుటయే కాక దాస్యవిమోచనమునకు బలప్రయోగ
మాత్రముని నమ్మినవాడతడు. ఆయన నిర్వహించుచుండిన కార్య
భారమే గాంధీజీకి సంక్రమించినది. భారతదేశములోని అశాంతికి
కారకుడు తిలక్ అని బ్రిటిషువారి భావము. భారతజాతీయోద్యమ
నిరాశ్రయ అతడని మన భావము. కాబట్టి స్వాతంత్ర్యోద్యమము నాయ
కత్వమును గాంధీజీ అందుకొనినది తిలక్ వద్ద నుండియే కాని గోఖలే
నుండి కాదు. గాంధీజీ రాజకీయరంగమునందు ఆడుగు పెట్టుటకు
ఎనిమిదేండ్లకు పూర్వమే సహాయనిరాకరణోద్యమ సమగ్ర స్వరూప
మును తిలక్ ఊహించగలిగినాడు. ౧౯౦౭ వ సంవత్సరము జనవరి
ఏడవతారీఖున కలకత్తాలో ఉపన్యసించుచు తిలక్ “మీ భవిష్యత్వము
మీ చేతులనుండే యున్నట్లు మీరు తెలిసికొనవలెనని ఈ నూతన
రాజకీయపక్షము కోరుచున్నది. మీరు స్వాతంత్ర్యమును వాంఛించినట్ల
యితే స్వాతంత్ర్యమును పొందగలరు. మీరు స్వాతంత్ర్యభిలాషు
లేనియెడల అగణనతనము చెంది కలకాలము అట్లే ఉండిపోయెదరు.
మీలో అనేకులు సాయుధపోరాటము చేయలేకపోవచ్చును. కాని
పరప్రభుత్వము మీమీద అధికారము చేయించుటకు వీలులేకుండా
చేయగల వైరాగ్యము, త్యాగశక్తి మీలో లేవా? ఇదే బహిష్కార

సాధనము. ఈ సాధనమును రాజకీయరంగములో ఆయుధముగా
ఉపయోగించుమని మేము కోరుచున్నాము. సన్నులను వసూలు
చేయుటలోను, శాంతి భద్రతలను కాపాడుటలోను ఈ విజాతీయు
లకు మనము తోడ్పడగూడదు. పోరాటములందు మన కైవరిల రక్త
మును ప్రవహింపజేసి, మన భవముతో వారి సాగించుచున్న యుద్ధ
ములలో సహకరించుటకు మనము నిరాకరింపవలసియున్నది. న్యాయ
నిర్వహణలోకూడ వారికి మనము తోడ్పడగూడదు. మన న్యాయస్థాన
ములను మనమే నిర్వహించుకొని ఆమోదన సమయములలో సన్నులను
కూడ చెల్లించరాదు. మీరందరూ ఏకమై ఈ సాధనమునను చేయ
లేరా? ఇది మీరు చేయగలిగియున్నది నీ పీఠాటి మీద స్వతం
త్రము కాగలరూ” అని చెప్పియున్నాడు.

గాంధీజీ రాజకీయ రంగము ప్రవేశించుటకు ఎనిమిదేండ్లకు
పూర్వము, సహాయనిరాకరణోద్యమ ప్రారంభమైనది. సమూహాభివృద్ధి
ముందుగానే తిలక్ ఈ విషయము ఉపన్యసించినాడని విషయము
జ్ఞాపితో ఉంచుకొనవలెను. ఈ సందర్భమున మహాత్మ జీవిత ప్రభుత్వ
టనకూడ జరిగినది. గాంధీమహాత్ముడు సహాయనిరాకరణోద్యమమును
ప్రారంభించినాడని తిలక్ సహజముగా భావించినాడు. ఇంక
ప్రత్యక్షముననే సరసములు మహాత్మజీవితము ప్రారంభమైనది. సంక్ర
మించినది. ప్రజాముడు వివాహనందరము వివాహనందరమునందే వివా
హముకు సిద్ధమైతేగా మహాత్ముడు తా నెట్లుంటాము, అనిని నిర్వ
శక్తులు ప్రజాముడికి క్షమమనస్సులను ఉన్నవారాని యణగాథ ఆంధ
రికిని తెలిసియున్నాడు. భారతదేశ సరిత్రానికే మహాత్మజీ సంఘ
టన తిలక్ గాంధీలను తిరిగి పట్టించినది. నిర్వస్థ మార్గములో
వివాహమున్న తిలక్ సహాయమున, ఆసాంఘికవివాహములను నమృత
మున్న గాంధీ శ్రీరాముని ఎంటాగ్నో పోలియున్నాడు. ఆ పరిణామో
పోరాడనప్పటికిని శ్రీరాముడు స్వయంవ్యధుని అంగీకరించుచున్నాడంటే
కూడ అంతే.

గాంధీజీ కార్యరంగములో ప్రవేశించి తిలక్ దండెత్తి మహా
సూత్రమును గ్రహించి కార్యక్రమములను నిర్వహించుచున్న ప్రభావమును గాంధీ
లను కల్పించినాడు. దాపరికమును విస్మరించుట, నిర్వస్థ విధానమును
స్వజిండుట ఈ సందర్భమునందలి ముఖ్యమైన విషయాలు. తిలక్ గాంధీ
విధానమును ఆమోదించుటకల్గి దేశమును అశాంతియుటకు ఎట్లా
మార్గమునైనను అనుసరించుటకు నుద్దేశించుచు కాదు. ఆస్థాన
తిలక్ గాంధీల మధ్య హాగివాదము ఉదయించుడెదది. “దాంధ్రు
కాత్యం” (మోసానికి ప్రతిక్రియ మోసము) అని తిలక్, “దాంధ్రుత్వమి
సత్యం” (మోసమునకు ప్రతిక్రియ సత్యమే) అని గాంధీ తీవ్రముగ
వాదించుకొనెడివాడు. అందుల్ల గాంధీజీ విజయము కావ్య
క్రమములో సత్య, ఆసాంఘిక ప్రాధాన్యము నిచ్చియున్నాడు
అంతేకాక ఈ సూత్ర ప్రజాకళన సాధనము - ముస్లిం వికృతము
నిర్మాణ కార్యక్రమమును గాంధీజీ చేర్చియున్నాడు. బిజిల్
తిలకుడు ఎంతమాత్రము వివాహము చేసు. ముస్లిములకు సామె

సాయమువల్ల నచ్చుకొన్నట్లును తిలక్ నమ్మిక. ఈ భావము గాంధీజీ హృదయము దారితీసినదని నా అభిప్రాయము. గాంధీజీ హిందూ-ముస్లిం ఐక్యతను చిన ప్రణాళికలలో ప్రధానాంశముగా నిర్దేశించుటయే కాక ఆర్థికమునను, సాంఘికమునను ఐక్యతను సాధించుటకు నిర్భాగకార్యక్రమమును ఏర్పరచుకొనెను. దౌర్జన్యమును, అసత్యమును కల్గించి గాంధీజీ ఈ విధముగా తిలక్ ప్రణాళికను స్వీకరించెను.

గాంధీజీనిర్భాగకార్యక్రమ మనగా నెది? అయ్యది సాంఘిక, ఆర్థిక, విద్యావిషయప్రధానమైయున్నది. సాంఘికవిషయములో గ్రామస్థుల దారిద్ర్యమును హరించుట, అజ్ఞానమును నిర్మూలించుట, అస్పృశ్యతాపిశాచమును నాశనముచేయుట, స్త్రీజనోద్ధరణ మొదలైన అంశములకు గాంధీజీ విశేషప్రాముఖ్యత ఇచ్చియున్నాడు. ఈనంది ర్భమున శ్రీ వివేకానంద స్వామిని గాంధీజీ అనుసరించినాడని చెప్పవచ్చును. భారతప్రజానీకమును ఏకీకరించుచున్న దారిద్ర్యమును, అజ్ఞానమును, అస్పృశ్యతను చూపునాటుకు వివేకానందస్వామి చిన జీవితమును వినియోగించినాడని అందరికిని తెలిసినదే. వివేకానందుని సంఘసేనాప్రణాళికను గాంధీజీ స్వీకరించి, గ్రామపరిశ్రమార్థరణ, నిర్మింపు, మద్యపాననిషేధములను దానికి జోడించి ఆచరింపరచియున్నాడు.

మతసంబంధమైన విషయములలో రామకృష్ణపరమహంసను గాంధీజీ ఆధికముగ అనుసరించినాడు. పరమహంసలైనే మహాత్మాగూడ మతములన్నియు ఒక్కటేనని బోధించినాడు. రామకృష్ణుడు అన్ని మతములను కొంతకొంతకాలము ఆచరించించి అనన్యము సత్యమైనదనియు, ఉత్కృష్టమైనదనియు, ఒకే మహావృక్షమునకు చెందిన కాండలనియు ప్రత్యక్షముగా తెలిసికొనగలిగినాడు. ఆదేవిధముగ గాంధీమహాత్ముడుగూడ బైబిల్, కొరాన్, భగవద్గీత, జ్ఞానాశ్రమము మొదలైన మతగ్రంథములను అధ్యయనముగ గ్రహించినాడు. సర్వమతములకు చెందినవారితోను ఆయన సంభాషించి మతములన్నియు ఏకవృక్షమై నీలని సరించగలిగినాడు. ఆదేవిధముగ మతములన్నియు ఒక్కటేనని గ్రహించియు కాళికాదేవిని నిశ్చలముగా నారాధించిన రామకృష్ణునివలెనే గాంధీజీగూడ మతసమత్వమును నమ్మినప్పటికిని తుదివరకును హిందువుగానే ఉండిపోయినాడు. ఆయనముస్లింసే హితులు గాంధీజీ ముస్లింకాగలసినయు, క్రైస్తవసే హితులుక్రైస్తవుడు కాగలసినయు కొంతకాలముపాటు ఆశలుపెట్టికొన్నప్పటికిని మహాత్ముడు చివరవరకును సనాతనహిందువుగానే జీవయాత్ర సాగించినాడు. ఆందువలన ఆయన అంత్యక్రియలు వేదవిహితముగ జరుగుట ఉచితముగ నున్నది.

తులసీదాసురామాయణము, భగవద్గీత గాంధీజీని ఆధికముగా ప్రబోధించి, ఆయనభక్తిశ్రద్ధలను చూరగొనినవి. జీవితములో చాల భాగము గడచినతరువాతనే ఈరామాస్మృతనివత్తు ఆయనను ఆకర్షించినది. భగవద్గీతలో వివరించిన కర్మయోగమును గాంధీజీవలె ఆచరిం

పించిన కర్మయోగులు మన దేశములో కానరాదు. ఆయనజీవితమే భగవద్గీతకు ప్రత్యక్షవ్యాఖ్యానము. అదిశంకర, రామానుజ, మధ్వాచార్యుల వ్యాఖ్యానములవలె పదభూయిష్టమయినది కాదు. క్రియా యాసక మైన సజీవవ్యాఖ్యానము.

ఈవిధముగా గాంధీమహాత్ముడు రాజకీయములలో తిలక్ లోకమాన్యుని, సామాజికవిషయములలో వివేకానందుని, మతసంబంధములలో రామకృష్ణుని అనుసరించుటయేగాక ఆతిశయించగలిగినాడు. కాని విద్యావిధానములోను, ఆర్థికసమస్యలలోనుమాత్రము ఆయన ఎవరిని అనుసరించలేదు. ఆయన కాయసయే ఆచర్యమడు. భారతదేశమునకంతటికి హిందీని జాతీయభాషగా చేయుటకు ఆయన చేసిన ప్రచారము, చేపరిశ్రమప్రధానమైన విద్యాప్రణాళికలు, గ్రామములు సబ్బణములకు చేపొడుగా ఉండునట్లు చేయుటకు ఆయన చేసిన గ్రామార్థరణప్రయత్నములు—ఇవి అన్నయు ఆయన స్వయముగ కల్పించి నెలకొల్పినట్టివే.

ప్రజలలో గాంధీజీ కుండిన అపారమైన నలుగురుకి మూల కారణము ఆయనసంగణములేగాని రాజకీయాదివిషయములలో ఆయన చేసిన ఉద్ఘాటనలు గాదు. ఆయననిష్కళంకజీవితము కొట్లకొలిది జనుల హృదయస్థలములమైన చిత్రితమైయున్నది. ఆయనస్రక్యతిలో నాలుగైదు వ్యక్తిత్వములు విశిష్టమైయున్నవి. మహాభక్తుడు, మహానాయకుడు, పీఠుడు, కులశేధ, యతి—వీరందరి ముఖ్యలక్షణములు గాంధీజీలో గోచరించును. ఇట్టి విశిష్టవ్యక్తిత్వములను ఐక్యముగా గణించిన మహాకవ్యక్తి మానవచరిత్రలో నెచ్చటను కానరాదు.

గాంధీజీ ఏవిధముగ మహాభక్తుడు? భక్తులందరి వలెనే గాంధీజీకి భగవంతునిలో సంపూర్ణమైన విశ్వాస మున్న విషయము అందరూ తెలిసినదే. భగవంతునిలో దృఢమైన విశ్వాస ముంచి సర్వము పరాత్పరాధీనము చేసిన వ్యక్తిత్వ మహాకడుమహాభక్తుడు కాలేడు. గాంధీజీ ఆట్టివారిలో నొకడు. రామకృష్ణునిలో భగవంతు డేవిధముగ నన్ని హితుడైయుండెడివాడో గాంధీజీ హృదయసీమలోకూడ ఆట్లేగోచరించుచుండెడివాడు. ఇదియే ఆయన తరుచుగా చెప్పుచుండిన అంతర్యామి. అంతర్యామిప్రసక్తి వచ్చినపుడెల్ల కొందరికి హాస్యాస్పదముగా తోచినను గాంధీజీరచనలను చదివిన ప్రతివ్యక్తికి ఈయంతర్యామి యభాగ మని తలచుకపోదు. ఆయన చేయున్న నిరశనవ్రతము లన్నియు ఆ అంతర్యామిప్రోద్బలమువల్ల జరిగినవే. అంతర్యామియొక్క హెచ్చరికకు ఒక్కక్షణము ముందుగనైనను తాను నిరశనవ్రతము పూనబోవుచున్నట్లు ఆయనకు తెలిసెడిది కాదు. ఆకస్మికముగ పిలుపు రాగానే ఉపవాసదీక్ష కుపక్రమించెడివాడు. కాబట్టి ఆయన నిస్సంశయముగ భక్తాగ్రేసరుడు. భగవంతు డాయనకు యథార్థముగ గోచరించెడివాడు. ప్రత్యక్షముగ ప్రబోధించెడివాడు.

భగవంతునియందు గాంధీజీకి దృఢమైన నమ్మిక యుండుటయేగాక, తోడిమానవులందరిని ఏకటి నక్షత్రము లేకుండు ప్రేమిం

చెడివాడు. ఆయనజీవితముంతయు సోరాలగులతో నిండియున్నప్పటికి గాంధీజీకి శత్రువునువాడు లేడు. ఇది కేవలము ఆద్యులమైన విషయము. బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమును సమూలముగా పేకలించినవేయుటకు అన్నిప్రయత్నములు చేసినను అంగ్లేయు లాయనకు స్నేహితులే. దక్షిణాఫ్రికాలో ప్రభుత్వమును తీవ్రముగ ప్రతిఘటించినప్పటికిని స్వల్పప్రధానికి గాంధీజీయన్న అధికమైన గౌరవము. అప్పకల్పము నిర్మూలించుటకు సహతనులను తీవ్రముగ ఎదుర్కొనినప్పటికిని వాంఛించిన గాంధీజీని మహాత్ముని, ఆతాతనుని పరిగణించుచున్నాడు. బాధ్యతాయుతప్రభుత్వమును స్థాపించు లెనని, ప్రజలే నిజమైన పరిపాలకులని మందలించినప్పటికిని దేశమంతటి సంస్థానాధీశులవరకు ఆయనకు కన్నీ పోతులే.

ఇట్టి విచిత్రసంఘటనలకు కారణ మెవ్వి? ఆయన నిజమైన ఋషియగుటచేతను, దివ్యము తప్ప రక్షితులను నిందించుకొన వుటలనను ఇవి సాధ్యమైనవి. మానవులగాక సకల జీవరాసులు ఆయనకు ప్రేమ సామ్రాజ్యులే. గోపవిల్లెను సూర్యు సాయువుల దృక్పథమును ఏవిధముగ ఆయన మార్చుకొనినా? అందరికి తెలిసిన విషయమే. ఆయన దక్షిణో మానవేరమయిన సకలజంతు జాలములకు గోవు ప్రాతినిధ్యము వహించినది. గోవును సంతోషించి ఆరాధించినట్లయితే సర్వ జీవరాసులను దయతో గౌరవించుట యగు నని ఆయన చెప్పేడివాడు.

గాంధీజీకి 'నా' అనునది ఎద్దియును లేదు. ఆయన అహంకారమునకేప్పుడును తావిచ్చియుండలేదు. మహాత్ముని సంశోధించినపుడు చిరాకు పొందెడివాడు. తన ఆశ్రమవాసులందరికిని రసను గాంధీజీ ఆని మాత్రమే పిలువమని నిశితముగా హెచ్చరించెడివాడు. ఒక యూరిలో గాంధీ దేవాలయమును నిర్మించినారని తెలియగానే రక్షణము తన ప్రతిమను తీసివేసి భగవంతుని విగ్రహమును ప్రతిష్ఠించమని ఎక్కువ కోపముతో తెలియజేసినాడు. భారతదేశమునకు స్వాతంత్ర్య ప్రాప్తిని సమకూర్చిన మూలపురుషు డాయనే ఆయనప్పటికిని సదిహేనన ఆగస్టునాడు ఢిల్లీలోని స్వాతంత్ర్యోత్సవములలో ఆయన పాల్గొనలేదు. అప్పుడాతడు నాకాళీలో పల్లెపల్లెకు, ఇంటింటికి పోయి మత కలహముల ఫలితముగ కుమిలిపోవుచున్న హిందువులను ఆదరముతో ఓదార్చుచుండెడివాడు. ఋషిలపై మరణ్య కీచిగముగ చేయగలరు?

గాంధీజీ గొప్ప వీరుడని లోగడ మనవిచేసియున్నాను. ఋషివంటి వీరుడుగాని, వీరుడైన ఋషిగాని ఉండుట చాల అరుదు. దీర్ఘమయిన తన జీవితకాలములో అనేకమైన బలవత్తర విషయములను కేవలము ఆత్మబలముచేత ప్రతిఘటించినవాడు గాంధీజీ. ఆది నిజమైన వీరలక్షణము. ఆత్మశక్తితో బ్రిటిషుబలమును ఎదిరించగలిగినా డీతడు. ఆత్మశక్తితోనే నాకాళీలో ముస్లింమతోన్మాదమును లొంగదీసినాడు. ఆత్మశక్తితోనే సహతనులను ధిక్కరించినాడు.

ఆ ఆత్మశక్తివల్లనే పరునైన ప్రాయోపవేశ దీక్షలలో మృత్యువును జయించగలిగినాడు. బాహుబలమును జయించగలిగినది ఆర్కబలమేనని నిరూపించినాడు. ఇంతకుఁ బై వీరలక్షణము మరొకటియుండును. ఒక మహా సామ్రాజ్యమునకు ఎదుర్కొండి నిలబడుట, సింహపుగుహలో తల దూర్చినట్లు లక్షలాది మతోన్మాదులను ప్రతిఘటించుట వీరునికి తప్ప సామాన్యులకు సాధ్యమా?

అసంఖ్యాకమైన ప్రజానీకమును స్వాతంత్ర్య సమరములో నైపుణ్యముతోను, శిక్షణతోను నడిపించిన మహాసేనాని గాంధీజీ. దక్షిణాఫ్రికాలో భారతీయ కార్మికులను ఏర్పాటుగా క్రాన్సునాతో సరిహద్దులను లేచి నాయకత్వము క్రింద చాటించెనో మనమందఱును ఎరువదుము. దండీ ఉప్పు సత్యాగ్రహగ్రామము ఆయన ఏర్పాటుగా నడిపించినది మనము మరచిపోవలసినది. దేశమంతట సాత్వాత్మములను ఎంత విజయవంతముగ సాధించిందో మనకు స్పష్టమయినది. ఆయన సామ్రాజ్యముగా చేయబడుటకు నియమనగునగులు, శక్తి సామర్థ్యములే గాక, చెప్పిన గానము లెట్లుగా పెట్టి మునుపటి ఆఖండామైన కార్యవ్యవహారముల కుక్కుకావలసినది. తాను చేసి చూపిన దానిని మాత్రమే యిరువారు చేయను నెడివాడు. సాధారణముగ నాయకులందఱు భరతును సుహృదుల నిమ్మటయే కాని మునుపటి దేశవర్జితమై పెట్టుకు; రను మునునది పరిహారంత ఆస్పత్రిపుడు అనునదును పొగడుట ఉండును. కాని గాంధీజీ మా విధముగ ఎన్నడును చేసి ఎరువడు ఆయనాపవన్యాసములు మార్చుటకు మందలించుట. ఎవరైనా క్రమము చెప్పినట్లయితే సరిగ్గానే భావించి వాడు. ఆయన సర్వయంత్రము ఆయనములను సాధించుటకు అనువరము ఆధికమైనది. భారతము హెచ్చిపోవు ముందు, ఆయన ఉంటుగా కృషిచేయవలసి వచ్చినను విరుద్ధ సూత్రములను సర్వముండే పోయెను.

క్రమశిక్షణ విషయములో అంతటి నిష్కుర్ణము మాపింకో నప్పటికిని గాంధీజీస్వామ్యము మతితోము మైచు. చిన్నల్లలవ్వును భిల్లోత్తులన్నను ఆయనకు ఆత్మంతమైన ప్రతి. అనుచుగలరు కన్న బిడ్డలంత ప్రేమించెడివాడు. తప్ప చేసినప్పుడు సరిపించినప్పటికిని పశ్చాత్తప్తులు కాగానే నారినీ అపరించెడివాడు. ఈ విషయములో ఆయన కులపెద్దకంటె కష్టపరించెడివాడు. చిన్నల్లలపట్ల గాంధీజీ ఎంత ఆప్యాయముగ వుండెడివాడో ఆయనకుమారుడు దేశదాన కేశియోప్రభంగములో వినియేయుండును.

హిందూజాతిని అధికముగా ఆకర్షించునట్లు లక్షణములు గాంధీజీలో మూర్తీభవించియుండుటవల్లనే ప్రజల ఆధీనమునకు ఆయన అంత చూడగొనగలిగినాడు. ముగ్గులవను, సన్యాసు లి నను భారతీయులు ఆదరముతో ప్రేమించును. గాంధీజీ కలకత్త అంగవస్త్రము, నిగళనకరములు, నిరాశంబునజీవితము ప్రజల హృదయములను ఆకర్షించినది. ఆంగుచేతనే ఆయనకామ్యములకుండు

నేషనల్ ఇంజనీరింగ్ కంవెన్షన్,

మెషినరీ అండ్ జనరల్ ఇంజనీరింగ్

379, నేతాజీ సుభాష్ చంద్ర బోస్ రోడ్,

మదరాసు 1.

ఉద్దేశ్యం :

ఆయిల్ ఇంజన్లు, పంపులు, పంపింగ్ సెట్లు, ఎలక్ట్రిక్ మోటార్లు, డీజిల్ జెనరేటర్లు, వర్కుమాపు సెషినరీ, కేబిన్లు, ట్రైలింగులు, పెయింట్ల వగైరా.

విజ్ఞాపన :

హాగ్గిల్ బాద షేక్, ఇంజనీరింగ్, పరిశోధన, ప్రయోగ పైలా, సాంకేతిక పరిశోధన మదరాసు.

ఇంజనీరింగ్ యల్ కెటెగరీ వర్క్సు, పెయింట్ల, పరిశోధన పైలా, తయారుచేయవలసిన ఇంజనీరింగ్ హాగ్గిల్ (పరిశోధన).

77 సంవత్సరముల పైనంది

ఈ బాంబే మూచ్యయల్ సొసైటీ ప్రధానముగా మొదటిసారిగా 1901 లో ఏర్పడినది. ఇది భారతదేశంలో మొదటి పాఠశాల బాంబేలోనిది. ఆ రోజు నుండి ఈ సొసైటీ ప్రధానముగా భారతదేశంలో అత్యుత్తమమైన సేవను చేయుటకు ఎంతో కృషిచేసి విజయము సాధించినది. ఇందుకు తగ్గిన పాఠశాల క్రయ విక్రయ పద్ధతులతో తమతమైన పాఠశాల కంపెనీలకు కన్ను ముట్టగల్గుటయే.

ప్రతి పాఠశాలను నాటా దా

ది బాంబే మూచ్యయల్ లైఫ్ అసోసియేషన్ సొసైటీ లిమిటెడ్.

భారతదేశపు మరణములను ఏర్పాటు కావలసినది:

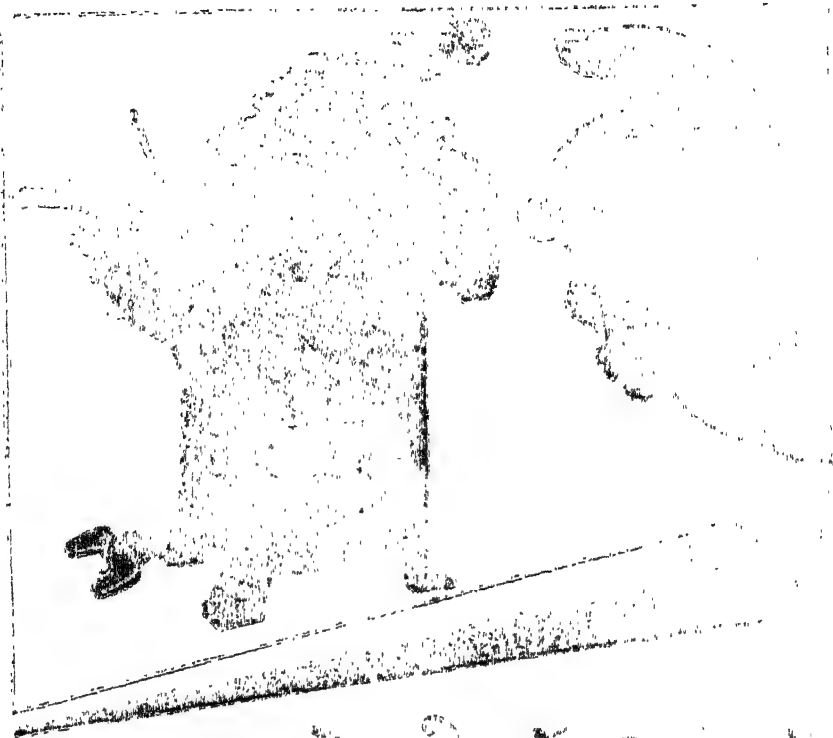
ఎన్. ఎ. రామస్వామి అండ్ బ్రదర్స్

ప్రెస్ ఏజెంట్లు:

మదరాసు రాజధానికే, తిరువాన్కూరు, కొచ్చిన్ సంస్థానములు.

బాంబే మూచ్యయల్ లిమిటెడ్

378, ఎస్. జే. రోడ్ - మదరాసు.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 श्री कृष्णाय नमः ॥

[illegible][illegible]

ବା ଓ ଟି

ది ఇండియా మేషినరీ కంపెనీ, లిమిటెడ్,
29, ప్లా. ౧, ౬ లా స్ట్రీట్, కలకత్తా.

ਸਮਾਜਿਕ ਸੇਵਾ : ਭਾਈ ਜਗਦੀਪ

PHONE: CAL. 3385

GRAMS: "MARVELLOUS"

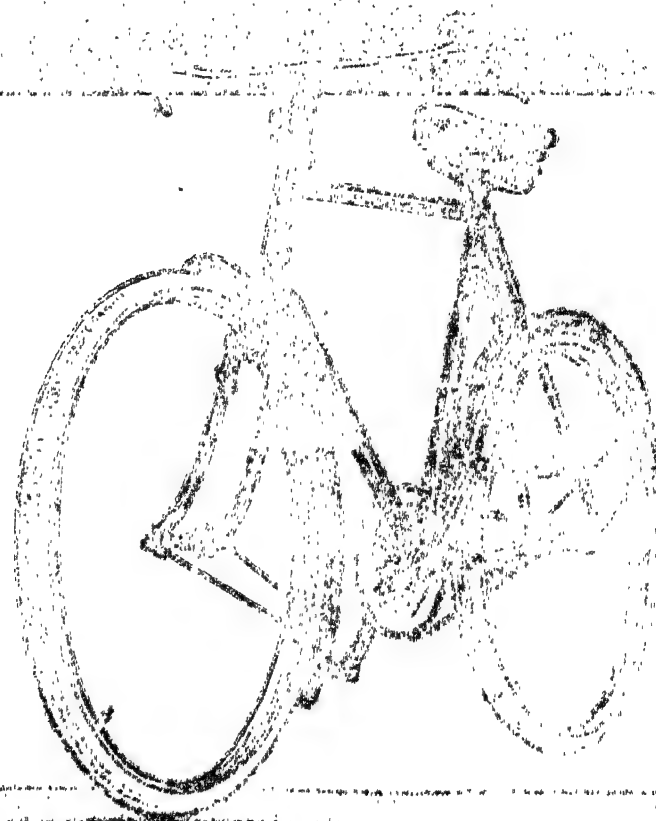

తాతా ఇరన్ అండ్ స్టీల్ కంపెనీ, లిమిటెడ్.

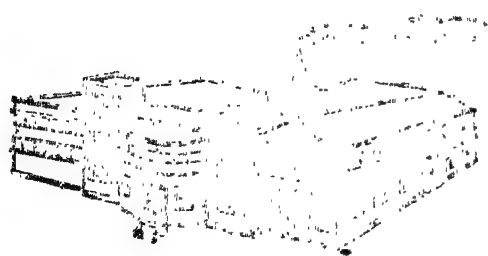
బొంబే, న్యూఢిల్లీ, కోల్కతా:

102 A, న్యూఢిల్లీ సుబాన్ రోడ్డు, కలకత్తా.

$\frac{1}{2}$ 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

IND-INDIA

[illegible]

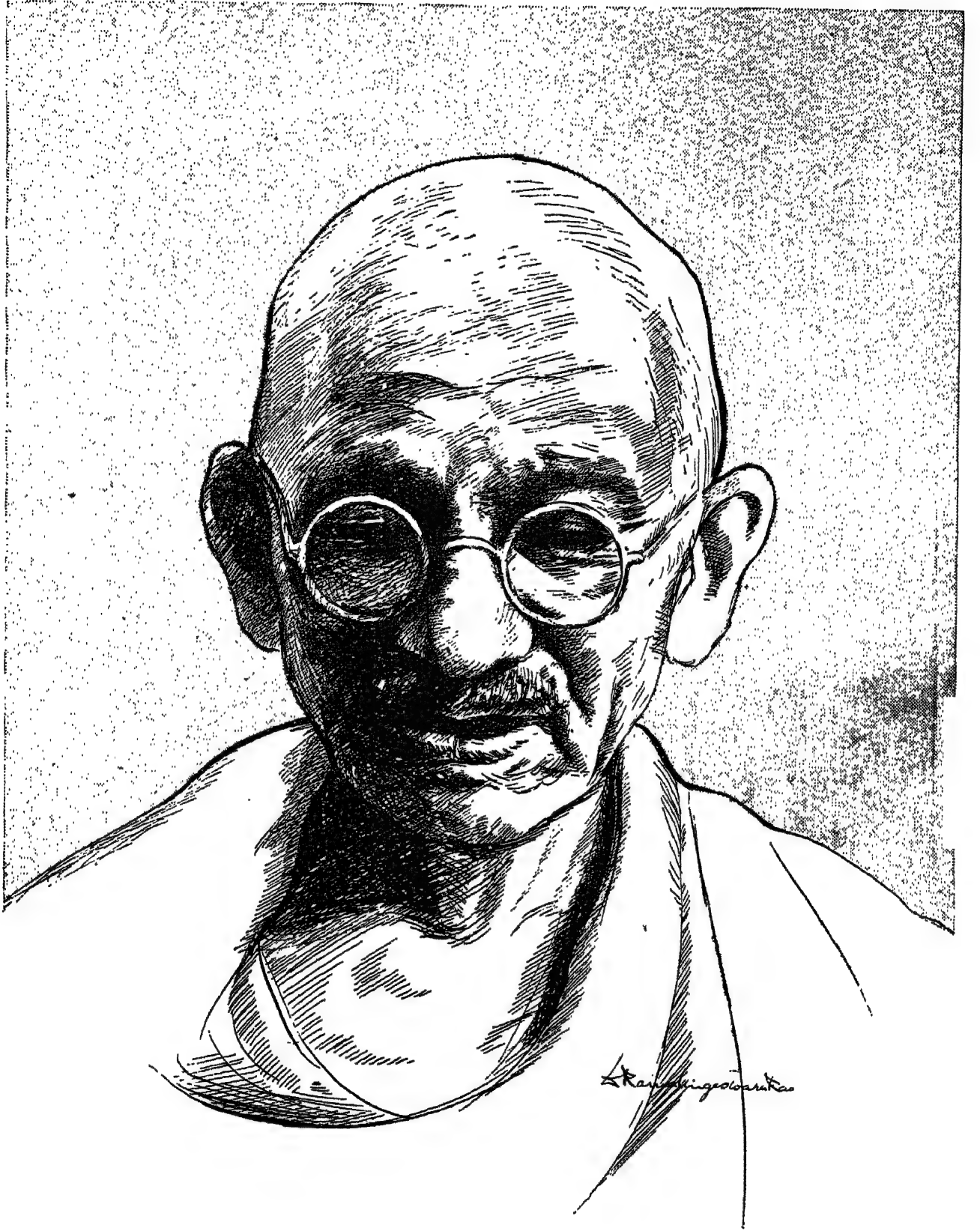
MANUFACTURED BY HIND CYCLES LIMITED

MC 250.

శ్రీ దేశిక ప్రాసాదములు - పద్యములు - కావ్యములు - పద్యములు - పద్యములు

దీనిని ప్రతినిధిగా పంపింప, అందుకు, నియమింపబడినది.

ప్రాంతము: 11, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. 18, సిల్వర్-చెరి పార్కు రోడ్డు, బెంగళూరు నగరము.

భారతజాతిజనకుడు
గాంధీమహాత్ముడు

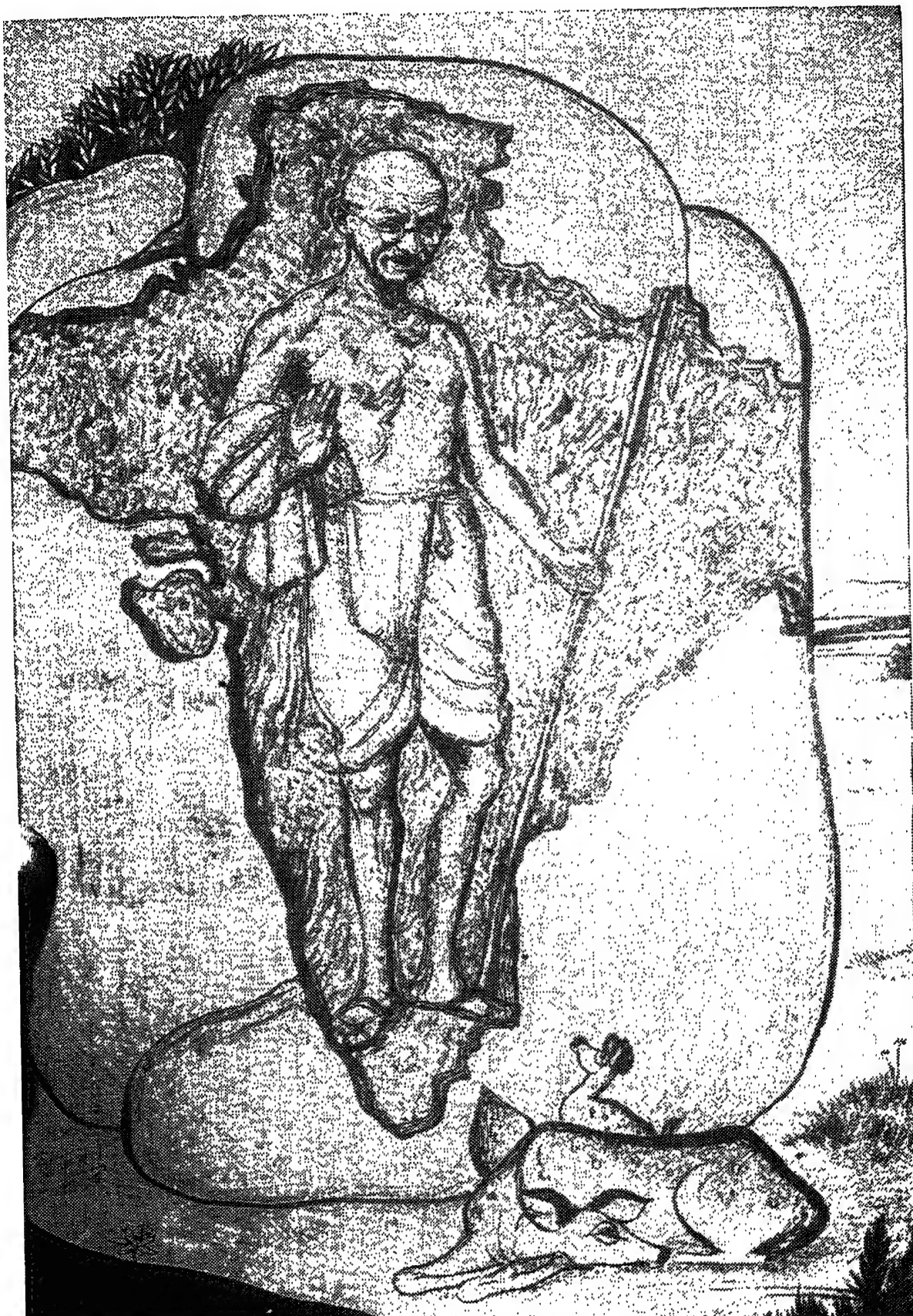
ప్రేమమూర్తి

~~~~~

చిత్రకారుడు : శ్రీ హెచ్. వి. రామగోపాల్.

మహాభినిష్క్రమణము

‘బాపూజీ అమర్ హోగయే’
దేవతలలోకలిసిన దివ్యపురుషుడు

ఆయన పాపములు, నిత్యజీవనము మొదలయినవియే గాంధీజీని యావ
న్యండికి ప్రేమాస్పదునిగ జేసివైచినవి.

వీటన్నిటిని మించి వీటివలె గాంధీజీయందు మరొక్కటి
ఉన్నది. అతి ప్రాచీన కాలమునుండి అహింసా ధర్మబోధకుడు. దాని
నుండి లోకోద్ధారకులలో అగ్రశ్రేణిని అలంకరించినవాడు. భారత
దేశపు చరిత్రలోనే గాక విశ్వమానవ చరిత్రలో గూడ ఆయన యొక
ప్రత్యేక స్థానమును ఆక్రమించినాడు. ఇంతకంటే మహత్తరమైన విష
యము ఏమొకటి గాంధీజీగారికి. ఈ సందర్భమున గాంధీజీ గౌతమ
బుద్ధుని అనుసరించినాడని చెప్పవచ్చును. కొన్ని ఒడుదొడుకులు
సంభవించినను మొత్తముమీద హిందూదేశములో అహింసావాదము
అనాదియింటి నేటి రోజును అభివృద్ధి పొందుచునేయున్నది. వేదముల
నుండి ఉపనిషత్తులవరకు, ఉపనిషత్తులనుండి భగవద్గీతవరకును,
భగవద్గీతనుండి బుద్ధునివరకును, బుద్ధునినుండి గాంధీమహాత్మునివరకును
ఈ అహింసాసిద్ధాంతము నానాటికి ప్రచారమైనది. ద్వారా
రాహిత్యగూర్చుననే భారతీయులు అనాదినుండి ఇప్పటి వరకును
నడుచుచున్నారు. ఆనెలము, వాంఛ శకుంత నిరంతరము కృషిచేయ
మని భగవద్గీత ఉద్ఘాటించినది. ఈ మూత్రములో అహింసా సిద్ధాం
తము శేషని ఎవ్వరనగలరు? “దారిద్ర్యం గలు మిమ్ములకు చిత్రకథ చేసి
నప్పటికిని మీరూ నెన్నరైనను ఇసుమంతియినను కినుక వహించినట్లు
యిన ఆతిథు నా అనుచుగడు కానేర” అని గౌతమ బుద్ధుడు చెప్పి
యున్నాడు. అహింసాసిద్ధాంతమును ఇంతకంటే విశిష్టముగా
ఎవరు వివరించగలరు? అవతర పురుషుడు గాంధీజీ. “నేను ఊహా
ప్రపంచములో విహరించు వ్యక్తిని గాను. క్రిగూరూపకమైనవే నా
ఆశయములు. అహింసా సూత్రము ఋషులకు మాత్రమే గాను.
సామాన్యజనులకు కూడ వర్తించగలరు. క్రూర మృగములకు హింస
నచ్చెడి విధముననే మానవులకు అహింస సహజమైన ధర్మము” అని
చెప్పియున్నాడు. భగవద్గీతనుండి గౌతముడు, గౌతముని తరువాత
గాంధీజీ ఈ అహింసాధర్మమును వివిధముగ సిద్ధాంతీకరించినది గమ
నించవచ్చును. అందుచేతనే మానవోద్ధారకులలో గాంధీజీ ఒకడని
మనవిచేసియున్నాను.

మానవచరిత్రలో ఒక విషమదశ జరుగుచున్నది. విభేదముల
పరిష్కారమునకు యుద్ధసాధనమును వర్జించి గాంధీజీ బోధించిన
అహింసాతత్వమును అవలంబించనియెడల మానవజాతికే ముప్పు వాటి
ల్లక తప్పదు. యుద్ధమువలన న్యాయము, ధర్మము సిద్ధించజాలవని
ప్రజలు గుర్తించవలసియున్నది. అమెరికాదేశపు సుప్రసిద్ధ మతా
చార్యుడు డాక్టరు హోమ్స్ ఇటీవల ప్రసంగించుచు లోకములో
కంటే గత్యంతరము లున్నవనియు, అవి ఆటంబాంబు ఒకవైపు, గాంధీ
మహాత్ముడు మరొకవైపుగా కనిపించుచున్నవనియు, ప్రజలు ఈ
రెంటిలో ఒకదానిని కోరుకొనవలసియున్నదనియు చెప్పియున్నాడు.

మానవజాతి ఈ ప్రశ్నకు సమాధాన మివ్వవలసియున్నది.
గాంధీజీయొక్క అహింసాసిద్ధాంతమును అవలంబించక ఆటంబాంబు

లకు సుముఖత చూపించేడి పక్షమున ప్రపంచములో మానవజాతికి
వినాశము తప్పదు.

కాబట్టి గాంధీమహాత్ముడు ప్రస్తుత మానవ చరిత్రలో ప్రధాన
మైన వ్యక్తిగా పరిగణించవలసియున్నది. భూమిపైనుండు ప్రాణికోటి
యావత్తును ప్రళయమునకు గురికానీకుండుటకు ఆయన అహింసా
మార్గమును జనులు ఆమోదించి అనుసరించకతప్పదు. పశుప్రాయత
వలన ప్రయోజనము లేదు. ఇప్పుడిప్పుడు ఈ విషయమును ప్రపంచ
మంతటను గుర్తించుచున్నట్లు గోచరించుచున్నది. అహింసాసాధనమే
ఏకైక మార్గమని తెలిసికొనుచున్నారు. ఐక్యరాజ్య సమితిలో నేడు
పొడనూపుచున్న సంకుచిత పరస్పర ద్వేషములు మానవవివాదమునకు
దారితీయగలవు.

ఈ సందర్భములలో గాంధీజీ హిమవత్పర్వతము వలె నిలిచి
సుభిక్షమైన మార్గమును సూచించియున్నాడు. గాంధీజీని ముందు
యుగముల జనులు మానవోద్ధారకుడుగ స్మృతిలో నంచుకొందురని
చెప్పవచ్చును. స్వరాజ్యమును సమకూర్చిన మహానాయకుడుగా కాక
పోయినను, ఋషిగా కాకపోయినను, బుద్ధుడు, క్రీస్తులవంటి లోకో
ద్ధారకుడుగా మాత్రము ఆయన చిరంజీవి కాగలడు.

గాంధీజీమరణమును ఏనుక్రీస్తుమరణముతో అనేకులు పోల్చు
చున్నారు. రెంటిని కొంత పోలిక లేకపోలేదు. కాని
వ్యత్యాసముకూడ ఉన్నది. అనాటి యూదుల జాతీయతత్వమును
ఏనుక్రీస్తు ఎవరూ వలసినప్పటికిని. ప్రథమమున జాతీయవాదిగా
ప్రారంభించి ఆయన క్రమముగ విశ్వమతానుయాయిగా మారాయుండెను.
Kingdom of God అను సిద్ధాంతమును సృష్టికరించి దాని ప్రచార
మునకు పూనుకొనియున్నాడు. తమ సంకుచితజాతీయతత్వముతో ఏకీ
భరించనందున యూదు లాయనను తిరస్కరించిరి. చివరకు శిలువపై
మరణించవలసినవైచెను. అదేవిధముగ గాంధీజీకూడ సంకుచితహిందూ
జాతీయతత్వముతో డీకొనవలసినవైచెను. ఉదారబుద్ధితో యోచించినట్లు
యిన గాంధీజీహంతకుడు దేశవిభజనమును ద్వేషించుచు, ముస్లిములకు
ఉచితమైన పద్ధతిలో బుద్ధివైపుక పక్షపాతము చూపుచున్నాడని
ఆగ్రహించిన సంకుచితహిందూజాతీయతత్వప్రతినిధియని చెప్ప
వచ్చును. వీరి దృష్టిలో హిందువులు కానివారందరూను అన్యదేశీ
యులే. హిందూదేశ మనగా హిందువుల రాజ్యమే యని వారి భావము.
ఈభావమే గాంధీజీని తీవ్రముగా ప్రతిఘటించి తుట్టుతుడకు ఆయన
అనువులను గ్రోలింది. క్రీస్తును అధికసంఖ్యాకులగు యూదులు తిరస్క
రించిరి. కొలదిమందిమాత్రమే ఆయనను అనుసరించి శిష్యులయిరి.
గాంధీజీని అట్లుగాక దేశమందరి జనబాహుళ్యము అనుసరించినది.
బహుళాలదిమందిమాత్రమే ప్రతిఘటించిరి. ఇదియే ఉభయుల విష
యములో నున్న వ్యత్యాసము. వీరిలో మరొక భేద మున్నది. క్రీస్తు
వలె గాంధీజీ కేవలము మతప్రకటకమాత్రమే కాదు. ముగ్ధులుగా ఆయన
రాజకీయవేత్త జాతీయోద్యమములనునే సత్విఅహింసాసిద్ధాంత

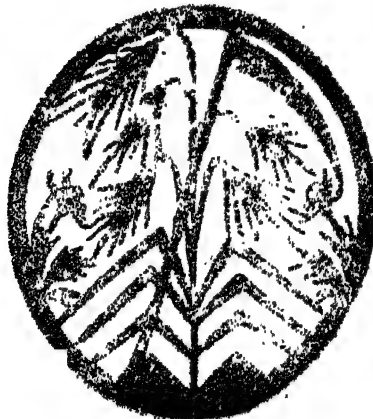
ములను బోధించినాడు. భారతీయజాతీయతత్వమును గాంధీజీ ఆమోదించినాడు. యూదుల జాతీయతత్వమును క్రీస్తు తిరస్కరించినాడు. అంతర్జాతీయసంఘర్షణలకు అహింసామార్గమును అవలంబించి గాంధీజీ దానికి బద్ధమయిన జాతీయోద్యమమునకు బోహదమిచ్చియున్నాడు. అందువలన గాంధీజీ రాజకీయనూత్రములు మనకు కాశ్వతమగా మనమన నిలిచిపోగలవు.

గాంధీజీ మనకు స్వాతంత్ర్యమును సమకూర్చినాడు. ఆ స్వాతంత్ర్యమును మనము నిలబెట్టుకొనవలసియున్నది. ఆయన భావించిన పద్ధతిలో రాజ్యమును నిర్మించి నిర్వహించవలసియున్నది. కాబట్టి అందుకు మన ప్రస్తుతకర్తవ్య మెది? గాంధీజీ తననిండుజీవితమును దేశమున కర్పించి, ప్రాణముల నాహుతిచేసియున్నాడు. మరణావస్థలో మందులను కొరలేదు; నీరసత పొందలేదు. చిరునవ్వుతో ప్రాణత్యాగము చేసినాడు. ఇక మన విషయ మేమి? మన విభుక్త ధర్మ మెయ్యది? పేదరైతుమొదలు మహారాజువరకును భారతీయులందరు ఏకమై నైతికశక్తిని గ్రహించి మతవిద్వేషములను నిర్మూలించవలెను. అదియే మన ప్రస్తుతకర్తవ్యము. ఆదిమంషియు ఈ మతోన్మాదమే మన దేశమునకు అర్హములను తెచ్చిపెట్టినది. పరదేశ ప్రభుత్వ ముండుటవలన ఇంతకాలము మనలో సురయైన రాజకీయ వాతావరణము లేకపోయినది. దీనికి ఫలితమే ఈ మతవిద్వేషము. ఈ ఉన్మాదమును ఇటీవల మన శత్రువులు ప్రత్యేకించి రెచ్చగొట్టియున్నారు. ముస్లిముల మతద్వేషమునకు బ్రిటిషుసామ్రాజ్యవాదులే మూలకారకులని మన మెరుగుచుము. ఈ రెండు మతద్వేషములకు లోనయినవారు తారస్థినిపుడు రక్తవారిగులు ప్రవహించుటలో ఆశ్చర్యములేదు. ఇప్పటికైనను హిందూముస్లింజాతీయవాదులు పరస్పరమైత్రితో మతద్వేషములను శాశ్వతముగా త్రొక్కివేయరాదా? హిందువులలో మాత్రము కులాభిమానము, కులద్వేషము అతిశయించుట లేదా? దక్షిణదేశములోని కులన్మాదులు ఈ కులతత్వమును మరచిపోగలరా? ఉత్తరహిందూస్థానములోని మతద్వేషులలో పరివర్తన కలుగగలదా?

మన దేశములో నున్న విద్వేషములు చాలనట్లు రహస్యదేశము నుండి మరొక నూతనజాత్యమును తెచ్చుకొన్నాము. నా దృష్టిలో కమ్యూనిజముకూడ ఒకవిధమైన మతోన్మాదమే. ప్రపంచమందలి కార్మికుల నందరిని ఏకముచేసి తిదితరులైన బోరాటమును సాగించుటయే కమ్యూనిజమయొక్క పరమలక్ష్యము. ఐక్యరాజ్యసమితిలో మన మిప్పుడు చూచుచున్న దేది? కార్మికవిషయములో అచ్చట ప్రదర్శితమయిన గొడవలనుబట్టి అక్కడకూడ అంతర్జాతీయవిద్వేషములున్నట్లు కనిపించుచున్నది. అచ్చట బలప్రధానమైన రాజకీయములు విజృంభించుచున్నవి. కులతంత్రములకు తప్ప న్యాయమునకు అవకాశమున్నట్లు తోచదు. దేశములన్నియు కొన్నిముతాలుగా విడివిడి ప్రజల జీవితములతో చెల్లాటలాడుచున్నారు. దీనివలన సంభవించే ఉపద్రవములనుగాని, ఫలితములనుగాని వారు గుర్తించుచున్నట్లు తోచదు. లేదా, స్వలాభముకొరకు అన్నిటిని నిర్లక్ష్యము చేసి దేశనిక్షయము వెనుదీయరనియైనను భావించువలసియున్నది. ఐక్య రాజ్యసమితిలోని ప్రతినిధులు శాంతి, న్యాయము, ధర్మము మొదలైనవాటితో ప్రసక్తి లేనట్లు ప్రవర్తించుచున్నారు.

నానాజాతిసమితివలె ఐక్యరాజ్యసమితికూడ నిర్ణయమైపోకుండుటకును, పరిపూర్ణదశ సిద్ధించుకమునుపే మానవజాతి అంతమొందకుండుటకును ఒక్కటే మార్గ మున్నది. ప్రపంచములోని దేశములన్నియు గాంధీమహాత్ముని ప్రణాళికను అవలంబించుటయే అవకాశమార్గము.

గాంధీమహాత్ముని ఉపన్యాసములను, రచనలను పవిత్రగ్రంథములుగా మనము పరిగణించవలసియున్నది. ఆయన బోధలను మనము అనవరతము హృదయములో పదిలపరచి మననముచేయుచు ఆచరణలో పెట్టుటకు ప్రయత్నింపవలెను. మనలో ప్రతిస్పృహయు తనదేశమును గాంధీజీఆదేశములప్రకారము సంస్కరించుట అత్యంతావసరము. ఈ మార్గమునతప్ప ఆయన మనకు ప్రసాదించిన స్వాతంత్ర్యమును మనము నిలబెట్టుకొనలేము. ఈవిధముగాగాక మరొకమార్గమున భారతీయులను గాంధీజీ ఆభిలషించిన సామాజ్యములో ప్రవేశపెట్టజాలము.

రెండు మంచిపనులు

★
శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతం

ఈ మాసములో కొంచెము జెనుకముందుగా రెండు కుభవార్తలు వినబడినవి. ఒకటి : ఆంధ్రుల లెల్లెడల సలుపబూనిన శ్రీ పీఠేశ లింగముపంతులుగారి శతవార్షికోత్సవము ; మరియుకటి : మద్రాసు ప్రభుత్వము వహింపనున్న సమస్తపాఠ్యగ్రంథప్రకటనబాధ్యత.

ఆంధ్రప్రజాభ్యుదయమునకై తమ సర్వస్వమును వినియోగించిన మహామహులలో శ్రీ పీఠేశలింగముపంతులుగారు ప్రథమ గణ్యులు. పేరుకొని కరడుగట్టిన సాంఘికదురాచారముపేరీ కశ్య లము నంతను కరగించి, ట్రాన్సును చేసి, నిర్మలజీవితప్రసారమునకు వారు తలపెట్టిన సంఘసంస్కారోద్యమము ఎంత మహత్వము గల కార్యమో తత్ఫల మనుభవించు నేటి ప్రజలకు అనుభవవేద్య మైనది. సారస్వతప్రపంచములో వారు సాగించిన ఉద్యమము అంతకంటెను మహత్వసంపన్నమైన మరొక మహాకార్యము. చాలవరకు వారి చేతిలో ఈ రెండు ఉద్యమములును పరస్పరశ్రయములుగనే నడచినవి. వారి వ్యాసములు, ప్రహసనములు, కథలు లోనగు చిల్లర వాఙ్మయ మంతయు దురాచారనిరసనార్థమే వెలువడినది. వారు తాము చేయదలచిన సదుపదేశము లన్నియు ఆ రచనలలోనే వాఙ్మయ గానో, వ్యంగ్యముగానో చేసిరి. మరియు, ఆ రచనల కన్నిటికి విషయా భూతముగా ప్రత్యక్షగోచర మగుచున్న తత్కాలసంఘప్రవృత్తియే స్వీకరింపబడుటచేత విషయము, రచనయు నొండొంటికి పోవకము లైనవి. ఆ రచనల కన్నిటికి వాఙ్మయమున నుత్తమస్థానము లభించు ననిగాని, వాని యునికి శాశ్వతముగ ననిగాని పంతులుగారి రెన్న డును ఆశించియుండరు. తాత్కాలికప్రయోజనాపేక్షచే నిర్మితమైన యే వాఙ్మయమునకైనను అదియే స్థితి యని వారిరుగకపోరు. కాని, ఒక్కొక్కయెడ విషయప్రాధాన్యము నతిక్రమించి తైలీసౌంద ర్యము నెగడినచోట, తాత్కాలికప్రయోజకమైన సాహిత్యము గూడ ఆ సుందరతైలీని బట్టి శాశ్వతమే యగును. తైలీరామణీయక ముతో పాటు విషయముగూడ సార్వకాలిక మయ్యెనేని, ఆ వాఙ్మ

యమునకు ముదిమియు, చావును ఊడవు. పంతులుగారి వచన వాఙ్మయములో ఈ రెండు జాతులును గలవు. కవుల చరిత్ర, స్వీయ చరిత్ర, రాజశేఖరచరిత్ర మొదలైనవి తెనుగువాఙ్మయ మున్నంతవరకు ఉభయగుణప్రాధాన్యమునుబట్టి విస్తరింపరానివి. మరి, పైని పేర్కొన్న ప్రహసనాదులు తైలీనిబట్టిమాత్రమే యెడనెడ దర్శింప దగినవి. పంతులుగారి సమగ్రగ్రంథసంపుటములు పదింటిలో మూడుపంతులు పైగా వచనరచనలే. ఆ వచనబాహుళ్యమే వారికి 'గద్యత్కన' యను బిరుదమును సంపాదించి పెట్టినది. వారికి పూర్వ మునగాని, పరమున నేటివరకుగాని అంత విరివి గల వచనవాఙ్మయ నిర్మాత ఆంధ్రమున లేడు. ఈ ఘనతనుబట్టియే ఆధునిక వాఙ్మయ యుగమును 'పీఠేశలింగయుగ' మని కొందరు పేర్కొందురు. యుగ ప్రవర్తకత్వమున కేమిగాని, ఆధునిక వాఙ్మయమునందలి పద్ధతికవితకు శ్రీ తిరుపతివేంకటేశ్వర కవులును, వచనభాగమునకు శ్రీ పీఠేశ లింగముపంతులుగారును ప్రథమాచార్యులని చెప్పటకు నెట్టి సంది యము నుండగూడదు.

మొదట ఆధునికవచనవాఙ్మయమునకు మంగళాచరణము చేసిన మహానుభావుడు పరమస్తు చిన్నయమూరి. ఆయన తలయెత్తు నాటికి, మన భాషలో విద్యార్థులు ఆధునిక పదితల ననుసరించి పాఠ్యగ్రంథములుగా చదువుకొనదగిన వాచకములు లేవు. మన సంప్ర దాయమును బట్టి బాలరామాయణము, శతకములు మొదలయినవి ప్రారంభదశలోను, గజేంద్రమోక్షము, రుక్మిణీకల్యాణము మొదలైనవి ఆ తరువాతను సాహిత్యవాచకములుగా పాఠశాలలలో చెప్పెడువారు. ఆ పద్ధతిలో నొకవిధమైన మేలు లేకపోలేదుగాని, అది యీ కాల మునకు అక్కరమాలినదిగా పరిగణింపబడినది. అందుచేత ఆంగ్లేయ విద్యాధికారులు తమ దేశమందలి విద్యాబోధనసంప్రదాయాను సారము ఇచ్చటను సుకుమారబుద్ధులైన బాలురకు భావనోద్దీపనమును గల్గించుచు, చక్కని, వచనరచనకు అనువైన తైలీని అలవరచగల వాచకములను దేశీయపండితులచే వ్రాయింప తలకొనగా, నీతి

చంద్రిక యనెడి ఉత్తమఫలము లభించినది. అనగా ఈ వచనకావ్యము అనాటి తెలుగువాచక మన్నమాట. అనాడే కాదు, ఈ నాటికిని అది వాచకమయ్యే ఉన్నది. కాని, యితరవాచకములు ఒకటి గెండు ముద్రణానృత్తులతో అస్తమించుచుండగా నీతిచంద్రికమాత్రము ఎన్నటికిని ఆరని జ్యోతిగా వెలుగుచున్నది. దీనికి కారణము అందు గల కావ్యగుణ సంపద. ఆంగ్లమునగాని, సంస్కృతమునగాని పిట్ట కళలను అంతరసవంతముగా, అంత హృదయంగమముగా చెప్పిన వచనకర్త యింకొకడు లేడు.

శ్రీ వీరేశలింగం పంతులుగారు

చిన్నయనూరివలెనే వీరేశలింగము గారును ప్రభుత్వము వారి పాఠశాలలో తెలుగుపండితుడే. కావుననే నీతిచంద్రికలోని పరిశిష్ట భాగములగు సంధివిగ్రహములను ఆయన ప్రయత్న పూర్వకముగా పూర్తిచేసి చిన్నయనూరియంతవాడయ్యెను. కాని నిసర్థలలితమును, సరళాతిసరళము నగు వీరేశలింగముగారి కైగికి అది మూత్రము దృష్టాంతము కాజాలదు. వారి వచనరచనాస్వాదము చేయగోరువారు రాజకీయరచరితారులను ఆశ్రయింపవలసినదే. అంతదూర మేలకి పంతులుగారు వ్రాసిన చిన్న తరగతుల వాచకములలో గూడ ఆ స్వాదప్రభుత్వమే లభించును. గద్యశిక్షన అయిదు, ఆరు, ఏడు తరగతులకు వాచకములు వ్రాయబూనట మహాభాగ్యప్రవచనముచేయు పండితుడు శబ్దమంజరిని గూడ పాఠము చెప్పటవంటిది. చిన్న పనియని ఈసడింపక, విద్యాశ్రేయమును గోరి, ఆయన ఆ వాచకములను వ్రాయదలకొనెను గావుననే, అనాటి విద్యార్థులు పాఠశాల

వయోబుద్ధులకు అనుగుణమైన భాషను, విషయమును సముపార్జించు కొనగలిగిన భాగ్యశాలు నైరి.

వానితరువాత లెక్కపెట్టుటకే వీలులేనన్ని వాచకములు ఊరూర వెలసినవి. ఈ జాతిలో నొకటియు పంతులుగారి వచనరచనలతో సాటిరాను సరికదా, దానిని చదివెడు బాలరకు ఉపకారకమును కాజాలకపోయె ననుటలో అతిశయోక్తి యేమియు లేదు. ఈ దుస్థితికి మొదటి కారణము వాచకకర్తలు వచనరచనాకాశలము గలవారు కాకపోవుట. గంపవది: పిల్లల చిత్రప్రతికి అనుగుణమైన విషయసంగ్రహమును, భాషావివేచనయు లేకపోవుట. వీరు సాహిత్యపరులే కావచ్చునుగాని, వారి సాహిత్యములో ఏ పాలు ఏ మాత్రము ఏ తరగతికి వినియోగించవలెనో వివేచించినవారు కారు. నేను అనేకవాచకములను ఈ దృష్టితోనే చూచుట తలపించినది. అన్నింటను ఇంచుమించు ఇదే భావము. ఆయిదు తరగతివాచకము నకు, ఏడవతరగతి వాచకమునకు కళలలో కొత్తదనములేదు. సాహిత్యములో భేదమే కానరాదు. ముక్కుపచ్చువారిని పసిపిల్లలకు నీతి పాఠము లను నెవమున సాత్విత్వమునుగూర్చి వ్రాసిన వాచకములు గలవు. మహాపురుషుల జీవితములు అనుషేర శింకరాచార్యజీవిత సంగ్రహము, ఆత్మైతిమరస్థాన మొదలగు చుట్టపడనాపాదకములైన వ్యాసములు గలవు. ౧౯౦౦ లో ఆవిర్భవించిన ద్వంద్వ ప్రభుత్వములో స్థానికపరిపాలన ప్రబుద్ధుల ముగుటయు, విద్యా శాఖ స్థానికస్థల పరమగుటయు కాణములుగా ఈ యుగాచకము సుమారు ౨౫ ఏండ్లంకియు జరుగుచున్నది.

ఇంతవరకు మన భాషల పేలు కొరవ ప్రభుత్వము కాక పోజిట్టి ప్రభుత్వవిద్యారాజులైన భాషావిషయకమైన గుర్తెను ఇంచు కై నా కన్నెత్తి చూపలేదు. ఇక నెప్పుడు మన పరాధీనత తొలగినది గనుక, ప్రభుత్వమే ప్రజలు, ప్రజలే ప్రభుత్వము అనుకొనదగిన కాలముయము వచ్చినదిగనుక, ప్రజాప్రతినిధులుగా ఆధికారనిర్వహణముచేయుచున్న ప్రముఖులు ప్రజాజీవితమునకు సంబంధించిన ఏ యంశమునైనను ఉదాహరిస్తే యుండుటలగు; ఉండుటయు తగదు. ప్రజాజీవితములో ఆత్మంతాగ్రహమైనది విద్యావ్యాప్తి. ఆ విద్యాభ్యసము ముత్తభాషావిద్యారాజుగవలసియున్నదిగనుక, మాతృభాషాశ్రేయమునకు విద్యాభ్యాసాధికారి విక్రీణి యభినిశ శము గలవాడై యుండునని వేరే నొక్కిచెప్ప బవిలేదు. ప్రభుత్వమునకు మన భాషావిషయములో అట్టి యభినివేశము కలిగిన దని చెప్పటకు అనేకనూచనలు కొనవచ్చుచున్నవి. ఇదిలో ఈ ప్రాథమిక గ్రంథములు వ్రాయించుట ఒకటి. ప్రభుత్వమునకు కలిగిన ఈ సత్సంకల్పము పత్రికలలో చదివినవోకనే, అదివరకే మనములో మెలగుచున్న వీరేశలింగముపంతులుగారి సంస్కృత మరీకొంత ముఖ్యతరమై, చిన్ననాడు మేము చదివిన ఆయనవాచకములకు, మన మా పిల్లలు చదువుచున్న వాచకాభాషములకు గల వ్యత్యాసము

అకస్మాత్తుగా యుడితిస్ఫూర్తి నొంది, “ఈ సమయమున ఆయనయే జీవించియున్నచో ఈ భారము నెంత అనాయాసముగా వహించి యుండునోకదా!” అనెడి వ్యర్థపు తలపోతలోనికి దింపినది. ఇది యొక అవివేకమైన భ్రమయే అయ్యి, ఆ తలపుమాత్రము అగ్రసంకల్పము కాకపోదు.

చిరకాలము నిద్రాణమై యుండి, పరతాడనశీలనామలచే నైనను కన్ను విప్పియు, లేచి నవయాడలేని మన జాతీయప్రతిభను కొంచెముకొంచెము తప్పుటడుగులు వేయించుటకైనను చేయూత నిచ్చిన ఉద్యమములు కొన్ని పంతులుగారి కాలములో ప్రవర్తించినవి. వానిలో పెక్కింటికి వారి తోడ్పాటు ఎంతో కలదు. నేటికి ఆ జాతీయప్రతిభను తీవ్రవేగముతో పగులుతొత్తింపవలసిన నూతనోద్యమములు కొన్ని రూపము దాల్చుచున్నవి. ఆనాడును ఈనాడును ఈ యుద్యమములో ముఖ్యమైనది విద్యావిధానసంస్కరణము. ఇప్పుడు జరుగబోవు ఈ సంస్కారమునకు మన జాతీయవిజ్ఞానచరిత్రలో ఇది రెండవ దశ. ఈ రెండవ దశప్రారంభమున ప్రథమదశా ప్రసర్తకులను స్మరింపటయు, వారు వేసిన బాటలను సమయోచితముగా చక్కజేయుటయు అవశ్యకర్తవ్యములు గనుక, అప్రతిరోధముగానైనను శ్రీ వీరేశలింగముజయంతి ప్రభుత్వము తలపెట్టిన విద్యా సంస్కరణకు ప్రస్తావనగా జరుగబోవనున్నదేమోయని నా కొక భావన కలిగినది. అందుచేతనే యీ రెండును ఈ మాసములో నేను విన్న శిభవాద్దలు అని మొదట పేర్కొంటిని.

ఈ రెండును ఉద్విప్లవప్రదములు కావలె నన్నచో, ప్రజలును, ప్రభుత్వములును అకుంతితిబీక్షతో, అనంద్యమైన కార్యక్రమమునకు పూనువలెను. మనలో ఉత్సాహ మున్నంతగా కార్యసాధకత ఉండుట అరుదుగనుక, ఇవి యనుకొన్నట్లు కొనసాగునా ఆను సంఘేహముతో ఈ మాట లంటిని. జయంతిని ఊరూర జరుపవలెనని తహతహపడుచున్నారు. వారివారి శక్తిని, అవకాశమును బట్టి ఆయాచోట్ల ఉత్సవములు జరుగవచ్చును. కాని, అదంతయు వేడుకగా, వినోదముగామాత్రమే పరిణమించగూడదు. వీరేశలింగము గారు మరల ఆంధ్రదేశమున ఆవిర్భవించిరేమోయని అనిపించు నట్లుగా వారి వాఙ్మయమునంతను పునరుద్ధరణమునకు దెచ్చి, ఆ సాహితీమూర్తిప్రతిభింబములను ఊరూర నెలకొల్పవలెను. ఇది వ్యయప్రయాసలకు లోనగు కార్యమే యైనను, ఆంధ్రులు చూపుచున్న నేటి యీ ఉత్సాహమునంతను ధనసంపాదనముఖ్యమునకు మరల్చినచో సాధింపబడకపోదు. పంతులుగారి వచనరచనాశీర్షములను గ్రూలి పుష్టినొందవలసిన యావశ్యకత నేటి విద్యార్థిలోకమున తంతో కలదు. విద్యార్థులకే గాదు, పెద్దల మనుకొనుచున్న రచయితలకును గలదు. మనము ఆ కొరత తీర్చుకొనుటయే వీరేశలింగము గారి నామజ్ఞాపక ఫలము.

2

ఇక ప్రభుత్వమువారు సంకల్పించిన పాఠ్యగ్రంథముల సంగతి. ప్రస్తుతివిద్యావిధానములో ఏదో లోటున్న దనియు, ఏవో మార్పులు కావలె ననియు చాలసంకల్పములనుండి ప్రభుత్వమే అందోళన చెందుచున్నది. కాని, ఆ లోటు ఇట్టిదని స్పష్టముగా నిర్దేశించుటగాని, ఆ మార్పు ఇట్టిదని నిర్దేశముగా నిరూపించుట గాని యంతవరకు బయటలేదు. ఏవో అలతియలతిమార్పులు అప్పుడప్పుడు జరిగినను, అవన్నియు తత్వోపమును గ్రహింపక బాహ్య లక్షణములనుబట్టి రోగి కిచ్చు ఔషధములవలె నిష్ఫలము లైనవి. మన విద్యావైతలలో ఈ రోగనిదానము చేయగల మహామహులు లేకపోలేదు. వారి ప్రతిభయు రాజించకపోవుటకు కాగలుగు నిష్పటిదనుక మనల నెచిపెట్టిన పరాధీనర. ఇప్పుడా ప్రతిబంధకము లేదుగనుక, జాతీయవికాసపర్యాయముగా మన ప్రభుత్వము ఏ సంస్కారమైనను చేయవచ్చును; నిట్టి మార్పులైనను కొని రావచ్చును. ఆ సంస్కారములు వైపై పూతలతో సరిపెట్టరాదు. పునాదులనుండియు వ్యభిన్నమైన నిర్మాణము జరుగవలసినదే. అందుకై యెంత ధనమైనను ప్రభుత్వము వెచ్చింపవలసినదే.

చాలసంస్కృతి నర్తించు రంగమువలె, సుందరిన ప్రాథమిక పాఠశాలలలో దేనిని చూడబోయినను, మన దేశములో, కళావిహీనమున, జీరహితమునై వెలసెలబోవుచునే యుండును. కొన్ని పెద్ద పట్టణములలో గల యూరపియనుల ప్రాథమికపాఠశాలలలోనికియి చూచితిమేని, మనవానిలోని దైన్యము అందులో కానరాకపోవుటయే కాక, ఆనందోత్సాహములు నెల్లి విరియుచుండును. ఈ తారతమ్యమును గుర్తించియే తను పిల్లలను చిన్ననాడే నిస్తేజస్కులను జేయ మనసుగొల్పుని కొందరు గృహస్థులు ఆ యూరపియకొ పాఠశాలలకు పంపుచున్నారు. వ్యక్తిగతముగా ఇది యే కొంతమందితో లాభదాయకమే అయ్యును, సమిష్టిమీద జాతీయమాత్రము దౌర్భాగ్యమే అగును. ఆ బడులలో ఇంగ్లీషుభాషకే ప్రాధాన్యము; మన భాషకు ఉండు నది నామమాత్రస్థితి. కాని, ఆ యుపాధ్యాయులలో, ఆ వాచకములలో, ఆ బోధనాపద్ధతులలో ఏమి రహస్య మున్నదోగాని, ఆ పరభాషనునైతేను మన పిల్లలు శిశు యేడాదిలో చక్కగా చదువుట, వ్రాయుట, మాటలాడుట నేర్వగలుగుచున్నారు. ఎన్నడును చెవిని బిడని క్రొత్తమాట చెప్పినను వర్ణక్రమము చెప్పగలుగుచున్నారు. ఇక మన బడులలో మన భాషకే ప్రాధాన్య మున్నను ఏ పిల్లనిక్కిని చక్కని వర్ణక్రమముగాని, వ్రాతగాని రాదు. ఈ వర్ణక్రమలోపము వి. ఏ. సరీక్షకు పోవు విద్యార్థులకును గలదు. వింతయేమి? పునాదిలో లేని గట్టితనము పై యంతస్తులో నెట్లు వచ్చును? నిజమునకు మన భాషావర్ణక్రమము స్వరశాస్త్రం(Phonetics) సమృత్తమైనది. ఇంగ్లీషుభాషావర్ణక్రమము అంత నిర్దుష్టముగాదు. ఐనను దాని దశ

యట్లును, మన భాష దుర్బల యిట్లును ఉండుటకు కారణ మేమి? ప్రభుత్వము దీనియొక ప్రభుత్వమిట్టిని లగ్నము చేసినగాని వారు తలపెట్టిన సంస్కారములు ఫలవంతములు గావు. కందువది: మన భాషకు మొన్నటిదనుక ప్రభుత్వప్రణాళికలో సవరితల్లి భాష (second language) యని పేరు. నిన్నటితో ఆ న్యూనతకూడ తొలగిపోయినదట! ఇప్పుడు. ఇక మాతృభాష మాతృభాషగానే సాధకము కానున్నదిగనుక, ఆ సాధకత కేవలవ్యావహారికముగనేగాక పౌరసాధకముగనూడ సుంపడలెను. ఆ దృష్టితోనే విద్యా ప్రణాళిక సంతకు పునర్నిర్మాణము చేయవలెను. ఆ నిర్మాణములో మాతృ భాషాపరిజ్ఞానసంపాదనము నిర్దుష్టముగా మాత్రమేగాక సులభముగను, సుఖప్రదముగను కూడ సుండునట్లు చేయవలెను. ఆ పరిష్కాసము సాఫ్తేజికాన్వాయమున ఉన్నతవిద్య పూర్తియగునాటికి సమగ్ర మగునట్లు చూడవలెను. దేశచరిత్ర, భూగోళము మొదలగు భాషేతర పాఠ్యములలోగూడ విషయప్రాధాన్యముతోపాటు భాషాప్రాధాన్యముకూడ పోషింపవలెను. భాషావాచకములలో సాహిత్యముతో పాటు శ్రద్ధతో గమనింపదగిన అంశ వింకొకటి కలదు; అది పాఠ్య విషయమునకు (subject matter) సంబంధించినది.

ఒక జీవియొక్క ఆత్మీయతాభివృద్ధిలో (development of personality of an individual) భావనాశక్తి, మనోవికాసము, బుద్ధియోజనయు నొకదాని తరువాత నొకటి అలవడదగినవి. ఈ చిత్తభివృద్ధిములను క్రమముగా బాల్యయాసనకామరములలో పరిపాక్షింపములు కావలెను. ఈ ధర్మము ననుసరించి ప్రాథమికవిద్యలో బాలబాలికలకు భావనాదీప్తియు, మాధ్యమికవిద్యలో మనోవిద్యుత్తియు, ఉన్నతవిద్యలో మేధాపటిమయు కలుగునట్లుగా ప్రణాళికను ఏర్పరచి, తదనుగుణములైన పాఠములనే వ్రాయించవలెను. అంశే కాని, కలగూరగంపగా ప్రయోజనరహితములైన యేవో కథలను, వ్యాసములను సంపుటికరించి, వాచక మని పేరు పెట్టినంతమాత్రమున వాని పఠనము సాధకము కానేరదు. అట్లే మరియు నీతిపేర, మతము పేర ఏవో కొన్ని పాఠము లుండవలె నను తలపున పెద్దలకే అగమ్య గోచరములైన ఉపదేశములతో తేత బుద్ధులను బాధింపరాదు. ఒకవేళ మతభోగి ఆవశ్యకమే యైనచో, ఆ యుపదేశములను వినుటకును, ఆచరించుటకును వారికి యుక్తవయస్సు వచ్చిన పిమ్మట ఆ పని తలపెట్ట వచ్చును.

బహిశాసాభాగము నుజ్జగించి, ఆముష్మికమునకునై ప్రాకులాడుట చిన్నతనమునుండియు ఆభ్యసించుటకు ఏనాడు మన జాతి యారంభించెనో, నాటినుండియే మనము నిర్విర్యులమై సమస్తసంపదలను చేనేత కోల్పోతిమి. నిజమునకు మన మతస్వరూప మట్టిది కానేకాదు. సారములేని ఆ మెట్టచేదాంతము మన పతనమును మనము సమర్థించుకొనుటకై మన మతమునకు కల్పింపబడిన వికృతస్వరూపము. దాని నింతతో వదలుట మంచిది. విహికాముష్మికములు

కెంజిటికిని సమప్రాధాన్య మిచ్చి, నడవడిని చక్కదిద్దుకొన్న జీవితము పూర్ణత్వము నందునుగాని, ఒకదానిని విడిచి కంఠవదలునే సేవించినది భాషాపాము కానేరదు. బాలుర విషయములో మతము కంటెను శీలమునెడ ఎక్కువ శ్రద్ధ చూపవలెను. శీల మనగా పురుష జన్మ సార్థకమగుటకు వలసిన శక్తిసామగ్ధ్యములు, సాహస కార్యములు, దేశశక్తి, పీఠపురుషచిత్తవర్తనము, త్యాగము, విషయవిశేయతలు, సహనము లోనగు సుగుణసంపద కలిగియుండుట. ఈ సుబాధానము సిద్ధాంతోపదేశముగా గాక, భావసామగ్ధికమైన కళాకల్పనలద్వారా నెరవేరవలెను. భావిభారతప్రభిక్షకు కారణమౌతమైన పౌరవర్గమును సృష్టించుటకు అదియే మేల్కరమైన దారి.

ప్రభుత్వము గట్టిగా పూనినచో ఇట్టి ప్రణాళికను సద్ధము చేయించుట, దాని కనుగుణములైన నాచకములు వ్రాయించుట ఏ మాత్రమును కష్టమైన పని కాదు. అరించవలసేగాని రోచిన సహాయము చేయగల సమర్థులు మన దేశమున ఎందరో కలరు.

అటు దాటరాని వ్యాసభట్టము ఏభాషలోని వాచకములు వ్రాయవలెను అనునది. ఏ భాష అటు వికల్పమునకు అగ్గము గ్రాంథికమా, వ్యావహారికమా అని.

సుమారు నలుబది యేండ్లనాడు శ్రీ గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు ప్రారంభించిన భాషాసంస్కారోద్యమము అంతరికాలము గ్రామ్యవాద మనుషేరను, ఆ పేరు న్యూనతాపాతకమని తోచినపిమ్మట వ్యావహారికవాద మనుషేరను మెల్లమెల్లగా సాగి సాగి, నేటికి విక్కిలి ప్రబలమై, సాహిత్య ప్రపంచములో మన భూమిసంతకు చాలవరకు ఆక్రమించుకొన్నది. చారిత్రకముగా దరి నీలన చేసినచో ఈ భాషాస్థాకు కలిగిన బలమంతయు శ్రీ చెట్టిబెళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారు దీనిని ఆహ్వాదించి ఆచరించిన నాటినుండియు అని నెప్పుక తప్పదు. “యద్య దాచరించి శ్రేష్టులై ధైర్యవేత్తల నామ.” నే నెరిగినంతవరకు ఈ వ్యావహారికభాషను కృత్రిమపేరులు లేని నిర్దళకోణతో ప్రదర్శించిన రచయిలు ఇగువులే—శ్రీ రామమూర్తి పంతులుగారు, శ్రీ వేంకటశాస్త్రిగారు. మరె యెవరినైనను ఉండవచ్చునేమో. ఉన్ను చరిత్రకు నిర్విశేషము. చిక్కిన నాది చేతులలో ఈ భాషకు గాలిగంగు శికాలేగాని పువినాన్వయమే లేదు.

ఇక గ్రాంథికభాష యుద్ధరంగమునంప విరమించి, తనకు దక్కిన భూమితోనే సంతృప్తిపడి, దానినే చక్కగా పరిపాలించు కొనవలెనని పాటుపడుచున్నది. నేటిదినక ప్రభుత్వపాదము అధికారశిథిల గ్రాంథికమునకే చక్కచున్నదిగాని వ్యావహారికమునకు చక్కలేదు. పాఠశాలలలోని వాచకములన్నియు గ్రాంథికము లోనే వ్రాయబడుచున్నవి. వానినే ప్రభుత్వము సమర్థించుచున్నది. బద్ధిక్షుడైన వ్యావహారికవాదికూడ పాఠ్యగ్రంథము వ్రాయవలసి వచ్చినపుడు తన మతము మార్చుకొని గ్రాంథికమునకే తలయొడ్డుచున్నాడు.

కాని, వ్యావహారికమును ప్రభుత్వము మనసా నిరాకరించి నట్లును లేదు. ఇది యేకైక్యపునకును మొగ్గలేని అసహాయస్థితియో, లేదా సర్వసమాదరణ మునెడి ప్రభుత్వస్థితియో ఊహించుట కష్టము. లోకమునకు దురవగాహమైన తమ వైఖరిని విస్పష్టము చేయవలసిన తరుణము ఆసన్నమైన దని ప్రభుత్వముకూడ గ్రహించియే ఉండును. “దానినిగాని, దీనినిగాని అధికారరీత్యా నిరాకరించుటకు ప్రభుత్వమునకు ఏమి హక్కు గలదు?” అను ప్రశ్న ఒకటి యున్నది. వాఙ్మయశిల్పనిర్మాతలను “నీవు ఈ భావలోనే వ్రాయవలెను; ఆ భావలో వ్రాయగూడదు” అనుటకు ఎవనికిని వాక్యమర్థ లేదు. ప్రభుత్వమునకే కాదు, దేవునకును లేదు. “నీవు ఈ రాగమునే ఆలపింపవలెను; ఈ కృతినే పాడవలెను; ఇంకొక రాగమును, ఇంకొక కృతిని ఆలపింపరాదు, పాడరాదు” అని ఒక గాయకునకు ఎవరు ఆదేశింపగలరు? ఎవరేని ఆదేశించిన అది పిచ్చితనమో, మరేమో అగును. ఈ ప్రశ్నలో కొంతవరకే సామంజస్య మున్నది. శిల్పసృష్టిని శిల్పముగా ఎవరును నిరోధింపలేరు; కాని, శిల్పము తన ప్రధాన భర్తమైన ఆనందదాయకత్వమేకాక వేరొక ప్రయోజనముగూడ నెరవేర్చుచున్నపుడు, ఆ ప్రయోజనము సంఘమునకు సంక్రమించు నప్పుడు, సంఘము ఉత్పత్తిగామి కాకుండ పరిపాలింపవలసిన బాధ్యత గల ప్రభుత్వము సంఘశ్రేయస్సును గోరి, నిరుపయోగప్రయోజనముతోపాటు దాని కాలేయమైన ఆ శిల్పమునుగూడ అరికట్టవలసి యుండును. ఇనుమునుబట్టి అగ్నికి సమ్యేకబద్ధులు! “ఈ రాగము ఆలపింపు, ఆ కృతి పాడు” అని గాయకుని ఆదేశింపలేముగాని, బూతుకీర్తన పాడవలెను అని కోరగలముగదా! అది బూతుకీర్తన యైనను, భగవత్కీర్తనయైనను సంగీతమునకు గానకళగా ఏమియు లోపము లేదుగాని, ఆ గానమాధుర్యమును గ్రోలుటతోపాటు కీర్తన యొక్క అర్చనము అవగాహనచేసికొను సభ్యులకు కొంతమందికేని ఏకగింపు పుట్టదని ఎవరనగలరు? భారతనాట్యము ఎల్లచో శిరోధార్యమేగదా! ఆ భారతనాట్యప్రదర్శనముకైనను వేశ్యాగణమును వివాహాదికథకార్యములకు పిలువరా దని ఆనాడు వీరేశలింగముపంతులు గారును, ఈనాడు అందరమును నిరోధింపనేల? అట్లే వాఙ్మయ శిల్పము స్వీకరింపదగిన వస్తుస్వభావమును, భాషాస్వరూపమును సంఘసమ్మతముగా, అనగా ప్రభుత్వాదేశానుసారముగా ఉండి తీరవలెను. ఉండునలె ననుటలో ఆసంద్యు లేదు. అట్లు కాని నాడు అనేకవిప్రతిపత్తులు రెలమాపును. ఈ భర్తమునుబట్టియే గాని సంవత్సరములో ప్రభుత్వము తారాశకాంకాదివచ్చిశృంగార గ్రంథములను నిషేధించుట జరిగినది. సంఘశ్రేయస్సు, సంఘక్షేమము అను దూరపుమాట లటుంచి, ప్రస్తుతపాశ్చాత్య ప్రజలకు సంగతే విచారితము. ఇది గ్రాంథికములోనే ఉండవలె నని ప్రభుత్వమువారి ఆదేశము. పతనము, పరీక్ష లిచ్చుట గ్రాంథికములోనే జరుగుచున్నది. ఇంతమాత్రమున మన విద్యార్థులకు గ్రాంథికభాష అబ్బుచున్నదా? ఒకటర తరగతినుండి బి. ఏ. వరకు వారు చదివెడి సమస్తగ్రాంథిక పాఠ్యభాగముకంటె ఎన్ని మడుగులో విస్తృతిగల వ్యావహారికభాషా

వాఙ్మయమును కాలక్షేపము, వినోదముకోసము, ఆనందముకొరకు వారు చదువుచున్నారు. ప్రతినిత్యము దేశభాషాపత్రికలను ఆభిష లోనే చూచుచున్నారు. ఆ బహిష్కరణకును, ఈ బైటిచ్చువున కును భాషావిషయమున అన్యోన్యపోషకత్వము లేదు సరిగదా, విద్యార్థులకు హానియు కలుగుచున్నది. వారు ఎంత కష్టపడి గ్రాంథిక భాషను బడిలో చదివినను, దానికి భిన్నమైన పాశ్చాత్యభాషా వాతావరణములో సంగరించుచుండుటచేత అది గ్రహించుటయు, వ్యక్తముచేయుటయు దుర్లభమై, చాలమంది పరీక్షలలో తప్ప చున్నారు. దీనివలన ప్రభుత్వమువారి రాసించిన పరీక్షాప్రమాణము లును, ఫలితములును వారికి తెలియకుండనే వ్యర్థము లగుచున్నవి.

ఈ కెండిటిలో “వ్యావహారికమునే ప్రమాణీకరింతురు” అను కొందఱు. ఆ ప్రామాణ్యము వచనమును మించి పద్యముదాక పోదు. పద్యకవిత్వము వ్యావహారికభాషలో చెప్పిన కవి యింతవరకు పుట్ట లేదు; పుట్టజేమాకూడ. ఒకవేళ పుట్టునే అనుకొందఱు; పద్య గద్యవాఙ్మయమంతయు నిక వ్యావహారికభాషలోనే అవిర్భవించి, అదే ప్రమాణీకరింపబడి విద్యార్థులకు పోషణయును సహ కొందఱు. అట్టి భవిష్యత్తే అవిర్భవించిననాడు, తొమ్మిది వందల సంవత్సరములనుండి నేటివరకు పెరిగిన మన పూర్వపద్యవాఙ్మయముగతి ఏమి కావలెను? అంతయు పనికిరాని పాతది అను నెవఱును ఒకమూలకు త్రోసివేయ బడునా? లేక, అదియు నిదియు నేర్వవచ్చు నని ఆమోదింపబడునా? కెండిటి ఆమోదించుటలోని దోషము పైని నేను పేర్కొన్న ఇప్పటి దుస్థితిని మరింత యొక్కుచేయును. అనగా పద్యభాగమును బోధించుట కొక పక్షతి; వచనభాగమును కింకొక పక్షతి. కెండిటి కెండు వ్యాకరణములు. సాతదానిని మూలబెట్టినచో అట్టి ఉత్తమవాఙ్మయ మును మనము ఎన్నివందల యేండ్లకు తిరిగి సృష్టింపగలము? తెనుగు దేశములో ఇప్పుడు సుమారు కెండువేలమందికి పైగా కవులున్నారు గనుక, అచిరకాలములోనే నూత్నభాషలో అంత వాఙ్మయమును సృష్టింపగల రనుకొందఱు. ఇప్పటి వ్యావహారికభాషాగమన వేగమును పట్టి చూచినచో నేటిది తేలికటికే పాలి దగుచున్నది. నూత్నసృష్టి యంతయు ఈ శతాబ్దికే సాతబడి మూలకు నెట్టబడు నని ఏల భయ పడరాదు? యుగయుగాలముల ప్రళయమును, పునస్సృష్టియునలె మన భాషాప్రపంచమునకును అల్పాల్పకాలవ్యవధానములోనే ప్రళయ మును, పునస్సృష్టియు వచ్చును కాబోలు! అమంగళము ప్రతిహత మగుగాక! ప్రభుత్వమువారు తమ ధీశక్తిసంతతు వినియోగించి పరిష్కారముచేయవలసిన సమస్య ఇది. దీని నుపేక్షించుటకు పిలువెను.

మన భాషావచనములో పుట్టుకదార్శనమును బట్టి పాతికెట్లు నేటికిని పుష్కలభరితములైయున్నవి; కావున వానిని సరికే వేయ రాదు. కొత్తమొక్కలు దోహదమునుబట్టి వేరు నాటుకొని పెంపుకు వచ్చినవి. వీనిని పెకలించి వైచుటకును పిలువెను. ఈ కెండు కొమ్మల జంటను అంటుగట్టి క్రొత్తకోభయ, రుచియు గల వేరొక యుద్యానమును నిర్మింపవచ్చునేమో సమర్థులైన వనపాలకులు చెప్పు వలెను.

శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులు—వారి సతీమణి శ్రీమతి ఆదిలక్ష్మమ్మగారు.

TINY DROPS OF WATER

Make the mighty

RIVERS FLOW

...చిన్న చిన్న జలకణములు చేరి
మహానదలై మన మాతృభూమిని
ప్రవహించి మనకు నీటిని, ఆహార
మును, నర్వసౌఖ్యములను ప్రసా
దించుచున్నవి.

ఇదేవిధమున ప్రతివ్యక్తియు తన
జీవితముపైన చేయు భీమా ఎంత
కొద్దిదైనను మన జీవితాభ్యుదయము
నకు దోహదమిచ్చు మహోన్నత
భీమా కంపెనీలను నిర్మించుచున్నది.

ఇరువది సంవత్సరముల క్రితము
పట్టాదార్ల చేతనే స్థాపింపబడి
నెం. 10, మాంటి రోడు మదరాసు
నందు హెడ్డాఫీసు కలిగియున్న
ఇండియన్ మ్యూచువల్ లైఫ్ అసోసి
యేషన్ లిమిటెడ్.,
నిరంతరాభివృద్ధి నందుచు జీవిత

భీమా యందలి ఉత్తమ ప్రయో
జనముల నన్నిటిని, అనగా
రక్షణ - భద్రత - సేవ - స్వపరి
పాలన-లను ఇచ్చుచున్నది.

మద్రాసులోనే హెడ్డాఫీసు కల
ఇండియన్ మ్యూచువల్ జన
రల్ ఇన్సూరెన్సు సొసైటీ
లిమిటెడ్ కూడ ఇదే విధముగ
స్వపరిపాలితమైన సంస్థ. మోటారు,
ప్రమాదములు, అగ్ని శాఖలలో
మీకు భీమా రక్షణ మిచ్చుచున్నది.
వీటినిగురించి మీరు ఎక్కువ వివర
ములు తెలిసికొనుట ప్రయోజన
కరము.

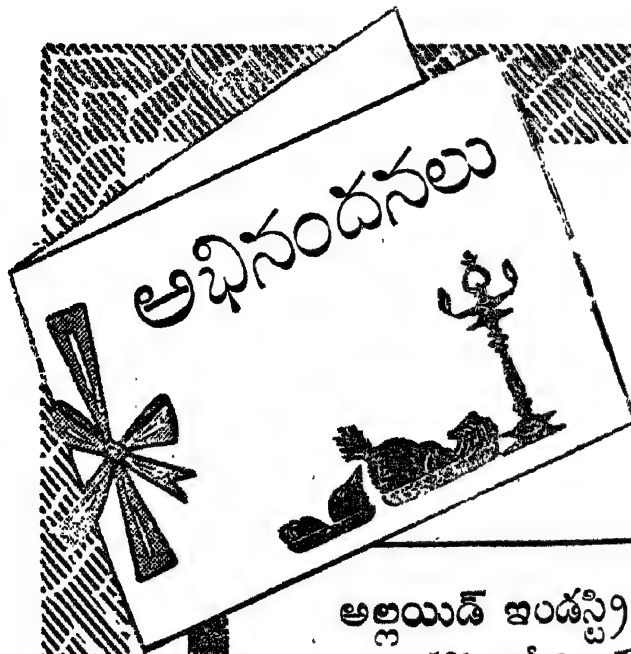
నిరంతరము ప్రాయోగికము :

INDIAN MUTUAL

LIFE ASSOCIATION LTD., &

GENERAL INSURANCE SOCIETY LTD....

10, MOUNT ROAD, MADRAS.

శ్రీ త్ర సంచత్పరం

వి శే షా వ కా క ము ల ము

సమకూర్చి జీవితమున కత్యంత

శుభప్రదమగు గాక.

అల్లయిడ్ ఇండస్ట్రియల్ డిస్ట్రిబ్యూటర్సు లి

120, ఆర్మీవియన్ వీధి, మదరాసు.

సోల్ పెంటింగ్ ఏజెంట్లు :

మెట్టూర్ కెమికల్ & ఇండస్ట్రియల్ కార్పొరేషన్ లిమిటెడ్.

మెట్టూర్ డాం, నేలం.

Tel: "Presundry" Madras.

కే. ఆర్. అండ్ కంపెనీ,

40, చిన్నతంబి వీధి, మదరాసు.

ప్రింటింగ్ యింకలు, ప్రింటింగు మెషినులు,

ఇతర ప్రింటింగు సామానులకు డైరెక్టు ఇంపోర్టర్లు.

చాండ్లర్ అండ్ వైస్ మాదిరి అమెరికన్ బ్రాండు కార్టన్ పోలియో
త్రేడిల్సు కాపాసినవారు మాకు వ్రాసినచో సప్లయిచేయగలము. అమెరికాలో
షిప్ మెంటుకు సిగ్గుచుగా నున్నవి. మాకు దిగుమతి లైసెన్సు కూడ కలదు.

దిగువ వారికి సోల్ ఏజెంట్లు:

మెసర్సు. సామ్యుల్ జోన్ను అండ్ కంపెనీ,

(ఎస్సపోజ్ట్) లిమిటెడ్, లండన్.

కాణ్యమైన ఆర్ట్స్ పేపరు, గం పేపరు, టేపులు తయారు చేయు వారు.

అన్నిరకముల కాగితముల ఎగుమతి వాగులు.

వ్యావహారికభాష - మంచిచెడ్డలు

శ్రీ గంకిపాటి కృష్ణమూర్తి

ఇప్పటికి రం సంవత్సరమునుండి తెలుగుదేశములో గ్రామ్యభాషావాదము బయలుదేరి చలరేగుచున్నది. ఆ శకములను ఇప్పుడనుభవించుచున్నాము గనుక, ఇప్పుడొకసారి వెనుకకు చూచి మన సారస్వతము దీనినొన ఎంత అభివృద్ధిలోనికి వచ్చినదో చూచిన మంచిది.

గ్రామ్యభాష అను మాటయే బాగుండలేదు. అంతకంటే నాగరికభాష అని వ్యవహరించుట మంచిది. వారు నాగరికులు అని గొప్పగా చెప్పుకొనుదురు గాని వారు గ్రామ్యులు అని ఎవరును గొప్పలు చెప్పరు. కాబట్టి భాషకు మంచి పేరిచ్చిన మనకు గౌరవ మెక్కువ. గ్రామ్యశబ్దముతో బాటు 'వ్యావహారిక' శబ్దమును కొందఱు ప్రయోగించుచున్నారు. వ్యవహారమునందు సాధువు, వ్యవహారమును చేయుచున్నాడు అను అర్థములలో తక్ ప్రత్యయము వచ్చి వ్యావహారిక శబ్ద మగుచున్నది.

వ్యవహారమునందు సాధువై నది వ్యావహారిక భాష. వ్యవహార మనేక విధములు. వ్యాపారము కావచ్చును, కోర్టు వ్యవహారము కావచ్చును, శాస్త్రీయమైన వ్యవహారము కావచ్చును. వ్యాపారమునకు, సాహిత్యమునకు ఎల్లప్పుడును సగమెఱుకయే. కోర్టు వ్యవహారములలో, స్లముటుస్టేటుమెంటులో వ్రాయు భాష సాహిత్యగ్రంథములలో ఇఱికించిన అది ఎవరికిని అర్థము కాకుండ పోగలదు. శాస్త్రీయ వ్యవహారములలో ప్రయోగించు భాష చాలామందికి తలబరువుగా నుండును.

ఈ బాధ లన్నియును పడలేక ఈ మధ్యకాలములో వ్యావహారికభాష అని ఒకటి పెట్టి మనము

మాట్లాడు పద్ధతినే వ్రాయవలె నను వాదమును చెప్పుచున్నారు. వ్రాయుచుండిరి కూడ. ఇవి చూచి నంతో పించుచున్న వారున్నారు. ఎవరు మాట్లాడే పద్ధతిని అవలంబించి వ్రాయవలెను అనే విషయము చాలామందిని కలవర పెట్టుచున్నది. తెలుగుదేశములో అనేక విధములైన తెలుగుభాష ఉన్నది. తెలింగాణావారి మాటలు సగ మర్థముకావు. రాయలసీమవారు తమ తెలుగే బాగుగా నుండునని, ఎక్కడూ మిగిలిన జిల్లాల వారిని ఆక్షేపించుచుదురు. కృష్ణా గుంటూరు గోదావరి వాళ్లకు తమ తెలుగే అందమైనదని అహంకారము. వేదములోవలె స్వరము మన తెలుగులో లేదు గాని, ఉన్న టైన తూర్పువారి దీర్ఘములు, రాయలసీమ వారి మూలుగులు, తెలింగాణావారి యాసలు వ్రాతలో కూడా చూపించుటకు వీలయ్యేది.

జిల్లా కొక భాష, ఆ భాషలో స్థానికమైన మార్పులు, స్వరములు ఉండుటయేగాక ఒకజిల్లాలో వారందఱూ ఒకే తీరుగా మాట్లాడుట లేదు. 'ఆ డెల్లేడు' అనేవారిదగ్గఱనుండి 'వాడు వెల్లెను' అని అటనున్న లతోగూడ పలికేవారిదాకా ఉన్నారు. ఏరకమువారికి ఆరకము భాష ఉన్నది. మఱి వీనిలో, వ్రాయుట కే భాష సవలంబించవలెను? కొన్ని సంవత్సరములక్రిందట ఉన్న వ్యావహారికభాషా వాదులు శిష్టవ్యవహారములో ఉన్న భాషనే అవలంబించవలె నని చెప్పిరి. వెనుకటితరములోని శిష్టులను తీసికొనిన, 'నే నిషు వెశచాను, పొచాను' అని వ్రాయవలసినవచ్చేది. ఈకాలపు వ్యావహారికభాషా వాదులలో శిష్టప్రయోగము సవలంబించవలెనని చెప్పువా రున్నారు? నాకు సమ్మతము లేదు. ఇప్పుడు ఫలానావారు శిష్టులు అని చెప్పుటకు

సాధ్యమగునా? ఇది ఎవరైన అంగీకరించెడి విషయమేనా? ఇప్పుడందఱును విశిష్టులే. వెనుకటి తరములోని వ్యావహారిక భాషా వాదులకు ఈ ఇబ్బంది లేకున్నది. అందుచే వారు ధైర్యముగా శిష్టవ్యవహారమని చెప్పటకు వీలొచ్చినది. ఇప్పుడు కాలము మఱిత మాఱి అందఱూ విశిష్టులై, ఎవరి భాష వారు వ్రాసుకొనుచున్నారు. శిష్టవ్యవహార మనునది అర్థములేకుండ పోయినది. అక్షరములు వ్రాయుట, చదువుట వచ్చినవారందఱును తమ తమ భాషలలో వ్రాసుకొనుచున్నారు. వందలకొలది పత్రిక లున్నవి. వాని కాహారము కావలెను. అది సరిగా నుండక పోవుటచే ఆకలి ఎక్కువై అవి భాషనే దిగమ్రొగుచున్నవి. చివరకు అంతా వెకిలి వ్యవహారభాషగా పరిణమించుచున్నది. వ్రాయగలవారిలో కూడ తాము చదివినదానిని మఱది లోకసంగ్రహార్థము ఇట్టి వ్రాత నవలంబించినవారు గలరు.

తెలుగుభాషలో సహజముగా తెచ్చిపెట్టగలిగిన వెకిలితనమే గాకుండ, ఇప్పుడు తెలుగు పద్యములలో ఇంగ్లీషు భాషలోనుండి కొన్ని పదములను ఇఱికించి వాని వెకిలితనమును ఇనుమడింపజేయువా రున్నారు. ఉభయభాషలలోను అప్రవీణులైనవారు దీనిని పొగడుట కద్దు. కొందఱు బాగుగా సంస్కారము కలిగిన వారు కూడ దీనిలో ఏదో విశేష మున్నదని చదివి ముగ్ధులై ఆహాహాకారములు చేయుచుందురు. దీనివలన తెలుగుకవిత్వము వృద్ధిచెందుచున్న దనువారితో మాటాడుట కష్టమే. ఈ 'దుబాష్ కవిత్వము' ను మెచ్చేవారిని వారి ఆనందమునకు విడచి తెలుగును తెలుగుతోనే గగ్గోలుపఱచువారిని చూచిన మంచిది.

తెలుగుభాష ఎప్పుడూ ఒక మాదిరిగా లేదు. దానిలో అప్పుడప్పుడు మార్పు గలుగుచున్నది. సరియైన వ్యాకరణము లేకుండ ప్రయోగములవలన ఆధారపడియున్న జీవద్భాష లన్నిటిలోను ఎప్పటికప్పుడు మార్పు వచ్చుచునేయుండును. ఇంగ్లీషు భాష ఎంత మాఱిపోయి ఎంత అభివృద్ధిలోనికి వచ్చినదో అందఱుకూ తెలిసిన విషయమే. ఇంగ్లీషు అభివృద్ధిలోనికి వచ్చుటకు కారణము ఎవరిచ్చవచ్చినట్లు వారు వ్రాయుట గాదు; ఆ భాషలో వ్రాయవారందఱు

తమ పూర్వకవులను చదివి, గ్రీకు లాటికలు చదివి, ఇతర యూరోపియన్ భాషలను చదివి వానిలో గల మంచినంతను తమ భాషలోనికి తెచ్చుకొని, ఇతర భాషలలో గల అర్థవత్తరములైన శబ్దములను తమ భాషలో చేర్చుకొని, దాని నొక అంతర్జాతీయ భాషగా చేసిరి. అది యొక సర్వ భాషాసంమిశ్రణమై అన్ని వ్యవహారములకును బహు యోగ్యముగా నున్నది. మన తెలుగుభాష వ్రాయువారుకూడ వారిని అనుసరించి ఇతర భాషలలో గల మంచినంతయు గ్రహించిన మన భాషకు మేలు. ఇతర భాషలనుండి గ్రహించమనినప్పుడు ఇంగ్లీషుమాటలను సగమునకు సగముగా తెలుగులో గుప్పవలసినదని కాదు నా భావము. మనకు సంస్కృతము ఒక పాతరవలె నున్నది. దానిలోనుండి మన మెన్నియైనను గ్రహింపవచ్చును. సంస్కృతములోనుండి గ్రహించమనినపుడు తెలుగు ద్రావిడజాతిది అని చెప్పువారు ఆగ్రహింపవచ్చును. కాని నా ఉద్దేశములో తెలుగు సంస్కృతమునుండి విభిన్నమైనది కాదు. తెలుగుొక సంస్కృతమైన భాష అని గర్వించువారున్నారుగాని, ఏదో ఒక శృంగార కావ్యము వ్రాయదలచిన మఱియొక భాష నుండి మాటలను అప్పు తెచ్చుకొనకుండ సరిగడునేమో; శాస్త్రీయమైన విషయము వ్రాయవలెనన్న రాజకీయములు, ఆర్థికము, సైన్యముకు సంబంధించినవి వ్రాయవలెనన్న సంస్కృతమునకు పోవలసినదే.

ఇప్పుడు వ్రాయనగాండ్రు సంస్కృతమును విరివిగా ఉపయోగించుచునేయున్నారు. అదియునుగూడ తెలుగునకు వెకిలితనము తెచ్చిపెట్టునట్లు ఉపయోగించుచున్నారు. పెద్ద సంస్కృతసమాసమును ప్రయోగించి—ఇది విడదీసిన చాలవఱకు అర్థముండదు—చివర కొక తెలుగు ప్రత్యయమును చేర్చి దానికంతకును ఒక వికారమును తెచ్చిపెట్టుచున్నారు. భాషలో ఏదో కొంత మార్పు ఉండవలసినదేగాని ఇంతటి మార్పు ఉండవలెనా? గ్రాంథిక భాష ఎవరును సరిగా వ్రాయలేదు గావున అందఱును గ్రామ్యమును వాడవలెనని వీరిలో కొందఱు పెద్దలు చెప్పియున్నారు. కాని నియమభంగ మొనరించినందున నిగుమము అను స్థేయము కాదని త్రోసివేయనగునా! వడగళ్ళకానకు

తెలుగొంది, గిడుక్కుందకుజేరి లోకముపై విడుగులను విడువనగునా! తెలుగువచనకావ్యములలో గట్టిగా చదవదగిన పుస్తకము కనబడట లేదు. ప్రపంచములో గల సాహిత్యమంతయు ఇంగ్లీషు రాకపోయిన తెలుగువారికి అందుబాటులో లేదు. ఏభాషలో నైనను చక్కటి పుస్తకము అచ్చునడినవెంటనే అది ఇంగ్లీషులోనికి తర్జుమా అగుచున్నది. తెలుగులో అట్టి ప్రయత్నమే లేదు. ఒకవేళ ఎవరైన ప్రయత్నించిన అది చదువుటకు వీలుకాకుండా వ్రాయుచున్నారు. ఈవిధముగా నుండుటకు కారణము ఎవరు మాట్లాడినట్లు వారు వ్రాయవలెనని ప్రయత్నించుటయే.

వ్రాయు భాషకు, మాట్లాడు భాషకు అన్ని దేశములలోను భేదము కన్పించుచున్నది. మనదేశము వారు ఇంగ్లీషు మాట్లాడిన, పుస్తకమునుండి చదువుచున్నట్లు మాట్లాడుదురని, సహజముగా ఇంగ్లీషు ఒకరితో నొకరు మాట్లాడుకొన్నట్లు మాట్లాడరని చెప్పకొనుదురు. మనలోగూడ ఎవరింట వారు మాట్లాడుచున్నప్పుడు మాటను సగము మ్రింగినను రెండవవారికి అర్థమగును. అట్టి భాషను లోకము మీద పాటవేసిన అది అందఱకు అర్థమగునా? ఇంటివద్ద మాట్లాడినట్లు బయటకు వచ్చి మాట్లాడము. వ్రాసినప్పుడు, ఏశబ్దము ఏ అర్థమునందు నిశ్చితమైనదో ఆ అర్థమునందే వ్రాయగించి చదువుచున్నవానికి భాషయందు కొంత గౌరవము కలుగునట్లు వ్రాసిన మంచిది. విషయమునుబట్టి భాష మాటవలసి వచ్చుచుండును. పిట్టకథలు, పిల్లకథలు, పిచ్చినాటకములు వ్రాసిన శయ్యలో ఉదాత్తములైన విషయములను నఱుండబెట్టిన అది దానికి గొయ్యి అగునుగాని వేలుగాదు. ఇప్పుడు జరుగుచున్న దదియే. మంచికిని, చెడుకును ఒకే భాషను ప్రయోగించుచున్నారు. పదికాలములపాటు పుస్తకము నిలచియుండి, అర్థమగుచుండవలెనని యున్న, భాషయందు మన కింకను కొంచెము గౌరవ ముండవలెను.

భాష మాటకుండ ఉండవలెననిన, నన్నయ కాలములోవలె ఫుల్ప్లాస్ లేకుండ దండకమువలె ఉండవలెనని నా తాత్పర్యము గాదు. భాష మాట

వలసినదే. ఇప్పుడందఱును సమగ్రమైన తెలుగు వ్యాకరణము వ్రాయవలెనని ప్రయత్నించుచున్నారు. మనభాషలో కర్మణిప్రయోగము అరుదు. ఇది తెలుగు భాషాజీవమునకు సరిపడదని తెలుగువైయాకరణుల మతము. కర్మణిప్రయోగము లేకపోవుట మన భాషకు గౌరవము తెచ్చిపెట్టదు. కొంచెమాలోచించి శాస్త్రీయమైన విషయమేవైనవ్రాయవలెనని కర్మణిప్రయోగము చాలా ఉపకరించును. మన భాషలో లేదని మానుకొనుట మంచి పని గాదు. మన పూర్వులుగూడ భాషను మార్చుచువచ్చిరి. నిండునున్నను సగముజేసి నిండు ప్రాణమును సగముచేసిరి. వారు మ్రింగగా మిగిలిన సగమును మనము మ్రింగి పూర్తిగా లేకుండా జేసిన కొంత బాగుండునేమో. కొన్ని మాటలలో అర్థభేదము వచ్చునుగాని ప్రకరణవశముచే దానిని తెలుసుకొనవచ్చును. 'ఱ' ను గూడ బండి ఎక్కించిన నష్ట ముండదేమో! సమగ్రమైన తెలుగు వ్యాకరణము వ్రాయువారు ఇవన్నియు నిర్ణయించి లోకమునకు నుపకరింతురుగాక.

ఇది విసంధియుగము. పూర్వులమీద మఱీ కోపగించి మఱీ విసంధిగా వ్రాయుచున్నారు. పూర్తిగా సంద్యులను విడచుటలో గుణమేమియు లేదు. రెండచ్చులు దగ్గఱ జేరినపుడు అన్ని భాషలలోను ఏదియో ఒక ఆగమము వచ్చుచున్నది. ఇంగ్లీషులో చదువునప్పుడు ei అని రెండుచ్చులను కలుపుచుందురు. ఫ్రెంచిలో వ్రాయునపుడుకూడ ఈ గాగమము వచ్చును - a-t-on, a-t-elle. సంధి యంతయు ముఖసుఖోచ్ఛారణార్థమే. అసలు, సంధి ఉండకూడ దని చెప్పట లేని పోని కష్టము తెచ్చిపెట్టుకొనుటయే. అంతా సంహితగా వ్రాసినను చదువుట కష్టమే. వాక్యమందు సఃహిత వివక్షాధీన మన్నారు సంస్కృతములో; అంటే మన తెలుగువారు వాక్యాంతముందు సంహిత వివక్షాధీన మన్నారు. దండకము వ్రాసే రోజులలో ఆ అర్థము చెప్పవచ్చును గాని ఇప్పుడు కుదురదు. కొన్ని మాటలు సంధిలో వివక్షితార్థద్యోతకములుగా నుండును. అట్టి స్థానములలో దానిని సంధింపక విడచిన మంచిది. సంధిలేకుండ వ్రాయవలె ననుట యెంత విరుద్ధమో అంతయును సంహితగా వ్రాయుమనుట అంత విరు

ధమే. ఏదోయొక మధ్యమార్గమును త్రొక్కి భాష యొక్క గౌరవము పోకుండ చూడవలెను.

మన భాషలోని గొప్ప ఉచ్చారణానుసారముగా అక్షర ముండటయే. ఇంగ్లీషుభాష పూర్తిగా తెలుసుకొనినగాని చదువుట కష్టమగును. అక్షరమున్నట్లు ఉచ్చారణ ముండదు. ఉచ్చారణము వారిలో చదువుకొనినవారి ఉచ్చారణము ననుసరించి యుండును. అది తెలిసినగాని సరిగా మాట్లాడలేము. ఫ్రెంచిలో వ్రాసిన అక్షరములలో సగముపాలు ఉచ్చరింపబడ కుండును. ఈ బాధ లన్నియు మన తెలుగులో లేవు. అక్షరములు వచ్చినంతమాత్రమున అచ్చుజ్ఞుడైనను వ్రాసినది వ్రాసినట్లు చదువవచ్చును. మనభాష యొక్క లిపి అంత చక్కగా సంస్కరింపబడినది. మన భాషలోను, సంస్కృతమునుండి జనించిన భాష లన్నిటిలోను గల సుగుణ మిదియే. దీనిని వదులుకొని రోమక లిపిని పెట్టమని కొందఱు పిచ్చిగోల చేయుచున్నారు. ఆ పని చేసిన సుఖముననున్న ప్రాణమును కష్టపెట్టుకొనుటయే. ఇప్పుడీ వ్యాపహారికులు మన భాషలో గల ఈ సుగుణము విడిచి మతియొక మార్గములో పడిరి. మనము మాట్లాడునపుడు అనేకమైన ధ్వనులను చేయుదుము. అవన్నియు అక్షరములతో ఇమడవు. 'వెల్లాడు' అని వ్రాసిన, మనము వ్రాసిన పద్ధతి యొకటి, ఉచ్చరించు పద్ధతి యొకటి. 'వెల్లెను' అని వ్రాసిన వ్రాసినట్లు చదువగలుగుదుము. కాని ఇప్పుడు ఆ విధముగా వ్రాయక ఉచ్చారణోల్లేఖనములకు భేదము తెచ్చిపెట్టి భాషను ఎక్కువ కష్టముగా చేయుచున్నారు. ఇంగ్లీషు భాషలోగల అక్షరములను ఉచ్చారణానుకూలముగా సంస్కరింపవలె నని ఆదేశములోవారు కొందఱు పాటు పడుచుండిన సమయములోనే మనము మన భాషలో గల సౌలభ్యమును వదిలి చిక్కులలో బడుటకు ప్రయత్నించుచున్నాము.

మన మెన్ని ప్రయత్నములు చేసినను, భాషను ఎన్ని విధములుగా మార్చినను శబ్ద మప్రభంశ మొందకుండ చూడవలయును. తెలుగుభాషకు శబ్దములన్నియు సంస్కృతమునుండి వచ్చినవే. ద్రావిడభాషనుండి వచ్చినవని కాల్వేల్ చెప్పినప్పటినుండియు కొందఱు ద్రావిడులు దానిని పట్టుకొని పాకులాడుచున్నారు. గ్రీకుభాష

నుండి సంస్కృతము పోర్చుగీసుబడిన దని ఒకప్పుడు ఒక ఇంగ్లీషుపండితు డనియుండెను. సంస్కృత మొంత ప్రాచీనమైనదో ఆయన ఊహించలేక ఇట్లు నెను. అక్షర సమామ్నాయము సంస్కృతముతో సమానముగా నున్న భాష ఏదియైనను సంస్కృతజన్యము కాదనుట నా కంత వివేకముగా కనుపడుటలేదు. గ్రీకు మొదలైన భాషలన్నియుకూడ సంస్కృతమునుండియే జనించినవని చెప్పి సాహసికులు మనలో చాలమంది యున్నారు. గ్రీకులో ఉన్న 'గ్నో' అను భాషపును సమానార్థకముగా సంస్కృతములో 'జ్ఞా' అను భాషపును పోల్చి చూచిన దీనిలో దేనినుండియో ఒకటి వచ్చినదని చెప్పవలె నను భావము కలుగును. రెండుభాషలలోను భాషపులు కలవు. శబ్దములు చాల వఱకు గ్రీకులో భాషజములే నట. సంస్కృతములో కూడ "సర్వం నామ భాషజ మాహ శకటస్యతు తోకమ్"-శకటముగారి తోకము (అవశ్యము)-శాకటాయనుడు శబ్దములన్నియు భాషజ మనియే నని చెప్పి యున్నాడు. మన కిక్కడ కావలసినది—తెలుగుభాష సంస్కృతభాషాజన్యమైన, తెలుగుశబ్దము అప్రభంశ మొందకుండ ఉండవలయు నన్న మనము సంస్కృతము నభ్యసింపవలె నను మాటయే. శబ్ద మూలము తెలిసినవాడు ప్రకృతికి తగినంత సన్నిహితముగా పశ్యతిని ప్రయోగించును తెలియనివాడు తన కిచ్చినట్లు నట్లు, తనకు వీలుగా నున్నట్లు వ్రాయును. శబ్దము నప్రభంశ మొనరించుటయే మన తాత్పర్యము కాక పోయిన, ఎఱిగియుండి శబ్దము నప్రభంశ మొనర్చకుండిన భాష ఎప్పటికైనను బాగుపడ గలదు.

మన తెలుగు సంస్కృతమునుండి అప్రభంశమును చెందిన భాష అని నిర్ధారించినవానికి తెలుగు ఇంకను అప్రభంశము చెందుననుభయ మొదకు అని ఎవరైనను ప్రశ్నింపవచ్చును దేశభాష లన్నియు సంస్కృతజన్యములు, సంస్కృతమునుండి కొంత వఱకు జారి తెలుగుశబ్ద మైనది. ఎంతవఱకు జారినదో మనకు తెలియును. దాని అర్థము కూడ మనకు తెలియును. ఇంకను జారిపోవుచుండిన భాషలోని బిగువు గౌరవము పోవుటయేగాక, భాష అర్థము కాకుండా పోవును. శబ్దసంకేత మెవరికిని తెలియకుండ పోవును.

వ్యవస్థ లేకుండా పోవును. ఈ అక్షరక్రమములో ఉన్న మాటల కీ యర్థము అని ప్రయోగముచే, నిఘంటువులచే తెలుసుకొనుచున్నాము. మన వ్యవహారము సరిగా నడువవలె నన్న శబ్దసంకేతము నిశ్చితమైయుండవలెను; స్థానికమైన ప్రయోగములను, అపభ్రంశాప్రభవములను తెలిసినంతవఱకు పరిహరింపవలె నను ప్రయత్నము లేకుండిన అర్థము సర్వజనసాధారణముగా తెలియునా? శబ్దార్థసంబంధము సిద్ధమై నిత్యమై యుండవలెను. వ్యవహారమునందు అశబ్దభూయిష్టముగా నల్కిన ఏ కనియును జరుగదు. మాట మంచిచేతనే, శబ్ద స్థానముచేతనే రాజకీయవ్యవహారములలో రాయబారులు తమ పనులను నెరవేర్చుకొనగలరు. మన పూర్వులకు శబ్ద మెంత సుస్థుగా నుండిన అంత ఆనంద

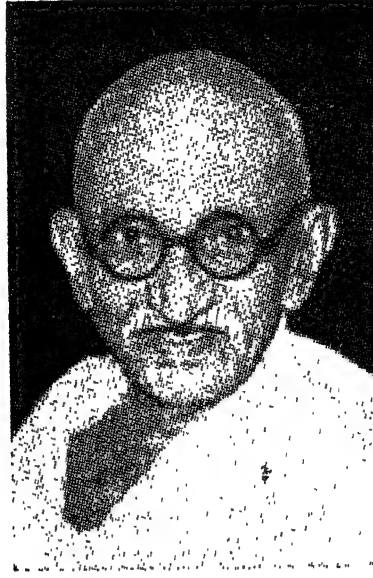
ముగా నుండెడిది. నాగరికులైన మనము సుస్థుశబ్దము నందు మనస్సును ప్రవర్తింపజేయవలదా? వ్యవహారము పొసగుటకుగాను సుశబ్దమును ప్రయోగింపవలదా?

“యస్తు ప్రయోజ్నే కళతో విశేషే
శబ్దా యథావ ద్యవహారకాలే;
సోఽనంత మాహ్నితి జయః పరత్ర
వాగ్యోగవిత్; ఉష్యతి చాచళభైః ”

—“విశిష్టమైన వ్యవహార కాలమునందు వాగ్యోగ విదుడైనవాడు, జ్ఞానమే శరణముగాగలవాడు యథాయథముగా శబ్దములను ప్రయోగించి పరత్ర ఆనంతమైన జయమును పొందును వాగ్యోగవిదుడు కానివాడు, అజ్ఞానమే శరణముగాగలవాడు దోషము నొందును.” అని వేదము.

శాంతమూర్తి

శ్రీ కొనరాజు రాఘవయ్యచౌదరి

౧

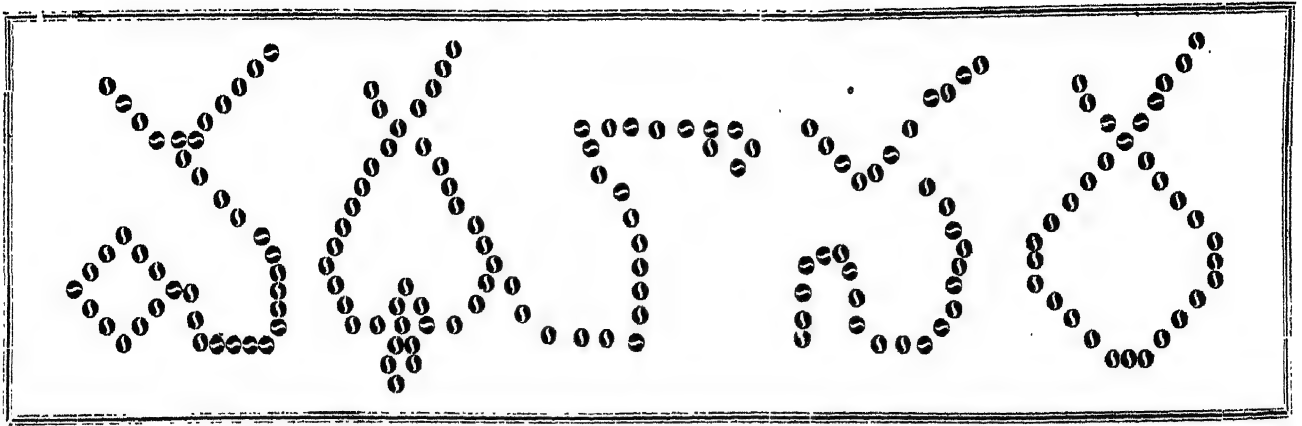
సత్యాహింసలు, ప్రేమసూత్రములు నీ సాన్నిధ్యలాభాన నా
న్నత్యమ్ముక గడియించుకొన్నవి, ప్రశాంతజ్యోతి నీ మోముపై
నిత్యానందముగా వెలింగె, ఘనసందేశాలు నీ నోటిలో
ముత్యాలై పులకించె, సాధుగుణసంభూతాత్మ! గాంధీస్రభూ!

౨

తులువతుపాకిగుం డెడద దూసుకపోయిన శాంతమూర్తివై
కలగవు, కంట నీరిడవు, కాతరజెందవు, ప్రాణరక్షకై
పిలువవు, చేతు లడ్డవు, వివేకము గోల్పడ, వన్యచింతలక
దలపవు, రామనామజపతత్వము మాన వడేమి చిత్రమో!

౩

ఓయి మహాత్మా! నీమహిమ నూహయొనర్చక దుర్మబాంధుడై
మాయలమారి, ద్రోహి, కొరమాలిన గట్టుపకాసాకండు నీ
కాయము దూలెనే! తనువు గాల్చిన నేమి పవిత్రబోధనలో
మూయుచు? అంతకంత కనమానముగా మహి బ్రాకకుండునే?

[క క]

శ్రీ నోరి నరసింహస్వామి

ఇది యిన్నేళ్ళనాటి పుత్రాంతముని చెప్పలేను. కొన్ని వందల సంవత్సరముల క్రిందటిది కావచ్చును. వేలవేల ఐ ఉండ వచ్చును. లక్షల యబ్దములును గలచి యుండవచ్చును. కాక ఈనాటి కథయే కావచ్చును! ఇకనుండు వందల సంవత్సరములతో, వేల సంవత్సరములతో, లక్షల యబ్దములతో జరుగవచ్చు దనియైన నన వచ్చును. ఎప్పుడొచ్చిన నేమి? ఈ కథ సత్యమైనది! ఎప్పుటిదైనను ఈ కథాప్రాచీనతనాటికి హిమాలయ పర్వతముల నుండి గంగా యమునా సరస్వతీ నదులు రావ్వుమరి యే నదియు సముద్రుని జేరలేదు. భరలభిరామికి ఉత్తరానధిగమన పశ్చిమపు సరిహద్దు లేదు. సింగు నది యను నానగపే జను లెక్క పెరుగరు.

౨

హిమాలయపార్శ్వమున గంగాతీరమున హరిద్వార నును మునిపల్లె లొక టున్నది. దాని కులపతి హరిలక్ష్మణోద్భవుడైన ఆంగిరస్సు. ఆందలి ఋషులు సెయు మహాసత్ముల రాక్షాకాగ్నిచే నానా పాపపుట కలతాఘాతమించి వాసయోగ్యముగా నుండెను. ఆంగి రస్విశ్వామిత్రులైన కింకరుల పరదక్షచే నా చుట్టుపట్టుల దుస్వ భాగ లేదు.

ఆంగిరస్సుపుత్రుడు అంబరీషుడు ఈమధ్యనే ఉపనీతుడై వేదాధ్యయనమునకై గురుకులము ప్రవేశించినాడు. అరణితో ఆట లాడ మరగిన యతని సోదరి పులోమకు భ్రాతృవియోగము దుస్సహ మైనది. అన్నతో తరుగాడిన ప్రదేశములే ఇప్పు యోంటరిగా తిరు గాడును. ఇప్పుడు వనస్పతుల నీడ లామెకు సుఖ మియ్యవు. పర్వత సానువు లామెహృదయమును ఉద్ధర్మభాగములకు తీసికొని పొ జాలవు. గంగా తీరమున కిలలును, సైకతములును అమె చిత్తమునకు శాంతి కల్పింపవు.

రాజహంసములు, కారంజవములు విను వీధి పిండులుగట్టి జడలుచుండును. అవి కొన్ని వేళల ఉత్తరాభిముఖముగను, మరికొన్ని వేళల దక్షిణాభిముఖముగను ఆకాశగంగాప్రవాహమువలె ప్రసరించు చుండును. వానివంక చూచుచుండగా పులోమయూహులును ఆ హంసకారంజవముల మార్గముననే ఒకమా రిటు, ఒకమా రిటు నను సరించుచుండును.

పితృకేవులకు మాధ్యాహ్నికపూజార్థము పూలు తెచ్చుటకు పులోమ బయలుదేరినది. పూ లుంచిన తామరాకుసంపుటము చేత నుంచుకొని వసలుచు, మున్నంబరీషునితో పవిత్రప్రసంగములు తరు చుగా చేసిన సదేశము దారిలో చేరినది. మందాకినీతీరము నంటి యున్న యున్నతెగిల యాప్రదేశమున గలకు. స్రశాంతిమగు నా స్థలము చేరగనే ఆంబరీషుని మాటలు జ్ఞప్తికి వచ్చెను. తా నుపనీతు డైనంతట అగ్నికార్యము నిర్వర్తించుచు ఎంత బ్రహ్మచర్యస్సు సంపాదించుననినా యను నూహయే నాడు పలుమా రామెకు వర్ణించు వాడు. నెంటునే యామెకును అగ్నిహోత్రతర్పణమే మధురభావ ముగా సుద్వ్యోమించును.

పులోమ తన చేతి నున్న యా పుష్పసంపుటము భూమిపై బెట్టి యా కిల కామకొని కూర్చుండెను. ఆమె తలయెత్తగా ఆకాశమున దక్షిణభాగమునుండి యొక రాజహంసమును, ఉత్తరదిశనుండి యొక కారంజవమును వచ్చుచుండుట తిలకించెను. రాజహంసము ధీరగమన మతో వచ్చుచుండెను. కారంజవము ఆతురమై బాణవేగముతో పర తెంచుచుండెను. ఆ రెంటిని చూచుచు నామెకునన్ను శూన్య భావము నొందెను. ఆ కారంజవముఅరపు వినవచ్చుచుండెను.

ఆమె సమాధిసదృశావస్థకు ఆకస్మికముగా భంగము వాటిల్లెను. అపూర్వమైన యొక కేక యామెతెవుల బడెనది. అది వరాహ ఘుర్గురము ననుకరించుచు భయంకరమై యుండెను. మేచ్చుడు ఉచ్చరింప యత్నించు దేవకాక్కువలె నదికర్ణకతోరముగా నుండెను.

పులోమ ధీయ మెరుగగు. కాని సరధ్యానముగా నున్న యామె ఆ యకస్మాద్దారుణశబ్దముచే ఉలిక్కిపడెను. కాలు నడులి పుష్పసంపుటనునకు తిగిలి యది మందాకినీప్రవాహములో పడెను. దానిని పట్టుకొనుటకు పులోమ చేతులు చాచుటలో యామెదేహము ఒరిగి మహావేగముతో ప్రవహించుచున్న యా మందాకినీప్రవాహము లోనికి జూరి పడిపోయెను.

3

ఆ దారుణశబ్దము గావించిన పుష్టి ఆమెమాతృపక్ష బంధువు. ఆతని పేరు పులోమడు. ఆతని తండ్రి దనవు అధికార ల్పిష్టచే పీడలయస్పర్శలను దాటి ఉత్తరమున మానససరోవర ప్రాంతమును నివాసము కల్పించుకొని యచ్చటి పార్వతీయులకు ప్రభువయ్యెను. వైదికాచారిలకు దూరమైనందున నతనికి, నతనివారల కను ద్విజకర్మలు నామమాత్రావశిష్టము లయ్యెను. ఆ ప్రభునామ మునుబట్టి యా పార్వతీయులకుగూడ దానవనామము ప్రసేదమైనది.

ఆ పార్వతీయులతో కలిసి పెరిగినందున పులోమని జేహము కూడ వ్యాయామకర్మశ్రమయ్యెను. ఓగినికొనిపోవు చలిదేశములో బహుకాలము నివాసము చేసినందున నాతని చర్మము మనుష్యచర్మము కంటె స్నిగ్ధముగా నుండు విరాహాచర్మమువలె గరుకుపారిసది. ఆతడు మాటాడునది దేవవాణీయే. ఐనను చలికి మొద్దువారి నూక్కుమైన చలనములు మరచిన యా జిహ్వనుండి వెలువడుపింశుటచే ననియేదో క్రొత్తశబ్దముగా వినిపించుచుండెను.

ఆతడు తల్లిదండ్రులవెంట నా యదయముననే అంగిరస్సుల యాశ్రమమునకు వచ్చియుండెను. ప్రారంభస్వభావమున నిర్వృత్తిండుకొని పులోమడు ప్రార్థనాపాక సహవాసమునకై అన్వేషించు సోగను. ముందాతడు ఆచ్చటి విద్యార్థులతో కలసిపోవ ప్రయత్నించెను. కొందరు బ్రహ్మచారులు గురువులయొద్ద వేదపాఠము చెప్పకొనుచుండిరి. వాడు వారి ప్రక్కను కూర్చుండెను. కాని గురువులు గాని, ఆ విద్యార్థులైనగాని ఆతనికి తలయెత్తయైన తిలకింపలేదు. ఏమి యీ వింతవిద్యార్థులు! పార్వతీయులవలె తన్ను పలకరింప నైన పలకరింపక గురువు లుపదేశించు ప్రతిపాదము తక్షణిష్టతో అధ్యయనము చేయుచున్నావే!

పులోమ యది భరింపలేక మరియొకచోటికి పోయెను. అక్కడ బ్రహ్మచారులుమాత్రమే కలరు. వారంతకుముందే చెప్పికొనిన వేదపాఠము వల్లవేయుచు మధ్యమధ్య ఒకరితో నొకరు సంభాషించుకొనుచుండిరి. ప్రక్కన గురువులు లేనందున పులోమనికి మరింత ధైర్యము కలిగి వారితో పోయి కూర్చుండెను.

ఈ మాతనయునకుడు వా రందరకంటె పెద్దవాడు. అందుచే వారాతని నాదరించి వేదాధ్యయన మెంతవరకైన దని ముందు ప్రశ్నించిరి. ఉపనయనసంస్కారమున కాని యాత డధ్యయన

మొనరుడు. ఆతనికి ఏమి ప్రశ్నార్థక నియామకలెనో తోచక తరగియు వికటముగా నవ్వెను. ఇంకను వా రాతని ముట్టాడింప ప్రయత్నించిరి. వాడు చిన్నచిన్న జవాబులును, శక్తిమిని మాటిమాటికి నవ్వు నవ్వునుగాక వేగవంతముగా చేయలేదు. వారను తుద కా ప్రయత్నము వదలి పల్లించుకొనుచున్నావని కుచక్రమించుచు ఆతనిని కూడ కలిపి చెప్పమని సాగించిరి.

ఆ బ్రహ్మచారులు ఆనందముగా ఒక్కొక్కవాక్యమే పునః పునఃపృథ్వి చేసికొనుచు పల్లించుచుండిరి. ఐనగా ఐనగా పులోమను కది ముగిసాగ్యముగా కనిపించెను. తుదకు ధైర్యము తెచ్చుకొని వాడును వారిలో కలిపి చెప్ప ప్రారంభించెను. వా యెట్లు పెండు మాడు వాక్యములైన చెప్పకముందే సంగీతములో ఆప్రతిఃలేనే పాఠములో నవ్వలయు లాచని నోట వచ్చెను. ఆ బ్రహ్మచారులు సంత యాకస్మికముగా చాలించిరి. వారిలో పెద్దవాడు పులోమని కోపగించెను. చిన్నవారాని యపశబ్దోచ్చారణము ననుకరించుచు పరిహసించిరి.

ఆ పులోమదాసవుని ముగ్ధుని నిగ్గుతో కండ్లమీదలె ఎర్ర వాడెను. నెమ్మదిగా కోప నూనెంపనాగెను. ఆతడు చివాలన సచ్చటనుండి లేచి ఆ యాశ్రమప్రవేశముల నిలువటు తారటలాడి అంగిరస్సుల ధర్మపత్నియొద్దకు పోయి అందరిమీదెక్కిన నున్నాడని యడిగెను. ఆతడు వేదాధ్యయనమునకై గురుకులమునకు వచ్చినాడని యామె చెప్పగా విసి, పులోమ ఎక్కడ నున్నదని ప్రశ్నించెను.

“నీకు తోచుటయు లేదా నాయనా? ఆంబరీషుడు గురుకులము నకు పల్లినప్పటినుండి తోడులేక అమృతము దిగులతో అక్కడెక్కడ అడవులలోను, మందాకిని ఒడ్డునను పూలుతోయు మిషతో వల్లి తిగుచుండునురా!” అని యామె ప్రశ్నార్థక మొనగెను.

పులోమడు వెంటనే పులోమను వేదపాఠకు ఒక్కపరుగున బయలుదెగెను. ఆ సంతోషపారవశ్యముతో డూణకాలములో వాడా మునిపల్లెలో కురువము లున్న ధోమతిక్రమించి బయటపడెను. ఆతని కది కారాగారమునుండి విడిచిపెట్టయ్యెను. అడవులలో దూరి పోవుట, కలలపైనుండి లంఘించుట యతని కరణ్యత తృప్తిమునకువలెనే బహుకాలాభ్యస్త మైనందున ఆశ్రమాపాఠభూమి యంతయు నామెకై వేదకుచు నా దాసవు డుల్లాసముగా పరిభ్రమించెను.

ఆవలీలగా నాటి ఎట్లు గంచలువేయుచు పోయిపోయి తుడక మందాకినీతీరమున గంపిల నానుకొని ఆకాశమువంకకు తలయెత్తె అందు పారుచున్న హంసకారంజములను తిలకించెడి పులోమన ఉపలక్షించెను. సంతోషపారవశ్యముతో నా దాసవుడు “పులోమా!” యని పెద్దపెట్టున కేకవేశెను. ఆ శబ్ద ముతని నాభిస్థానము భేదించుకొని పుట్టి, ఆతని పెండుపార్శ్వముల మధ్య గుహంతరము పూరించి, కంఠధేరిలో చేరి యినుమడించి, తలమధ్యప్రదేశము నిండిపోయి, పూర్తిగా తెరచిన యాతని ముఖనివరమునుండి తీవ్రవేగముతో విగ్గిరగ

ఆరోగ్యం ఆనందం

అమెకు
అందు బాటులోనే
వున్నవి...

బుతుదోషల్ని
దూరం చేస్తుంది.
ఆరోగ్యాన్ని ఉత్సాహాన్ని
పెంపొందిస్తుంది.
సంతాన ప్రాప్తికి
సహకరిస్తుంది.

కేసరికుటీరం లిమిటెడ్
రాయపేట * మద్రాస్

తెలుగుజ్జులకు ఏజంట్లు :

సి తా రాం జనరల్ స్టోర్స్ ఏజన్సీస్, బెజవాడ.

స్వతంత్ర భారతదేశపు ప్రథమ తెలుగు ఉగాది సమయమున
“పార్కో సోప్స్ అండ్ కాస్మెటిక్స్”

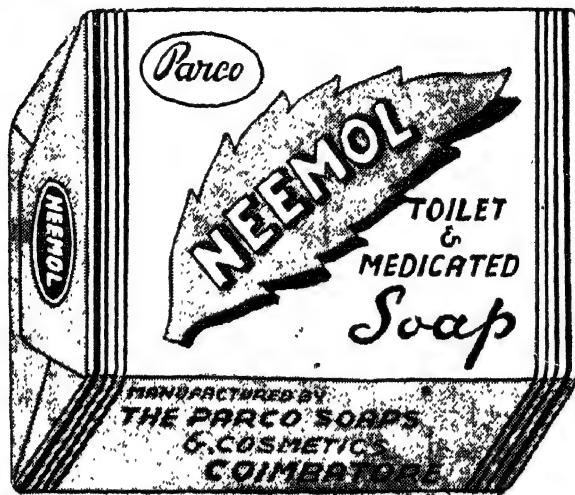
వార్తలకు మిత్రులకు, కాలావర్తకు ఎల్లరకు అభినందనలు తెలుపుచున్నాము.

“పార్కో”

వారు మిగు

నచ్చిన సబ్బును

బహుకరించుచున్నాము.

‘సీ మాల్,

టాయ్ లెట్

ఓ

మెడికేటెడ్

సబ్బు

ప్రచురించినవారు:

పార్కో సోప్స్ అండ్ కాస్మెటిక్స్,

పోస్టబాక్సు నెం 158 :: కోయంబత్తూరు (ద. ఇండియా)

ఆంధ్రదేశమునకు డిస్ట్రిబ్యూటర్లు:

చిత్తూరి రంగయ్య అండ్ సన్స్,

పోస్టబాక్సు నెం, 68 :: కాకినాడ.

ప్రఖ్యాతిగాంచిన ఆంధ్రపరిశ్రమ

కె. సి. పి. లిమిటెడ్, వుయ్యూరు.

స్ఫటికాకృతి గల్గిన స్వచ్ఛ మగు పంచదారయు, డినేచర్డు మరియు
 రెక్టిఫైడ్ స్పిరిట్సు, సారాయమును తయారుచేయబడును.

సోల్ సెల్లింగ్ ఏజెంట్లు:—

కృష్ణా యిండస్ట్రియల్ కార్పొరేషన్ లిమిటెడ్,

వుయ్యూరు పోస్టు, కృష్ణా జిల్లా.

అంధ్ర ప్రదేశ్ - పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా పరిషత్ ప్రకటన

అంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ రహస్యము
ప్రేరేపక

బెనోలిన్ హేయిర్ ఆయిల్ (అంద్రప్రదేశ్)

అంద్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ
ప్రకటన :
మెనార్స్.
జి. వి. రామా
నుజులనాయుడు
జి. బ్రహ్మ
క్లాక్ టవర్,
తిరుగునాల్లి.

అంద్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ
ప్రకటన :
మెనార్స్.
జి. వి. రామా
నుజులనాయుడు
జి. బ్రహ్మ
క్లాక్ టవర్,
తిరుగునాల్లి.

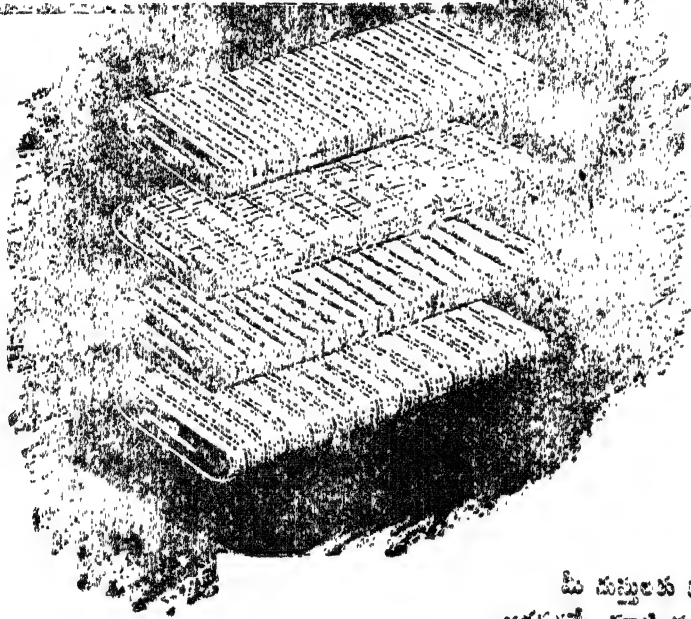
యుగయుగములనుండి స్త్రీలకు తలకెట్టే పోషణ, 'మోజు'ను ఇవ్వచుండి
నది. స్త్రీలకు తలకెట్టే పోషణ చాలా అవసరం. తలకెట్టే పోషణ
అమెరికానుజులనాయుడు నిర్ణయమగును.
బెనోలిన్ లో అనేక వనమాలికలు చేరియుండుటచే ఇది తలకెట్టే
పాన, అభివృద్ధికి ప్రోత్సహించును.
దీనిని ప్రతిదినం ఉపయోగించు, నిగనిగలాడుతూ, అందమైన తలకెట్టే
ఎరుగుటం సమీపించును. ఇది చల్లగా ఉండి మెదడుకు హాయి నిచ్చుటచే గాక
తలమీద చుండనూ, జుట్టు రాలిపోవుటను నివారించును మానవ జాతికి
సీసాతో కూడ ఒక రంగువైన, ఒక రంగు బహుమతిగా యివ్వబడును.

ఇండియన్ ఓవర్ సీస్ ఆరోమా ప్రీడర్స్.

ప్రొగ్రెస్ షాన్, ఫోటోవాడి మెయిన్ రోడ్డు, బొంబాయి.

(Sales Developing)

పూర్వం నే నుజొలన్నది
జీవితానికి మాత్రమే కాదు

మీ ముట్టుకకు కూడా
అవసరమే. మోటింగులకు,
వర్తింగులకు మనోహరమైన రంగులు పోషియు గల
కృష్ణామిల్, వారి బట్టలు మన్నికగలవి. నమ్మదగినవి.
సోల్ టింట్లు:
మెసర్స్. యూదాశం బ్రదర్స్ లిమిటెడ్
కొం. స. హైదరాబాద్.

KRISHNA *Suitings & Shirtings*
manufactured by

SRI KRISHNA WEAVING MILLS, SUBRAMANYAPURA, BANGALORE CITY.

FAB-336

మయ్యెను. ఆ మహావీరుని యొక్క ఊణములో గిరికంధరములను, మందాకినీజలములను మారుమ్రోగి మరింత భయంకరశబ్దముగా మారి పోయెను.

౪

ఆ శబ్దము వినియే పరధ్యానముగా నదియొడ్డున గూర్చున్న పులోమ ఉలిక్కిపడి మందాకినీప్రవాహములో పడిపోయినది. అది చూచినవెంటనే పులోమదానవుడును ముందువెనుక లాలోచింపక ఒక్కగండు వేసి ఆ మహాప్రవాహములోని కురికెను.

పులోమదేహము సుకుమార మయ్యెను పటుత్వము కలది. చేపకుపలా నామెకును ఈత చిరకాలాభ్యస్తము. ఐనను అంత యాక స్మికముగా నామె త్రుళ్లి జారి నీటిలో పడిపోయినందునను, శీతలజల స్పర్శలనను ఆమెయొకలు ఒక్కసారిగా జిల్లుమని కొయ్యవారి నిష్కంప మయ్యెను. ఆమె తేప్పరిల్లుకొని అంగచలనము ప్రారంభించు నప్పటి కప్పుడే యామెదేహము నొకసుడిగుంత మాకర్చింపుచుండెను.

పులోమదానవు డీదుకొనుచు నామెను సమీపించునప్పటికి ఆమె యీదుచు నా సుడిలోనుండి తప్పించుకొనుటకు యత్నించు చుండెను. అట్లు ముమ్మా రామె యత్నించి ముమ్మా రామె సుడితో పాటు తిరుగుడుకడెను.

పులోము సది చూచి పెద్ద ఊపుతో తన దేహమును ముందుకు త్రోపుపెట్టుకొని పులోమను నూటిగా పోయి తాకెను. బలమైన యా త్రోపుతో వారిద్దరు నాకస్మికముగా నా సుడివేగమునుండి బయటపడిరి. ఆ సుడియు ప్రక్క కొత్తిగిల్లెను. ఆ త్రోపులో పులోమదేహము పులోమదానవుని శిరస్సుపై బడెను. ఆత డంతట తన రెండు నీర్లు బాహువులతో నామెశరీరమును పొదివెను. అట్లుండ మందాకినీ ప్రవాహవేగము వారిద్దరను క్రిందికి లాగివేయుచుండెను.

ముప్పది విండ్ల ప్రమాణము వా రట్లు కొట్టుకొని పోయిన పిమ్మట అదృష్టవశముచే పులోమదానవుని కాలికి నీటిలోనున్న యొక శిలపై పట్టు చిక్కెను. దానితో నాతడు పులోమకును ఒక్క ఊణము విశ్రాంతి యీయ గలిగెను. భూదేవిని సముద్రమధ్యమునుండి దంష్ట్రాకోటితో ఉద్ధరించుచున్న యాదివరాహవతారునివలెనే పులోమ సుద్ధరించుచున్న యా పులోమదానవుని యాకారమును ఆ ఒక్క ఊణకాలము భాసించెను.

వా రిద్దరు నంతట రోజుకొనుచు ఒడ్డు కీదుకొని రాగలిగిరి. ఒడ్డు చేరగానే పులోమ సామగ్రిల్లినట్లయ్యెను. పులోమదానవుడును నీరుకారుచున్న తన వస్త్రములనంక నైన చూచుకొనక భస్మీకవలె రొప్పుకొనుచు ఆ బాలిక వస్త్రములు పిండి తడియార్చి పాదములును, హస్తములును సంవాహన మొనర్చి యామెశరీరమునకు వేడి పుట్టించి తెలివి కలిగించెను. కొద్ది సేపటిలో పులోమకు నడచు నోపిక చేహారి నది. పులోము దామెకు తన చేయూత యిచ్చి పట్టుకొని వెమ్మదిగా

నడిపించుకొనుచు నాశ్రమమునకు తీసికొనిపోయి యామెను తల్లికి దర్శింపజేసెను.

మధ్యాహ్న దేవతార్చనవేళ యతిక్రమించిన చాల సేపటికి పులోమ పూలుబేకుంస పట్టి చేతులతో వచ్చుట చూచి తల్లి కాశ్చర్య మయ్యెను. మరియు ఉత్తరక్షణములో నామెనాలకము చూచి వ్యగ్రచిత్తముతో ఆ మునిపత్ని “ఇది యేమి?” అని వారల బ్రహ్మించెను.

పులోము డుత్తరముగా ఘక్కుమని బిగ్గరగా నవ్వెను. ఆ నవ్వులో నాతని ముప్పదినండ్లను బయటపడెను. ఆ కళోరశబ్దమున కా మునిపత్ని ఉలిక్కిపడెను.

“అమ్మా, నేను ఒంటరిపాటున కూర్చుండి ఉంఁగా వీడు ఇట్లే భయంకర శబ్దము చేసెను. నీ వలెనే నేను కోసిన పూలు బుట్టయు, దాని వెంట నేనును త్రుళ్లిపడి ప్రక్కనున్న మందాకినీ ప్రవాహములో పడిపోతిమి. అందులో ఒక ఆవర్తములో పడి గిరగిర తిరుగుడు వడుచున్న నన్ను నాత్రము వీడు తన ముట్టెతో నెట్టి ఒడ్డు పట్టించినాడు.”

ఇట్లు పులోమ చెప్పగా విని మునిపత్ని “తల్లీ, ఎంతగంఠము తప్పినదే!” అనుచు దగ్గరకు తీసి కట్టిన తెడివల్లలములు మార్పించి ఉపచరించెను.

ఈ కథ యాశ్రమమంతట వెంటనే ప్రాకిపోయెను. మునులు, మునిపత్నులు, మునిబాబులు, మునిబాలికలు, బ్రహ్మచారులు—అందరును వచ్చి పులోమను పలుకరించి యామెకు సాహసముతో ప్రాణ దాన మొనర్చిన యా పులోమదానవుని బరిపరివిభముల క్లాఘించిరి. ఆ యుదయవేళ నాతని యవశబ్దోచ్ఛారణకు పదరి పరిహసించిన బ్రహ్మచారులుగూడ నిష్ఠా దాతని నాదరదృష్టల ముంచివేసిరి.

౫

ఆ పిమ్మట పులోమకు పులోముడు సంతతసహచారి యయ్యెను. ఆమెకు సోదరుని యొకబాటుచే గలిగిన చింతయు గొంత దూర మయ్యెను.

ఆమె కేమి పని యున్నది? తండ్రియగ్నిహోత్రములకు కావలసిన సమిధలు, కుశలు బ్రహ్మచారులే ప్రాంతాటవినండి తీసికొనివత్తురు. ఆమెతల్లి యగ్నిహోత్రకాలయందు అగ్నులు విహరించి దానితో మహానసమున హవిరర్ధముగా పాకము చేయును. ఆశ్రమ గోవుల నన్నిటిని గోపాలురే చూచుచుందురు. అంగిరర్షి హోమ ధేనువు నొకదానినిమాత్రము ఆ మునిదంపతు లిద్దరే ఉపచరింతురు. ఆ గోమాత యా యాశ్రమమున కంటిటికిని తల్లియే! దాని పూజకు మాత్రమే పులోమనుగూడ అప్పగింపబడు నియోగించుచుందురు. మరి యిక అంగిరర్షి త్రికాలములయందును బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకు డగు పరమేశ్వరు నారాధించును. ఆ దేవతార్చనకు పూలుకోయు టాక్కలే పులోమకు నియతమైన పని. ఆ పూలుకోయు పని యామె కొక

యాట. అందుకై ఆమె యాశ్రమతరువులకడనేకాక ఉపాంతరణ్య భూములగూడ సంచరించును.

ఇప్పుడు పులోమ ఏపనిపై బోయినను చెలికాడను పులోమ డామె ననుసరించును. అతనికి మునిబాబరతో సాహచర్యము కష్టతర మయ్యెను. వారి కాతనియందు మిక్కిలి యాదర ముదయించినది. అతనిని చూడగానే వారు వరాహఘ్నురము ననుకరింపు మని నూచించుచు అట్టి ధ్వని చేయుదురు. పులోమ డొకసారి ఆనందము తోడను, మరియొకపరి కోపముతోడను భయంకరధ్వని చేయును. అది విని బ్రహ్మచారులు అందరు సంతోషముతో నవ్వుదురు. అంతేకాని వా రెక్కువగా నితనితో నేమియు సంభాషింపరు. ఆచరమిత్రమైన పరిహాసమే వారు చేయునది. వేదాభ్యసజడు డగు పులోమనితో నా బ్రహ్మచారులకు దీర్ఘసంభాషణ మెట్లు పొసగును?

కాని యాతనివెంట పులోమ యున్నవేళల వారల్లు వాని బరియాచకమాడరు. కులపతికుమార్తె ఎంత చిన్నపిల్లయైనను బ్రహ్మ చారు లందరకు మాననీయ. ఆమె వచ్చుచున్న వారందరు ప్రక్క కొడుగుదురు. ఆమెవెంట నున్న పులోమనిగూడ వా రట్టియెడ పలకరింప స్వతంత్రింపరు. పులోమయందలి గౌరవభావ మాత్రని యందును సాహచర్యముచే సంక్రమించును.

అది పుష్పమాసము! నూరమున లీలగా కన్పించు హిమాలయ శిఖరముల శీతలదృష్టిపాతము హరిద్వారక్షేత్రమునగూడ తీవ్రముగా ప్రసరించు ఋతు వది. వివిధద్రుమగుల్మము లప్పుడే ఆకులు రాలి నారంభించును. పుష్పములు ఆరుదుగా లభ్యమగును. వానికై పులోమ వనభూముల దూరసంచారము లొనర్చును. తామరాకులతో కుట్టిన దొన్నెలలో వా రిద్దరు పుష్పములు సేకరింతురు.

పులోమ లేడివలె పరుగెత్తి వానికి కనబడకుండ దాని కొనును. పులోమడు ముకపుటములు పై కెగుర వేయుచు పులోమ దేహమునుండియు, ఆమెచేతి నున్న సంపుటమునుండియు వీతెంచు పద్మాదిపుష్పసౌరభమునకై నెడకుచు కొంతకడికి నిర్వర్ణించి యామె దిక్కుకు అడవిపండిరల నిర్వక్రమైన పరుగున పరువెత్తును. ఇతర వేళల పులోమ దూరముతోలగి గాలివాలుకు పోయి చెట్టుకొమ్మల దాగి కోయిలవలె కూతవేయును. పులోమ డది విని చెవులు రిక్కించి శబ్దము వచ్చుచున్న మార్గ ముపలక్షించి దేగవలె నట్లు వంక్రకు పరుగెత్తుకొనిపోయి యామెను కలసికొనును. మరియొకప్పు డామె యాతని నెట్లో తప్పించుకొని రాళ్లగుట్టల నడుమ దాగి యేదియో ఏకాంతమున ధ్యానించుచుండును. పులోమ డామె కన పడకున్నచో ఎదురైన శిలలెల్ల దొరించుచు నెద్దవానిపైనుండి లంఘించుచు ఆలసట లేక పరిభ్రమించి తుద కామెనమింపము నెట్లయిన జేరుకొనును. ఆమె తన్నప్పుడు పలకరింపనిచో నిశ్శబ్ద ముద్దాగామె మాట్లాడువరకు నామెకై పు మాచూచి ప్రక్కనున్న గుండెలలో కోకిలేనిచిపోవును.

వారు తరచుగా జలక్రీడ లాడుదురు. పులోమ చేపవలె నీటిలో దూటిపోవును. పులోమ డామెను మహిషమువలె నీళ్లు చిమ్ముచు వెంబడించును. వా డెంత మోటువా డైనను పులోమ కెట్టి బాధయు రానీయకుండ వర్తించును.

ఈ విధముగా నా చలికాలమంతయు గడచిపోయినది. పులో ముని తలీదండ్రులు దానవరాజ్యమున శీతబాధ దుర్భరమైన సంవత్స రములలో హేమంతకాలముల నిల్లే హరిద్వారము వచ్చి బంధు దర్శనము చేసి మరల వసంతారంభమునకు ముందుగా స్వరాజ్యసీమ కట్టహాసముతో చేరుకొందురు.

దనువును, దనుపత్నియు అట్లా సంవత్సరము మరల స్వరాజ్య మునకు నెళ్ళిపోవుముందు అంగిరోధర్యపత్నితో తమ కుమారుని వివాహవిషయము ప్రస్తావించి పులోమనికి వారి కుమార్తె పులోమ నిమ్మని యర్పించిరి. ఆ సాధ్యి యెంతయు సంతోషించి యా కుభా కాంక్ష కులపతులకు నివేదింప నాజేసింపెను.

ఆ దంపతు లంతట కులపతి యంగిరద్దులను సందర్శించి పులో ముని కొరకు వారి కూతు బులోమను వరించిరి. ఆ మాటలు వినిన యా యంగిరద్ది ఆంతరంగమున గలిగిన చిరునవ్వు అంతరంగకుహర ముననే అడంచుకొనెను.

“వీరు వేదమర్యాదలె యెరుగని స్విజబంధువులు. మంత్రోక్త మైన కన్యావరణపవిత్రవిధానమే వీరు విస్మరించిరి. వేదాభ్యసజడు డగులే కాక భేషాక్కు స్పష్టముగా సుచ్చరించుటకూడ మరచిన యీ పులోమదానవునికి హవిస్సవలె పవిత్రయగు పులోమను కన్యా దానము చేయ నే నిచ్చగింతునా? వీరి పర్యతాటవికరాజ్యసంపత్తి మాకు ప్రలోభము కలిగించు నని తలంచుచుండురు. సాహము, వీరికి మారలోచనయే యుండదు. కేవల స్త్రీబుద్ధికంటె వీరి యూహలు దూర మధిగమింపలేవు.”

ఇట్టి భావము లెన్నియేని ఒక్కక్షణములో అంగిరద్దిచిత్త రంగమున మెరసియుండును. ఆయినను అనవసరముగా ఇతరుల మనస్సు నొప్పించుట యార్యధర్మము కాదు. అందుచే క్షప్తసరిగా, “అలో చింతము. తొందర దేమి?” అని మాత్రము కులపతి ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

వారు సంతోషముతో తిరిగివచ్చి యీ విషయము నంగిరో ధర్యపత్ని కెరిగించిరి. వారు మువ్వరు పులోమాపులోముల వివాహ మునకు కులపతు లంగీకరించినట్లే భావించిరి. పులోమ డది విని పొంగిపోయెను.

పులోమమాత్రము తల్లిమాటలు విని యాశ్చర్యపడెను. పులో ముడు ఆటలాడుటకు సహచరుడుగా ఎంతయైన నుపయోగించును. కాని తా నాతని సాత్వికైవముగా భావించి యర్పింప యోగ్యుడా? అంగిరద్దిలే ఇందు కంగీకరించియుందురా? అయినను మాతృవాక్య మిట్లెట్లుతము డలే ధ్మగును? నిరంతరముగా వైవాసరపూజ చేయ

నన్ను అనర్హురాలని పులోమనితో నే నాడిన యాటలచే నిశ్చయించి యట్లు కులపతులు చేసిరేమో!

ఈ విచారభారముతోనే యామె యాసాయంకాలమున పోషకశక్తిగర్భనశయములతో అంగిరస్సుల సన్నిధి నుపవిష్టయై యుండెను. అంగిరస్సులును పులోమముఖభంగిని నూక్ష్యముగా నుపలక్షించిరి. ఆమెముఖమున సంతోషచిహ్నములకు మారు తీరచింతామేఘములు స్పష్టముగా వారికి గోచరించెను. అదిచూచి వారి కానందమయ్యెను. వారంతట పులోమను కటాక్షదృక్కులతో కరుణించిరి.

“పులోమా! నిన్ను ఆ పులోమరాక్షసున కీయ నియ్యకొందునా?”

ఇట్లు నోటితో చెప్పకయే వాట చెప్పినట్లు పులోమకు ద్యోతమై, యామెకు మనశ్శాంతి కలిగెను.

౬

ఆ మరునాటినుండియు పులోమలో నొక మా ర్పు సుస్పష్టముగా గోచరించెను. ఆమె కెక్కువ మాట్లాడు స్వభావ మెన్నడును లేదు. ఇప్పుడెవలే మాట్లాడదు. అట్లు మరగి పూర్వము చూచునట్లు సరిగ్రహించును. ఇప్పుడాశ్రమవాటిక విడిచి యావల పోదు.

సమీపించుచున్న పసంతాగమసునకు ఎదురుచూచుచు ప్రకృతి కాంతి లెక్కుబాగా తగ్గిన న్నాహములో నున్నది. ఆశ్రమవనమంతయు పూవులతో, చిగుళ్లతో నిండి రంగాయచుండెను. నల్లని తొడిమలు ఎగువు తెలుపుకలిసిన వర్ణము కల పొటలీపుష్పముల మధువుకు ముప్పైదలు చూచుచు యుంకారములు ప్రారంభించెను. కర్ణికాపుష్పములు పల్లవకర్ణ చే నిర్దంధములైనను జనుల దృష్టుల నాకర్షింపసాగెను. ఆశోకతగువులు పుష్పపల్లవిలములై యానందము కలిగింప సారంభించెను. ఇంచుకంత చిలుకపచ్చరంగు కలసిన మోముగులు పుష్పించి ఎర్రనికాంతు లెల్లడ వడజల్లుచుండెను. నువ్వుపువ్వుల శ్రీ గల పుష్పములు తిలకములకు పూచెను. అరటిని కొంచెము పోలియుండు నల్లని ప్రేంబులతలనుండి కుసుమవాసనలు దిక్కుల వాసింపసాగెను. ప్రియాశుద్రుమమంజరు లెంతయేని హృదయప్రీతి కలిగించుచుండెను. వాసంతిపృథ్వీరాజములగు నామిడిచెట్లు ఎర్రని చిగురుటాకులమధ్య గుత్తులుగుత్తులుగా తెల్లగా పూసిన పూలతో దూరదేశములనుండి పుంస్కోకిలముల నాహ్వానించుచుండెను.

ఆనందలనయంతే కలిగించు నా పసంతాగమసుమయమున చిత్రముగా పులోమ కుత్సహ మేమాత్రము పృక్తము కాలెదు. శిలకాలమున నీరు తగ్గి తీవ్రవేగముతో ప్రవహించు మందాకినీనది యిప్పుడు ఒడ్డొరసికొని ప్రవహింప సారంభించెను. సూర్యుని ప్రభావముచే హిమాచలశిఖరములందుండి సెలయేళ్ళు రోదలు వెయుచు పరుగు వారి మందాకినీనదిలో కలిసిపోవుచున్నందున నా ప్రవాహము

పూర్ణమై గంభీరమంధర మగుచుండెను. పవిత్రముగు నా మందాకిని ననుకరించుచు పులోమ హృదయాంతరమునూడ గంభీరమంధర మగుచుండెను. పూజాపుష్పములు ఆశ్రమలతలలనుండియే యామెకు పుష్కలముగా లభించుచుండెను.

చైత్ర పక్ష పంచమి వచ్చినది. ఆనాటి మధ్యాహ్నమున అంగిరస్వి శ్చశ్వదేవము నిర్వర్తించి ఆతిథ్యభ్యాగముల యాగమనము నకై నిరీక్షించుచుండెను. ఆ సమయమున వేదవిదులగు బ్రాహ్మణోత్తములు నలుగురు కుశపాణులై వచ్చి యంగిరస్విని సమీపించిరి. వారిని అంగిరస్వి ఆర్ఘ్యపాద్యముల నర్పించెను. అంతట వారు నూతనముగా సమావర్తనము చేసికొన్న భృగురునకు భర్తృప్రజాసంపత్తి కొరకు అంగిరస్విని వారి కన్య పులోమను వధువుగా నిమ్మని వరించుచున్నామని యథాశాస్త్రముగా నర్పించిరి. వారు వర్తించిన బ్రహ్మ వరుగు కులగోత్రములు ఒక్క ఊడను విచారించి అంగిరస్వి సంతోషుడై “వృణీశ్వం, దాస్యామి” అనుచు సమ్మతి తెలిపెను. అట్లు మున్ముగు కన్యావరణమును, అంగికారప్రతివచనములును జరిగినంతట నా బ్రాహ్మణులు సమీపారణ్యభూమిని మోగింపు భృగువు నొద్దకు పోయి కృతార్థుల మైతి మని నివేదించిరి.

ఇంతలో అంగిరస్వి భర్తృపత్నీసమేతుడై వెంట నాశ్రమద్వల సస్వస్థివాచనము సలుపుచు రా బయలుపెట్టి భృగువును సమీపించి వరపూజ చేసి యాశ్రమములోనికి తీసికొనిపోయి నారాయణ స్వరూపుడగు నా యతినికి పులోమను భర్తృప్రజాసంపత్తిర్థము కన్యాదాన మొనర్చెను.

భృగువు మహాజేజన్వి! అంగిరస్వి యెదుట నున్న భృగువును చూచిన భాగ్యశాలురకు మధ్యాహ్నాచారాండుని యెదుట నిలిచి యున్న బాలభానునివలె భాసించెను. భృగువు తాను దానబెట్టిన తనద్రవ్యము మరల గ్రహించినట్లే పులోమకరము గ్రహించి ప్రధాన హోమము చేసికొని అగ్నితోహూత నామెను వెంటబెట్టుకొని తోడు వచ్చిన బ్రాహ్మణులతో కలసి తన యాశ్రమమునకు తీసికొనిపోయెను.

అక్కడ భృగువు సాంతముగా నొక్క సంవత్సరకాలము వివాహదీక్ష నిర్వర్తించి యగ్ని సాక్షికముగా పులోమను వివాహము చేసికొనెను.

౭

అంగిరస్వి పులోమను కన్యాదానము చేసి ఎన్నోసెలలైనది. ప్రాణసమానముగా సంతకాలము పెంచిన యాస్థిల సత డిన్ని సెలలును మనస్సులో దలచినట్లయిన లేదు. భృగువుకు దాని నిచ్చి నంతటనే యది భర్తృవద్రవ్య మైనదని పులోమపై నాతినికి మమకారము వదలిపోయినది.

అట్టి సొంత నొక్కనాడు దానవరాజ్యమునుండి తండ్రయనుజ నంది పులోముడు పులోమను చూడబడి, అంగిరస్సు సాశ్రమమునకు వచ్చెను. వచ్చిచూడగా పులోమ యందు లేదు. అంగిరస్వి

నడుగగా పులోమను కులపతు లొక బ్రాహ్మణునకు వాసులు చేసి రని యామె చెప్పెను.

ఆ నుటలు విని పులోముడు ప్రశయగుచుననెల మంకి పడెను.

“నాకై భనుదంపతులు వరించిన పులోమను కులపతులు ఇతరుని కెట్టిచ్చిరి? కులపతులను అన్యతమాడింపజేసిన గూ బ్రాహ్మణాధము డెవరు?”

ఆ దానపు వాక్యము లాలకించి యా మునికాంతి కోస గించియు స్త్రీసహజముగు మృదువాక్యములతో ఇట్లనెను:

“ఒకే, నీ కేమైనను పోయే కాలము వచ్చినదా, నాయనా? కులపతులు అన్యతమాడి గంటివి, భృగువును బ్రాహ్మణాధము డనుచుంటివి!”

“ఆవును! కులపతు లన్యతమే యాడిరి. నాకై వరింపబడిన పులోమను మరియొకని కిచ్చిరి. దీని కర్థయులకును శిక్ష చేసెదను!”

ఆ సాధ్వీ పలుకుచున్న యువశేషనవాక్యము లాలింపక శ్రోధతాస్రాక్షుడై పులోముడు కేకలువేయుచు ఆంగిరస్ తివస్సు చేయు నగ్నగృహముపై పుకు పరువెత్తెను. ఆశ్రమస్థు లందరు నా పశుసమానుని జూచి కేకలు వేసిరి. ఋషిపత్నులు హాహాకారము లొనర్చిరి. బాలురు, బాలికలు భయకంపితులై తిల్లుల యెడులలోనికి బోయి దాగుకొనిరి. వేదపాఠములు పల్లనవేయు బ్రహ్మచారులు సంత యాపి పులోముని కడ్డుపోయిరి. వాడు నిర్లక్ష్యముగా వారల నందర నెట్టుకొనుచు ముందుకు పోవుచుండెను.

పులోముడు అగ్నికాల ప్రవేశింపబోవుచుండెను. సరిగా నప్పుడు కింకరు డొక డడ్డు నిలిచి యాతని రొమ్మన గ్రుద్ది వెనుకకు పడద్రోసివైచెను. మరియొద్దరు కింకరులు బలకంఠముగా పులోముని రెండురెక్కలు పట్టుకొని, యాశ్రమమునుండి బయటికి లాగి వేసి, “జీవితమువై నాశ యున్నచో నాశ్రమము సరిహద్దుల కిక్కుం దెన్నడు రావ”దని కఠినముగా ఆనచేసిరి.

పులోముడు ఆ కింకరుల శక్తిమందు తాళబడదయ్యెను. దెబ్బలు తిని తోక ముడిచిన కుక్కవలెనే ఆతడు ముఖము ముడుచు కొని యటనుండి వెనక్కిపోయెను.

అప్పు డాతని కొక యూహ తోచెను:

“మోసగింపబడిన యీ అంగిరస్కుపై నా కందు కీకోపము? దీనికంతటికి కారకు డా భృగువు! నా పులోమను హరించినది వాడు! కనుక వానిని శిక్షించి నా పులోమను నేను తెచ్చుకొందునుగాక!”

కాని యీ భృగు వెవరు? అతి డెక్కడ నుండును? ఇది చెప్పువా రెవరు? అంగిరస్కుని యాశ్రమమున కేగి తెలిసికొను నవ కాళ మిక లేదే!

౮

పులోముని దృఢసంకల్ప మాతని శాంతచిత్తుని గావించెను. ఆత సంతట విసితవేషుడై యా చుట్టుప్రక్కల నున్న మునిపల్లెలన్నియు పులోమకై వెడకెను. మునిపత్నుల చేతిచలువచే నీ యాశ్రమమున కేగినను ఆతనికి ఆతిథ్యమునకు కొదువలేదు. ప్రతిదినమును దానికై కష్టింపకయే పృష్టాన్న మాతనికి వేళకు లభించుచున్నది.

ఆ మునిపల్లెల చుట్టును గల యరణ్యములలో నివసించుచు శరీరకష్టము చేయుట కిష్టములేక మునిపల్లెలకు ముష్టికై వచ్చుచు ఆవ కాశము చిక్కినప్పుడెల్ల అందరి ధనధాన్యములు దోచుకొనిపోవు దమృజనము లుండిరి. పలువు రట్టివారితో క్రమక్రమముగా పులోమునకు పరిచయ మయ్యెను. వాడును మగ్ధ్య మగ్ధ్య వారితో నివసించును. మగ్ధ్యమగ్ధ్య మునిపల్లెల చుట్టును కారాడుచు పులోమకై వెదకులాడుచుండును. అతని భుజబలమునకు తోడైన బుద్ధిబలముచేతను, సాహస కార్యములవలనను అచినకాలములో నాత డా దమృజనమునకు నాయకు నయ్యెను.

పదియేండ్లపాటు వా డట్లు పులోమను వెదకుచు పరిధ్రుమించెను. హరిద్వారమునుండి దక్షిణాభిముఖుడై యత డట్లు వెదకికొనుచు పోయిపోయి శతాధికయోజనములు గడచి పెద్ద మగుభూమి చేరుకొనెను. దాని నతిక్రమించి తుద కాతడు సముద్రతీరమున కేగెను.

సముద్రతీరమునగూడ గొన్ని యాశ్రమములు కలవు. అక్కడనే భృగవాశ్రమ మున్నది. తిరిగి తిరిగి యా పులోముడు ఒకనాడు భృగువునాశ్రమమునే ప్రవేశించెను.

౯

భృగు వా యాశ్రమము నిర్మించుకొని యెక్కువకాలము కాలేదు. వివాహమునకు ముందుగనే ఆ ప్రదేశము నిర్ధారణచేసికొని భృగువు పులోమను, అగ్నిహోత్రమును వెంట నిడుకొని యక్కడ నిర్మించిన కుటీరములో నూతనగృహప్రవేశము చేసి యగ్నిప్రతిష్ఠాపన మొనర్చి వివాహదీక్ష నిర్వహించెను. అంతట నల్పకాలమునకే అత డగ్నావధాన మొనర్చి సోమయాగము చేసి యంతట క్రమముగా క్రతువులు నిర్వహింపసాగెను. ఆత డట్లు చేయుచున్న క్రతువులకు కావలసిన ఋత్విక్కుల నివాసములకును, సంభారములకును మాత్రమే కుటీరములు పెరిగినవిగాని ఆశ్రమ మింకను విస్తరింపలేదు.

కొంతకాలమునకు భృగుమహర్షికి సూర్యునివలె సుగ్రతేజస్వి యగు పుత్రు నుత్పాదించవలె నను నిచ్చ జనించెను. తన కోరిక కను గూడైన సంస్కారములతో నాతడు పులోమయందు గర్భాధాన మొనర్చి నియతకాలమున పుంసవనవిధి నిర్వహించి సీమంతోన్నయ నము లొనర్చెను. పులోమకు నవమాసములు నిండెను. మరి మూడు మాసములకు సూర్యసముడగు కుమారు డుదయింపగల డని భృగువు నిశ్చింతించుచుండెను.

అట్టికాలమున పులోమదానవుడు పులోమాసాధ్యుని వెదకుచు భృగుమహర్షి యాశ్రమమునకు వెళ్లెను. వాడు వచ్చు వేళకు భృగు మహర్షి స్నానార్థము ఆశ్రమమును విడిచి పోయినందున సానయొద్ద కేగెను. భర్త తిరిగివచ్చునప్పటికి అగ్నులు విహరించుచుండు నుద్దేశముతో పులోమ యగ్నిహోత్రకాలలో నుండెను. ఆశ్రమమున కతిథి వచ్చినా డని విని యామె బయటికి వచ్చి యచ్చట నున్న పులోమదానవుని జూచి యాదరముతో వన్యఫలము లొసగి యర్పించెను.

పూర్ణగర్భిణి యగు పులోమాదేవిని జూచి పులోమడు గుర్తింప లేడు. అతనికి తనతో నాడుకొన్న పడేళ్లకన్యకరూపమే సృష్టిలో నున్నదికాని, యిట్టి సర్వాంగసంపూర్ణమై అనింద్యమనోహరమైన సాధ్వీయూర్తి చిత్రితమై లేదు. కాని ఆమెను దర్శించినంతనే పులో ముని దేహమున నాకస్మికముగా విస్మయతాడనమువలె కామము ప్రవేశించెను. తరువున దగ్గుచేయుటకు తరుకోటరములలో ప్రవేశించు నగ్నికణమువలెనే అది యతని హృదయము నావేశించెను. రొమ్ములలో నాతనికి చేయిపెట్టి కలచినట్లయ్యెను. రక్తనాళములందెల్లడ ననేకకాలసర్పములు ప్రాకుచున్నట్లు తోచెను.

“ఇది భృగువునాశ్రమమై యుండునా? ఇది నాకై వరింప బడిన పులోమయై యుండునా?”

పులోమాదేవి యాతని కన్నెత్తయైన మానలేదు. అతిథికి చూపవలసిన మర్యాదమాత్రము నిర్వర్తించినది. బాల్యస్నేహితుడైన పులోము డిత డని యామెయు పోల్చుకొనలేదు. అతిథిసత్కారము లొసర్చి యామె తిరిగి యగ్నిహోత్రకాల ప్రవేశించి తొందరతొందరగా అగ్నులను గార్హ పత్యాహవనీయదక్షిణాగ్నికుంఠములలో విహరించుచుండెను.

పులోమడు తన సంశయము తీర్చుకొనవలచి యామెను క్షేరి చూచుచు నామెవెంటనే అగ్నిశాల సమీపించెను. చూచినకొలదిని వానికి కామ మెక్కువయ్యెను; ఈమె పులోమయే యను సంది యము దృఢము కాజొచ్చెను.

ఆ అగ్నిశాలలో భృగు వుపాసించు నా యగ్నిహోత్రుడు నూడు శరస్సులతో, ఏడు జహ్వలతో ప్రజ్వలించుచు ప్రసన్నవద నుడై మూర్తిదాల్చి ప్రత్యక్షమయ్యెను. తన హృదయదాహము చేయు చున్న వైశ్వానరుడు ప్రేరేపగా పులోమడు భృగు వుపాసించు నా పావకునికి ప్రణమిల్లి యిట్లనెను :

“ఓ పావకుడా, నీవు సమస్తదేవతలకు ముఖమవుగదా? ఈ వరాహోహ ఎవ్వరి భార్యయో చెప్పము! ఋతమునకు బగుడవై ప్రత్యుత్తర మిమ్ము. నాచేత నిది ముందు వరింపబడినది. పిమ్మట తండ్రి అనృతకారియగు భృగువు కీమె నిచ్చినాడు. ఆ బాధ యీ పడేళ్లనుండి శల్యమువలె నా హృదయమును వేదించుచున్నది. భృగువు పొందిన నా పూర్వవృత్తిభార్య యిదియే యనచో దీని నీ

యాశ్రమమునుండి యెత్తుకొనిపోయెదను. కాబట్టి సత్యమే చెప్ప పావకా!”

పావకుడు ప్రత్యుత్తర మియలేను. పులోమ యామాటలచే నావచ్చినది పులోము డని యెరిగి యాశ్చర్యపడి యాతని నైభిరికి కొంచెము భయ మావేశించి మానము వహించి తన పని తాను చూచుకొనుచుండెను.

పులోముని సంశయము మరింత యెక్కువయ్యెను. అంతట నాతడు పావకుని పరిపరీక్షింపముల ప్రసించెను.

“ఓ అగ్ని, నీవు నిత్యము సర్వభూతములకు అంతర్యామివై చరించుచుందువే! పుణ్యపాపముల కన్నిటికి సాక్షివై యుండు కపి శ్వరుడవే నీవు! సత్యము పల్కుము. ఇది అస్మలికాకారయైన భృగువుచే పూర్వావహృతయగు నాభార్య యైనచో ఆమాట నీవుచెప్పవలసినది. నీ వామాట చెప్పినచో నీయెమాటనే యామె నెత్తుకొనిపోయెదను. ఓ జాతివేదా, నేను చెప్పమని యడుగుచున్నాను. నీకు తెలిసిన నిజము చెప్పకతీరదునుమా!”

అగ్నిసాన్నిధ్యమున నాపులోముని మాటలు విని పులోమ యించుకంత సంపలించెను. కాని తన బాల్యమిత్రుడు సత్యమెరిగినచో దుర్భాగము తలపెట్ట వను నాశతో ధైర్యము పూనెను.

ధర్మబంధము తమ ప్రత్యర్థులకు తగిలించుటకేగాని రాక్షసు లకు కాదనియు, వారు తమ వృత్తిలోనాత్రము విశ్వంఖలు అనియు పాప నూమె కేమి తెలియును!

సర్వజ్ఞుడగు పావకుడుమాత్రము ధుఃఖించెను. అతని కూడు శరస్సులను చింతాధూమము బాపించెను. ఒకనంక నన్యతథ్యము! మరియొకనంక ఈ రాక్షసుడు దుర్భాగము చేసినచో తన్ను పాపించు భృగువు కేమి కోపము వచ్చునో యను భయము! ఆయినను సర్వాంతి ర్యామి యగు నా యగ్ని సత్యభక్త్యుడై శాంతివచనము నిట్లు పలికెను :

“ఓయి దానవుడా, ఇది నీవు నున్న వరించిన పులోమయే. కాని నీవు దీనిని మంత్రపూర్వకముగా గాని, విధిపూర్వకముగాగాని వరించలేదోయి! ఈమెతండ్రి వరలోభముచేసిన నీ కిటు నని వాగ్ద తము చేయలేదోయి! ఆ పిమ్మట దీనిని భృగువు వేదవిధిపూర్వక మైన కర్మయుక్తముగా వరించి తండ్రివలె పుచ్చుకొని నేను సాక్షిగా భార్యగా వివాహమాడినాడు. నే నన్యతమానెను. ఇది భృగుధర్మ పత్ని!”

॥

అగ్నిహోత్రు డా మాటలు పల్కినంతనే పులోమదానవు డొక వేళము పూనినట్లయ్యెను.

“నీ వడిగినావేకాని దీనిని తండ్రి నీ కీయలేదు. నీ వడిగిన విధానమే సక్రమమైనది కాదురా! క్రమమార్గమున భృగువు దీని

తండ్రివడిగి యతనివల్ల పొంది అగ్ని సాక్షిగా వివాహమాడిన భార్యరా నాని కిది ! నీ కెట్టి సంబంధమును లేదు. నీ నెత్తుకొని పోవుట యధర్మమురా !”

ఈ యర్థములు సూచించిన యా ధర్మదేశతవాక్యముల విచారణ పులోముని తల కెక్క లేదు !

“ఇది నేను మున్ను వరించిన పులోమ ! ధర్మదేశత యగు నగ్నియే ఇది యా ననెను. నా భార్యను భృగువు హరించినాడు ! దీని నిప్పు నెత్తుకొని పోవలినదే !”

ఇట్లా దానవుడు తన కామమున కనుకూలించునంతవరకే అగ్నిహోత్రుని వాక్యములు ప్రమాణములుగా గ్రహించెను. మిగిలిన మాటలతో నాతనికి నిమిత్తమేమి ? “నాతోరిక కనుకూలించునంత వరకే ధర్మదేశత నాకు ప్రమాణము ! తిక్కినది వినిపించు కొనను !”

ఈ విధమున మానసికప్రవృత్తి కలది దానబుద్ధి ! అందుచే పులోముని ముఖము వివర్ణమయ్యెను. చిన్నప్పుడు హరిద్వారమున మందాకినీజలావర్తములలో పులోమాకన్య తిరుగుడువడుచుండగా తా నామెనుద్దరించిన కరాహాకారమే ఇప్పు డాతని నావేశించెను.

పులోము డగ్గి హోత్రగృహములోనికి దూసుకొనిపోయి తన శిరస్సుతో పులోమాదేవి దేహమును క్రుమ్మి నెత్తిన వేసికొని అడవి పందివలె ఆ యాశ్రమమధ్యమునుండి పరుగువారెను. భృగువునాజ్ఞా కింకరు లడ్డమువచ్చు నవకాశముకూడ లేకపోయెను. అంతయు మెరపుమెరిసిన ట్లాక్కర్రుటిలో జరిగిపోయెను. అరణ్యములో నాతడు ప్రవేశింపగానే పులోముని దస్యునేవకు లాతని గలసి పరి వేషించిరి.

పులోమాదేవి దిగ్భ్రాంతి నొందెను. ఆమెకు ప్రథమములో కలిగిన యాశ్చర్య మొకింత విరిసి కలయజూచునప్పటికే యాశ్రమము దాటిపోయి యరణ్యమున దస్యుగణముల మధ్యమందుండెను. ఆ దస్యులగూడ క్రొత్తవారు కారు ! వారిలో పలువు రామె యొద్దకు అన్నాతురులై యెన్నియోమారులు వచ్చి యాశ్రమమున మృష్టాన్నము కుడిచినవారే ! కొంద రందులో తలలు వంచుకొనిరి. కొందరు పెడముఖములు పెట్టుకొనిరి. కాని పెక్కు రామెను జయోన్మాదముతో పరిహసించుచు పెద్దపెట్టున నవ్వసాగిరి.

అది చూచి పులోమకు సహజముగ ధైర్య మొక్కసారిగా సడలిపోయెను. ఆర్తకంఠముతో నామె బిగ్గరగా భృగువును కేక వేసెను. దూరమునుండి అరణ్యప్రతిస్పందియే కాని భార్గవకంఠము విని పించలేదు. మరల నామె యట్లే కేక వేసి భార్గవప్రశస్తిత్రయమునకై చెవు లాగి విసెను. మరల సరణ్యప్రతిస్పందియే కాని భృగుకంఠము బదులు పలకలేదు. మీదుమిక్కిలి దస్యుల పరిహాసశబ్దము లెక్కువ కాసాగెను. ముందు తలలు హల్చినవారును, పెడముఖములు పెట్టిన

వారునుగూడ ధైర్యము తెచ్చుకొని యా పరిహాసకులలో గలయు చుంకిరి.

ఆమె మరల మూహమా రట్లే కేక వేసి యాలించెను. మరల నంతకంటె నెక్కువప్రయోజనము లేకపోయెను.

పులోమాదేవి యంతట నా పులోమునికి ధర్మముపదేశించి యాతనిని తన్ను వదలుమని బ్రతిమాలుకొనెను. నాడు ధూమాశృత ముఖుడై యా మాటలు పెడచెవిబెట్టెను.

“నీవు చెడిపోదువు ! కాల మానస్మయైనది. నీ మృత్యువును నీవు వరించుచున్నావు !”

పులోమ ఇట్లు బెడరింపగా నదియు నాడు పెడచెవిబెట్టెను.

అంతట మరల నామె యాతని బ్రతిమాలి యాతని పూర్వపు మంచితనమంతయు స్మృతికితెచ్చెను. నా నదియు వినిపించుకొన లేదు. మరల నామె యాతని నెన్నెన్నోవిధముల బెడరించి చూచెను. బ్రతిమాలెను. అన్ని ప్రయత్నములను వ్యర్థమయ్యెను.

అంతట పులోమ ఉచ్చైస్పర్శముతో కేకలువేయనారం భించెను. అది ఒకటే దీర్ఘప్లుతస్వని ! ఒక కేకయైన వెంటనే గ్రుక్క త్రిపుకొనుటే వ్యవధానముగా మరల కేక వేయసాగెను. ఆ కేకలు అరణ్యధూమియంతయు నిండి దిగంతములకు బారుచున్నట్లు విన్న వారికి తోచెను. ఆ కేకలు వేయుచుండగా నామెకన్నులెంట నీరు నీకధారగా ప్రవహింపసాగెను.

కొంతనే పట్లామె కేకలు వేయగా ఆమెదీనాకారమును జూచి, యామె వేయుచున్న కేకలు విని పులోమరాక్షసునకు గూడ నొక యపూర్వముగ భయ ముదయించెను. వెంటనే దృఢకాయు లగు సలుపురు దస్యుల నామెదేహమును మోయ నియమించి తా నామె శిరోభాగము వహించుచు నుత్తరాభిముఖుడై పరువెత్తిపోసాగెను. మిగిలిన దస్యులు స్త్రీపురుషులు వారి ననుగమింపసాగిరి.

ఇట్లు మూడురాత్రులు, మూడువర్షా విధివిరామము లేకుండ భయవిస్ఫలచిత్తులై వారు శీఘ్రయానమున బోయి తుదకు నాలకనాటి వేరువవేళకు ఒకానొక పర్వతపంక్తిమధ్యమున గల మహారణ్యమున నున్న సరోవర మొకటి దరిసిరి. అచ్చట పులోమను ప్రథమపర్యాయము దింసి పులోముడును, దస్యులును విశ్రమింపసాగిరి.

ఆ మూడు పసళ్లును, ఆ మూడురాత్రులును విరామము లేకుండ పులోమాదేవి యాక్రోశించుచు నీకధారగా కన్నీరు కార్చుచునే యుండెను. ఆమెదేహమున నంతకంతకు బలము తీణించిన కొలది యామెకంఠస్వరమును తీణింపజొచ్చెను. తుద కామెకు బడలికచే మూర్ఛ వచ్చుచున్నట్లయ్యెను.

అట్టి సమయమున నామెకు ప్రసవ వేదన మాకస్మికముగా నార్ద్రభించెను !

దస్యకాంతలవలన పులోము డది యెరిగి ఉప్పొంగి పోయెను.

“ఈమెగర్భములోని శిశువు పుట్టినంతనే ఆ భాగ్యవంశము నీ సరోవారిలో పారవైచి భృగువుపై కోపము నిష్క్రమి యొనర్చి నాపులోమను దానవరాజ్యమున కెత్తుకొని పోయెదను !”

౧౧

అంతలో నా యరణ్యతమస్సు సంతటిని ఉద్ద్యోతించ జేయుచు తూర్పున బాలసూర్యు డుదయించెను. ప్రాచీదిగంగన దివా కరుని బ్రసవించిన క్షణముననే కుక్షీచ్యుతుడై పులోమాదేవిగర్భము నుండియు అగ్ని తేజస్కుడగు సర్పకుడు భూమిపై బడి గోదనము చేయనారంభించెను.

అంతవరకు మిగిలిన దస్యులతో తొలగి విశ్రమించుచున్న పులోమదానవు డా రోదనస్వని వినగానే ఉత్క్లంఠతో లేచెను. వెంటనే ఆ బాలకుని నీటిలో పారవేసి కని తీర్చుకొనవలె నను నాతు రముతో వాడు దస్యపరివృతుడై అటువైపు వచ్చుచుండెను. గర్భ చ్యుతుడైన యా బాలకుని రూపము పులోముని కన్నుల బడెను.

ఆ బాలుని తేజస్సు చూచి పులోముని కన్నులు మిరుమిట్లు గొనెను. ఆక్షణముననే వింతగా నా శిశువునమిషమునుండి పుట్టి యొక యగ్ని పులోమాదిదస్యు లున్న వైపుకు ప్రసరించెను. అది మహాదావాగ్నియై ఒక్కక్షణములో నా వచ్చుచున్న పులోముని, నతనివెంట నున్న దస్యులను నిర్విశేషముగా దహించెను. అది చూచి వినపిథి వైతాళికు లిట్లు గానముచేసిరి :

“సముదితసూర్యసహస్రో

పమదుస్సహజేజా, జగదుపప్లవనమయా

సమదీప్తిప్రపావక

సముజ్జామచ నసుర భస్మసాత్కృతు డయ్యెన్ !”

మూర్ఖావిష్టమగు నవస్థలో నున్న పులోమాదేవికి ఆ సూర్య ప్రభుడైన బాలకుని జూచినంతనే దేహమున నూతనశక్తి ప్రాదు ర్భూత మయ్యెను. ప్రక్కనున్న దస్యకాంత దంతములతో కొరికి యా బాలుని నాభిచ్ఛేదము చేసినంతనే పులోమ యా పిల్లవానిని తన యొడిలోనికి జేర్చుకొనెను. తన సమీపముననే పుట్టి యాకానన మెల్ల దహించుచున్న యా దావాగ్ని కామె యింతయు చలించ లేదు. భృగుపుత్రుని ఒడిలో ధరించిన యానంద మామెకు నిరతి శయనిర్భయస్థితి చేకూర్చెను. ఆ దావాగ్నికి దగ్ధముకాక మిగిలిన వా రామెయు, ఆమె పిల్లవాడును, అతని నాభిచ్ఛేద మొనర్చిన యా దస్యవనితయు మాత్రమే !

ఇరువది యొక్క దినము లా పులోమాసాధ్వ పుత్రమాత్రసహ చరియై యా దస్యకాంత చేయు నుపచర్య లందుచు ఆ పర్వతశ్రేణి యందలి ఆ అరణ్యమధ్యమున ఆ సరోవరతీరమున నివసించెను. ఆమెకు

జాతపూర్వములగు కందమూలములతో నామె శరీరధారణ చేయుచు ప్రక్కనున్న సరోవారిలో స్నానపానములు జరుపుచు పిల్లవానిని పోషించుకొనెను.

భృగుపుత్రుని జన్మవేళను ఉదయించి ప్రచండముగా నచ్చట చెలరేగిన దావాగ్ని కొంతకాలమున కుపశమించెను. ఆ తీవ్ర తాప మునకు విరిసిన యా పర్వతభూభాగము అది చల్లారి న సిమ్మట నెమ్మది నెమ్మదిగా విగిసికొనిపోవ నారంభించెను. దానితో నా పర్వతసానువులు చీటలువారజొచ్చెను. అట్టి చీటలలో నొక దాని నుండి యా సరోవరజలము పర్వతమధ్యమునుండి చిన్న జాలు చేసి కొనెను. ఆ జాలు పులోమను దస్యులు తెచ్చినప్పుడు ఆమె కన్నీ టితో తడిసిన మార్గముననే ప్రవహింపనారంభించెను.

పులోమాదేవి యది నిర్వర్ణించి బాలకుని ఒడిలో నిడికొని ఈమారు ఆనందబాష్పము లేకధారగా కార్చుచు ఆ జాలువెంట భృగావశ్రమాభిముఖముగా మంథరగమనముతో నడువసాగెను. అది చూచి వెంటనున్న దస్యకాంత భయపడి ఎండే బారిపోయెను.

౧౨

పులోమ నట్లు పులోముడు హరించిన కొద్దిసేపటికే భృగువు కృతస్నానాదికర్మకలాపుడై యాశ్రమమునకు తిరిగి వచ్చి జరిగిన వృత్తాంతము తెలిసికొనెను. వెంటనే పలువురు కింకరుల బిలి పించి పులోముని దరిమి పట్టి తెచ్చుటకు పంపెను. నా రామాహివ నాటి సాయంత్రము ప్రొద్దుపోయి దీనముగా తిరిగి వచ్చి పట్టుకొని రాతేకపోతి మనియు, ఎప్పటికప్పుడు వారి ఉనికి తెలియ వచ్చు చున్న ను వారి వేగమును ఆనుగమింపలేక పోతి మనియు నివేదించిరి.

భృగువుకు కోప ముదయించెను. ఈ మూడు దినములును పత్ని సన్నిధి లేనందున నగ్ని లోపించెను. ఆ రాత్రి యంతయు పులోమాదేవి సోపానమున నున్నట్లు యాలోచించెను. నాల్గవనా డుదయ మున పులోమరాక్షసభూనాగము అగ్నిని మధింప నారంభించెను. ఇక్కడ అగ్ని యుత్పాదించిన క్షణముననే సరోవరతీరమున భృగు పుత్రుడు గర్భచ్యుతు డయ్యెను. ఆ సమయముననే ఆ బాలకుని కాంతికి దావాగ్ని పుట్టి పులోమరాక్షసుని సహవారముగా దహన మొనర్చెను.

పులోమను రాక్షసుడు హరించిన విమ్మట మాసమువరకు భృగువు వాయుభక్షణమాత్రవ్రతుడై పత్ని సమాగమము నిరీక్షించు చుండెను. నెల యగునప్పటికి తేజస్వి యగు నా బాలకుని ఒడిలో ధరించి పులోమాదేవి సరస్వతమున నా జలధారవెంట తానును కన్నీరు కార్చుచు వచ్చి భర్తకు కుమారుని దర్శించి, నమస్కరించి, నెమ్మదిగా జరిగిన వృత్తాంతము నివేదించెను.

భృగువు కోపోద్రిక్తుడై పత్ని నిట్లు ప్రశ్నించెను :

“అనిందిత చరిత్ర కను నెమ్మ ఆ పులోమరాక్షసునికి గుర్తింప జరిగించిన దుర్మార్గు డెవడు ?”

“పూజ్యుడు నన్నిహోత్రుడే ప్రభూ!”

“ఈ అగ్నిహోత్రుడు సర్వభక్షకుడు పగుగాక!”

ఆ భృగుశాపమునకు సర్వాంతర్యామి యగు నగ్నిహోత్రుడు భయపడితే మరేమి. అపవిత్రముగు సర్వభక్షకత్వము సహింపలేక అగ్నిభట్టారకుడు తన శ్రేణులను తనలో నుపసంహరించుకొనెను. మహర్షులకు నిత్యనైమిత్తికకర్మ లుండెను. యజ్ఞయాగము లన్నియు లోపించెను. అగ్నితర్పణము లేని కలికాలమునందువలననే ముల్లోకములు లుప్తకర్మమై తోలబడిపోయెను.

భృగుపితృమహాహుతి లోకపితృమహాహుతి చూచి భృగువు నాశ్రమమునకు వచ్చి అగ్నిహోత్రుని బిలిచి యిట్లు పరమిచ్చెను:

“దివాకరుడు సమస్తమును స్పృశించుచున్నను తన శ్రేణి విశేషముచే పరమపవిత్రుడే! అట్లే నీవుకూడ సర్వభక్షకుడవయ్యెను నీ ప్రభావిశేషముచే సర్వభుచ్చివై చేరముఖుడవు కమ్ము!”

అగ్నిహోత్రుడంటిట ప్రసన్నుడై లోకములం దెప్పటివలె ప్రసరించి యనుగ్రహించెను.

అక్కడ కూడిన నరమునిసురసంఘసమక్షమున లోకపితృమహాహుతి భృగువును, పులోమను, శిశువును ఎదుట నుంచుకొని యిట్లు వెలలిచ్చి కట్టడి చేసెను:

“పులోమనా, ఈ బాలకుడు నీ గర్భచ్యుతుడగుటచే ‘చ్యవను’

డను నామముతో పరమశ్రేణుడై కీర్తినొంది భృగువంశమును విస్తరింపజేయగలడు!

“ఆ రాక్షసుడు నిన్ను హరించి కొనిపోవునప్పుడు నీవు కార్చిన దుఃఖాశ్రవులతోనైనా, మరల విముక్తజై బాలకు నెత్తుకొని వచ్చుచు విడిచిన యానందబాష్పములతోను ఈ కనబడు నది పుట్టి సింధువులో కలియుచున్నది. వధూమణియగు నీ కన్నీటి ననుసరించి పుట్టి ప్రవహించు నీ నదికి ‘వధూనద’ యని నామకరణము చేయుచున్నాను. దీని యొడ్డుననే నీ కనురు డీ చ్యవను డాశ్రమము నిర్మించుకొనును.

“ఈ వధూనద పశ్చిమభాగము భార్యవత్తి దుఃఖాశ్రవులతో నపవిత్రమైనది. కాని తూర్పుభాగము దాని యానందాశ్రవులతో పవిత్రమైనది. ఈ ‘వధూనద’ ఆర్యులకును, దక్షులకును ఇక ముందు పశ్చిమమున సరిహద్దుగా నుండగలను!”

* * * * *

ఈ వధూనద ఇప్పుడెక్కడ నున్నదని హోరీకుడు ధ్యాననిమిత్తంబుగా యొక్కతడ మలోచించెను. ఇదియే ఈ కాలమున ‘సింధునది’ యను నామముతో జగద్విఖ్యాతమైనదని యతని విజ్ఞాన చక్షుస్సుకు గోచరించెను. లోకపితృమహాని శాసనముచే శిష్టులెవ్వరు నిప్పటికిని సింధునది పశ్చిమభాగమునకు దాటరు. అట్లు ప్రమాదముచేగాని, మోహముచేగాని దాటినచో తిరిగి వచ్చి సింధునది తూర్పుదరిని స్నానము చేసి ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొందురు.

నే డే శాంపిల్ చూడండి.
మీ శిరోజములకు గొప్ప వరప్రసాదము

కామినియా ఆయిల్

కేశహింసను కావలసిన ప్రకృతి సిద్ధమైన దినములు కలిగిన తెలంగాణ ప్రజల శ్రద్ధగా ఎంచుకొనటంలోనే ముఖ్యంగా మీ కేశసాంధ్య శుభాపశిద్ధిని సాధించుటకు సంక్రమించు స్త్రీలుకు సాంప్రదించిన కామినియా ఆయిల్ సాటిలేదు. ఇందు కలు రాలిపోవటం, నెరవటం, బిరుసెక్కిటం, ముండు ముద్రలైన తలచూపుట, కేశముల సంబంధమైన అన్ని అనారోగ్యములను నివారించుచు మెరుగును చుట్ట బలిచి ఆరోగ్యవ తమైన నల్లని కేశముల వ్యూహాంధారములకు తోడ్పడును. సీని మనోహర పరిమళము ఈ రోజున కూడా అపూర్వమైనది.

పరిమళముల రాజు ఆటో దిల్బహార్

మజాగా ఉండే ఈ ప్రాచ్యుడేశపు అత్తయిక్క ముగ్గు పుష్కల జగత్ప్రసిద్ధము. ఇది ప్రత్యక్షమైన జాతి, మల్లెపూలసారము. "అత్తయిరాజు" గా ప్రజానీకంలో ప్రసిద్ధమైనది. ప్రతివారికి అందుబాటులో నందు కరకు ఆనేక సైజులలో దొరకును ఉన్నచోట్లను ఆమృతమునున్నది.
పోస్టేజి నాణ్యత విక్రయ వంటి కాపియ ఉపయోగముగ వాడవచ్చును.

హిందీ అంధత్వం నుండి రక్షించుటకు వాడవచ్చును.

కేటి వైట్ రోజ్ ఆయిల్

(రిజిస్టర్డ్ నం. 777)
ఇది లాభాన్ని మన (శరీర) సుఖాన్ని పెంచుతూ పరిమళము కలిగి మెరుగును చూపవచ్చును. కేశహింసను నివారించుచున్నది.
మీరు అంగడికి వెళ్లినప్పుడు కేటి వైట్ రోజ్ హెయిర్ ఆయిల్ నెం. 777 ను మాత్రమే కొరకండి. ప్రత్యేకముగా వేడి అంగడికింకండి.
అదే విధముగా వేరొందిన దినము నానెం. గొరక కొరకండి.
కేటి వుప్పుసేన తలపోసె నెం 777.
కేటి వుప్పుమాలతి తలనానె నెం 777.

కేటి ఆటో రోజ్

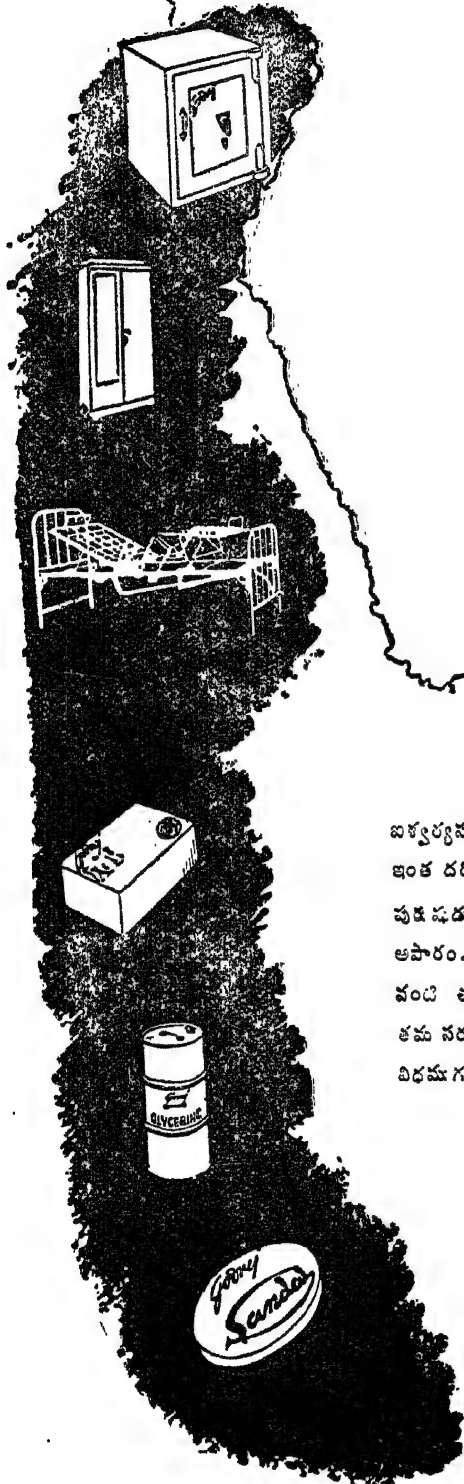
(రిజిస్టర్డ్ నం. 777)
మనోహరమైన నవ నులకపూల కమ్మటి మనాసనను కృత్యముగా నిరూపించును. మిక్కిలి నిర్దుష్టమైనది గనుక విశేషకాలము నిలుచును. అత్తయి ప్రేమించేవారి కతి ప్రేమమైన యీ నెం. బిక్కునారు వాడితే చాలు. మిమ్మును మగ్గుతారు.

ఆటో మధుకర్

(రిజిస్టర్డ్ నం. 777)
అసదృశమైన యీ క్రొత్త అత్తయి ఒకసారి వాడిచూడండి.
పోస్టేజి మొదలగువాటికి నానుగనాని బిళ్లలు వంటి ఉచితముగా కాపియకు వ్రాయండి.

యాభై సంవత్సరాలకు పైగా దేశసేవ

లోహపుసామానులు

విశ్వర్యసంపదలు సహజంగావున్న మనదేశాన్ని మించినది, వేరొకటి లేదు. కాని ఇంకే దేముడొక దరిద్రస్థితిలో లేడు. స్వంతం అన్నమాత్రమేద యాభై సంవత్సరాలక్రింద ఆదర్శాలుగల ఒక మూల పుకట్టు వ్యక్తియ శ్రీ ఎ. వి. గోద్రెజ్ స్థాపించిన సంస్థ దిగ్విజయంగా సాగిపోతున్నది. ఆయన చేసినది అపారం. అనేక సంవత్సరాలనుంచీ ఉక్కుసామగ్రి, నట్టులు విహారాధిగా దిగుమతి అవుతున్నవి. ఓర్పునంటి తప్పనివరగా కావలసిన ముడిపదార్థములు ఇవ్వబడినయితల గోద్రెజ్ వారు ప్రజల చర్యవసరమగు తమ నడుటలను అధికతరముగ చిక్కత్తిచేసి నష్టముచేసి దేశమున విస్తారముగను గిరాకీని రీత్యగండు. ఈ విధముగను, ఎగుమతి చేయుటవలనను వారియ ఆర్థికాభ్యున్నతికి తోడ్పడగలరు.

Godrej
గోద్రెజ్

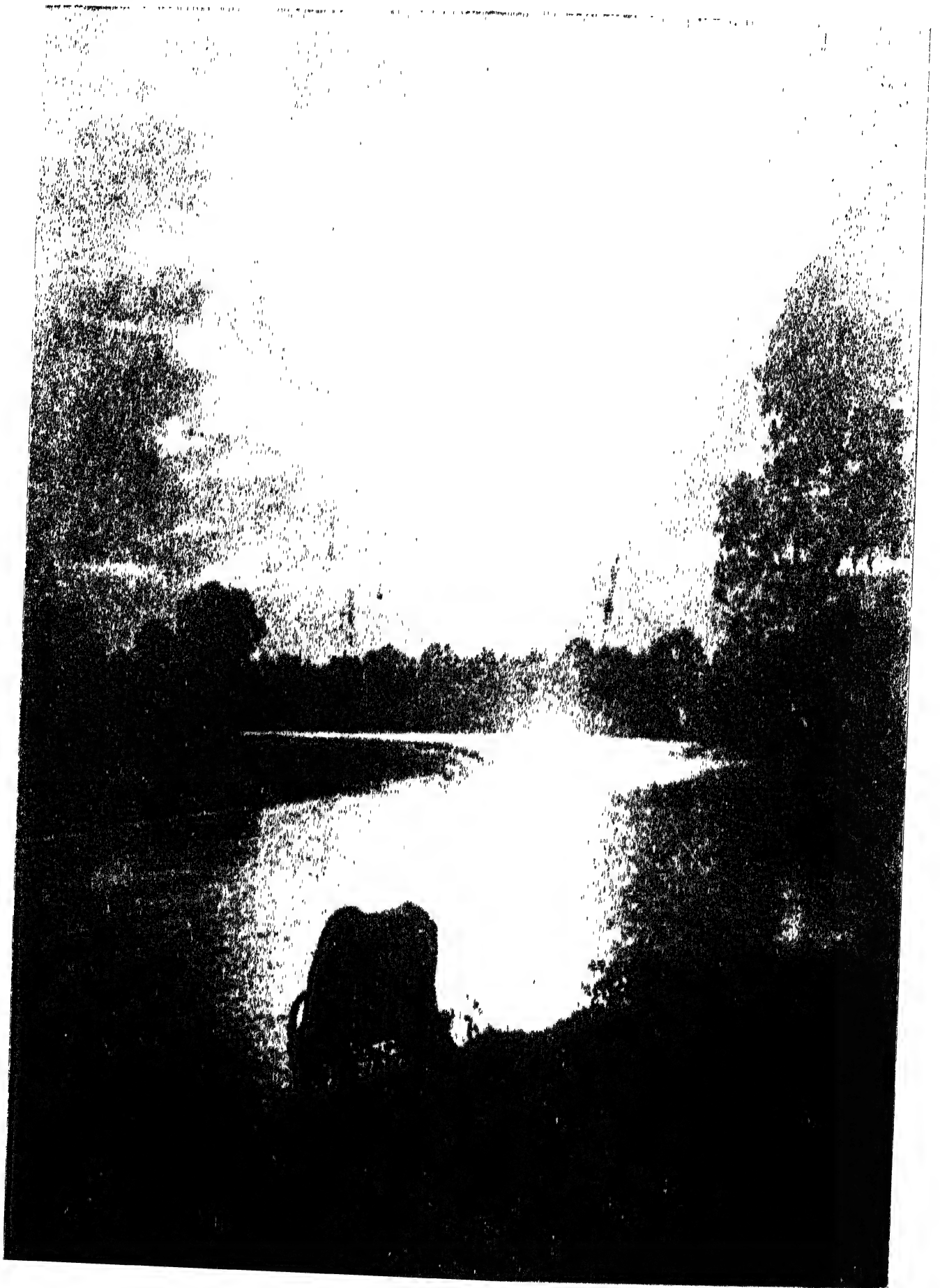
గోద్రెజ్

చా వి హా ర్ కు
సబ్బులు—మేవింగ్ సబ్బులు
గ్లిసరిక్
గోద్రెజ్ సోపు, లిమిటెడ్.

గోద్రెజ్ అండ్ బాయ్స్ మాన్యుఫ్యాక్చరీంగ్ కంపెనీ, లిమిటెడ్.

నేటి తెలుగు

నోటి తెలుగు

శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

వెలయగలదు, నేడు కాకపోతే రేపు-వేరుగా ఆంధ్ర రాష్ట్రం తప్పక వెలయగలను.

అప్పటినుండి ఆంధ్ర రాష్ట్ర సరిపాలనాతంత్ర మంతా, భాషాప్రయోజనములన్నీ ఆంధ్ర భాషా మూలకములుగానే సాగగలవు. లేఖనమూలముననే కాక వాఙ్మూలమునకూడా తెలుగురచన చాలా పెంపొందగలదు.

సరిపాలనాతంత్రమునకు ముఖ్యమైన కొన్నిట్లు, డిప్రీట్లు బోర్డులు, మునిసిపాలిటీలు, కలెక్టరు మొదలగు వారి ఆఫీసులు, కోర్టులు, విద్యాశాలలు, అక్కడి సాత ప్రవచనములు అన్నీ తెలుగుతో సాగితే, ఆయాచోట్ల ఉద్యోగులు, సదస్యములు తెలుగుతోనే చర్చలు సాగిస్తే, ఆంధ్రదేశము నలుమూలలనూ, నానాజాతుల వారు సమానస్వాతంత్ర్యముతో వాగ్ద్యవహారములు ఆయాచోట్ల సాగిస్తే, వాటిని పాఠ్యహాండు రిపోర్టులు అట్లట్లే ప్రతికలకు పంపితే, వారి భాషితములు మార్చు వీలులేదు గనుక వాటిని అట్లట్లే ప్రతికలవారు ప్రకటిస్తే చాలామట్టుకు నేటిది కాకపోయినా రేపటి దున్నా తెలుగుభాష 'నోటితెలుగు' కాకతప్పదు.

మూల్యాదే భాషకూ, వ్రాసేభాషకూ ఐక్యమో, కాకపోతే సాన్నిధ్యమో అనివార్యం అవుతుంది. ఈ మార్పు రాకతప్పదు.

తెలుగు పుట్టిననాటినుండి నేటిదాకా తెలుగు వారు భాషాప్రయోజనాలను పెక్కింటిని పరభాషల ద్వారానే పడయడం సంభవిస్తూ వచ్చింది.

ఆదికాలంలో సంస్కృతప్రాకృతములు, తర్వాత తురక, ఇంగ్లీషు భాషలు తెలుగుప్రజలమీద పెల్లి విరిసి తెలుగుకు యా వేర్పడించి పెంపొందించి భాషా ప్రయోజనములను పెక్కింటిని తమ మూలాన తెలుగు ప్రజలకు ప్రసాదిస్తూ వచ్చినవి.

ఆయా కాలములలో భాషాప్రయోజనాలలో ఒక్కటయిన సాహిత్యప్రయోజనానికి మాత్రమే తెలుగు కొంత ఉపయోగపడుతూ వచ్చింది. కాని అందులోకూడా ఆయా కాలాలలో సంస్కృతప్రాకృ తములయ్య, తురుష్కాంగములయ్య తాకిడి తెలుగు రచనలకు తగులుతూనే వచ్చినది. నర్వస్వతంత్రత తెలుగుకు పూర్వం కలుగనే లేదు.

అయిపోయి దేదో అయిపోయింది. ఇప్పుడు దేశకాలముల తీరులు మాఱినవి. ఎప్పుడూ చవిచూచి యెఱుగని మార్పులు సమకూరినవి.

భారతదేశానికంతా ఏకమొత్తైన రాజ్యాంగ భాషగా, నవ్యనాగరకభాషగా సూరేంద్రపాటు తెగ వెలిగివెలిగి అనేకాపూర్వప్రయోజనములను సాధించి పెట్టిన ఆంగ్లభాష ఇక క్రమక్రమంగా తెరమరుగు

నావలసిన స్థితికి వచ్చినది. దాని స్థానమును కొంతవరకైనా హిందీ ఆక్రమించుకొనజోతున్నది.

అయినా ఆది సర్వభారతదేశ సామాన్య వ్యవహారమునకే పనిగొంటుంది. కాని నేటిదాకా ఇంగ్లీషు పట్టిపట్టు దేశభాషావ్యవహారాలపై కుత్తికపట్టు పట్టినట్ట !

రాష్ట్రపాలనవ్యవహారాలన్నీ దేశభాషలలోనే జరుగును గనుక దేశభాషలకిక కుత్తికకోతలుకలుగవు.

కొన్నిశృలో, స్కూళ్ళలో, ఇళ్లలో, వాకిళ్లలో, రోడ్లలో, రికార్డులలో, కోర్టులలో, ఉపన్యాసాలలో, రాజ్యశాసనాలలో, గ్రంథాలయాలలో చెలుగు దేశంవారు సర్వే సర్వత్రా చెలుగువాడుకనే సాగించగలిగినారంటే—ఆహోహో ! చెలుగుకు పలుకుబడి, చెల్లుబడి యెంతో సర్వోదయంగా సాగుతుందన్నమాట!

చెలుగుచెలుగు లెంతో దేదీప్యమానంగా వెలుగుగల వస్తువునూ !

ఇది సర్వోదయమే: సంతోషకరమే కాని—తీవ్ర యోచన గొల్పుతూ కొన్ని చిక్కులు దీనినుండి యెగరేగుతున్నవి.

గ్రాంథికభాషనూ, ఇంకా ఇటీవల ప్రబలిన వ్యావహారిక భాషనూకూడా ఇప్పటిదాకా ఏవో హద్దుపద్దులలో కొంతవరకైనా ఆచిపట్టుకుంటూ వస్తున్నారు—మూనివర్సిటీలవారు, గ్రంథరచయితలు, పత్రికారచయితలు, ముఖీ పండితులూను.

ఇక దేశం నాలుగంచులవారిదాకా సర్వతోముఖమయిన స్వాతంత్ర్యం చెలరేగినదంటే హరిజనుల దగ్గరనుండి భూసురజనులదాకా సర్వప్రజలూ సర్వస్వదేశవ్యవహారములలో సమానస్వతంత్రులూ, సమానభాగస్వాములూ నయి బుజాలు కలుపుకొని వర్ధిల్లనూ వర్ధిల్లనూ సాగించినారంటే, వారివారి భాషలు మాత్రం కలగాపులగములు కాకుండా దూరదూరములుగానే ఉండిపోగలవా! 'మీజాతి తక్కువది, మా జాతి యెక్కువది' అనరానట్లే, 'మీ పలుకుబడి తక్కువది, మా పలుకుబడి యెక్కువది' అని యిక అన వీలుండదా.

కుల్లూకభట్టియాన్ని బట్టి సర్వాశ్రమ భర్తాలనూ, సన్నయభట్టియాన్ని బట్టి ఆంధ్రభాషావ్యవహారాలనూ ఆచిపట్టినలె ననేవారు నాలుకలు నటించుకోవలసిన స్థితి ఎన్నుంది, తప్పద.

ఇది పెద్ద యుగపరిణామం సంగిది.

భాషావిషయంలోనే ఆయెను—ఈ మహత్తర పరిణామంలో రేపు ఇటువంటి స్థితి యేర్పడుతుందని నిస్సంశయంగా నిరూపించడం ఎవరికిననుకాదు. ఆసలు ఆంధ్రభాషావృక్షం ఎన్ని చిలవలు నెలవలు వేస్తూ పెరుగుతూ వచ్చిందో, యే కొంతయినా దాని విజృంభణ పూర్వం యెక్కువ ప్రాంతాల్లో, ఇంకా తెంత ప్రాంతాల్లో పరిశీలించి గుర్తించి చూచినవా రెవ్వరున్నారు ?

పై పై జాతులవారి తేరుకొన్న భాషల మెఱుగులే ఇంతదాక సారస్వతరచనలలో సాగుతున్నవేగాని దేశంనాలుగంచులూ తిరిగి భాషను సర్వేచేసి దాని సర్వాంగసౌందర్యమును గుర్తించిన వారెవరున్నారు ?

జరిగితే ఇకమీదనే ఆ పని జరుగవలెను—ఆంధ్రులే ఆంధ్రదేశాన్ని పాలిస్తారు గనుక !

నాళ్లు, ఊళ్లు, గుళ్లు, కొండలు, నదులు, చెరువులు మొదలగువాని పేర్లు, వాని పుట్టుపూర్వోత్తరాలు, తచ్చరిత్రలు, జాతులు-తచ్చరిత్రలు, ఆయా నాళ్ళలో ఊళ్ళలో ప్రఖ్యాతులైనవారి చరిత్రలు, గ్రంథాలు, శాసనాలు, విగ్రహాలు-వాటి కథలు, నోటిపాటలు, పద్యాలు, నానుళ్లు, పలుకుబట్లు, అపూర్వ పదాలు, వాక్యవిన్యాసాలు వగైరాలు, బహుజాతులవారి, బహుదేశభాగములవారి భాషాభేదములు, ఆచారవ్యవహారములు—అన్నీ సమాకలనం చేసి సముద్ధరిస్తూ వాటిలోని గుణగుణాలను గుర్తించి నిరూపిస్తూ ఉంటే సర్వప్రజలలోనుండి, వారిభాషలనుండి సారాంశములనదగినట్లు ప్రజలూ, వారిభాషలూ మెఱుగులు దేరితేరి బహుముఖముల, బహువిధముల భాషారచన స్వాతంత్ర్యంతో సాగిసాగి కొంతకాలం గడిస్తే ఆ బహుత్వంలోనుండి సారభూతమైన యేకత్వము నెలకొనగలుగుతుందేమో ! ముందు ముందు కాని, అట్టి స్థితి యేర్పడక పూర్వం, అంటే

యిప్పుడే, ఇటువంటి భాషనే 'ఈ విధంగానే వాడవలసింది' అని శాసించడంకూడా ఎవరికీ తరముగాదు.

పుట్ట కో బుద్ధి, నోటి కో మాటా ! మాటాడే భాషకు విలువ యేర్పడకపోతే మనిషి మనిషికి భాషాభేదాలు మఱీ యేర్పడగలవు.

ఒక్కడేకూడా విషయభేదాలనుబట్టి, సమయ సందర్భాలను బట్టి, గ్రాంథికవ్యావహారిక భాష ద్వయంలో కూడా అనేకాంతరాంతరభేదములను వాడుక చేస్తూ ఉంటాడు.

నామట్టుకు నేనే యెఱిగి యెఱిగి అనేకసందర్భాలలో అనేకవిభజనలను వాడే స్థితిలో ఉంటాను.

నీటి పరిణామాలన్నీ శుభకార్యవసాయాలు కాగలవనే ఆశిస్తున్నాను గాని, కొన్ని సందర్భములలో దిగ్భ్రమ కూడా చెందుతూ ఉంటాను.

ఇప్పటికే సంస్కృతసమాసాడంబరంబుల డంబులతో పరమచ్చాందసముగా వచనరచన చేసేవారు కొందఱు—

ముద్దులుగొలిపే పలుకులతో ఇది గ్రాంథికమని కాని, వ్యావహారికమని కాని నిరూపించే పీలులేనంత సున్నితముగా, సులభముగా వచనరచన చేసేవారు కొందఱు—

ఒడుపులు, ఒయ్యారములు గల వాడుకభాషలో బొంగరమును త్రిప్పినట్లు పొంకముగా వచనరచన చేసేవారు కొందఱు—

మాటాడేటప్పటికంటేకూడా పలుకులను అరగరాచి గొలికి తూలిపోయేటంత తేలికగా వచనరచన చేసేవారు కొందఱు ఉన్నారు.

కాని వ్యావహారికరచన పెంపొందసాగిన కొద్దీ నుడికారములు, నానుళ్లు, పలుకుపొంకములు, కాకుపులు తెలుగురచనలో వెల్లివిరియ సాగినవి.

హృదయములకు హార్మోనీగాను, న్యాయ హారానురణము లేనివి, సంస్కృతమునందున్నవిలు సన్నగిల్లిపోతున్నవి.

పుట్టకతోనే సరిగ్గావాడకతో కొందఱు పాటు పొందుతూ ఉండేట్లు సరిసాంప్రదనాస్వభావంతోనే జన్మించి ఉదువునచే లంతగా పోనోయినా అతి మనోజ్ఞరచనలు సాగిస్తున్నవా సేతులుగావున్న తెలుగు తియ్యదన మట్టిది !

కష్టపడి గట్టిగా విద్యాభ్యాసానికిము కానించి కూడా, పద్యరచన లెవో ఒరిగిస్తూకూడా విద్యాంనులే కొందఱు అందమయిన పద్యరచనలు సలపరచుకో జాలక పోతున్నారు.

'సత్రికాపితేఖరులు', 'ప్రాముఖ్యతను', 'విభాగిత భారత దేశమును', 'హిందూమహమ్మదీయ సఖ్యతను'— ఇక కాదన పీలులేదు కాబోలును.

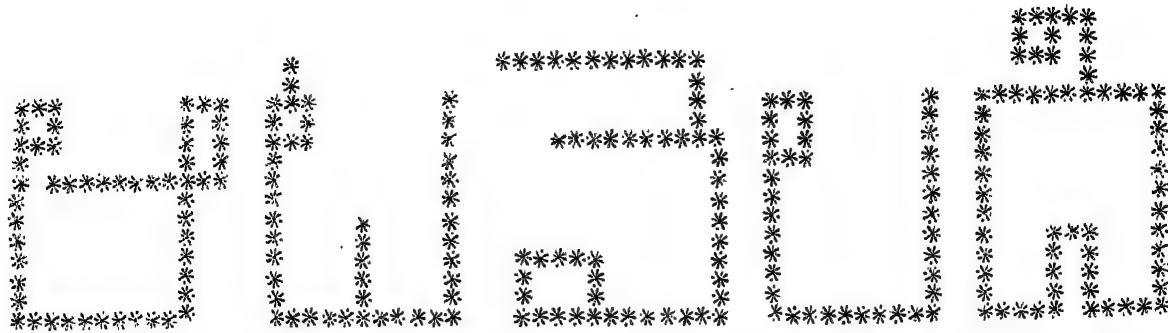
ఇట్టి పదాలను సత్రికలే కొంతవఱకు పుట్టించి పోషిస్తున్నవి. 'లోకనామక' లోనుండి వచ్చేవి కావు పయిపలుకులు.

శయ్యలో వైవిధ్య ముండుగాక ! గ్రాంథికమున గాని, వ్యావహారికమునగాని పదముల నుపయోగించు టలో భాషాలోకజ్ఞుల ననువర్తించు టావశ్యకము గాదా ! ఆచిపట్టువా రెవ్వరు ?

వివిధత యింత మితంగా విజృంభిస్తున్నా, కొన్నాళ్ళకు దీనిలోనుండి యింకా నిద్రమయిన రచనపు సరికు నెగడగలదు.

వైవిధ్యమే మెఱుగులు డెరితేరి తనలోనుండి హర్దమహితమయిన యైకవిధ్యము సంతరింపజేయగలదు.

[వకాంకరూపిక*]

శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛ్రీ

ఆముఖం

వైకుంఠం నెహరు కడకుతామరపూల - చుట్టుకు రేగిలి వడరు పరమహంస :

చంద్రవలదకన్ను గీటులలో చూపుల - శ్రీపై సవ్య సుదనరేవు నెంతు.

— ఒకటవద్య శ్యం —

[గంగానదీతీరం. మరీచిమహారీ తపోవనం. బ్రాహ్మనుహూతారం. సున్నా తులైన మునికుమారకంశాలనాంది తాండ్రమగురంగా—]

అనతో మా సద్గమయ

తమసో మా జ్యోతిర్గమయ

మృత్యోర్మామృతం గమయ

(క్రమంగా చలగా ఉపనిషద్ధానం అనినతరువాత. ఒక దేవ దారువృక్షచ్ఛాయలో భగవాన్ మరీచి మహర్షి — ష్యం నామ దేవుడు గీతాధ్యయనం ఉపక్రమిస్తారు)

మ హర్షి

చిరంజీవి! నమః—

నామ

చిత్తం.

యతతో హ్యపి కౌస్తేయ పురుషస్య విపశ్చిత్తః,

ఇంద్రియాణి ప్రమాఢీని హరన్తి ప్రసథం మనః.

మ హర్షి

నాయనా, భగవానుడు సరమసత్యం చెప్పాడు. ఇంద్రియాలు పెంకినరాలు. మనస్సు రథం. బుద్ధి సారథి. చోదకుడు పగములు పటసంలో కుశలుడై అశ్వహృదయం ఎరిగి నడిపితే మానవుడు ఉద్దిష్ట ప్రాప్త్యాన్ని సురక్షితంగా చేసగలడు. లేక.....

నామ

(సంకోచంగా) గురుదేవా! నా అల్పబుద్ధిలో అనేకసంశయాలు... అణచబడ్డ ఇంద్రియాలు ఏదోఒక ఏమరుపాటులో జీవి తాన్ని కూలదోస్తాయేమో అని ఎప్పడూ భయపడుతూంటాను.

*శ్రీ మహాకవి దండికి కృతజ్ఞతా నమస్కృతులు

(ఆశ్రమాపాఠం నుంచి ఒక అవ్యక్తకంఠం)

“శబ్దదు. రుద్ధదు. తమ కృపాశీక్షణం నన్ను కక్షించక రప్పదు.”

(సర్వంగముంచు ఒక యువతి ఆంధోళనగా వచ్చి మహర్షి పాదాలమీద పడి ఏకధాటిగా కన్నీరు విడుస్తుంది.)

మ హర్షి

(అలజడిగా) అమ్మా! ఎవరు నీవు? ఎందు కింత వేదనపడు వున్నావు? వచ్చిన ఆపద ఏమిటి తల్లీ!

యు వ తి

(గద్దదకంఠంతో) స్రభూ, స్రభూ, ఈ పతితురాలికి తమ కిత్తలపాదచ్ఛాయలో... (మాట తెమలరాగు)

మ హర్షి

(జాలిగా) బిడ్డా, ఏబాధలో నలిగి ఇంతగా వాడి బాాయావు? స్తిమితపడి చెప్పు.

తల్లీ, చెక్కిళ్ళమీద కన్నీటిచారకలు చుడుమకో— సూరి కొట్టుకున్న వేణీబంధం సరిచేసుకో—

యు వ తి

(తేచి నిలుచుని కళ్లు తుడుచుకుని) మహాత్మా, వద్దు... దయ ఉంచి నే నెవరో అడగకండి. తెలిస్తే నన్ను ఒకక్షణంకూడ మీ పవిత్రపాదతలంపద్ద ఉండనివ్వరు. మరీకొంపనేపు మాలిశాఖల నన్నింటిని ప్రక్షాళనంచేసే మీపుణ్యస్నాన్నిధ్యంలో ఈ ప్రశాంతవాతా పరణంలో జేరుకోనివ్వండి.

మ హర్షి

(ఆశ్చర్యపడుతూ) ఎందు కింత బెంగపడతావు పిచ్చితల్లీ! నిర్భయంగా చెప్పు. ఏమాలిన్యమూ చూచినంతలో, సమీపించినం

తలో అంటుతుందనే భయం నాకు లేదు. మనలో కొంత మానివ్వం
ఉండేలా తప్ప ఎదుటి మనిషివద్ద అంటుకుందనే భయం ఉండదు.

యువతి

(ఇంకా సంశయిస్తూ) కాదు ప్రభూ... కాదు. ఈ దినం
లాలు ఏ కలలలీలమూల గలవారి మన్ననకూ పాత్రురాలు కాదు. ఇక
భమవంటి భవోద్గమం పొందనూలిన తాకడానికే నా.....

మహర్షి

కల్యాణీ! నే నభయ మిస్తున్నాను. నీ ఉదంతం చెప్పు.

యువతి

ప్రభూ, నా సౌందర్యయావనాలను నాకు ప్రియమిస్తుండేనా
ఒక్క పురుషునికి అర్పించి బతికే అదృష్టం నాకు లేదు.

నా సౌమ్యపు లావణ్యంతోసం. కన్నుల విసీలసౌందర్యం
కొసం, చెదవుల మాధుర్యంతోసం నాచుట్టూ మూగి నువ్వగ రాసులు
కుమ్మరించే పురుషకిరాతకుల చారికి తాళలేక... అన్ని ఆశలను చంపు
మని అడవులదెంబ పరుగెత్తుకువచ్చాను.

నా ఇహలోకయాత్ర ఎంత దుఃఖభౌజన మయిపోయింది
స్వామీ! (పొంకే కన్నీటిని గోటికొనతో చిమ్ముతుంది.)

(ప్రవేశం : వృద్ధవేష్య కామమంజరి, ఇద్దరు పెరి
చారికలు... ఎవరినో వెదకుతూ)

కామమంజరి

రాగిణీ, రాగిణీ, కన్నతల్లి అనే కనికరమైనా లేకుండా ఈ
ముసలిబడుగును ఎన్ని శ్రమల పాలు చేస్తున్నా వమ్మా... అబ్బా...
ఈ కాళ్లల్లా ఎన్ని ముళ్లు! అయ్యో! అడుగుపడడం లేదు.

చారిక

అమ్మా! అదిగో మన రాగమంజరి... మహర్షి పాదాలవద్ద తల
నంచుకొని నిలుచునిఉంది.

కామ

(ఆతులంతో) నాతల్లి రాగిణీ కనపడదా? ఏదీ ఏదీ, పదండి
పదండి శ్రీహరి పాదసన్నిధికి.

(మహర్షి ని సమీపించి) మహర్షి దేవా! నమస్కారం.

మహర్షి

కల్యాణప్రాప్తి రస్తు. ఎవరమ్మా మీరు? ఇంత శ్రమపడి ఈ
అరణ్యసీమలకు ఎందుకు వచ్చారు? పాపం! చాలా అలసిపోయినట్టు
కనబడుతున్నారు.

కామ

దేవా! ఏమి చెప్పును? ఈ ముసలితనంలో అందరివలె
సుఖించే యోగం నా ముఖాన లేదు. మీవద్ద నిలిచిఉన్న ఆ కళిను
రాలు... ఈ అభాగ్యురాలి ఏకైకపుత్రిక...

మహర్షి

దీపకా, అట్లాగా... అయితే...

కామ

వివరాలకే యోజనమూలంలా ఉన్న చంపావగరిం నా నివాసం.
మేము... నువ్వూ... ఏమి మంచి చెయ్యవచ్చు...

మహర్షి

సకే సకే. మీరు సూపజీవికాకులానికి చెందినవారని సత్పుత్రిక
మాటలబట్టి గ్రహించాను. కరుణాత్మకం—

కామ

నాపేరు కామమంజరి. నాకు ఈమె ఒక్కతే బిడ్డ. పేరు
రాగమంజరి. అన్ని కళలూ ఈమెయొద్ద పెట్టుకుని సంతోషంకోసం
బతుకుతున్నాను.

మహర్షి

సకే. ఇప్పుడేమి విరుద్ధసంఘటనం జరిగింది?

కామ

చునవి చెబుతున్నాను.

బడకవిలువంచే ఆవునేతితో తలఅంటు మంచుగంధపు పొడితో
నలుగుపెట్టి పన్నీటితో బలకమాడించాను స్వామీ!

మహర్షి

నాపం... పుత్రికాస్నేహం అంత చిక్కనిదకదా. అదేని...

కామ

చెంపలూ వింత కాంతీ, సోగకళ్లల్లా చంచలశోభా
పావమావగానే అద్దాలమేడలో పట్టుదిండ్ల తూగులయ్యాలలో
ఉంచి కన్నతండ్రుకంటెనైనా పడనీయక చిలకలా పెంచి పెద్ద
చేశాను.

మహర్షి

(చిత్రమైన మాపుతో) ఊహా—

కామ

పిమ్మటనారడ తుంబురులవంటివారితో సంగీతమూ, భరతా
చార్యులవంటివారి చేత సృత్యమూ అద్వితీయంగా నేర్పించాను
తండ్రీ!

మహర్షి

దేను. నాతృగర్భం పూర్తిగా సుపేర్చవు.

కామ

ఉత్సవసమయాల్లో రత్నాభరణాలలంకరించి నా సౌభాగ్య
భాగంమీద నిలిపితే స్వర్ణభూమినుంచి సరిగా ఆ మేడమీద

పాద్యోగి దగవచ్చినట్లు చూచి పట్టబయలువలలోకమంతా తూటూటూడే నాయులకు గుండలు కనకరంసులు కుమ్మరించడానికి సిద్ధంగా వున్న ప్రజలు—నా అబ్బుట్టుల బద్దలైనవి. నా ఆశలు మట్టిపొలయాలు శుభ్రా! (కన్నులు దునుచుకుంటుంది)

మ హర్ష

(చెరుకుపడి) ఎమి వంగింది?

కా మ

ఒక ప్రాహ్వణ సుందరుడు కాలసేమిలా మా పట్టణానికి చావు వించి నా పుత్రకహృదయం చొంగిలింపాడు. నేను మా పట్లను “పట్టప్రీతి ప్రంసుప్రతి మేమిలే” అని శతవిధాల మింపలింపాను. వినలేను. తుదకు ఈ కదయం ఎవరోనూ చెప్పకుండా ఈ అదృష్టం పట్ల చరుగెత్తుకొని వచ్చి తెమి ఆశ్రమానికి చేరింది.

ప్రాహ్వణం పట్టుకు పట్టపటాన్నాను. నా నిట్టూర్పు నా కన్నుల గారచండి మహాద క్షమా!

మ హర్ష

(రాగిణితో) అమ్మా, ఇంత సుమధూరివి. ఈ మనగానక్కడాన్ని ఎట్లా భరించగలవు?

నాకు తెలుసు. ఇక్కడ నుంచవలెవు. నీ తల్లివెంట నీళ్ళు. నీ మాతృమూర్తిని భజిపెట్టుకు.

స్వగర్భంలో నాస్త నా మేలు.

నీ తల్లిమాట విన.

రా గి మం జ రి

ప్రభూ, నువ్వు దివ్యసాన్నిధ్యంలో నా కింత భాంతి చూడకు తుం దనుకున్నాను. ఒక్క పతితురాలిని అబ్ధించవలసినా? అనాది తిరిగి నన్ను ఆ సరకానికే సంపదలచితే—అనిగో ఆ గంగా నది మాతలినా, అగ్ని దేవుడైనా ఆపరించక పోతారా? (మహర్షి హాదాల బహుహాతుంది)

కా మ

అమ్మా, ఈ ముదిమిలో...నీ ఎవబాటుతో నుమిలి కుమిలి నిశించిపోవలసిందేనా?

౧ ప రి చా రి క

అమ్మా, నీవు లేక చిన్నదోయిన మేడికు మల్లా ఎట్లా బెళ్ళ మన్నావు?

౨ ప రి చా రి క

సువ్రు పెంచిన చిలకాగోరువంకలు నీకోసం బెంగపెట్టు కొని, మేతలు మాని బిక్క మొంగంతో చూస్తున్నాయి. పాటిస్తానా ఒక్కసారి వచ్చి చూడనా తల్లీ!

రా గ

అమ్మా, తుడిమాట వినండి. నన్ను ప్రాధించక, మీరు బాధా కుతక తిరిగి వెళ్లిండి. నేను రాను. ముహూర్తానికి రాను. మనమంతా ఈ అలోకయాత్రలో కాలపకాలం నడిచిన తోడే ప్రయాణికులం. ఎవరి దారి వారిది. నా యాత్ర కిక్కడ వివ్రాందనీ. మీరే చల్లచచ్చు.

మ హర్ష

కామమంజరీ, ఇక నాదింత ప్రయోజనం లేదు. మనస్సులో పరిణామం రావాలి. నీవు వెళ్ళు. ఈ అర్హుణ్ణులకు ముప్పరమయి రాగిణియే నీ చెంతకు వస్తుంది. భయపడకు.

కా మ

చీత్రం. తమ నూల ఆస్తినిదనం—కాదు, పరప్రదానం. మాకు నెలవిప్పింది.

మ హర్ష

మంచిది.

—రెండు వృత్తం—

[శబ్దమవు. వెన్నెలదెండ్రుకాత్రి. మక్రీచి మహర్షి ఆశ్రమం. వెన్నెలతో బలగుంతోంది. శబ్దాలు అస్వయం చాలించి పల్ల రాల్చలో విశ్రమించారు. గురుదేవు లింకా భ్యాసమద్ర విడిచినట్లు లేదు. రాగమంజరి ఆశ్రమంలో తాను పుంచిన పూలమొక్కలకు నీళ్ళు పోస్తూ వెన్నెల అచ్చువ కాత్సాహంతో పాడుతుంది]

(గీతం)

చక్కని చుక్కల నఖ్యము మరగిసి

చందమామా రావోయీ!

దిక్కుదిక్కుల తెలిసవ్వలతో

తిరగే రాజా దిగవోయీ.

చ॥

జూపొడల సంపంగియల

తేజ విరిసె నీవరకు

తేజవరాలు లీలామల్లిక

మోజుపడెను నీకొటకు.

చ॥

వెన్నెలబొటల పున్నమిచేల

విహరించే దొర! ఏమోయీ!

గుండెగుండెలో కోర్కెల తేనెల

కురియించుట ఏమరకోయీ.

చ॥

మ హర్ష

(తపస్సు చాలించి బయటికి వచ్చి)

రాగిణీ! ఇంకా విశ్రమించలేదా? ఈ వృక్ష సేవనం ఉదయం జరుపుకోవడదా?

రా X

అమ్మయ్యా—గురుజేవులు !! నా పిచ్చిపాటలతో ఆచార్య
జేవుని ప్రసాదంగా చేశానుగాబోలు.....

మ హర్షి

లేను. లేను. నివల్ల నాకు తపోభంగమా? (వచ్చి) పిచ్చి
ధానా, ఎంపమాత్రం కాదు. వచ్చిన ఆరుశెలనుంచి తరితప్పుకుండా
నావల్కులములు ఉనికి ఆరవేసి, సర్వకాల అతికి పలుముసులు తీర్చి,
నివారణా ప్రభాతకాలానికి నా దేవార్చనకు వింతవింత పుష్పాలు
అనుర్చి నా ధర్మదీక్షకు నిత్యం ఎంత సహాయపడుతున్నావు! నీ
కుకుసారశరీరం ఈ కవనాసక్తత్వానికి ఎంత నొచ్చుకుంటున్నదో అని
బాధపడుతూ ఉన్నాను.

రా X

ప్రభూ, తమ ఆనుగ్రహంచల్ల నా కట్టి వ్యథ నీమీ కలగడం
లేదు. ఈ సర్వపు సుసుపు చెరుగుకుండునికాని, ఈ కన్నుల మెరుగు
తరుగుకుండునికాని నాకు విచారం లేదు. ఈ అర్చనామూ, తమ
పరిప్రసాన్నిధ్యమూ నా కేంతలాంతి నిస్తున్నాయో ఎట్లా చెప్పను!

మ హర్షి

కాదు రాగిణీ! నీవు బొరపడుతున్నావు. కుసుకుకుహర
మైన నీ శరీరం, శలచివుల్లవంటి నీ కోమలసాదాలు, ఈ అజవిరాతి
శేలలో ఎంత చిక్కుపడుతున్నాయో నాకు తెలుసు. పట్టు
సోధాలు, సోభాలు నీవంటి పుష్పశీలతోసహా ఏర్పడినాయని
ఇప్పుడు నిశ్చయంగా అనుకుంటున్నాను మామ—

రా X

గురుజేనా! ఈనాడు వింతగా నెలవిస్తున్నారు.

మ హర్షి

రాగిణీ, అతిశయోక్తి కాదు. వచ్చిననాటినుంచీ నీ శరీరాన్ని
ఎన్ని శ్రమలకు అగ్గించేసి ఈ తపస్విసీమృత్తిని సాగిస్తున్నావు! ని
సప్పటికీ—అన్నిటికీ ఓర్చి నీసన్మలతో, పాటలతో ఈ ఆశ్రమాన్ని ఎంత
ఉత్సాహభరితం చేశావు! నిజం చెబుతున్నాను. విను. నీ సాహ
చర్యంచల్ల ఇంతవరకూ నేను నా జీవితంలో చూడని ఒక సుందర
లోకపు ద్వారం హతాత్తుగా తెరుచుకున్నట్లయింది. నీ వీఆశ్రమంలో
అడుగుపెట్టేవరకూ పూవుల్లో ఇంత పరిమళం ఉంటుందనీ, పాటల్లో
ఇంత తీపి ఉంటుందనీ నాకు తెలియదు. నిరంతరతపస్సాధనలో
ఈ అనుభవాలు నాలో మూర్ఛిల్లి ఉవ్వెత్తుగా ఇప్పుడు నీవల్ల మేలు
కున్నాయిగాబోలు—నా బుద్ధికి ఊహిరాడడం లేను.

రా X

నాకేమీ అగ్గంకాక సిగ్గుపడుతున్నాను ప్రభూ!

మ హర్షి

పిచ్చివాళ్ళు ఎవరో తపస్సుకు ప్రేమిళ్ళుకావడం అంతే.
నిజమే అనుకున్నాను. ఇప్పుడు అసత్యం అని ప్రకాశించాను. నుంచో
దేహవల్లితో నీ వీ ఆశ్రమంలో కడలుతూ, వీరో తీయనిపాటలు
పాడుతూ ఇంటి ప్రతిఅంశంపై నీ అన్యోపన్మోహం వర్షించి ప్రేమిం
చుకూడంటే ఈ కీమత్తుకవనానం, నిష్ఠురతపశ్చన్యో సృజుతుగా,
నుభవంగా నారినవంశే నమస్క. ఉండు—ఈ బలమోహం ఎంత
అలసిపోయానాపూ! చెనట్లవట్టి నుగుటివిరావ మూర్ఖులంతా
చిక్కులుపడి ఎట్లా అంబురుపోయామో చూశావా?

రా—ఈ నిరీషవృత్తికింద కూర్చుని వీనిలంగా చూడటంతో
వచ్చు.

ఎం—నిద్రవస్తున్నా? ఈ శరణ్యోత్పన్న ఎట్లా ఉన్నా
మామనా?

రా X

చిత్రం. తమకు శ్రమకాకపోలే...చెప్పేలరాత్రిలో నాకు
నిద్ర ఉండదు స్వామి.

(నిరీషవృత్తికింద ఆస్థాయంగా కూర్చుంటారు)

రా X

గురుజేనా! నాకు ఈ లోకంమార్గం చూస్తే నవ్వునస్తుంది.
సర్వోత్తమమైన ధర్మాన్ని అర్థకామాలతో కలిపి ఎంకుకు ఉచ్చ
రిస్తానో తెలియను.

మ హర్షి

రాగిణీ! నీ బుద్ధిశక్తి చూస్తే నాకు అశ్చర్యమూ, సంతో
షమూ కలుగుతాయి. అయితే, చెప్ప మూదాం. అర్థకామాలకంటే
ధర్మం ఎందుచేత గొప్పది?

రా X

సకలకామ్రుతోవిరులు—తమకు నేను చెప్పడమా? ఏమి
టీపక్కి గురుస్వామి—అయినా, తమకెన్న. తోచినవి మనవిచేస్తాను.
ధర్మం లేనిదే అర్థకామాలు పుట్టవు. ఇవి తక్కువైనా ధర్మం
స్వతంత్రంగా నిలిచి వెలుగుతుంది. తత్త్వజ్ఞానంలో బలపడిన
ధర్మాన్ని అర్థకామాలు బాధించజాలవు. ఒకవేళ వాటివల్ల బాధ
కలిగినప్పటికీ కాద్దిప్రయత్నంతో ధర్మం నిలవొక్కతాని ఉత్తమ
సిద్ధిని పొందితీరుతుంది.

మ హర్షి

ఎట్లాగో చెప్పు.

రా X

ఏమి ప్రభూ—తిలో తమను కామించిన విధాత, వేయి
మంది మునిపత్నులను కామసేవకు పురిగొల్పిన పరమశివుడు, గంగా

నడతీరాన కేవల దృశ్యతో నుభించిన సరాశరగూనీ ఏమీ మహిమ
కోల్పనార్హకే

మహర్షి

(చకనక నవ్వి) ఎన్నడూ లేనిది ఈ జాహ్నువీ నిరలమరతం
చక్కిరిగింలేలు పెడుతున్నది. సకేగాని—మాకు అచుంబిత విషయం
గనుక కుశూహలంకాదీ అడుగుతున్నాను.

కామపురసాగరహస్యం ఏమిటి రాగిణి!

రాగ

(నిగ్గుతో నవ్వుతూ) ఈవాడు నిజంగా గురుదేవులు నన్ను
పరీక్షిస్తున్నారు.

తెలిసినంత విన్నవిస్తాను.

ప్రేమగల ఇద్దరు స్త్రీపురుషుల హృదయాలలో ఉద్భవించిన
ఒక మధురకాంతాభావం. అన్యోన్యప్రియస్థూపాల్లా, సరిమూల్లా,
విహారాల్లా విజృంభించి ఒక అనందసూక్ష్మానికి గీతంచేస్తుంది.
ఆ సుఖంకోసం ఎన్ని యజ్ఞాలు, తపస్సులు, దానాలు, యుద్ధాలు.
సముద్రలంఘనాలూ ప్రవర్తిల్లినవో తమ ధైర్యుర-గురుదేవా?

మహర్షి

(చిత్రమైన మానసవికారానికి లొంగి)

ఎంత విజానమూ రివి రాగిణి! ఇంతకంటా శేష నీకు సుగ
వును. ఈ వైది నీవు నాకు.

అపూర్వ జ్ఞాన శోభతో వెలిగే నీ కన్నుల అందాన్ని సమీ
పంలో చూడనీ—దగ్గరగా, ఇంకా దగ్గరగా రా...అయ్యో! శరీర
కేసరాలు ఎన్ని చిందరవందరగా నీ తలపై పడ్డనో చూచావా?
ఏమీ శ్రద్ధచెయ్యవు.

రాగ

అపూర్వదేవా! వద్దు. వద్దు. ఈ సాపాత్మ్యరాలిని తాకకండి.
నరకంలోకి జారిపోయే ఈ దీమరాలిని రక్షించండి.

మహర్షి

తృతీయపురుషార్థఅచార్యా! నరకవాకములకు ఏదిప్రమాణం?

రాగ

(తప్పించుకుంటూ) గురుదేవులు సరిహసిస్తున్నారేమో. ఆ
ఆ, ధర్మం కాదు.

మహర్షి

ఔను రాగిణి! నాకు కావలసింది ధర్మం కాదు.

రాగ

మానిదేవులు నిశ్చయంగా తృతీయపురుషార్థావారా ఈ
దాసిని అనుగ్రహించదలచితే—మా చంపానగరసాధానికి దయచేయండి
స్వామీ-కర్ణీరథం సిద్ధంగా ఉంది.

మహర్షి

(తృప్తిగా) సర్వోత్తమం. పదు.

—మూడవ దృశ్యం—

[అంగరాజధాని చంపానగరం. దేశమంతటా నసంతోత్సవం.
అంగరాజోద్యానంలో నసంతోత్సవకలకలం. మహారాజు రత్న
సింహాసనాసీనుడు. కలకంకాలు కలిపి వారవిఘాపినులు సృత్యంచేస్తూ
పాడుతూంటారు]

(గీతం)

మరల ఎచ్చె నియ్యదిగో—మానినులారా!

మన నసంతమదనోత్సవము—

తరళతరళమంజరులు చరచరా

విరిసి పుష్పాదులు కురిసినవి

నసరసాలు మృదుశివలయశబళము

మేసి కోయిలలు కూసినవి॥ సు॥

కుసుమకోమలుల రసహృదయములు

క్రోలి మధుపతతు లూగె—

వైత్రములో మధుజైత్రయాత్రలో

చెఱకువిల్లు మార్చొగె॥ మ॥

(పాట క్రమంగా ఆగిన లెక్క)

మహారాజు

శిశికళా! ఉచ్చవాని కింకా రాగిణి రాతేదేవి? ఆమె పద
మండీరస్థానీ, మధురకంఠమా కలిస్తే ఈ మహాత్సవం ఇంకా జేయ
కట్టు రక్తిగా సాగుతుందని నా అభిప్రాయంనునా—

శిశి

చిత్రం ప్రభూ, సంభేషా మేమి? ఇంకా ఎందుచేతనో
రాతేదు. (కొంపెగా నవ్వి) ఆమెసంగతి నాకంటె మదనమంజరికి
బాగా తెలుస్తుంది మహారాజా!

(అన్ని స్త్రీకంతాలూ ఒక్కసారిగా)

అదిగో రాగిణి! గలిచింది. గలిచింది.

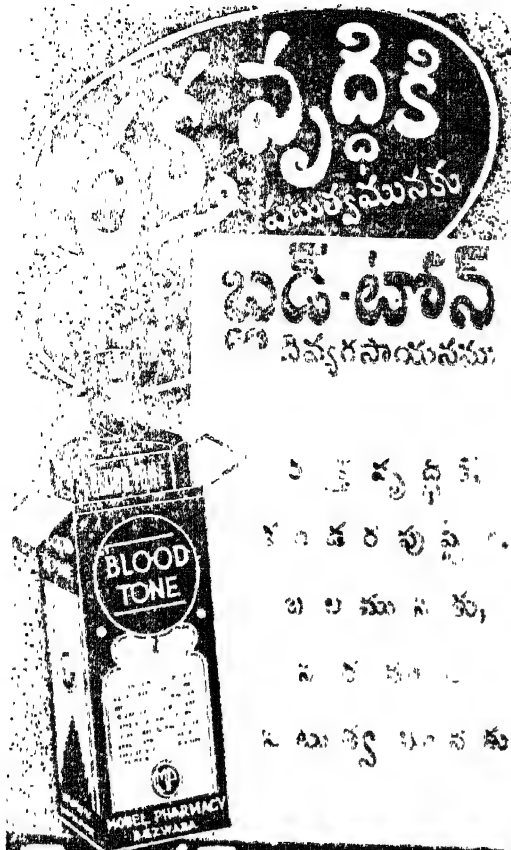
ఒక గొంతు

ఎంతటి బాణ! మనోహరంగా అలంకరించుకొని మునిముసి
నవ్వుతో ఎవరినో వెంటబెట్టుకొని వస్తున్నది.

(ప్రవేశం : ఉత్సవ ఉజ్జ్వలవేషంతో రాగమంజరి, విలాస
పురుషవేషంతో నుగ్గిచి మహర్షి.)

రాగ

(మహారాజును సమీపించి) భూలోకదేవేంద్రా! అంగ
ప్రభూ! నమస్కారం.

మొదళ్ పార్కశి
* బెజవాడ *

ఆయుర్వేద సుఖేంద్రుల వాద్యములు

★ లు కో నా

ప్రతి వేదమునకు ప్రతి వేదమునకు ప్రతి వేదమునకు ప్రతి వేదమునకు

★ రి భా కో నా

విశ్వసీలము ప్రతి వేదమునకు ప్రతి వేదమునకు ప్రతి వేదమునకు ప్రతి వేదమునకు

★ కా థే వీ న్ను

అన్ని వేదములందు ప్రతి వేదమునకు ప్రతి వేదమునకు ప్రతి వేదమునకు ప్రతి వేదమునకు

అన్ని వేదములందు ప్రతి వేదమునకు ప్రతి వేదమునకు ప్రతి వేదమునకు ప్రతి వేదమునకు

విశ్వసీలము

మొదళ్ పార్కశి, బెజవాడ.

వాన్ గార్డ్ షైర్ అండ్ జనరల్

ఇ న్ను రె న్ను కంపెనీ, లిమిటెడ్.

హెడ్ క్వార్టర్స్ : 308-9, 309 గి రెడ్డి వీధి, మద్రాసు 1.

నగరభారత చిత్రపు ప్రధానమైన జనరల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ
ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ

మోటారు - అగ్ని - నౌక - ప్రమాదము - మిసిలేనియస్, మొదలైనవి

పందావేయబడిన మూలధనం :	రూ. 25 లక్షలు
కెల్లించబడిన మూలధనం :	రూ. 15 లక్షలు

మీ భూమి నమస్కరించు మమ్ము సంప్రదించండి.

అక్షరణీయమైన ప్రీమియం

హెచ్. డి. రాజా

జనరల్ మానేజరు.

అంగరంగార్య సమావేశ వర్కషాడి

ప్రకటన

బా ద ర నూ నె

మరియు

రోజుగలకంద

ర వి క్క ల్ ల అండ్ కో.

గోల్కొండ, మహబూబ్ నగర్, ముదగల్.

మెట్రోపాలిటన్ ఇన్స్ట్రక్షన్స్ కంపెనీ,

లిమిటెడ్.

(హైదరాబాద్, కలకత్తా.)

సంబంధించిన సాంకేతికతలో అత్యంత విశ్వసనీయత కలిగినది.

1947 లో పూర్తిచేసిన కొత్తవ్యాపారం 4 కోట్ల 19 లక్షలకు పైగా.

కొత్త భూమి	31-12-46 నాటికి	రు. 85 లక్షలకు పైగా
అస్తుల మొత్తం	31-12-46 నాటికి	రు. 94 లక్షలకు పైగా
వైయములు చెల్లించిన మొత్తం	31-12-46 నాటికి	రు. 22 లక్షలకు పైగా

విస్తృత లభ్యతల ఈ సంవత్సరంలో వివిధ భూమిల పరిమాణములను తెలుపుచున్నది.
అత్యంత విశ్వసనీయ ప్రాతినిధ్య పునరుద్ధరణకు, అత్యంత విశ్వసనీయత

గణనాంశ గల లభ్యత:

17/167 స్వామిని,
గాంధీనగర్, బెజవాడ.

కల

మద్రాస్ ప్రాంతం:

62.76, 70.00 లక్షలకు పైగా,
జి. టి. మద్రాసు.

రాజు

ఇదిగో రాగిణి! చాలా సంతోషం. సమయానికి వచ్చావు. పరేగాని నీవెనుక ఆ నవీనవిలాసి ఎవరు ?

రాగ

చిత్తం చిత్తం రెండుగడియలలో అన్నీ ప్రభువువారికి విశేష మవుతాయి. (విజయగర్వసూచకంగా మదనమంజరివైపు చూస్తుంది.)

రాజు

(చిరునవ్వుతో) మదనా, ఏమిటి గాథ ?

మదన

(గంభీరంగా) మహారాజా, కథ ఏమీ లేదు. నేను ఆరునెలల కిందట రాగిణితో పండెంవేసి ఇప్పుడు ఓడిపోయాను. నిశ్చయంగా రాగిణి గెలిచింది. నేను ఆమెప్రజ్ఞను మెచ్చుకుంటున్నాను.

మహారాజు

రాగిణీ, నీ విజయగాథ ఏమిటో వివరించు.

రాగ

చిత్తం మహారాజా. సుమారు ఆరునెలలకిందట ఒకనాడు మేమంతా గోష్టిలో ఉండగా, పురుషులూ, ఇంద్రియవిగ్రహం ప్రసక్తి వచ్చింది.

అప్పుడు మదన అంది అచ్చమైన ఇంద్రియవిశేషాలు - మహా గ్నలు ఎంతటి లావణ్యనిధి కంటపడినా కన్నెత్తి చూడరని ప్రతి పాదించింది. నేను, పూర్వం స్త్రీసౌందర్యాన్ని ఆహాతులైన మనుల కథలు చెప్పాను.

మదన కథలు నమ్మనంది. నా పట్టుదల మోచింది. మదన తుదకిట్లా అంది: 'వృథావాదాలు ఎందుకూ? నవ్వు ఆరునెలల్లో గంగాతీరప్రవాసవాసి మరచిపోయి నీ సౌందర్యసమ్మోహితుని చేసి ఈ చంపానగరానికి తెచ్చివా, నీకు నేను దాని వుతాను. ఓడితే నీవు నాకు కావాలి అని. ఒప్పుకున్నాను. ఈరోజు తుడిగివు. ఇరుగో మర్యాదవారు నన్ను అనుగ్రహించారు.

(మహర్షి అచ్చెరువులో మునిగి తలవంచుకుంటాడు)

రాజు

రాగిణీ, తక్కిన విషయా లటా ఉంచి, నీకాశలానికి ఎంతైనా మెచ్చుకుంటూ ఈ జాతిముక్తాహారం నీకు బహుమానం ఇస్తున్నాను. ఎవరక్కడ?

సరిచారిక

చిత్తం. ఏమి సెలవు?

రాజు

రెండు దుకూలకస్త్రాలు. మాటపదారు దీనారాలు. ఒక కర్పూరతాంబూలం ఉండే, వెంటనే

సరిచారిక

ఏలినవారి ఆజ్ఞ.

(బహుమానసాముగ్రి తెచ్చి ఎదుట ఉంచుతుంది)

రాజు

రాగిణీ, ఇదిగో మా వసంబహుమానం.

రాగ

(కృతజ్ఞతగా) మహాప్రభువుల అనుగ్రహం. (స్వీకరిస్తుంది)

రాజు

ఈవినిదములతో ఇప్పటికి శభ చాలిస్తున్నాం.

దాసికలు

జై. ఆంగమహాప్రభువులకు జై.

(అందరూ వెనలిపోగా-రాగిణి, మహర్షి)

రాగ

మహర్షి దేవా! ఈ దాసిని ఇన్ని సన్మానగౌరవాలకు పాత్రురాలిని చేసినందుకు కృతజ్ఞతతో నమస్కరిస్తున్నాను. (పాదాలమీద పడుతుంది)

మహర్షి

(ఆశ్చర్యంతో చలించిపోతూ)

రా...గి...ణీ, రా...గి...ణీ—నీవే మాట్లాడుతున్నావా? ఎంతటి నటనాకాశలం చూపావు! నీ మోహినీనేత్రతోభకు నా చిర సంచిత తపోధనమంతా చూరయిచ్చి నీకుంటిసీషల్లో నవచివచ్చానే? లోకంలో ఇంత వంచన ఉంటుందా? ఏమిటి!...నామాటలు గాలికి విడిచి నడిచిపోతున్నావా? చండికా!

నిన్ను విడిచి ఎట్లా బలకున? ఎక్కడికి వెళ్ళను?

(దిగ్భ్రమగా నిలుచుంటాడు)

రాగ

గురుదేవా! వెళ్ళండి. ఇప్పటికైనా కామపురుషార్థంలోని తుద్రప్రస్థం, పతనం గ్రహించి ఏ యువతీలావణ్య సమోహనానికి లోగని బలిష్ఠమైన ఆత్మనిగ్రహంప తిని వహించి ఉత్తమసిద్ధి పొందండి. ఇదిగో, ఇదే తమ ఆశ్రమానికి రాజమార్గం.

ఇక నాకు సెలవు.

స్వార్థంకోసం ఇంతటి అహయికసాధుమూర్తిని వంచించిన నా పాపానికి నిష్క్రూతి ఉండదు.

(పశ్చాత్తాపంతో, తిరిగిచూడకుండా వెళ్ళుతుంది)

మహర్షి

(పెద్దగా నీట్టూర్చి)

జూరా! స్త్రీహృదయం అమృతమా?

హాలాహలమా??

జూను. అది సముద్రం!!

(నిష్క్రమింతుం)

మన క్రొత్త రాజ్యాంగప్రణాళిక

శ్రీ మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య

౧౯౪౬ డిసెంబరులో సమావేశమైన రాజ్యాంగపరిషత్తులో జరిగిన చర్చలను ఆధారముచేసికొని డాక్టరు అంబేద్కర్ మిలేవారు చిట్ట (Draft) రాజ్యాంగప్రణాళికను ఈమధ్య ప్రచురణచేసిరి. త్వరలోనే ఈ ప్రణాళికను పరిష్కృత్య వారు విమర్శించి ఆమోదించగలరు. బహుశః పరిష్కృత్యవారు ఇందులో గొప్పసూర్యు లేవియు చేయరని చెప్పవచ్చును. ఆకారణము చేత ఈ ప్రణాళికయే మన భావిరాజ్యాంగప్రణాళిక కాగలదు. మార్పులు కొన్ని జరిగినను అవి స్వల్పమార్పులుగానే ఉండును.

దేశపరిపాలనకు ఏలాటి మూలసూత్రములును, సిద్ధాంతములును ఆధారములుగ నుండవలెనో నిర్ణయించి, వాటిని ఆచరణలో నుంచుటకు కావలసిన అధికారవర్గము ఎట్టిదిగ నుండవలెనో, ఆ వర్గము లోని అంగములకు గల పరస్పరసంబంధ మెట్టిదో వివరించు ప్రణాళికయే రాజ్యాంగప్రణాళిక. ప్రతి దేశమునకు, రాజ్యమునకు ఏదో ఒక రాజ్యాంగప్రణాళిక ఉండుట అవసరము. అందులోని పరిపాలన విధాన మంతయు ఈ ప్రణాళికను అనుసరించియుండును.

మన ఈ రాజ్యాంగప్రణాళికకు ఒక విశిష్టత ఉన్నది. ఈ రాజ్యాంగము స్వతంత్రభరతఖండమునకు అనువర్తించునది. గత ౧౫౦ సంవత్సరములనుగ్గ మన దేశమును పాలించుటకు బ్రిటిష్ వారు అనేక రాజ్యాంగప్రణాళికలను అప్పడప్పడు తయారుచేయుచుండిరి. వారు ఆఖరున తయారుచేసినది ౧౯౩౫ సం.పు ఇండియా పరిపాలన చట్టము. కాని ఈ ప్రణాళిక లన్నియు పరాధీనమగు భరతఖండమును ఏలాగు పాలించవలెనో నిర్ణయించినట్టివి. బ్రిటిష్ వారి అధికారము నిలుచుటకు ఏలాటి ఏర్పాటులు, సూత్రములు, కీలకములు. అవసరములో నిరూపించినట్టివి. ఇప్పుడు మనము ఏర్పరచుకొన్న రాజ్యాంగప్రణాళిక అట్టిది గాక స్వతంత్రభరతఖండము ఎట్లు పాలింపబడవలెనో నిరూపించుచున్నది. ఇది ఇందులోని మొదటి విశేషము. రెండవ విశేష మేమనగా: ఇది మనమే తయారుచేసికొన్నది. ఇదివరకు అమలులో నుండిన ప్రణాళికలన్నియు బ్రిటిష్ వారు తయారుచేసినవి. వాటిని స్వచ్ఛింపుటలో మన కెట్టి జోక్యము లేకుండెను. కాని దీనిని స్వేచ్ఛగా, మన అవసరాననుసరములను ఆలోచించుకొని మన పెద్దలే తయారుచేసిరి. కనుక ఇది స్వదేశీ రాజ్యాంగ ప్రణాళిక.

ఈ ప్రణాళికకు మరొక విశేషముకూడ కలదు. ఇందులో ఉద్దేశింపబడిన రాజ్యము ప్రజారాజ్యము. అనగా ఇందు సర్వ స్వామ్యము ప్రజలదే. ప్రజల దృఢసంకల్పమే దీనికి మూలమని ప్రణాళికలోని ప్రస్తావనావాక్యములు ఘోషించుచున్నవి. ప్రస్తుతము

ప్రపంచములో రెండువిధములైన రాజ్యాంగవిధానములు పరస్పరము పోటీచేయుచున్నవి. ఒకటి నిరంకుశవిధానము; రెండు ప్రజాస్వామ్యము. నిరంకుశ విధానములో రాజ్యాధికారమునకు హద్దు, నియమము అనునది ఉండదు. అధికారములో ఉన్నవారు ఏదీ చేసినను చెల్లును. అది చెల్ల దనికాని, చెల్లకూడదనిగాని చెప్పగలవా రెవ్వరు ఉండరు. అందుచేతనే నిరంకుశ మను పేరు దానికి సార్థకమగుచున్నది.

ప్రజాస్వామ్యము ఇట్టిది కాదు. ఇందు అధికారములో నుండువారు కొన్ని విషయములందే అధికారము వహించియుందురు. అందుచేతనే వారి అధికారము పరిమితమైనదని చెప్పబడుచున్నది. రాజ్యాంగ ప్రణాళికయొక్క ఉద్దేశములలో ఈ హద్దులను నిర్ణయించుట ఒకటి. నిరంకుశప్రభుత్వములో అధికారమంతయు ఒక నియంతయొక్క గాని, ఒక రాజకీయపక్షముయొక్క గాని వశమందుండును.

నిరంకుశమడు ఒకేవ్యక్తి అయినను, ఒకే పక్షమైన దానికి ఒక లక్షణముండును. అల్పసంఖ్యాకులు అధికసంఖ్యాకులను పాలించుటయే ఆ లక్షణము. హిటలరు కాలమున జర్మనీయందు, ముసోలినీ కాలమున ఇటలీలో ఉండునట్టి, ప్రస్తుతము స్టాలిన్ ఆధీనమున రషీయాలోను, తూర్పుయూరపులోని ఇతరకమ్యూనిస్టు దేశములలోను ఉండు నిరంకుశప్రభుత్వము అల్పసంఖ్యాకులు అధికసంఖ్యాకులపై చేయుచుండు ప్రభుత్వము. ఇది ప్రజాస్వామ్యము కాదనట కిది యొక కారణము. నిరంకుశప్రభుత్వమును నియమించుటకుగాని, అధికారమునుండి తొలగించుటకుగాని, దాని చర్యలను విమర్శించుటకుగాని ప్రజలకు అధికార ముండదు. ప్రజాస్వామ్యములో ఇట్లుగాక అధికసంఖ్యాకుల చేతులలో అధికార ముండుటయేగాక, ఏ మంత్రి వర్గమువారుకూడ శాశ్వతముగ అధికారములో నుండు ఓలుండుదు. అప్పడప్పడు ఎన్నికలు జరుగుటయు; ప్రజలు స్వేచ్ఛగ, ఓట్లను ఇచ్చి, ఎవరు అధికారములో ఉండుటయు మానుటయు నిర్ణయించుట కవకాశ మున్నది. అందుచేత ప్రజాభిప్రాయమును గమనించక గాని, దానికి విరుద్ధముగాని రాజ్యమును పాలించుటకు ఓలుండుదు. ఈ రెంటిలో ఏదో ఒక రాజ్యాంగవిధానమును మనము ప్రస్తుతము అనుసరించవలసియున్నది. మన రాజ్యాంగపరిష్కృత్యవారు ఆమోదింపబోవు ప్రణాళిక నిరంకుశ ప్రభుత్వమును నిరసించునట్టిదియు, ప్రజాస్వామ్యమును సంస్థాపనము చేయునట్టిదియుగ నున్నది. ఇదియే ఇందులోని మూడవ విశేషము.

మన క్రొత్త రాజ్యాంగ ప్రణాళికంతకు చాలవరకు వ్యక్తిత్వము ఆధారము. ఇదికూడ ఒక ప్రధానమైన లక్షణము. దీనిప్రధాన్యమును గ్రహించుట సులభము కాదు. తత్త్వవిషయము అన్నిటినితే ఇందులో స్థానము లనేకము లున్నవి. రాజకీయతత్వములు మొత్తముమీద

శంకురకములుగ విభజింపదగియున్నవి. వ్యక్తిత్వ సమిష్టిత్వములే ఇవి. జాతి, మతము, వర్ణము, కులము, వర్ణము—వీటిని ఆధారముచేసి కొని వ్యక్తికి వ్యక్తి మధ్య వివేక్షను కల్పించి రాజ్యమును పాలించుట ఒక విధానము. అదియే సమిష్టిత్వవిధానము. అందు వ్యక్తి స్వతస్సిద్ధమైన ప్రాధాన్యముండదు. అతనికి పరిపాలకుల దృష్టిలో గల ప్రాధాన్యము వాని మతమునుబట్టియో, వర్ణమునుబట్టియో, వర్ణమును బట్టియో నిర్ణయ మగుచుండును. ఒక మతమునకు చెందినవాడన్న కారణము చేతనో, ఒక వర్ణమునకుగాని, వర్ణమునకుగాని చెందిన వాడన్న కారణముచేతనో అతనికి పరిపాలనాధికారులు ఎక్కువ సదుపాయములు కల్పించుటయు, కల్పించక పోవుటయు జరుగుచుండును. జాతి, మతము, వర్ణము, వర్ణము—ఇవి అన్నియు సమిష్టిని (Group) సూచించు మాటలు. సమిష్టిత్వములో సమిష్టియే సత్యమనియు, వ్యక్తి మిథ్య అనియు, సమిష్టికే విలువగలదనియు, వ్యక్తి స్వతహాగా విలువ లేదనియు, సమిష్టిలో ఒక అంగమగుటయే వ్యక్తి వాంఛించదగిన పరమాధి అనియు ప్రతిపాదించుచుండును. ప్రాచీన కాలపు భారతరాజ్యాంగవిధానమున కంతకు వర్ణధర్మము మాత్రము. వ్యక్తి ఏ వర్ణమునకు చెందినవాడన్న సూత్రము ననుసరించి ఆధానరములు రాజ్యం కల్పించుచుండువారు. వర్ణహీన మైనట్టిగాని, వర్ణసంకరము కలిగినట్టిగాని సంఘము వర్ణనియమనియే అప్పటి లెక్కను. మహమ్మదీయపరిపాలనకాలములో మతతత్వమే పరిపాలనకు ఆధారము. బ్రిటిష్ పాలనలో జాతి, మతము, కులము, వర్ణము, వర్ణము—ఇవి అన్నియు వారు వారి చిత్రానుసారము ఆధారములుగా చేసికొని, అంతర్విభేదము లనేకములను కల్పించి వారి అధికారమును నిలబెట్టుకొనిరి. ప్రస్తుతము రషియాదేశమందును, కమ్యూనిస్టుపాలనకు లోబడిన ఇతరదేశములందును పరిపాలనకు వర్ణతత్వము మూలాధారము. కూలిపని చేయువాని కుండు సదుపాయములు తదితరుల కుండవు. ప్రాచీనభరతిఖండములో బ్రాహ్మణవర్ణము అగ్రస్థానము వహించినట్లు కమ్యూనిస్టుదేశములలో కాయకర్షము చేయు కార్మికులకు అగ్రస్థానము, వర్తకవ్యాపారములు చేసి జీవించువారికి స్థానమే లేదు. వ్యక్తిత్వమును ఆధారముగా చేసికొన్న ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు, అమెరికా మొదలైన ప్రజాస్వామ్యదేశములలో వ్యక్తి సత్యమనియు, సమిష్టికి ప్రత్యేకత లేదనియు, అది మిథ్య అనియు ప్రజల అంగీకరించుచుండురు. రాజ్యాంగదృష్టిలో వ్యక్తులందరు—జాతిమతకులవర్ణవర్ణవివేక్ష లేక—సమానులు. ఎన్నికలలో పాల్గొనుటకుగాని, పరిపాలకవర్ణములో సభ్యులగుటకుగాని, ఉద్యోగముల ననుభవించుటకుగాని, వారివారి ఇష్టమునచ్చిన వృత్తుల ననుసరించుటకుగాని, వ్యక్తులందరికిని సమానమైన హక్కు ఉండును. రాజకీయముగ వ్యక్తులకుండవలసిన అవకాశములు, సదుపాయములు జాతి, మతము మొదలైన బాహ్యచిహ్నములను బట్టి నిర్ణయింపబడవు. అన్నిటికిని వ్యక్తియొక్క నిశ్చితమైన అర్హతనే ఆధారములు. మన మిష్టము తయారుచేసికొన్న రాజ్యాంగప్రణాళికకు వ్యక్తిత్వము ఆధారము. సమిష్టిత్వమును అది నిరాకరించినది. ప్రాచీన హైందవసంప్రదాయమైన వర్ణధర్మము ననుసరించి ఇప్పటి భరతిఖండము పాలింపబడవలెనని మన రాజ్యాంగపరిషత్తులో ఎవ్వరును వాదించియుండలేదు. అందరు ఆ సమిష్టిత్వమును నిరాకరించినవారే. మతజాతికులవినక్షిత లేని సర్వసమత్వమును ప్రతిపాదించు రాజ్యాంగప్రణాళికయే మనది. ఇదికూడ ఈ ప్రణాళికకు ఒక ప్రత్యేకతను కల్పించుచున్నది.

ప్రాథమిక హక్కులు (Fundamental Rights)

ఈ కారణముచేతనే 12 పర్వములతో గూడిన మన రాజ్యాంగప్రణాళికలో 3 పర్వములు (ఆనగా, 1, 2, 3 పర్వములు) వ్యక్తుల హక్కులకు సంబంధించి యున్నవి. వ్యక్తిత్వముపై సత్వపదార్థ మనియు, కష్టసుఖములను ఆనందించువారు వ్యక్తులే గాని సమిష్టిసంస్థలు కావనియు ఆధారముచేసికొన్న మన రాజ్యాంగ ప్రణాళిక ఈ మాడు పర్వములలో ఇకమిదట ఏమి నబోవు పరిపాలకవర్ణము ఎట్టి నియమములకు బద్ధమైన పర్వమును నిర్వహించవలెనో చెప్పుచున్నది. వ్యక్తుల హక్కులకు విరుద్ధమైన చట్టములను ప్రభుత్వమువారు సాధారణముగా చేయరాదు. దేశమున కేదైన గొప్ప ప్రమాదము జరుగ నున్నప్పుడును, శాంతిభద్రతలను కాపాడవలసి నప్పుడును లేపు తక్కిన సమస్యలలో ఈ హక్కులను ప్రభుత్వము వారు ధంగపరచరాదు. ఇతరులైన వాటికి ధంగము కలిగించిన యెడల ఆది నేరముగ పరిగణించబడును. అట్టివారు శిక్షాపాత్రులగుదురు. ఈవిధముగ నిర్ణయింపబడిన ప్రాథమిక హక్కులలో (1) సర్వజనసమత్వ, (2) వాక్స్వాతంత్ర్యము, సంఘము నేర్పరచుకొను స్వాతంత్ర్యము, సమాజేయుల స్వాతంత్ర్యము, మతస్వాతంత్ర్యము, వైజ్ఞానికస్వాతంత్ర్యము ప్రధానములైనవి. అంతరాసిత్వము ఉండరాదు. దుకాణములు, రోడ్లు, పాకాలులు, బావులు, మొదలైన బహిరంగప్రదేశములలోనికి అందరు రావచ్చును. ఈలాటి హక్కులకు విరుద్ధముగ శాసనసభవారు చట్టములు చేసినను, మంత్రీవర్ణమువారు వాటిని అమలులో ఉంచినను వాటిని రద్దుచేయుటకు న్యాయస్థానములకు సర్వాధికార ముండును. ప్రాథమిక హక్కులకు సంబంధించిన భాగము ఇంతకుతూర్పు రాజ్యాంగ ప్రణాళికలలో ఉండలేదు. అట్టి భాగమును చేర్చుట ఆనవసరమనియు, నష్టకరమనియు కూడ బ్రిటిషువారు వాదించుచుండిరి.

ఆదర్శములు

ప్రభుత్వమువారు వ్యక్తుల హక్కులకు విరుద్ధముగ ఎట్టి చట్టములను చేయరాదని చెప్పుటయేగాక, వ్యక్తుల కేయోభివృద్ధికై వాటి పనులను చేయవలసిఉన్నదో, దానినికూడ మన ప్రణాళిక స్పష్టపరచుచున్నది. ఇదికూడ ఇందులో కనిపించు విశేషములలో ఒకటి. దేశములోని ప్రజలు ప్రస్తుతము అనేకవిధములైన కష్టములనుభవించుచున్నారు. దారిద్ర్యము, అజ్ఞానము, అనారోగ్యము ఈలాటి కష్టములలో కొన్ని. వీటి నన్నిటిని తొలగించుటకై మన రాజ్యాంగ మేర్పడిన దనియు, వీటిని తొలగించుటకు పరిపాలకులు సమర్థత్రయత్నములను చేయవలసి ఉన్నదనియు నాలన పర్వములో రాజ్యాంగ ప్రణాళిక ఉద్ఘాటించుచున్నది. జీవనోపాధి లేని వ్యక్తి ఒక్కడుకూడ ఉండరాదు. దేశములోని ధనమంతయు ఎవరో కొందరి అనుభవములపాత్ర ముండక, అందరి అనుభవమునకు యోగ్యమగునట్లు ఏర్పాటు జరుగవలెను. అవినీతికరములును, అనారోగ్యమును వృద్ధి చేయునట్టివియు అగు వృత్తులు దేశమందుండరాదు. నిరుద్యోగులకును, రోగిగిడితులకును, ఆశ్రయములేని వృద్ధులకును, వికలాంగులకును ప్రభుత్వము సహాయము చేయవలెను. అందరికీ ప్రాథమిక విద్య లభ్యము కావలెను. ప్రపంచశాంతికై ప్రభుత్వము పాటుపడవలెను.

వెనుకబడినవారిని ముందుకు తేవలెను. ఈలాటి గొప్ప ఆదర్శములను సాధించుటయే ఈ శ్రోత ప్రణాళికమూలమున ఏర్పడబోవు రాజ్యాంగముయొక్క కర్తవ్యము. ఇది వెంటనే జరుగుటకు సాధ్యము కాకపోవచ్చును. కాని బీటిని సాధించుటయే దాని ధర్మము.

ఈ ప్రాథమిక హక్కులు సంపూర్ణములూ, లేక వాటియం దేమైన లోపములున్నవా అను విషయమై ఒక మాట చెప్పవలసియున్నది. ఇది చాలవరకు సంపూర్ణమైనదేగాని, కొండు మూడు విషయములలో మాత్రము కొంత సవరణ అవసరమని తోచుచున్నది. ఇవి (అ) మత ప్రచారము, (ఆ) అల్పసంఖ్యాకుల భావము, విజ్ఞానమునకు సంబంధించిన హక్కులు, (ఇ) కొందరు అల్పసంఖ్యాకులు, వెనుకబడిన వర్గములవారికై కేటాయింపుచేయబడిన ప్రత్యేకసభ్యత్వములు, ఉద్యోగములు.

మతప్రచారము

ఎవరి మతమును వారు అనుసరించుటకు ప్రతివ్యక్తికీ హక్కు ఉండవలెనని అందరు అంగీకరించుచున్నారు. కాని పరమతముల ననుసరించువారిని తమ మతములో చేర్చుకొనుటకై స్వమతప్రచారము చేయుటకూడ ప్రాథమికహక్కులలో నొకటిగ పరిగణింపబడవలెనని రాజ్యాంగప్రణాళికలో ఉన్నది. కాని స్వీయమతప్రచారముద్వారా ఇతరమతములవారిని తమ మతములో చేర్చుకొనుటకూడ ఒక హక్కునా, ఇట్లు చేయుటకూడని ప్రభుత్వమువారు చట్టము గావింపరాదా అన్నది కొంత విమర్శించదగిన విషయమే. మన దేశములోని ప్రస్తుతకల్లోలమున కంతకు మతద్వేషమును, ఒక మతమువారిని మరొక మతములో చేర్చుట కవకాశ ముండుటయు ప్రధానకారణములు. మతగ్రంథములను సమగ్రముగ పంపిలించి, ఒక మతము మరియొక మతముకంటె ఉత్కృష్టమైన గను విశ్వాసము కలిగినప్పుడు మతమును మార్చుకొనుటలో లోపము లేకపోవచ్చును. కాని గత వేయిసంవత్సరములనుభ్యంతరము మహమ్మదీయులు మన దేశమును ప్రవేశించినతర్వాత—హిందువులు లక్షలాదిగ మహమ్మదీయులగుటకును, కొందరు ఇహింస క్రైస్తవులగుటకును ఇట్టి పరిణామ కారణము కాదు. హిందూమతవిషయమై వారు గావించిన దుష్ప్రచారము, బూత్కారము, ధనమును ఇచ్చుట—ఈలాటి సాధనములద్వారా హిందువు లనేకులను వారు మహమ్మదీయులుగను, క్రైస్తవులుగను చేసిరి. ఈ కారణముచేత మతసమస్య దేశములో తీవ్రరూపమును ధరించి ప్రస్తుతదేశవిభజనకును, అశాంతిని కారణ మయ్యెను. ఈ సందర్భములలో మతప్రచారమును ఒక ప్రాథమికహక్కుగా మనము అంగీకరించుట ఉచితము కాదు. ఏ మతములు ఆ మతములకు వారి వారి మతధర్మములను బోధించుకొనవచ్చునేగాని, ఇతరులకు కూడ వాటిని బోధించి మతములను మార్చరాదు. ఇంతకును అన్ని మతములలో ఉండు ప్రధానసభ్యత్వము లొక్కటే. వాటిలో ఏకాటి భేదములు లేవు. కావున, దుర్వినియోగము చేయుట కవకాశ ముండుటచేతను, అట్టి దుర్వినియోగము ఇదివరకు జరిగియున్నందునను, దానిమూలమున రాజకీయపరిస్థితులు క్లిష్టము లగుట తప్పని కారణముచేతను మతప్రచారస్వాతంత్ర్యమును ప్రాథమికహక్కులనుండి రద్దుచేయుట అవసరము. ఒక మతమును వదలి మరియొక మతములో చేరినవారిని తిరిగి వారి మొదటి మతములోనికి వచ్చుటకు కావలసిన ప్రచారము మాత్రమే అవసరము.

అల్పసంఖ్యాకుల భావవిజ్ఞాన హక్కులు

ఎవరి భావము, విజ్ఞానమును వారు రక్షించుకొనుటకు హక్కు ఉండవలెనని ప్రణాళిక స్పష్టపరచుచున్నది. ఇది చాల ప్రధానమైన విషయము. దేశమంతయు భావప్రయుక్తరాష్ట్రములుగా విభాగము కావచ్చును. అట్టి సందర్భములో మన మెంతి గాత్రగణ, నిష్పక్షపాతముగను ప్రవర్తించినప్పటికి ప్రతిరాష్ట్రముందును రాష్ట్ర భావము మాట్లాడని అల్పసంఖ్యాకులు కొందరు ఉండుట తప్పదు. ఉత్కళములో ఆంధ్రులు; ఆంధ్రరాష్ట్రములో ఉత్కళులు, కర్ణాటకులు, అరవలు; అరవరాష్ట్రములో కొందరు ఆంధ్రులు ఉండుట తప్పదు. అల్పసంఖ్యాకులగు వీరు వీరి మాతృభావము తమ పిల్లలకు నేర్పుటకు కోరుట సహజమే. అట్టి కోరిక కొండు విగ్రహములుగా సఫలము కావచ్చును. వీరు స్వంతద్రవ్యము ఖర్చు పెట్టుకొని, ప్రత్యేకపాఠశాలలను స్థాపించుకొని, తమ పిల్లల కందులో చదువు చేపించుకొనుట ఒక మార్గము. ఇట్లుగాక రాష్ట్రప్రభుత్వమువారే ఇట్టి పాఠశాలలను స్థాపించి, ఇతరపాఠశాలలకు ద్రవ్యము ఖర్చు పెట్టినట్లు ఖిటికికూడ ద్రవ్యము ఖర్చు పెట్టి అల్పసంఖ్యాకుల మాతృభావము పోషించుట మరియొక మార్గము. మొదటి మార్గమును గురించియే మన రాజ్యాంగ ప్రణాళికలో ప్రశంస ఉన్నది. అది మాత్రము చాలదు. ప్రత్యేకపాఠశాలలను స్థాపించి నడుపుకొనుటకు కావలసిన ద్రవ్యసమతులు, అవకాశములు అల్పసంఖ్యాకులకు లేకపోవచ్చును. అట్టి సందర్భములో రెండవ మార్గమే అనుసరణయోగ్య మగును. కనుక వారివారి సంఖ్యను బట్టి ప్రతిరాష్ట్రములోని ప్రభుత్వము విద్యకై చేయు ఖర్చులో ఒక భాగమును అల్పసంఖ్యాకుల విద్యాభివృద్ధికై కేటాయించవలెను. అందుకై ప్రభుత్వసహాయ ముండుట వారి ప్రాథమికహక్కులలో ఒకటిగా పరిగణింపబడవలెను.

శాసనసభలో ప్రాతినిధ్యము

వ్యక్తిత్వము ననుసరించి తయారుగావింపబడిన ప్రణాళికలో కులమును బట్టియు, మతమునుబట్టియు శాసనసభలందును, ఉద్యోగము లందును ప్రాతినిధ్య ముండవలెనని చెప్పటం అసంగతము. వారివారి సంఖ్యను బట్టి మహమ్మదీయులకును, హరిజనులకును, ఇంకియోక్రిసియనులకును శాసనసభలలో కొన్ని ప్రత్యేకస్థానములు ఏర్పాటు గావింపబడి ఉన్నవి. ఇట్టి ఏర్పాటు అనుచితము. ఇది కులతత్వమును, మతతత్వమును బలపరచు విధానము. అయితే, శాసనసభల విషయములో మాత్రము ఈ ఏర్పాటు పది సంవత్సరములు మాత్రమే ఉండును. అటుపిమ్మట శాసనసభవారు ఆమోదించినగాని ఇది ఆచరణలో ఉండజూదు. పది సంవత్సరములు మాత్రమే అమలులో నుండి గల ఏర్పాటు ఎంత అసంగతమైనదైనను, దానిని రద్దుచేయవలసిన దని ఆందోళన చేయుట అవసరము లేదని కొందరు అభిప్రాయపడవచ్చును. కాని వివక్షములన కలుగు ఫలితము పది సంవత్సరముల కాల ముండుటకూడ అనర్థమే. కనుక దానిని రద్దుచేయుట మంచిది.

ఉద్యోగములలో ప్రాతినిధ్యము

సర్కారు ఉద్యోగములలో వారి సంఖ్యనుబట్టి హరిజనులకు, వెనుకబడిన వర్గములవారికిని ప్రాతినిధ్య ముండవలెనని రాజ్యాంగ ప్రణాళిక చెప్పుచున్నది. ఇదికూడ ప్రమాదకరమైనట్టియు, ప్రజాస్వామ్యసిద్ధాంతమునకును, వ్యక్తిత్వమునకును విరుద్ధమైనట్టియు

సూత్రము. చెనుకబడిన కులము అన్నమాటకు నిరీతమైన అర్థము లేదు. సర్కారు ఉద్యోగములలో కులసంబంధము తగినంత ప్రాతినిధ్యము లేని కులము చెనుకబడిన కుల మని భావించరాదు. అట్టి కులములోని వారు వర్తక వ్యాపారములు చేసేయు, భూస్వాములయ్యు ఎంతో భవము గడించుచుండుచున్నను. దానితోపాటు వారికి ఉద్యోగాలలో కూడ ప్రాతినిధ్య ముండుట అనుచితము. అన్ని వృత్తులలోను, సమస్త ఆర్థిక వసతుల ననుభవించుటలోను కులవారీగా పంపకము జరిగినప్పుడు ఉద్యోగాలుకూడ కులవారీగా పంపకము కావలెనని వాదించుట సందర్భముకాని, ఉద్యోగాల విషయమందుమాత్రమే ఈ పంపక ముండునలె నని వాదించుట సబబు కాదు. హరిజనుల విషయములో కూడ ఇదే గమనించవలెను. ఏ ఉద్యోగమునకు ఎవడు అగు డో? వాడు ఆ ఉద్యోగమును చేయవలసినదే గాని కులము ననుసరించి ఉద్యోగముల పంపకము జరిగినయెడల ప్రభుత్వసౌభావము, బెట్టు తగి పోవును. కనుక ఉద్యోగములలో ప్రాతినిధ్యముండుట ప్రాథమిక హక్కులలో నొక్కటిగా పరిగణింప రాదు.

మనది ఎంతవరకు స్వదేశీరాజ్యాంగము ?

వ్యక్తిత్వము నాధారముచేసికొని, వ్యక్తుల ప్రాథమికహక్కులను గణించి ప్రజలందరి శ్రేయస్సున ఆభివృద్ధిచేయు ఉద్దేశముతో నిర్మాణము గావింపబడిన ఈ రాజ్యాంగప్రణాళిక స్వదేశీరాజ్యాంగ ప్రణాళిక యని చెప్పటకు ఎంతవరకుపీలున్నది? దీనిని నిర్మాణము చేసినవారు మనవారేగనుక అంతవరకు ఇది స్వదేశీప్రణాళిక అని చెప్పటకు అర్హమగుచున్నది. కాని దీనిని నిర్మించుటయందు ఎక్కువగా పాల్గొనిన ప్రజాపరిపత్తుసభ్యులు, కాంగ్రెసునాయకులు, ప్రణాళికరచనకై ప్రణేయముగ వీర్పడిన డాక్టర్లు అంబేద్కర్లు కమిటీవారు ఈకాలపు పాశ్చాత్యరాజకీయచట్టములందును, సంప్రదాయములందును మునిగి లేతవారు; వాటియందు పరమవిశ్వాసము గలవారు; గ్రంథములద్వారా పాశ్చాత్యప్రజాస్వామ్యసిద్ధాంతములను అవగాహనము చేసికొని, అవియే మన దేశమునకుకూడ వర్తించు నను దృఢ నమ్మకముతో నుండువారు. కనుక శరీరతః వారు భారతీయులైనను వారి బుద్ధి, మనోభావము, రాజకీయతత్వము పాశ్చాత్యవిజ్ఞానమును ఆనుసరించినవి. ఈ ప్రణాళికను తయారుచేయుటకు కావలసిన అంగముల నన్నిటిని వారు పాశ్చాత్యప్రపంచమున దుండి సంపాదించిరి. ఇంగ్లండు, అమెరికా, కనడా, ఆస్ట్రేలియా మొదలగు దేశములలో నొక్కొక్కదానినుండి వారికి రుచించిన అంగములను కొన్నిటిని మన దేశమునకు తెచ్చి, వాటి నన్నిటిని కూర్చి సమగ్రమైనట్టియు, సంపూర్ణమైనట్టియు స్వరూపము గల ప్రణాళికను నిర్మించుటయే వారు చేసిన పని. ఇదివరకు ఇట్టి అంగముల సమకూర్పు బ్రిటిషువారు బ్రిటనులో చేసిన దాని మూలమున వీర్పడిన రాజ్యాంగమును మన దేశమునకు తెచ్చి ఆచరణలో ఉంచుచుండిరి. ఇప్పుడవే అంగములను మనవారు ఢిల్లీకి తెచ్చి, ఇచ్చట వాటి నన్నిటిని సమకూర్చి ఈ ప్రణాళికను తయారుచేసిరి. ఇందులో భరతఖండపరిసరీతులను ప్రణేయముగ మనస్సునం దుంచుకొని వాటికి తగినట్లు ప్రణాళికను సవరించిన భాగములు చాల స్వల్పములు. మహాత్మాగాంధీగారి పంచాయతీరాజ్యలక్షణములు ఇందు వీరియు లేవు. ఈ ప్రణాళికలో నూటికి డెబ్బై అయిదు వంతులు బ్రిటిషువారు ౧౯౩౫ లో నిర్మించిన ఇండియాపరిపాలనచట్టముయొక్క

నమోనా. ఆ చట్టములోని సెక్షనులు, క్లాసులు ఏలాటి మార్పులు లేక, ముక్కుకు ముక్కు అన్నట్లు ఇందులో చేర్చబడినవి. దానికి, దీనికి ఒక అంశమందుమాత్రమే భేదము. ౧౯౩౫ చట్టములో బ్రిటిష్ అధికారమును నిలుపుకొనటకు అవసరమైన సెక్షన్లు, క్లాసులు అనేకములు లున్నవి. అవన్నియు ఇప్పుడు రద్దు కావింపబడినవి. అవి మనహాగా తక్కిన భాగములన్నియు మనవారు ఇప్పుడు తయారు చేసిన రాజ్యాంగప్రణాళికయందు ప్రధానభాగము లైనవి.

మనది వికేంద్రీకృతమైన సంయుక్తరాజ్యాంగము

క్రొత్త ప్రణాళికమూలమున ఏర్పడిన రాజ్యమునకు సంయుక్తసతత్వము (The Indian Union) అను పేరుండును. అనేకరాజ్యములకలిసి ఏర్పడిన మహారాజ్య మను అర్థము “సంయుక్త” (Union) అన్న మాటచల స్పష్టమగుచున్నది. అనగా దేశములో ఏర్పడినట్టియు, ఇకమిడట ఏర్పడేటట్టియు రాజ్యములకు ఒక ప్రత్యేకతయు, స్వతంత్రాధికారమును ఉండును. అవి కేంద్రప్రభుత్వమునకు సంపూర్ణముగ అధీనమైన రాజ్యములు కాజాలవు. అనేక వ్యవహారములలో వాటి ఇష్టానుసారముగా ప్రవర్తించుటకు అధికారము గల రాజ్యములుగా నుండును. ఇవి రెండు తరగతులుగా విభజింపబడియున్నవి. మొదటి తరగతిలో గవర్నరుల అధీనమునకు లోబడిన మద్రాసు, బొంబాయి, మధ్యరాష్ట్రము, ఉత్తరప్రదేశ్ మొదలైన రాజ్యములును, రెండవతరగతిలో సంయుక్తఇండియాలో చేరిన సంస్థానములును ఉండును. ఇప్పుడు తయారైన ప్రణాళికలో గవర్నరురాజ్యములు తొమ్మిదియు, సంస్థానములు పదొమ్మిదియు ఉదాహరింపబడినవి. ఇందులో ఆంధ్రరాజ్యము పేర్కొనబడలేదు. ఈ ప్రణాళికను రాజ్యాంగపరిపత్తువారు ఆమోదించుటలోపల కేంద్రప్రభుత్వమునా రాక సరిపాడుసంఘమును నిర్మించి, ఆంధ్రరాజ్యపు స్వాధీన దృఢపరచినయెడల ఆంధ్రరాజ్యముకూడ గవర్నరుల రాజ్యపటికలో చేర్చుట కవకాశ ముండును. మన మేర్పరచుకొనబోవు సంయుక్తరాజ్యము వికేంద్రీకృతమైన దని చెప్పటకు గల కారణములు సులభగ్రాహ్యములు. పరిపాలనవ్యవహారము లన్నిటిపై ఒక కేంద్రప్రభుత్వమునకేగాక, కొన్ని వ్యవహారములపై కేంద్రప్రభుత్వమునకును, తక్కిన వ్యవహారములపై రాజ్యప్రభుత్వములకును అధికార ముండుటచేత మన రాజ్యాంగము వికేంద్రీకృతరాజ్యాంగమని చెప్పదగియున్నది. ఏ వ్యవహారములలో కేంద్రప్రభుత్వమునకును, వేటిలో రాజ్యప్రభుత్వములకును, వేటిలో ఇండియన్ అధికారముండునలెనో ప్రణాళికలో వివరింపబడియున్నది. ఈ మూడింటిలో చేరిన వ్యవహార మేదైన ఉన్నయెడల దానిపై కేంద్రప్రభుత్వమునకు అధికార ముండును. ఆ అధికారమునకే కేసింపిన అధికారము (Residuary Power) అని పేరు. ఈ అధికారము సంయుక్తప్రభుత్వమున కుండునలెనా, రాజ్యప్రభుత్వముల కుండునలెనా అన్న విషయమై తెగనట్టి వాదప్రతివాదములు ఇదివరలో జరుగుచుండెను. మహమ్మదీయు లొకవాదపు పక్షమునను, తదితరులు ఇంకొకవాదపు పక్షమునను ఉండిరి. పాకిస్తాననిర్మాణముమూలమున ఈ వాదము ఉపసంహరింపబడెను. సంయుక్తకేంద్రప్రభుత్వమునకే ఈ కేసింపిన అధికార ముండునలయు నను వాదము గలిచెను.

లిప్య మైన కేంద్రము

మొత్తముమీద ఈ ప్రణాళికవలన ఏర్పడబోవు సంయుక్త కేంద్రప్రభుత్వము మిక్కిలి బలీష్టమైనదిగా నుండును. రక్షణ, విదేశ రాజ్యాంగవ్యవహారములు, రాకపోకల సాధనములు అను వ్యవహారములపైననేగాక భరతీయమున కంతకు సమిష్టిప్రయోజనము చేకూర్చుగల ప్యాంకింగు, చెలామణి, ఆరికనిర్మాణము మొదలైన వ్యవహారములపైగూడ కేంద్రమునకు అధికార ముండును. అవసరమైనప్పుడు రాజ్యవ్యవహారములలో దేనినైనను పన అధికారములోనికి తెచ్చుకొనుటకుకూడ కేంద్రమునకు అవకాశము కల్పింపబడి యున్నది. కేంద్రశాసనసభలో ఒక శాఖగా నుండు రాజ్యప్రతినిధుల సభయొక్క అమోదముతో ఇట్టి మార్పు జరుగవచ్చును. కనుక మొత్తము మీద బలీష్టమైన కేంద్రము ఏర్పడిన దని చెప్పవచ్చును.

మనది ప్రజాస్వామ్యరాజ్యాంగము

కేంద్రమందుగాని, రాజ్యములందుగాని అధికారము చుండు వారినెన్నుకొను హక్కు స్త్రీపురుషులందఱుగాని, బాతిమతకులార్థ వివక్షగాని లేక యువజనమునకంతకు ఉండును. ఆంధ్ర సంవత్సరముల కంటె ఎక్కువ వయస్సు గలవారందరు ఎన్నికలలో సాల్పానగలరు. ధనికులకంటె దరిద్రుల యొక్కయు, సామాన్యకంటె కార్మికుల యొక్కయు, ఉన్నవారికంటె లేనివారి యొక్కయు సంఖ్య అత్యధికులుగ నుండుటచేత ఈ ఎన్నికలలో కార్మికులు, దరిద్రులు, లేనివారు—పీరి మాటయే సార్వక మగును. పీరి నిలబెడిన అధ్యక్షులే శిలవగలరు. ప్రయోజనవోటు మూలమున కలుగబోవు లాభి మిదియే. స్త్రీలు ఇష్టానిష్టములను గుర్తెరుగక, వారికి నష్టము కలిగించు చట్టములు చేయు పురుషు లొక్కరే ఈ సభలో ఉండుట జరుగదు. స్త్రీలుకూడ ఎండలో సభ్యురాలై వారి సౌఖ్యమునకు కావలసిన చట్టములను చేసికొనవచ్చును. ప్రత్యేక నియోజకవర్గము లేకమీదట ఉండవలెనుక వారివారి జాతికిమాత్రమే లాభము నేపేక్షించు శాసనసభ్యుల సంఖ్య తగ్గిపోవును. కనుక దేశ మునకంతకు, రాజ్యమునకంతకు సమిష్టిమీద ఉపచరించు ప్రభుత్వ మేర్పడుటకు మన ఈ శ్రాత్తప్రణాళిక అవకాశము కల్పించినది. ఇదే నిజమైన ప్రజాస్వామ్యము.

రాజ్యాంగ శాఖలు

ఏప్పుడు తయారైన ప్రణాళికప్రకారము రాజ్యాంగమంతయు సంయుక్తరాజ్యాంగము, రాజ్యరాజ్యాంగము అని రెండు భాగము లులో పనిచేయును. ఇందులో ఒక్కొక్కదానియందు శాసనశాఖ, కార్యవర్గశాఖ, న్యాయశాఖ, ఉద్యోగశాఖ అని నాలుగు శాఖలుండును. ఈ ఒక్కొక్కభాగమునకును, శాఖకును సంబంధించిన వివరము లన్నియు ప్రణాళిక పేర్కొనుచున్నది. ఇదిగాక అదాయ వ్యయములకు సంబంధించిన భాగముకంటెయు, కొంతజాతులకు సంబంధించిన భాగ మింకొకటియు కలదు.

కార్యవర్గశాఖ

సంయుక్తరాజ్యము (The Union)యొక్కయు, ఒక్కొక్క గవర్నరు రాజ్యము (The States) యొక్కయు పరిపాలనమును నడుపువారు కార్యవర్గశాఖకు చెందినవారు. ఈ పరిపాలనముల

వైఖరిని నిర్ణయించుచు, విదేశసంబంధములను పరిష్కరించుచు, శాసనములను అమలులో నుంచుచు, దినచర్యలన్నియు సక్రమముగ జరుగుచున్న వా లేవా అని పైనిచారణ చేయుటయే సంయుక్తకేంద్ర కార్యవర్గమువారి పని. ఇందులో విదేశసంబంధములుతప్ప తక్కిన వ్యవహారముల నన్నిటిని తమ తమ రాజ్యములకు సంబంధించినంత వరకు చక్కజెట్టుటయే గవర్నరురాజ్యకార్యవర్గమువారి పని.

సంయుక్త కార్యవర్గశాఖ (Union Executive)

సంయుక్తరాజ్యమున కంతకు ఒక అధ్యక్షుడుండును. ఇతనిని ౫ సంవత్సరముల కొక పర్యాయము కేంద్రశాసనసభల సభ్యులు, ప్రత్యేకరాజ్యములందలి శాసనసభలలో ప్రజలచే నెన్నుకొనబడిన సభ్యులు కలిసి ఎన్నుకొనెదరు. ఇతనికి ౩౫ సంవత్సరములకంటె తక్కువ వయస్సు ఉండరాదు. ఎవరుగాని రెండు పర్యాయములకంటె ఎక్కువ అధ్యక్షపదవికి ఎన్నుకొనబడరాదు. ౫ సంవత్సరములపై అధ్యక్షపదవినుండి ఇతనిని కేంద్రశాసన సభవారు తొలగించవచ్చును. కాని అతడు రాజ్యాంగచట్టమును ఉల్లంఘించె నని రుజువు చేసినప్పుడే అట్లు తొలగించుట కవకాశము కలదు. ఇతనికి నెలకు రూ ౫,౦౦౦ టు జీతము. (ఇప్పటి గవర్నరు జనరలును నెలజీతము రూ ౫,౦౦౦.)

ఇవిగాక సంయుక్తరాజ్యమున కొక ఉపాధ్యక్షుడుకూడ నుండును. ఇతనిని కేంద్రశాసనసభ్యులు మాత్రమే ౫ సంవత్సరముల కొకపర్యాయము ఎన్నుకొనెదరు. అవసరముచచ్చినప్పుడు అధ్యక్ష స్థానమునకు వచ్చుటయేగాక ఇతడు కేంద్రశాసనసభ కొక శాఖయైన రాజ్యప్రతినిధుల శాఖను అధ్యక్షుడు.

సంయుక్తరాజ్యమునకు సంబంధించిన కార్యకలాపముపై అధికార మంతయు (పేరునకు) అధ్యక్షునిదే. కాని ఈ అధికారమునంతను అతడు మంత్రుల సభయొక్క సలహాను అనుసరించి నడుపవలసినవాడేకాని వారిని కాదని స్వతంత్రించి నడుపుటకు వీలులేదు. అధికారమంతయు మంత్రుల సభదే. ఈ మంత్రులు శాసనసభలోని ప్రజాశాఖయొక్క విశ్వాసమునకు పాత్రులుగ నున్న వారే. అందుచేత ఈ విధానమునకు బాధ్యతాయుతప్రభుత్వవిధాన (Responsible Government) మని పేరు. అనగా, శాసన సభకు బాధ్యులైన మంత్రుల ప్రభుత్వమని దీని అర్థము. బ్రిటిషుసంప్రదాయ మిదియే. వారివద్దనుండి మనమీ విధానమును స్వీకరించితిమి.

మంత్రుల సభలో ఒక ప్రధానమంత్రియు, తక్కిన సామాన్యమంత్రులును ఉండురు. ప్రధానమంత్రిని అధ్యక్షుడు నియమించును. తక్కిన మంత్రులనుగూడ అతడే నియమించును. గాని ప్రధానమంత్రిసలహామీదటనే వారిని అతడు నియమించునలెను. ఈ మంత్రులు ప్రధానియొక్క నాయకత్వమున సమిష్టిబాధ్యతతో వ్యవహారములను జరుపవలెను. సాధారణముగ కేంద్రశాసనసభలో సభ్యులు కానివారు మంత్రులగుటకు వీలులేదు. ఒక్కొక్కసమయమున అట్టివారు మంత్రులైనను ౬ నెలలలోపల వారు శాసనసభలో సభ్యులు కావలెను. అట్లు కానప్పుడు వారు మంత్రిపదవులను వదలుకొనవలెను. వారి జీతములను నిర్ణయించుటకు కేంద్రశాసనసభకే అధికారము.

(గవర్నరు) రాజ్యకార్యవర్గశాఖ

శాసనశాఖ

సంసానముల వరమునకు చెందని ప్రతిరాజ్యమునకు ఒక గవర్నరు ఉండును. ఇతని నియామకమునుగురించి ప్రణాళిక ఇదమిత మని నిర్ణయించలేదు. రాజ్యములోని ప్రజలందరు కలిసి ఎన్ను కొనుట ఒక మార్గ మనియు, రాజ్యములోని శాసనసభవారు నలుగురిని ఎన్నుకొనుట, ఆ నలుగురినుండి ఒకనిని సంయుక్తాధ్యక్షుడు గవర్నరుగ నియమించుట మరియొక మార్గ మనియు ప్రణాళిక సూచించుచున్నది. ఇందులో రెండవమార్గమే అనుసరణీయము. బాధ్యతాయుతులగు మంత్రుల ద్వారా రాజ్యపరిపాలనము జరుగ ఫలనియున్నప్పుడు ప్రజల మాలమున అధికారములోనికి వచ్చినవారిద్దరు కార్యనిర్వాహకులను బాధ్యులై ఉండుట ప్రమాదకరము. వారిమధ్య సంఘర్షణ తప్పదు. కనుక ఒకరు ప్రజామోదమును పొందినవారు, రెండవవారు మరొక మార్గమున అధికారములోనికి వచ్చువారుగను ఉండుట మంచిది. బ్రిటిషుసంప్రదాయము ననుసరించిన కనడా, ఆస్ట్రేలియా మొదలగు దేశములందు ఇదియే ఆచారము. మంత్రులు ఏలైనను ప్రజామోదమును పొందినవారుగ నుండుట తప్పదుగనుక గవర్నరును ప్రజలెన్నుకొనుటకు బదులు సంయుక్తాధ్యక్షుడు నియమించుట ఉత్తమము. అట్టి సందర్భములో రాజ్యశాసనసభ నలుగురిని ఎన్నుకొనవలె నను సూచనకూడ ఆనవ సరము. గవర్నరు ఉద్యోగపరిమితికూడ ౫ సంవత్సరములే. ఎవరుగాని రెండుపర్యాయములకంటె ఎక్కువ గవర్నరుగా నుండురాదు. వయస్సు ౩౫ సంవత్సరములకు తక్కువగాదు. ౫ సంవత్సరములమధ్య గవర్నరును ఉద్యోగమునుండి తొలగించుటకు అవకాశ మున్నది.

కేంద్రమున మంత్రుల సభ ఉన్నట్లే ప్రతిరాజ్యముందును ఒక మంత్రులసభ ఉండును. ప్రధానమంత్రిని, తక్కిన మంత్రులను నియమించుటలో అధ్యక్షునికంటె గవర్నరుకు ఎక్కువ స్వాతంత్ర్యమున్నట్లు ప్రణాళిక సూచించుచున్నదిగాని స్పష్టముగ చెప్పట లేదు. కాని మొత్తముమీద రాజ్యప్రభుత్వముకూడ బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వమే. శాసనసభయొక్క విశ్వాసము లేనివారు మంత్రి లగుటకు వీలుండదు. సామాన్యముగ వారి సలహాను అనుసరించియే గవర్నరు రాజ్యమును పాలించవలెను.

సంయుక్తాధ్యక్షునికిని, గవర్నరుకును ఒక విషయములో కొంత భేద మున్నది. మంత్రుల సలహాలను అనుసరించక అధ్యక్షుడు ఎట్టి పరిస్థితులలోకూడ వ్యవహరించుటకు వీలులేదు. గవర్నరు అట్లుగాక కొన్ని పరిస్థితులలో మంత్రుల సలహాను అతిక్రమించి నడుచు కొనవచ్చును. రాజ్యముయొక్క శాంతికి భంగకరమైనట్టి ప్రమాదస్థితి వచ్చిన దనిగాని, దుష్ప్రభుత్వమొనరినదనిగాని తోచినప్పుడు మంత్రుల సలహానుగూర్చి రాజ్యాంగప్రణాళికలో రాజ్యమునకు వర్తించు తక్కిన చట్టములనుగాని గమనించకయే గవర్నరు సర్వాధికారమును తానే చలాయించవచ్చును. యుద్ధకాలమందు రాజ్యములనుండి తొలగింపబడు మంత్రులసభవారు ౧౯౩౬ లో రాజీనామా ఇచ్చిన తర్వాత గవర్నరులు సర్వస్వతంత్రులై నట్లే స్వతంత్రభరతఖండమున కూడ గవర్నరునిరంకుశత్వమున కవకాశ మున్నది. కాని ఇట్టి ప్రమాదస్థితి సంభవించినట్లు అతడు సంయుక్తాధ్యక్షునికి నెంట్లనే తెలియజేసి అతని ఆజ్ఞానుసారము ప్రవర్తించవలెను.

ఈ కాలపు పరిపాలనవిధానమునకంతకు క్రొత్త క్రొత్త శాసనములను, చట్టములను చేయుచుండుట ఒక లక్షణము. ముఖ్యములు ఇట్లు చేయువారు కారు. సనాతనముగ వచ్చుచున్న సంప్రదాయములను, ఆచారములను మార్చుకూడ దనియే వారు భావించుచుండు వారు. శాసనములను చేయదగినవారు ప్రజాప్రతినిధులే అని అనుకొనుటకూడ ఈ కాలపు రాజ్యాంగమున కొక లక్షణము. దీని కనుసరించి సంయుక్తకేంద్రమున చోక శాసనసభయు, ప్రతి గవర్నరు రాజ్యమున చోక శాసనసభయు ఉండును. కేంద్రశాసనసభలో ప్రజాశాఖ అని, రాజ్యముల శాఖ అని రెండు శాఖలు తప్పక ఉండవలెను. రాజ్యశాసనసభలో రెండు శాఖలు ఉండవలసిన జరూరు లేదు. ఆయా రాజ్యములవారి ఇష్టానుసారము వారు చేయవచ్చును. అందుచేత కొన్ని రాజ్యములలో రెండు శాఖలతో కూడిన శాసనసభలు, కొన్నిటిలో ఒకే శాఖగల సభలు ఉండును. కేంద్రమందును, రెండు శాఖలుగల రాజ్యములందును ఒక శాఖలో వయోజనులందరు సమిష్టినియోజకవర్గములద్వారా ఎన్నుకొనిన ప్రతినిధు లుండును. అట్టి శాఖకు ప్రజాశాఖ యను పేరుండును. కేంద్రమందలి రెండవది యగు రాజ్యప్రతినిధిశాఖలోని సభ్యులలో ౧౫ మందిని మాత్రము సంయుక్తాధ్యక్షుడు పేర్కొనును. తక్కిన ౨౩౫ సభ్యులను వారి నిర్ణీతదామాషాప్రకారము ఒక్కొక్క రాజ్యములో ప్రజలచే ఎన్నుకొనిబడిన శాసనసభాసభ్యులు ఎన్నుకొనెదరు. ఇదే విధముగ రెండు శాఖలతో కూడిన శాసనసభలుగల రాజ్యములందు ప్రజాశాఖలోని ప్రతినిధులను రాజ్యములోని వయోజనులందరు ఎన్నుకొనెదరు. రెండవ శాఖలోని సభ్యులలో మూడవంతును ప్రజాసభవారు ఎన్నుకొనెదరు. తక్కినవారిని గవర్నరు పేర్కొనును.

కేంద్రమందును, రాజ్యములందును ఉండు రెండు శాసనసభా శాఖలయొక్క నిర్మాణముందును, అధికారములందును కొంత భేద మున్నది. ప్రజాశాఖకు ౫ సంవత్సరముల కాలపరిమితి కలదు. అటు తర్వాత ఆ శాఖ రద్దగుటయు, అందులో సభ్యుల నందరిని ప్రజలు తిరిగి ఎన్నుకొనుటయు జరుగును. రెండవ శాఖకు కాలపరిమితి లేదు. అది శాశ్వతముగ నుండునది. ఎప్పుడుగూడ అందులోని సభ్యులందరు ఏకకాలమున సభ్యత్వమును వదులుకొనరు. మూడవ వంతు మాత్రము కేంద్రమున ౨ సంవత్సరముల కొక పర్యాయమును, రాజ్యములలో ౩ సంవత్సరముల కొక పర్యాయమును సభ్యత్వమును కొల్పోయెదరు. ఆ ఖాళీలు మాత్రమే భర్తీ అగుచుండును. అధికారములో కూడ ఈ రెండు శాఖలకు భేద మున్నది. ఆదాయ వ్యయములకు సంబంధించిన చట్టములన్నిటిలో ప్రజాశాఖకే సంపూర్ణాధికారము. రెండవ శాఖయొక్క ఆమోదము అంతే అవసరముకాదు. తక్కిన చట్టముల విషయమున మాత్రము రెండు శాఖలకు సమానత్వ మున్నది.

శాసనశాఖనుగురించి పేర్కొనవలసిన విశేష మింకొకటి మాత్రమే కలదు. కేంద్రమందు శాసనసభవారు ఆమోదించిన చట్టములు అధ్యక్షుని ఆమోదము పొందిన తర్వాతగాని శాసనములు కాజాలవు. కాని సాధారణముగ అతడి చట్టములకు సమ్మతి చూపుట అవసరమగును. లేని పక్షమున బాధ్యతాయుతప్రభుత్వవిధానము

జరుగజాలదు. ఇదేవిధముగ గవర్నరు ఆమోదము లేక సాధారణముగ రాజ్యశాసనసభవారి బిల్లులు చట్టములు కాలేవు. కాని కొన్ని సందర్భములలో అతని ఆమోదము లేకున్నను, అతని ఆక్షేపణలను విమర్శించి శాసనసభవారు బిల్లులను చట్టముల జేయవచ్చును. కొన్ని వ్యవహారములకు సంబంధించిన బిల్లులను గవర్నరు సంయుక్తాధ్యక్షుని ఆమోదమునకుకూడ పంపవచ్చును.

ఈ వివరము లన్నియు శాసననిర్మాణసందర్భములలో కొన్ని చిక్కులను కలిగించునవిగా నున్నవి. శాసనసభవారు ఆమోదించిన బిల్లులను ఆక్షేపించుటకుగాని, పునర్విమర్శచేయమని అడుగుటకుగాని అధ్యక్షునికి, గవర్నరుకు అధికారము లేకుండుటయే ఉద్దేశమార్గము. ప్రజలు ఎన్నుకొన్న ప్రతినిధులతో కూడుకొన్న శాసనసభలును, వాటికి బాధ్యులుగ నుండు మంత్రులును కలిసి ఆలోచించి ఆమోదించిన చట్టములను మరెవ్వరు ఆమోదించవలసిన జరూరు ఉండరాదు.

న్యాయశాఖ

ప్రతిరాజ్యాంగమందును న్యాయశాఖ ఒకటి ఉండునైనను. శాసనసభవారు గావించిన చట్టములు ఎవ్వరి విషయములలో, ఎట్టి సందర్భములలో, ఏ విధముగా వర్తించునో నిర్వచించుటయే ఇది చేయవలసిన పని. విశేషాధికారసంయుక్తరాజ్యములలో న్యాయశాఖ చేయవలసిన పని ఇంకొకటి ఉన్నది. కేంద్రప్రభుత్వమువారు చేయు చట్టములు రాజ్యముల అధికారమునకు విరోధము కాకుండునట్లును, రాజ్యములలోని శాసనసభలు చేయు చట్టములు కేంద్రపు అధికారమునకు విరోధము కాకుండునట్లును వాటివాటి హద్దులలో వాటిని ఉంచుటయే ఈ పని. ఇదిగాక రాజ్యమునకు రాజ్యమునకును, కేంద్రమునకు రాజ్యమునకును వివాదములు సంభవించి, ఆ వివాదములను చట్టానుసారముగ పరిష్కరించవలసిఉన్నప్పుడు ఆ పని చేయగలది ఒక న్యాయశాఖయే. ప్రజల ప్రాథమికహక్కులకు విరుద్ధముగ శాసనసభలుగాని, కార్యనిర్వాహకశాఖవారుగాని ప్రవర్తించుటకు, ఆ హక్కులను కాపాడుటకుకూడ న్యాయశాఖ అవసరము. ఈ అవసరముల నన్నిటిని గుర్తించి రాజ్యాంగప్రణాళికలో న్యాయశాఖకు సంబంధించిన ఏర్పాటు లనేకములు చేయబడినవి. వీటిలో కేంద్రమందు స్థాపింపబడిన సుప్రీంకోర్టు, ప్రతిగవర్నరు రాజ్యమందు స్థాపింపబడిన హైకోర్టులు ముఖ్యముగ గమనింపదగియున్నవి.

సుప్రీంకోర్టు కోర్టులన్నిటిలో అగ్రస్థానము పొందినది. ఇందు ఒక ప్రధానన్యాయమూర్తియు, ఏడుగురికి తక్కువగాక తక్కిన న్యాయమూర్తులు ఉండెదరు. ఇంతకంటె సంఖ్య హెచ్చుకావలసినపుడు కేంద్రశాసనసభ దానిని హెచ్చుచేయవచ్చును. న్యాయమూర్తులను నియమించు అధికారము అధ్యక్షునికి ఇయ్యబడినది. ఈ నియామకము చేయుటలో అతడు తక్కిన న్యాయమూర్తులతోను, రాజ్యములలోని హైకోర్టులందలి న్యాయమూర్తులతోను సంప్రతించవలెను. ఒక పర్యాయము నియమింపబడిన న్యాయమూర్తి ఒక సంవత్సరముల వయస్సు వచ్చువరకు ఉద్యోగములో ఉండవచ్చును. ఉద్యోగమునుండి ఏ న్యాయమూర్తినిగాని తొలగించుటకు అధ్యక్షునికి అధికార మున్నను ఆ అధికారమును అతడు కేంద్రశాసన

సభవారు కోరినప్పుడే చెల్లించుటకు వీలున్నది. కనుక న్యాయమూర్తులకు తమ ఉద్యోగము పోవు నను భయము ఉండవలసిన జరూరు లేదు. వారి జీతములను ఈ రాజ్యాంగప్రణాళికయే నిర్ణయించుచున్నది. అందులో శాసనసభ మార్పులు గావించవచ్చునుగాని, ఆ మార్పులు అప్పట్లో అధికారముం దుండు న్యాయమూర్తులకు నష్టకరముగ వర్తించరాదు. కనుక తమ జీతములు తగ్గిపోవునన్న భయముకూడ న్యాయమూర్తులకు ఉండవలసినది లేదు. ఇట్టి సదుపాయము లుండుటచేత న్యాయమూర్తులు వారి విధులను నిష్పక్షపాతముగను, నిర్భయముగను నిర్వర్తించువారుగుచున్నారు. రాజ్యములలోని హైకోర్టులలోని న్యాయమూర్తుల విషయములలో ఈలాటి ఏర్పాటులే చేయబడియున్నవి. ఈ హైకోర్టులనుండి అప్పీళ్లు సుప్రీంకోర్టుకు పోగలవు. ఇంగ్లండులోని ప్రీవీకౌన్సిలుతో మన కేలాటి సంబంధము ఉండదు.

కేనడా, ఆస్ట్రేలియా మొదలగు రాజ్యములలోని హైకోర్టులకు సంబంధించిన మంచి ఏర్పాటులను కొన్నిటినికూడ మన రాజ్యాంగప్రణాళికయందు చేర్చియున్నారు. మొత్తముమీద న్యాయపరిపాలన చక్కగ జరుగు నను నమ్మకము కుదురుచున్నది.

తక్కిన శాఖలు

ఉద్యోగశాఖనుగురించిగాని, ఆదాయవ్యయవ్యవహారములనుగురించిగాని ప్రణేయముగ నిచ్చుట పేర్కొనదగిన విశేష ములేవియు లేవు. ౧౯౩౫ సం.పు చట్టము ననుసరించియే ఈ సందర్భమున మన రాజ్యాంగప్రణాళిక తయారుచేయబడినది. ఆదాయవ్యయములనుగురించి వీలైన మాగ్నీలు అవసరమైనయెడల వాటి నన్నిటిని పరిశీలించుటకు సంపత్నిరములైనతర్వాత ఒక సంఘమును సంయుక్తాధ్యక్షుడు నియమించవలసినదిగా ప్రణాళిక సూచించుచున్నది. ఆ సంఘముయొక్క సిఫార్సులనుబట్టి మన భౌవిఆరికపదతి నిర్ణయమగును. ఇదేవిధముగ మద్రాసు, ఆసాం మొదలగు రాష్ట్రములలోని మన్యప్రాంతములలో నివసించు కొంతవారులవారి రక్షణకై అత్యవసరములైన ప్రణేయ ఏర్పాటులు కొన్ని చేయబడినవి. ప్రజలందరియొక్కక్షేమముల ననుసరించి ఈ ప్రణాళిక తయారుచేయబడినది. అనుకొనుటకు ఇది యొక ఉదాహరణము.

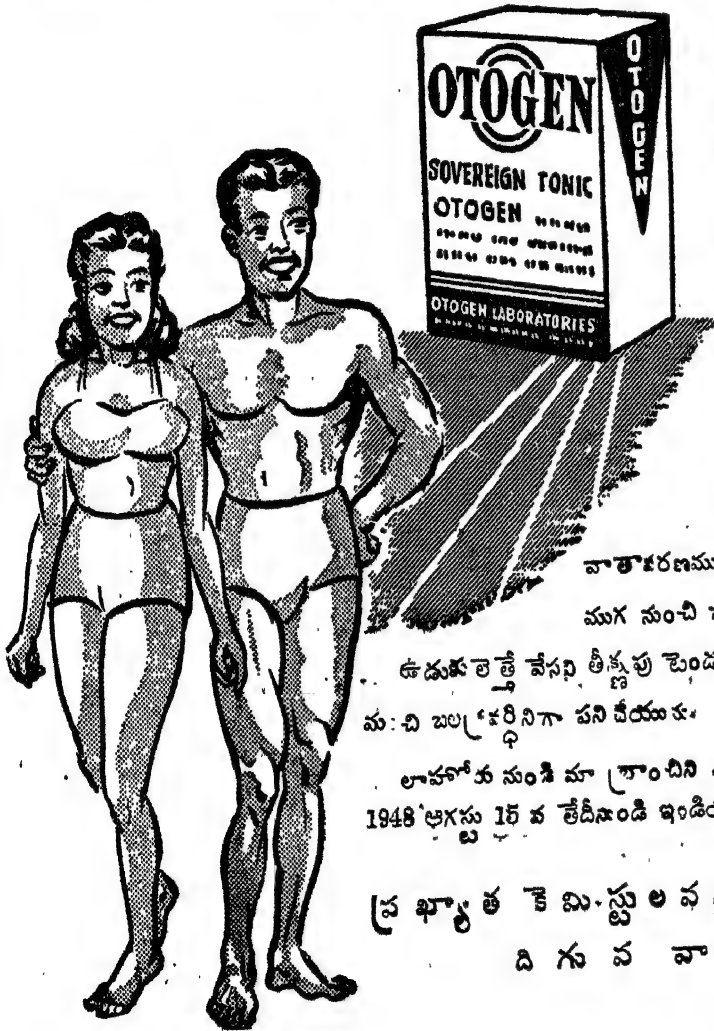
ఉపసంహారము

మొత్తముమీద మన క్రొత్తరాజ్యాంగప్రణాళిక తృప్తికరముగ నున్నదని చెప్పవచ్చును. ఇందులో లోపములు లేకపోలేదు. ఇప్పుడు మనకు కనిపించని లోపము లనేకములు కాలక్రమమున కనిపించవచ్చును. అనుభవముమీదగాని ఏయేలోపము లున్నవో చెప్పలేము. లోపములు కనిపించినప్పుడు వాటిని సవరించుకొనుటకు ప్రణాళిక మార్గము నొకదానిని సూచించియున్నది. అది సులభమైన మార్గము. దాని ననుసరించినయెడల ప్రణాళిక కాలానుసారముగ మన అవసరములనుబట్టి మారగలదు. ఈ ప్రణాళికను ఆధారము చేసికొని దీని ఉద్దేశముల ప్రకారము అధికారమునకు వచ్చువారు వారివారి విధులను నిర్వర్తించినయెడల ప్రజలందరికి సుఖము కలిగి, వారి శ్రేయస్సు, భోగభాగ్యములు వృద్ధికాగలవు.

500 పానుల బహుమతి

24 గంటలలో యువకుడవు గమ్ము

పార్క్ డివైస్ వారి తయారీచేసిన "టోజన్" (నవమూలికా బుల్గర్ కౌమధను) మొదటి 24 గంటలలోనే అత్యంతమగ జీవశక్తి, బలమును పోషించుచు దీనిని నేని చిన పుష్కలైనా స్త్రీలైనా వారి నిజమైన కయను కన్న 15, 20 ఏడ్లు పడుచుగ కనిపి తరు బలమీగత, జ్ఞానశక్తి లేకుండుట, శరీర బలహీన, రక్తవలినశ్చయ, చర్మరొగము, విచారము ఏగటగుండుట, తలతిరుగుట, కఠిన మానసిక బడలిక మొలైనవాటి కిది ఉపయోగకారి. 2 మొదలు 4 పొలల వరకు ఎత్తు పెంచును. తూర్పు 5 మొదలు 10 పానులవరకు పెంచును. చెక్కిళ్ళు కాంతిమంతమునను. మీ ఆకారము 100% బాగుపడు. నన్ను నాడు యావనంగావలె మీ ముఖమందము కాంతిమంతమై స-పూర్ణత జెందును. మీ కండ్లలో తేజస్సు నిచ్చి ప్రస్థి నభివృద్ధిచేయును. మీ చెక్కిళ్లకు, పెనవులకు గులాబినర్ల మొగును. జీవములో కాక్రమముగ లెక్కపెక్కిజాట్టును నలుపుచేయును వృద్ధులకు స్వాభావికమైన క్రొత్తపరివారమును జాట్టురాదు, చుండు, బట్టల తీవ్రముగా నున్నపుడు "టోజన్" (టోనిక్) వాడుక ఎక్కివగా సిఫారుసు చేయబడినది.

టోజన్ ఇండియాలో వ్యాప్తి చెందించుటకు గాను నిధికాలమువరకు, డైరెక్ట్ సలతో పెట్టె 1-కి పెల 5/- మాత్రమే. టుతర్వాత దాని అ.లంధర రు. 30/- చాజ్జి చేయబడును. లేటికి చాలా ఆలస్యం కావచ్చును. గనుక నేడే రు. చేయండి ప్రస్తుత పోకితుల మూలముగా పాకు పరిమితముగా వున్నది.

గ్యారంటీ: మా అత్యంతమైన నూతనప్రక్రియ నిష్పలచినదని ఋజువుచేయు ఏ శాస్త్రజ్ఞునికైనా, వైద్యునికైనా లేదా ఏ మనిషికైనా 500 పానుల రొక్కపూర్వకముగా బహుమతి ఈయదును.

గమనింపు: ఇతర రెజివిసేబర్లవలె గాక "టోజన్" దానికదే సాటి. శిశుల, పనుశిశుల

వాతాశరణములలో వలె ఉష్ణదేశపు వేసవిగాడ్పులలో గూడ సమానముగ నుంచి ఫలితముల నొసగును.

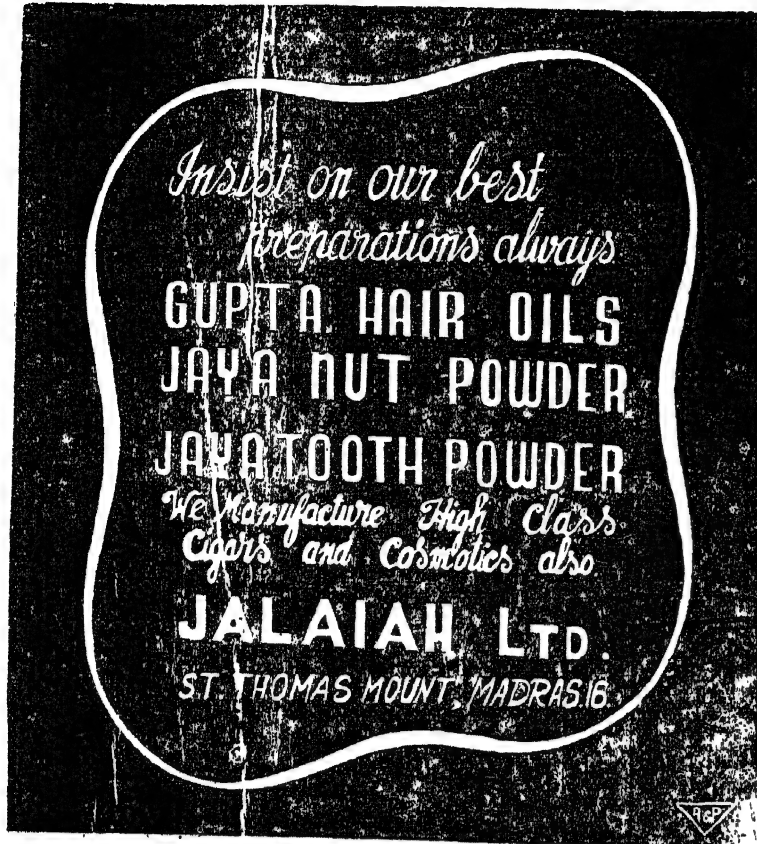
ఉడుకులెత్తే వేసవి తీవ్రపు పెండలలో మీరు అతిగా నీరసపడినప్పుడు "టోజన్" నుంచి బలశక్తినిగా పనిచేయును.

లాహోరు నుండి మా క్రాంచీని ఎత్తివేసిరిమి. మరియు మా ఆఫీసును ఇంగ్లండు నుండి 1948 ఆగస్టు 15 వ తేదీనండి ఇండియాకు మార్చితిమి.

ప్రఖ్యాత కేబుస్టుల వద్ద దొరకును. లేదా సరాసరిగా దిగువ వారి వద్ద లభించును.

"టోజన్ లా బోరేటరీస్"

ఇండియా ఆఫీసు: పోస్టుబాక్సు నెం. 447, బొంబాయి.

స్వతంత్ర భారత

ప్రథమ ఉగాది కుభసమయమున

మా కాతాదర్శకు,

అభిమానులకు,

మా అభినందనలు

వివాహ సంబంధములకు

For Matrimonial Offers Consult Reg. No. 171.
Prop: The Hindu Matrimonial Bureau, Pezwada

వివాహ నిమిత్తం 14 సం॥ నుండి 25 సం॥ వరకు ఆడవార ను, 20 సం॥ నుండి 40 సం॥ వరకు మగవార ను, వధూవరుల సంబంధములు కోరువారు మా హిందూ వివాహ బ్యూరో (రిజిస్టర్డ్ నెం. 171) వారితో సంప్రదింపుడు.

ఈ సంగతి మీ బంధు మిత్రులకు తెలుపుడు

కడు బీదకుటుంబీకుల ఆడపిల్లలకుమాత్రమే మా స్వంత ఖర్చులతో వివాహము చేయబడును. వివరములకు, మీ అడ్రసుగల పోస్టుకవర్ల పంపుడు.

ఆఫీసు
రాజారాం ఫా, క రీ మేషిన్
బెజవాడ

టి. జ్వాలా నరసింహ్యం.
ప్రొఫ్రైటరు.

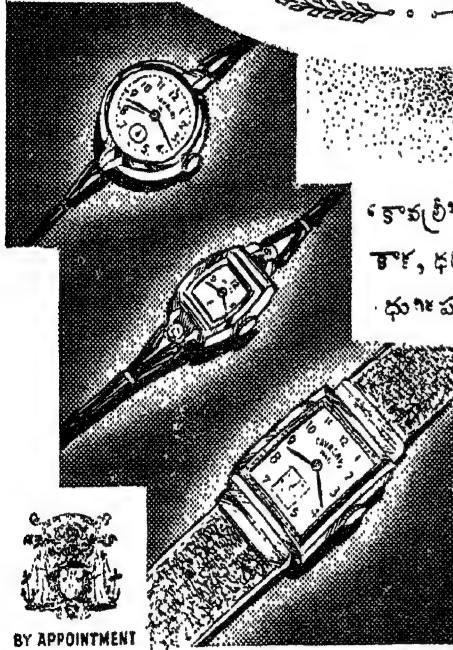

Praiseworthy in more ways than one!

CAVALRY WATCHES

Sentinels of Time

BY APPOINTMENT

‘కావల్రీ’ గడియారములు ఈ త్రమనైనవి మాత్రమే కాక, ధరించిన మణి, టునకు శోభ చేకూర్చునవి. ధుగీ పదకుల శోభిస్తే స్వయం తయారుచేయబడిన శ్రేష్టమైన పదితనమును తెలిపే ఈ గడియారములు, చిర కాలము పని చేయును ఈ దేశముయొక్క ఆత్మధిక శీతోష్ణసితుల కనుగుణముగా తయారు చేయబడినవి. ‘కావల్రీ’ గడియారములు ఆధునాతనాలంకరణ విధానమున అగ్రశిఖర మంటినవి.

ANGLO-SWISS WATCH CO.

6-7, DALHOUSIE SQUARE, CALCUTTA

ఆంగ్లో - స్విస్ వాచ్ కంపెనీ,
6-7, డల్ హౌసీ స్క్వేర్, కలకత్తా.

ఆంధ్రబ్యాంకు లిమిటెడ్,

(స్థాపితము 1923)

హెడ్డాఫీసు: మచిలీపట్నం

అధికారము పొందబడిన మూలధనం	...	రూ.	1,00,00,000
చందావేయబడి, జారీ చేయబడిన మూలధనం	...	,,	50,00,000
చెల్లించబడిన మూలధనం	...	,,	25,00,000
రిజర్వులు వగైరా	...	,,	8,45,220
డిపాజిట్లు	...	,,	4,00,00,000 వైగా
అమలులోవున్న వ్యాపారం మొత్తం	...	,,	5,00,00,000 వైగా

బోర్డు ఆఫ్ డైరెక్టర్లు:

1. శ్రీమంతు రాజారావుగార్లు శివరావుపసాద్ బహదూర్ జమీందారుగారు, (చైర్మన్)
2. శ్రీ కాశీబాబు శ్రీరాములుగారు (మేనేజింగ్ డైరెక్టర్)
3. శ్రీ పిల్లారెడ్డి పార్థసారథినాయుడుగారు,
4. శ్రీ తిరుగర్తి నాగభూతరావుగారు,
5. శ్రీ దారా విశ్వేశ్వరరావుగారు,
6. శ్రీ మద్ది మధుసూదనం గారు,
7. శ్రీ మాజీజీ శేషశిరిరావుగారు,
8. శ్రీ దంట్ల సూర్యారావుగారు,
9. శ్రీ పాలకుర్తి శోభనాద్రిగారు,
10. శ్రీ రేపాక సత్యనారాయణమూర్తిగారు,
11. శ్రీ కల్లు మణిశ్యామరావుగారు,
12. శ్రీ కాకర్లమడి సుబ్బారావునాయుడుగారు.

మదరాసు బ్రాంచి :

బాంబేమ్యూచుయల్ బిల్డింగ్సు
878, ఎస్.ప్లకేడ్.

శికింద్రాబాదు బ్రాంచి:

మె హా తా మ హాల్
కేమన్ కిఫి.

ఇతర బ్రాంచీలు—సబ్ ఆఫీసులు

మచిలీపట్నం, నెల్లూరు, తెనాలి, గుంటూరు, బెజవాడ, ఏలూరు, రాజమండ్రి, కాకినాడ, విశాఖపట్నం, విజయనగరం, బరంపురం, (గజపా), 2ంగోలు, చీరాల, దుగ్గిరాల, గూడూరు, (నెల్లూరు), నరసరావుపేట, విశాఖపట్నం, రేచర్లపేట, (గుంటూరు), గవర్నరుపేట, (బెజవాడ) గుడివాడ, పాలకొల్లు, భీమవరం, సామర్లకోట, రామారావుపేట, (కాకినాడ) పితాపురం, తుని, అనకాపల్లి, చిత్తకోట (వైజాగ్) జయపుర్ (బీసాస్) పెద్దాపురం, అమలాపురం, అమడాలవలస, తిలారు, సాలూరు, పెడన, చల్లకల్లి, మహారాజీపేట, (వైజాగ్) గొల్లపూడి, జగ్గయ్యపేట (కృష్ణా).

ఫీక్స్డ్ డిపాజిట్లు:—నూరురూపాయల కన్నవగాని మొత్తములను 3, 6, 12, 24 మాసములకు అన్ని బ్రాంచీలలోను తీసుకొనబడుచున్నవి. 3 సంవత్సరముల క్యాపిటల్ ఫీక్స్డ్ ఈ బ్యాంకులో ప్రత్యేక సౌకర్యము. అన్నిరకముల చెక్కులు, డ్రాఫ్టులు, డివిడెండు వారంట్లు, హుండీలు వగైరలు చేసి పెట్టబడును.

గవర్నమెంటు పత్రములు, షేర్లు, కొనుట, అమ్మకము మొదలగు వ్యాపారములు కూడ చేయబడును.

వివరములు ఏ అఫీసులో నైనను తెలిసికొనవచ్చును.

కాడేపల్లి శ్రీరాములు,

మేనేజింగ్ డైరెక్టరు.

వారణాశి కృష్ణమూర్తి,

ఎం. ఏ. బి. కాం, యల్. యల్. బి. సి. ఎ. బి. బి. బి.

జనరల్ మేనేజరు.

భూమిశిస్తు. భూమిసాగు సంస్కరణలు

శ్రీ కళా వెంకటరావు

విధానములోని మార్పులును, నాగరికతా పరిణామమును రైలు, ట్రాక్టర్లవలె ఒకదానిని ఇంకొకటి అనుసరించి పోవుచుండుట ప్రపంచచరిత్ర నిరూపించుచున్నది. ప్రాచ్యదేశములలో అనుశ్రుతమైన శ్రద్ధతి భూములను సంశపారంపర్యా ఏక్కువగా పంప కముచేయుటకు అనుకూలముగా ఉండుటయేగాక మేతబయల్లు, చెరువులు, నీటిపారుదల సాముదాయక ముగా ఉపయోగించుకొనుట సాంప్రదాయసిద్ధమైనది. భారతదేశములోని ప్రజాసామాన్యము భూమిపైననే ఆధారపడి, గ్రామసంచాయతీ మూలముగా కార్య నిర్వహణ సాగించుకొనుచుండును. పరిపాలనలోని మార్పులవలన ఈ స్థిరసంస్థలు కాలగర్భములో ఇమిడి పోయినవి. సాముదాయకస్వామ్య వాదు సమిష్టిపద్ధతిపైన నిర్వహించబడు సాముదాయకపు ఆస్తులన్నియు నశించుటతోడనే రైతు అనాధమై ఒకవైపు శిస్తుగ్రాహకుని యొక్కయు, రెండవవైపు అప్పుఁగిచ్చువానియొక్కయు మధ్య పడి నలిగిపోవుట తటస్థించినది. రైతునకు కావలసిన కార్యసాధనములు (నాగళ్లువగైరా), మంచివిత్తనములు, ఆదాయము నిచ్చు పంటలు దూరమైనవి.

అతని ఆస్తి చిన్నదైఉండుటయు, అతని పరవతి స్వల్పమైఉండుటయు ఈ పరిస్థితికి కారణము.

కాలము, ఋతువులు, వర్షపాతము చేరి మనుష్యుని దైనికస్వభావనిర్ణయమునకు కారణభూతములగును. జపానుదేశములో నాల్గింట మూడువంతులు పర్వతప్రదేశము. మిగిలిన కాలుభాగము పంట కొరకు. అత్యద్భుతమైన శ్రద్ధతోను, మంచి నట్టుదలతోను పండించుటకొరకు ఆ దేశస్థులు కృషి చేయుచున్నారు. ఈ కష్టపరిస్థితులవలన వాటిలో మితవ్యయము, సహన శక్తి, స్వశక్తిపై ఆధారపడుట మొదలగు సుగుణములు పెంపొంది రైతుయొక్క గౌరవమును అభివృద్ధిచేసినవి. ఇండియా, ఇండోచీనా, కొరియా, జపాను, తూర్పు దక్షిణభూభాగములోని ద్వీపములు మొదలగు ప్రాచ్యరాజ్యములన్నింటిలో ప్రపంచములోని మొత్తము జనాభాలో సుమారు నగముమంది నివసించుచున్నారు. కాని ఈ భూభాగము ప్రపంచవైశాల్యములో పదింట ఒక భాగము అయియున్నది. అందువలన మనుజుని బుద్ధికుశలత చేకూర్చగలిగిన హస్తకళాకాశల్యమంతయు ఈ ప్రాంతములో వ్యవసాయపురోభివృద్ధికి

వినియోగించబడుచున్నది. ఈ జాతులన్నియు సహజ స్వభావపరిస్థితులను, పంటలనన్నింటిని ప్రాంతీయ స్వభావ పరిస్థితులకు అనువర్తింపజేసినవి. సాచ్య జనాభా గల ప్రదేశములకు ధాన్యపుపంటయే ఉత్తమమైన పంట యని చరిత్ర నిరూపించుచున్నది. తక్కువ జనాభాగల ప్రదేశములలో ధాన్యపు పంట అభివృద్ధి చెందనేరదు. ఎందువల్ల ననగా, పంట పండించుటకు అనువైన కాలము పరిమితము. పరిమితకాలములోనే హెచ్చుమంది ప్రజలు కాయకష్టపడి పంట పండించ వలసియుండును. గ్రామపంచాయతీలు ఏర్పడి, సాము దాయిక ప్రయోజనముకొరకు చిట్టి భూవిధానమును ఏర్పాటుచేయుటలో లోడ్చేసినది.

మన కర్తవ్యము

నేడు ఈ పరిస్థితులన్నియు మారినవి. సాగ రీకతాప్రవాహము మారినది. సంస్కృతియొక్క స్వభావము మారినది. పరిస్థితుల మార్పుల కనుగుణముగా కాలప్రవాహముతోబాటు మన భూములను, పంటలను, పరిపాలనావిధానమును, శిస్తువిధానమును మార్చుకొనుటయే లాభకరము. కావున ఈ మార్పుల స్వభావమును గుర్తించి మనము ఒక సమగ్రమైన భూమిశిస్తువిధానము సృష్టించుకొనుట చాల అవసరము. భూమిశిస్తును పండిన పంటలో రాజభాగము అని నిర్వచించవచ్చును. రాజభాగ మనగా పండిన పంటలో రాజవల్ల తీసుకొనబడు భాగము. మొగలాయిరాజ్యము వచ్చిన పిమ్మట ఈ వస్తురూపకమైన భూమిశిస్తును ధనరూపకముగా మార్చిరి.

భూమిశిస్తువిధానములను పలువిధములుగా విభజించవచ్చును.

I పన్ను ఏవరివద్దనుండి వసూలు చేయబడుచున్నదో వారియొక్క ప్రతిపత్తినిబట్టి విభజించవచ్చును:

(౧) రాజతరపున రైతునుండి పన్ను వసూలు చేయుటకొరకు మధ్యవర్తి ఉన్నచో దానిని జమీందారీపద్ధతి అనెదరు.

(౨) భూమిని పట్టాల్క్రింద విభజించి అట్టి పట్టాదారువద్దనుండి పన్ను వసూలుచేయుచో రైతువారీ పద్ధతి అనెదరు.

II నిర్ణయింపబడిన శిస్తు స్థిరరూపకమైనచో, కొన్ని సంవత్సరములకు మాత్రమే నిర్ణయింపబడినచో అనే విషయముపైకూడ భూమిశిస్తు విధానము ఆధారపడియున్నది.

జమీందారీలు

జమీందారీలలో రెండురకములు గలవు—బంగళము, బీహారు, మద్రాసు, సంయుక్త రాష్ట్రములలో కొన్ని భాగములైన స్థిరరూపకమైన శిస్తువిధానము గల జమీందారీలు ఉన్నవి. సంయుక్త రాష్ట్రములలో చాల భాగము ఆస్తులు జమీందార్లకు చెందినను సెటిల్ మెంటులు మాత్రము శ్రతి ౨౦, 3౦ సంవత్సరములకు చేయబడుచున్నవి గలవు. వీనిని తాలూకాదారీలు అనెదరు. మధ్య రాష్ట్రములలో 'మాలగుజారీ' అనే పద్ధతి ఉన్నది. ఇక్కడ సెటిల్ మెంటు ఎస్టేటులపైగాక గ్రామములవారీ చేయబడియున్నది.

భూమిశిస్తువిధానమునకు సర్వే సెటిల్ మెంటులు ముఖ్యమైన ఆధారములు. భూమి సర్వేని కెడెస్ట్రల్ (Cadastral) సర్వే అనెదరు. ఈ సర్వేలో భూమి యొక్క నిమోన్నతములను, పర్వతములను, అడవులను, రాస్తాలను, కాలువలను, చెరువులను, తోటలను, గృహములను, పంటభూములను, పోంబోకలను నిర్ణయించెదరు. శ్రతి పొలముయొక్క సరిహద్దును సుస్పష్టము చేసెదరు. పొలమనగా సాధారణముగా ఒక యకరము మాగాణిగాని, రెండుయకరముల మెట్టగాని అయిఉండును. ఇంతకంటె తక్కువ విస్తీర్ణము గల భూములను సబ్ డివిజనులుగా గుర్తించెదరు. స్థిరమైన సర్వేరాళ్ళను వేసినపిమ్మట శ్రతి పొలమును సూచించు గ్రామముల ప్లానులను, తాలూకామ్యాపును తయారు చేసెదరు.

సెటిల్ మెంటు

పైన చెప్పబడినట్లు సర్వేచేయబడిన పొలములపై పన్ను విధించు విధానమునే సెటిల్ మెంటు అనెదరు. మద్రాసు రాజధానిలో సెటిల్ మెంటు పద్ధతిని చాల శాస్త్రీయముగా చేయవలసియున్నది. ఒక పొలముపై పన్ను విధించుటకు ముందు అనేక విషయములపై పరిశోధన చేయవలసి యుండును. భూములను వానియొక్క సారముననుసరించి కొన్ని తరగతుల క్రింద

విభజింపవలెను. ఇట్టి భూములలో వేయి పంట, పంట పరిమాణమును నిర్ణయింప వలెను. పలురకములైన సారము ననుసరించి ఇందులో పంట పంటను కొన్ని ప్రదేశములలో కొలచికూడ చూడవలెను. పంటపంట భూములకుదగ్గరగా రోడ్లు వస్తే రావనతులు, సేతి పారుదల వనట్లు ఉన్నవో, లేవో చూడవలెను. కాలములోని మార్పులవలన, అతివృష్టి అనావృష్టి దోషములవలన కలుగజోవు నష్టములనుకూడ ఈ సంవత్సరములో గుర్తింపవలెను. ఇట్లు అంచనావేయబడిన పంట మొత్తమునకు ధర నిర్ణయింపవలెను. ఆట్టి ధర సెటిల్ మెంటు జరుగు సంవత్సరమునకుముందు ౨౦ కరువు కాని సంవత్సరముల సగటుధరలపై ఆధారపడిఉండును. ఇట్లు నిర్ణయింపబడు మొత్తములో వ్యవసాయపు ఖర్చులను తీసికేసి మిగిలిన మొత్తములో సగము భాగమును ప్రభుత్వము పన్నుక్రింద తీసుకొనవచ్చును. కాని సెటిల్ మెంటునకు, అనగా ౩౦ సంవత్సరముల తరువాత తిరిగి సెటిల్ మెంటు జరుగునప్పుడు హెచ్చు చేయవలసిన మొత్తము మాత్రము మాటికి ౧౦-౧౨-౦ కి మించకూడ దని నిర్ణయింపబడినది. ఇచట పనిచేసిన సంగతులు స్పష్టమైనవి. ఇట్లు ౧౯౮౦ సం. మునుడి ౧౯౩౨ వరకు శాస్త్రోక్త్యా రైతువారీ సెటిల్ మెంటు జరిగినది. కాని ౧౯౩౨ సంవత్సరము దడిమిరాను సర్వే సెటిల్ మెంటులు నిలిపివేయబడినవి. కొలది జమీందారీలలో మాత్రమే సర్వే సెటిల్ మెంటులు గలవు. జమీందారీలలో చాలా భూభాగములు సర్వేకూడ కాలేదు.

ఈ వ్యాసములో జమీందారీ విధానమును గురించి హెచ్చుగా వ్రాయదలచలేదు. దీనికి ముఖ్యమైన కారణము జమీందారీవిధానము త్వరలో రద్దు కానున్నది. కనుక మద్రాసు ప్రభుత్వము జమీందారీలలోని సాము వాయిక భూములను, కమత భూములను ఇతరులకు అన్యాయక్రంతము చేయకూడదని చట్టము చేసినారు. తరువాత జమీందారీ గ్రామములలోని పన్ను కేటాను ఆతరాఫై రైతువారీ భూముల పన్ను కేటాను తగ్గించుచట్టముకూడ చేయబడినది. అసలు జమీందారీ రద్దుబిల్లు శాసనసభయెదుట ఉన్నది. త్వరలో శాసనము కాగలదు. అందువలన వాటినిగురించి తిరిగి

ఈ చిన్న వ్యాసములో పునర్వివర్ణించు ఆవశ్యమును ఎంచలేదు.

రైతువారీ సెటిల్ మెంటు

ఈ రాజధానిలో రైతువారీ ప్రదేశము ౨ కోట్ల ౧౦ లక్షల ఎకరము లున్నది. ఈ ప్రదేశముతయు సర్వే చేయబడి సెటిల్ మెంటు చేయబడి వి. ఇచట భూములు రెండుతరగతి లుగా ఉన్నవి-జలాధారములు గలవి; జలాధారము లేనివి. కొన్ని భూములు వర్షాధారములు. వానిని 'మానవరి' అనెదరు. ఈ ప్రదేశములలో సుప్రసిద్ధమైన గోదావరి, కృష్ణ, కావేరి మొదలగు నదులపై ఆనకట్టలు నిర్మించి సేతి పారుదల సౌకర్యములు కల్పింపబడినవి. ఇంతేగాక పలు చిన్ననదులపై కల్పింపబడిన సేతివనరులుగలవు. ఈ వనట్ల సరిపోక ఇంకను పలు కార్యక్రమములను అమలులోనికి తీసుకొని రావలెనని ప్రభుత్వమువారు ప్రయత్నించుచున్నారు. తుంగభద్ర, రామపాదసాగర్, కృష్ణ, పెన్నార్, లోయర్ భివానీ, పేరూరు మొదలగునవి పెద్ద స్కీములు. వంశభారా, నాగావళీ మొదలగు స్కీములు కూడ ఆలోచనలో ఉన్నవి. కొన్ని జిల్లాలలో ముఖ్యమైన సేతివనరులు కల్పించగల్గిన జీవనదులు లేవు. స్కీములలో మైనర్ ఇరిగేషన్, మేజర్ ఇరిగేషన్ అను రెండురకములు గలవు. ప్రభుత్వమువారు ఈ సంవత్సరము మైనర్ ఇరిగేషన్ నిమిత్తము గత సంవత్సరపు బడ్జెట్లోకంటె రెట్టింపు మొత్తమును ప్రత్యేకించి నారు. అసలు తటాకములను తిరిగి మరమ్మత్తుచేయుటకు టాంక్ రెస్టోరేషన్ స్కీము (Tank Restoration Scheme) ను అమలులోనికి తెచ్చుటకు ప్రభుత్వము నిర్ణయించినది. గత ౩ సం. ల నుండియు నూతులను త్రవ్వుటను ప్రోత్సహించుటకు ప్రభుత్వము సాలునకు ఒక కోటి ౬౦ లక్షలు ఖర్చుపెట్టుచున్నది. రాష్ట్రము మొత్తముమీద అనేక నూతులు త్రవ్వబడినవి. ఇంకను ఈ స్కీము వచ్చేసంవత్సరముకూడ అమలులో ఉండగలదు. కరువు, కాటకము, పంటనష్టము వచ్చినప్పుడు జమీందారీ గ్రామములలో శిస్తురెమిషన్ లేదు. కాని రైతువారీ గ్రామములలో అవసరమునుబట్టి ప్రభుత్వము వారే శిస్తురెమిషన్ ఇచ్చుటయు, ప్రతిసంవత్సరము జమాబందీ జరిగించుటయు చేయుచున్నారు.

ఈ నామములు

ఈ సందర్భములో ఈనామములను గురించి కూడ చెప్పవలసియున్నది. ఈనామములు ముఖ్యముగా రెండురకములుగా ఉన్నవి : (1) ఈనామ గ్రామములు (Whole Inam Villages)—ఈ గ్రామములలో పెచ్చు భాగము 1900, 1903= ఎట్టేటులాండ్ ఆక్టుక్రింద ఎట్టేట్లుగా అయినవి. ఇచట భూస్వాములు పన్ను వసూలు చేసుకొను హక్కు కలిగియున్నారు. రైతు భూమికి హక్కువారు అయినాడు. (2) మైసరు ఈనామములు—వీనిలో కేంద్రీయతరగతులు ఉన్నవి. వీనిలో 1900 సంవత్సరములో జరిగిన ఈనామసెటిల్మెంటు క్రింద ప్రభుత్వమునకు రావలసిన పన్నులో కొంత భాగమును వసూలుచేసుకొనుచు భూమిని పండించుకొను హక్కు ఈనామదారునికి వదిలివేయబడినది. ఇట్లు ప్రభుత్వమునకు ఇచ్చు పన్నును 'క్విట్ రెంటు' అనెదరు. అనగా నామమాత్రపు పన్ను. మిగిలినవి అనేక ఈనామములు గలవు—దశభంగఈనామములు, జోడి ఈనామములు వగైరా. ప్రభుత్వముచే ఎట్టేట్లుగా పరిగణించబడిన ఈనామములన్నియుకూడ జమీందారీలతో బాటు రద్దచేయబడుచున్నవి. మిగిలిన మైసరు ఈనామములను ప్రస్తుతపు ఈ నామము ముట్టుకొనుట లేదు. కాని భూమినిధానముయొక్క స్వరూపమును ఇంతటితో మనము వదిలిపెట్టిన అనలు సంగతిని మరచుటయే యగును. వ్యవసాయకచరిత్ర ప్రభుత్వ ఘట్టములో భూమిని వ్యవసాయదారుడే స్వంతముగాగాని, గ్రామములోఉన్న కుటుంబమువారుగాని, గ్రామములోని జనాభాంతయు సాముదాయికముగాగాని పంట పండించుకొనెడివారు. కాలక్రమేణ వచ్చిన మార్పులలో ఈ పంట పండించు రైతుకు పట్టణవాసము అలవడుటద్వారాను, ఇతర వృత్తులలో పాల్గొనుట మూలముగాను భూమిని ఇంకొకరికి కౌలుకు ఇచ్చు పద్ధతి అమలులోనికి వచ్చినది. ఈ కౌలువిధానములో రెండు ముఖ్యవిధానములు గలవు. ఒకటి వారకపద్ధతి; రెండవది గుత్తపద్ధతి. వారకపద్ధతి యనగా కొంత పెట్టుబడి భూస్వామి ఇచ్చి, పండిన పంటలో నిర్ణీతభాగము సగమునకు మించకుండ తీసుకొనుట. మిగిలిన సగముభాగమునుండి యే భూమిని పండించు కౌలుదారే

వ్యవసాయఖర్చులు భరింపవలెను. సమానముగా పంట కొను పద్ధతిని సుద్ధవారము అనెదరు. ఈపద్ధతి కాలమానపరిస్థితులపై ఆధారపడు ప్రదేశములో అమలులో ఉండును. గుత్తకౌలు పద్ధతి అమలులో ఉన్న ప్రదేశములో పంటపండినను పండినను ఒక నిర్ణీతమైన మొత్తమును కౌలుదారు భూస్వామికి చెల్లించవలసియున్నది. ఈ కౌలు ఎన్ని సంవత్సరములు అమలులో ఉండవలె నను విషయము మొదట నిర్ణయించుకొన్న పరతుపై ఆధారపడియుండును. ఈ కౌలునిర్ణయము చాలవరకు మూజువాడే. అనగా వాగ్దానము. కొన్ని విషయములలో కౌలు నిర్ణయచేయబడుచున్నది. రిజిస్టరుకౌలుకు సాధారణముగా 3 సం. ముల కాలపరిమితిఉన్నది. రైతులు శిస్తులు చెల్లించకపోయినచో అటువంటి రైతును పొలమునుండి వెడలగొట్టుటకు భూస్వామికి శాస్త్రురీత్యా అధికారమున్నది. ఇట్లు కౌలుపైన జీవనము చేసుకొనువారు దేశములో చాలమందియున్నారు. భూమిపై స్వయముగా వ్యవసాయము చేసుకొనువారి (అనగా పట్టాదార్లు) సంఖ్య తగ్గుచున్నది.

ఈ తరగతులేగాక నిత్యము భూమిపై కూలినాలి చేసుకొను జనముకూడ చాలమంది యున్నారు. వారిని వ్యవసాయకూలీ అనెదరు. వారికి సంవత్సరముపొడుగునను పని ఉండదు. ఊళ్ళు, కోతలు వగైరా సమయము లోనే పని దొరుకును. వారికి చాలమందికి ధాన్యరూపములో కూలీ ఇవ్వబడుచున్నది. కొంతమందికి ఫనరూపకముగా ఇవ్వబడును

భూమిపై హక్కు పరిమితులు?

భూమి దున్నుకొనువారికే భూమిపై హక్కు ఉండవలెనుగాని భూమిని పెట్టుబడిక్రింద వినియోగించుకొనువారికి భూమిపై హక్కు ఉండరాదను వాదన దేశములో దినదిరాభివృద్ధి చెందుచున్నది. ముఖ్యముగా భూమిపై జీవనము చేసుకొనువారి సంఖ్య పైన వివరించిన రీతిని దిన దినము హెచ్చు అగుచుండుటయే దీనికి ప్రధాన కారణముగా ఎంచవలసియున్నది. గ్రామములలో గ్రామోపయోగమునకు పనికివచ్చు చిన్నవృత్తులు సన్నగిలుటలనను ఈపరిస్థితి ఏర్పడుచున్నది. ఇప్పుడు ఈ సమస్యపరి

మార్గము చాల కష్టమైన సంగతి. ఎందువల్ల ననగా గ్రామములలో చాలమందికి ఆతిస్వేమైన భూమి గలదు. పలుగ్రామములలో ఇట్టి స్వభూములున్న వారు వారే వ్యవసాయము చేసుకొనుచుందురు. రైతు నకు స్వము, పరిమితము అయిన భూమి ఉండుటవలన ఎరువులు వేయుటకు, నూతనవ్యవసాయపద్ధతులకు పెట్టుబడి పెట్టుకొనుటకు శక్తి లేక భూమిపైన పండించు పంటకూడ అల్పమగుచున్నది. ఈ రోజున దేశములో ఉన్న జవాభా కంత్తుకు సరియైన భోజనము లేకుండుటకు ఇది యొక్కటియే ప్రధాన కారణముగా ఎంచు వలసియున్నది. ఈ పరిస్థితులలో మన మొక నూతన విధానము సృష్టించుకొనుట అత్యవసరము. ఈ సందర్భములో ఈ దిగువన మన్యలు ప్రస్తుతమగుచున్నవి.

(౧) రాష్ట్రములో కొలదిమందికి వేలాది యకరముల భూమి యున్నది. తంజావూరుజిల్లాలో ఒకరికి ౯ వేలయకరముల రైతువారీభూమి కలదను ప్రతీతి. పశ్చిమగోదావరిజిల్లాలోకూడ ఇంకొకనికి ఉన్నట్లు తెలియుచున్నది. ఇదేగాక ౧౦౦ మొదలు వెయ్యిఎకరముల భూమి గలవారు పలువురున్నారు. ఇంత హెచ్చు భూమిని స్వయముగా పండించజాలరుగనుక కష్టించువారికే ఈ భూమిపై హక్కు కలుగజేయవలెనను వాదన ఒకటి యున్నది. సాగులేని వ్యవసాయక భూముల నన్నింటిని బీద వారికి ఇవ్వవలె నను వాదన యున్నది. అసలు తానే స్వంతముగా వ్యవసాయము చేసుకొనని పట్టాదారుని భూమిని అచట వ్యవసాయము చేసుకొనుచున్న రైతునకు ఇవ్వవలె నను వాదన యున్నది.

(౨) మన రాజధానిలో పలువురు చిన్నచిన్న భూస్వాములగుటవలన వీరి ఆస్తిని ఇంకొకరికి సంక్రమింపజేయుటకు వీలు కాదు. ఇటువంటి చిన్న భూస్వాములు అనేకమంది కలిసి సహకార సంఘముగా ఏర్పాటై తమతమ భూములపై హక్కులను పోగొట్టుకొనకయే పాటుబడి వ్యవసాయము సాముదాయకముగా చేసుకొని ఖర్చులు పోను మిగిలిన పంట పండించుకొనుచో దానిని సహకారవ్యవసాయపద్ధతి అనెదరు.

(౩) పట్టాభూమిసంతను సమిష్టిచేసి, అనగా ఏ ఒక్కరిపేరును పట్టా లేకుంక చేసుకొని పంట పండించి సంచుకొన్నచో సమిష్టివ్యవసాయ మనెదరు.

ఈ మూడు పద్ధతులలో ఏది దేశముకు అనుకూలించు ననువిషయము చాల జాగ్రత్తగా యోచించువలసియున్నది. ఈ మూడింటిలోను సహకారవ్యవసాయపద్ధతియే అనుకూలమైనదని మన దేశపరిస్థితిని బట్టి అనుకొనవలసివచ్చుచున్నది. అందువలన స్వల్ప భూపరిమితి గల వ్యవసాయదారునకు పలయు పెట్టుబడి యెరువులు, నూతనవ్యవసాయపద్ధతులను అనలంబించు సావకాశము దొరుకును. తమ భూమిని పోగొట్టుకున్నానే అను విచారము కూడ లేకుండును. ఏ ఒక్కరికిని ఒక నిశ్చితమైన విస్తీర్ణముకంటె హెచ్చు భూమి ఉండరాదనే నిర్ణయము చేయవలసినదని హెచ్చుఅందోళన గలదు. ఈవిషయమునుగూర్చికూడ ప్రభుత్వము యోచించవలసియున్నది.

తుపోతలోనున్న శాసనములు

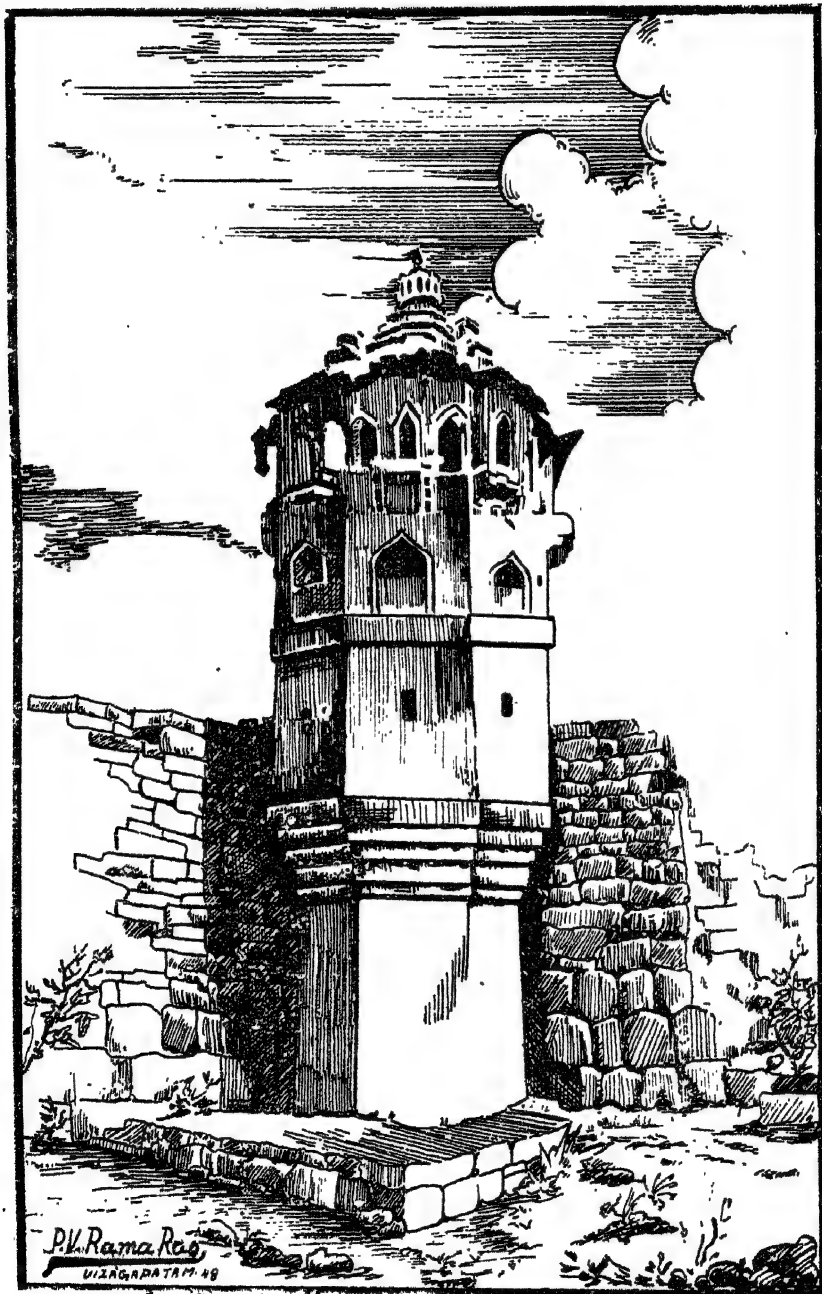
మద్రాసు రాజధానిలో ప్రస్తుతము రైతువారీ భూమికి సంబంధించిన శాసనము లేదు. త్వరలో జమీందారీ భూములన్నియు రైతువారీభూములు కానున్నవి. అందువలన రాజధానికంతకు పన్నులకు సంబంధించిన శాసనము చేయుటకు ప్రభుత్వమువారు కృషి చేయుచున్నారు. ఈ శాసనము ఆమలులోనికి వచ్చునరికి పైన వివరించిన భూమిశిస్తు సంస్కరణకు సంబంధించిన శాసనము, రైతుకు భూస్వామికి మధ్యగల సంబంధమును నిర్ణయించు చట్టము చేయవలసిన అవసరము గలదు. మరియు వ్యవసాయ కూలీకి కనీసకూలీ నిర్ణయించు చట్టము చేయవలసిన అవసరముకూడ కలదు. ఈ అన్ని కార్యక్రమములు సర్వతోముఖముగా జరిగించుటకు కృషి జరుగుచున్నది.

అన్నిటికంటె ముఖ్యమైనది ప్రస్తుతము కన్ను వసూలుచేయు పద్ధతిని మార్చి చేయవలసియున్నది. ఇప్పుడు స్వల్ప విస్తీర్ణము గల భూస్వామి, అత్యధిక భూవిస్తీర్ణము గల ఆసామి ఒకే రేటున పన్ను చెల్లించుచున్నారు. ఈ పన్నును క్రమాభివృద్ధిగతమైన పద్ధతిని నిర్ణయింపవలసిన ఆవశ్యకత ఉన్నది. ఈవిషయమును

కూడ ప్రభుత్వము అసశికాలములో ఆలోచించవలసిన పరిస్థితి ఏర్పడెనది.

ఏది ఎట్లున్నను భారతదేశ భావిభాగ్యోపయము క పీవలునిపైననే ఆధారపడియున్నది. పైన చెప్పబడిన విషయమును సమగ్రమైన స్వరూపమునకు తెచ్చి సాధ్యమైనంత హెచ్చుపాటును పొందించుకొనవలసిన సమయము, సన్నవిధానమును సంస్కరించుకొను సమయము ఇది. ఈ విషయములో తగు సలహాలు ఇచ్చుటకు అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘము

ఒక ప్రత్యేక కమిటీని నియమించియున్నారు. వారు తమ నివేదికను జూనునెలాఖరుకు ప్రచురించెదరు. వారి నివేదిక వచ్చిన వెంటనే మన రాజధానిలో తీసుకొని రావలసిన సంస్కరణలను తీసుకొనివచ్చుటకు కృషి చేయవలసియున్నది. నైతు భూమికి రాజు. ఇట్టి నైతు రాజ్యాంగనిర్వహణలో తనయొక్క ఉత్తమస్థానము అలంకరించునట్లు చేయుటయే మనయొక్క ముఖ్యమైన విధి. నాడే దేశము సౌభాగ్యవంతమగును.

హంపీశిథిలములలోని గంట స్తంభము
చిత్రకారుడు: శ్రీ పి. వి. రామారావు

అపేక్ష - ఉపేక్ష

శ్రీ వప్పు రామచార్యులు

అపేక్ష యనగా కోరిక. ఉపేక్ష యన ఆశ్రద్ధ. మన ఉపేక్షలు మొందుగా నున్నవి, కాని ఉపేక్షగూడ మనలో నశితమే. ఈ యుపేక్షవలన అపేక్ష లడుగుచున్నవి. ప్రజలకు సంభవించు దుర్దశలేగాదు. ఈ యుపేక్ష కారణముగా సామ్రాజ్యములు తలక్రిందైనవి. జననదములు నశమైనవి.

ఉపేక్ష లోకత్రువు. బయటికత్రుల నెందరినైన జయించవచ్చును కాని ఈ యంతకృత్రువును జయించుట కష్టము. సముద్రముల నెగురజాలిన హనుమంతుడు తన నీడను దాటజాలనా? ఈ యుపేక్ష మనలోనే పుట్టి పెరుగుచున్నది. తెలియకనే మనము దానికి దోహద మిచ్చుచున్నాము. మొదట నది సుఖస్వరూపముతో ప్రత్యక్షమగును. తుదిని సర్వనాశము చేయు కాళమూర్తిగా నగిజమించును.

పరీక్షలో తప్పుట, ప్రమాదకారకపోవుట, రైలు అందకపోవుట, బస్సు చిక్కక దాటిపోవుట, ప్రతములు వాయిదాపోవుట, జీవితభీమాలు రద్దగుట, వైరు చెడుట, ఆస్తి నశించుట, రోగము పెరుగుట, అగ్నిముఠ చోరభయములు అన్నియు ఉపేక్షవలననే.

తీగకు చీడ, వైరకు తెగులు, కాయకు పుచ్చు, వశ్రమునకు దోషము, సంగీతపాఠకుని కనస్వరము వంటి దీ యుపేక్షగుణము మానవులలో.

ఇంటిలోని వస్తువులు అందవలసిన చోట లేక అన్నియు తికమకగా నుండుట యజమాని ఉపేక్షవలన. గ్రామములు దుర్గంధవిరియుములై పీడులు కాలుపెట్టరానివై గ్రామజనులు కలహాశీలరై చేవచెడియుండుటకు ఊరిపెద్దల యువాసీనక కారణము. బిడిల్లలు తగవరులై అల్లరిపిల్లలుగా మారుటకు ఉపాధ్యాయుని ఆశ్రద్ధ హేతువు.

తిద్ది తీర్చిన దేవాలయగోపురముల మీద అశ్శత్రువృక్షపు మొలక మొలచి పెరిగి పెంపొంది కోమలముగా కన్నులును, కొంత కాలమున కది వేలుబలని గోపురమునే చీల్చి కూలద్రోయును. దర్మకర్తల యుపేక్ష దేవాలయశిథిలమునకు కారణమైనది.

కోటగోడలమీద చీమలు పెట్టిర రంధ్రములో పీళ్లదిగి శత్రువుల పిరంగిలు చేమజాలని వినాశమును అవలీలగా చేసినవి. కావలివారి యుపేక్ష అందునకు కారణము.

పుత్రుని మీది ప్రేమతో వాని అవినయమును మొదట మన్నింతుము. తర్వాత నహింతుము. పిమ్మట దానికే లోబడుదుము. కాని ఆది మితి

మీరి 'ప్రాణగొడ్డమై' వచ్చినప్పుడు నిరోధింపజాలక వెతబొందదుము. దృతకాష్ట్యుని పశ్చాత్తాపము తర్వాత ననికొలేదు. 'అనయము పుట్టె జూదమున గుప్పుక యెంతయు' జిచ్చువెట్టి కాలినయది! యుపేక్షయ అని సంజయుడు దృతకాష్ట్యునినిదుట వాపోవుటగో నిజము తప్పక యున్నది గదా!

ఉపేక్షపరుడగు శ్రువురాజ్యములో శాంతి యుండదు. వాని ప్రజలకు సౌఖ్యము లేదు. వాని స్వాతంత్ర్యము నిలువదు. రాజ్య ముండదు.

ప్రక్కయింటివానిమీద జరుగు వరుల దౌర్జన్యమును చూచు ముపేక్షించిన క్రమముగా నది మన మీదికి వచ్చుట నిజము. అవిధముగనే పొరుగున నున్న రాజావినాశమును చుంకనగా చూచు రాజులుగూడ త్వరలో వివర్ధక నొంది టుండుదురు.

* * *

ఇండియామీద దండెత్తినవారిలో ప్రథముడు అలెగ్జాండరు. వాని నైర్యమును ఒక్క పురుషోత్తముడుతప్ప తక్కిన రాజులు నిరోధింపదలన లేదు. ఆ యిరువురి పోరాటమును వా రుపేక్షతో చూచుచుండిరి. దాని ఫలితమును పురుషోత్తము దొక్కడే అనుభవించలేదు. చుట్టపట్ట రాజులును, క్రమముగా ప్రాచ్యభారత మంతయు యవనులకు లోబడక తప్ప దయ్యెను.

హిట్లరుదౌర్జన్యమును జర్మనుప్రజలు మొరట మెచ్చుకొనిరి. చుట్ట రాజ్యములవారు నహించిరి. ఇంగ్లాండు వరాని ఉపేక్షించెను. ఈ యుదాసీనక జర్మనీవినాశమునకు తుదిని కారణమైనదేకాక ప్రపంచమునంతయు కలగుండుపెట్టి తీరని కష్టరష్టములకు గురిచేసినది.

భారతదేశచరిత్రయం దిట్టి యుదాహరణము లేన్నియో కలవు. తెల్లవారి నీడేశమున నడుగుబెట్టను, కోటలు కట్టుకొనను, నైర్యముల కూర్చుకొనను, అనుజ్ఞనిచ్చి వారి ఆక్రమణను, బలపును నిరోధింపక ఉపేక్షించిన ఫలమును మొగలుపాదుషుసలేగాగు, హిందూచక్రవర్తులుగూడ అనుభవించిరి. అంతేకాక అదుష్పలమును భారతదేశప్రజలు రెండు శతాబ్దములకాలము దుఃఖదారిద్ర్యరూపమున అనుభవించక తప్పదయ్యెను. మహాత్ముని మెలకువ లేకున్న మన మావివర్ధకనుండి వెలవడియుండనేగ మనుట యనుమానమా?

* * *

ఇప్పుడున్న కాంగ్రెసుమంత్రులు గాఢముగ దేశభక్తి కలవా రగుట వాస్తవమే, కాదనలేము. కాని ప్రజలలోపెట్లరేగిన ఆపేక్షల నన్నింటిని ఈ మంత్రుల యుపేక్ష నలిపివేయుచున్నది.

రాజధానిలో నంతయు మద్యనిషేధము నమలుపరచవలె నను ఆపేక్ష మంత్రులకును కలదు. కాని దానిని కార్యరూపమునకు తెచ్చుటలో గిల యుపేక్షవలన అండువలని ప్రయోజనము నున్నయగుటయేగాక ప్రమాదములగూడ పెరిగివచ్చుచున్నవి.

జనుల సంఖ్య పెరుగుదలతోపాటు వారికి విద్య కలుపు పాఠశాలల సంఖ్య పెరుగుట లేదు. కాక తక్కువయగుచున్నవిగూడ. నిరక్షరజను రూపుమాపు నపేక్ష మంత్రులకును లేకపోలేదుగాని మరల జనగణననంప క్షిరమునాటికి మన దేశ జనులకును, అక్షరజ్ఞులకును ఇప్పుడున్న దామాషా వైతము తగ్గిపోవునేమో? యథాతథవద్దతిలోనే ఇంకను ఈ విద్యాశాఖను నడిపించు ఆపేక్షవలన ముందు నిరక్షరత పెరుగు ప్రమాదమునకు దేశము గిరియగుట కాంగ్రెసువ్రత్యముకు హానికరముగాదా?

కాంగ్రెసుమంత్రుల కార్యకార్యములను విమర్శించు వ్యాఖ్యానము గా దిది. పడినెము, తలనొప్పి ఉపేక్షించినచో క్రమముగా పెరిగి తొల గని జాడ్యముగా పరిణమించునట్లే పరిపాలనలోని చిన్న లోపములు కర్మాత పరిపాలనరనిరీతి పెరిగి జాతికి మచ్చగా, దేశమునకు కళంకముగా నేర్పరివచ్చును. కావున మంత్రులు మెలకువతో వర్తిండుటయు, దీర్ఘదృష్టితో కార్యారంభములకు పూనుటయు, ఉపేక్షపరులు గాకుండుటయు అత్యవసరము.

అధికారవర్గమునకే ఉపేక్షనంతయు అంటగిట్టుట పక్షపాతపు తెలు గగును. మంత్రు లేమైన చేయనిమ్మని తమకు కాబట్టనిరీతి ఉపేక్షతో ప్రజలు వర్తించుటవలననే మంత్రులకు మాంద్యము హెచ్చును. నూరిననే గాని కత్తి పదునెక్కడు రాదనగాని గంధము పరిమళింపదు. ప్రజలు అధికారుల అరుణ కటాక్షములకు వెలుచి విమర్శకు దూరమై పందిమాగధుల చందము వహించినయెడల ప్రభుత్వము పేరుకొని, మంత్రులు నియంత్రై. అభివృద్ధి కాకంక మేర్పడదు.

కాంగ్రెసుమంత్రుల సంచారకార్యక్రమములోగూడ విందులు, విహారములు, స్తుతిపద్యములు, సన్మానపత్రములే కనుపించుచున్నవి. ఖడ్గహస్త లైన విజాతిప్రభువుల విశ్వాసము గడించుటకు పరాభూతప్రజలు భయముతో చేయు మర్యాద లివి. ప్రజాప్రతినిధులగు మంత్రుల సందర్శనకార్యక్రమము ఆ ప్రాతమార్గముల నడువరాదు. పరిపాలనలోని లోపము లేవి యున్నవో, వానిని వారించుతెరగు లెవ్వయో అన్వేషించి అట్టి లోపములు ముందు జరుగనియట్లు ఏర్పాట్లు కావించుటకు మంత్రులు సచ్చుతించుటయు, ప్రజావీక్షము ఆయుధ్యమునకు సాయపడుటయు జరిగినచో నదియే మంత్రులకు గొప్ప సన్మానము.

అట్లుకాక లోపముల నణచిపెట్టి మంత్రులను గురించిన స్తుతిసన్మానములను స్వర్ణాక్షరములతో ప్రకాశింపజేసినచో అది మంత్రులను క్రమలో నుంచుటయేగాదు. దానివలన ప్రజలును అత్యవంచనదోషమునకు గురియై అధర్మప్రాబల్యమున నలిగి నశింతురు.

అకార్యములను, కార్యదోషములను వ్రేచిపెట్టి ప్రజలు మంత్రులకు చూపని యుపేక్ష ఉభయులకును తుడిచి ముప్పుదెచ్చును.

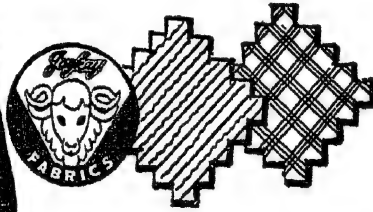
ఉపేక్ష పూర్తిగా నశించినగాని ఆపేక్షలు అస్పృశ్యమునకురావు.

ఉగాది అభినందనలు

మీరు ఉగాదికి శేషక్ష్మా
బట్టలు కొనాలి. ఇవి ఉత్తమమైనవి
ప్రధాన జైండుచేయబడిన ఉన్నితో చేయబడినవి
సీర్ల కాలం మనునవి పరిశుద్ధమైన
రంగు, సహజమైన అందము కలవి!
దయచేసి మార్కెట్లో నూటింగు, యూని
యన్ నూటింగు, పాంబీన్, నూజర్, ఫ్లెక్
కాలురలు, వర్టింగు, లాహీయ, స్వాక్
దుప్పట్లు, రద్దీలు, చల్లికవ్వాలు, హాసయిరీ
లను చూడండి.

A J.K. INDUSTRY

THE RAYMOND WOOLLEN MILLS LTD.
BALLARD ESTATE, BOMBAY — MILLS AT THANA

రేమండ్ పులేన్ మిల్సు లి||

జల్లాద్ ఎస్టేట్, బొంబాయి — మిల్లులు తానావద్ద

చీఫ్ ఏజెంట్లు:

హిందుస్తాన్ టెక్స్టయిల్ కార్పొరేషన్,

9, గో దా గావీ థి,

మద్రాసు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ సర్వకారీ సంవత్సరాది సంచిక - ప్రకటన

కె. పి.

(నాణ్యతకు గుర్తు)

K. P. CASTOR OIL

(రుచి, వాసన లేనిది)

K. P. CASTOR HAIR OIL

(శిరోజములను దిట్టముగా పెంచును.)

K. P. PALATABLE CASTOR OIL

(ప్రతిదినము ముప్పయిగింపిన శిరోజమును పరిశ్రమముగ నుంచి, దేహమున ఎల్లప్పుడు శక్తిరంతముగ నుంచును)

తయారుచేయువారు :

కె. పి. కాస్టర్ ఆయిల్ వర్క్సు,

ఆర్. యన్. పురం

కోయంబత్తూరు

విజయ కమ్మర్షియల్ బ్యాంకు లిమిటెడ్,

హెడ్డాఫీస్: బెజవాడ.

(తా. చి. జి.)

గవర్నరుపేట (బెజవాడ) నూజివీడు - మంగళగిరి - కొవ్వూరు -
వీరూరు - తణుకు - తెనాలి.

సీ జెన్ డి పా జి ట్లు

మూడు మాసములనుంచి తొమ్మిదిమాసముల వరకు సీజన్ డిపాజిట్లు వంద
రూపాయలకు కైన అంగీకరించబడును. సం॥ నూటికి రు 4-0-0 చొప్పున వడ్డీ
యివ్వబడును. సడరు డిపాజిట్లు 31-10-48 తారీఖు చాటకుండా యుడవలెను.

మ. సూర్యనారాయణ,

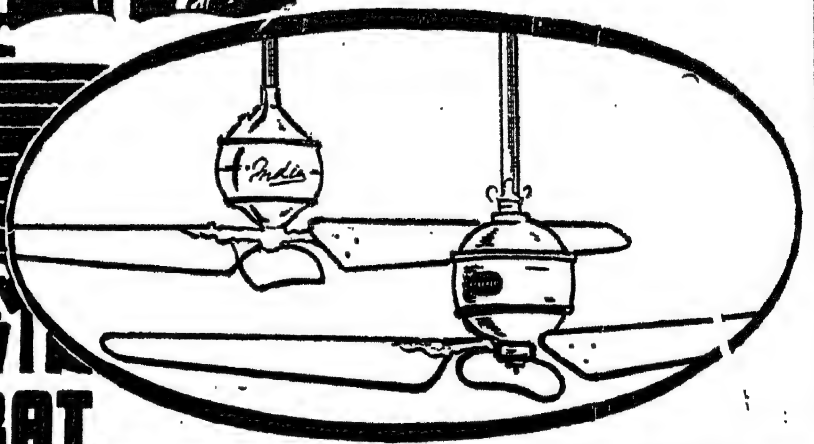
మేనేజింగ్ డైరెక్టరు

ఉజ్వలమైన సాంప్రదాయము

The GLORIOUS HERITAGE

భారత జాతీయతను గల దేశములను
 దర్శించి కలకత్తా వైభవమును గల
 దేశమును, దేశములను దర్శించి
 చున్నపుడు, పని నుజువుచేయు అభివృద్ధి
 కరమైన దేవుడు లేని ఆ యదృశ కల్ప
 సామ్రాజ్యమును ప్రతిష్ఠింప గలిగిన మన ప్రాచీ
 న కౌరవము మిగుల స్మరించదగినది. ఇట్టి ఉజ్వ
 లమైన సాంప్రదాయముగల మన ఇండియాలో
 ఉత్తమ తరగతి పంకాలు కలదుననియు గాని
 అది ఎట్లు కలుగును? అని - ఇండియా
 భారత్ ఫాన్సు - ఇప్పుడు అరుదుగా నున్న
 విషయము గాని, నే

INDIA-BHARAT

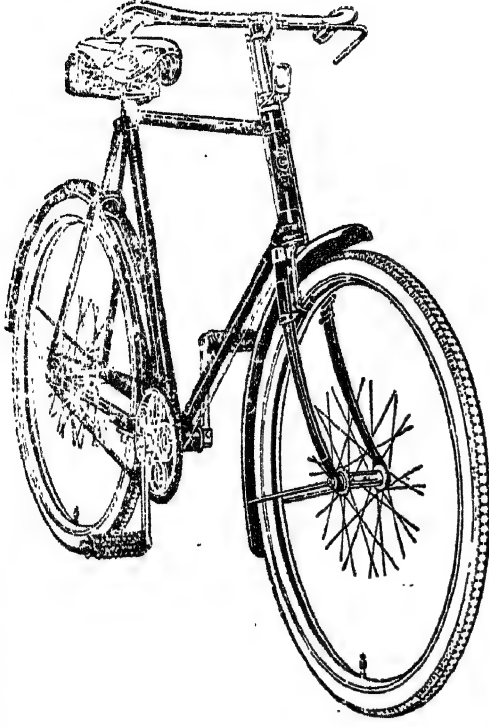
THE NATIONAL PRODUCTS WITH A RATIONAL REPUTATION

వివరములకు వ్రాయగోరెదము.

ఇండియా ఎలెక్ట్రిక్ వర్క్స్ లిమిటెడ్.,

‘చాటనాథ్ బిల్డింగ్స్’

15/29 మౌంట్ రోడ్డు, మద్రాసు.

సామర్థ్యము
ప్రతిభ
సాధనసంపత్తి
ప్రవీణత

జాతీయ
సామర్థ్యము
ప్రతిభ
సాధనసంపత్తి
ప్రవీణత

ఆంధ్ర ప్రదేశ్

ఇంగ్లీష్ సెకెల్ & మోటార్ ఇంస్టిట్యూట్ కంపెనీ, లిమిటెడ్

ఇంజనీరింగ్ & మోటార్ ఇంస్టిట్యూట్ కంపెనీ, లిమిటెడ్

సామర్థ్యము

ప్రతిభ

ఇంగ్లీష్ సెకెల్ & మోటార్ ఇంస్టిట్యూట్ కంపెనీ, లిమిటెడ్

2 & 4/9, బ్రాడ్వే, సి. టి.

ఫోన్ : 3168.

మదరాసు 1.

తెలుగు : "CYCLES."

కావ్యహరిశ్చంద్రము

నాటిక

శ్రీ విశ్వనాథసత్యనారాయణ

[పాత్రలు—హరిశ్చంద్రుడు; మాతంగకన్యలు; విశ్వామిత్రుడు; నక్షత్రకుడు; చంద్రమతి;
లోహితాస్యుడు; కాలకాశికుడు; వీరబాహుడు; రాజభటుడు.]

మాతంగ : అయ్యా! హరిశ్చంద్రమహారాజా! మేము గాయ నులము. నాట్యవిద్యాపారంగతలము. నూవిద్య మీయందు నెఱసి తమ దయ పడయ నేతెంచివారము.

హరి : లతాంగురారా! మీరెవరు ?

మాతంగ : మహారాజా! మేము విశ్వామిత్రమహర్షి కూతుం డ్రము. కులముచేత మాతంగకన్యలము. మీ యాదార్యము, మీ పాం డిత్యము విని మీదర్శనార్థము వచ్చినారము. మహారాజా! మీ రీవనము నకే విచ్చేయుట మా యద్యుష్టము. వ్యయప్రయాసల కోర్చి మీ అయోధ్యాపురికి మే మెట్లు రాగలము ? ఒకవేళ వచ్చినను మేము మాతంగకన్యలమని మమ్ము మీసభలోనికి రానియ్యరు.

హరి : ఓ లతాంగురారా! మీరు మాతంగకన్యలని మీరు చెప్పిననే తెలియవలయును. బ్రహ్మర్షి యైన విశ్వామిత్రుని విడ్డలగుట మీ మహిమను చెప్పుచున్నది. ఓహో! మీ సౌందర్యము అపూర్వ స్త్రీలను తలదన్నుచున్నది. మీ విద్యాప్రదర్శనము తప్పకుండా జూచె దను. మిమ్ము గౌరవించుట శ్రీ గాధేయులను గౌరవించుటగా నెంచు చున్నాను.

మాతంగ : భేవర కనుగ్రహము సంపూర్ణముగా గలిగినది. మేము బయలుదేరిన వేళావిశేషము.

(పాట)

కలితమధుమాసనవయామినీ
రతిసమయ రసభావగామినీ !
కోర్కిమై పతి చూరగొనగ తన యావనము
కనరాక కప్పె రెక్కల చక్రవాకీ. కలిత.....
చట్టుప ల్లుచరించి జరుగు పతి గని దాగె
గుట్టుగా జివురాకు గుమ్ము చెన్నను శుకీ. కలిత.....
మింటిలో పతి నెంటవెంట. రాచుకతిరుగ
దంటమబ్బులై తెరల దాగను బుటాకీ. కలిత.....

హరి : కన్యారా! శహవాసు! ఔచిత్యము చెడకుండా మీరు చేసిన పర్జన మిక్కిలి ప్రశస్త్యముగ నున్నది. మీగొంతులు శ్రుతిపరమావధులుగా నున్నవి. మీ ప్రయోగము దోషరహితముగా నున్నది. మీ యభినయము భరతాచార్యులు గాంచినచో తమ శాస్త్రము ఫలవంతమైన దని భావించురు.

మాతంగ : ప్రభూ! విద్యయొక్క చారితార్థ్యము తమనంటి సునిశితమేధావంతులైన రసజ్ఞ కేఖరులయందు ప్రదర్శించుట. ధన్య లము. నెలవు తీసికొందుము.

హరి : అదియేమి! ఊరకే పోవుమరా! మావలన నేడైన బహుమతి గ్రహించిపోవలయును. అట్లు చేయనిచో మ మృగారవ పరచిన ట్లగునుగదా! విశ్వామిత్రమహర్షి కూతుండ్రేమి! మాకడకు వచ్చి యిట్లు రిత్తచేతులతో దిరిగిపోవుట యేమి!

మాతంగ : మహారాజా! మీప్రశంసయే మాకు బది వేలు. మరియు మే మేమి యడిగిన మీరిత్తురు ?

హరి : మీ రేది యడిగిన నది యిత్తును.

మాతంగ : మహారాజా! తొందరపడి యేదియు ననరాదు. సత్యము మిక్కిలి చెడది. అన్నమాట తీర్పుకొనలేకపోయినచో మృషాఫలితము వచ్చును. అది జీవునకు ముక్తిహేతువు కాదు.

హరి : అవునమ్మా! నే నసత్య మాడను. అడజాలను. సత్య మార్థమునే యవలంబించుచున్నాను. సత్యముగా జెప్పుచున్నాను. సత్యమైన మీకోర్కి యేదైనను తీర్చగలను. అడుగుడు.

మాతంగ : మహారాజా! ఇది చెప్పుము. సంగీతాభినయములందు మాకంటె నధికులను మీ రెచ్చటనైన జూచితిరా ?

హరి : చూడలేదు. యథార్థము.

మాతంగ : సౌందర్యమునందు మాకంటె నధికులను మీ శి ఘాలోకమందు చూచితిరా?

హరి : మాహాశేష, నిజము.

మాతం : మేము కన్యలము. సవయావనాభిరామము. అనన్య లగ్నమానసము.

హరి : నిశ్చయము.

మాతం : తన తపోహాహత్యముచేత మరొక స్వర్గము సృష్టించిన విశ్వామిత్రుని తపస్సుచేత మేము రక్షితము.

హరి : ఆహా! మీ భాగ్యము.

మాతం : మా కొక్కటియే కోర్కె యున్నది. అది తమకు తీర్పునున్నచో మనవిచేయుదుము.

హరి : నే నింతవర కది వినుటకేకదా వేచియుంటిని?

మాతం : చిత్తము. మేము మాతంగకన్యలమా! విశ్వామిత్రుని చేత సృష్టించబడినవారము. నాయందు కులదోషము లేదు.

హరి : నిజముగా లేదు.

మాతం : ఇట్టి మాకు బతి కాదగినవా డీభూలోకమున లేడు.

హరి : లేడు.

మాతం : కాని, ఉన్నాడు. ఆయన మిహొక్కరే. మహా రాజా! మాయం జేదోషమును లేదు. మీరు మమ్ము స్వీకరించి మా జన్మలను చరితార్థములను జేయుడు. మే మడిగినాము. ఏది యడిగిన నది యిత్తుమని మిరన్నాడు.

హరి : ఓ లతాంగులారా! నేనన్నాను. నిజమేకాని, నే నేమన్నాను? సత్యమైన కోరిక కోరవలయు నన్నాను. ఇది సత్య మార్థమనందు లేదు. నేను వివాహితుడను. ఏకపత్నీవ్రతస్థుడను.

మాతం : మా యింతటి సౌందర్యముచేత నీ వాకర్షింపబడుట లేదా?

హరి : సౌందర్యము సేత్రములతో జూచి యానందింపదగినది. నట్టి శరీరగతమైనది.

మాతం : మహారాజా! మాశరీరము లెంత యందమైనవో మా మనస్సులు సంత యందమైనవికదా! మా విద్యాప్రకాశము నీ విస్ఫుడకదా చూచితివి?

హరి : మీశరీరము లెంత యందమైనవో మీమనస్సు లంత యందమైనవి. మీ మనశ్శరీరములందు లౌకిక ధర్మము పరాకాష్ఠ నందియున్నది. కాని మీ యాత్మలు ధర్మతరముగా నున్నవి. నేను వయసుమీరినవాడను. మీరు బాలికలు. నేను గృహస్థును. మీ కనురూపులైన భర్తలను వెదకికొనవలయునుగాని—

మాతం : మా మనస్సులు తమయందే తగిలినవి.

హరి : వివాహమునకు మనస్సులు తగులుట కాదు. ఆత్మ తగులవలయును. మనస్సు చంచలము. నేడు తూర్పునకు తిరుగును;

మాతం : ఆ యాత్మను గుర్తింతు యెట్లుయ్యో?

హరి : ధర్మముచేత!

మాతం : మా కిది ధర్మమే యనిపించుచున్నది. నీవు మే మేది యడిగిన నది యిత్తునంటివి. అడిగితిమి. నీవు కాదంటివి. నీ వసత్య మాడుచుంటివి.

హరి : సత్యాసత్యనిర్ణయ మిహాత్రమున కాదు.

మాతం : ఏమాత్రమున నగును?

హరి : అది మహాదులు నిర్ణయింపదగినది.

మాతం : ఆరుగో మా తండ్రిగారు. మహాదులు. బ్రహ్మగులు. వాగినే చేయనిండు.

విశ్వామిత్రుడు : ఓయి హరిశ్చంద్రుడా! మాకు తెలిసినది. నే నీసత్యనిర్ణయమును చేయుచున్నాను. నీవు నాకూతుండ్రను బెండ్లి యాడినచో నీ వసత్యమార్గమున నేగినట్టివాడవు కావు.

హరి : బ్రహ్మరీ! నీ వాగ్బల మట్టిదేకాని నీమాటయందే యది యసత్యమని స్ఫూర్తియున్నది కదా!

విశ్వా : ఓయీ! సత్యాసత్యము లట్లుంచుము. ఈ లోకము సందే సౌఖ్యము సంపాదించదగినది. అర్థకామముల గంట బరిత్పి ప్తి లేనివానికి ధర్మమోక్షములందు బరమసాయజ్యము లేదు. అగ్రము నీయందు రాజ్యాధీనమై యెక్కువ పంపినది. కామత్పి నీకు ఈ నా కూతుండ్రయందుబోలె బెరిచొట్ల జరుగదు. అందానికా— పుట్టెడందము. విద్యకా—చెప్పరానంత విద్య. భిషయవతులు. శేన పెరలనంటివారు. ఈ కామదేశత మపాసింపుము.

హరి : స్వామీ! నన్ను శత్రువుల కప్పజెప్ప నెంతువేమి?

విశ్వా : అదియేమి! నా కూతుండ్రు నీకు శత్రువులూ?

హరి : స్వామీ! కామక్రోధాదు లరిష్టద్యర్థము. ఈ యారు గురు శత్రువుల బారి బడక ప్రభూ! మోక్షమార్గగామినగు జీవుడను నేను. నన్నేల యిట్లు లాగెదవు?

విశ్వా : ఓరి పిచ్చిజీవుడా! ధర్మకామమున నీకు జంద్రమతి యున్నది. ఆ బలమున నీకామము నొకవేళ గెలిచితివే యనుకొందము. తక్కిన యెదుగురు శత్రువుల గెలువ సాధ్యము కాదు. కనుక వీరిని వివాహమాడి శరీరసౌఖ్యమును బూర్తిగా గైవసము చేసికొమ్ము.

హరి : ప్రభూ! తక్కిన యెదుగురిని గెలువలేముగదా యని గెలిచిన యొకరికిగూడ లొంగిపొమ్మనుట న్యాయమా?

విశ్వా : నీ యుద్దేశములో నీ వప్పుడే యీ కామమును గెలిచి నట్లే అనుకొనుచుంటివేమి? వీరిని నీవు పెండ్లియాడక తప్పదు. నీవిద నింత యాస పెట్టుకొనిపచ్చిన వీరిని తిరస్కరించుటకు నీకు హృదయ మున్నదా! నీదీ మనసా, రాయా!

విశ్వా : ఇంకేమిట నుములోరా వెన్న ? దుర్మార్గుడా ! నా కూతుండ్ర కన్నీరు నేను చూడెను. అయ్యో ! వారిని నీ విట్లు పరాభవింపగా నా గెంత యేడ్చుచున్నారో చూడుము.

(మాతంగకన్యల యేడుపు)

విశ్వా : ఎందుకమ్మా, అంత యేడ్చుచున్నారు ?

మాతంగ : తండ్రీ ! మా గో జేమని చెప్పము ? నీవంటివానికి నూతుండ్ర మైకూట మా కీగతి పట్టినది. తండ్రీ ! మేము హరిశ్చంద్ర మహారాజును మనసార ప్రేమించితిమి. ఆయన మిమ్ము నిర్దయముగా బాధించుచున్నాడు. అయ్యో ! మా యొకళ్లు చూడుము. కండేలు కట్టినవి. వాతలు పెట్టినట్లు మా శరీరములు చూడు పెట్టున్నవో ! మా జడలు ముళ్ళూడినవి. పూవులు రాలిపోయినవి. ఒకటి గండవంతయు విచ్చిపోయినది.

విశ్వా : ఏమోయి రాజా ! మాపిల్లలను ప్రేమబెత్తములతో గొట్టినావా ?

హరి : స్వామీ ! నే నేపాప మెరుగను.

విశ్వా : ఓర దుర్మార్గుడా ! ఏమి నక్కవినయము ! నీ వేపాప మెఱుగ ననగా నిన్నెవరు నమ్ముదురు ? దీనికి ప్రతీకార మేమి చెయుమందువు ?

హరి : మీ చిత్తము వచ్చినది చేయుడు.

విశ్వా : ఇదిగో నీశిరస్సునందు దన్ను చున్నాను.

(తక్కుమని తన్నిన భవని)

ఓయి హరిశ్చంద్రా ! ఇష్టమైనను నీకు బుద్ధవచ్చినదా ?

హరి : స్వామీ ! త్నమింపును.

పచ్చని వింటి జోదు శర పంజర శేఖరమార్దవంబునా నచ్చరయైన మేనక వచాంతరసీమ సుఖించి మెత్తనలో మచ్చికపడ్డ నీదు పదమండలి రత్న శిలాగ్రకర్కశం విచ్చటి నాశిరస్సున మ గెంతటి బాధను పొందియున్నదో ?

విశ్వా : ఏమోయి, నీ యాక్షేపణ ? మేము కామదూషితులము, నీవు కామమును జయించినవాడవునా !

హరి : ప్రభూ ! నే నన్నమాట కిది న్యాయమైన యర్థము కాదు.

విశ్వా : సరే ! నీపాదము సర్వసామంతుల శిరస్సుమీద. మా పాదము నీశిరస్సుమీద.

హరి : చిత్తము. విధేయుడను.

విశ్వా : అరరే ! ఉప్పుకారము తినవా. చీమునెత్తుకులు చచ్చి నవా ? నీశిరస్సున దన్ని తినిగదా ! క్రోధము లేదా ?

హరి : స్వామీ ! నాకు గామ మెప్పుడు చచ్చినదో, క్రోధము నపుడే చచ్చినది.

విశ్వా : ఓర దుర్మార్గుడా ! నాతో మాటాడుచు మాటాడుచునే క్రోధమునుగూడ గెలిచితిని చెప్పదున్నావా ! ఒకవేళ నీ రెంటిని గెలిచినను మిగిలిన శత్రువులు ఇంకను స్థలమున్నాయి. నా బలమే యెక్కువగా నున్నది.

హరి : స్వామీ ! ఎప్పుడును ఆరించుకొనుకొంక బలమే యెక్కువ. నావంతయు నీవచూచుకొనువలన బ్రతుక్కుమే.

విశ్వా : స్రుతిపదము నాయాజ్ఞ తిరస్కరించుచు నా వచూచుకొను యందువు. సరే, కామక్రోధములు గెలిచితిని. లోభము నెట్లు గెలువగలవో చూచెదను. లోభమును గెల్చుట సామాన్యమైనది కాదు. చూపాదములచేర దన్నుబడిన శిరస్సు గలచాడవు నీవు పోయి మరల నెట్లు రాజ్యమును జేయుదువు ? సిగ్గున చి నీవు నెట్లైనను నీ సామంతరాజులు నీపాదములచేదకు జేరుదురా ? నీ మూర్ఖాభిషేక మేమైనది ? నా కాలలగులుటచేత మహిమహనీన నీ కిక్కియును భరిత్రి యాదరించదు. నీ కింక రాజ్యావర్తన లేదు.

హరి : బ్రహ్మర్షిచంద్రమా ! ఇదిగో నారాజ్యమును నీ కర్పించుచున్నాను.

మునుపు సహస్రముల నృపులు పొంది సుఖించి ర్విజయించి యారసంజనిన భరిత్ర పిప్పి, రససౌఖ్యము నాకును లేదు రాజ్యలో భనియతి నిన్ను వంటి ఋషి వచ్చి యొసంగు మనం, కాదుకాదను మతిహీనతంజనెడునలంగ నాయెదరేదు నా ప్రభూ !

విశ్వా : ఏమి, నిజముగా నీరాజ్యమును నాకిచ్చితివా !

హరి : స్వామీ ! నిజముగా నొకటియు, నబద్ధముగా నొకటియునా !

విశ్వా : మరి అట్లయినచో నీభూషణములు, నీవల్వలు, నీ రాజచిహ్నములు నన్నియు నిక్కడ నుంచుము.

హరి : చిత్తము. ఇవిగో.

విశ్వా : నీ వింక బోవచ్చును.

హరి : బోవుచున్నాను.

విశ్వా : కాదు. ఆగుము. అరే ! నేను నాకు రాజ్యము వచ్చిన దన్న సంతోషములో మరచిపోయినాను. ఏమి, నీవు కామక్రోధ లోభములను మూటిని గెలిచితివా ?

హరి : స్వామీ ! నేను గెలుచుట యేమున్నది ? నేను గెలుచుటయులేదు, ఓడుటయులేదు.

విశ్వా : ఓయీ ! నీవు భయపడుచుంటివి.

హరి : జేనికి ?

విశ్వా : మోహము, మదము, మాత్సర్యము నని యింకను మూడున్నవి. వానిని జూచి.

హరి : ప్రభూ ! నేనే యేమి ! సర్వజీవకోటియు వీనినిగూర్చి భయపడదగినవే. ఈ యారుగురు శత్రువులేనా ? ఈమణిత్రయము

లేదా! దాశమణ, పుత్రేష్వా, సినేషణములు. ఇవి యెల్లప్పుడు సర్వజీవులను ప్రతారించుచునేయుండునుగదా!

విశ్వా : చక్కగా జ్ఞాపకముచేసితివి. ఈ శత్రువు లాహ్వరు; ముగ్ధులను నీవు గెలిచితివి. సమానబలవంతుల మైతిమి. ఎట్లా అనుకొనుచున్నాను. అసలు మా బలము తొమ్మిండుగురు. నీవు ముగ్ధునినే గెలిచినావు. ఇంక మా క్కాగ్ధు రున్నారు. మా బలమే యెక్కువ యున్నది. ఏమి చేయుచువు?

హరి : ప్రభూ! యేమి చేయగలను?

నాకు నీరెండే దిక్కు కంఠస్థకాల
మాట మను శ్రేణులును మానికోటిదయయు
నఖిలజీవాళిబంధక మైనయట్టి
యా విరోధి చమూరోధి త్రోవయందు.

మరియు నా స్వామీ! ఇతరస్వర్గుల వయయు నొకయెత్తు. నాకు నీదయ యొక యెత్తు.

విశ్వా : ఎందుచేత నేమి?

హరి : బ్రహ్మశ్రీ! నీవు నా వంశీయుడవు. ఈ శత్రువులను నీవే గెలిచినవాడెవడు? ఓహో! యేమి గలుపు గెలిచినాడయ్యా విశ్వామిత్రు డీశత్రువులమీద? ఇతరుల కలభ్యమైన బ్రహ్మశ్రీ త్వమును సంపాదించినాడు.

విశ్వా : అట్లే సంతోషించుచుండుము. మరి నీకిప్పుడు రాజ్యము లేదు. ఎట్లు బ్రతుకగలవు? ఊరూర విచ్చమెత్తుకొని బ్రతికెదవా?

హరి : “ఆయురన్నం ప్రశుచ్ఛతి” — ఆయువున్నచో నన్ను మదియ వోరకును.

విశ్వా : ఈ భార్య చంద్రమతి, కొడుకు లోహితాస్త్రిడు వీరి నేను పోషించుచువు?

హరి : స్వామీ! నేనెవరను పోషించుటకు? పరమశివునిదయ.

విశ్వా : అడవుల వెంట బడిపోవుచో బులులు, తోడే, శ్లేలుగు బంట్లు. భేతాశాదిగ్రహములు. వీని వలన మీ రెట్లును నాశన మయ్యెడిదే.

హరి : ప్రభూ! శివుని యజ్ఞ లేక చీమయు కుట్ట దందురు. ఆ ప్రభువునాజ్ఞ యయినచో నేను పట్టి నిలుపదగినదియు లేదు.

విశ్వా : నీవు భార్యపుత్రులను పోషించవలయునన్న ప్రేమ యున్నవాడయినచో రాజ్యమే వదలిపెట్టువు. నీ జోలి నాకెందుకు? పదియూళ్లలో దిరిపమెత్తుకొను జోలె. పో. పో.

హరి : స్వామీ! సెలవు.

విశ్వా : మరి మరచిపోయితిని. వెనుక నేను వచ్చి “నే నొక యజ్ఞమును చేయదలచితిని. దానికి గొంత సొమ్ము కావలె”నని యడిగితిని. నీ విత్తు నంటివి. జ్ఞాపకమున్నదా?

హరి : చిత్తము.

విశ్వా : ఆ సొమ్ముమాట యేమి? నీ వట్ల రాగివమ్మిడి లేనే, ఎట్లు తీర్చెదవు? (నవ్వి) చూచితివోయి, రాజా! ఏమో సత్య వ్రతము పాలింతు ననుకొన్నావు. ఇప్పుడేమైనది? ఆ భవము నీ వెట్లు నీయలేవు. అందుచే నబద్ధమాడినట్లయినది. సత్యవ్రతము పోనేపోయినది. కనుక నా మాతంప్రసమ బెండ్లియాడుము. నీరాజ్య మంతయు నీకు నరణముగా నిచ్చెదను. మహారాజువుగా నుండువుగాని.

హరి : ప్రభూ! నాకొక సెలనాళ్లు గడువిమ్ము. నీ ఋణమును దీర్చెదను.

విశ్వా : ఋణము దినములతో దీరదు. భవముతో దీరదు.

హరి : నా త్రిపులు నేను పడెదను.

విశ్వా : నిన్ను నమ్మి కదలిపెట్టుమందువా?

హరి : నా వెంట నెవరినైన బంపింపుడు.

విశ్వా : తా మార సంయ లేదు, మెడ కొక డోలట! నీ పెండ్లము విడలను బోషించుకొన్న జాలును. వానిని గూడ నెక్కడ పోషించెదవు?

హరి : మేము పస్తుంజియైనను వాని నారగింపజేసెదను.

విశ్వా : సరే. మా కొక శిష్యుడున్నాడు. వానిపేరు నక్షత్రకుడు. బహుశుకుమారి. వానిని నీవెంట బంపెదను. ఒక సెలనాళ్లలో మా సొమ్ము వాని చేతి కిచ్చి పంపింపుము. వా డావులించినచో శ్రేణులు లెక్క పెట్టెడువాడు. వానిని మోసముచేయ జూడకుము. వాడు నీవంటివారకి వందమందికి చదువుచెప్పగలవాడు.

హరి : చిత్తము. మావెంట బంపించుడు.

విశ్వా : నీవు పోవుచుండుము. అతడు దారిలో వచ్చి మిమ్ము కలిసికొనును. నేను పోవుచున్నాను.

హరి : ఆహా! విశ్వామిత్రఋషి వెల్లిపోయెను. చంద్రమతీ! నావెంటనే వచ్చుచున్నావా!

చంద్ర : వచ్చుచున్నాను మహారాజా!

హరి : విడ్డా లోహితా! నీవును నావెంట వచ్చుచున్నావా!

లోహి : వచ్చుచున్నాను నాయనగారూ!

హరి : నాయనా! ఆనక్షత్రకు డన్నాయన వచ్చెనా?

లోహి : ఎవరో వచ్చుచున్నారు. ఆయనయే కాబోలును.

నక్ష : నేనేనయ్యా! నక్షత్రకుడను. నీవేగా హరిశ్చంద్రుడవు?

హరి : చిత్తము.

నక్ష : నీవు కామక్రోధలోభములను గెలిచితి వటకదా!

హరి : అది యేమియు లేదు ఋషికుమారా! విశ్వామిత్రఋషి మాతండ్రు మాతంగకన్యలను నన్ను పెండ్లాడుమనెను. నే నిష్టపడలేదు. అంతే.

నక్ష : తలమీద దన్నుగా నీకు కోపము రావేదట గదా !

హరి : కోపమా ? యెవరిమీద ?

నక్ష : తన్ని నవారిమీద.

హరి : తన్నిన దెవరు ? విశ్వామిత్రముషి. ఆయనమీద గోపమా ?

నక్ష : నేను తన్నెదను. వచ్చునా ?

హరి : స్వామీ ! నీవు ఆ ఋషితరువాత నాఋషియంతటి నాడవు. నీమీదమాత్ర మెట్లు వచ్చును ?

నక్ష : మరి యింకెవరిమీదనయిన వచ్చునా ?

హరి : ఎందుకు రావలయును స్వామీ ! ఆతలివానికి గోపము వచ్చియేకదా తన్నుట ? ఆ కోపము చాలదా : ఒక జీవి కలుషిత మార్గమున బోవుటకు. మరియు నింకొక జీవి యా కలుషపథముననే యేల పోవలయును ?

నక్ష : అట్లనెడువాడవు నీవు తప్పుక యూరకుండువు—సరే. కామక్రోధలోభములను గెలువలే దందువేమి ? గెలిచితివి, గెలువ లేదు. అది నా కెందుకు ? నీవు మాగురువుగారి కష్టపడినావట. నన్ను వనూలుచేసికొని రమ్మన్నారు.

హరి : ఒక నెలనాళ్లు గడువడిగినాను. ఈ నెలనాళ్లు మీరు మాతో కలియో, గంజయో త్రాచియుండువలయును.

నక్ష : ఈ యడవిలో నదికూడ దొరకునా ?

హరి : అంతకంటె మంచివియే దొరకును. ఆరమగిన ఫలములు, నెలయేటిసీళ్లు దొరకును. అంతకంటె గావలసినదేమి ?

నక్ష : నాలుక కొక రుచి. అదియుగాక రాజా ! నీవు సర్వ భోగము లనుభవించినవాడవు. అందుచేత నీకు విసుగెత్తి యడవిజీవి తమనం దభిరుచి యేర్పడియుండువచ్చును. మేమెప్పు డడవిలోనే యుంటిమి. మాకు రాజభోగములు కొవలయు ననిపించును.

హరి : మీ కీకష్టము మాతో నొక్క నెలనాళ్లుమాత్రమేకదా !

నక్ష : ప్రాణములు పోవుటకు నొక్క నెల చాల యెక్కు ఫలముకాల మది తెలియునా ?

హరి : పరమేశ్వరుని దయ లేనిచో నంతియే స్వామీ !

నక్ష : సరే, చాలహారము నడచితిమి. ప్రొద్దు క్రుంకినది. ఈ యడవిలో ప్రొద్దు క్రుంకకముందే క్రుంకునయ్యా ! ఈ యడవిలో పండుకొనున యెక్కడ ?

హరి : ఈ చెట్టుకొమ్మలు వ్రాలి జీబుగా నల్లి యిల్లు కట్టి న్వున్నది. ఈలోపల బాగుచేసెదను. మీరు ఘువ్వు రిందు నిద్రించుడు. నేను రక్షించుచుందును.

నక్ష : మరి తిండిమాట యేమి చెప్పితివి ?

హరి : ఇవిగో ఫలములు. సుంతదూరాన జలము ప్రవహించు నవ్వడి. వినవచ్చుచున్నది. పోయి జలము తీసికొనివత్తును.

నక్ష : ఈలోపుగా మ మ్మేపులియైన వేసికొనిపోవువా ?

హరి : స్వామీ ! పులులు మనుష్యుల జోలికి రావు. వానిని జూచిన మనుష్యుల కెంత భయమో, మనుష్యులను జూచిన వానికి నంత భయము. ఇంతలో వచ్చెదను.

(పెద్ద కేకలు, అరపులు)

నక్ష : అమ్మయ్యా ! దయ్యాలు. భూతాలు. నే నీచెట్టుక్రింద నినుకపోను.

హరి : ఎందు కీభయము ఋషికుమారా !

నక్ష : ఎందుకేమిటయ్యా ! కనులు లేవా ? వాడెవడో భేతా శుడు. అంత కోరలు. అంత కనులు. చేతిలో నంత కత్తి. అమ్మయ్యా !

హరి : నక్షత్రకా ! భయపడకుము. నీవు దయ్యము లనుచుంటివి. భేతాశు డనుచుంటివి. నా కెవ్వరును కనిపించుటలేదు.

నక్ష : కనిపించుట లేదా ! నేనబద్ధము చెప్పుచుంటి నందువా ?

హరి : శివశివా ! నే నామాట యందునా ! నాయనా, లోహితా ! నీ కాదయ్యములు కనిపించుచున్నవా !

లోహి : నాయనగారూ ! మొదట గనిపించినవి. ఇప్పుడు కనిపించుట లేదు.

హరి : దేవీ చంద్రమతీ ! నీ వాదయ్యములను జూచితివా ?

చంద్ర : స్వామీ ! ఈ కుర్రవా డరచుచుండగా దూర దూరాన నేవో వికారాకారములు భాసించి మాయమైనట్లున్నది.

నక్ష : ఓయి హరిశ్చంద్రుడా ! మా ముగ్ధురకు గన్పించెను గదా ! నీ కేల కన్పించలేదు ?

హరి : ఇది వట్టి మోహము.

నక్ష : అనగా ?

హరి : భ్రాంతి.

నక్ష : అనగా నీవు దయ్యాలు లేవందువా !

హరి : భ్రాంతిమతుల కుండును.

(పాట)

గళదస్యకన్యఘాతకంతాంతరప్రాణ
దళసఘోరమ్ము మద్దంష్ట్రప్రమాణమ్ము
వక్షోవిమర్దనభ్రష్టాంత్రమాలికా
నిశీస్తతీప్రమ్ము నస్త్రైంశకము నాది
క్షృణ్వాంగసంచయక్షోదనాదార్థ్యదీ
దణ్ణంధణధ్వానదర్పమ్ము నాగద.

నక్ష : ఓరి బాబోయి ! యీ భేతాశుడు తన కోరలతో, కత్తితో, గదతో నాప్రాణములు లాగునట, నాగుండె క్రుమ్మనట, నాశరీరము చిదుకబొడుచునట.

హరి : వటూత్తమా ! భయపడకుము.

నత్తు : హరిశ్చంద్రా ! నీ కాథాతముల కనిపించలేదు సరే.
ఆ థేతాళు పన్ను మాటలు నీకు వినిపించినే!

హరి : నాకు వినిపించలేదు.

నత్తు : ఓయిరాజా ! నీకు కను లున్నవా ! చెవు లున్నవా !
నీవు మనుష్యుడవేనా ! నీవు బ్రతికియున్నావా !

హరి : ఓయి బ్రాహ్మణబాబుడా ! నాకు కను లున్నవి, లేవు.
చెవులున్నవి, లేవు. బ్రతికియున్నాను, లేను. ఇదియంతయు భ్రాంతి
కడయ్యా ! కను లేమి చూచును. చూచునది లోనున్న జీవుడు.
బ్రదుకుట యెఱు, నచ్చుట యేమి ? ఈశ్వరమునుండి జీవుడు తనదారి
తాను పోగా చచ్చిపోయె ననుకొనుదురు. ఎవడు చచ్చిపోవును ?
ఇది యంతయు నొక మహామోహము.

నత్తు : ఆయో ! నాగురువు నాతో నబద్ధము చెప్పెను
గడయ్యా !

హరి : ఆయన యేమి చెప్పెను ?

నత్తు : నీవు కామక్రోధలోభములను మాడింటిసే గెలిచితి
వని చెప్పెను. ఆయో ! నీవు మోహమునుగూడ గెలిచితివి. ఓయి !
రాజా ! మోహమును గెలిచినవాని కరిష్యద్ధర్మ జయము సులభము.
మదమాత్సర్యములను గెలుచుట నీ కెంతటి పని ?

హరి : తెల్లవారవచ్చుచున్నది. బయలుదేరిపోదనా ?

నత్తు : ఎక్కడకు ?

హరి : స్వామి ! ఎక్కడకా ? ఎల్లజీవులు-ముక్తివాంఛించు
నెల్లజీవులు ఎచ్చటికి బోదురో అక్కడకు. కాశికాక్షేత్రమునకు. అవి
ముక్తభూమికి. శ్రీ విశ్వేశ్వర సన్నిధానమునకు.

నత్తు : శివుడు నీకేమైన బాకీయున్నాడా ?

హరి : ఆయన నాకేమియు బాకీలేడు ప్రభూ ! నేనే ఆయ
నకు బాకీయున్నాను.

నత్తు : ఈమాట నాకు గురువు చెప్పలేదే. ముందు చూ బాకీ
తీర్చి తరువాత నాయనబాకీ తీర్చును. నీవు సంపాదించెడు ధనమం
తయు నాయనబుణమునకే సరిపోయినచో నేనేమి చేయగలను ?

హరి : బ్రాహ్మణవటూ ! ఆయనబుణము ధనబుణము కాదు.
మాయ యను నొకవస్తువుకాని వస్తువు నా కాయన యప్పించినాడు.
మరల నాయనది యాయన కిచ్చి వేయవలయును.

నత్తు : అయినచో నిన్నుగురించి మే మెక్కువ జాగ్రత్త పడ
వలయును. సరేగాని హరిశ్చంద్రా ! ఇదిగోనయ్యా ! కౌశికాపురము.
అదిగో ముదాకిననది.

హరి : అడుగో శివుడు మహాకాలుడు.

నత్తు : మహాకాలు డనగానేమి ?

హరి : వటూత్రమా ! కాలము శుండకాలము, అఖండకాలము
అని రెండు. సూర్యాదిగ్రహచారముచేత కలుగునది ఖండకాలము.

నిత్యమయినది, మార్పు లేనిది అఖండకాలము. పరమేశ్వరుడు తత్స్వ
రూపము.

నత్తు : సినములు. నెలలు. సంవత్సరములు ఇరన్నియు నబద్ధ
మన్నమాట.

హరి : నిజము వటూత్రమా. పరమమైన యసత్యము.

నత్తు : అయినచో నీవు మాగురువు గారి కిత్తునన్న ధనము
నెంటుచే యిమ్ము. అసత్యమైన కాలపు గడువు పెట్టి న దెగ వేయు
టకా ?

హరి : కాదు, స్వామి !

నత్తు : అయినచో నెంటుచే యిమ్ము.

హరి : స్వామి ! నావద్ద నేమి యున్నది ? నాకు మిగిలిన
యాస్త్ర యీ యిద్దగు—నా భార్యయు, నా పుత్రుడును. శిరి నమ్మి
నీ బుణమును తీర్చుకొనుము.

నత్తు : నే నమ్ముట యెందులకు ? నీవే యమ్ముము. నా
కిదొక బాధయా ?

హరి : చిత్తము స్వామి ! నేనే యమ్మెదను.

నత్తు : అమ్ముకో ! నీమని యమ్మెదవు ?

హరి : ఈమెను భానిసగా నిచ్చెదను, కొనుమని యడిగెదను.

నత్తు : ఈమె యెవరు ?

హరి : నా భార్య.

నత్తు : నీ పుతరు ?

హరి : నాపేరు హరిశ్చంద్రుడు. నేను పూర్వ : మయోధ్యా
రాజును. నా రాజ్యము పోయినది. నేను విశ్వామిత్రునికి బుణవశి
యా బుణము తీర్చలేక నాభార్య నమ్ముచున్నాను.

నత్తు : ఏ ! ఏ ! నీజేమిటి ! హరిశ్చంద్రమహారాజు వేమిటి ?
ఈమె నీభార్య కాదు. ఎవరికో యెత్తుకొనివచ్చి యిట్లమ్ము
చున్నావు. పద, నిన్ను రాజభటుల కప్పజేప్పెదను.

హరి : కాదు స్వామి ! నేను హరిశ్చంద్రమహారాజునే.
ఈయన, యిదుగో, నత్తుత్రకుడు. విశ్వామిత్రుని శిష్యుడు. ఆ ముని
తన బుణభన మీయనచేతి కిమ్మని నావంట బంపినాడు;

నత్తు : ఈ దొంగవటువు వీడెవ్వడు ? వీడు నీతో మరీకా !
నడువుడు నడువుడు. ఇద్దరును రాజసన్నిధికి నడువుడు.

హరి : ఓయి నత్తుత్రకా ! అందరును ఇట్లే అందురా ! శొండ
తనవో యందురు. నిజముగా హరిశ్చంద్రమహారాజునేమో. తనివో
నింత ధైర్యముగా దన భార్యయని యమ్మజూపునాయని.

నత్తు : అట్టివారేమి, యిట్టివారు నుండవచ్చును. ఓరీ ! యీ
హరిశ్చంద్రు డెంత సిగ్గులేనివాడు ? ఎంత రోషములేనివాడు ? ఎంత
లజ్జాభిమానములు చచ్చినవాడు ? ఇంత బ్రతుకు బ్రతికి నీచి యీ

పనియా చేయుట? ఏమొగము పెట్టుకొని భార్య నమ్మరును అని యయిన ననుకొనలే జేమిరా యని.

హరి : వట్టూ త్రనా ! మద మనగా నెట్లుండునో తెలియునా !

నక్ష : ఎట్లుండును ?

హరి : సరిగా నీవన్నట్లుండును. నే నింతవాడను, నావద్ద నింతధన మున్నది, నే నింత విద్యావంతుడను, ఇవి చేయుట నాగౌరవమునకు దక్కున—మదమకులవా డెట్లుహించును.

నక్ష : అనగా నీవట్లుహించ వన్నమాట.

హరి : పూర్వ మెప్పుడో నేను హరిశ్చంద్రమహారాజును. అప్పుడెప్పుడో నాకు రాజ్యమున్నది. రాజ్యమున్నచో భార్యనే అమృతకర్తలేదు. రాజ్యము లేనపు డెట్లుహింపనేల ?

నక్ష : ఇప్పు డెట్లుహించుట మదమా, అప్పు డెట్లుహించుట మదమా ?

హరి : అప్పు డెట్లుహించుట మదము, అప్పు డెట్లుహించుట మదముయొక్క ఆభాసము.

నక్ష : ఆభాస మనగా ?

హరి : అదియు నట్లువంటిదే ! అంతకంటె హీనమైనది.

నక్ష : ఆహా ! నాకు తెలిసినది.

హరి : ఏమి తెలిసినది వటుసార్వభౌమా !

నక్ష : నీవు మదమునుగూత గెల్పితిని స్వయంచూలు.

హరి : అట్లు చెప్పుట లేదగ్యా స్వామీ ! నాకు మదమున్నచో సాగుట యెట్లని మనవిచేయుచున్నాను.

నక్ష : ఓయి బాబోయి ! ఇంత దొంగతనపున నాకు మాటలతో చేతగావుకాని నీభార్య నమ్మి నాబుద్ధి నామొగాన బారవేయును.

(కీర్తన)

హరి :

నే హరిశ్చంద్రమహారాజు
నీరజాతాక్షి యిది నెలత నా కోప్రజలు-నే హరి-
గాధిజన కే నప్పవతిక
నా ధరితికి నెల్ల జెడితిక.

మునిబుణము తీర్పజాలను లేక యమ్ముకొం
చున్నాను దయచాడు డన్నానయా ప్రజలు-నే హరి-
గతిహాలిలే హరిశ్చంద్రా
మతిపోయెనా తమస్సాంద్రా
అందురా నిజముగా ననదగినవాడనే
సుందరాంగిని వచ్చి చూచి కొను డోప్రజలు-నే హరి.

నక్ష : మహారాజా !

హరి : ఆ. ఏమి స్వామీ !

నక్ష : ఆ వచ్చుచున్నాడే బ్రాహ్మణుడు. ఆయనను నే నెరుగుదును. ఆయనపేరు కాలకాళికుడు. ఓరి వాని దుంప, తెగ! వాని యంతలోభివాడేనయ్యా! వాడు కొనునట్లు చేయవలయును. ఎవరనో యొకరిని మోహపెట్టవలయును. లేనిచో నెవరు కొందురు ?

హరి : స్వామీ ! మోస మెందుకు? నే నాయనను పిలిచి యడిగెదను.

నక్ష : అయినచో జేరము కుదిరినట్లే !

హరి : ఆతలివానిని మోసముచేయబొమ్ము. నీవు మోసపక వచ్చును. నీవు న్యాయముగా నుండును. ఆతలివాడును నీయందు మోసము త్యజించును.

అయ్యా! కాలకాళికా !

కాల : ఎవరయ్యా మీరు ?

హరి : స్వామీ ! నాపేరు హరిశ్చంద్రమహారాజు.

కాల : ఛీ ఛీ! నీవా ! నీ మొగము చూడరాదు.

హరి : ఏమి ప్రభూ ! ఏమి తప్పు చేసితిని ?

కాల : అయ్యా ! అంతకంటెనా ! మన ప్రతిష్ఠ మనకంటె ముందే కాళికాపురము ప్రవేశించినది. విశ్వేశ్వరస్వామియాలయములో జేగంటగా మ్రోగుచున్నది.

హరి : అయ్యా ! ఇంతమాత్రమునకేనా ! గుడిలోననేకదా ప్రవేశించినది. స్వామిలో బ్రవేశింపలేదు కదా ! అట్టి పనినికూడ జేయుచున్నాను. బ్రాహ్మణోత్తమా ! ఈమె నాభార్య, పేరు చంద్రమతి. నేను విశ్వామిత్రమహర్షి కి బుణభడ్డాను.

కాల : చదువకు. చదువకు. నాకంతయు తెలియును. మరి యిపుడు భార్య నమ్ముచున్నావా !

హరి : చిత్తము.

కాల : చిత్తము. భార్య నమ్ముచున్నావా ! ఓరి ఘట కుడా ! నేను వచ్చితినిగనుక సరిపోయినది. కానిచో మాలవానికైన నమ్మెడివాడవే !

హరి : ఏమి విప్రోత్తమా ! మాలవాడు మనుష్యుడు కాడా !

కాల : అయ్యా : ఎందుకు కాడు ? నీవే యయినపుడు వాడేల కాడు ? వాడు నీకన్న వేయి రెట్లు నయము. వాడు పెండ్లాము నమ్మడు.

హరి : అవును స్వామీ ! నాకంటె నీ దృష్టిలో నెక్కువ నయము కాదు ?

కాల : ఈమెచెల యెంత ?

ఆంధ్ర సత్రిక - సర్వధారి సంవత్సరాది సంచిక

హరి : ఇదిగో ఈ నక్షత్రకునకు తెలియును.

కాల : సరే! ఇంతటి యందకత్తై కెంత యిచ్చిన నీయ వచ్చును. ఇత్తును. మరి భార్య నమ్ముట యనగా నేమో తెలియునా!

హరి : అనియేమో అదియెందుకోలో నున్నది.

కాల : నీకు తెలియదు. తెలియజేసెదను. ఒనేవు చంద్రమతీ! యిట్లు రా.

చంద్ర : స్వామీ! చిత్తము.

కాల : ఓసి గుర్తొద్దరా! నీకు బుద్ధిలేదా! నీవు మరి ఏదా? పనువా?

చంద్ర : స్వామీ! అజ్ఞాపింపుడు.

కాల : అజ్ఞాపింపవలయునా! బుద్ధిలేనిదానా! నెప్పుడున తెలిసికొనలేనటే మందమతీ! నా కాలిన మమ్మున్నది. నుడువ నక్కరలేదా?

చంద్ర : చిత్తము.

కాల : ఓసి చనుటద్దమ్మా! పైటతో మడిచెదవేమే! ఓ యమ్మ సుకుమారీ! చేతులేమి విరిగిపోయినవా! రోగిరా! నడుము వంచలేనా! రాచకూతురయ్యా, రాచకూతురు! మహారాణి! పూట కూటికి టికాణాలేదు. నాజాకు పోవుచున్నది. వీవు పగులనట్లు వేయరా! ఏమి! తెలిసినదా! మనదగ్గర నీయాటలు సాగవు. బోలెడంత డబ్బు పోసి కొన్నాను. ఇదిగో గడ్డితిను అన్నచో దిన వలసినదే. ఉచ్చనీచాలు ఇటువంటివి మనదగ్గర లేవు. నాకు ఒకలు మండినదా గొడ్డును బాదినట్లు బాదినానే. ఓసి నక్కా! ఏమిచూపులే. అబ్బో! నంగనాచి రా! మాటంటే సడదు. ఏమి రోషము! రోషమేమిటే! రోష మెందుకు! దమ్మిడికి అమ్మడువచ్చినదానవు. నేను చేతులార బోసిన సొమ్ము నీయమ్మ మగనిసా మ్మనుకున్నావా! అంతే! ఏమనిననుసరే. కుక్కిన పేను వలె జచ్చిపడియుండువలసినదే. కుయికుమన్నావా! నెన్నుపాము విరుగును. మాడుచేక్క పగులును. చావు. అంకో. ఏమి దయా! నీవనగా! దయ యెందుకు? నీవొక పనిముట్టువు. పూచికచీపురులో పుల్లలూడినచో నెంత దిగులో నీవు దుఃఖపడినచో నా కంత దిగులు. నీవు శ్రమపడినచో నా కంతదిగులు. ఏమిటి! యెడ్డుచున్నావా! నోటిలో రోకలిబండ క్రుక్కెదను. ఏదీ, యెడుపు బయటకు రానీ, చెప్పెదను.

నక్ష : కాలకాశికా! చాలులేవయ్యా! నట్లనవిపిథిలోననే యింత చేయుచున్నావు, ఇంటికి దీసికొనిపోయి యింకెంత చేసెదనో?

కాల : చేయక ముద్దుపెట్టుకొనెదరయ్యా! హరిశ్చంద్రమహారాజా! భార్య నమ్ముట యనగా నేమో తెలిసినదా!

హరి : తెలిసినది మహాస్వామీ!

కాల : తెలిసికూడ నమ్మెదవా!

హరి : తెలిసికూడ నమ్మితిని స్వామీ!

కాల : ఓసి బ్రతికి లేనివాడా! తాను పెంచుచున్న కుక్క నెవరైన నేమైన ననినను లోక మోహంబులేదే! చేసికొన్న భార్యను నే నిట్లుచుండుగా నీ మొగముకూడ గందలేదు. అరే! యెంతమాత్సర్యము లేనివాడవు. మన వస్తువును పెరివాడు తనదిగా జూడగా నిరాకరించగా నిరస్కరించగా కొంచెము కాకపోయిన గొంచెముయి నను మత్సరత్వము పూననివానిలో బ్రాణమున్నదని చెప్పటకు విలు లేదు.

నక్ష : ఓయి కాలకాశిక! నీ వింక చంద్రమతిని తీసికొని పొయ్యి, హరిశ్చంద్రా! నే నెంత బుద్ధిహీనుడను.

హరి : ఏమి చూతావు! అట్లనెదవు?

నక్ష : పోనీలే, నాగురువుకన్న బుద్ధిహీనుడను కాలేదు.

హరి : శిశి! అవి యేమిమాటలు?

నక్ష : సరేలే. నాగురువుయొక్క కసులయెదుటనే నీవు కామశ్రోధలోభములను ముగ్ధుడను గలిచితివి. నా యెదుట మోహ మదమాత్సర్యములను గలిచితి వనుట తప్పేమి? ఆయనముందు నే నెంతవాడను! ఆయనకే పారాగతము లేదు, నాకా?

హరి : ఏమి చూతావు! నామీద గోపముగా నున్నదా?

నక్ష : కోపముగా నున్నదా! నెమ్మదిగా నడుగుము. సరే. నీ కనుగు న్నడి?

హరి : వాని తల్లి నంట బడి పోయినాడు.

నక్ష : ఓహో అలాగా? భార్య నమ్మితివా; కొడుకునుకూడ నమ్మితివా!

హరి : స్వామీ! నాభార్య నన్ను పరిత్యజించిపోయినదా! నా కొడుకును నాకు నదలిపెట్టి పొమ్మనుటకు?

నక్ష : ఏమిటి? చెప్పవు! ఇంకను నీభార్య నీకు భార్యయని యేనా నీ యూహా?

హరి : స్వామీ! ప్రాణమున్నంతవరకు నా భార్యయే.

నక్ష : ఆమాత్రమైన నున్నావు. అక్కడ నాగుము.

హరి : సరి నేను నెలపు తీసికొందునా?

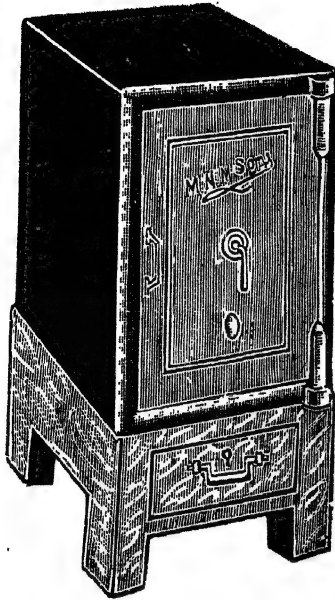
నక్ష : నెలవా! విశ్వామిత్రుని ఋణము మాట యేమి?

హరి : కాలకాశికడు తీర్చుచుగదా?

నక్ష : ఇరుగునయ్యాయి! నీకు బ్రతికియుండగా బ్రపంచ జ్ఞానము కలుగదు.

హరి : బ్రాహ్మణాశీర్వాచనము.

మా ఆంధ్ర కాతాదార్ద్రందరకును సంతోషకరము ఫలప్రదమునగు
నూతన సంవత్సరమును ఆకాంక్షించు చున్నాము

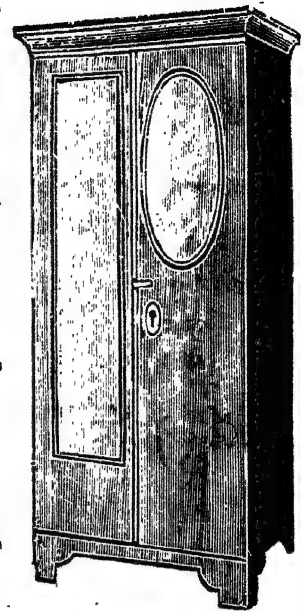

నాణ్యమైన ఇనుప పెట్టెలు, మన్నికగల ఉక్కు-
అ. మారలు, అందమైన అగ్నికి చెడని ఇనుప
పెట్టెలు, దృఢమైన కాష్టపెట్టెలు, గరనమైన
ధరలకు దొరకు కంపెనీ,

ఎం. నారాయణస్వామి
మొదలియార్ అండ్ సన్సు.

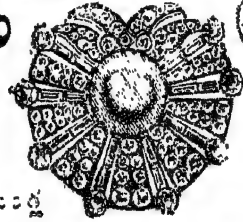
గవర్న మెంటు, రైల్వే స్టేషన్లు,
58, బ్రాడ్వే, మదరాసు.

మ.రా :—కోనవారికి సచిత్రమైన కేటలాగు
పంపబడును.

ఒక నెలదిండులవరకు మాత్రమే మా కేటలాగు ధరలమీద 6 1/4% ప్రత్యేకపుతగ్గింపు ఇవ్వబడును

నవీనములైన
అమర్పులలో
సాంప్రదాయకమైన అందం

విరూప కళాకళాని, చాలా మేరైన
వాణ్యనికీ, తాగర్తమైన నరవాది
తనానికి హామీ యిస్తున్నాము. ఏతదియేండ్ల
మా అనుభవమే మీకు ప్రాచీ. అన్ని విషయాలలోను
మేము స్వయముగా తలచి యిస్తామని మీరు తెచ్చుకొన్నాను.

భువ్వడి

రామయ్యచెట్టి గురుస్వామిచెట్టి అండ్ కో,

23/25, చైవాంజి రోడ్డు, మదరాసు

దూర దృష్టి :

చెనాదేశముడు తరు సుఖ-గా ఉన్నప్పుడు వైర్యునికి డబ్బు లిస్తూ జబ్బుగా ఉన్నప్పుడు కల్పించటం మునుకుంటాడు. ఇది హేతు బద్ధంగానే కనిపిస్తుంది.

వ్యాపారము, అంతా అయి వ్యవహారం పేచీలలోకి దిగినప్పుడు కాక ముందుగానే సట్టసమృతంగా తాము చేయదగినది తెచ్చేందుకు లాయర్లకు డబ్బు కలిస్తారు.

ప్రమాదాన్ని నివారించేందుకుగాను నౌక హార్బరులోనికి ప్రవేశించుటకు ముందే పైలటు నౌకలోకి ఎక్కివలెనని నావిక శాసనం నిర్దేశిస్తుంది.

అనుభవజ్ఞునా తెల్పే దేమంటే జీవితభీమా చేసేందుకు సమయం దానితో మీ కనడం కట్టటానికి పూర్వం, మీరు మంచి ఆలోచన కలిగి దానిని బాంధగిలిగి ఉన్నప్పుడు మీ జీవితనౌక గట్టు పట్టేగడకు గాని, గుట్టలకు కొట్టుకునే వరకు గాని నిలంబన చెయ్యకండి. శీఘ్ర పూర్తి యల్లండి, ఏమిటే కేపు అశీది రాకపోవచ్చు.

ఇండస్ట్రియల్ అండ్ పూర్వ డెవలప్ అప్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్

(ఫౌండేషన్ 1913)

హెడ్ క్వార్టర్స్ :
ఇండస్ట్రియల్ అప్యూరెన్సు బిల్డింగ్,
ఫోర్త్, బాంబాయి.

మద్రాసు బ్రాంచి :
బ్రాంచి మేనేజరు,
10, లింగిచెట్టివీధి, జి. టి.

రుద్ర జట్ట

RUDRA JATTA

తలనూనె

వెండ్రుకలను పోషించును, పెంపుచేయును. నెరిసిన జుట్టును నల్లగా నిగనిగలాడునట్లు చేయును.

సోల్ ఏజెంట్లు :

వసుంధరా

91, తైయప్పమొదలివీధి జి. టి. మద్రాసు.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

కృష్ణా జిల్లా లోని

(continued from page 6)

మిస్టర్ ఘనశంకర్, సీతాద్రావణం, బాగల్; మిస్టర్ ఎ. పేర్ గంగి బహదూర్, కపాల్ రాజా; మిస్టర్ పి. కర్. దాస్, బార్ ఎల్-లా. పాట్నా; మిస్టర్ జె.డి. తాతా, బొంబాయి; శ్రీయూర అనంద ప్రసాద్ సింఘా ఎ.ఎ.వి.వి.ఎల్., కల్యాణా, బర్హూక్; శ్రీ శుభ రోహిణిమూర్ చాదర్, మెంబర్, కాక్స్ట్రక్టుయంటు అసెంబ్లీ; మిస్టర్ రామశ్యం లాల్, వికనీస్ స్ట్రీట్; డాక్టరు కలనర్ పి. చాదర్, అలహాబాద్; పండిత శ్యామరావు, ఎఫ్ బి సి. డి. లాల్ బాగ్; ఎఫ్. ఎఫ్. సి. ఎస్. (అండక్); మిస్టర్ ఘనాస్ సింఘా, ఢిల్లీ; మిస్టర్ ఎ. చాండర్, ఇస్లామాబాద్; మిస్టర్ ఎఫ్. జి. వైట్, గజీపూర్; మిస్టర్ జ్యు. హెచ్. లైన్ 226, వాషింగ్టన్ అవెన్యూ యా ఎస్. ఎ. కలెక్టర్ వైద్యశాల; డాక్టర్ బోస్, బాగల్; రామకృష్ణదాస్, సిక్రెటరీ, పబ్లిసిటీ ఒఫీసర్, జయభూర్ సిటీ, ఇ కలెక్టర్ వేమన కలెక్టర్ వికలరు వానాస్ ఆఫ్ అస్సాం) లాల్ వారి ఆఫీసు ప్రతిచురు దేవతా వ్యవస్థాపక వ్యవస్థాపక డి.

STEEL NON WATERPROOF
RS 144

STEEL NON WATERPROOF
RS 116

STEEL NON WATERPROOF
RS 194

STEEL NON WATERPROOF
RS 126
LUMINOUS DIAL

GLOBE DIAL

LUND & BLOCKLEY LTD.

CLOCK & WATCH MANUFACTURERS

150, ESPLANADE ROAD FORT, BOMBAY.

దేవాలయ ప్రాంగణం

ధూర్తభ్రమరము

చిత్రకారుడు: శ్రీ కొత్త రామమోహన శాస్త్రి

నక్ష : అది చాల సమృద్ధిగా నున్నది. వానికేమి? ఆ భవ
నుంతయు నా భర్త్యులు నిర్భయమున నేను తీసికొన్నాను, మునియుగ
మట్లే యున్నది.

హరి : స్వామి! నన్నేమి చేయవలచినావు?

నక్ష : నీవు బ్రతికియు జచ్చినట్లేగదా! చచ్చినవాని నేమి
చేయుదురు?

హరి : కలకాటికి జేర్చుదురు.

నక్ష : సరిగా నదియే చేయబోవుచున్నాను.

హరి : చేయుము

నక్ష : నిన్నుమి విశ్వామిత్రుని ఋణునిము సంపాదించును.

హరి : అమ్ముము.

నక్ష : నాచేత గాదు. నీవే నిన్ను అమ్ముపెట్టుము.

హరి : చిత్తము.

(కీర్తన)

చచ్చెనో బ్రదికెనో జనపాలు డీతండు

చచ్చి జనములు వెల యిచ్చి కొనండి!

కచ్చెపట్టిన పాని గాధిసా ఋణుని

మిచ్చి జనములు వెలతెచ్చి కొనండి—చచ్చెనో!

చచ్చుర మెఱుగడు మమకార మెఱుగడు

ఇచ్చిన వెల తిరిగివచ్చినట్లే యెల్ల—చచ్చెనో!

నక్ష : హరిశ్చంద్రా! కేకలు వేయుచు నెచ్చటికి వచ్చితిమో
తెలియునా? సరిగా శృకానమువరకు వచ్చితిమి.

హరి : నీవు కోరినదియు నదియేగదా!

నక్ష : ఈ శృకానమునకు నే నొక నామకరణము చేయు
చున్నాను.

హరి : మహర్షి శిష్యులవు. నీ మాట కెదు గెవరాడుదురు?

నక్ష : దీనివే కేమని పెట్టితినో యడుగ వేమి?

హరి : చిత్తము. చెప్పుడు.

నక్ష : హరిశ్చంద్రఘటమని

హరి : హరిశ్చంద్రఘటమా! పటవా! యెండుకయ్యా నన్నవ
హే శనము చేయుదువు?

నక్ష : నీ వేమి తక్కువవాడవా! శివునియంతవాడవు.

హరి : పటాత్తమా! నేను దరిద్రుడను. మీ యప్పు తీర్చజాల
కున్నాను. నన్నెవడును వచ్చి కొనడాయెను. మీ యప్పు తీర్చ
జాలమి నీవు నన్నింత క్షిణించుచున్నావు.

నక్ష : ఏమి నీవు శివునియంతవాడవు కాదందువా!

హరి : స్వామి! నీదయ. నన్నెవరిచేతనైన గొనిపించుము.
నా భార్యను గొనిపించితివి. నా ఋణమును నీవే విమోచనము చేయ
వలయును.

నక్ష : అయ్యో! నీ కోసమా? నా కోసమే. ఇచ్చట వీర
బాహుడని యీ శృకానపాలకు డున్నాడు. అతడు కలు సారా

యము లమ్మి చాల సంపాదించినవాడు. ఇంతింట్టు మరెయ్య డీయ
గలడు? ఈ ముక్తిక్షేత్రములో నే నెఱుగనివారు లేరు-తెలియునా!

హరి : సర్వతపోమా రిశిష్యులవు. నీకు ముక్తిక్షేత్రము
తెలియదని నే నెట్లుచూడెదను?

నక్ష : అడుగో వీరబాహుడు.

వీర : ఏదయ్యది!

నక్ష : ఈయనపేరు హరిశ్చంద్రుడు.

వీర : ఇంకెం? తన గట్టంలోకే వొచ్చాడు.

హరి : నక్షత్రకా! నమస్కారము.

నక్ష : ఎందుకయ్యా!

హరి : ఓయి స్వామి! నీవు ఋషిశిష్యుడ వనుకొన్నాను.
నీవు మహర్షి వే. నీ సంకల్ప మిట్లు సమకాలమున ధూతకోటికి విదిత
మగుచున్నది.

వీర : ఏంటంటాడు, అరిచ్చంద్రయ్య?

నక్ష : ఈయన విశ్వామిత్రునికి ఋణుడనినాడు. నీ వీయ
నను బానిసగా గొని ఆ భవ మియవలయును.

వీర : దరిద్రపోణ్ణి తెచ్చావు! చరే! లేకపోలే ఋణం ఎట్లా
తీరుతుంది? పో. పట్టిస్తాలే. ఇదిగో నంజోయి! దొరగాయా!
అరిచ్చంద్రమరాజుగాయా! నీవీ! నీవు నాదాచుడవేటి, నిన్ను
దొరా యేటి! ఇదిగో అరిచ్చంద్రయ్య! ఈ కాటికి నీ వింక అతి
కారివి. చరం దగలేలే నాకు గొండుమాత లాతాయి. నీకు చరం
మిది గుడ్డలి కొత్తది. ఒక వోలెడు గింజ లాతయి. నాయంగా
బతుకుచుమా. నేను మా నెడ్డోణ్ణి. ఎనుడుదినుచొచ్చిందా, మెడ
కాయమిద తలకా యుండుదేయి! పోతుండా. ఒళ్లు దెగ్గెట్టుకు
బతుకేం! తెలిచిందా!

హరి : చిత్తము. నన్నేలినవాడా!

వీర : సెబాన్. అదీ తరహా! పోతుండా.

హరి : పటాత్తమా! ఇంక సెలవు. సర్వఋణునిముక్తప
నయితిని గదా!

నక్ష : అప్పుడే యెక్కడ తీరినది? మునియుగము తీరినది.
మరి క్రొత్తఋణ మేర్పడినది కదా! వీరబాహుని నేనాఋణము. అది
యీగవలయును.

హరి : స్వామి! దీనిని నా శరీరముతో నీగదను.

నక్ష : ఓయి శృకానవానీ! నీ శరీర మెవరికి గావలయు
నయ్యా! పోయి మా గురువుతో జెప్పెదను.

హరి : ఏమని?

నక్ష : మన ఋణము మాత్రము తీరినదని.

హరి : నా కర్థమగుట లేదు.

నక్ష : దరిద్రున కర్థమెట్లును? సంపూర్ణ మే యగును. నేను
పోవుచున్నాను.

హరి : అహా! నక్షత్రకుడు వెళ్లి నాడు. ఇది చిత్తముగా
నున్నది. భార్యపుత్రులు వెళ్లి రనిపించలేదు. ఈ క్రొత్తఋణము

నెల్లినా చనిపించుచున్నది. నిజమే, అతడు చెప్పినదానిలో గొంత నిజమున్నది. భార్యవియోగము, శ్మశానవాసము, అందులో గానీ క్షేత్రమున, ఇది యొక శివయోగము.

మరి కాలకాశికు జేమన్నాడు?

అకట శివునిడి మ్రోగె నా యప్రతిష్ఠ

నాగు హృదయంబునను మ్రోగు నాప్రతిష్ఠ

చంద్రమతి యేమి యయ్యెను జంటివాడు

లోహితుం జేమియయ్యె నా లోహితుండు?

ఆ దూరాన నేనెఱుగని మంట యెక్కడిది? నాకు దెలియకుండ నెవ్వైన శవదహనము చేయుచున్నారా! ఓహో! ఎవరు వారు? ఎవరమ్మా నీవు? ఈ యరరాత్రమున నిచట నేమి చేయుచుంటివి? ఇది వీరబాహుని శ్మశాన వాటిక, ఆయనయాజ్ఞవినియచట పురుగు మెదలరాదు. కాటిసుంకము చెల్లించకుంక నిటు శవము దహించరాదు. కాటి సుంకము రెండుమాసాలు. నా కొక సోలేడు గింజలు. శవముపైని గుడ్డకూడ నాకే వచ్చును.

చంద్ర: అయ్యా! నేను పరమదర్శిద్రురాలను. వీడు నా కొడుకు. పాము కఱచి చచ్చిపోయినాడు. నే నేమి చేయుదును?

హరి: నేనుమాత్ర మేమి చేయుదును? అంత దర్శిద్రురాలైనచో నాకు రావలసినవి వదలుకొనెదను. మా యజమానికి పోలసిన రెండుమాడలు చెల్లించితీరవలయును. అరే! నీకుగాదా చెప్పెడునది? లాగివేసిన కట్టెలు మరల నంటించెదవేమి! ఇదుగో చెప్పుచున్నాను. ధర్మభంగమువలన నాకు గోపము రాగలదు.

చంద్ర: ఏమి, ధర్మభంగమువలని కోపమా! శ్మశానములో నిట్లు బూటాడువా రెవరు?

హరి: ఏమమ్మా, అంత యాశ్చర్యము! పరమశివ నిలయము, సర్వధర్మచరమభూమియయిన శ్మశానమున ధర్మశిబ్దశ్రవణ మంత యబ్బురమా!

చంద్ర: అయ్యా! కాదుకాదు. నాదే పొరపాటు. తుమింపుము. అయ్యా! ఈ బిడ్డతండ్రి యొకనాడు మహారాజు-నే డిట్లయినాడు.

హరి: ఒకనాడు మహారాజు. నే డిట్లయినాడు.

చంద్ర: రెండు మాడలు లేలేను.

హరి: పోయి నీ భర్త నడిగి తెమ్ము.

చంద్ర: అయ్యా! నా భర్త ఋణవిముక్తికై నన్నమ్మినాడు.

హరి: ఎవరికి?

చంద్ర: ఒక బ్రాహ్మణునకు.

హరి: ఆ బ్రాహ్మణు నడిగి తెమ్ము.

చంద్ర: ఆయన యాయడు.

హరి: పాలించుచున్న బ్రాహ్మణు డీయడు. పాలింపని కాటినాయకు డిచ్చును. పో.

చంద్ర: అయ్యా! అంత కఠినత యేలనయ్యా! కొంచెమున దయ లేదా!

హరి: నాకా దయలేదు? శిశ్మమునకు దయ లేదు.

చంద్ర: ఇది రెండవ మాట.

హరి: నీ వేమనుమానపడుచున్నావో నాకు తెలియదు.

చంద్ర: ఏమనుమాన పడుచున్నాను?

హరి: అనుమానము కాదు. నిజమే.

చంద్ర: ఓయి స్వామీ! కడుపున పుట్టిన బిడ్డమీద దయ లేదా!

హరి: చంద్రమతి! కొంచెముసేపు మాటాడించుకును.

మోహటవి జరించు ముగువల తుచగిరి

నెత్తెమ్ములంచు నృత్యమాడు

అశామహాశాఖలందు శ్రమించు బు

త్రులటన్న ఫలముల రుచి మెలంగు

నోయి కపాలి! భిక్షూ! యీ మనస్సున్న

చపలాతిచపలంబు కపివరంబు

శక్తివేరిట రజ్జుబంసంబునం గట్టి

నీ యధీనంబున నిలుపుకోవె

బాలచంద్రమఃశేఖర! పర్యతేంద్ర

దూహితృజేజకుటుంబి, నిరూతకలుష

పసుపతి! పల్కు త్రెంచుక పొరపోవు

పసుల బందము లుంచి కాసాడుమయ్య.

ఏమన్నావు? పిల్లవానిని పాము కరచినదా!

చంద్ర: అవునయ్యా! మహారాజా!

హరి: శివాజ్ఞ.

చంద్ర: మరి యిప్పు జేమి చేయుదును?

హరి: ఓసి సర్వదర్శిద్రుని పెండ్లమా! వీరబాహుడు నాకు పాలకుడు. నీవును, నీ కొడుకును నా పాలనములోలేరు. మీ రితరులు, ఇతరుల కొరకు నేను వీరబాహు నెట్లడుగుదును? నీవు పోయి కాలకాశికు నడిగి రమ్ము. దయపుట్టి యిచ్చునేమో!

చంద్ర: ఈయనిచో?

హరి: ఈయనిచోనా! మనము పరమశైవులము. శైవుల కీనాటినుండి దహనముకాక ఖననమే ధర్మమగుగాక.

చంద్ర: పోయి యడిగివత్తును.

హరి: సరే. చంద్రమతి వెళ్లినదా! లోహితుని శవ మిచట నున్నదా! వీడు నాలోనున్న మాయాజీవునకు కొడుకన్న శ్రాంతి కలిపించినవాడా! (నవ్వుచుండును).

రాజభటుడు: ఒయ్యోయి! శ్మశానములోని సంతోషీ! నేను రాజభటుడను. ఈ యాజ్ఞ వినుము.

హరి: నీవు రాజభటుడవా? నీరాజాజ్ఞతో నాకేమియు సంబంధము లేదు. నేను వినను. వినవలసిన పని లేదు. పో.

రాజ: ఇది రాజాజ్ఞ కాదు. వీరబాహుని యాజ్ఞ.

హరి: శిరసావహించుచున్నాను. చెప్పము. వెంటనే నిర్వహించెదను.

రాజు : ఓయీ ! యీమె బాలసూతకి. నగలమీది యాసచేత రాజశిశువును వధించినది. పరమదుర్మార్గురాలు. గాజప్రాసాదమునకు కన్నమువేసి నిదురవోవుచున్న రాజశిశువు నెత్తుకొనిపోయి వాని కంఠము నులిమి చంపినది. వెంటనే సూర్యోదయాత్పూర్వమే దీని శిరశ్చేదము చేయవలయునని రాజాజ్ఞ. వీరబాహుడు నీ కీపని నియమించినాడు. ఇదిగో వధ్యురాలు. నేను పోవుచున్నాను.

హరి : ఓసి ధనాశాదూషితురాలా ! రమ్మ. ఈ వధ్యుల వధి రోహింపుము.

చంద్ర : మహారాజా !

హరి : ఎవరు చంద్రమతీ !

చంద్ర : ఆవును స్వామీ ! నేనే. పిల్లవానిని పాము కరచి నచో నెవరిని నిందింతుము ? ఇట్లన్యాయముగ రాజశిశువధ నామీద బెట్టుట కెవరినో నిందించుటకు ?

హరి : ప్రియురాలా ! నిజమే. ఇది సవ్యాజముగ గనిపించును. కాలకాశికునింటికి పోనేలేదా ?

చంద్ర : లేదు. దారిలోనే యిది జరిగినది. రాజభటులు నన్ను పట్టుకొన్నాడు. రాజువద్దకు నను గొంపోవుటయు, మరణశిక్షయు నిమేషములో జరిగినది.

హరి : చంద్రమతీ ! నీవు కాశిరాజుడుహితవు. నిన్ను రాజు గుర్తుపట్టలేదా ?

చంద్ర : ఓయి ప్రభూ ! కాశికాపురి తన కూతు నన్నును, అల్లుని నిన్నును బట్టపగలే గుర్తుపట్టలేదు. అర్ధరాత్రమున రాజు తన సోదరినిగుర్తు పట్టునా ?

రాజు : నీవు చెప్పికొనలేదా !

చంద్ర : స్వామీ ! నీలోనున్న యాంతరవస్తువునకు జీవలక్షణము పోయి లోకజ్ఞానము లోపించినది.

రాజు : నిజమే. ఎట్లు చెప్పికొందువు ?

చంద్ర : మహారాజా ! సూర్యోదయము కాకముందు నా శిరశ్చేదము చేయవలయును. తేనివో ధర్మభంగ మగును.

రాజు : నిజమే. కాని యిది చూచితివా ! ఇది యెప్పటి కప్పుడే క్రొత్తనుమా. పుత్రేభణము గలుచుటకు భగవంతుడు సర్వ రూపమున సాయముచేసినాడు. దాకేమణము గలుచుటకు సాధ్యము కాని సీతి కల్పించినాడు. అట్లే నిన్ను రాజభటులే వధింపక పోయిరా ! నేను చేతులారా వధింపవలయునా ? నిజమే. నాగలుపు సంపూర్ణమైనది. కాఫలయును. సవ్యాజ మేల. గావలయును ?

ఇట్లు రమ్మ. ఈ వధ్యుల వధిరోహింపుము.

ఈ దుఃఖమే. మాహము. అవిము క్తభూమియందు మరణించిన నా భార్యపుత్రులకు శివసాయుజ్యము కలుగును.

విచారించవలసిన పనిలేదు.

ఇదిగో నాకత్తిచివర దాకేమణినిరాసము లగ్నమైయున్నది.

శివశివ శంభో మహాదేవ !

విశ్వా : రాజా ! ఆగుమాగుము.

రాజు : ఎవరు నీవు ?

విశ్వా : నేను విశ్వామిత్ర మహర్షిని. శునశ్శేపుని జీవరక్ష చేసినవాడను. త్రిశంకునికొఱకు రెండు స్వర్గము నిర్మించినవాడను. సర్వజీవతలను దిరస్కరించి బ్రహ్మర్షి నైనవాడను.

రాజు : ప్రభూ ! తూరుపుకైక లాడుచున్నవి. కొంచెము తొలగి నిలుపుడు. ఈ ధర్మనిర్వహణము సూర్యోదయాత్పూర్వము చేయదగినది. తరువాత భవత్సపర్యాబుద్ధి వగుదును.

విశ్వా : ఏ ధర్మనిర్వహణము ? భార్యను వధించుటయే !

రాజు : స్వామీ ! భార్య యెవరు ? భర్త యెవరు ? ఇది యొక పెద్ద భ్రాంతి.

ఈ శరీరంబు లేదను మెట్టులుండు

నపుడు జీవుడు వాని భార్య యని యెవరు ?

కొడుకెవరు ? తత్స్వరూప మే కడిది ; జేమా

గత పరిభ్రాంతి కల్పితాగత మఖిలము.

విశ్వా : సర్వధర్మము శరీరనితీ కల్పితము. నీవు ధర్మమని దేవు లాడుచున్నావు గదా !

హరి : అట్లులేదు. బ్రహ్మర్షి. సర్వము శివాధీనము. శివకైంకర్యము. శివశ్లేషోపక్రియావిశేషమే. నేను చేయునది లేదను నిశ్చయమే యున్నది.

విశ్వా : మరి యపుడు భార్యను జంపనక్కరలేదు. ధర్మము చేయుచున్నా ననుటయు భ్రాంతియే. నీ కొడుకును బ్రతికింపకును. నీ రాజ్యము నీకిత్తును. లేచిరా. అంతటి రాజ్యభోగ మేల వదలి కొంచువు ? నా కూతుండ్రను మాతంగకన్యలను వివాహమాడుము. భ్రాంతియని తెలిసి చరించుటలో భ్రాంతి లేదుగదా.

హరి : ఇది యంతయు సౌఖ్యము. కావలయు ననుకొనినగదా కావలసినది. ఈ సౌఖ్యము భ్రాంతిజన్యమని తెలిసినపుడు సౌఖ్యమే లేదు. మరి జేనికోసర మీ సంత.

విశ్వా : నీ వరిమడ్వర్గము గలిచితివి. ఈమణిత్రయమును గలిచితివి. నీవు జీవన్ముక్తుడవు.

హరి : స్వామీ ! నా కదియేమియు దెలియదు. నేనా ! నేను శ్రేణి. ఓహో యిది యేమి. ఇది శ్మశానము కాదు, కైలాసమా ? ఈ వధ్యుల నందియూపురమా ? ఈ చంద్రమతీ పార్వతీ దేవియా ? ఈ లోహితుడు విఘ్నేశ్వరుడా ?

విశ్వా : నీవు శివైకదేశమువు.

హరి :

శివోఽహం శివోఽహం శివోఽహం శివోఽహం

నతోఽహం నతోఽహం గల ఽహం సితోఽహం

యదా భ్రాంతిమచ్చేతసాఽహం విధూతః

తదా జీవనవాహ మద్యాభివోఽహం.

ఓం.

తొలి చూలు

‘శ్రీ పతి’

“ఎక్కడ... అత్తయ్యా... ఎందుకొంది కోడలు? మరెదిగాని సక్కిటు చెల్లారా... పూల్లోనే ఉన్నారా?”

“వాడి కేమే... ఈ కట్టె కదలాడుతూ ఉన్నంతకాలం వాడికి ఇంటిగొడవే పట్టదు. వాడేమో, వాడి ఉద్యోగమేమో! కాస్త ఇంటిసంగతి చెప్పకుండా మున్నా క్షణం ఇంటిపట్టున ఉండడు. ఏం చెప్పినా ‘ఆఫీసుజవాను వస్తాడు’ అని దులపించుకుపోతాడు.”

“అవునత్తా! మావారూ అంటే. ఏమన్నా అంటే ‘సవ్వు పోయి సంపాదించుకురా. నీను ఇంట్లో మహారాజులాగా కూర్చుంటాను. ఆఫీసుకు పోతే ఆగొడవ, ఇంటికి వస్తే ఈ గొడవ! సంపాదించుకువచ్చి పోస్తూంటే సంసారం నడుపుకునే సౌకల్యాన్ని లేరూ అని నానాకాపనారాలూ పెడ్తారు”

“ఎంత ఉద్యోగాలు చేస్తేమీకు కొంపా గోడూ అక్కర్లేవులే? సీతమ్మకొడుకు చూడరామా! వాడు తానిద్దరుట. గొప్ప కడివినట్టే ఉండడు. నమస్తం సప్లయి అవుతాయి. జీతంకూడా ఎక్కువేటే.....”

“ఆ మాట అన్నాననే మొన్న నీకొడుకు తింటూ తింటూ ఉన్న విస్తరి వదిలి, కన్నుమని ‘అయితే వాణ్ణే కట్టెకోలేకపోయావు?’ అని అడగమే తిట్లు తిట్టి, రెండుగోజులదాకా కొంపచాయలకన్నా బాలేదు. ఉద్యోగం పెద్దదైతే ఎక్కువ జీతం, తక్కువ పని ఉంటుందట.”

“అవునీ, మన కేం తెలుసు? పాతకాలంవాళ్లం. ఇప్పుడంటే కొడుకుల్తోబాటు కోడళ్లూ ఉద్యోగాలు వెలగబెడుతున్నారు. అడమంపలకు ఉద్యోగా లేవిటి అంటే, అటు ఆవిడా, ఇటు ఈయనా కూడా ధయిమనోలేస్తారు. ఇప్పుడు నీ తోడికోడలు సంగతి చూడరానూ...”

“ఏమోలే, మన కాలం ఎట్లాగో నెల్లిపోతుంది. నాకోడలు కాపరాని కొచ్చేసరికి కొడుకు ఎక్కడో ఉద్యోగం చేసుకుంటూ ఉంటాడు. వాళ్లతిప్పలు వాళ్లు పడతారు. పొడెక్కుతోంది. పోతా... ఆఫీసుకు కాస్త ఆలస్యమైతే అన్నంకూడా తినకుండా పోతారు.....”

“పోదువుగానే, రా. బిండెడు ముడిసేళ్లు నేనూ తెచ్చుకోవాలిగా! చెరువుకు నేనూ వస్తా. ఎనిమిదేస్తున్నారు. అది ఇప్పటికీ మొరూమున్నా కడుక్కుంది కాగు. కాఫీ ఇప్పటికీ నాలుగుసార్లు పెంచుతెట్టి తేసికే...”

“వాంట్లో ఏమీ కులాసా లేదు కావాలి. డాక్టరుగారికన్నా మామింకపోయారూ? సిల్ల మరీ సాలిపోతున్నట్టుంది!.....

సుకీలా... ఎట్లా ఉంట్లోంది? లేచి పెందరాశీ కాస్త కాఫీ తాగితే కొంచెం కులాసాగా ఉంటుంది. లే... పాపం అత్తగారు మడిగట్టుకోవడానికి నీతోసమే కనిపెట్టుకుంది.”

“నాకేమీ బాగుంటుంటేదు అక్కయ్యా. వొళ్లం తా నొప్పలు. ఏమీ తినా అనిపించదు, తాగా అనిపించదు. నీరసంగా ఉంటుంది. లేచే ఓపికకూడా ఉండదు. పాపం! అత్తగారు ఇటు నా పనితో, అటు ఇంటిపనితో సతమత మైపోతున్నారు.”

“పొట్టప్పుడే ఇటు చెంబు తీసి అటు పెట్టలేనిదానవు. ఇక ఇప్పుడు నువ్వేం చేస్తావు? ఇంతకూ అదృష్టం ఉంకోచ్చూ... కూర్చోపెట్టి కాచిపోసే కోడలే వస్తే మన సంసారం ఇట్లా ఎందుకుంటుంది?... మా అత్తగారు ఉన్నన్నాళ్ళూ ఎంత చేసినా ఇంకా ఏవో ఉందనే చెప్పేది. అప్పుడింత తినేవాళ్లం. ఇంత చేసేవాళ్లం. కాటికి కాళ్లు చాపుకున్న ముంపని నేనే మేడుస్తాను! ఏవో ఆ కాస్తా బయటపడితే ఆమాట చెవినవేసుకుపోదామని.....”

“అత్తయ్యా, మీరు చెల్లండి. నే చూస్తూ లేండి. సుకీలా... ఇదిగో పళ్లపొడి. పాపం! మొహం కడుక్కునేందుకు వేన్నీళ్లు కూడా పెట్టింది. చూశావా అత్తయ్య అపేక్ష?... ”

“అదంతా నామీదనా యేచిటి? ఆ పుట్టుకొచ్చే మనమీ మీదే. పెల్లికిముందునంచే మొదలుపెట్టింది... చదువుతున్న పిల్లందుకురా... సరిగ్గా కాపరమైనా చేయలేరు. ఉన్న ఆ కాస్త సామూ అర్పడానికి, తీర్పడానికి తీరిపోతుంది. ఈకాలపు పిల్లలికి కనడమూ చేతకాదు; పెంచడమూ చేతకాదు. అయినా వాళ్లది ఉద్యోగపు ఫాయా. వాళ్లతో మనం తూగలేం. అని కొడుక్కి నూరిపోసింది.

ఇంతకూ మా అమ్మ కావాలంది...ఈ సంబంధం అయింది. లేక పోటీ నేనూ సుఖంగా ఈ అవస్థ లేకుండా ఉండేదాన్ని....."

"సరే...ఆడజన్మ ఎత్తింట్లవారే అయితే బహుశా, ఇలాగే ఇక్కడ కాకపోతే కేవల ఇంకొకటి. రప్పే దేమీ లేదు. అయిపోయినదాన్ని గురించి అనకొని ఏం సార్థకం? కానీ; ఆ కాఫీ కాస్తా చల్లారిపోతుంది..."

"వేసు ఉందిలే.....కాస్తా ఆ చెంబు బట్టా పుతావా అక్కయ్యా? ఏదో సువ్వయినా ఉన్నావుగనక ఈ పూల్లో ఉంప గలుగుతున్నా. పలకరిద్దామన్నా ఎవ్వరూ కనపడదు...దావగాన ఉల్లో ఉన్నారా? రాముడి కేదో సంబంధం వచ్చిందటగా! నిల్ల చదువుకుండేనా?"

"ఏమోనమ్మ...వాడు చూచుకొని, వాడికి ఇష్టమైతే చేసు కుంటాట. నాలుగు అక్షరం కుక్కలు నచ్చేసరికి చిన్నప్పట్నీంచి పెంచిన అమ్మా, నాన్నా అక్కర తీరిపోతుంది...నుం దొచ్చిన చెవులకంటే వెనకొచ్చిన కొమ్మలు..."

"ఏమో రాజ్యం...అయిందా ఆవిశేష? కీకు ముగ్గు బొడ్డు పోతోంది. నాకు ఎట్లాగూ ఉంపనేకండి. ఏకా ఎంకు కీ చాకిరి? అదుగో, వాల్లాయన రానేవస్తున్నాడు. దాని సంగతి వాడు చూచు కోవాల్సిందే. రా, మనం పోదాం. మళ్ళీ వాడు అయిందా అయిందా అని అత్తెసరువైన ఘడియనింగీ గొంతుమీద కూర్చుంటాడు. ఇంతకీ వాళ్ళ నాన్న అప్పయ్యకుండు. నేనే బొగడై పోయి ఉంటే..."

"ఇప్పుడు అదంతా ఎందుకలే అత్తా! చిలకాగోరింకల్లాగా కొడుకూ, కోడలూ కాపరం చేస్తుంటే చూసే అప్పయ్య నీకైనా ఉంది."

* * *

పూర్ణానందం చిన్నప్పట్నీంచి అతిగారాబంగా పెరిగాడు. వాళ్ళ నాన్న ఆరేడు ఏది కావాలంటే అదల్లా తెచ్చిపెట్టేవాడు. కొడుకు చాలా తెలివైనవాడని, మంచి చురుకైనవాడని అందరూ అంటుంటే అతనికి ఎక్కడలేని ఆనందం కలిగేది. ఊళ్ళో పిల్లలంతా పలకలు పట్టుకొని రాముయ్యరికి పూరుబయట్నీంచీకూడా నడిచి పోతూఉంటే, పూర్ణానందాన్ని మోసుకుపోయేందుకు ఒక పనికైతను పెట్టాడు. ఏదోజైవా ఆది నాగావేస్తే తనే స్వయంగా బళ్ళోకి ఎత్తుకుపోయి పండులికి అప్పగిత పెట్టి పస్తాంజేవాడు. ఇంత గారా బంగా పెరుగుతున్నా ఆనందం అల్లరిపను లేమీ చేపేవాడు కాదు. కొంచెం మంకుపట్టుమాత్రం పడుతూఉండేవాడు. తలుచుకున్న పని కోర్కెపోతే కనపడకుండా ఎక్కడకో వెళ్లి పోయేవాడు. వాళ్ళ నాన్న పుర మాడది, వీణివీణి నాటికి పిణి ఇంటికి పట్టుకొచ్చేసరికి. ఇంకా ఎప్పుడూ వాళ్ళ ముగ్గు కేవలము విసుక్కొని ఒక దెబ్బవేస్తే వేసిందేమో కాని, సుబ్బారావుమాత్రం కొడుకుని "ఏమిట్రా ఆ పని" అన్న నా అని ఎరగడు. అంచేత పూర్ణానందానికి చిన్నప్పట్నీంచి తన వ్యవహారాలను తన ఇష్టప్రకారం చేసుకుపోయే అలవాటు ఏర్పడింది. ఆఖరుకు

సుకీలపెళ్లికూడా అట్లాగే అయింది. ఈ పెళ్లికి సుకీలనాన్న అంత ఇష్టపడలేదు. పూర్ణానందం పచ్చటివాడే అయినా, తీరు అందం గానే ఉన్నా, బాగా చదువుకున్నా, ఎంచేరనో ఆయన తన కూతు ర్నివ్వడానికి చాలా పస్తాయించాడు. తన కూతురుకూడా చెప్పిన మాట వినే పిల్లగాదు. పెద్దది కాగానే ఏదో పెద్దసంబంధం కుదిర్చి పెండ్లిచేద్దా మనుకున్నాడు. "నాకు పెళ్లివద్దు, గిల్లి వద్దు. నేను చదువుకుంటా" అని హుటాచేసి ఏ. ఏ. దాకా చది వింది. పూర్ణానందంకూడా ఇదేరకం. పిల్లివ్వకీ ముచ్చటని సంకట్రావు అనుమానం; భయంకూడా. అంత అయి తీరా నాలుగు నెల్లా కాపరంచేసి మొగుడితో బెప్పులాడి పుట్టంకి నే నలుగురూ నవ్వి పోతారని, కాస్త చెప్పినమాట వినేవాణ్ణిగా చూసి పెళ్లిచేద్దా మనుకున్నాడు. కాని అది కుదిరింది కాదు. కాలేజీలో కుదిరిన స్నేహంతో సుకీల పూర్ణానందాన్నే చేసుకుంటూ నంది. వాళ్ళ ముగ్గు, అందరి అమ్మలాగానే, ఆకలిపక్షం చేరింది. జలాజడి చేసి రిటై రైన సంకట్రావు, పాపం, ఇలాంటి చిక్క కేసుల్లో ఎన్నీంటిలానో తీర్పు ఇచ్చినా, తల్లి, పిల్ల ఏకమై వాదించేసరికి "సరే" అన్నాడు. పదేళ్లయింది పెళ్లిజరిగి. సంకట్రావు భయపడినట్లు బరక్క పోయినా, మొత్తంమీద సుకీల అంతగా సుఖపడకుం లేదు. చదువుకున్న పిల్ల కావాలని చేసుకున్న పూర్ణానందానికి సుకీల ఆకాశంగం కలిగించక పోయినా, తను అనుకున్నట్లు కాపరం సాగించలేదు. పూర్ణానందం చిన్నప్పట్నీంచి పెంబుగా పెరిగాడేమో, పిల్లలంటే అమిత అవేక్ష. రెనకు తమ్ముళ్ళుగాని, చెల్లెళ్ళుగాని లేరని, వాళ్ళ అమ్మా నాన్నాకంటేకూడా ఎక్కువగా విచారించేవాడు. ఆసలు సుకీలను పూర్ణానందాని కివ్వడానికి కూడా ఇదే కారణం. అడవిపల్ల ఆరేడు గానీ, తోడికొమ్మల చెప్పేసగానీ ఉండని సుకీలతల్లి ఆశిపడి ఈ సంబంధానికి వొప్పకుంది.

సుకీలకు పిల్లలంటే కేవలూ, కేర్రుటా పాకినట్లుంటుంది. ఎవరి పిల్లలై నాఅయితే కానేవు సగాగా ఆపించి, ఎత్తుకొని, ముద్దులాడి అబ్బి ఇబ్బి కొనిపెట్టి ఆనందిస్తుంది. కాని తనే పిల్లిల్ని కని పెంచి, పోషించాలంటే భయం. అందుచేతనే పూర్ణానందం, వాళ్ళ ముగ్గు ఏకమై తన నిజ నానాబాధలూ పెడుతున్నారని సుకీల కోపం. అంతకు మించి పూర్ణానందంమీదగాని, అత్తగారీమీదగాని ఏమీ లేదు. వాళ్ళ ముగ్గుకి తొమ్మిది కాన్పులు. కాన్పుకాన్పుకీ ఎంతో అవస్థ పడుతూ ఉండేది. తన తరువాత పుట్టిన నలుగురుపిల్లల సంగతి బాగా చూచిందేమో పాపం, సుకీలకు ఆ "ప్రసవపర్యం" అంటే అమిత భయం ఏర్పడింది. పుట్టబోయేవాళ్ళ సంగతి ఎట్లా ఉన్నా ముందు తన కేప్రమాదం వస్తుందో అని భయం. ఎంత జాగ్రత్తపడినా తప్పింది కాదని చాలా బాధపడుతూ ఉండేది. "సగం దాని దిగుతే దాని రోగానికొక్కాటానం; డాక్టర్లు చేతివేస్తారు; మంత్రసా నేం చేస్తారు?" అని శేవమ్మగారు రోజూ అంటూనే ఉండేది.

పదోనెలకూడా వచ్చింది. మొట్టమొదట్లో ఎక్కువైనయ్యే గానీ, అసలని ప్రసవవేదనలాగా ఎవరికీ అనిపించలేదు. శేవమ్మగారు మాత్రం తొలిదూలు అట్లాగే ఉంటుందనీ, తనకి మనసురాతే పుట్టు కొస్తుందనీ పదోనెల సగబడినప్పట్నీంచి అంటూఉంది.

పూర్ణానందం నెలపుపెట్టక తప్పిందికాదు. ఊళ్లో ఉన్న పైద్యుల కేమీ అంచుపట్టలేదు. పెద్దఆస్పత్రినుంచి ఆహ్వాకరులు తెచ్చి చూపించమని అందరూ అన్నారు. “అక్కలేదరా. నిన్ను కడుపుతో ఉన్నప్పుడు నాకూ ఇట్లాగే ఉండేది” అని వాళ్ల మృదావించింది. సుశీల నిక్కమొగం వేసుకొని, ఆభరణగడియలు వచ్చి నట్లు, అవసానకాలం సమీపించినట్లు పూర్ణానందంకేసి జాలిగా చూచి కళ్లనీర్లు పెట్టుకుంది. పూర్ణానందానికి ప్రపంచం ఒక్కసారి గిర్రన తిరిగినట్లయింది. సుశీల అంటే ఆతనికి పంచప్రాణాలూ. చేప్పిన మాట వినకుండా ఇలా చేశామే అనే పశ్చాత్తాపంతో సుశీలను ఓదార్చి ఆహ్వాకరును తీసుకురావడానికి నేపీహితుడి కారు తీసుకు వెళ్ళాడు.

కేవలమగారు మాత్రం చేరిన అమృతకల్పంలో “ఏమండే... వాడు పిచ్చుకేవల! అది వాణ్ని దానిష్టంవచ్చినట్లు. ఆడిస్తోంది. ఏమంత వచ్చిందని వందో ఎంతో పోసి దాన్ని తీసుకురావడానికి? ఈ పూళ్లో సుబ్బి ఎన్ని పురుళ్లు పోసింది! ఆయినా ప్రపంచంలో ఇంకెవ్వరూ పిల్లల్ని కనటం లేదా ఏమిటి? ఏదో రాకరాక వచ్చింది. అందులోనూ ఆది కాస్త అర్థకురా లాయెను. నడుపు నడువని వొంటో ఉన్న జవనత్వాలను నంపుకుంటే మరే ఇట్లాంటివి వచ్చినప్పుడు కష్టమే. కాకపోయినా ఈకాలం ఏదోచ్చినా ఇంతే. కనలే ననిపిల్లు వడ్డనుకుంటారుటమ్మా ఎక్కడన్నా? ఇంట్లో నలుగురు పిల్లలుంటేనే కాస్త కళకళలాడుతూ ఉంటుంది”

“నిజమే నవ్యా. పిల్లలు పుట్టలేదని చెబుతూ పుట్టకూ, దేవుల క్లకూ దేవతలకూ ప్రాణాచారం పడేవాళ్లు కొందరూ. పిల్లలు పుడుతుంటే అక్కలేదని కడుపుతీసుకునేవాళ్లు కొందరూ” అని రాజ్యమృత పెద్దకూతురణీసరికి “ఎవరే అదీ?...పిల్ల కొంచెం, మాత ఘనంతలే ఉంది.....నాకు చూపుకూడా పోతోంది.” అని కేవలమగారు పరామర్శిస్తుండేసరికి వాకిట్లో కారు హఠాత్తుగా ఆగిన చప్పుడల్లే వినిపించింది.

“అమ్మా! ఎట్లా ఉండే సుశీల...? తీసుకువచ్చా డాక్టర్ని. ఆస్పత్రిమంత్రసానికూడా వచ్చింది. ఇంక ఫరవాలేదులే...”అంటూ పూర్ణానందం హడావిడిగా ఇంట్లోకి పోయి ఒక కుర్చీ ఎత్తుకొని సుశీలగదిలోకి వెళ్ళాడు. డాక్టరు ముందు వెళ్లింది. మంత్రసాని సరం జామా అంతా తీసుకొని అక్కడ చేరేనవ్వల్లో తన కాన్పుల అనుభవాలు చెప్పుకుంటూ పోయింది. “కొండ తవ్వి ఎలుకని పట్టిన కేసులు ఎన్నో ఉన్నాయి” అని మంత్రసాని అనేసరికి, మంగలిసుబ్బి “అట్లాంటివి నే పుట్టి బుడగిగిలించువాత ఈపూళ్లో ఇంతవరకూ ఒక్కటి లేదన్నది.

అందరికీ ఆందోళన ఎక్కువైంది. డాక్టరు ఏమంటుందో అని అందరూ అటుకేసి చూస్తున్నారు. ఇదంతా చూసేసరికి అంతటి కేవలమగారికీ దడ పుట్టుకువచ్చింది. ఏదో పుట్టిమనిగిందని కంగారు పడింది. దీనికితోడు వచ్చిన డాక్టరు ఊళ్లో ఉన్న డాక్టరుకు కబురు పెట్టింది. ఇద్దరూ గదిలోనుంచి బయటికి వచ్చి అంతా అనుమానంగా

ఉన్నట్టు మొహాలు పెట్టి “ఏంచేద్దాం” అని నేలకేసి చూస్తున్నారు. “ఏమైనా ఆపరేషన్ చేయాలిందే” అని ఆఖిరికి ఆహ్వాకరు అనే సక “నిండుచూలాలి కడుపు కోయడం ఏమిటరా” అంటూ కేవలమగారు స్పృహతప్పి పడిపోయింది. ఆ మాటే ఆమెకు ఏదో అవాచ్యంగా తోచింది.

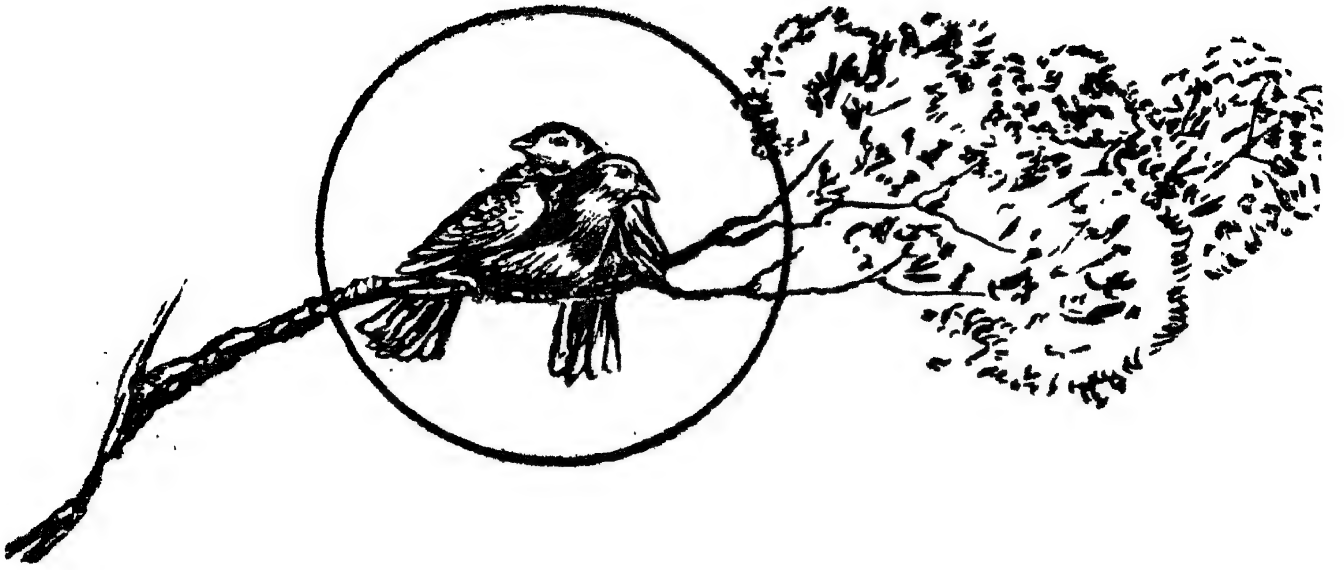
పైద్యుల లిద్దరూ సంప్రతించుకొని అక్కడే ఆపరేషనుకు అన్ని ఏర్పాట్లూ చేశారు. పూర్ణానందంకూడా ఏడవడంలేదన్నమాటే గాని, పాపం నీరైపోయి గది ఇవతల గోడకు ఆనుకొని ఎదురుగా ఉన్న గోడకు తగిలించిన సుశీలపెళ్లిఫోటోకేసి రెప్పలార్యకుండా చూస్తున్నాడు.

“అంతా అయింది. కొంచెం హాస్క్స్ పెట్టి ఇవ్వండి. చాలా బలహీనంగా ఉంది. పాపం, వొంటూ రక్తంకూడా లేదు” అన్నాడు పూరి పైద్యుడు మెల్లగా బయటికి వచ్చి. అసలు సంగతి చెప్పడమని అందరూ కోపంగా చూస్తున్నారు. మూలపతి మూలుగుతూఉన్న కేవలమగారు “మనమడా, మనమరాలా?” అని అంటూ లేవబోయింది. పూర్ణానందం పోయి స్తవ్య ముట్టించి ఇంత హరికన్న కాచి ముందు లల్లి కిచ్చి, అగువాతే గదిలోకి తీసుకుపోయాడు. డాక్టరు సుశీల లలవైపు కూర్చుని ధైర్యం చెబుతూ ఉంది. పూర్ణానందం భయపడుతూ, శాంతిలో ఏమైనా పకిందేమో, నూనెలోగాని ముఖం చూపరాదేమో అనే సంకోచంతో వాకిలిదగ్గరగా ఉన్న బలమీద కప్పపెట్టి బయటికి పోతుంటే “ఫరవాలేదు, రంకి” అని డాక్టరు పిలిచింది.

సుశీల పక్కమీద ఒంటరిగానే పడుకొనిఉండి, నాలుగు పైపులా చూచాడు. ఏమీ కన్పించలేదు. అసలు కెవ్వమనే కేక నా వినిపించింది కాదు. ఆతనికి వణుకు పుట్టుకువచ్చింది. “భయసడ కండి, మీ రనుకున్న దేమీ కాదు” అని సుశీల ఆ నీరసస్వరంలో కూడా తనే గెల్చా ననే ధీమా వెళ్లబోస్తూ అన్నది.

పూర్ణానందానికి అర్థమైంది. ఇంత బాధ పడినా ఇలా అయిందా అని కొంచెం విచారించి తల్లిదగ్గరకు వెళ్ళాడు. “అమ్మా, ఏం ఫరవాలేదు లే. సుశీల బాగానే ఉంది. దాని కేం భయం లేదని డాక్టరు చెప్పింది” అన్నాడు. “బిచ్చి బొడుకోకారా, లేదా?” అంటూ లేవబోతూఉండగా మంత్రసాని దోస్తెట్లో గుడ్డ కప్పి “ఏదో తీసుకురావడం చూసింది. ఒక్కసారి ఆవురమన్నది...పూర్ణానందం గ్రహించి “అస లది మనం అనుకున్నది కాదులే. ఏదో బల్ల పుట్టుకువచ్చిందిట. ఇంకా శోన్నాళ్లుంటే మనీప్రమాదం అని డాక్టరు అంది” అని తలకాయ వంచుకొని వాళ్ల మృత్యుచెయ్యి పట్టుకొని ఏవో చెప్తున్నాడు.

అలా అంటుండగానే కాళ్ళూ, చేతులూ చల్లబడినట్లయింది. డాక్టరును పిలిచాడు. డాక్టరు వచ్చి, నాడి చూసింది. గుండె పరిక్ష చేసింది. మూసిన కళ్లు అడుగు రెప్ప కిందికి లాగి చూసింది. వెంట వెంటనే నాలుగు ఇంజక్షన్లు ఇచ్చింది...మళ్లీ నాడి చూచి...“మేక్ ...నెరీబ్రల హెమరేజ్...పాపం”

వ సంతలక్ష్మి

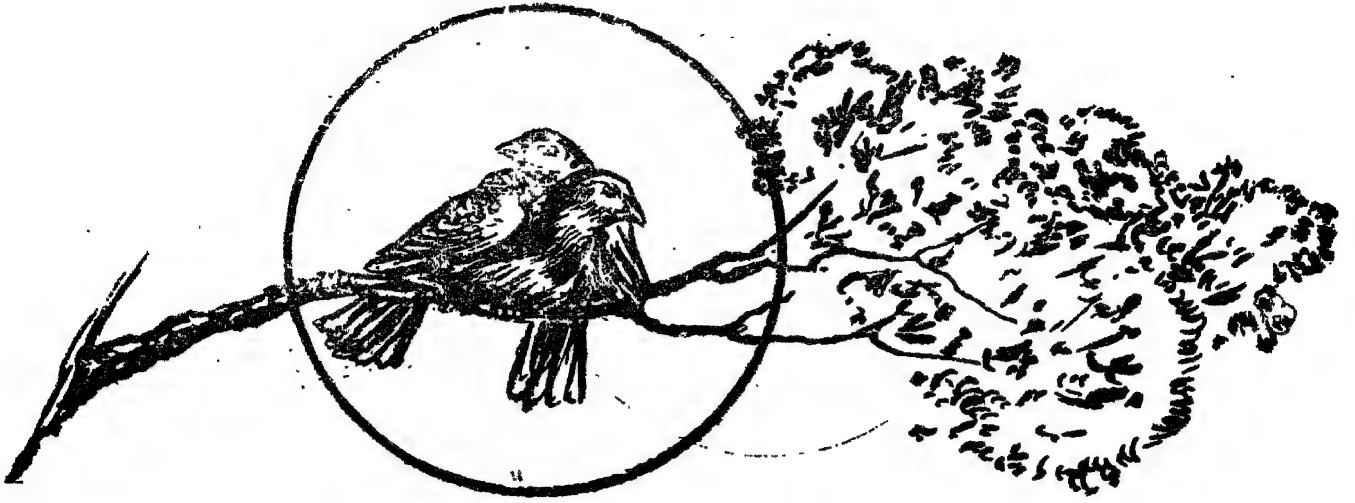
వలపుల పూవుదోట నడిబాటకు గ్రేవల తమ్మిపూల కొం
గొలకులలో గుమంగుమల గ్రోవ్విన క్రొవ్వరికల్వతేనెసో
నలు తనివార ద్రావి, అళినాథకులమ్ములు వంత నేయ, కో
యిల యెలుగెత్తి పాడి పరువెత్తెను పంజిన దొండపండ్లకుక.

నవసుమనోవికాసముల సవ్వలు నాణెము లొల్కబోయ, తా
వి వలపువాసనల్ దెసల బెంపు వహింప, విలోలపట్టద
ప్రవరవినీలకుంతలతరంగము లొప్ప, కనత్ కన్యణద్విహ
గవలయలై వసంతలతికాయువతుల్ విలసిల్లి రవ్వనిక.

వలగొని గంధలోభమున పైపయి మూగు మిళిందబృంద మూ
ర్పుల గదలించు మావియిపురుల్ దివి కేకినలాడు గండుకో
యిలల వినేయమండలికి నేర్పడ నేర్పుచు నున్నవాడు పూ
విలుతుని శాస్త్రమర్మముల పేర్చి వసంతగురుండు తోటలోక.

లలితరసాలపల్లవములం దిరి, మత్తిలి, కూరుచుండి కొ
మ్మల దరి పాటపాడు పికమండలికిక, మధురస్వరమ్ముతో
బలిసి మిళిందబృందములు వంతలు పాడదొడంగె పూలగు
త్తులపయి నూగుచుక కలల దోగు వసంతుని నిండుకొల్వలోక.

క్రోలుడు శుభ్రపాత్రముల కుత్తుకబటి మధుద్రవంబులక;
తేలుడు ప్రేయసీమణుల నయ్యము తియ్యముగా రసాబ్ధి; నీ
హలిని గోలుపోవకు; డనంతము గాదు వసంత; మంచు లో
కాలకు చాటి చెప్పి కలకంఠములో పికరాజ పెద్దగాక.

ఎక్కడి చందమామ? మరు డెక్కడివాడు? ఎసఁతు డెక్కడో?
 ఎక్కడి చల్లగాలి? పువ్వు లెక్కడి? వెక్కడి గండుతుమ్మెదల్?
 ఎక్కడి కోయిలల్? చిలుక లెక్కడి? విట్టివియెల్ల నేకమై
 ఒక్కడ గూడ బామ్మన, వియక్తుల సాము గాక, కేటాకో?

శ్రావ్యున ఈ కదంబముల గుత్తులయంతగ తక్కినట్టి ఏ
 పువ్వులుగూడ నన్ను వెతము పువ్వు ప్రల్లదసంబు మీఱగా,
 అవ్వొరికిల్లు డీ దినములందు మహాగుటి కాధనుఁడు తా
 చెవ్వని మచ్చరిమ్మున ఫరించి చరించుచు నున్నవాఁడగా!

ఏమియు కార్యరూప మగుపింపనిచో ఎలమా తోటలో
 ఏమని మూగునే గళము లెత్తుదు మత్తసుమాధ మూవళుల్?
 వ్యోమము నంటివచ్చు తలలున్ మెలిసుల్లును గ్రమ్మగా మహా
 ధూమము లెట్టు లుప్పతిలు తొయ్యలి! నిష్ప పొసంగకుడిరక?

మదనమహాధనుర్ధరుడు మచ్చర మెచ్చగ పూల బాణముల్
 సదనులు పెట్టి దాడి వెడలన్ భువనమ్ములవైచి, వాని నా
 ర్త చెలియబుచ్చె ముందుగ ప్రధాని నసంతుడు దిగ్విదిక్కులన్
 కొదకొని భీషణమ్మయిన కోకిలకూజిత ఘోషగమ్మురక.

తనివున తేనెపానకము త్రావగ నిత్తుము రండురండు మీ
 రని పువ్వుదీవబోండ్లు మధుసావళిని దలిరా కుచేతులన్
 పనిగొని పిల్తురా? రసపానమెయిన్ రసికుల్ తమత దా
 మనయము గోరివత్తు; రది యంతయు తస్పిబలస్వభావమా.

— గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

వాన్ గార్డ్

ఇన్ఫర్మేషన్ కంపెనీ లిమిటెడ్

హెడ్ క్వార్టర్స్: 308-9, లింగిచెట్టివీధి, మద్రాసు 1.

ప్రజాదరణమే అండగా “వాన్ గార్డ్” ఎల్లప్పుడూ మన దేశమున భీమా యందు ముందు నిలచి యున్నది. అసాధ్యమైనదానిని సాధించి ఎల్లప్పుడూ సట్టాదార్ల యోగక్షేమములే ప్రధానముగ గమనించుచు ఈ కంపెనీ ఖర్చులను అత్యల్పముగా పెచ్చించుచు తన సట్టాదార్లకు అత్యధికముగ ప్రయోజన మిచ్చుచున్నది. తక్కువైన ప్రీమియము రేట్లు, అత్యధికమైన బోనసు, ఆకర్షణీయమైన నిబంధనలు. ఇవి వాన్ గార్డ్ యొక్క ప్రధానాంశములు.

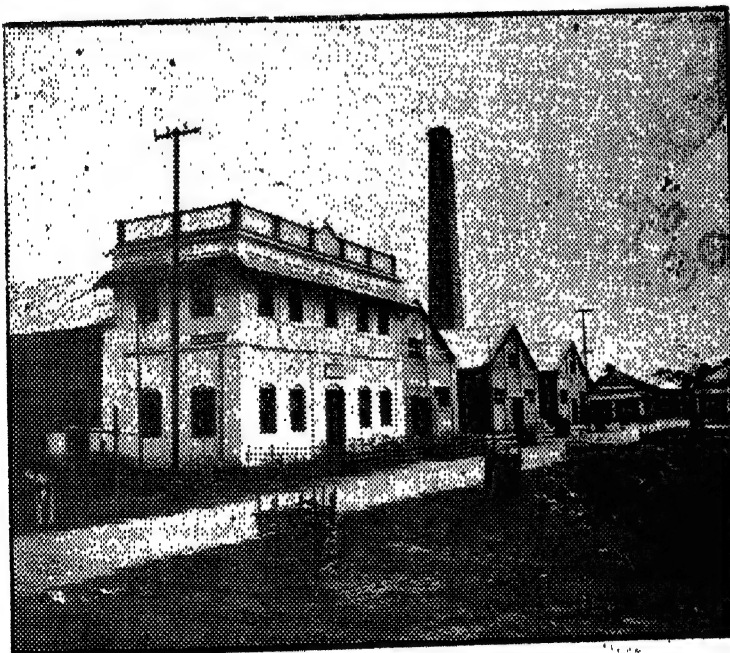
ఇంటెరింబోనసు : 1000/-కి రూ. 12 లు

నేడే పట్టాదారుగ గాని ఏజంటుగ గాని చేరండి. ఎలానైనా నరే మీరు ప్రయోజనం పొందగలరు.

హెచ్. డి. రాజా,
జనరల్ మేనేజరు.

ప్రతి పరిశ్రమకు నుకావలసిన

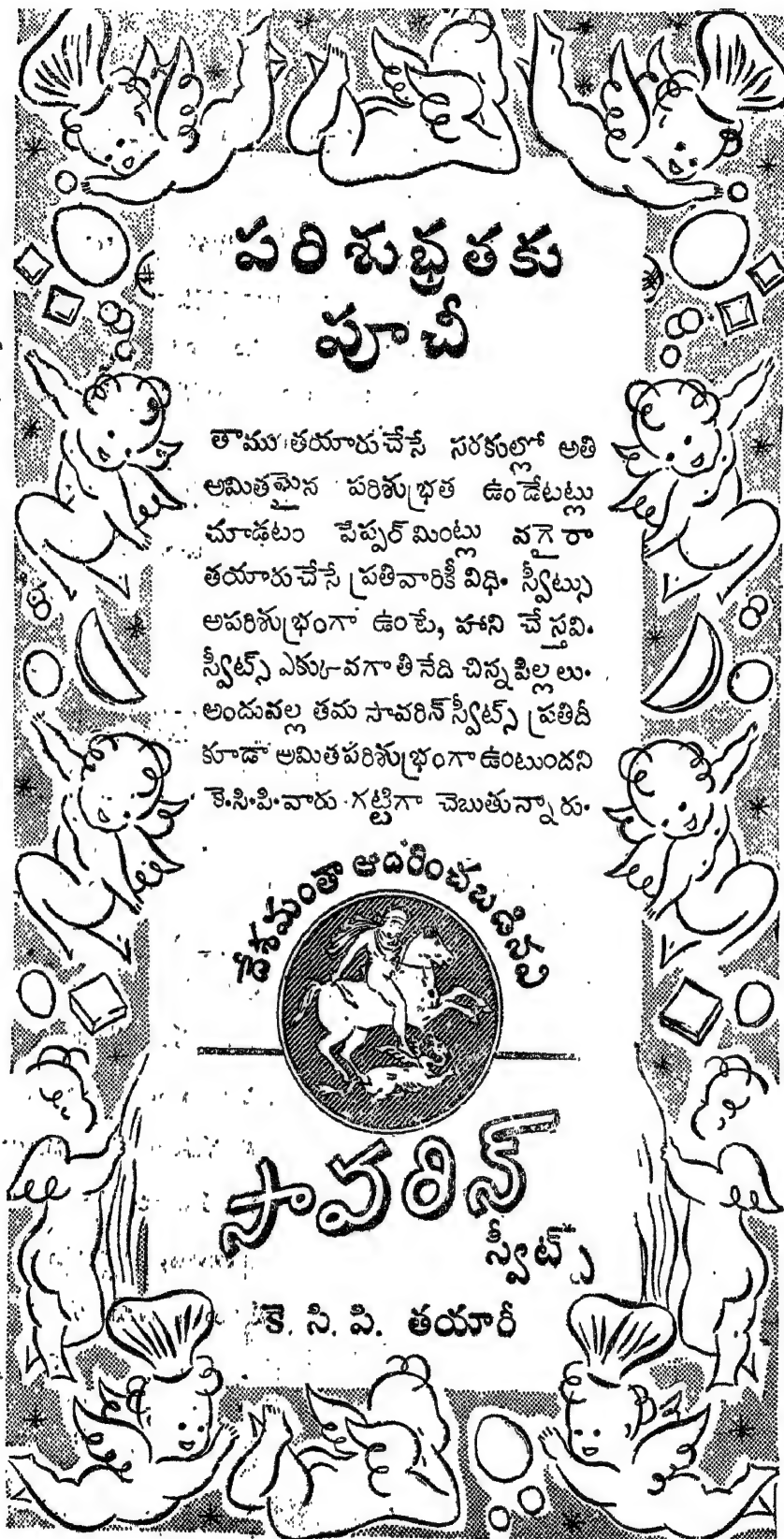
రసాయనములు

పరిశ్రమలకును, శాస్త్ర కృషికిని అవసరమగు వివిధములైన రసాయనములు, ధరకరముల ఖనిజములు, సాల్వెంట్లు, క్రిమిసంహారకములు, సూక్ష్మ రసాయనములు, శుద్ధబిల్లుములు మొదలగువాటిని మేము భార్యుర చేసి సప్లయ చేసెదము.

ఫేషనల్ కెమికల్స్
లిమిటెడ్,

హెడ్ క్వార్టర్స్: మచిలీపట్నం.
మద్రాసు. :: బొంబాయి.

పరిశుభ్రతకు పూచీ

తాము తయారుచేసే సరకుల్లో అతి
అమితమైన పరిశుభ్రత ఉండేటట్లు
చూడటం పేప్పర్ మింట్లు వగైరా
తయారుచేసే ప్రతివారికీ విధి. స్వీట్లు
అపరిశుభ్రంగా ఉంటే, హాని చేస్తవి.
స్వీట్స్ ఎక్కువగా తినేది చిన్న పిల్లలు.
అందువల్ల తమ సావరిన్ స్వీట్స్ ప్రతిదీ
కూడా అమితపరిశుభ్రంగా ఉంటుందని
కె.సి.పి.వారు గట్టిగా చెబుతున్నారు.

తేనెమంతా ఆదిరించబడినది

సావరిన్ స్వీట్స్

కె. సి. పి. తయారీ

వి వి న వి హ రి

రాజా సితాబరాయి *

శ్రీ దిగవల్లి వేంకటశివరావు

భారత దేశము సేకస్వప్నముగ నేలిన మొగలాయి చక్రవర్తులలో కన్యసమగ్నడైన జౌరంగజేబు క్రీ. శ. ౧౭౦౭ లో చని పోయెను ఆయనసంతతివారు బుహీనులైనందువలన వివిధప్రాంతముల నేలు చుడేదారులును, రాజప్రతినిధులును స్వల్పంశ్రుత నవాబులుగ పరిపాలింపకొచ్చిరి. ఆ సమయముననే మన దేశములో వర్తకము చేసికొనుచుండిన ఫ్రెంచివారును, ఇంగ్లీషువర్తకసంఘముల వారును ఈ యవకాశమును కనిపెట్టి మెల్లమెల్లగా రాజులను, నవాబులను త్రోసిగా జనసాగిరి ఈ మార్పుదలకాలమున, మొదట మొగలాయిప్రభువుల దగ్గరను, తరువాత ఇంగ్లీషుప్రభువుల దగ్గరను ఉద్యోగముచేసి పేరుపొందినవారిలో రాజా సితాబరాయిగా రొకరు. వీరి కాపురస్థలము 'షాజహానాబాదు' అని ఆకాలమున వ్యవహరింపబడిన ఢిల్లీనగరము. వీరి రొక తూత్రియకుటుంబమునకు చెందినవారు. ౧౭౧౯ మొదలు ౧౭౪౮ వరకును భారతదేశమునకు చక్రవర్తిగా నుండిన మహమ్మదుషాహనుషాహారి మంత్రియైన ఖాన్ దొరొఖాన్ గారి బానిసగా నుండి గొప్ప పలుకుబడిని, గౌరవమును సంపాదించిన ఆ గానుజేనాను అను నొక జాబ్రియాదేశీయుని దగ్గర సితాబరాయిగారు మొదట నొక చిన్నగుహస్థానగా ప్రవేశించిరి. తరువాత ఆయన తన యజమానికి తలలో నాలుకవలె నుండి విశ్వాసపాత్రుడై క్రమక్రమముగా గొప్ప యుద్ధోగములను సంపాదించి మైకి వచ్చినాడు.

ఢిల్లీ (షాజహానాబాదు)లో రాజకీయకల్లాలములు కలుగగా నొక ఆక్కడ నుండుట క్షేమకరము కాదని యెంచి, చక్రవర్తిగారి దర్బారులో తనకు కొండరు స్నేహితు లున్నందువలన వారి ప్రాపకమువలన ఆకాలమున 'అజీమాబాదు' అని పిలువబడుచుండిన పట్నానగరమునందు 'దివాన్' అను పన్ను వసూలుచేయు ఉద్యోగమును, చక్రవర్తిగారి మంత్రియైన ఖాన్ దొరొఖాన్ గారికి వంగరాష్ట్రమునం దుండిన జాగీరుల నజమాయిషీ చేయు సుద్యోగమును సంపాదించెను. వంగరాష్ట్రము మొగలాయి

సామ్రాజ్యములో నొక భాగము. దానిని సుబేదారు డను రాజప్రతినిధి పరిపాలించుచుండెను. క్రీ. శ. ౧౭౦౭ లో మహాసమగ్నడైన జౌరంగజేబుచక్రవర్తి చనిపోవగా ఆయనసామ్రాజ్యములోని సుబేదారులు బలంశ్రుతై, పేరునకు చూరొను మొగలుచక్రవర్తికి లోబడి దేశమునకు స్వల్పంశ్రుతనాటు లైరి. వంగరాష్ట్రసవాజైన అలీగర్హీఖాను తరువాతి ౧౭౫౬ లో నవాజైన సురాజుఉద్దౌలా చాల చిన్ననాడు. అతని యుద్ధోగము స్వార్థపరులు. సురాజుఉద్దౌలా ఇంగ్లీషువర్తకులపైని కోపించి వారిని దంకింపదుపగా నతని బంధుగుడును, మంత్రియు నైన మీర్జాఫరు అతనిపట్ల ప్రోహుషుచేసి ఇంగ్లీషువారితో చేకెను. అంతట ౧౭౫౭ లో జరిగిన ప్లాసీయుద్ధములో నవాబుపైన్యము లోడి పోయెను మీర్జాఫరు సురాజుఉద్దౌలాను వధించి, ఇంగ్లీషువారి సహాయముతో వంగరాష్ట్రమునకు నవా బయ్యెను.

మీర్జాఫరు నవాజై ఇంగ్లీషువారి వశమై యయ్యెను. క్రొత్త నవాబు అజీమాబాదు (పట్నా)కు వచ్చిన సమయముననే మన సితాబరాయిగారు కూడ ఆక్కడకు వచ్చిరి. సితాబరాయిగారు కొంత ధనముతోను, పరివారముతోను ఆక్కడికి పోయినందున ఆయనకు ర్వలలోనే కొంత గౌరవము, పలుకుబడియు కలిగెను. ఆపుటి కాప్రాంతములో ప్రముఖుడుగా నుండిన హైందవోద్యోగి రాజా రామనారాయణుడు. సితాబరాయిగా రాయనను దర్శించి, ఆయనయనుగ్రహమును సంపాదించినాడు. క్రొత్త నవాబును కూడ దర్శించినాడు ఆయిలే వీరు రన యుద్ధోగమును ఖాయ పరతురని ఆతనికి నమ్మకము కలుగలేదు. అందువలన ఆ సమయమున వంగరాష్ట్రప్రభుత్వమున గొప్ప పలుకుబడి కలిగి మన దేశములో క్రమక్రమముగ బలంశ్రుత లగుచున్న ఇంగ్లీషు వర్తకకంపెనీవారి సేనా నాయకుడైన కైపు నాథైయించినయెడల చాలభాధము కలుగునని యెంచి సితాబరాయి వంగరాష్ట్రమునకు రాజధానియైన ముర్షిదాబాదుకు పోయి ఇంగ్లీషుసేనానికి బహుమతుల నిచ్చి, ఆయన అనుగ్రహమును సంపాదించి, తాను చక్రవర్తిగారివలన సంపాదించుకొనిన ఉద్యోగములను ఖాయపరుపవలసిన దని మీర్జాఫరుకు సిఫారసులు తీసికొనివెళ్లెను.

* ఈవ్యాసము గులాంహుస్సేక్ ఖాన్ గారు పాఠశిభాషలో రచించిన 'సియర్ముతా ఖెరిక్' అను ఒక చరిత్రగ్రంథముయొక్క ఇంగ్లీషు తర్జుమా నాధారపరచుకొని వ్రాయబడినది.

పిమ్మట సరదు సంరక్ష్యసహాయునియొక్కయు, రామ నారాయణునియొక్కయు ఆస్థానమును సత్తులభ్యుగ సంపాదించి, అప్పటి రాజధానినగర మయిన భూమి హవామలో గౌరవముగను, సుఖముగను కాపురముచేయసాగెను.

సితాబీరాయి ఇంగ్లీషువారి స్నేహసంకర చాత్రుడై, చక్ర వర్తయైన సాచలం సాదుమెతో వాడుజరిపిన రాజ్యతంత్రమునందు వారి రాయవారిగా పోయి వారికి చాల సహాయము చేసెను. తరువాత అయోధ్యనవాడైన షహూ ఉద్దౌద్దగర్ ఉద్యోగమునకు కుదిరి వారితో రాజీతునిచ్చెను. చక్రవర్తి యాయనను బీహారుపరగణాకు దివానుగా నియమించెను. ఇంగ్లీషుసేనాధిపతియైన కార్నెలతోడి స్నేహభావముగా ఆజీండ్, జాకాపూర్ల దగ్గర సాలుకు లక్ష రూపాయలు రాగల భూమిని నొకదాని వరకు కిచ్చిరి. చక్రవర్తితో రాయబారము జరుపుటకై క్రైస్తు ౧౭౭౫లో అలహాబాదుకు పోవు నప్పు డీతనిని పెంబుబెట్టుకొనిపోయెను. ఇరెడు కవులు ఆంతరంగికు వచ్చెను. అజీమబాదులలోని ప్రజలకు సౌకర్యములు కలిగించుట కొఱకు చరిసాలనావిధానమునుగూర్చియు, ఫీర్యాదుల విచారణను గూర్చియు కొన్ని కట్టబాటలు చేసి రామనారాయణునితో కలిసి పరిపాలింపసాగెను. కలకత్తాలోని కార్యాగోచనభవారు సితాబీ రాయిని అజీమబాద్ పరగణాకు ముఖ్యపరిపాలకునిగా నియమించిరి. తరువాత ౧౭౭౯లో సంరక్ష్యమున కంపెనీవారి ప్రధానదేశీగూఢి కారిగ నుంకిన కబాఖాకలోసాటు సితాబీరాయినికూ కంపెనీవారనుమానించి పట్టుకొనిరి. కబాఖాను చాల అన్యాయములు చేసినట్లు బయ్యడెను. సితాబీరాయియందు కోమము లేదనియు విచారణలన తెలిసెను. అంతట వా రారనిని వదలివేసి ఆరని యుద్యోగము నారని కిచ్చిరి. ఆయన కీ విచారణలన చాల మనస్ఫూర్తి కలిగినది. ఆరనికి ప్రసంజముమీదనే రోత కలిగెను. ఆత తంరట విరక్తుడై, కొలది కాలములోనే మరణించెను.

సితాబీరాయి ఆ కాలమునాటి దేశీయమంత్రులలో చాల సమగ్రుడు. వ్రాతతోతలయందు ఆయన చాల నేర్పరి యగుటయేకాక పరిపాలనయందు సమగ్రుడును, యుద్ధములందు ధైర్యసాహసములు కల వాడును, గొప్ప కార్యసాధకుడు నై యుండెను. ఆయనను కజీరాలు, చక్రవర్తులు ఆశ్రయించుచున్నను ఆయన గర్విష్టి కాలేదు. గొప్ప విద్యావంతులుగాని, గొప్ప సంయులుగాని ఆయనదగ్గరకు వచ్చి నపుడు ఆతడు వారిని చాల మర్యాదచేయును. ఎవైన విన్నపము చేయవచ్చినచో వారు చెప్పకొనదానిని సాక్షాదన ముగ విని వారరించిన కార్యము తనకు సాగ్యమైనచో పెంబునే చక్కపెట్టి పంపును. తనకు సాగ్యముకానిచో తా నేమియు చేయ లేనందుకు చాల నొచ్చుకొని వారి నోదార్చి, చాల మర్యాద చేయును.

సితాబీరాయిగారు నిర్వహించుకలసిన రాజకార్యము లనం ఖ్యాకములగు నుండెను. కార్యభారములను నాలిని కెన్నడును విధి విరామము లేని పని యుండును. ఉదయము మొదలు మధ్యాహ్నము వఱకును, రాత్రిమొదలు తెల్లనారబూసమున మాడుకంటలవఱకును ఆతడు విధి విరామము లేక వచ్చువారికి వచ్చిన మిచ్చుచునే యుండును. ఆతడెన్నడును, ఎవ్వరిని తిట్టిగాని, అణగినించిగాని యొరుగడు. ఆరడు మంచి ప్రసంజహాసము కలిగినవాడు. అన్నివస్తువుల భరలను బానుగా నెఱిగినవాడు. అనవసరముగ భరలులు చేసి వర్తకులను బాధింపడు. ఎవరినైనను బహుకరింపదలచినపుడు పొదుపు నాలోచించెడు. ఆచనవచ్చిన వ్యయము చేయడు. తనకు కావలసిన వస్తువులనెల్ల చాకగా సమ్మి చోటలనుండి సరసముగా తెప్పించుకొనును. ఆరడు చాల భోగి. ఆయనయింట నుండువారందరికి నారడు సకలసౌఖ్యములు కల్గించును. ఆయనకి కేవలమునువ్యయము వచ్చినను, వాని హోదానుబట్టి రకరకముల పిండింబలు, పండ్లు, అహారపానీయములు వారికి పంపి గౌరవించును. తనయింట చేయు వింగులలో మొగలాయిప్రభువుల ననుకరించి అతిశయతార్కమును చేయుచుండును.

సితాబీరాయి చాల మర్యాదకు, గౌరవమును పొటించు సరసుడు. ఆయనకు 'రాంజీ'యను ఉంపుడుకత్తె యుండెను. ఆమెవై నాలికి చాల శ్రేమ. ఐన నామెతో నాతడెప్పుడు మాటలాడునో ఎవ్వరికిని తెలియను. ఆతడెన్నడు నామెతో బహిరంగముగ సరసమాడియెరుగడు. ఆరడు జనానాలోనికి పోవుట యెవ్వరు మానలే దని చెప్పట యతిశయోక్తి కాదు. ఆరని సర్వపత్ని ఒక క్షుత్రియస్త్రీ. ఆమెకున నాయనకు ఇగువురు కుమార్తెలు కలిగిరి. ఆరె డామెకొఱకు ప్రణేయముగ నొక మేడ కట్టించెను. ఆరడు సంకల్పరమునకు గండుచూడుచుండు మాత్రము ఆ మేడకు పోయి హిందూగృహస్థులు శాస్త్రప్రకారము జగపంపిన ఆచారసర్వములు నెరవేర్చుచుండును.

సితాబీరాయిగా శిష్యునికిని అపకారము చేయడు. కాని యాతనికిని కొందగు విరోధు లుంకిరి. ఆయిడే ఆతడు వారి నెన్నడు నగౌరవపరచి యెరుగడు. మైగా వారి కాపహరిచ్చినపు డడువడి రక్షించుచుండెను. తన స్వగ్రామమైన సాజహానాబాదునుండి ఎవ్వరైనను వచ్చిరిని తెలియగనే సితాబీరాయి వారి కన్నివిధములైన సహాయములు చేయుచుండెను. ఆరడు సర్కారుభయమును ముట్టుకొనువాడు కాడు. అందువలన నెరికైన నేదైన సహాయము చేయ దలచినయెడల వారి కేవో యుద్యోగము నిచ్చుచుండెను. అది సాధ్యముకానిచో వారిని పిలిపించి ఏదో బహుమానము నిచ్చి తాను సహాయము చేయలేకపోయినందులకు విచారమును తెలుపును.

ఇస్లాముమతముకొఱకు ప్రాణములను బాసిన మహానుభావుడైన షేఖ్ సయ్యదు మహమ్మదుగారి పంకియుడైన షేఖ్ షేరిఫ్

ఉద్దేశ మహమ్మదుగారు ఆరవ్వేశములాని పదిలైన యూరప్
బేస్ నక్షత్రముగా గల పుట్టినామలా నక్షత్రము నొక ముదురు
విద్యాంశము. ఆయన చాల యోగ్యుడునా, పుణ్యపురుషుడునా.
ఆ పుణ్యభూమిలో మహమ్మదుగారి యల్లుడును, తనకున్న, పి.య.
మధ్యుల కన్యకలగౌరవవాక్రమము వైన ఆతిగాని గోరి యహమ్మద్
ఇది మియాదాని నాటికి సద్గ్రంథము. ఈ పుణ్యపురుషునికి తొన్న
చిక్కలు కలిగి దానిప్రభువన బడెను. అంతట నెరుకు హిందూ
దేశము పాడివంబుతో రుతుకూడు దేశ మనియు, అక్కడ మను
లూకు రాజ్యమునందు గల సవంతులును, ప్రభువులును ఆరవ్వ
దేశములోని విద్యాంశులను, పుణ్యశలములకు యాద్ర పోయిచ్చిన
వారిని అడవంతు రనియు విని, అక్కడికి ప్రయాణమై వెచ్చి
తన ఎనుబడువీట హుగ్గిలను, మూర్తిభావాదులను కాలక్షేపము
చేసెను, వంగర ప్రభువున కప్పదు ముతారకుడ్డల నాక్షిణ్య ప్రహయ
పరిపాలకుడుగానా, మహమ్మదు రాజుఖాను ప్రధానపరిపాలకుడు
గాను ఉండిరి. వీరిరువురును చాల ధనవంతులైన ముసల్మానులు.
నాటి తాదేవారులు కూడ గొప్ప ఐశ్వర్యము నుభవించుచున్న
వారే. ఆయనను నా దెవ్వరును ఈ ముదురువిద్యాంశుని నాదరింప
లేరే. అందులన సెలకు తన జీవనాధారమునకై ఇంకొక చోటికి
పోవలసి ఆయోగ్యుడనామి షహాఉద్దోలా రాజుఖాను ఆయోధ్యా
లోని నగరములకును, షాఅలం చక్రవర్తి నివసించుచున్న
అలహాబాదునకును పోయినచో అక్కడ సుఖముగ ప్రాకటమవుచు
నెరుకుదేశము. ఈ స్థలము ధర్మమున ఆయన అజీమాబాదుకు
రెండు 'నియోక్తుతాతాకా' గ్రంథకర్తయైన సయ్యద్ ఖులామ్
హుస్సేన్ ఖాన్ గా రాయనకు బర్పించి, తన మిత్రుడైన సిథాబ్
రాయిగారి కాయనగొప్పనమును గూర్చి చెప్పిరి. అంతట నీమంత్రి
గారు హిందువుడైయుండియు, ఈ ముసల్మానుమతాచార్యుని బర్పించ
బోయినప్పుడు తన పరివారమును, రాజురాంబులను బయటనే
వదలి ఒకరిద్దరు సేవకులును, తనమిత్రుడైన మిర్జాకపం ఎద్దీఖాన్ గారును
తప్ప ఇతరులెవ్వరును పరాంబు లేకుండునే పోయెను. ఆ పుణ్యపురు
షుని సమక్షమునకు పోవగానే, అపకరతోను ధియధిక్తులతోను
సాగింపజే మ్రొక్కెను. ఈ గొప్ప మంత్రిగారు వచ్చుచున్నారని
ఆ యాచార్యు డాయనకొక కొక తివాచి వేసి దానిపైన ఒక
పరుపును వేయించి ఎత్తైన ఒక మున్నరు (పీకము)ను అయార
వేయించియుంచి, ఆయనను దానిపైన కూర్చుండవలసినదని ఎంత
బలవంతుమచేసినను, సిథాబ్ రాయిగారు వలదు వలదని దానిమీద
కూర్చుండక మర్యాదతో ఆముదురువి విద్యాంశుడు కూర్చున్న తివాచికి
అంచుచివరనే కూర్చుండిరి. తరువాత నొక గంటనే పాయనతో
గంపి, తమ యింటికి దయచేసి తాను చేయు సత్కారము స్వీక
రింపవలెనని వారి నెంతో వినయముగ ప్రార్థించి నెలపు పుచ్చుకుని
యింటికి వెలిలిపోయెను.

ఆ సాయంకాలము సిథాబ్ రాయిగారు తమ యింట నొక
పెద్ద తివాచిపైన సరుపు వేయించి దానిమీద స్వబిరుదుదారిపని
చేసికే నీస్కాయ పుస్త్రమును పఠించి, తాను గొప్పగొప్ప యుత్సవ
సంబంధములకు కూర్చుండునట్లు ఒక గొప్ప మున్నరును ఆవిద్యాం
శునికొకటి అతిథి కితో రయారవచేయించి, దానిరంగునే ఒక తలని
తివాచి వేయించి దానిపైన తాను కూర్చుండెను. ఆ సమయమున
నెరుకు అప్పకుల రకుంక కట్టబడెను. అంతట సాయంకాలపు
ప్రాధన యెనెరుకుల నా ముసల్మాను పుణ్యపురుషుడును, సయ్యదు
ఖులాంహుస్సేన్ ఖాన్ గారును సిథాబ్ రాయిగారింటికి రుగా ఆయన
తన యింటి ఆవనములకు సమ్యముద్గరకు ఎరురుగా వచ్చి
ఆయనకు సమస్తమింటి వారిని చేయివ్వకొని తీసికొనివెళ్ళ
మన్నునై కూర్చుంటెట్ట ఎంతో ధి కితో అతిథిసత్కారమును
చేయసాగానా. ఇంత గొప్పవాడైన యీ హిందూగృహస్థుడు విదా
తీయమతాచార్యునిపట్ల నింత శ్రద్ధాధక్తులు మాపుచు గౌరవించుట
చూచి ఆ ముసలల యాచార్యుడు చాల సంతోషించి "అయ్యా,
ధివంతుడు రెనుకు ప్రసాదించిన సుగుణసంపదల నొక కొంత
యైన నీచేశవు ముసల్మానులకు ప్రసాదించియుండిన నెంత
పానుండును?" అని ఆరవ్వభాషలో ననెను. ఈ మాటలను
ఖులాంహుస్సేన్ గారు సిథాబ్ రాయిగారికి రెడ్డును చేసి చెప్పగా
ఆయన యింత సదగ్గిప్రాయమునకు తాను రంగున ని మర్యాదగా
బదులుచెప్పి ఆయనకు వంపము లర్పించెను. ఆ విద్యాం
శుడు వెలిలివాపునప్పుడు సిథాబ్ రాయిగా రాయనకు విలువ
గల ముసల్మానులను, పట్టు బరీతో వేసి నీ కీస్కాబులను
అమాల్వాంబరములను సమర్పించెను. అప్పుడు తా నాయనకు ధనము
నిచ్చినచో నాయన ఏమైన అనుకూలనేహా యని సందేహించి
నాకు బసకు పట్లనెరుకువారి నొక నమ్మకమైన సేవకుని కొక వెయ్యి
రూపాయలగల సంచి నిచ్చి, ఖులాం హుస్సేన్ గారి చేతి కిచ్చి
ఆ పుణ్యపురుషునకు సమర్పింపులని చెప్పి ఇచ్చిరమ్మని పంపెను.

ఒకనూరు సిథాబ్ రాయిగారి స్వగ్రామమైన షాజహా
బాదులోని నొక పెద్దముఠువుడు సయ్యద్ ప్రమునకు తీర్థయాత్ర
చేయుట షాజహానాబాదులో నున్న చక్రవర్తిగారి ఫిలిస్సాదివాను
గాడైన సవర్తగారి కరకు మిత్రుడైనందువలన గయ అజీమాబాదు,
తక్ పల్నా ముసలకు మూడుదినముల స్రయాణములో సున్నంకు
వలసి సిథాబ్ రాయిగారి కొక సిఫారసుకా త్తరమును వ్రాసి యాయ
వలసినవల సవర్తగారిని కొరెను. అరెడు రెన హోదానుబట్టి వజ్జి
రలతోనా, ఉద్రావులతోను సమానమైన దర్జా కలవాడు. "సిథాబ్
రాయిగారు మీకు పరిచితులేకదా? మీరు తీర్థయాత్రకు పోవు
చున్నారని తెలియగనే ఆయన మీకు రెప్పక సహాయము చేయ
గలరు. నేను మరల ఉత్తరము వ్రాయుట ఎందులకు? ఇంతకును
సిథాబ్ రాయిగా రిప్పుడు మహాన్నతపదవిలో నున్నారు. ఆయన
పెట్టు సంబోధింపవలెనో నాకు తెలియుటలేదు. ఏమి వ్రాసిన నేమి

కోపమువచ్చునో? ఆయన పూర్వపు మనుష్యుడా? నే నేదైన జూడు వ్రాసిన నది మీ కుపకరింపకపోగా అపకారముకూడ చెయ్యవచ్చును." అని నకుర్మతో గా రినిరి. ఆకాలములోని గొప్పనాంధ్రులకు నే నీతాబ్ రాయిగారుకూడ చాలసొగ్గు వ్యయముచేసి చేతిపై నలువూలలను ప్రతిదర్బారులోను పనిగూఢచారులను నియమించి ఎప్పుడోకప్పుడాయా చోటులనుండి వచ్చు పార్తులను తూ.చ. లిప్పకరింప తెప్పించుకొను చుందును. అంతట షాజహానాబాదులో జరిగిన సంభవము యాత్రీ కునికన్న ముందుగనే అజీమాబాదు చేసెను. ఆ పెద్దమనుష్యుడు సితాబ్ రాయిగారిని దర్శించగనే ఆయన ప్రధానమంత్రిగాగై న నకుర్మతో గా రిచేత నొక ముక్క వ్రాయించుకొనివచ్చిన నెంర బాగుండును అనిరి. "అయ్యా, నేను మిమ్ము స్వయముగ నెరుగుదు నని ఆయనకూడ నెరిగియున్నందున నే నాయుచవలస నుత్తరము వ్రాయించుకొని రాతడు." అని యా పెద్దమనుష్యు డనెను. "అదికాదు లెండు" అని యాసంగతి యంతయు తనుకు తెలిపినట్లు సితాబ్ రాయిగారు మాట్లాడగా నప్పు డక్కడ నున్న పెద్దమనుష్యులకు సంగతి యర్థముకాక వా రాయనను స్రుచ్చిస్రుచ్చి యడుగగా సితాబ్ రాయిగారు జరిగిన సంగతీయంతయు చెప్పి "దేవుడు పేలుచేసిన యెడల నాసంగతి యాయనకు తప్పకపోనే తెలియగలదు" అనెను. దీని యంతరార్థ మెవ్వరును గ్రహించలేకపోయిరి. సితాబ్ రాయిగారు ఆ వచ్చిన పెద్దమనుష్యులకు పగిన సహాయము చేసి ఎందు తిరిగిపోవు నపుడు నకుర్మతో గా రి కీయంపిన పని యొక జూడు నిచ్చెను. ఆయన వలన తనకు కావలసిన పని చేయియు లేకపోయినను సితాబ్ రాయిగా రాయన నెంతో మర్యాదగ సంతోషించుచు, మూరమున నుండు తమబోటివారియందు పయయించుచునైన పని భావమును చూచించుచు, మీరు నాయం దుచగ్రహించి వ్రాసిన జూడునకు కృత జ్ఞాన ననియు, మారమున నుండి మీ యనుగ్రహము కోరుపొందట్లు మీ సహృదయత్వము చూపి చారి కానందము కలిగించుట మీ మంచి స్వభావమునకు తార్కాణమనియు వ్రాసి పని పండ్రెండు వేల రూపాయల విలువగల బహుమానములను నకుర్మతో గా రి కివ్వవలసిన దని ఆయన కిచ్చెను. వంగదేశమున కూడ ఎత్తుకు ౨౫ ఎత్తుల పంపికి విక్రయించు విలువయైన మగరును, వంగ రాష్ట్రములో మాత్రమే తయారగు 'మల్ మల్' జీలును వలువలు (ధాకా మజిల్లు), చంత ముతో చేసిన మంచుప్రకృళ్లును, ఐరోపానుండి దివమతి చేయబడిన గోడగడియారములు, జేటుగడియారములు, స్ఫటికమువంటి గాజుతో చేసిన పంగలదీపముల లస్తరులు (Sconces), పెద్దపెద్ద అద్దములు, ఐరోపా ఫ్రీనా బేళముల వింతి చస్తువులు మొదలైన విలువగల సామా నులను సితాబ్ రాయిగారు నకుర్మతో గా రి కివ్వగలమలకు తన పరముగ నివ్వగా నా పెద్దమనుష్యు డాశ్చర్యపడి తాను గయకు పోయి యింటికి చేరునప్పటి కాలస్య మగునని, ఆ బహుమతుల నెల్ల ముందుగనే షాజహానాబాదుకు పంపించెను. సితాబ్ రాయి గారి యుత్తరమును,

ఆ బహుమతులను చూచి నకుర్మ దిగ్భ్రమ చెంది ఆయన నాకు పగనట్లు యిచ్చి చెప్పినాడని సిగ్గుపడి అనేక తానుపణలతో ప్రత్యుత్తరము వ్రాసిసంకెను.

సితాబ్ రాయిగారి సమాచారములు క్రీ. ౭. ౧౭౭౦లో వచ్చిన మహమ్మదముల్క్ దల్లి ది యయ్యెను. ఈ కడవు వంగరాష్ట్రమును పోగుపెట్టుటతో ముంచివేశెను. అన్నవస్త్రములు లేక ప్రజల లెక్కదుమందుట చూచి సితాబ్ రాయిగారి హృదయము కరగి బీదవారికిని, కన్ను కాలు లేని వారికిని, ముడుసలి వారికిని, దిక్కు లేని వారికిని అన్నవస్త్రము లిచ్చి కాపాడుట కనేక సదుపాయము లను చేసెను. ఇదికాక షామనివారణకొరకు కొన్ని చక్కని ఏర్పా టుల నతడు చేసెను. ఆ సంవత్సరమున బియ్యము కరచై భరలు విపత్రితముగ పెరిగిపోగా వేలకొలది ప్రజలు అన్నము దొరకక మర జింప సాగిరి. ఆ సమయమున కాశీలో బియ్యము చాకగానుండెను. కాని, దానిని వంగరాష్ట్రములోనికి చాకగా తెచ్చు మార్గము లేదు. అంతట సితాబ్ రాయిగారు రెన పవలను, మనుష్యులను కాశీకి పంపి, ముప్పది వేల రూపాయల బియ్యమును కొని దానిని అజీమాబాదుకు తెచ్చి కాశీబజారు భరకే యిక్కడ విక్రయింప సాగెను. ఆ సంవత్సర మెల్ల ఆయన పవలను, మనుష్యులను అట్లు త్రిప్పచు, బియ్య మును దినుమతిచేసి ప్రజలకు మహాపకారము చేసెను. సరసమైన భరతుకూడ బియ్యమును కొనలేని బీదలు పక్షులవలె రాలిపోవుట చూచి హద్దులేనిచో నిజమైన దరిద్రుల కన్న మే దొరకదని నిశ్చయించి సితాబ్ రాయిగారు నాలుగు తోటలకు చుట్టు నావరణగోడ లుంచి అందులోని కీ దరిద్రుల నందరిని చేర్చి, వారి కన్నముపెట్టి రక్షింప సాగెను. దానికొరకు కొంతమంది సుమాస్తాలను, సిబ్బందిని కూడ నియమించెను. ఆ దరిద్రులలో ముస్లాములకు వేరుగాను, హిందువు లకు వేరుగాను సౌకర్యములు కలిగించెను. ఇట్లు ప్రతిదినమును నేళకే భోజనము పెట్టి యా దీనజనుల నితడు కాపాడు పద్ధతినీ చూచి ఇంగ్లీషువర్తకులును, డచ్చి వర్తకులును కూడ బీదల ననేక ఆవ రణలం దుంచి పోషింపసాగిరి. రాజధానీనగరమైన మూర్షిదా బాదులో నట్టి చక్కని ఏర్పాట్లు జరుగలేదు. అక్కడ కంపెనీవారు మహమ్మదు రజాఖానును షామనివారణ పనిచేయు పోలీసుకాఫి కధి కారిగ చేసిరి. కాని గింజ దొరకక సామాన్యప్రజలు బాధపడసాగిరి. బీదలపైన పెత్తన మివ్వబడిన మిర్ సులేమాన్ ఖాన్ మొదలైన 'మహమ్మదజన్' స్వార్థపరులై బీదలకై తెచ్చిన బియ్యము సంతయు తామే వారింజేయసాగిరి. స్కార్పరవారి బియ్యపు పవలు లేవులూ దిగగానే రజాఖానుగారి యంతరంగికులు, ఆ బియ్యమును తమ యింట్లకు తోలించుకొనసాగిరి. ఇట్లు అన్యాయముచేసి బీద లను మాడ్చినవారలో రాజా అమృత్ సింగ్ ఒకడు. మీర్జాఫరు దగ్గర నొక నీచసేవకుడుగా నుండిన నామెత్ ఒల్లాఖాన్ మహమ్మదు రజాఖాను దగ్గర నొక కార్యకర్త (Steward) యై నమిథ్ బంటుగా

నుండెను. అతఁ డాకాలమున బియ్యము నమ్ముటకు నియమింపబడి చాల అక్రమములు గావించెను. అతడు ౧౮ లక్ష లాభించినట్లు ప్రతీతి. ఈ యక్రమములను మాన్పువారుగాని, బియ్యము సరియైన భవకు అమ్మించువారు గాని, అన్యాయము చేయువారిని శిక్షించువారు గాని లేకపోయిరి. పరిపాలనలో దెబ్బలు చేసిన అన్యాయమునకు తర్వాత ఎవరిని పట్టుకున్నప్పుడు అతనిపైన మోపబడెన శిక్షలులలో నది యొకటి.

సితాబ్దరాయిగారు ప్రతియేటను ఇరాక్ (పారశీక) దేశము నుండి యపూర్వఫలజాతులను తెప్పించి యింగీ షు దొరలలో ముఖ్యులైనవారికిని, వంగరాష్ట్రములోని గొప్పగొప్ప ప్రభువులకును, అక్షిమాబాదులోని గొప్పవారికిని, విద్యావంతులకును బహుమానముగ పంపుచుండును. ఇతడు ఫలజాతుల నమ్ము వర్తకులకు ప్రత్యేకముగ కొంత భవమును అప్పుగా నిచ్చి వివిధజాతుల ఫలముల విక్రయమును ప్రోత్సహించుటవలన తన పట్టణములోని బహుళలో నపూర్వ ఫలజాతుల నమ్ముటకు కారకుడయ్యెను. అదిగాక అతడు మార దేశములనుండి లాహోరు, అగ్రా, కాబూలు నగరములనుండి అనేక ఫలజాతుల మొక్కలను, గింజలను తెప్పించి, తోటలయందు నాటించుచుండును. ఇతడు కస్తూరికర్పూజ (Musk-melon) అను అపూర్వ కర్పూజజాతిని అక్షిమాబాదులో వ్యాపింపజేసినాడు.

సితాబ్దరాయిగారు పట్టుకవలన హిందువుడై యైనను, మతాచారములందు షియాశాఖకు చెందిన ముసల్మానుడై నని సియర్ ముతాఖిరీక్ గ్రంథకర్తయైన ఘులాం హుస్సేన్ ఖాన్ గారు చెప్పుచు తమ గ్రంథమునం దీ క్రింది యుదాహరణముల నిచ్చి యున్నారు. మహమ్మదు ప్రవక్త అల్లుడైన అలీ యవతార పురుషుడని నమ్మి ఆయనమరణమును గూర్చి దుఃఖించుట కేర్పడిన నెలయైన మొహర్రంలో అలీగారు చనిపోయిన దినమైన ౨౧వ నాడు సితాబ్దరాయిగారు పాలతో నుడికించిన యన్నపు ముద్దలను, ఇతర మితాయిలను, ఆహారపదార్థములను భక్తితో తయారుచేయించి, ప్రారన, నైవేద్యానంతరము దానిని నగరమునందు పంచిపెట్టించుచుండును. ఆయన సాధారణముగ 'యా అలీ' అని భగవన్నామ స్మరణ చేయుచుండురు. 'వల్లాబిల్లా'యని దైవముపై నొట్టు పెట్టుకొనుచుండురు. సంవత్సరమున కొకమారు రాజసింహుని (King of Braves) స్మృతించి నాముగ భోజనములు తయారుచేయించి, 'ఫాతెహ' ప్రారనము చేయించి, దానిని పంచిపెట్టించుచుండురు. ఒక దినమున దానిని పంచిపెట్టుట లోపల నేడైన నొక మహాత్ము కనబడువఱకు వేచియుండుట మంచిదని ఒక పెద్దమునుష్యుడనగా, "అయ్యా, అన్యమతమునకు జెందిన నావంటివాడు అలీగారి మాహాత్మ్యమును చూడ గోరుట విపరీతము. అట్టి మాహాత్మ్యము లేకుండానే నా కాయన దివ్యత్వమునందు నమ్మక మున్నది. పదార్థములు చేయించుటలో నుంచి కుట్రలేలు తక్కువైనందువలనగాని, మఱి యే హారపాటు వలనగాని అట్టి నిదర్శనము కనబడక పోవచ్చును. అంత మాత్రమున

దానినిబట్టి హేళనచేయుట కవకాశ మేర్పడును. ఇది సమంజసము కాదు" అని చెప్పెను.

ఒకమారు అతడు జనరల్ స్క్రిప్టు దొరకు స్వాగత మిచ్చుటకై ఎదురేసుచు పోయి ఒక దేవాలయముదగ్గర నుడారములను వేయుట తటస్థించెను. ఆ మరునాటి యువయ మాయన పుత్రీలో బయలు దేరుటకు సిద్ధముగ నున్నప్పుడు ఆ దేవాలయపుటర్పుకులు వచ్చి "అయ్యా, ఈ దేవాలయము మహాదేవునిది. ఈ దినము పౌర్ణమి. ఇది భగవదారాధనకు ముఖ్యమైన రోజుదినము" అని చెప్పి తమ్ము కనిపెట్టు డనివేడుకొనిరి. అంతట నాయన "మీ కేదైన చెప్పకలసినచో దేవుని దర్శింపవచ్చిన భవంతో చెప్పుచున్నాను. ప్రస్తుతము నాకు మీతో గాని, దేవునారాధనతో గాని దూరము" అని పల్కె నెక్కి వెంటి పోయెను. హిందూమతాచార లాయన నగించినపుడు, ఆయన ఏమియు నివ్వక పోయినను, మరొక్కరియభక్తిరు లగించినపుడుమాత్రము తప్పక ఒక రూపాయి నిచ్చుచుండును. సితాబ్దరాయిగారు కల కతలకు గాని, వంగరాష్ట్రమునకుగాని పోవుట తరుచుగా తటస్థించును. అప్పుడు దారిలోని దేవాలయములలోనికి పోయి దేవుని దర్శించిన తమని యాయనతో నున్న మిత్రులనగా నాయన వారి కొక వందరూపాయి లిచ్చి వారిని వెళ్లి పూజలు చేయింపుడని, తాను మాత్ర మేదో సాకు చెప్పి సోకుంప నూనును.

సితాబ్దరాయిగారు తన కాపురమున కొక దివ్య భవనమును కట్టించుకొనెను. అందులో గృహప్రవేశసంబంధమున బ్రాహ్మణులకు సంకల్పణచేయవలసిన దని చేతమిమిషు లాయనతో ననగా, ఈ బ్రాహ్మణులు తన భవనమును పాదుచేయుచు రనియు, కావల సినచో వారికి గంగాతీరమున సంకల్పణ చేయింతుననియు చెప్పి అట్లే గావించెను. ౧౭౭౦ లో వంగరాష్ట్రమును, ఈ ప్రదేశ హిందూ స్థానమును నాశముచేసిన ఘోర షాములులో ఆయన స్నేహితుడైన మురళీధరుడు, రాయ్ కిల్టూనాస్ నూగ్గసింగ్ మొదలైనవారి కొరికడైన నిష్టాగరిష్టుడైన ఒక బ్రాహ్మణుడు ఆయనను దర్శించుట తటస్థించెను. అటు తర్వాత నా బ్రాహ్మణుడా విద్యాంకుడు తటస్థిమగా సితాబ్దరాయిగారికి సనాతనస్మరణమునందు గట్టి నమ్మకము గలిగింప తలచి ఒకనాడు "మహాప్రభూ, తమ భాతకమునుబట్టి తాము చేయదగిన నామజపమును నిర్ణయించినాము. దాని ప్రకారము తాము తావళముతో జపము చేయుచుండిన చాల మంచిది" అనెను. అంతట సితాబ్దరాయిగారు "స్వామీ, నే నిదివరకే వెయ్యిన్నొక్క పేర్లు నామజపముచేయుచున్నాను. అది చాలును" అనెను. అది ఏమని బ్రాహ్మణు డడిగినను, సితాబ్దరాయిగారు చాలనేపటివఱకు చెప్పులేదు. తరువాత 'రహీము', అనగా పరమధర్మార్థుని జపమని చెప్పెను. అంతట నా బ్రాహ్మణుడు "మహాప్రభూ, రామ్ రహీమ్ లను పేర్లు రెండును అద్వితీయుడైన పరమాత్మయొక్క నామములే కదా? ఇందు భేద మేమి?" అని సరిపెట్టాడెను. సితాబ్దరాయిగారు రందుకొని "కొంచెము భేద మున్నది. రాముని పే రుచ్చరింపగనే దశ రథసందనుడని స్ఫురించును. రహీముపే రుచ్చరింపగనే జరామరణ ములు లేని పరబ్రహ్మము మాత్రమే స్ఫురించును" అనెను. ఈ వేదాంతిని తాను మార్చలేనని బ్రాహ్మణుడు నెలవు పుచ్చుకొనెను—అని

ధర్మసమన్వయము

శ్రీ కొత్త సత్యనారాయణచౌదరి

తల కొక ధర్మమై యెవరి దానిని వారలు వోయిరేని భూ
తలమునఁ దీవ్రఘట్టముల తాఁకిడి కోర్వఁగలేక సంఘమే
కఁతను జెంది దానను వికారగుణంబులె యుష్పతిల్లి యా
వలఁ బెను రొంపిలోఁ బడి యవస్థలఁ జిక్కి తపించు నిచ్చలక.

బ్రదుకుట యొక్కటే యిహసరంబుల ముఖ్య మటంచు నెంచి యె
య్యదనునవైనఁ బ్రాణము రవంతయు జారనిరీతి సంచరిం
చెద రొకకొంద అట్టిదె విశిష్టపథంబని ధర్మశాస్త్రముల్
కొడుకక చెప్పచుండు; మఱికొందఱ కియ్యది గిట్ట దిమ్మహిన్.

మోసపు వేసముఁ గొని, విభండగు కన్దుని దివ్యశక్తికిన్
గాసియొనర్చఁగాఁ డివిరి కావరుడైన మహేంద్రుఁ డర్థమై
చేసిన ప్రార్థనంబునకు భీ! యనఁ నాతఁడు—దాని కెట్టి సం
త్రాసము చూపఁ డా మహితధార్మికతత్వమహత్వ మెట్టిదో!

ముందుగఁ దఁడ్రి భాస్కరుఁడు పుత్రుని జీరి సురేంద్రువర్తనం
బుదు స్ఫురించు మోస మది యంతయు నొక్కివచింప దానికిం
గొందల మందఁ డా కొడుకుఁగుట్టు; తదీయమనఃప్రవృత్తికిం
జెందిన ధర్మవిర్ణయవిశిష్టత యెట్టిదో చూడఁగావలెక.

“తగదు కుమార! యిట్టులు వృథాయొసరింపకు జీవితంబు, మె
ల్పుగ గుఱుతించి యేది శుభముక గలిగించునో దానిమాత్ర మే
జగమునఁ జేయఁగావలయు: సర్వము భంగము వొందువేళ నె
వ్వగ నమకూర్చు త్యాగ మది వ్యర్థముగాదె తలంప నేరికిక!

చచ్చుట నిశ్చయంబని నిజంబుగఁ దేలిననాఁడు కీర్తియే
వచ్చిన లాభమేమి? గుణవంతుఁడు మీ డని లోకు లెవ్వరో
నిచ్చలు చెప్పకొందు రని నీవు తలంచియు లాఁతివానికై
ముచ్చట తీర్తువా? వెనుక ముందఱ యారసి సంచరింపవా?”

అని జతిమాలినా దన ప్రయత్నము మానెనె! కర్ణుఁ డాతనిం
గని యిటు పల్కెఁ బైఁగః “జనకా! భవనీయహితోక్తి యిత్తటికొ
విన నని యన్యథా పరిగణింపకు మయ్య! మనీయసువ్రతం
బును వినవయ్య! యిందుఁ బొరపొచ్చెము లున్నను సైఁపవే ననుకొ!

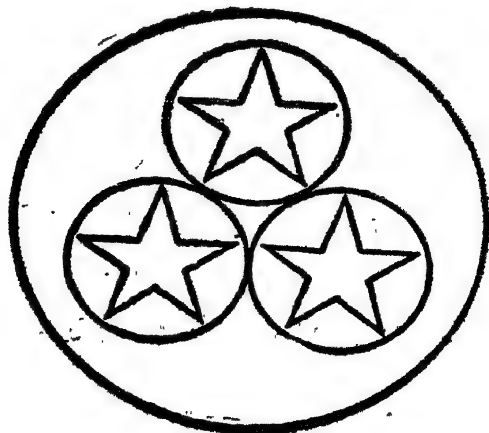
ప్రాణము లిచ్చియైనను శుభంబగు కీరితి మూటగట్టి య
ద్దాన ముదంబు నొందుటయె ధర్మమునుమ్ము మహాత్మ! నిత్య మ
ద్దానికె వేచియుందునుగదా! యది నాదు వ్రతంబు; దీని కే
దేనియు విఘ్నముం బొరయునేని సహింపను లేశమేనియుకొ.”

అనియే కర్ణుఁడు శట్టుపట్టెనుగదా! త్యాగంబు గావించు ప
ట్టనఁ బ్రాణంబులుసైత మాతఁ డొకనాఁడుం గాని ముఖ్యంబు లం
చ ను భావింపఁడు; వాని ధర్మ మది యంచు; గొందఁ జిగ్గింప వ
చ్చునుగాఁబోలు! రహస్య మేమొ? యదియే చూపెట్టఁగాఁబోలదే!

బ్రదుకుటయే ప్రధాన మనరాదు జగంబునఁ గాకిమూఁకలుకొ
బ్రదుకుచునుండు నెరిగింపులు భక్షణనేయుచుఁ బెద్దగాల; మ
య్యది యొక లెక్కయే? యెవనికైనను బ్రాణ మొరంగి సాహ్యసం
పద గడుఁ గూర్చు భాగ్య మది భావ్యముగా నుతియింపఁజెల్లదే!

అరయఁగ నశ్వరంబును యామువుమాట యెఱింగి కాలముకొ
జరుపుచు సత్ప్రవర్తన మెసంగఁగ- దేహముకన్న మిన్నయై
పరఁగుచు వన్నె తేఁగలుగు భవ్యపథంబు గడింపఁగోరి సం
బరముగ లాఁతివారలకుఁ బ్రాణములైన మహాత్ము లీయరే!

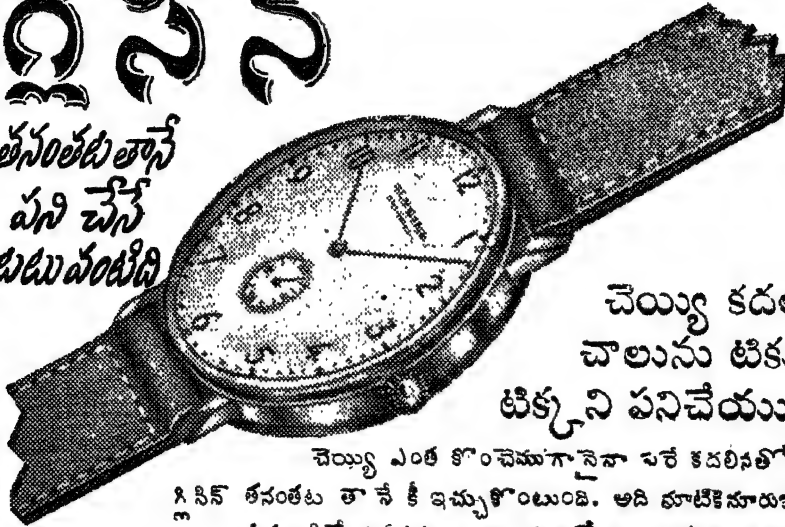
ఒక ధర్మంబును నిర్ణయించుతఱి నీ యుక్తిప్రయుక్తుల్ విను
ర్భకదృష్టికొ బెనుపొంది సత్యమగు సాశంబుకొ వెలార్పొగ ను
జ్ఞుకతకొ జూపుట మేలు; దానికొఱకే ను మ్మిట్టి శాస్త్రాలు సా
ధకవర్గంబులుగా గ్రహింపవలెఁ దత్సాగంబు గుర్తించుచుకొ.

గినిస్

తనంతట తానే
పని చేసే
టటువంటిది

చెయ్యి కదలిన
చాలును టిక్కు
టిక్కుని పనిచేయును

చెయ్యి ఎంత కొంచెముగానైనా చరే కదలిస్తోడనే
గినిస్ తనంతట తానే కీ ఇచ్చుకొంటుంది. అది మాటికే నూరువారు
నీళ్లుపడితే చెడిపోనిది, దెబ్బలేగిలితే భంగపడనిది, పిడుగులు
పడుకున్నా బయటి ఆకర్షణకు లోబడనిది.

దొరికే చోటు:

అల్లుడి
రామయ్యచెట్టి గురుస్వామిచెట్టి అండ్ కో
23-25, ప్రెనాబజార్ రోడ్డు, మదరాసు.
DJR 127

ఆంధ్రా పార్లమ్యూంటి కల్

వి
**బలహీనమైన
నరాలకి**

ఇది రసాయనం

మీ నరాలని పీల్చి పిప్పి చేసిన జబ్బు
నుంచిమీరు తేరుకునే సమయంలో వాటికి
విన్సోసాన్ దాఖ్యమిస్తుంది.

విన్సోసాన్

మీ నరాలకి దివ్యమృతం!

డి ఆంధ్రా పార్లమ్యూంటి కల్ వర్క్సు, రిమిడియల్,
బెంగళూరు (హాల్ బండ్లలో)

A.P. 41-7410900

వ
ర్ష
రి

జై పద్మరాజములు

శిశుసాన్

టానిక్ - పసి పిల్లల జీర్ణకోశములకు రక్ష,
డి ఆంధ్రా పార్లమ్యూంటి కల్ వర్క్సు లి., బెంగళూరు.

ADARTS TELUGU ARTS

నూ త న సం వ త్స ర ము
మీ కు సంతోషకరమును, జయప్రదము నగుగాక!

జా మా

రి జి ప్ట ర్దు

ఆ యి ల్

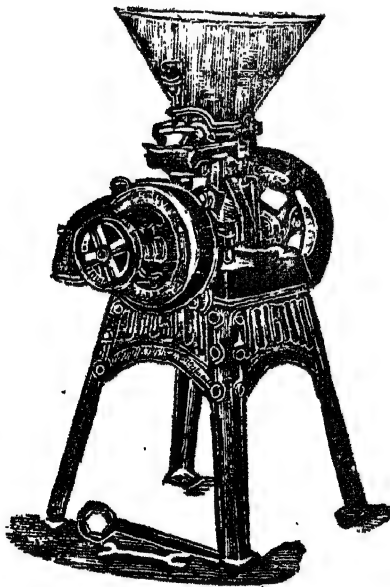
ట్రే డ్ మార్కు

ఎంతటి ప్రమాదు, దుర్ఘటమునగు తాదనైనను అనునయింపజేస్తుంది. కొద్దిబొట్టువేసి తాగుగా మార్చనచెయ్యండి. కొద్దినిముషాలలోనే మీ ముఖము మందహాస పూరితమగు తుంది. ఎల్లప్పుడూ అసరానికి శత్రుకింద ఒకసీసా ఉంచుకొనండి.

అ మ ర్ చం ద్ శో భా చం ద్

హోల్ సే ల్ కె మి స్ట్రు అం డ్ థ్ర గ్గి స్ట్రు,
95, నై ని య ప్ప నా య్ క్ వీ థి, పి. టి. మద్రాసు.

మా వ్యాపారములు:

రైస్ హల్లర్లు, పిండిమిల్లులు, రోటరీ చెక్కు, పింట్ చెక్కు,
పంపులు, ఎలెక్ట్రిక్ మోటార్లు, ఆయిల్ ఇంజన్లు, బెల్టింగు,
బాల్ రింగ్ ఆయిల్ పేరింగు, షాప్టింగు...
డికార్టి కేటర్ పీట్సు, అన్ బెన్టాన్ పీట్సు, నూలుత్రాళ్ళు,
వగ్గములు మొదలైనవి.

నీల్ కె మెప్పినరీ మార్కు,

2/11, ఎర్రబాలు చెట్టి వీధి, జి. టి. మద్రాసు.

ప్రాచీనాలంకారము

శేషాక్షి దేవాలయములో రంగులలో చిత్రితమైయున్న రమణీమణి
చిత్రమునకు శ్రీ సుధాంశుకుమారరాయగారు తీసిన నకలు.

కోయదొర

తేపాక్షి దేవాలయములోని ప్రాచీన వర్ణ చిత్రములలో
మూకదానికి శ్రీ సుధాగకుమార రాయగారు తీసిన వర్ణము.

నవ్యాంధ్రవ్యాకరణనిరాణము

శ్రీ చిలు కూ రి నా రాయణరావు

మహాపాథ్యాయ, కళాప్రపూర్ణ, డాక్టరు, ఎమ్. ఏ., పి. హెచ్. డి., ఎల్. టి.—మాచినాథా, ఎంతెంతలేసి బిరుదులో! నేయి లేని నేతివీరకాయలు, బంగారము లేని బంగారపు పిచికాలు, నిజములేని నిజములు! నవ్యాంధ్రవ్యాకరణము వ్రాయు తల పెట్టి నాయంతటి అజ్ఞాని మరొక్కడు లేనని కనిపెట్టగలిగినాను. ఆంధ్రభాష నా సొమ్మని నాకు చెవగర్వముండేది. ఏమేమో పాడిచి వేసినా నని మితిమీరిన తలతిరుగుడు.

నా స్నేహితు లంటారుకదా—“మీరు గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారి శిష్యులు. ఆయన నవ్యాంధ్రభాషాజ్ఞానమహుడయితే మీరు నవ్యాంధ్రభాషాజ్ఞానకులు. ఆయన బయలుదేరిన ఉద్యమము లోకములో వ్యాపించి, వేళ్లు నాటి, కదలింపడానికి బిలులేకుండా అల్లుకొనిపోయినది. రామమూర్తిపంతులుగారి ఆశీర్వాదముతో నవ్య సాహిత్యపరిషత్ స్థాపకులయి దాని అభివృద్ధికోసము పాటుపడుతున్నారు. నవ్యాంధ్రవాఙ్మయమేమో వ్యాపిస్తున్నది కాని, నవ్యాంధ్రభాషాస్వరూపమేమో తెలియజేసే వ్యాకరణము లేకపోవడమొక పెద్దలోపముగా ఎంచి కొందరు మహనీయు లీ నవ్యాంధ్రము పాఠశాలలోను, కళాశాలలోను ప్రవేశించకుండా చేస్తున్నారు. మీ రొక నవ్యాంధ్రవ్యాకరణమును వ్రాసిపారేస్తే ఆ ఆటంకము తీరిపోతుంది. నవ్యాంధ్రభాషాద్యమానికి సంపూర్ణవిజయము కలుగుతుంది. అట్టి వ్యాకరణము వ్రాయవచ్చు మీ రొక పెద్ద పని కాదు” అని.

అవును, అంతటివాడనే కాబోలు ననుకొన్నాను. ఇంతెంతటి తెల్లవారేసరికి గీకిపారేద్దా మని ఊటకలమునిండా సిరా పోసి, కాగితము డస్కుమీద పెట్టి కలము చేతబట్టవలె ననుకొనేసరికి, ఎక్కడ లేని దిగులూ పట్టుకొన్నది. అర్జునునికి యుద్ధారంభములో కలిగినంత దిగులూ కలిగినది. ఆయనకు ‘గాంధీనం సంసలే హస్తాత్’ అయితే, నాకు ‘లేఖినీ సంసలే హస్తాత్’ అయినది. ఆపశంగా ఆ కలాన్ని డస్కుమీద పెట్టి ఆలోచనానిమగ్నుడై నాను.

నవ్యాంధ్రభాష! ఏది నవ్యాంధ్రభాష? గ్రంథస్థభాష, వాడుకలోని భాష? గ్రంథస్థభాష అయితే భారతామృతకాలమంచి ఇప్పటి అభ్యుదయతరంగనాటకా గ్రంథా లున్నవి. వీటిలో

ఒక గ్రంథానికి, మరొక గ్రంథానికి గుంభేదాలు స్థూలవృద్ధికి అనంతముగా కనిపిస్తున్నవి. పూర్వాంధ్రవ్యాకరణము వ్రాయులంటే పూర్వకాలపు వ్యవహారభాషకు గుంభేదాలు చాలా రక్తస్పృహగా ఉన్నవి. పూర్వకాలపు గ్రంథాలుకూడా నశించినవిపోగా వైయాకరణుల అదృష్టవశమున కొంచెముమాత్రమే ఉన్నవి. వాటి కేవలవిశేషముగా వ్యాకరణము వ్రాయవచ్చు. వ్రాయలేనప్పుడు “కేవల” డాటునా, మికాయించునా “పూరయేత్” చేయవచ్చు. ఎవరయినా ఆక్షేపించవస్తే “భారతములో ప్రయోగ మున్నది చూచుకో” అని చవాచింపవచ్చు. కాని, నవ్యాంధ్రమువిషయములోనో? దీనిలో ఎవనిమట్టుకు నాడే పంకితుడు. ఎవనికి వాడే ఆధారం, అంటే ఆధికారి. లక్షణమును సాధ్యమైనంతవరకూ సరిగానే ఎప్పుడుచేసినా సూత్రాలకంటే ఆపవాదాలే ఎక్కువగా ఉంటవికాబట్టి, అది అపవాదాల వ్యాకరణమవుతుందిగాని సూత్రవ్యాకరణము కావాలను. అందుచేత తెగబడి వ్రాస్తే కాకులూను నాలుగువైపులనుంచీ గుయ్యబట్టుకొంటారు. అయితే ఏమి చేయవచ్చు? ఊరుకోవలసినదేనా?

ఇట్టి ఆలోచనావరంపరలో పశింకొద్దీ విశ్వరూపం కనిపించి పోయింది. భగవద్గీత పదకొండో అధ్యాయములోని అర్జునుని అవస్థలో పడ్డాను. అయినా, ఆ అనంతకోటిరూపాలతో కనబడిన ఆ విరాట స్వరూపమును స్వ నిరంతరమున్న భాసిస్తూఉన్న ఒకానొక కల్యాణ మూర్తివలెనే నా కళ్లకూ నవ్యాంధ్రభాషావిశేషాల్లో లీనిమధ్యమున సహస్రారపద్మసంవాసినియై, వీణాపుస్తకపాణియైన సుహాసిని, సుమధురభాషిణిగా నవ్యాంధ్రభారతీస్వరూపము పొసగట్టినది. నాకు కొంత ధైర్యము కలిగినది. దిట్టవు తెచ్చుకొని కుదుటపడ్డాను.

* * *

వ్యాకరణనిరాణము కష్టమైనదే. దానిలోని కష్టనిష్ఠురములను కొంచెము మచ్చుకు చూపుతాను.

వ్యాకరణ మంటే వివేదియడము. సంపూర్ణ భావము సంపూర్ణవాక్యములో వ్యక్తమవుతుంది. అట్టి సంపూర్ణవాక్యము లనేకములు కలిసి ఒక మహావాక్యమయి గ్రంథరూపమును పొందుతుంది. ఆ మహావాక్యములోని అన్ని చిన్నవాక్యములను అర్థవంతములందు.

పరస్పరసంబంధము గల శమద్రవముల కూడికలుగా ఉంటవి. వాక్యములోని పదములను విడగొట్టి వాటి పరస్పరసంబంధమును తెలుపడమే వ్యాకరణము చేసే పని.

వ్యాకరణనిర్మాణవిధానమును తెలియజేయడాని కీ క్రింది మహా వాక్యమును విడగొట్టి దానిలోని పదముల సంబంధమును నిరూపించ ప్రయత్నిస్తాను.

మ హా వా క్య ము

(నా 'అశ్వత్థా'ను నాటకము, పుట ౨౧. ఆశ్వత్థామస్వగతము-)

"ఉహా! (నిట్టూర్పు విడుస్తున్నాడు.) అంతే? మహారాజా! నీబుణము తీర్చుకోలేనా? ఎంత వ్యర్థము! ఈ విల్లు, ఈ అముక్కులు ఎందుకు? మోతదండుగేనా? అయినది? కారవుల పేరు ఈలోకములో సరా!... అయ్యో! లోకమంతా నిద్రపోతున్నది. నే నొక్కడనే మేలుకొని ఉన్నాను. ఎంత విచిత్రమయినది ఈ లోకము! పుట్టితే ఒక్కసారి నవ్వుతారు. జీవి అభివృద్ధిపొందితే చూచి, ఏడ్చి, అసహ్యించుకొనేవాళ్లే ఎక్కువమంది. వృద్ధిలో ఉన్నంతసేపూ అంటిపెట్టుకొని ఉండేవాళ్లయినా స్వలాభ మీదే వేరవేరు. పవనవాని వైపు చూడవైనా చూడరు. నవ్వి, మరెందు రాళ్లు విసరుతారు. బ్రతికి ఉన్నవాళ్లూ చెడ తిని, చస్తే, 'అయ్యో! మరీ పిడిపల్ల లాభము ఉండడే' అని ఒక్క ఏడ్పు ఏడ్చి, ఈడ్చిపారవేస్తారు. ఆ తరువాత ఒక్కసారి తలమోసయినా తలచుకోరు. ఆపడలో సహాయ పడనివాడు బంధువు వయితేనేమి, మిత్రుడయితేనేమి? వా యే క నడపినను... నాప్రభువు నెట్లు సంతోషపెట్టగలను? ఏమీ తోచడే! (ముందుకు మీదికి చూస్తున్నాడు.) ఓహో! ఈ చెట్టుమీద ఎన్ని పక్షులు నిద్రపోతున్నవి! నిర్విచారము! మనుష్యులది ఒక పక్షిబ్రతు కయినా బాగుండేది. ఆరూ, పోరూ లేదు. ఏమో! పిటికిమాత్రము ప్రేమ, ద్వేషము, శత్రుత్వము, మిత్రత్వము ఎందు కుండును? ఏమిది! ఆచెట్టుమీదికి చప్పుడు చేయకుండా ఎలా నడుస్తూదో ఆ పక్షి! ఎంత భయంకరంగా ఉంది! కన్నులకంటే నిప్పులు రాలుస్తున్నది. ఆ! ఆ! ఆరంభించినది. పికలు కొరికివేస్తున్నది. ఎన్ని పక్షులూ! ఓహో! నిద్రమత్తుమీద లేచినవి. ఎంతెంత కాళ్లు! ఎంతెంతలేసి గోళ్లు! పేల కొద్దీ పక్షులు గిరిగిరి కొట్టుకొని క్రిందపడుతున్నవి. పారిపోతున్న వాటినికూడా విడువకున్నదే! వెంటపించి వెంటపించి, రెక్కలతో కొట్టి కూల్చుతున్నది. బలే! సంహారము! సంపూర్ణసంహారము! శత్రునిశ్శేషము! ఓ ఉలూకమా! నీవు నాకు గురువు. మంచి మిత్రువు సుమా! మనుష్యమాత్రుడు చేయలేని ఉపదేశమును చేసినావు. మామను లేపుతాను. మామా! మామా!!"

పై మహావాక్యమును వ్యాకరించి చూపుతాను. దానికోసము అందులోని పదముల సేంతెంతవరకు అక్షరము చెడిపోకుండా విడగొట్టి గణనా అంతభరకు విడగొట్టినాను. అట్లు విడిపోయిన పదములలో

రూపత, ఏకవిధనిర్మాణము, ఏకజాతి గలవాటిని ప్రత్యేకవర్గములుగా మొట్టమొదట ఏర్పాటుచేస్తే ఈక్రింది వర్గా లేర్పడినవి:

I సంధి

౧. ఉత్వసంధి: నేను + ఒక్కడనే = నే నొక్కడనే; పక్షి బ్రతుకు + అయినా = పక్షిబ్రతుకయినా; లోకము + అంతా = లోకమంతా; వాళ్లు + అయినా = వాళ్లయినా.

౨. అత్వసంధి: ఉన్న + అంత = ఉన్నంత; ఉన్న + అన్ని = ఉన్నన్ని.

౩. ఇత్వసంధి: ఏమి + అది = ఏమిది; సరి + ఆ = సరా; అయినది + ఈలోకము = అయిన దీలోకము; ఏమి + ఓ = ఏమో.

౪. కొన్ని శబ్దముల ద్రుతాంతములు: అయితే; దండు గేనా; అంతేనా; తలచుకోక.

౫. ఇతరసంధులు: నిడు + ఉద్వ = నిట్టూర్పు.

II తత్సమ, తద్భవములు

(అ) తత్సమములు:—సం-ఆపద, తె-ఆపద; సం-ఉపదేశ, తె-ఉపదేశము; సం-ఉలూక, తె-ఉలూకము; సం-బుణము, తె-బుణము; సం-కారవా, తె-కారవులు; సం-జీవి, తె-జీవి; సం-ద్వేష, తె-ద్వేషము; సం-పక్షి, తె-పక్షి; సం-ప్రభు, తె-ప్రభువు; సం-ప్రేమ, తె-ప్రేమ; సం-బంధు, తె-బంధువు; సం-భయంకరము, తె-భయంకరము; సం-మనుష్య, తె-మనుష్యుడు; సం-మహారాజ, తె-మహారాజు; సం-మనుష్యమాత్ర, తె-మనుష్య మాత్రుడు; సం-మిత్రత్వము, తె-మిత్రత్వము; సం-మిత్రము, తె-(మహా ద్వాచకము) మిత్రుడు; సం-లాభ, తె-లాభము; సం-లోక, తె-లోకము; సం-విచిత్ర, తె-విచిత్రము; సం-వృద్ధి, తె-వృద్ధి; సం-వ్యర్థ, తె-వ్యర్థము; సం-శత్రుత్వము, తె-శత్రుత్వము; సం-సంహార, తె-సంహారము; సం-స్వలాభ, తె-స్వలాభము.

వైవాటిలో ఉపదేశ, ఉలూక, ద్వేష, మనుష్య, మనుష్య మాత్ర, లాభ, లోక, వ్యర్థ, సంహార, స్వలాభశబ్దములు సంస్కృత ములో అకారాంతపులొంగశబ్దములు.

బుణ, మిత్రత్వ, మిత్ర, శత్రుత్వ—ఇవి అకారాంత నపుంసకలింగ శబ్దములు.

వృద్ధి—ఇకారాంత స్త్రీలింగము.

ప్రభు, బంధు శబ్దములు ఉకారాంత పులింగములు. బంధు శబ్దము బంధువు అని మాత్రము తత్సమరూపము కావలసి ఉండగా, వ్యవహారములో బంధువుడు అనే తత్సమరూపముకూడా ఏర్పడినది.

ప్రేమ శబ్దము సంస్కృతములో అన్నంత నపుంసకలింగము. శత్రు, పక్షిశబ్దములు ఇన్నంత పులింగములు.

భయంకర, విచిత్రశబ్దములు అకారాంతవిశేషణములు.

(ఆ) తద్భవములు:—తె-అమ్మ, సం-అంబక; తె-ఎక్కువ, సం-ఎక్కువ; తె-నీళ్లు, సం-నిల; తె-చప్పడు, సం-శబ్ద; తె-చెట్టు, సం-తెత్తక; (చల్లదనమునిచ్చేది); తె-చండుగ, సం-చండు; తె-నాడు=దినము, సం-నాడికా; తె-నిప్పు, సం-అగ్ని, ప్రాకృతము-నిఉ అ, ఒరియా-నియో; తె-పీక=గొంతుగ, గొట్టు; మా. ఇంగ్లీషు-పైప్; తె-పీనుగు, సం-వ్యాసక=ప్రాణముపోయినది (వి+ఆస+క); తె-పేరు, సం-యశస్=ఎస్=కన్న-హెసక్ పెసక్, తమి-పెయర్, తె-పేరు; తె-మంచి, సం-మాన్య; తె-మత్తు, సం-మత్తా, మద; తె-మండి, సం. బృంద, బృందికా; తె-మ, సం-మామ; తె-మీద, సం-మస్య; తె-ముందు, సం-పురత; తె-మోత (మోయు), సం-భ్రయ; తె-రాయి, సం-హాస్తి కా=హాస్తిక, లాతి, గాతి, రాయి; తె-రక్కా, సం-రక్కా=రక్కా=రక్క (రక్షించు నట్టిది); తె-రర(మ), సం-సార; తె-సరి, సం-సదృశ; తె-సారి, సం-సారికా.

III విభక్తి వచనములు

(అ) ప్రథమాబహువచనము:—పక్షులు (పక్షి); నిప్పులు (నిప్పు); నాళ్లు (నాడు); రాళ్లు (రాయి); గోళ్లు (గోరు).

ద్వితీయవచనము: ప్రభువును, మామను.

తృతీయాబహువచనము: రెక్కలతో.

మృత్యుకవచనము: మీదికి, ముందుకు, ఆపదలో, లోకములో, పృథ్విలో.

మష్టిబహువచనము: కన్నులు, కారపుల.

సప్తమ్యుకవచనము: తరువాత, మీద, చెట్టుమీద, మట్టుమీద.

సంఖ్యానప్రథమ: ఒకటికామా! మామా!

(ఆ) ఔపగభక్తిములు: తరువాత (తరువాయి); మీద (మీదు).

ఐచ్ఛికాపనిభక్తిము: ఎంత విచిత్రము! ఎంతటి విచిత్రము!

* ఈధాతువు స్వరూపము తమిళ మళయాళకన్నడము లలో చాలాప్రచారములో ఉన్నది. తెనుగులో మరుగుపడినది. 'ఇగు'లోని రేఖమునకు 'ని'కార మాదేశముయి, 'ఇలు'నుంచి ఇలని (లేని); ఇలక (లేక); ఇలడు (లేడు); ఇలరు (లేరు); ఇలమ (లేదు); ఇలవు (లేవు)-మొదలయిన వ్యతిరేకకారకరూపము లేర్పడి ప్రచారములో ఉన్నవి. కన్నడములోని 'ఇల్ల', తమిళమళయాళములలోని 'ఇల్లెయ్' అనే వ్యతిరేకకారకరూపాలుకూడా 'ఇగు'ధాతువునుంచి పుట్టినవే. ఈ అన్ని భాషలలోని వైయాకరణములు, పూర్వభాషాశాస్త్రపరిశోధకులు, అందరూ ఈ విషయమును గ్రహింపలేక వాడుకలో ఎక్కడా లేని 'ఇల్ల' అనే ధాతు వొక టున్నదని, అది వ్యతిరేకకారకధాతు పనిని చెప్పినారు. ఈప్రతిపాదనము తప్పుని మొదట కనుగొన్నవాడను నేను.

(ఇ) కారకము: అభివృద్ధి పొందితే; ఉపదేశము చేసినది; ఏడ్చు ఏడ్చి; కీకలు కొరికి వేస్తున్నది—వీటిలో ద్వితీయకు ప్రథమ వాసబడినది.

IV సర్వనామములు

(అ) శ్రుతసర్వనామములు:

ఉత్తమపురుషము: నేను, నా, నాకు.

మధ్యమ పురుషము: నీవు, నీ.

నిర్దేశార్థక విశేషణములు: ఆ (దేవు); ఆ (పక్షి); ఈ (చెట్టు).

(ఆతరువాత)లోని 'ఆ' నిర్దేశార్థకసర్వనామ మవుచుందా? లేక 'అటు' అనే అవ్యయమునకు రూపాంతరమా?

ప్రథమపురుషము, దూరార్థము, పుంలింగము: వాడు, (సహాయ పడని)వాడు; (పడిన) వాడి; వాళ్లు.

సమీపార్థము, పుంలింగము: వీరివల్ల.

ప్రథమపురుషము, దూరార్థము, ఆమనాద్యాచకము: ఆది, వాటిని.

ప్రథమపురుషము, సమీపార్థము, ఆమనాద్యాచకము: వీటిని.

(ఆ) సంఖ్యావాచకములు: ఒక (నడపీనుగు); ఒక (పక్షి బ్రతుకు); ఒక (సారి); ఒక ఏడ్చు; ఒక్కసారి; రెండురాళ్లు; వేలకొద్దీ—ఈ సంఖ్యావాచకపదముల ఆధారవిశేషములను గమనించవలెను.

(ఇ) పరమాణవాచకసర్వనామము: (ఉన్న) అంత; ఎంత (కొట్టు); ఎంతలేసి గోళ్లు; ఎంత భయంకరము; ఎంత విచిత్రము.

(ఈ) సంఖ్యా ప్రశ్నార్థకము: ఎన్ని (పక్షులు).

(ఉ) ప్రశ్నార్థకము: ఏమి.

V సమాసములు

(అ) సంస్కృతసమాసములు: నిర్విచారము, మనుష్య మాత్రుడు, మహారాజు, శత్రుని శ్మశము, సంపూర్ణ సంహారము.

(ఆ) అచ్చికసమాసములు: ఎక్కడనుండి, కారవులపేరు, నడపీనుగు, నిద్రమత్తు, పక్షిబ్రతుకు, మోతదండుగ, సహాయపడనివాడు.

(ఇ) జంటపదములు: ఆరూ పోరూ.

(ఈ) ద్వీరుక్తి: వెంబడించి వెంబడించి; కొట్టి కొట్టి; ఆర, ఆర!; మామా! మామా!

VI (అ) ధాతువులు, వాటినుండి కలిగిన

ఇతరరూపములు

అను (కాక, అయిన, అయినా, అయినే);-సహాయక్రియ: విచిత్రము; అంటు (అంటిపెట్టుకొని ఉండు, అంటిపెట్టు, అంటిపెట్టుకొను);-అను (అని) అసహ్యించు (అసహ్యించుకొను); ఆరంభించు;—*ఇరు=ఉండు.

—ఈ డేరు (ఈడేరే); ఈండు (చేయకుండా, బాగుండు, ఉన్న, బ్రతికి ఉన్న, ఉండే); నీడ్చు (నీడ్చి); కలు (గు), కల (కల) అనే విశేషణునకు మూలము 'కలు' అనే ధాతువుండెను. ఇప్పుడు లేదు. 'కల' అనే విశేషణము మాత్రమే మిగిలినది. తక్కిన సందర్భాలలో 'కలుగు' ధాతువే ప్రచారములో ఉన్నది. కూల్చు; కొను (సహాయకత్రియ), అసహ్యించుకొనే; కొట్టుకొని, తలచుకొను, తలచుకోక, తీర్చుకొనే, పెట్టుకొని, మేలుకొని; కొట్టు (కొట్టి); కొరుకు; చచ్చు (చచ్చి); చూచు (చూచి, చూచి); చెడు (చెడితినీ); చేయు (చేయకుండా, చేయలేని, ఉపదేశము చేయు); తిను (చెడితినీ); తీర్చు (తీర్చుకోక); తోచు; నవ్వు (నవ్వి); పడు (పడిన, సహాయపడని); పారు (పారిపోతున్న, సారవేయు); పట్టు (పట్టికే); పెట్టు (సంతోషపెట్టు); పొందు (అభివృద్ధి పొందు, పొందితే); పోవు (నిద్రపోతున్న, పారిపోతున్న); రాల్చు (నివ్వలు రాల్చు); లేచు, లేచు; వచ్చు; విడుచు (విడువక); విసగు; వెంబడించు (వెంబడించి వెంబడించి); వేయు.

(ఆ) సంపూర్ణక్రియలు:

వర్తమానకాలము

ఉత్తమపురుషము:—ఉన్నాను, మేలుకొని ఉన్నాను, సంకోష పెట్టగలను.

ప్రథమపురుషము: మహద్వాచకము:—చూస్తున్నాడు, విడుస్తున్నాడు.

అమహద్వాచకము: ఏకవచనము:—ఉన్నది, ఉంది, కూల్చుతున్నది, నిద్రపోతున్నది, కొరికివేస్తున్నది, రాలుస్తున్నది, వస్తున్నది, వేస్తున్నది.

బహువచనము: నిద్రపోతున్నవి, పడుతున్నవి.

భూతకాలము

మధ్యమపురుషము: ఏకవచనము:—చేసినావు.

ప్రథమపురుషము: ఏకవచనము:—అయినది, ఆరంభించినది.

,, బహువచనము:—లేచినవి.

భవిష్యత్కాలము

ఉత్తమపురుషము: ఏకవచనము:—లేపుతాను.

ప్రథమపురుషము: మహాన్యహాతీ బహువచనము:—నవ్వుతారు, పారువేస్తారు, విసరుతారు, వేస్తారు.

'బాగుండేది' అనే రూపమున కర్ధృశేషమున్నది.

(ఇ) వ్యతిరేకక్రియలు:—

ఉత్తమపురుష: ఏకవచనము:—తీర్చుకోలేను.

ప్రథమపురుషము: మహాన్యహాతీబహువచనము:—చూడరు, కొనరు, తలచుకోరు.

అమహత్తు: ఏకవచనము:—ఉండును, తోచును, లేదు.

,, : బహువచనము:—ఉండువు.

'విడువకున్నది' అనే వ్యతిరేకరూపనిష్పత్తిలో విశేషమున్నది.

(ఈ) ఇతరక్రియలు:—ఒక్కడను, వ్యభిజను, మిత్రమవు, గురువవు.

VII అవ్యయములు

(అ) ఎట్లు; ఎంత (భయంకరము); ఎంత (విచిత్రము); ఎందుకు; ఎలా; ఏమి; క్రింద; గిలగిల; మరీ (గండు); మరీ (వీనివల్ల లాభమలేదు); (పీటికి) మాత్రము; ముందుకు.

విశేషణునిశేషణములమీద అనుభాతుజన్యమైన 'కాకా' చేర్చడము వల్ల అన్యరూపేర్పడుతవి—భయంకరంగా.

(ఆ) ఆశ్చర్యార్థకములు: అయ్యో! ఆ! ఆ! ఉహా! ఓహో! బలే!

(ఇ) కొన్ని ఏకాక్షరకావ్యయముల విశేషార్థములు:—

ఆ (ప్రశ్నార్థకము): సరా? డండుగేనా?

ఆ (సముచ్చయదీర్ఘము): అంతా; సందేహోవ్యర్థములు: అయినా; చూడనయినా చూడరు; అంటిపెట్టుకొని ఉండేవాళ్ళయినా; తలచుకోనయినా తలచుకోరు.

ఆ: చేయకుండా. ఇందులోని దీర్ఘమున కర్ధ మేమి?—కూడా.

ఈ: ఏమీ; వేలకొద్దీ; అయినదీ?

ఈ: ఉన్నన్నాళ్ళూ; ఉన్నంతనేనూ; తీర్చుకోలేనూ?

ఏ: విశేషణునిహ్ను—ఉండే, ఈడేరే.

ఏవార్థకము: నగకే, ఒక్కతనే, వాళ్ళే.

ఉండుడే! తోచడే!—వీటిలోని ఆర్ధవిశేషమును గమనించాలి.

అంతే? (దీనిలో 'ఏ' ప్రశ్నార్థకము.)

ఓ: సందేహార్థకము; ఏమో!

(ఈ) స్వరవిశేషముచేత ఆశ్చర్యార్థకము:—ఎంత విచిత్రమైనదీ లోకము! సంహారము! సంపూర్ణసంహారము! ఎన్ని పక్షులు నిద్రపోతున్నవి! ఎంతెంత కాళ్ళు! ఎంతెంతలేని గోళ్ళు! ఎంత భయంకరంగా ఉంది! కూలుస్తున్నది! అయినది! ఆరంభించినది!

ఈ (౧) స్వరమే భావకు ముఖ్యప్రాణము. దీనికితోడు (౨) 'హిత'; (౩) యాస; (౪) పదముల పౌర్వాపర్యము; (౫) ప్రకరణము—ఈ అయిదున్న పంచప్రాణములు. వీటిని గ్రహించి నిరూపించడము చాలా కష్టము. ఇప్పటి కెవ్వరున్న నిరూపించలేదు. నిరూపించలేదు. చైతన్యమవిభావ్యము, అనిర్వాచ్యము గదా!

సవాంధ్రవ్యాకరణ నిర్మాణము

ఇంతవరకూ ఒక చిన్న గ్రంథములోని చిన్న పరిమిత భాగమును మాత్రము శక్త్రుంచి, అట్లు శక్త్రుంచగా వచ్చిన ముక్కలను కొన్ని వర్గములక్రిందకి తెచ్చినాము. అట్లే ఆ గ్రంథము నంతటిదీ, లేదా సవాంధ్రగ్రంథముల నన్నిటిని ఆ విధముగానే చేస్తే, ఇంతకంటే కొన్ని వేలకట్లు ముక్కలు ప్రోగుపడి, మరికొన్ని రూపాలు, మరికొన్ని కణాలు, మరికొన్ని విశేషాలు ఏర్పడి, మన మేర్పరిచే ప్రతిగ్రంథములోను ఎన్నో ఎక్కువ ఉదాహరణాలు చేరువవి. కాని ఏర్పడిన వర్గముల సంఖ్యమాత్ర మెంతో ఎక్కువగా పెరుగును.

అయితే గ్రంథస్థమైన భాష చాలా పరిమితముగదా. ఏ రామాయణమో, భారతమో, భాగవతమో, కథలో, పద్యలో, పాటలో—ఇది అన్నీ ఏవో కొన్నికథలను, జీవితములోని కొన్ని పట్టులను మాత్రము తెలియజేసే భాషలో ఉంటుంది. నిత్యజీవితములోని భాష అనంతవిధముల, అనంతముఖముల, అనంతభావభోగకమై ఉంటుంది. దాని నంతటిదీ ఒకచోట చేర్చడ మసాధ్యము. గ్రంథస్థమైన దనలు భాషే కాదేమో అనిపిస్తుంది. ఎందుచేతనంటే, గ్రంథకర్త ఉన్నదాని నున్నట్లుగా గ్రహింపక, దానికి తన సంస్కారము కొద్దీ, శక్తికొద్దీ వన్నెలు, చిన్నెలు దిద్దతాడు. లోకములో ఉండే ఆ పలుకుబడుల ఒకప్పుడు అందాలను గ్రహించలేక పోతాడు.

వాగ్రూపముగా ఉన్నదే భాష. ఆ భాష ఉత్త గాలి. ఆ గాలి గాలిలో ఎప్పటికప్పుడు కలిసిపోతూ ఉంటుంది. అది ఇతరమును ముగ్ధుల మెదడులలోని కెక్కిలే అక్కడ కొంతకాలము నిలుస్తే నిలువ వచ్చును. కాని శీఘ్రకాలముననే విస్మృతిము కావచ్చును. లేదా, ఆ మనిషి అంతరించగానే ఆ భాషాజ్ఞానముకూడా అంతరించవచ్చును. అట్లంతరించకుండా, తానే మరొకకాలములో స్మృతికి తెచ్చుకొనడానికి, తనకు దూరముగా ఉన్నవానికి తన భావమును తెలుపడానికి, దేశకాలములలో మనకు దూరస్థులైనవారికి మన అభిప్రాయాలను తెలుపడానికి, వారి భావాలను తెలుసుకొనడానికి ఒక్కొక్క భాషను మాట్లాడేవారు తాము ప్రణేయముగానో, లేదా ఇతిరులనుంచి ఎరువు తెచ్చుకొనే వ్రాత అనే దాని నేర్పాటుచేసుకున్నారు. ఈ వ్రాత ధ్వనుల నన్నిటిని సరిగా నిరూపించలేక పోవచ్చును. నిరూపించలేదు కూడాను. ఏవో మూలముగా నిరూపించినా దానిలోని సాగములను, మార్పులను, ఒత్తులను, నొక్కులను, చిన్నచిన్న మర్మములను తెలుప సమర్థము కాకపోతుంది. జీవితపుభాషలో ప్రతినిత్యమూ తాంఛమూడుతూ ఉన్న చైతన్యమును, స్వరము, యాస, పదరచన, రచనలోని వైవిధ్యము, తారళ్యము—వీటి నన్నిటిని వ్రాత తెలుపలేదు. 'అట్లు తెలుపలేని వ్రాత చాలా పరిమితప్రయోజనము కలిగి ఉంటుందని వేరే చెప్పవలెనా?

మరొక విషయము. లోకములోని భాష అంతా ఒక్కటే విధముగా ఉండదు. మండలములనుబట్టి, వృత్తులనుబట్టి, సంస్కారమునుబట్టి, చదువునుబట్టి, పరిసరములనుబట్టి, ఎదుట మాట్లాడేవారిని

బట్టి, వయస్సునుబట్టి, మాట్లాడేవారి తాత్కాలిక శారీరక మానసిక లక్ష్యమునుబట్టి, అవస్థనుబట్టి, ఇంకా ఎన్నోఎన్నో విధ మూలముబట్టి నూరిపోతూ ఉంటుంది. అందుచేత వ్రాతలో పట్టుబడిన భాషను శక్త్రుంచి, వర్గీకరింపగలిగినట్లు కేవల వాగ్రూపభాషను చేయలేము. ఏ మూలలో, ఏ సంఘములో, ఏ కుటుంబములో, ఎవ కట్లు మాట్లాడుతున్నారో గమనించి, ఒకచోట చేర్చి, శక్త్రుంచి, ఎవరు శాస్త్రమును, సంపూర్ణ శాస్త్రమును వ్రాయగలరు? ప్రపంచ భాషలలో అట్టి పనిని చేయడానికి సంస్కృతభాషలవిషయమున పాణిని, పతంజలి, వరరుచు లనే మునిశ్రీయమువారు ప్రయత్నించారు. కాని వారి ప్రయత్నమైనా సంపూర్ణముగా నెరవేరలేదు. ఆ మాటకు వారే ఒప్పకున్నారు. సంస్కృతభాషావ్యాకరణముతో వైదికభాషా సంప్రదాయాలూ, తొలికభాషాసంప్రదాయాలూ చేరేసరికి ఉక్తిరి విక్తిరి అయిపోయింది వారికి. ఆ సంగతిని గ్రహింపగలిగిన మహా శాస్త్రవేత్త కాబట్టి పతంజలి తన మహాభాష్యములో—

“ఏవంహి శ్రూయతే, బృహస్పతి రింద్రాయ దివ్యం క్షర్త
సహస్రం ప్రతిపదోక్తానాం శబ్దానాం పారాయణం ప్రోవాచ—
నాన్తంజగమ”

బృహస్పతి ఇంద్రునికి వేలకొద్దీ దివ్యక్షరములు ప్రతిపదోక్త శబ్దముల పారాయణము చెప్పినాడుగాని, వాటిని చెప్పడము పూర్తికాలేదట. పరిమితగ్రంథసామగ్రి గల గ్రాంథికభాషావ్యాకరణమును నిర్మించడమే ఇంత కష్టమైతే, అనంతమైన, అగ్రాహ్యమైన, తిరళమైన తప్పించుకొనిపోయే జీవభాషకు వ్యాకరణము వ్రాయడమోత కష్టమైన పని అనిపించుకోవచ్చు.

కాని, శాస్త్రకారుడు నిస్పృహ చెందనక్కరలేదు. ఎందుచేతనంటే, ప్రతిపదోక్తములైన శబ్దముల సంఖ్య అనంతమే అయినా, అవి అన్నీ విశిషాయి ఏర్పడే సజాతీయక్షరముల సంఖ్యమాత్రము కొంచెమే. ప్రతివర్గములోని ప్రతిపదోక్తశబ్దములను ప్రణేయక లక్షణములు గలిగి సామాన్యమాత్రగ్రాంతములు కావడానికి యోగ్యములుగా ఉంటవి. అందుచేత వైయాకరణుడు చేయవలసిన పని

- (1) సాధ్యమైతవరకూ ప్రతిపదోక్తశబ్దజాలము నేర్పరచడము,
- (2) వాటిని వర్గములుగా వివేదియడము, (3) ఒక్కొక్క వర్గములో చేరిన ప్రతిపదోక్తశబ్దముల సామాన్యలక్షణమును, లేక లక్షణములను గుర్తించి వాటికి సూత్రములను కల్పించడము, (4) ఆయా సూత్రములలో ఇముడక నిలిచిపోయిన వాటి నాయా సూత్రముల కవపాదములుగా నిరూపించడము.

ఇది చాలా సులభముగానే కనబడుతున్నది కదూ! కాని, ఆ పనిని చేయడముమాత్రము మాటలతో చెప్పినంత సులువైనది కాదు. దానికి పరిభ్రమము, పరిశ్రమము, పరీక్షణము, పరిమార్గణము,

పర్యాలోచనము, పరిశోధనము, పరిశీలనము, పరిప్రశ్నము, పరిజ్ఞానము — ఇన్ని పరిపరీ విధముల కావలెను. అప్పుడే సాధ్యమైనంత సంపూర్ణ, సమగ్రవ్యాకరణము లభిస్తుంది.

వ్యాయముగా ఆలోచిస్తే, ఒకొక్క మంఠలభావము, ఒకొక్క సంస్కృత, ఒకొక్క వ్యక్తిభావమును ప్రత్యేకవ్యాకరణ మేర్పడవలసినదే. ఆ అన్ని వ్యాకరణములలోని సామాన్యనూత్రముల నొకచోట చేర్చి ఆ నూత్రముల కవవాదముల నా నూత్రములక్రిందనే గూనిస్తే ఒక మహావ్యాకరణము తేలుతుంది.

మైనీ నా 'అశ్వత్థామ' మంచి ప్రశ్నోక్తిని వ్యాకరించిన ఆ చిన్న భాగమును చూడండి. దానిని చేయడానికి కందు దినములు పూర్తిగా పట్టింది. కాని ఇంకా సూత్రరచన కాలేదుగదా. అయితే భాష అంతటికీ సూత్రరచన చేయవలెనంటే ఎంత కాలము పట్టు తుంది? ఒక జీవితకాలము చాలుకుండా? నానంటి ఒక్క సామాన్య వ్యక్తిలన ఆవుకుండా?

ఇంతా చేస్తే నా 'అశ్వత్థామ' లోని భాష నిత్యవ్యవహారస్థ భాష కాదు సకలగా, నా నిత్యభాష అయినా కాదు. పాండవ కారవును భీమరాజాగృహయిన ద్రోణుని కొడుకు, బ్రాహ్మణుడు, వేదవేదాంగాగ్రయనంపన్నుడయినా వేదజడుడయిన చాదస్తుడు (గాంధుడు) కానివాడు, మహావీరుడు, ఆత్మవిశ్వాసము కలవాడు, సాహసోదార్థపురీగుడు, సోహృద్ప్రేరితుడయినవాడు అయిన అశ్వత్థామ ఆ ప్రకరణములో ఎట్లు మాట్లాడిఉంటాడో ఆ భాషను నేను ఉహించుకొని నేనయి కల్పించినది కాని, అశ్వత్థామ మాట్లాడుతూ ఉండగా రికార్డుచేసినది కాదు. అశ్వత్థామ ఆసలు సంస్కృతములో మాట్లాడేవాడో, తన చుట్టుప్రక్కలవారితలె తన దేశప్రాకృతిములో మాట్లాడేవాడో నా కేమి తెలుసు? వ్యాసాదులయిన సంస్కృతకవులతనిచేత సంస్కృతభాషలో మాట్లాడించినారు. ఇతరభాషాగ్రంథరచయితలు అశ్వత్థామచేత మాట్లాడించవలసిన సందర్భము పతికే ఓమ గ్రంథాలలో తాముపయోగించుకొనడానికి తాము కల్పించుకొన్న భావాలనే మాట్లాడించినారు. అట్లే నేనున్న ఆతనిచేత ఆంధ్రభాషలో మాట్లాడించినా ననుకొని తృప్తి పడుతున్నాను. కాని, నిత్యవ్యవహారములో నా నోటినుంచికూడా అటువంటి భాష రాదు. దానిని వ్రాసేటప్పుడు ఒకవిధమైన నాటకరంగము, ఒక సంస్కారము గల ప్రేక్షకులు, శ్రోతలు, ఒకవిధమైన ఆవరణము, ఒకరీతి విమర్శకలోకనిజానము, కావ్యరసదృష్టి, మనోవ్యాపారవిజ్ఞానము— ఇన్నిటిని మనస్సులో ఉంచుకొని—

“దేశము నెంచి, కాలమును దృష్టి లగించి, తెగించి, యాత్మ సం దేశవిధాన మెంచి”

ఇంకా ఏమేమో చేసి, భాష కొకవిధమైన గౌరవము, ఉన్నతి, మర్యాద, శక్తి, మాధుర్యము, రీతి, శయ్య, పాకము, ధృవి,

మార్చనలు, ఇంకా ఏవేవో కలుగవలెనని మననము చేసి, నా సంస్కారము, నా చదువు, నా రసకల్పము, నా ఆత్మప్రీతి, పాండిత్యముల కనువుగా నా భాషను సంస్కరించి, మాటల నేర్చి, పేర్చి, కూర్చి, ఆ వాక్యములను వ్రాసినాను. ఆ వాక్యములు కేవలకల్పితములు. కాని కృత్రికములు మాత్రము కావు. ఎందుచేతనంటే - ఆ వాక్యములలోని పదములను నేను సృష్టించేదు. అవి లోకము లోనివే. ఆ పదముల స్వరూపముకూడా నేను సృష్టించేదు. ఆ రూపములకూడా లోకములో నేకదేశమున కాకున్నా ఎక్కడనో ఒకచోట ప్రతిగోచరము లయ్యేవే. కాని, ఆయారూపములలో ఒకొక్కదానికిన్నీ మంఠలభేదమును బట్టిన్నీ, వృత్తి మొదలయిన భేదములనుబట్టిన్నీ రూపభేదములు ఉంచవచ్చును. అయినా అట్టి అనేకరూపములలో అశ్వత్థామనోటినుంచి ఆ ప్రకరణములో వెడలడానికి యోగ్యము లని నేను తలచిన రూపములను మాత్రము నేను స్వయముగా, బుద్ధిపూర్వకముగా ఏర్పి కూర్చిన వాక్యములు కాబట్టి ఒక విధముగా వాటికి కావ్యత్వసిద్ధి కలిగినది.

అశ్వత్థామ బ్రాహ్మణుడు కాబట్టి అటువంటి మాటలు పలికిస్తేనే ఆ పాత్రమునకు గౌరవము కలుగుతుందని ఆభిప్రాయపడి అట్లా వ్రాసినాను. కాని, ఆ అశ్వత్థామకాక గంజాము, విశాఖపట్టణముల లోని ఒక బ్రాహ్మణేతరవిశేషు డట్టి ప్రకరణములో నెట్లా మాట్లాడి ఉంటాడోకూడా వ్రాయవచ్చును గదా. అట్లా వ్రాసి చూదాము:

“ఎ...నీ! అంతా? మరాజా! నీ యప్పు తీర్సుకోనేనూ? యంత పనిచూచినోణ్ణి! ఈ యిల్లా, యీ బాణాలూ యాల! మోదంబే! కారవుల్లాగే పేరీ బూమిద కడముట్టించా? అయ్యో! అందరూ సుక్రేట్టి నిద్దరోతున్నారు. నా నోణ్ణి తెలిగెసన్నా. శాబాసు! యంతి యిసిత్తిరం యీ నోకం. పుట్టుప్పడు మాత్తర మోసారి నాతాయా? ఎత్తిరిల్లి నే యాడుతాయా? తిన్నన్నాళ్లు తిని, సస్తే, అయ్యో! యిడివొల్ల నాబం నేదే అని సుకడలుపుకోని యెవరిమా నాళ్లు నెసత్తాయా? యిడ్డి పాకత్తాయా? ఆతి రో తొకపాలి యాదికి తెస్సుకోనేనా తెస్సుకోరూ? కట్టకాలానికి కానోడు గుట్టమైతేనే, నేత్తమైతేనే—సచ్చిన్నోళ్లలోనే నెక్క. ఈన నా రాజా. ఈన నేనాగు సంతోసపెట్టం? యాది తోసదే! ఒహోహో! ఈ నెట్టుమీ చెన్నిపిట్టలు నిద్దరోతున్నాయో! నిమ్మ శింగా యికారం నేకుండా ఉన్నాయి. మనిసి దొక పిట్టబతు కయినా బాసుండేది గ్రా. ఆరూ, పోరూ ఉండు. యామో? యిటికి మాత్తరం కోపం, తాపం, ఒంటెత్తుతనం యాల ఉండవు? ఆ నెట్టుమీది కలా వొత్తున్నది ఆ పిట్ట! ఒయ మేత్తున్నది. కల్లెంటు నిప్పులు రాలుత్తున్నది. అ... అ... మొదలెట్టింది! పీకలు కొరికేత్తున్నది. యన్ని పిట్టలో! నిద్దర మత్తుమీద నెగిసి నాయ్! ఓలబ్బో! ఆకాళ్లు! ఓలమ్మా! ఆగోళ్లు! యేలకేలు గిల గిల కొట్టుకో గింజకో పడి సస్తున్నాయి. పారిపోతున్నా వొదల్లే!

యెంటబె టెంటబెట్టి, తరివిఁ తరివిఁ నెక్కలతో కొట్టి కూలుతున్నాది. వస్తా, వస్తా! సంపేసె! అన్నిట్టే సంపేసె. వో గుడ్లగూబోవ్! నవ్వు నాకు గురువవ్వమ్మా! మాంచి నేత్తాని వమ్మా! మనిసై నోడు మప్పలేని బుద్ధి మప్పినావ్. మావని నేవుతాను. మావా! మావా!"

పై వాక్యములకున్న, నేను నాటకములో వ్రాసిన దానికిన్ని అభేదప్రాయములో ఎట్టి భేదమున్ను లేదు. కాని, మాటలలో ఎంతో భేదమున్నది. కొన్ని భేదాలు పైకే తెలిసిపోతున్నవి. (౧) సంస్కృత పదాలు తక్కువగ ఉన్నవి. తెనుగుపదా లెక్కువ అయినవి. (౨) ఉన్నది, ఉన్నవి మొదలయిన క్రియాపదాలలో మధ్యనున్న అచ్చుకు దీర్ఘముకలిగి ఉన్నాది, చేస్తున్నాది మొదలయిన రూపాలు వచ్చినవి. ఉన్నవి అనడానికి ఉన్నాయి అని రూపము కలిగినది. 'నేను' కు నాను! (౩) లేదు, నేదు; లేవు, నేవు; నెగు, నేదు మొదలయిన వాటిలో లకారమునకు నకారాదేశము కలిగినది. (౪) ఓలక్కా! ఓల్కో! అనే ఆశ్చర్యార్థకములు. (౫) తరివిఁ తరివిఁ; మావఁ చెమఁలును అగ్గినుస్వాగోన్పాదములు—ఇటువంటి వింకా

భేదాలను గుర్తించవచ్చును. ఇట్లే తెలంగాణపు భాష, రాయలసీమ భాష, కోలారుభాష, దాక్షిణాత్యభాష—మొదలయినవాటిలో ఎన్నెన్నో మాటతీరులు బయలుదేరుతవి. వాటి నన్నిటిని ఒకచోట చేర్చి వ్యాకరించడము సామాన్యమైన పనికాదు. నాలుగు మొగముల బ్రహ్మ అయినా, వేయినోళ్ల ఆనంతుడయినా ఆ పనిని చేయలేడనే మాట సత్యము. అయితే యేమి చేయాలి? చేతులు ముడుచుకొని కూర్చోవలసినదేనా? సాధ్యమయినంతమట్టుకు ప్రయత్నింతాము. మనము వ్రాయబోయే వ్యాకరణాంధ్రవ్యాకరణము సర్వాంగ సంపూర్ణ మాత్రుం దనుకొనక మనంచచ్చమే. కాని, మన మా వ్యాకరణ మును వ్రాసే పద్ధతులు శాస్త్రపద్ధతులైతే, లోపలి పూర్ణమును తిరు వాత వచ్చే పండితులు వారివారి ఓషికకొద్దీ పూర్తిచేసుకుంటారు. ఈ ఉద్దేశముతోనే నవ్యాంధ్రవ్యాకరణమును వ్రాయ సాహసిస్తున్నాను. పండిత ప్రకాండుల, పెద్దల ఆశీర్వాదములముఖ్య చేపట్టిన కార్యము కొంతవరకైనా నెరవేరకపోతుందా? నెరవేరకుంటే పోనీ. ప్ర.గు త్నించినపని అంతా లోకములో వెంటనే సిద్ధిస్తుందా? కాలము, తము; 'విభూ చ పృథ్వీ'.

బౌద్ధ విక్షువు
శ్రీ త్రికారాదు : శ్రీ ఆచంట జానకిరామ్.

① పిల్లవాడు ఏడుస్తున్నాడు
(కారణంలేకుండానే)

② టైకోసిరవ్ ఇవ్వండి
(అసహ్యపై పరుచితేడు)

③ పిల్లవాడు నవ్వుతున్నాడు

మొసూర్ ఇండస్ట్రియల్ అండ్
టెస్టింగ్ లేబొరేటరీ లిమిటెడ్.

మల్లేశ్వరం, బెంగుళూరు వారి తయారు

నెల్లింగ్ ఏజెంట్లు :

బెన్స్ అండ్ కంపెనీ, లిమిటెడ్

పో. బా. నెం. 63 మద్రాసు.

ఉ గా ది శు భ ది న ము న

ప రి చ య ము
చే యు చు న్నా ము

ఎ లు క బ్రాండు

అగరు వత్తులు, అలంకరణ
వస్తువులు

పూలరాణి సెంటు వత్తి, తదితర రకములు,
అనగా పూలరాణి ఛమేలి చందనము, పూలచామిరి,
గులాబి, నుల్లె మొదలగునవి.

ప్యాకెట్టు 1 కి అ. 4 ల సంచి రు. 1 వరకు లభించును.
వాటి నాణ్యతకల్పన, వాటిలో ఉపయోగపరిచియున్న
దీక్షనులకల్పన ఎలకబ్రాండు వస్తువులు మహారాష్ట్ర
మంత్రుల ప్రజామోదము పొందియున్నవి. నేడు వీటిని
వరిసర ప్రదేశములకు పరిచయముచేయుచు నేవానకు
లమై వారి సహకారము వాఙించుచున్నాము.

మేము తలచునెల, సెంటు, తదితర అలంకరణ వస్తు
వులకు కూడ తయారుచేసెదము. ఇవికూడ మా పూల
రాణి అగరువత్తి, ఛమేలి అగరువత్తులతో
సహముగ ప్రజామోదము పొందియున్నవి.

అంధదేశము, నైజాము సంస్థానమునందలి జిల్లాపట్టణము
ల్పటిసంచియు ఇంకయిరిలు కోరుచున్నాము.

జాబులు ఇంగ్లీషులోనే వ్రాయవలెను.

బాంబే అగర్బత్తి కంపెనీ,

సింధ్ కు, బిల్డింగ్, పోవాలస్త్రీట్, చార్మిరోడ్డు,
బొంబాయి 4

(S. D. S.)

వ్యాధిపీడితులైన పిల్లలకు ఆనేక పుష్కరాలనుంచి సేవ

పసిలేకపోయిన బిల్లి (లివర్) వ్యాధిచే పీడించబడు తొన్న వాకి, జమ్మివారి "లివర్ క్యూర్" అనేక పుష్కరాలనుండి సహాయకరమైనదిగా పేరు తెచ్చుకొంది అమూల్యప్రాణాన్ని రక్షింపబడినది.

ఈ వ్యాధిని నిర్మూలించుటకు, డాక్టరు సామాన్యవస్త్రాల "సింథల్" క్యూర్ను, క్లిష్టవస్త్రాల "కాంప్లి కేమెడ్" క్యూర్ను చికిత్సగా వాడుచున్నాడు. "సింథల్" లివర్ క్యూర్ చిన్న మోతాదుల వాడక, ఆకలిని జీర్ణశక్తిని వృద్ధిపరుచి, ముఖ్యముగా పోషకాంశాలను, స్వీయము క్రమశబ్దమును దుబ్బింపజేసి, వ్యాధుల రాకుండా పయోగించును.

పిల్లలందు లివర్, స్పీములు కల్గినట్టి యేర్పడుతాయి. దీనిని అనుసరించుకొని యే "జమ్మివారి టానిక్" అయ్యున్నది సిద్ధాంతానుసారంగా తయారైనది గనక, బిల్లి వ్యాధిచే పీడింపబడిన పిల్లలయొక్క తలలు గర్భిణీలవలె పుష్కలు ఈ "జమ్మివారి టానిక్"ను సేవించుట శుభ్రము.

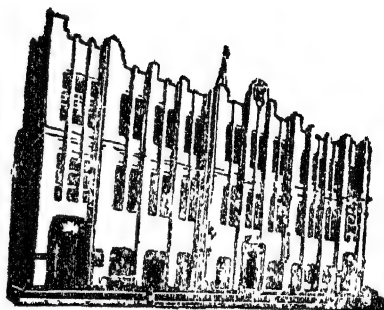
అన్నీ చోట్లా దొరకును

జమ్మి వెంకటరమణయ్య ఆండ్ సన్సు మైలాపూరు, మద్రాసు. కాందర్ పురోడ్డు, బొంబాయి 4.
(ఫోన్: నెం. 8139) (ఫోన్: నెం. 41593)
హరినగరోడ్డు, కలకత్తా.
ఇతరచోట్లు: బెజవాడ — విజయనగరం — బెంగళూరు,
తిరుచనాపల్లి — అక్కి మొదలైనవి.

ఇండియన్ బ్యాంక్

లిమిటెడ్.

స్థాపితం

1907

హెడ్డాఫీసు: మదరాసు

మద్రాసు రాజధానిలో ముఖ్యస్థానము లన్నిటిలోన,
బొంబాయిలోను బ్రాంచీలు సహజస్థానము ఉన్నవి.

జారీ చేయబడిన చందా వేయబడిన

మూలధనం

రూ. 72,00,000

చెల్లించబడిన మూలధనం

రూ. 53,00,000

రిజర్వు ఫండు

రూ. 62,00,000

అన్నివిధములైన బ్యాంకింగ్ వ్యాపారము
చేయబడును.

యన్. గోపాలఅయ్యర్,

సెక్రటరీ.

గణిత విజ్ఞానము

శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రి

మూలమునా నాలుగు వేల యేండ్ల వెనుకటి సంస్కృత వాఙ్మయమున గణితవిజ్ఞాన మున్నది. యజ్ఞములలో పలుదెరుగులగు చిత్రాలు రచించవలసి యుండును. దానినిబట్టియే చిత్రయనగా కూడిక యనునర్థము గణితపరిభాషలో కలదు. తైత్తిరీయసంహిత కొన్ని వేదికల యాకారము గుండ్రముగను, కొన్నిటి యాకారము డేగచందముగను, కొన్నిటి యాకారమర్థచంద్రునివలెను, మరికొన్నిటి యాకారము త్రికోణముగను, మరి చతుష్కోణముగను చెప్పచున్నది. ఈ యజ్ఞవేదుల కెన్ని యాకారములున్నను తేస్రాఫల మొకటియే కావలయును. కావున నానాకాముగు గల తేస్రాముల తేస్రాఫలము కనుగొనుట అత్యవశ్యకము. శుల్బసూత్రము దీనిని నిరూపించుచున్నది. 'చచ్చవ్రకమగు తేత్రపు భుజముతో' (Side) దాని కర్ణమునకు (Diagonal) గల సంబంధ మేమి? ఆయతమగు తేస్రాముతో నమపమ వర్గతేత్రమును రచించు టెటులు? వృత్తాకారమగు తేత్రమునకు సమానముగా వర్గతేత్రమును కర్మించుట యెటులు? అను నీ మొదలగు ప్రశ్నముల కీ శుల్బసూత్రమున సమాధి లభించును.

భారతీయులకు కర్మకాండ పెరిగినకొలదియు యజ్ఞవేదులయు, యజ్ఞకుండములయు నిర్మాణమున కుపయోగించు తేత్రతత్త్వగణితము పెరుగుచు వచ్చెను. ప్రాచీనకాలమున భారతవర్షమున వైదిక కర్మకాండలకే తేత్రగణితము సంబంధించివచ్చుగాని గ్రీస్ కాలియా దేశమునుండువలె పాముల కొలతలు మొదలయిన వ్యవహారికాండలకు సంబంధించుచు రాలేదు. ఆ కాలమున కానవచ్చిన కాసంత గణితము కూడ వైశవములోనే సందు తగిలి పోయెను. గ్రీకులు తేత్రగణితమున చాల ముందరి కేగిరి. భారతీయులకు

తెలిసిన తావన్మాత్రపు తేత్రగణితముగూడ గ్రీస్ దేశమునుండి ఎత్తుకొనివచ్చిన దని కొందరు పాశ్చాత్యులు సంతసించిరి. శుల్బసూత్రము నుద్ధరించిన ధీభో—'భారతదేశమునందలి తేత్రగణితము భారతదేశమువారి సొమ్ము. ఇది క్రీస్తువెనుక ఎనిమిదవ శతాబ్దినాటిది' అని పై విమర్శకులు మోసిన కళంకమును తొలగన మొనరించెను.

తేత్రతత్త్వము, కుండసిద్ధి మొదలగు సుమారు పదియేను తేత్రగణితమునకు సంబంధించిన గ్రంథము లిపుడు దొరకుచున్నవి. యజ్ఞములు మూలఁడిన తరువాత దేవాలయములందును, శరద్ వసంతనవరాత్రములం దనుష్ఠేయమగు దుగ్ధాపూజయందును, తంత్రములందును, మరికొన్నిటియందును సతీష్టయజ్ఞమే చూపట్టును. దీనినిగురించి విడిగా వ్రాయవలయును. ప్రాజ్ఞులంద రీ విషయమును పరిశీలించునది. ఈ తేత్రతత్త్వవ్యవహారము (Mensuration)ను, కుండరచనయును కడు గొలదిగా అగ్నిపురాణమునందు కనబడుచున్నది. ఆగమములందు కొంచెము విడివిగా గలదు.

జ్యోతిషసంహితలలో గణితవిజ్ఞానము

క్రీస్తుకు వేయికి వెనుక పుట్టిన జ్యోతిషసంహితలలో పరికర్మాప్తకమునకు సంబంధించిన లెక్కలు కలవు. పరికర్మాప్తక మనగా కూడిక (చితి), తీసివేత, హెచ్చవేత, భాగహారము, వర్గము మొదలగు లెక్కలు. మనకు వేళ్లు పుట్టినపుడే కూడికలును, తీసివేతలును పుట్టె ననుకొందము. సంఖ్యావాచకములగు శబ్దములందే కూడికయు, తీసివేతయు, హెచ్చవేతయు కానిపించును. ఏకాదశ=౧+౧౦=౧౧(పదనొకండు), త్రయోదశ=౩+౧౦=౧౩ (పదమూడు). ఈ మొద

లగున వెక్కుడుగా కూడికలో నున్నవి. సంస్కృత సంఖ్యావాచకపదములు దేశాంకము మొదలును, తెలుగునందు చివరను గలవు. దీనికి హేతు వన్యత్ర విచార్యము. ఏకోనవిశ = ౧—౨౦ = ౧౯ (పంచామ్మిది). దీనికి నవదశ అనియు వేదకాలమున వాడుక కలదు. 'నవదశ చ మే నవదశ చ మే' అని యజుస్సంహిత-పంచమప్రపాతకము. ద్వాత్రిగంశత్ = ౨ + (3 × ౧౦) = 3౨. చూ. వై. ఇందు కూడికయు, హెచ్చవేతయు కలిసియున్నవి. వేదకాలముననే ఇట్టి గణనవ్యవహార మున్నదని తెలుపుటకు వేదము నుండియే వై యుదాహరణముల నిచ్చితిని. వేదము లుదలి సంఖ్యయములు, సంఖ్యలను విచిత్రముగ నుండును. పాణి కాలమున కొంత మార్పు చూడడును.

ఇక సంహితలకు మరలుదము.

నాటివారికి తిథిని కనుగొనుటకు గణితము కావలసివచ్చెను. తిథిజ్ఞానమునకు నక్షత్రమును, చంద్రుడును త్రాటితో దబ్బనమువలె వత్తురు. మరియు గ్రహముల కక్ష, పరస్పరదూరము, వీని కొలత, లంబము, వలనము, ఇష్టసంఖ్య (X) కొండగుర్తు ఇవన్నియు కనుగొనుట సామాన్యమైన పనిగా కనబడదు. అనాడు కూడికకు + అనియు, తీసివేతకు — అనియు, హెచ్చవేతకు × అనియు, భాగహారము నకు ÷ అనియు గురుతులు కలవు. (భారతిలో నా వ్రాసిన ప్రాచీనఖగోళమును గూర్చిన రెండవ వ్యాసము చూచునది) ఆర్యభటాని కాలమున ఈ గురుతులు వ్యవహారములోనికి వచ్చినచో అంతగా ఆశ్చర్యపడముకాని, క్రీస్తుకు వేయేండ్ల వెనుకనే యివి కలవనుచో ఈ విషయ మాలోచింపవలసియే యుండును. ఈ గురుతులు గ్రీసుకాల్డియాదేశములలో క్రీస్తు కించుమించుకంటెరెడు శతాబ్దాలవెనుక కనబడును.

భారతీయులకు దేశాంతరవాసులకంటె మునిముందుగానే విజ్ఞానసంపద యంతయు కలదనియు, అది సంపూర్ణ మనియు తెలుపుట నాయుద్దేశము కాదు. 'ఉన్నది' అని తెలుపుటయే నావంతు. దీని వలన లాభ మేమేని కలదో, లేదో నే నెరుగను. దానిని పాఠకులకే వదలుదును.

అంక గణితము

పిషావర్దాపులలో గల 'బతులి' అను ఊరిలో ౧౮౮౫ సాలున భూమి తవ్వచుండగా 'అంక గణిత' మను ఒక గణితగ్రంథము దొరకెను. ఇది కొంత శిథిలమైపోయెను. కొందరు దీనిని క్రీస్తుశకము మూడవ శతాబ్దినాటిదనియు, మరికొందరు ప్రాచీనతమ శతాబ్దినాటిదనియు అనిరి.

దీనిలో కూడికకు 'యు' అను గురుతును, సమీకరణమునకు 'ఫ' అను గురుతును క-దు. యు=యుతి. ఫ=ఫలము. ఇటీవలివారు కూడికకు యోగమనియు, సమీకరణమునకు బంధననియు వాడిరి. దీనివలన నిది ౧౨వ శతాబ్ది కాదు. మరియు వేదకాలమునందలి చితిసంజ్ఞ ఇందు గలదు. ఈ గ్రంథమునందలి గుణోత్తరక్రేధి, సంకలితక్రేధి, త్రైరాశికము, వృద్ధి, చక్రవృద్ధి మొదలగువానివలన అనా డంకగణిత మే స్థితిలో నుండెనో, భాస్కరాదుల కది యెటు లుపకరించెనో యింకను తగినవారు పరిశోధింపవలెను. ఈ గణితమునందలి 'కేన కాతేన సమతాం గణయిత్వా వదాశు మే' ఇత్యాది రచనల యనుకరణము తరువాతి గ్రంథములం దన్నిటను చూపట్టును.

దై నందిన గణితము

పాటీ జ్యోమితి పరిమితి త్రికోణమితి మొదలగు గణితములు సభ్యజాతికి నిత్యవ్యవహార్యములు. నిత్య వ్యవహారములలో అతిభుజ (Hypotenuse), చతుర్భుజ (Quadrilateral), త్రిభుజ (Triangle), పంచభుజ (Pentagon), షడ్భుజ (Hexogan), సప్తభుజ (Heptagon), దశభుజ (Decagon), బహుభుజ (Polygon) దులతోనే కాక బహువిధములగు కర్ణములతో పని యుండును. పదిశతాబ్దాక్రింద పాకశాస్త్రమును రచించిన ఒక వంటబ్రాహ్మణ ఇన్ని విధములగు ప్రాయులలో తన పాండిత్యమును ప్రకటించెను. అది యటుండె.

మొదటమొదట సంఖ్యయశబ్దము సంఖ్యాబోధకము. నేటికి నది కలదు. మరియు నది పోదు. ఇది ఛాందశ్యాస్త్రమునందును, కవులందును సూక్ష్మముగా ప్రవేశించెను. పాణినీసూత్రములలో ఇందులకు

చాల నుదాహరణములు కలవు. 'వడ్డవచ్' మొదలుగా వానిని చూచునది. ఇక జ్యోతిషమునందంతటను ఈ వ్యవహారమే కనబట్టును—

‘సంద్రాద్రిందుగుణా స్తథా శకన్యప
స్యాంతే కలే ర్వత్సరాః’

అనగా సందులు తొమ్మిండు కావున ౯ అను రాశి. కులాద్రు లేడుకావున ౭ అను రాశి. చంద్రు డొకడు— ౧. గుణములు సత్త్వరజస్తమస్సులు ౩. ‘అంకానాం వామతో గతిః.’ అంకెల కరబ్బుల అక్షరము లకువలె పుర్రచేయి కావున ఎడమనుండి వ్రాయుచో ౩౧౭౯ అని కలుగును. కిలిలో ఈ వత్సరమున శకన్యపావ సాన మని అర్థము. సంఖ్యేయ మగు శబ్దము సంఖ్యా

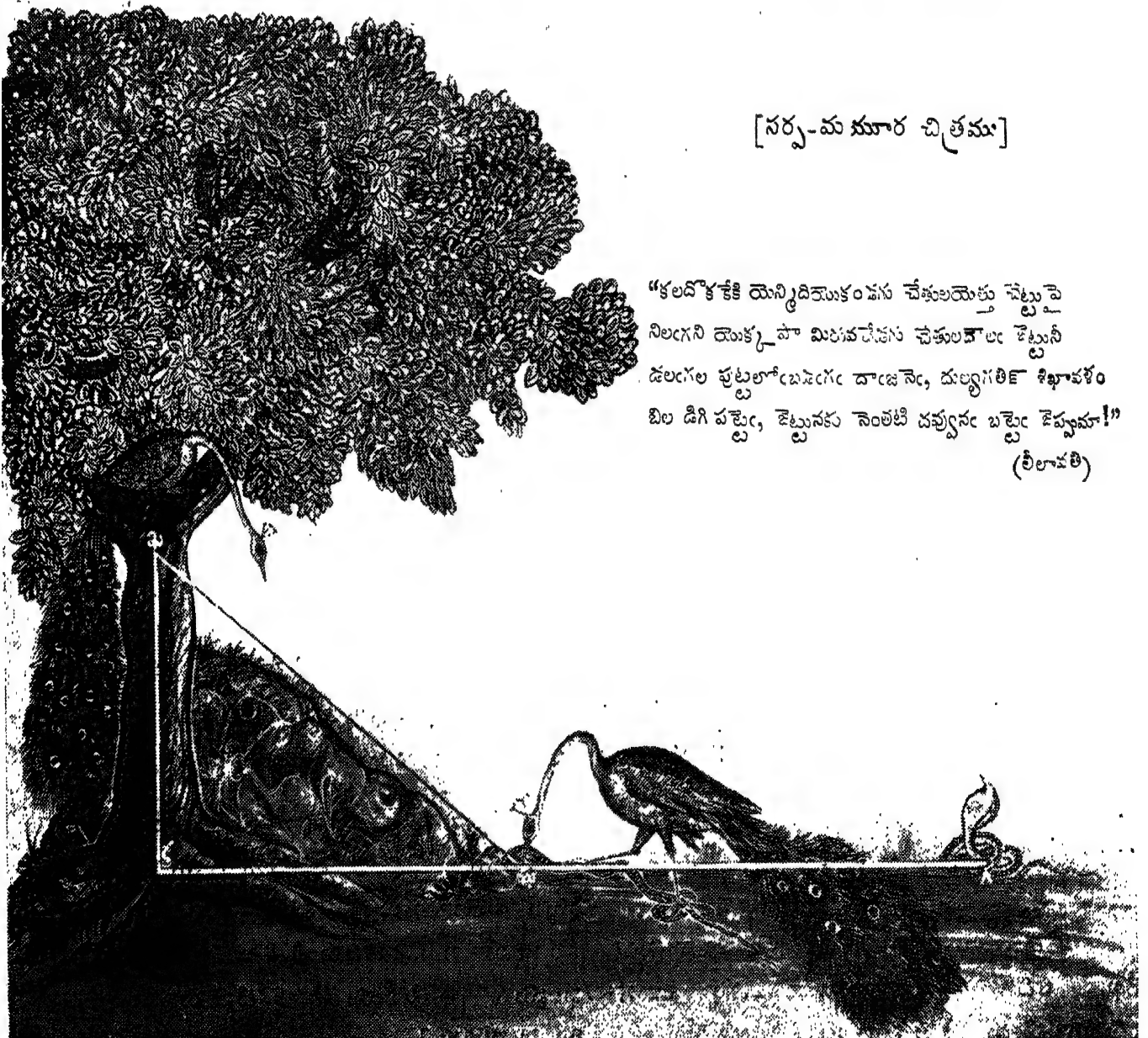
ర్థమునందు వాడుట యొక భారతదేశమునందేగాని యన్యదేశములందు లేదని పాశ్చాత్యులు వ్రాసిరి.

గణితవిజ్ఞానములు

పూర్వము మన దేశమున కన్యాపక్షమువారు వరుని యుక్తిలేక్క లడుగుట కలదు. ఆ పరీక్షలో నెగ్గినచో శుల్క్ముతోగూడ పిల్లి నిచ్చెడివారు. నా కాలమున ఆ పరీక్షయే యున్నచో నాకు బ్రహ్మ చర్యము అవలంబింపగల సాభాగ్యము కలిగెడిది. నాకు ధర్మఘారములో నూటికి తొమ్మిదిమూర్కులు వచ్చెను. ఒక మాక్కే వచ్చిన నా తమ్ము డొక డున్నాడు. ఆయనసంగతి యిపు డెటు లున్నదో నాకు తెలియదుగాని నాచదువు ధర్మఘారముతోనే పూర్తి

[నర్ప-మ మూర చిత్రము]

“కలదొకకేకి యెన్నిదియొకండున చెతులయెట్లు చెట్టుపై నిలగని యొక్కపా మిటవదెడను చెతులకాలం జెట్టునీ డలంగల పుట్టలోబడంగ దాడనె, దుల్మగలిగి శిఖావళం బిల డిగి పట్టె, జెట్టునకు నెంతటి దప్పున బట్టె జెప్పమా!”
(లీలావతి)

యగు టాతనికి తెలియునుగాన నాసంగతిమాత్ర మాతనికి తెన్న తెలియును. మా కపుడు గణిత మెటులో చెప్పిన శ్రీ కామవరపు వీరరాజుగారిని (దువ్వ) స్మరింపకుండజాలను.

గణితవిజ్ఞాన మటుతరువాత వాస్తవశాస్త్రమునకును, అనగా ఇండ్లు, నల్లిండ్లు, కోటలు, పేటలు కట్టుటకును, నూతులు, చెరువులు తీయుటకును, శిలా లోహదులతో దేవవిగ్రహములు చేయుటకును, లలిత కళలలో ముఖ్యముగా సంగీతశాస్త్రముకును, ఛాదః ప్రస్తారమునకును కావలసినచేసెను. ధనుశ్శాస్త్రము జ్యోమితిని, గతిగణితము (Dynamics) నుపయోగించుకొనెను. తెలుగులో ధనుశ్శాస్త్ర మను పద్యప్రబంధ మొకటి కలదు. అం దీ గణితపరిచితి లేదుగాని సంస్కృతధనుశ్శాస్త్రమున కడుకొలదిగా నున్నది. గతి విజ్ఞానముచే విల్లనంబులు చేయుచో కేత్రసంహారము సుకరము. దీనికి భాస్కరుని లీలావతినుండి యుదాహరణము :

తొమ్మిదిచేతుల యెత్తు కల ఒక చెట్టుమీద నొక నెమలి యున్నది. చెట్టుకు ఇరువదేడు చేతుల దూరమున నొకత్రాచున్నది. ఇవి రెండును ఒంపొండ చూచుకొనినవి. పాము చెట్టుమొదట నున్న పుట్టలో పోయి పడుటకు ప్రాకిపోదొడగెను. నెమలి దానిని పట్టుకొనుటకు దానిమీదికి వాలెను. రెంటి గతియు సమము. ఈస్థితిలో చెట్టు కెన్నిచేతుల దూరమున నెమలి పామును పట్టుకొనగలదు? (చూ: సర్ప-మయూర చిత్రము. పుట ౯౯).

[దీనికి సూత్రము:—కోటివర్గమును భుజకర్ణముల మొత్తముచే భాగించి, లబ్ధమును భుజకర్ణముల మొత్తమునుండి తీసివైచునది. దానిలో సగము భుజ పరిమాణము. భుజకర్ణముల మొత్తమునుండి భుజమును తీసివేయుచో శేషము కర్ణ మని వేరుగా చెప్పనక్కర లేదు.]

కోటి యనగా నిలుపురేఖ. భుజ మనగా సరళ రేఖ. అది యిటు లుండును—కర్ణ మనగా నెదురుగా నుండు రెండు మూలలను కలుపు రేఖ.

కఖ=(స్కంధము) కోటి. భజగ్రాహింకువు కడ పామున్నది. కోటి ౯ చేతులు. క వృక్ష మూలము. అటనుండి గ కు ౨౭ చేతులు. క బిందువున కెంత దవ్వన నెమలి పామును పట్టుగలదో తెలిసికొనవలెను.

ఘ బిందువుకడ నెమలి పామును పట్టుకొనె నని అనుకొందము. అటులగుచో ఖ బిందువునుండి ఘ బిందువు వరకును ఒక గీటు గీనుచో ఖ ఘ రేఖ ఘ గ రేఖకు తుల్యమగును. రెంటిగతియు సమము కావున గ బిందువు నుండి పామొత్త దవ్వ రాగలదో ఖ బిందువునుండి నెమలియు సరిగా సంత దవ్వననే వాలగలదు. కావున క ఘ + ఖ ఘ = క గ = ౨౭. $[ఖ గ - (క ఖ \div ఘ గ) \div ౨] = ఖ ఘ :: [౨౭ - (౯ \div ౨౭)] \div ౨ = [౨౭ - ౩] \div ౨ = ౨౪ \div ౨ = ౧౨$. అనగా వృక్ష మూలమునకు పండ్రెండు చేతుల దవ్వన నెమలి పామును పట్టుకొనెను. ౨౭—౧౨ = ౧౫ చేతులు కర్ణము. ఆవలి భజము ౧౫ చేతులు.

ప్రక్రియాతరము:—

$$౯ \times ౯ = ౮౧ \div ౨౭ = ౩$$

$$౨౭ - ౩ = ౨౪$$

దాన సగము ౧౨.

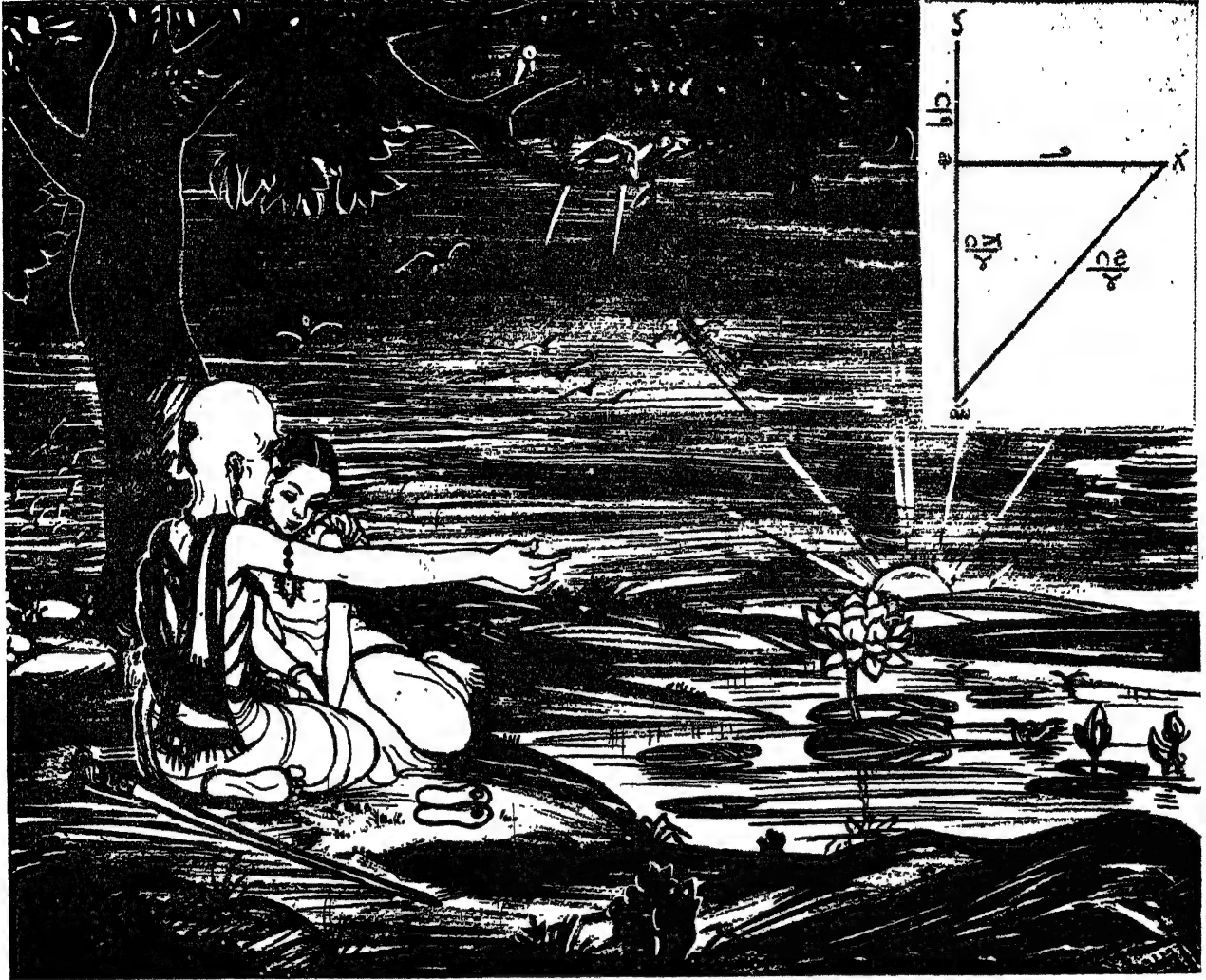
కాన ౧౨ చేతుల దవ్వన నెమలి పామును పట్టెను.

గ భీ ర త

గభీరత తెలిసికొనుట కింకొక లెక్క.

చెరువునీటిపై అరచేతి యెత్తున నొక పద్మము వికసించియున్నది. పెద్ద గాలి వచ్చి ఆ పద్మము రెండడుగుల దూరమున నీట బడెను. ఆ నీటి లో తెంత?

[సూత్రము:—కోటికర్ణముల వియోగఫలము చే భుజవర్గమును భాగించునది. భాగలబ్ధమునకు కోటికర్ణముల వియోగఫలమును కలుపునది. దీనిలో సగము కర్ణ పరిమాణము. దానినుండి కోటికర్ణముల వియోగ ఫలమును త్రోసివేయుచో కోటిపరిమాణము నిర్ధారిత మైపోవును.]

“చక్రక్రాంతాపరిత్యజితే క్వాపిదృష్టం తటాకే తోయామాచ్యం కమలకలికాగ్రం పితృస్తిప్రమాణం,
మందంమందం చలిత మనలే నాహతం హస్తయుగ్మే తస్మిన్మగ్నం కథయగణకే తీప్రమంభఃప్రమాణం.” (శ్రీలావతి)

ఇచట ఖి పైభాగము జలోఽరిభాగము. ఖి కడ జనముఖిభాండరములనుండి జారిపోయినవి; పోవు నుండి క వరకును తామరతూడును, దానిపై విచ్చిన చున్నవి. దొరకినంతవరకు వీనిని గ్రంథస్థము చేయు తమ్మియు. తామరతూడు 2 చేతియెత్తు. పద్మము గాలికి పెన్నడేని కలుగురా?

ఇంకొక లెక్క—

“నలుగురు వైశ్యవర్యు లొకనా
దొక దీవిని డేరి యొందు లొం

డులు పది యింద్రసీలములు
నూలు సుపౌణులు నైదు వజ్రముల
మలమణు లెన్నిదిం బడసి
కూర్చి దలంచి సమానమూల్యమే
యెలయగ గొన్ని మార్పుకొని
మందుల నెక్కటి విల్వ కట్టుమీ”.

(శ్రీలావతి)

క ఖ = గ ఖ.

2 చే భుజవర్గమును భాగించిన ౮ రాశి వచ్చును.
+ 2 = 22. దాన సగము 22. ఇది కర్ణఽరిమాణము.
22-2=20 ఇదియే కోటిఽరిమాణము, లేక నీటి
లోతు.

ఈ లెక్కలుగాక భరతఖండమునం దొక్కొక్క
దేశమున నొక్కొక్కమాదిరి వింత లెక్కలను అనేకము
లను వినుచుందుము. జానపదగీతములతోపాటు ఇవియు

= ఒకనికి ౧౦ నీలములును, ఇంకొకనికి ౧౦౦ ముత్రైములును, మరొకనికి ౫ వజ్రములును, వేరొకనికి ౫ మణులును దొరికెను. వీరు నలువురును స్నేహ వశమున కొన్ని విడిగో లొనరించుకొని సమమూల్య మొందిరి. అటు లగుచో నొక్కొక్క రాతి వెల యెంత?

[సూత్రము :— వినిమయస్వరూపమును జన సంఖ్యచే హెచ్చించి లబ్ధమును ఒక్కొక్కని మొత్తము నుండి విడిగోడిగా తీసివేయునది. భాగశేషము రాని ఇష్ట రాశిని వెనుక తీసివేసిన మొత్తముచే భాగించునది. భాగలబ్ధ మొక్కొక్కదాని వెల.]

ఇచట జనసంఖ్య ౪. వినిమయస్వరూపము ౧. $౪ \times ౧ = ౪. ౧౦, ౧౦౦, ౫; ౪ - ౪ = ౩, ౯౬, ౧, ౪$ వచ్చును.

శేషము రాని అభీష్టసంఖ్య ౯౬ అని అను కొందము. దానిని, వెనుక తీసివేయగా వచ్చిన ౩, ౯౬, ౧, ౪ వే భాగించగా ౧౬, ౧, ౯౬, ౨౪ వచ్చును. కావున ఒక్కొక్క నీలము వెల ౧౬, ముత్రైము వెల ౧, వజ్రము వెల ౯౬, మణి వెల ౨౪.

$$\begin{array}{rcl} ౧౦ నీలములు & \times & ౧౬ = ౧౬ \\ ౧౦౦ ముత్రైములు & \times & ౧ = ౧౦౦ \\ ౫ వజ్రములు & \times & ౯౬ = ౪౮౦ \\ ౫ మణులు & \times & ౨౪ = ౧౨౦ \\ \hline & & \text{ఏకోను } ౯౩౨ \end{array}$$

౪ చే భాగింపగా ౨౩౩

కావున ఒక్కొక్కని సంపత్తి వెరసి ౨౩౩

విడిగోలు

౧. వజ్రములవానికడనుండి ౩ వజ్రములు తీసి కొని మణులవానికి ౧టి, నీలాలవానికి ౧టి, ముత్యాల

వానికి ౧టి ఇచ్చి, ౪౧ ముత్యములు వీని కిచ్చునది. ఇపు డితనికడ ౨ వ + ౪౧ ము లుండును.

$$౨ వ = ౧౯౨$$

$$౪౧ ము = ౪౧$$

$$\text{ఏకోను} = ౨౩౩$$

౨. మణులవానికడనుండి ౩ మణులు నీలాల వాని కొనగనది. మరియు వీనికి ౨ ముత్రైము లిచ్చు నది. ఇపుడు వీనికడ ౫ మ + ౧ వ + ౧౨ ము త్తైయము లుండును.

$$౫ ము = ౧౨౦$$

$$౧ వ = ౯౬$$

$$౧౨ ము = ౧౨$$

$$\text{ఏకోను} = ౨౩౩$$

౩. నీలము వానికడనుండి ౬ నీలములు తీసి ముత్యాలవాని కిచ్చి వానిముత్య మొకటి వీని కిచ్చు నది. ఇపుడు వీనికడ ౩ మ + ౧ వ + ౪ నీ + ౧ ము డిండును.

$$౩ ము = ౨౭$$

$$౧ వ = ౯౬$$

$$౪ నీ = ౬౪$$

$$౧ ము = ౧$$

$$\text{ఏకోను} = ౨౩౩$$

౪. ముత్యాలవానికడ నిపుడు ౧ వ + ౬ నీ + ౪౧ ములు కలవు.

$$౧ వ = ౯౬$$

$$౬ నీ = ౯౬$$

$$౪౧ ము = ౪౧$$

$$\text{రాల ఏకోను} = ౧౨౩ \quad \text{ఏకోను} = ౨౩౩$$

ఆంధ్ర సత్రిక - నర్వహారి సంవత్సరాది సంచిక

చంద్రలేఖ

పాపల్

9 వ ఊదిన

ప్రారంభోత్సవము

జెమినివారి ముద్రాబ్జులదలినచిత్ర కళా సృష్టి.

అర్థభాగాలలో భిన్నహృదయాలు

‘మీ రలా యేడుస్తూ కూర్చుంటే
యెలాగండి? ఆయనకేం,
పుజ్యార్థులగూర్తు!’

‘.....’

‘నాలో దుఃఖం లేదా? నేను మీకంటే
హెచ్చుగా యేడువలసింది!’

‘.....’

‘ఆ బాబాయి యేడుస్తున్నాడు. పాలది
యింకా పాలు తీసుకరాలేదు. ఒక్కసారి
వెళ్లండి...’

‘ఆ చావు నాకేనా వచ్చింది కాదు.
యీ సంసారబాధలన్నీ యెవరు పడ్డారు?’

‘రామరామ! అవేం మాటలంటి. పోనీ,
కమలాన్నే పంపిస్తాను లెండి.’

‘బిడ్డిలోకి పంపకు; నలుగురూ నవ్వుతారు.’

రుక్మిణి మరి మాటాడలేకపోయింది. చంటు
యింట్లో కూర్చున్న కమలం కాదు తున్న
కన్నీటిని వీరకొంగుతో తుడుచుకొంటోంది.

‘యీ కర్మ యెలా చేసింది...?’

‘అందుకేనా అంతగా విచారిస్తున్నారు?
రామయ్యగారు బ్రతికినంతకాలం ధర్మంగా
పోయారు. అంత పెద్ద నాకరీ చేసినా ఒక్క
కానీ లంచం పుచ్చుకోలేదు. అందుచేతనే యే
బాధాలేకుండా స్వేచ్ఛగా మరణించారు.
ఆయన కర్మకు ఆయనే డబ్బు సమకూర్చుస్తాడు.
ధైర్యం చెప్పవలసిన మీరే అలా యేడుస్తూ
కూర్చుంటే... చూడండి. పిల్లాడు పాలు లేక
యెలా యేడుస్తున్నాడో! చూశారా! చంటు

యింట్లో మీ చెల్లెమ్మ—మీ కడుపే కాదు,
అందరి కడుపులూ దసించిపోతున్నాయి.
కాని సచ్చేచారితో మనం చస్తామా! అన్ని
విషయాలూ మీకు తెలుసు. ధైర్యం తెచ్చు
కోండి...’

‘సరే, ఆ పాలచెంబు యిలా లే! అంటూ
మంచంమీదనుంచి చిరాకుగా లేచాడు
కృష్ణయ్య. కమలం పాలచెంబు తెచ్చి అంది
చ్చింది. అన్నయ్యగడ్డను రావటంతోనే
ఆ మెరుగుం పొంగి పొరలింది.

శ్రీ బలివాడ కాంతారావు

‘ఈ పాడుయింట్లో అవభిషేకం యెందుకు
పుట్టవచ్చు? ఆ మాత్రం మా బాధ్యతను
తీర్చుకోలేకపోయాం...’ అంటూ కృష్ణయ్య
చేతితో తన నుదురు పట్టుకొని గబగబా వీధి
లోకి నడిచాడు.

రుక్మిణమ్మ మాట్లాడుదామన్నా. పెది
మలు కదలలేదు. కమలానికి తామంతా
ద్రోహం చేశారు. పెద్దమనిషై ఆరు సంవత్సరా
లైంది. యింకా పెండ్లంటూ చెయ్యి
లేదు. ‘నేనే చక్రవర్తినితే వరకట్నాలు
పుచ్చుకున్నవాడికి వెయ్యేండ్లు కనెకిక్కు
వేస్తే మరూ కృష్ణయ్య! అన్న మామపలు
కులు యింకా రుక్మిణిచెవులలో మారు
మోగుతూనే వున్నాయ్. అంత శాంతపరుడైన
మామగారికి యీ కమలంసంబంధంకోసం
వచ్చినవారు అడిగిన వరకట్నాలివ్వడమై

అంత చిరాకూ, కోపం వచ్చిస్తే. ‘పెద్ద శిరస్తా
దారు పనిచేశాడే! అరవైహూపాయలు
ఫించను పుచ్చుకుంటున్నాడు. కొడుకో నల్లభే
రూపాయల జీతం తెచ్చుకుంటున్నాడు
గదా. ఆమాత్రం వెయ్యిన్నుటపవహ్లా
కట్టుం యాయలేడేం? యెంద రున్నారని
యింకా—యీ ఒకేఒక కూతురే కదా? అన్నవారే ప్రతీవారూనూ. మొత్తంమీద
కమలం పెండ్లికోసం చివరిరోజులలో పరిత
పించి పరితిపించి చివరకు పెండ్లి చెయ్యి
కుండానే స్వర్గస్థుడయ్యాడు రామయ్య.

రామయ్యగారు పున్నప్పడు కృష్ణయ్యకు
కుటుంబబాధ్యత తగలలేదు. పుద్దొగం
చెయ్యటం, జీతం తెచ్చి తండ్రిచేతులలో
పెట్టడం, వేళకు యింతి భోజనం చెయ్యటం
—ఇదే ఆయనపని. కుటుంబభారమంతా
అరవై యేండ్లు నింశినా రామయ్యనే తీసే
వుండేది. కృష్ణయ్య నలుగురు పిల్లల తండ్రి
అయినప్పటికీ చాలా స్వేచ్ఛగా తిరిగాడు.

తన బావుటా దిగ్విజయంగా యెగిరే
టప్పడు రామయ్య అందరినీ అదరించాడు.
అందరూ మావారే అన్నాడు. పచ్చే జీత
మంతా బంధువుల ఆదరణకే వినియో
గించాడు. ఆర్జించిన డేమీ లేదు. యేసుంవో
—పెండ్లికాలమందు రుక్మిణమ్మ మెడలో
వేసిన పదిహేనుతులాల బంగారంగొలుసు
మిగిలివుంది. తను ఫించను పుచ్చుకున్నతరు
వాత తన ఫించనూ, తన కొడుకుజీతమూ
వచ్చిన చుట్టాలక్రిందా, సంసారం సాగటానికి
సరిపోయేది. ‘రామయ్య మావాడే, మా
అల్లుడు చిన్ననాన్న తాత మనుషుడు’ అని
యిలా రకరకాల వరసలు కల్పించి తిష్టవేసే
వారు. చూడునాలుగురోజులు. కృష్ణయ్యకు
సంసారంగొడవే వుండేది కాదు. రుక్మిణి
మామగారు యెలా అంటే అలా. ఆమెకు
తండ్రయినా, తల్లియినా రామయ్య గారే.
రామయ్యగారు రుక్మిణిని బంధుజనాదరణలో
అందివేసినచెయ్యిని చేశారు. సంసారపు ఒడు
దుడుకులను రుక్మిణి అవగాహన చేసుకొని
ధైర్యంతో మెలగగలిగేది.

రామయ్యగారు చనిపోయేవరకూ మాటాడు కూనే వున్నారు. కూతురు కమలాన్ని చేరదీసి 'అమ్మా, నీనాన్నను క్షమించు... అన్నిటికీ మహాయిలాలు నీవదిన వుంది...' అన్నాడు. యింకా యేవో మాట్లాడబోయాడుకాని పెదములు కదలలేదు. దుఃఖం ముంచుకొచ్చింది. ఆయన నాలుగుహంసలూ చూసుకొని కుమార్తెను మంచియింట్లో వేద్దామని వుబలాటపడాడు. కాని ఆ కట్నం యొక్కతనుంచి లేవటం? రుక్మిణమ్మ తన గొలుసు అమ్మదానికి సిద్ధపడింది. కాని రామయ్య సనేమిరా ఒప్పకోలేదు. ఒకవేళ అమ్మనా ఆది ఆ రోజుల్లో వెయ్యిన్నుటపడవోర్ల ఘోరం వుయ్యగు.

శ్రాద్ధసోజనానికి కులంవారంతా తమూలే 'యేమోయ్ కిష్టయ్యా! రామయ్యగారు పోయి వారంరోజులైనా యింకా సప్తలూ, పుష్పలూ యేమీ సమకూర్చుకోలేదే? చాలా ఘనంగా బ్రతికాడోయ్ మీ నాన్న. అంటి మహాసుభావుడి శ్రాద్ధం మా ఘనంగా చెయ్యిలోయ్...' అని యిలా మని పోకలా తన్ను పీక్కు తింటుంటే కిష్టయ్యకు యొక్కడలేని దుఃఖమూ పొంగిపూర్చేది. తండ్రిచావులన కలిగిన దుఃఖంకన్నా, యీ కాలంతో యెలా నెరవేర్చటమో అనేదే హెచ్చుదుఃఖాన్ని కలిగించి చిన్న పిల్లాడిమట్లే యింటిదగ్గర రోడ్డు కొంటూ కూర్చునేవాడు.

మామగారు చనిపోయాక రుక్మిణమ్మ భర్తకు సంసారంగొడవ అంటుకుండా చూడడానికి వీలైనంతవరకు ప్రయత్నించేది. కాని పిథిలోకి ఆమె యెలా పోగలుగుతుంది? యింట్లో బొగ్గులబస్తా ఆగురు—బియ్యం కూడానూ పట్టిచ్చినా కిష్టయ్యకు 'బజారుకు వెళ్లంక? అంటే చిరాకు. గొణుక్కుంటూ గొణుక్కుంటూ వెళ్లేవాడు. బేరం తెలిసేది కాదు. వాళ్లంతాంటే అంత. భర్త యెలాంటివస్తువులు తెచ్చినా రుక్మిణమ్మ పట్టెత్తు మాట ఆడేదికాదు. 'చాలా చాకగా తొచ్చా లే? అనేది. ఆయన మనసును చీకాకు పరచడం ఆమెకు యిసుమంలేనా యిష్టంలేదు. పోనీ, కమలాన్నే బజారుకు పంపిస్తామా అంటే మని పోమాటగా గొణుక్కుంటూ రని భయం. అంచేత కిష్టయ్యనే బజారుకు పంపించవలసి వచ్చేది. రామయ్య కమలానికి ఒక్క పెళ్లి

లేవు, మిగతావిషయాల్లో ఏమీ ఆస్వాదం చెయ్యలేదు. భగ్గుపారంవరకు చూపు చెప్పించాడు; సంగీతం నేర్పించాడు. జేవు శిచ్చిన ఆంధం గ్రుక్కాస్తూనేవుంది. కమలం సుగుణకతి. వదినగారి మాట ఆమెకు కేదరాప్ప. ఆమెమృదయం అమృతభాంధం.

రామయ్యగారు చనిపోయాకని పరామర్శకు యితరప్రదేశాలవారికి వచ్చిన చుట్టాలు పెండుమాడు రోజులు పూర్వంగా తిష్ట వేసేవారు. పరంధుని చూస్తుంటే కిష్టయ్యకు అసహ్యం. 'యిన్నాళ్ల వలె కెందుకు? పొమ్మనలేక పోయావా? అని భార్యను గద్దమాయించేవాడు. కాని రుక్మిణమ్మ భర్తను మంచిచుట్టలతోనే కాంతుంపజేసేది. వచ్చిన వారు తిని వుత్తగా పోయేవారు కారు. నాలుగు నింసలు పరోక్షంగా మోపి మరీ యిల్లు కదిలేవారు. 'మామయ్య చావటం దీనికి యిష్టమేమో? మొగుడు గోలపెట్టుంటే, యిది పెద్దగోల పెట్టలేం? రామయ్య కండ్లమూసి వారంరోజులు కాలేదుగాని, యింట్లో బంధువులను యెంత నిరాదరణతో చూస్తున్నారు!' యిలా ఊరిలో, కులంచారిలో చాటుకూ పోయేవారు.

వుత్తవెంబుతో తిరిగివచ్చాడు కిష్టయ్య. శంయిను క్రిందపడవేసి 'అయ్యో! రామా...' అంటూ మంచంపై చేరబడాడు. 'పాలు వారకలేదాండీ?' అని ప్రశ్నించిన రుక్మిణి వేపు దీనంగా చూస్తూ 'ఇంకవైయాసాయలు యివ్వాలిగా... ఆ డబ్బు యిప్పుంది సాలెలా యిస్తుంది...?' అన్నాడు. భర్త నేత్రాలు అగ్రపూరితాలు కావడం రుక్మిణమ్మ గమనించకపోలేదు. రుక్మిణి ఆ చెంబు తీసుకొని పిథిలోకి వెళ్తుంటే వింతగా చూస్తున్నా డామెవేపు కిష్టయ్య.

'మీరేనండీ కిష్టయ్యగారు — డాక్టరు గారు బిల్లు యిచ్చారు! అంటూ ఒక మనిషి గుమ్మందగ్గర నిలబడాడు. వాడివేపు పెద్ద కంఠతో చూస్తున్నాడేగాని, యేం మాటాడాలో తోచింది కాదు. కమలం పంటయింటి గుమ్మందగ్గర నిలబడి ఇది చూస్తోంది. 'యేమండీ మాట్లాడరు? అని మరల ఆ మనిషి అన్న పలుకులు విన్న కమలం వడిగా వచ్చి 'యేదీ బాబూ ఆ బిల్లు...?' అంటూ తీసుకొని చూసి 'యాభై రూపాయలే!' అంది ఆశ్చర్యంగా అన్నవేపు చూసి. ఇంతలో రుక్మిణి వచ్చి, విషయం తెలుసుకొని 'బాబూ, లేపు

తప్పుక యిచ్చేస్తా మని చెప్పంకే! అంటూ ఆయనను పంపించివేసింది.

'పా రెక్కడివీ? నీళ్ల పాలులా వున్నాయే...' అడాల్లో పేసి కొడుక్కి సాలుపడుతున్న రుక్మిణివేపు చూస్తూ కిష్టయ్య అన్నాడు హీనస్వరంతో.

'ప్రక్కయింటివారిని అడిగి తెచ్చాను. అల్లిప్రేమతో పోస్తే నీళ్లయినా సాలకంజే! హెచ్చుబాన్ని యిస్తాయితేమి!

'ఫీ! అయ్యకలవాళ్లయింటి సా లెందుకు తెచ్చావో?

'కులంలమై మహాసుఖం ఆనభవించాం! కులంతోయేం వుంది? కష్టకాలంలో జేరి చూపిన వా కే కులంనాడతే నేం, మానన బానే లెంకి.'

ఈ మాటలు విన్న కిష్టయ్య ముఖం పెండ్లోవేపుకు తిప్పాడు. కమలం ఆశ్చర్యం చెందింది—నిన్నటివరకు అంత నిస్థానియనూ లతో వున్న వదిన యిలా మాట్లాడిందేమని.

పిల్లాడు నిద్రపోయాడు. వాడిని మంచంపై పడుకోపెట్టి భర్తద్దకు వచ్చింది రుక్మిణి.

'యేమండీ! మీమనసును అనవసరంగా కష్ట పెట్టుకోకండి. పట్టించినవాడు ఆనాట్రం పెట్టకపోడు...'

'రుక్మా! శ్రాద్ధం చెయ్యకపోలే...'

'యెంత మాట ఆడారండీ...'

'యీమందలా తక్కువగా చేసుకోలేమే? వ్యవధిమాడా లేదు. యింతకూ ఆ తక్కువగానైనా చేసుకోడానికి యే ముందని?

'నేనూ యీ విషయమే మాట్లాడుదామని వచ్చాను. నలుగురిలోనూ మనకొచ్చిన తనం యెందుకు? నా గొలుసు తీసుకవెళ్లి యొక్కడైనా ఒక మాడువందలకు తాకట్టుపెట్టండి. పాలవాడికి, డాక్టరుగారికి. మిగతా, చిల్లర బాకీలకూ ఒక వంద పోగా మిగతా పెండు వందలతో యెలాగో కానిద్దాం...'

'ఆ గొలుసు తాకట్టుపెట్టితే వడ్డీ పెరగడమేకాని లాభం లేదు. అమ్మి యిలా యీకార్యానికి తగలేనే కమలం పెండ్లి యెలా చేస్తాను? రుక్మా! నామాటకు యిక అడ్డుపెట్టకు. ఆ గొలుసు యిలా తే. చెయ్యి వలసిందేమో నేనే చేస్తానని గొలుసు తీసుకొని పిథిలోకి నడిచాడు కిష్టయ్య.

భర్త యిలా ధైర్యంగా మెలగటం చూసి రుక్మిణి ఆశ్చర్యపోయింది. మామగారి ఆత్మ అనే వెలుగు యిలా ఆయన కా ధైర్యాన్ని ప్రసాదించి వుంటుందని నమ్మింది. కండ్లు మూసింది. మామయ్యగారిని ఆ చిక్కిలో చూడ గలిగింది. కన్నీరు చెక్కిల్లమీదినుంచి కాలువలా ప్రవహించింది. తన తండ్రికన్నా మెచ్చుగా చూడారు మామయ్యగారు. అసలే అధైర్యానికి ఆహుతైన భర్తగారికి ధైర్యం చెప్పటానికి ఆమె గుండె రాయి చేసుకుంది. కాని అప్పుడప్పుడూ పూజాంగా కన్నీరు కార్చుకుండా వుండలేకపోయింది.

‘వదినా!...’ అన్న కమలంబలుకు చెవిని పడగానే చీరకొంగుతో వడిగా కన్నీటిని తుడిచివేసి వెనుతిరిగి ‘ఏం కమలం—?’ అంది.

‘వదినా...’

‘నీ అన్నయ్యను చూచి నీవుకూడా యేడుస్తూ కూర్చోకమ్మా. నా కెరున్నా రు? తల్లా, తండ్రా? అంతా మీరేకదా? యిద్దరం ధైర్యంగా వుండి ఆయనను ర్యంగా వుంచాలి...’

‘వదినా! ఒక విషయం చెప్పామని వచ్చాను...’

‘చెప్పమ్మా, చెప్పు’

‘మరేమీ లేదు. నా పెళ్ళివిషయమే మీరు బెంగ పెట్టుకోకండి. నాకు యేవరినీ పెండ్లాడాలని లేదు. యేదైనా వుద్యోగం చేసి అన్నయ్యకు కాస్త సహాయం చేద్దామని వుంది...’

‘అయ్యో! పిచ్చితల్లీ! ఉద్యోగం చేస్తే యింకా పీఠిలో నడవనిస్తారా? యీ వూర్లో ఉండనిస్తారా? ఇప్పుడు యింట్లోనైనా కూర్చుంటున్నారా? నిన్ను వంటయింట్లోనే మాజేస్తున్నానని నాలో నేను కుమిలి పోతుంటే—’

‘వదినా, మీ రూ అనుకోకండి. నా తల్లి కంటే మీరు మెచ్చుగా చూస్తున్నారు...’ ఇంకా యేదో మాట్లాడబోయింది కమలం. ఇంతలోనే కాన్స్ట్రబులగారు రావటంవలన ఆడవలసివచ్చింది.

‘అవునమ్మా, ఇదేం బాగుందా? అంతటి సహనభావుడికి మీరు పుట్టగతులు లేకుండా గొళ్ళతనకంలోకి పంపిస్తున్నారు!’

‘బాబూ, మీ మాటలు నా కర్ధంకాలేదు.

‘యేలా అవుతాయో? కులంలో ఘనంగా బ్రతకాలా వద్దా? అమ్మాయికి పెళ్ళి చెయ్యి లేదని యిప్పటికే నలుగురూ వెళ్ళిస్తుంటే యీ వేషంకూడా యేమిటి?’

‘బాబూ, మీ కాళ్ళపై పడ్డాను. ఆ విషయమేదో చెప్పనిది యేలా...’

‘ఇంకేమిటి—అదే. శ్రీజగన్నాథంలో శ్రాద్ధంచేస్తే యెవడు వస్తాడని? అక్కడ చెయ్యడం మేమిటి? చచ్చిన యింట్లోనే చెయ్యాలని వేరాలు ఘోషిస్తుంటే! క్షిప్తయ్యకు మతిపోతే నీక్కూడా మతిపోయిందా అమ్మా!’

‘శ్రీజగన్నాథంలో చేస్తానమ్మారా? యెప్పుడు చెప్పాను మీతో?’

‘ఇప్పుడే. బజారులో. ఆమాట విన్నాక నాకేరం అంతా శేర్లూ, జేగ్రులూ పాకు తున్నాయ్. అంత గౌరవకుటుంబాన్ని డబ్బుకాశించి నాకేం చేస్తాడా అని. ఒక్క యెరిమిదండలరూపాయలైతే కుప్పలై పోతుంది. మీ మామయ్యగారు పెద్ద సిరస్తాదారువని చేకారని మాత్రం మరచిపోకండి—’

‘బాబూ! యీ విషయంలో నేనేమీ మాట్లాడలేను. అంతా ఆయనయిప్పడే—’

‘అయ్యో! వెట్టితల్లీ! మొగుడు తప్పు చేస్తే దిద్దడానికి భార్యకు సర్వాధికారం వుందని కాస్త్రాల్లు ఘోషిస్తుంటే...’

‘బాబూ! మీ కోసమన్నారం. మా అన్నయ్య యేలా అంటే మేం అలా నడవ వలసినవారం. దయచేసి మమ్మల్ని కష్ట పెట్టకండి’ అని మధ్యను కలుగజేసుకొని సవిషయంగా అంటున్న కమలంవేళు యెర్రగా చూస్తూ ‘నీక్కూడానా... మాస్తారుగా. మీ రెలా యీ వూర్లో శ్రాద్ధం చెయ్యోకో నే చూస్తాను. నా తండ్రికా చూస్తారుగా!’ అంటూ చేతికర్రను నేలమీద కొట్టి గుమ్మం దాటాడు కాన్స్ట్రబులు. రుక్మిణి, కమలం ఒకరి ముఖం ఒకరు చూసుకున్నారు.

బజారునుంచి క్షిప్తయ్య వచ్చాడు. ‘అమ్మయ్యో! కాస్త మనసు కుదుటపడింది.’ అన్నాడు భార్యవేళు చూస్తూ. ‘రుక్మా! ఇవిగో ౫౫౩ రూపాయలు. గొలుసు అమ్మ వేశాను. యీ గోముఖవ్యాఘ్రాలక్రింద డబ్బు తగలేనేబదులు శ్రీజగన్నాథం పోయి, అక్కడ పేదలకు నాన్నగారి పేరు చెప్పి యింత దానం చేస్తే ఆయన స్వర్గానికి పోతారు.’

‘సంఘంలో బ్రతుకుతున్నాం. కమలం పెళ్ళి చెయ్యకలసి వుంది. ఆలోచించండి.’

‘యీ డబ్బు వాళ్ళక్రింద తగలేద్దామనా నీవుచేకండి?’

‘.....’

‘మాట్లాడవేం? యీ డబ్బుతో పెళ్ళి కూడా చెయ్యొచ్చు.’

‘పెండ్లి అంత తక్కువలో అయి పోతుందా?’

‘రుక్మా! అన్నిటికీ లోకానికి జడినే యింతవరకూ తెచ్చాడు నాన్న. అన్నిటికీ పరోపకారం అంటూ ఘోషించే మమ్మల్ని తగలేకాడు. యీ విషయంలో మరి యెదురు మాట్లాడకు—’

‘మామయ్యగారిని దూషించకండి. ఆయన మహాత్ముడు. ఆయన చేసిన పరోపకారమే అదే పుణ్యం—మనసు, మన తరతరాలవారిని రక్షిస్తుంది. అన్నీ మీకు తెలుసు, నేనేం చెప్తాను?’

డబ్బు భార్య చేతికిచ్చి పీఠిలోకి పోయాడు క్షిప్తయ్య. అప్పటికప్పుడే కాన్స్ట్రబులగారు పీఠిలో ధంకామీద చెప్పి కొట్టి యీ విషయం చాటుతున్నారు. యీ శ్రాద్ధంలో అధమం రెండువందల రూపాయలైనా సంజుకుండా మనుకున్నాడు. కాని ఆయనఆతలు అడియాస నిర్యాసి. ‘రామయ్యగది పు చెకబుట్టా’ డన్న దూషణలు అప్పుడే రేకుతున్నాయి.

చిరాకుగా క్షిప్తయ్య యింటికి వచ్చాడు. భార్యతో మాట్లాడలేదు. పరువుపై వాలాడు. రుక్మిణి చంటిపిల్లాడిని యెత్తుకొని, భర్త యేం చెప్తాలో అని మంచం దగ్గరగా నిలబడింది. అప్పుడే బరీదంది వచ్చిన పదేండ్ల కుమార్తె సకళా, యేడేండ్ల కొడుకు రామం ‘అమ్మా! రేపు మాకు శలవే’ అంటూ వచ్చి అమృద్గర్గ నిలబడ్డారు. రుక్మిణి పిల్లలను చేరదీసింది. అమ్మా, అమ్మా అంటూ నాలుగేండ్ల మోహనుడు కమలాన్ని విడిచి దగ్గరకు వచ్చాడు. నలుగురు పిల్లలనూ, వదిననూ వంటి యింటి గుమ్మంకగ్గరే నిలబడి చూస్తూ కమలం మురిసిపోయింది. దుఃఖాన్ని మరిచి పోయింది.

‘నాన్న పడుకున్నా రేం అమ్మా?’ అని సరళ అడిగింది.

‘అమ్మా, అమ్మా! తాతయ్య యెప్పుడు వస్తాడే’ అంటూ యేడేండ్ల రామం అమ్మ ముఖంవేళు చూస్తూ అడిగాడు.

కొడుకు మాటలను విన్న కిష్టయ్య పూనుకోలేక మంచం దిగి మోహనుని ఎత్తుకొని ముద్దాడి రామ్మని చేరదీశాడు. 'అమ్మా! కమలం! కాసిన్ని మంచిని నీయమ్మా' అని కేక వేశాడు. కమలం మంచినీళ్లు తెచ్చింది. తాగి 'అమ్మయ్య!' అన్నాడు.

'రమ్మా! శ్రీజగన్నాథానికి కేవల ప్రయాణం. యిచ్చట యింకా వుంటే పిళ్ళేమైనా చేస్తారు. రైలుబండి నడవకుండా చేస్తారేమో అని భయంగా వుంటే'

'అయితే, వెళ్లటానికి నిశ్చయించారా? ఆ మాత్రం పొదుపుగా యిక్కడే చేసుకుంటే?'

'సరి, మొదటికే వచ్చావ్? రెండువందలు కాస్తుల్లుగారికి, అయిదువందలు శ్రాద్ధభోజనానికి ఖర్చు పెట్టానా చెప్పు—నా కేం అన్యంతరం లేదు. పిళ్లంతా మనం పాడైపోతే చూస్తూ నవ్వుతారేగాని ఒక్కదమ్మిడీ యెవడిస్తాడు? మోపకలకు యాభై రూపాయ లీస్తే గాని తనం కదలలేదు. చచ్చిన వారి ఆత్మకాంతికి వారు చూపించిన మార్గాన్ని అనుసరిస్తే చాలు. పంచభక్తులపరమాన్నాలో యీ ధనవంతుల బొజ్జలు నింపేబదులు ములుల మాడే పేదవాని కడపుకు గంజి పోస్తే నాన్న ఆస్తి కాంతిస్తుందిలే...' అన్న కిష్టయ్య మాటలు విన్నాక రుక్మిణి మరి మాట్లాడలేక పోయింది. ఆరోజు సాయంత్రం పాలవాడికి, డాక్టరుగారికి ఇవ్వవలసిందీ, మిగతా చిల్లర బాకీలూ తీర్చివేసింది.

పొరుగింటి ఆయన కులంచేత అయ్యరకల వాడు కాని వారి యిల్లు చాలా శుభ్రంగా వుంటుంది. ఆయన డివిజన్లో ఆఫీసులో గుమాస్తాగా పని చేస్తున్నారు. ఆయన భార్య తో రుక్మిణి 'యింటిని చూస్తుంటే మని చెప్పిన మీదట తెల్లరగట్ల నాలుగ్గంటలకు పూరీ పోయే ప్యాసింజరులో అంతా బయలుదేరారు.

రెండువందలతో శ్రాద్ధం చెయ్యటం అయి పోయింది దివి కిష్టయ్య సంతోషించాడు. యింకా రెండువందలకు పైగా వున్నాయి. అవి జాగ్రత్తగా వుంచి నెల నెల కేమైనా జీతంలో మిగిలేసి ఒక పేదయింట్లోనైనా చెల్లెమ్మను పడవేస్తా ననుకున్నాడు.

౨

పూరీ నుంచి తిరిగి వచ్చేటప్పటికి పూరిలో మనిషామాట, మనిషామాట!

కాస్త్రాల్లు తిరగవేస్తున్నారు—కిష్టయ్య జగన్నాథం వెళ్లిన నాటినుంచీ. 'వీడిని జాతిలో నుంచి వెలిచెయ్యవలసిందే' అని కాస్త్రాల్లు గారు పట్టుపట్టారు.

పూరి ఆడంగులు యెవరు వచ్చి యేమన్నారక్కిణిమృత యానం దాల్చేది. చుట్టూ రావటం మాత్రం తగ్గలేదు. వచ్చి రెండేసి నూడేసి రోజులకు తక్కువకాకుండా మకాం వేసి, కడుపు నిండా తిని, నాలుగు నిశ్ఘారాలు విడిచి పెట్టిపోవటమూ జరుగుతున్నది. శన్నడబ్బుగా యాభై రూపాయలవరకూ భర్తకు తెలియకుండానే రుక్మిణి ఖర్చుపెట్టింది. 'వారం దూరం యింకా మన సంసారాన్ని నాశనము చెయ్యాలనే! పామ్యనలేక పోయావా? అని అశ్వపక్షుడు రుక్మిణిని మందలించేవాడు. చుట్టూలకు యెలా పామ్యన గలుగుతుంది? భర్తకోపాన్ని కాంతి వదనాలతో చల్లార్చటానికి ప్రయత్నించేది రుక్మిణి.

కాస్త్రాల్లుగారి ప్రచారమూ, పోటీలూ రాను రాను హెచ్చిపోతున్నాయి. 'వెల్లెలికి పిడు పెండ్లిచేసి యేడ్చాడు! దాని బుద్ధి మంచి రైతేగా...' ఇలా విషబీజాలు సంఘంలో కిష్టయ్యకుటుంబమీద నాటకమే ఆయన విధిగా ఎంచుకున్నాడు. ఆఫీసులో తన తోడి గుమాస్తాలు కొందరు చెప్పిపొడిచేవారు. దానికి తగ్గట్టు పనికూడా హెచ్చుగానే ఉండేది. పిథివెంబడి తలెత్తి నడవటానికి భయం. కొందరు ఆయనను చూచి తుప్పుమని క్రింద వున్నప్పుడూ పూసేవారు. కోపం వచ్చేది. 'కాని యేం చేస్తాను? కాస్త్రేపు ఆ విషయం తలచుకొని విచారించేవాడు. తాను చేసింది మంచి పనే అని సంతృప్తిపడి ప్రజల నిరాదరణను మరిచిపోవడానికి ప్రయత్నించేవాడు. ఒక్కొక్కసారి యెవరైనా తనవిషయాల్లో అనవసర ప్రస్తావన తెస్తే కోపం వచ్చి, వారిని నాలుగు చీవాట్లు పెట్టేవాడు; నాలుగు తిశేవాడు. చిరాకుతోనైనా ఆఫీసుపని చెయ్యక విధిలేదు. చేసే తిశ్ఘాలు వచ్చేవి. ఆఫీసుకు వెళ్తే చీవాట్లూకూడా తినవలసివచ్చేది. ఇంటికి పెద్ద పైళ్లకట్ట మోసుకొని వచ్చేవాడు. పనిచెయ్యటానికి విసుగువుట్టేది. ఆయన కలలో తిరిగేది కమలానికి యెంత వేగంగా పెండ్లిచేసి సుఖిద్దామనే. ఆఫీసులో పని, యింట్లో సంసారంగడవ, కమలంపెండ్లి కోసం తిరగటం, పూరిలో కులంవారు కురిపిస్తున్న దూషణలు భరించటం—ఇవి ఆయనకు విసుగు కలిగించేవి. విసుగుతో

కోపంకూడానూ. కిష్టయ్య సంసారపుగొడవ తాకకుండా చేయటానికి రుక్మిణి పిల్లనంత వరకు ప్రయత్నించేది.

ఆరోజు ఆఫీసు నుంచి చిరాకుతో వచ్చాడు. నాన్నా, నాన్నా అంటూ పిల్లలు ముగ్గురూ చుట్టూ మూగారా. ఆ ప్లేళ్ళ కట్ట తేలిబులెన పాకేసి 'అమ్మయ్యా!' అంటూ చాపమీద కూర్చుండబడిపోయాడు. రుక్మిణి వచ్చింది. 'రమ్మా! అగ్రకుంభా యెందుకు వుట్టాం? అన్న భర్తమాటలు విన్న రుక్మిణి 'మీరు విచారించండి. ధైర్యంతో వుంటే యేకార్యమైనా నెరవేర్చగలుగుతాం!' అని ఓవార్చింది.

'రమ్మా! పేదవాళ్ళకు కూడానూ కట్నాల పిచ్చేనే! పోనీ, ఈ పూరునుంచి పోదామా అంటే అగ్రేవధ బదిలీ చెయ్యటం!'

'తప్ప, ఒకరిని తిట్టక మెందుకు? కమలంపెండ్లి గూర్చి మీరుననుకంపపెట్టకోకండి. కమలం యెవరినీ పెండ్లాడడట.'

'రమ్మా! నీకూ మతిపోయిందా? మన యీస్థితినిజూచి కద్దక యే నుంటుంది?'

రుక్మిణి 'నిజమే' అన్నట్లు మానాన్ని సూచించింది. 'రాఘవయ్యగారి కూతురు పెండ్లికి అందరినీ పిలిచారటగా—మనలను తప్పించి? అన్నాడు కిష్టయ్య. 'పోనీలెండి' అని సమాధాన మిచ్చిన రుక్మిణి వేపు చూస్తూ 'కమలంపెళ్ళి చెయ్యాలి, నేను నిద్రపోవాలి రమ్మా! మనకు డబ్బు అధికం ఖర్చుకాదు. పిల్లవరినీ పెండ్లికి పిలవ నవసరంలేకుందా? అన్నాడు.

ఆమరునటిరోజు ఆఫీసుకు చేత పడచీవాట్లు తిన్నాడు. ఆ ముందురోజు పోవలసిన ఆఫీసు కాగితాలు పంపలేకపోయాడు. ఇంట్లో పని చెయ్యాలని కొన్నిపైళ్లు తీసుకవెళ్ళేవాడు. కాని కమలాన్ని చూడడంతోనే దుఃఖం ముంచుకు వచ్చి కాగితం ముట్టుకోలేకపోయేవాడు. ఆఫీసులో తోడిగుమాస్తాలు కొందరు ఆయనను వెలివేసిన ట్టుంచారు.

ఆరోజే కమలంపెండ్లిమాపులకు యెవరో వస్తా నన్నవారు రాలేదు. కిష్టయ్యనండే కుంగిపోయింది. పూరంతా గోల—ఆకిల్ల గుజాలు మంచివి కావనీ, అదీకాకుండా కిష్టయ్యని కులంనుంచి వెలివేస్తే ఆ పిల్లను యెవరు పెండ్లాడుతారనీ. పిల్లగుజాలు మంచివి కావని నలుగురూ అనుకుంటున్న మాటలు పరోక్షంగా విన్న కిష్టయ్య గుండే

చానుకొని చిన్న పిల్లనులే యేడ్చాడు, లోకంమీద కర్మించి అసహ్యం వుట్టింది. సుఖసంతోషమైన తన చెల్లెలి లోకం అలా మాషిస్తుండుంటే ఆ పాడులోకంలో బ్రతికే బతుకు చాలా లనిపించింది కిష్టయ్యను. 'యెవరో కిట్టరివాళ్లు ఆడే మాటలు తీసుకో కంటే. మీ నల్లెమ్మ మిమ్మల్ని చూసి యేడుస్తోంది. పెండ్లి సనేమిరా వద్దంటోంది. సిల్లలుకూడా యేడుస్తున్నారు. కులం లేక పోతే రోయే. ధైర్యంగా భర్తగా మనం పోతే చాలు...' అని రక్తిణి యెన్నో విధాల ఓదార్చింది. ఆరాత్రికి భోజనం చెయ్యలేదు. పరుపుపై పడుకొని ఆ రాత్రంతా కమలంపెండ్లివియమే పలకరించాడు.

తెల్లవారింది. 'కట్టలకట్టలు పడి వున్నాయి. యే బాబుకూ సహాయం చేద్దామని దయలేదు—చెప్తా' నంటూ, స్నానం చేసి కాఫీ త్రాగాక ఫీసుకు పోవడానికి బయలుదేరాడు. 'సరళను కేరియరుతో పంపిస్తా, పది గంటల' కంది రుక్మిణి. 'హోటలులో భోంచేస్తాను. ఆమ్మాయి బడికి పో' అంటూ గుమ్మం దాటాడు.

చీకటిపడింది. భర్త యింకా ఆఫీసునుంచి రానందున రుక్మిణి ఆందోళన చెందింది. ఆ పీథిలోనేవున్న బాతూకాఫీసును ముస్తాగారి యింటికి సరళను పంపింది. ఫీసు సాయంకాలం అయిదుంటున్నకే విడిచిపెట్టి నట్లు తెలుసుకొని మరి ఆందోళనచెంది, భర్త రాకొసం పీథెనమ్మందగ్గర చుట్టిపిల్లాడిని యెత్తుకొని నిరీక్షిస్తోంది. 'అమ్మా, నాన్న యింకా రాలేదేమే' అని యేకకంఠంతో రామూ, మోహనుడూ అడుగుతున్నారు.

రాత్రి యెనిమిదింటలకు వచ్చాడు. కిష్టయ్య. 'రక్కా! యెంతసేపటినుంచి అలా కాదుకున్నావు?'

'చాలాసేపైంది. యారోజు యంత ఆలస్యంగా వచ్చారేమండీ? సిల్లలు మీకోసం పలకరిస్తున్నారు.'

'జగన్నాథస్వామిగారివెళ్ళో యెవరో వేదాంతం చెప్తున్నారు. యేమిటో విందామని ఒకాయన పిలిస్తే వెళ్లాను.'

'వేదాంతబోధ అప్పుడేమన కెందుకండీ?'

'అందులో తప్పేముందే? చాలా కష్టగా వుంది.'

భోజనం చేస్తూ అన్నాడు—'రక్కా! యీ సంసారమంతా సంతోషాని ఒక వ్యాపా

రంలాంటిదికనుమా! చూడు. యీ గ్లాసు యీ నీటితో అలా జైలుపెట్టు. అందులో ఆకాశం కనిపిస్తుందా లేదా? నీరు పార వెయ్యే—యే సుపునంది?'

'యేమిటండీ యీవేదాంతం? మీకు పుణ్యం వుంటుంది. లేపటినుంచి పెళ్ళకండి.'

'రక్కా! తప్పేముందే? నిన్నుంట్టి దివలు యీవేళ లేదు. చూశావా? నేను కాస్త ధైర్యంగా వుండి వుద్యోగం చెయ్యాలంటావా?'

రక్తిణి భర్తను జవా వివ్వలేదు. ఆరాత్రి స్వేచ్ఛగా నిద్రపోయాడు కిష్టయ్య. తెల్లవారింది. పరుపుపై కూర్చుని కిటికీనుంచి ఆకాశంవేపు చూస్తున్నాడు. 'యేమిటండీ అంత దీక్షగా చూస్తున్నారు? అంది రక్తిణి. 'కమలంపెండ్లి యెలా చెయ్యటమా అని. మనసు యే శుభకార్యాలకూ యెవరూ పిలవలేదు. కలంలోనుంచి వెలివేతా మని చాటుతున్నార వూరూరా, మన పుసుకు ఆ తాప్రిగాడికి యెలా తగులుందో...' అంటూనే బొబబొబ కన్నీరు కార్చేరాడు. పూర్ణాన్ని తెచ్చుకోమని రుక్మిణి యెన్నో మాటలు చెప్పింది. యీ దృశ్యాన్ని చూచిన కమలం వచ్చి 'అన్నయ్యాగ్గి, నా పెండ్లివియమే నీవు విచారినే నీ యింట్లో నేను వుండలేను' అంది. రక్తిణి ఆశ్చర్యపడింది. కమలం ఆంత ధైర్యంగా నిలబడి యిదివర కెప్పుడూ అన్నయ్యతో మాట్లాడలేదు.

ఆరోజు ఆఫీసుకు పోతూ 'నేను రావటం ఆలస్యమావుంది. బెంగ పెట్టుకోకండి' అంటూ రక్కాతో చెప్పి పోయాడు. ఆరాత్రి వేదాంతబోధ విని వచ్చి భోజనం చేస్తూ, 'రక్కా! యెవరైనా చస్తే యేవ నటుంత తెలివితప్ప వ యింకేమో లేదు. ప్రపంచంలో ఒక్కమనిషి చావకుండా ఒక్క నిమిషం గడుస్తుందా? ఆ చావున్న టికి యేడిస్తే మన కన్నీరు యెప్పుటికీ ఆరదు. అత్తకు చావు లేదని తెలుసుకున్న వాడు చావుకు జరిస్తే, వాడేమంతవాడైనా యేలాభం? నూసిన చింకి కట్టలను విడిచి పెట్టి కొత్తకట్టలు వేసుకోవటం మంచిదా కాదా? అంటూ లేచి చెయ్యి కడుక్కున్నాడు.

నిద్రలో యీ వేదాంతమంతా మరిచి పోయాడు. నడిరాత్రప్పుడు తెలివి వచ్చింది. లేచి, 'రక్కా, రక్కా! నామనస్సు అదో

లావుంది. వుద్యోగం వదిలేసి యే వూరైనా పోతే యీ పోరంటూ వుండదు. అక్కడ కులూనికి పెండ్లి చెయ్యొచ్చు' అన్నాడు. రక్తిణి నిద్రపోతోంది. పీథెనమ్మలు తెరిచాడు. యిటూ అటూ చూశాడు పీథిలోకి వచ్చి. గోడ్డుమీద కొంతదూరం ముందుకు సాగాడు. మళ్ళా వెనుతిరిగి చూశాడు. తన భార్య, పిల్లలు, కమలం యేడుస్తున్నట్లు కనిపించింది. 'నేనున్నాను. యెక్కడికి వెళ్లి పోలేదు'. అని గొణుక్కుంటూ యింట్లోకి పోయాడు. తలుపులోగడియ వేసున్నాడు. రుక్మిణికి తెలివవచ్చింది. 'యెక్కడికి వెళ్లా కి శిశిరాతప్సావం?'. 'రక్కా! కమలం పెండ్లి చేస్తే నీకాని నేను మరిపిని కాను...' అన్న భర్తవలకులు విని 'మీ రిలా ఆధైర్యం చెందితే మా గతేంగాను? మామయ్యగారిని తలచుకోండి. ఆయన చూసిన త్రోవలో నడుచుకోకపోతే యెలా? అని అంది.

'అవునుగాని, రక్కా! చుట్టాలంద యేమాత్రం డబ్బయింది...?'

'యేమాత్రమేలే యేం తెండి? యింక చుట్టాలు మన యింటికి రమ్మన్నా వస్తారా?'

'రక్కా! యీజీవితం అంతా ఒక కల. కల మాని మురిసిపోతా మెందుకో' అన్న భర్తమాట విని రుక్మిణి గజగజ వణికి పోయింది. భర్తమార్పుకు విచారించింది. 'రోజంతా పనిచేశావ్. పడుకో రక్కా!' అంటూ పరుపుపై వాలిపోయాడు. రుక్మిణి కండ్లు మూసి దేవుని ప్రార్థించు కొంది. మామగారిని తలచుకొంది.

వేదాంతోపయోగం వివటానికి వెళ్ళటం రుక్మిణి యెంత బ్రతిమాలినా కిష్టయ్య మానలేదు. రానురానూ వుద్యోగంమీద శ్రద్ధ కూడా పోయింది. ఒక నెలరోజులు ఆఫీసుకు శలవుపెట్టాడు. ఒక్కొక్కసారి యింట్లోచుట్టలా మెనిలేవాడు.

ఆనాడు ఆదివారం. తనతో సరిగ్గా మధ్యాహ్నం పండ్లెండుగంటలకు యిద్దరు సాధులను తెచ్చి 'రక్కా, వీరికి అన్నం పెట్టు' అన్నాడు. రుక్మిణి వారికి అన్నం పెట్టింది. వారు భోజనం చేస్తున్నారు. రుక్మిణివెపు చూసి నవ్వుతూ కిష్టయ్య అన్నాడు—'రక్కా! నాన్న ఒకసారి నీతో ఏమన్నారు? జ్ఞాపక ముందా? నేను పీథి అరుగుమీద సుంచాని విన్నానులే...'

‘యే మన్నారండి?’

‘అమ్మా, క్షిప్రయ్య సన్యాసిలాంటివాడే. సంసారంగొడవే అవసరం లేదు. నా పూవీరి కాస్తా పోతే యీ చుట్టలతో మరి పడ లేదు. అన్నీ తీసి ధైర్యమై యిల్లాటివి నవ్వు వున్నావులే అమ్మా!—ఆ మాటలు జ్ఞాపకం లేదు రుక్మా?’

‘ఉన్నాయిలేండి. మీరు భోజనానికి లేవండి’ అంటూ రక్తిణి అక్కడినుంచి లేచిపోయింది.

క్షిప్రయ్య కోజూ యెవరో సాధువులను భోజనానికి తెచ్చేవాడు. రక్తిణిమృత కాదన లేకపోయేది. ఆమెను జంగు జనాదరణ, ఆతిథి సత్కారాల్లో అందేవేసిన చేయిగా తయారు చేశాడు రామయ్య.

ఒకరోజు తెల్లారరూమున లేచాడు. ‘రమ్మా! ఒక పనిమీద అనకాపల్లి వెళ్తా...’ అంటూ బట్ట వేసుకున్నాడు. అనకోకుండా భర్త యీ ప్రయాణానికి అంతట్లోనే సిద్ధమవటం ఆమెను కలవర పరచి ‘నేనూ మీతోకస్తా’నంది. ‘యెందుక? సాయంత్రానికి వచ్చేస్తా’నని బయలు దేరాడు. రక్తిణిమృత ఆరగమీద నిలబడి చూస్తూ అప్రయత్నంగా కన్నీటిబొట్లు రాల్చింది.

ఒక్క అరగంటలో క్షిప్రయ్య మరల తిరిగివచ్చాడు. ‘యేం? అప్పుడే వచ్చే శారు?’ అంది రక్తిణి. ‘నేను వుండటం నీ క్షిప్రం లేదా?’ అని భార్యవేపు చూస్తూ క్షిప్రయ్య అంటుంటే ఆమె దిగ్భ్రాంతి చెందింది. అలాంటి కళోరమైన మాటలు వినటం అదే మొదటిసారి.

పడుకున్న మోహమన్నీ లేపి మద్దులాడాడు. చంటిపిల్లాడితో కాస్తేపు అడుగున్నాడు. సరళా, రామలకు కొంతసేపు చదువు చెప్పాడు. కమలం వేపు తడేదీక్షితో కొన్ని నిమిషాలు చూచాడు. కండ్లవెంబడి కన్నీటిబిందువులు రాలాయి. గబగబా తుడుచుకున్నాడు. వారంరోజులుగా కమలాన్ని మంచినీరు అడగటమే మనివేశాడు. కమలం అన్నయ్యమాళ్ళకు దుఃఖించింది.

ఆ మూడవరోజున బజారునుంచి కాషాయస్త్రానిలు తీసుకవచ్చాడు. ‘యివి మన కెందుకండీ!’ అన్న రక్తిణితో ‘కాషాయస్త్రానిలు పవిత్రమైనవి. మనయింట్లో ఒక మూల వుంటే తిప్పా?’ అన్నాడు.

ఈ సంఘటన జరిగిన పదిరోజులవరకు క్షిప్రయ్య రోజుకు అధమం నలుగురు బైరాగులను భోజనానికి తీసుకవచ్చేవాడు. గృహలక్ష్మి రక్తిణి భర్తకు సంసారభారం తగలకుండా చూసేది. సిగ్గు విడిచి వీధిలోకి వెళ్ళి అన్ని వస్తువులూ ఆమె తెచ్చుకొనేది. క్షిప్రయ్యకు మొదటి రోజులలో కాస్త కష్టమనిపించినా, తరువాత తన ఆశక్తిని తలచుకొని పూరమన్నాడు. పూర్ణోకొండ రాడంగు లీ విషయమై గొణుక్కొక పోలేడు.

3

ఆరోజు మంగళవారం. కోడి కూసింది. చంటి!ల్లాడు కావుమని యెడుస్తున్నాడు. గాఢోద్రచెందిన రక్తిణికి తెలిసి వచ్చింది. పరపుమీద క్షిప్రయ్య లేడు. కేకలువేసి పిలిచింది. సమాధానం లేదు. స్త్రాండులో కాషాయస్త్రానిలు లేవు. సేషమవేపు పరుగెత్తింది. రైలు అప్పుడే వెళ్ళి పోయింది. వదిన వెట్టిదాసలా పగులెత్తిపోవడం చూచి కమల నిర్భాంతపోయింది. చంటి పిల్లాడిని యెత్తుకొని కన్నీటితో ఓవారుస్తోంది.

తెల్లవారింది. రక్తిణి యింట్లో కాలు పెట్టింది. వరదలై పారుతున్న కమలం కన్నీటిని చూచింది. ‘అమ్మా, కమలం! అంటూ కమలాన్ని పట్టుకొని యెడ్చింది. నిద్రపోతున్న పిల్లలందరినీ లేపి తనచుట్టూ కూర్చోబెట్టుకొని యెడ్చింది. వదినయేడుపుతో కమలంయేడుపు మరి పోచ్చింది. యిరుగు పొరుగువారంతా వచ్చారు, యేమైంది—యేమయిందని. యేమని యేవరు చెప్పారు? కాస్త్రానిలుగారు ఆ త్రోవను పోతూ దయచేశారు. ‘అయ్యిందీ? అనుకున్నంత పని అయ్యిందీ? కాస్త్రానిలకు వ్యతిరేకంగా నడిస్తే సంసారి సన్యాసి కాక యేమాతాడు? నేనెంత గుండె బాదుకొని చెప్పాను! నా మాటలు విన్నావా రక్తిణి...!’ అంటూ గబగబా గుమ్మరిగాడు. యీ పలుకులు ఆమె హృదయంలో ములుకుల్లా నాటాయి.

‘అమ్మా! క్షిప్రయ్య పుత్ర అమాయకుడు. సంసారం చెయ్యలేడు. అన్నిటికీ నవ్వేవున్నావు. సత్యం, శాంతి, సహనాలతో మెలగి ధర్మంగా నవ్వు నీ విధిని నిర్వర్తించావంటే యేకస్త్రాలైనా ముఖంక్రిందే భావిస్తావు. భగవంతుడొకడున్నాడనీ, ధర్మమే అయన స్వరూపమనీ గుర్తించు తల్లీ. కష్టం, ముఖం రెండూ అనుభవించండి యెవరి జీవితమూ

పరిపూర్ణం కాదు. నిస్పృహను విడిచి పెట్టి నీ ఆత్మజుందు విశ్వాసం వుంచి నిష్కలమమైన మనస్సుతో నీ కాగ్యాన్ని నెరవేర్చు. జయం పొందుతావమ్మా...’—చని పోయే ముందు మామగా రన్న యీ పలుకులు ఆమెచెవులలో మారుమోగాయి.

పిల్లలవేపూ, కమలంవేపూ ఒకసారి చూసింది. వారి రోదన ఆమె హృదయాన్ని కలవర పరచింది. నిలబడి చీరకొంగుతో కన్నీటిని తుడుచుకొని కమలంవద్దకు వెళ్ళి అంది—‘కమలం! నువ్వీలా అధైర్యంగా యేడుపుకొంటూ కూర్చోవద్దు. నా ఆశలన్నీ సీమిజేపెట్టుకున్నా. నీ మూలంగా మీ అన్నయ్య సన్యాసుల్లో కలిసిపోలేదు. కర్మఫలితాన్ని ఆయన అనుభవించక తప్పలేదు! కమలం యేడుపుకుంటూ వదినపాదాలపై పడిపోయింది. కమలాన్ని లేవదీసి—‘అమ్మా! నవ్వు ధైర్యముగా వుంటేనే యీ పిల్లల బ్రతుకూ, నా బ్రతుకూను, కాషన్నది కాక మానదు ధైర్యంగా, ధర్మంగా పోతే యెప్పటికైనా మీ అన్నయ్య మనలను కలుసుకుంటారు. మామయ్యగారు చనిపోతూ నాతో అన్నసుభాషితాలను జ్ఞాపకానికి తెచ్చుకో ఆమ్మా. మనకు చంచలలక్ష్మికంటే శాశ్వత ధర్మమార్గాన్ని చూపించి మీ నాన్న చనిపోయారు. అదే మనకు పదివేలు! వదిన మాటలు విన్న కమలం ఆమెవేపు చూచింది. ఆమెమాపుల్లో ధైర్యం గోచరించింది. యేడుస్తున్న మోహమని తీసుకొని ఓదార్చింది.

పరామర్శకు వచ్చేవాళ్ళు వస్తున్నారు; కాని ఆభిమానంచేత కాదు. యెత్తిపొడుద్దామని. నిర్మోహుడంగానే, యెదురుగా అనవలసిన గట్టిమాటలు అనేశారు. వేయవలసిన నిష్ఠారాలు వేశారు. వదినను నైనారు దూషిస్తుంటే కమలానికి కష్టమనిపించింది. ‘కాంతం భూషణం! తొందరపడి యెదురుమాట చెప్పకమ్మా’ అని కమలాన్ని ఓదార్చింది రక్తిణి.

‘మొగుడు బైరాగుల్లో కలిసిపోతే యెడ్చి చావలసింది; అలాంటిది యేమిటమ్మా ఆధీమా ఆ రక్తిణికి! దీని పోరూ, గతిలేక స్వర్గానికి పోలేక కాకికడుపులో వున్న రామయ్యకాపమూ మొత్తం మీద, కాంత మూర్తిక్షిప్రయ్యని బైరాగుల్లో కలిపేసింది. దానిమాట వినే జగన్నాథంలో శ్రాద్ధం చేశాడు’ అని యెవరికి తోచినట్లు వారు మాటాడేవారు.

చీకటి పడింది. మధ్యాహ్నమనగా యిల్లు విడిచిన రుక్మిణి 'యిల్లుకొరికిందమ్మా కమలం' అంటూ యింట్లోకి వచ్చింది.

'యేకీ ఫిలో వదినా?'

'పేదవానికి హృదయం వుందమ్మా. వారి గుడిసెలమధ్య మన గుడిసె; నాటిలో ఒకరం మనం.'

'కొత్తయింట్లోకి యెప్పుడు పోవాలి వదినా?'

'రేపే. నీకు చాలా శ్రమ యిస్తున్నా నమ్మా. నవ్వు శ్రమ అనకొకట. యీ పిల్లలని రక్షించే పూచీ నీకే వదిలిపెట్టాన్నా'

.....

'అలా తల దించా వేమమ్మా? నేను సన్యాసినినై పోతాననా? నా గుండెను మామయ్యగారు తమ బోధనలతో కాస్త దిట్టంగా తయారుచేశారు. నాచేతనైన పని మీఅందరికీ కండిపెట్టడం. నవ్వు ప్రయివేట్లు చెప్పి ఇబ్బులేవాలమ్మా'

'ప్రయివేట్లు సంపాదించట మెలా వదినా? షీర్శంతా అడ్డుపెట్టారేమో?'

'పేదలకు హృదయ ముందని చెప్పలేదా? పదిమంది పిల్లలు మనయింటికే ప్రయివేట్లకు వస్తారు. వారికి ప్రయివేట్లు చెప్పితే నెల కో పదిరూపాయలు వస్తాయి. ఆ ప్రక్క వీధిలో నలుగురు నాయళ్ళ అమ్మాయిలకు సంగీతం చెప్పితే వారు నెల కో పదిరూపాయలు యిస్తారు. ఆ యిరవైరూపాయలతో యెలాగో సంసారాన్ని గడపగల మనే నా ధైర్యం.'

మర్నాడు సామానులన్నీ క్రొత్త యింట్లోకి నడిపారు. అక్కడే బాగుంది వారి జీవితం. వారిమధ్య గౌరవంగా బతుకు తున్నారు. పిల్లలు బడికి వెళ్లివస్తున్నారు. కమలం ప్రయివేట్లు జాగ్రత్తగా చెప్ప తోంది. రుక్మిణి తీరబడి వున్నప్పుడల్లా యిరుగుపొరుగుపిల్లల బట్టలు, స్త్రీల జాకెట్లూ చేతిగుట్టుతో కుట్టేది. కమలం వీధిలోకి వెళ్ళకలసిన మనిషిని దగ్గర వున్న ఇబ్బులూ పాతికరూపాయ లిచ్చి మొదటే చీరలూ, జాకెట్లూ కొంది.

౪

అయిదు నెలలు గడిచాయి. రుక్మిణి అప్పుడప్పుడూ భర్తను తలచుకొని యేడ్చేది. 'కొని పిల్లలూ, కమలం యొక్కడ అడ్డెర్ర

పడతానో అని ఆ దుఃఖాన్ని వేగంగా ఆపు కొనేది. దేవుని నమ్మింది. ఆయనను పూజించేది. కమలం తన శాయశక్తులా కష్టపడు తోంది. ఆమె శాంతిగుణం, ఆమె తియ్యని పలుకులు, ఆమె అందం యెదుటివా హృదయాలను ఆకర్షించేవి. రోజుకు అధమం పదిగంటలైనా ప్రయివేట్లు చెప్పంతో గడుపుతోంది. కమలం నలుగురుపిల్లలనూ తన ప్రాణకంటే హెచ్చుగా చూసుకొంటోంది. ఆ నలుగురు పిల్లలతోనే ఆమె కానందం. వారిలోనే తన జీవితమని మురిసిపోతుంది.

అన్నయ్యకోసం విచారించకపోలేదు. కాని వదిన యొక్కడ విచారిస్తుందో అని ఆమెయెదురుగా యెప్పుడూ దుఃఖించలేదు. అప్పుడప్పుడూ వదినయెదురుగా ధైర్యమైన మాటలు చెప్తుండేది. కమలం నెలనెలకు తేస్తున్న నల్లబైరూపాయలలో వారికి నెలకు పదిరూపాయలవరకు మిగలేది. నాన్న కోసం మొదట కొండు మూడు నెలలవరకు పిల్లలు పలవరించారు. కమలం, రుక్మిణి వారలను అటలలోను, పొటలలోను, చదువు లోను పెట్టి రానురానూ తండ్రిని మఃపింప జేశారు.

ఆరోజు సంగీతం చెప్పడానికి వెళ్లిన కమలం వేగంగా వచ్చేసి యింట్లో ఒక మూల కూర్చొని ఒక పుస్తకం చాటుపెట్టు కొని కన్నీరు కారస్తోంది. రుక్మిణి పెట్టె లోని బట్టలు తీయడానికి వచ్చి యీ దృశ్యాన్ని చూచి కమలాన్ని చేరదీసి అంది: 'యేమమ్మా కమలం...అలా?'

'యేమీ లేదు వదినా' అని వేగంగా కన్నీరు తుడుచుకుంది.

'చెప్పు తల్లీ! నాదగ్గర.....'

'వాళ్లంతా యిప్పటికీ మనలను బ్రతక నిచ్చేటట్లు లేదు.'

'యేమైంది? యెవ రేమన్నారు?'

'యిన్నాళ్ళూ యెవ రేమన్నా వూరు కొనేదాన్ని. యీరోజు శాస్త్రజ్ఞులగారు రొడ్డుమీద నిలబెట్టి నే నెవరితోనో తిరుగు తున్నానని నోటి కొచ్చిట్లు కూస్తే అందరూ మూగి న న్నొక కంటమనిషిలా చూశారు'

'అయ్యో! నా పిచ్చితల్లీ. అందుకేనా? యే కర్రలో అగ్ని వుంటే అదే కాలుతుంది. నీ భర్తాన్ని నవ్వు నిర్వృత్తిస్తున్నావు. లోకం యెలా అనుకుంటే నీకేం?'

ఇంతలో పిల్లలు బడినుంచి వచ్చారు. సరళ అంది—'అమ్మా! మన పాఠయింటికి నిన్నరాత్రి యెవరో బైరాగి వచ్చి వెళ్ళి పోయారట. కమలమ్మ చెప్పింది బడిలో...'

'హా! వచ్చి వెళ్లి పోయారా అమ్మా?'

'వదినా! అన్నయ్య వచ్చి వుంటా రేమో? నేనెళ్ళి ఆ పొరుగువారిని కను క్కుంటాను...యేమైనా చెప్పారేమో?'

రుక్మిణి నిట్టూర్పు విడిచింది. 'వెళ్తాను వదినా' అంటూ కమల లేచింది. 'బద్దమ్మా వద్దు. మనం వెళ్ళినా లాభం లేదు. ఆయనను కలుసుకున్నా యింటికి రారు. ఆ వచ్చే రోజులు దగ్గరపడతేడు' వదినమాటల విన్నాక కమలం ఆశ్చర్యంతో 'వదినా, యేం? యెంచేత రారు? నేను అన్నయ్యకాళ్ళమీద పడ్తాను' అంది.

'అమ్మా! నామనకులో వున్నది చెప్తున్నా. నీకు పెండ్లి చేశానని నీభర్తను ఆయనకు చూపిస్తేగాని ఆయన రారు'

'కులంనుంచి వెలిపేవారగా—'అని అప్రయత్నంగా కమలం అంది.

'పోనీయమ్మా, కులంతో యేమింది? గుణం ప్రధానంగాని'

వదినమాటలు విన్న కమలం తల దించి కాలికేశ్వరేశ్వర చూస్తూ దీర్ఘంగా యేదో ఆలోచిస్తోంది. పిల్లలు ఆమెను పిలిచారు చదువు చెప్పుమని. 'మధ్యాహ్నం కూడా చదువేనా? భోజనం చేసి చదువుకుందురు గాని' అని రుక్మిణి పిల్లలను భోజనానికి కూర్చోబెట్టింది.

మరో నాలుగు నెలలు సాగిపోయాయి. రుక్మిణి కమలవేత పూజాపురస్కారాలు చెయ్యిస్తూనేవుంది. కమలంపెండ్లి యెలా చెయ్యటమా అనే సమస్య ఆమెను కలవరపరచకపోలేదు. దేనికైనా కాలం రావాలనీ, కానున్నది కాకమానదనీ, భగవంతుని నమ్మిన వారికి నాశనం లేదనీ తలచుకొని సంతృప్తి పడేది. ఆ వూర్లోనే వుంటే యెప్పుటికైనా భర్తను కలుసుకోటానికి అవకాశం వుంటుందని విశ్వసించింది. లోకంగోలకు ఆయన మన నెలా లొంగిపోయిందో ఆలాగే పిల్లలను చూడాలనే కోరికకు లొంగిపోతుందని నమ్మింది. ఆ విశ్వాసమే ఆమెను ఆ వూర్లో వుండనిచ్చింది.

ఆరోజు మోహనుడు జ్వరంతో బాధ పడుతున్నాడు. రుక్మిణి బజారుకు పోయింది.

సరళా, రామం బడికి పోయారు. కమలం ఒక్కచోట యింట్లో వుంది. యెవరో బైరాగులు ముప్పికి వచ్చారు పాడకుంటూ. కమలం బియ్యం ముప్పి వేనూ 'బాబూ, మీ గుంపులో కిష్టయ్యి అనే పేరుతో యెవరైనా వున్నారా?' అని అడిగింది.

'లేరమ్మ, మీవా డైరై నా బైరాగుల్లో కలిసిపోయారా?'

'అవును బాబూ, మీకు ఆయనగురించి తెలుసుకోమో అని.'

'సావారణంగా బైరాగులయ్యాక పేర్లు మర్చుకుంటాం. అనకాపల్లిలో మా గురువు గారి పేరం వుంది. దేశదేశాలూ తిరిగి సంవత్సరానికి ఒకసారి అక్కడ కలుసుకుంటాం. మనసి యెలా వుంటాడు?'

'మనసి మీకంటే పొడుగ్గా, చామన చాయగా వుంటాడు. యెవమకాలి ముడుగు మీద పెద్ద మచ్చ వుంటుంది. సైకిలుమీద నుంచి పడిపోతే ముడుగుమీద పెద్ద దబ్బ తగిలి వుండేయింది. మానటానికి నాలుగు నెలలు పట్టింది. అప్పటినుంచి సైకిలు త్రొక్కటమే మానివేశాను.'

'యేమో అమ్మో, యెవరో చెప్పలేం అని కలవు తీసుకొని వెళ్ళిపోయాడు.'

మోహనుడు నుంచినీరు కావాలని గోల పెట్టున్నాడు, పొరుగింటి మామ్మ వచ్చి 'అసింహాడి అప్పన్నను తలచుకొని, పిల్లాడి జబ్బు నయమైతే ఆయనదగ్గర కొప్పు తీయస్తామన గొప్పకొంఁమ్మా' అని చెప్పింది. కమలం మామ్మచూటలు విని మనసులో అలా నమస్కరించుకుంది. మామ్మ కాస్తేపు కూర్చొని వెళ్ళిపోయింది.

ప్రాద్ధన్న అనగా వెళ్ళిన రుక్మిణి పది గంటలైనా యింకా రాలేదు. మోహనుడు 'అమ్మో, అమ్మో' అని అరుస్తున్నాడు. కమలం ఏదారుస్తోంది. రుక్మిణి చిరునవ్వుతో యింట్లో ప్రవేశించింది. కమలం రుక్మిణిచిరునవ్వును చూడటం ఆ యింట్లోకి వచ్చాక అదే మొదటిసారి.

'పదిసా! మోహా కోసం పలవరిస్తున్నాడు. ఇంత ఆలస్యం...'

'నీనంచేసమ్మా, నీ కాంతగుణం యెదుటి వారి హృదయాలను లోబరచుకోక యేం చేస్తుంది? మామయ్యగారి పేరు నీలబెట్టావు. వచ్చేనెలలో వెళ్ళిముహూర్తంకూడా స్థిరమైంది.'

కమలం మాట్లాడకుండా రుక్మిణివేపు ఆశ్చర్యంగా చూస్తోంది.

'యేం కమలం? అలా చూస్తావేం? నీవు యెందుకున్న వరుడే—మధుసూదనరావు.'

కమలం తల దించింది సిగ్గుతో. మధుసూదనరావు మనసబుకోర్పులో గుమాస్తాగా పనిచేస్తున్నాడు. పుట్టుకచేత కమలంకులం, కమలం తెన్నే. మధుతల్లి చిరువుకుంది. ఆయన తండ్రి విధవావివాహం చేసుకున్నాడని పాతికసంవత్సరాలక్రితం కులంనంచి వెలివేశారు. కమలం మధుచెల్లెలకు ఆరునెలల క్రితంనంచి సంగీతం చెప్పింది. ఆతనామెను ప్రేమించానన్నాడు. ఆమె విరాగించింది. ఆమె కాంక్షగుణం, అందం రాసురామా ఆయనకు పిచ్చైతించింది. రుక్మిణి ఒకనాడు కమలంతో 'కులంతో యేముంది? గుణం ప్రధానం' అని అన్నతరువాత ఆమె ప్రేమకై పరితపించే మధుతో యిలా అంది— 'నాలో ప్రేమ ఉంది. కాని నేను ప్రస్తుతం మిమ్మల్ని ప్రేమించలేను. మీతల్లిదండ్రులు సంతోషంగా ఒక్కసారి, యిరువురికీ పెండ్లి చేస్తే అప్పుడే నేను మిమ్మల్ని ప్రేమించగలను. నావదినా, పిల్లలూ వున్నారు. వారిని పోషించే బాధ్యత నాది. అందుచేత ఒకవేళ పెండ్లి అయినా నన్నీలా ప్రయివేట్లు చెప్పుకోసవ్వడానికి మీరు అంగీరించాలి. అప్పుడే మిమ్మల్ని నేను ప్రేమించగలను.'

తల్లిదండ్రులతో యీ విషయం చెప్పడానికి మధు మొదట సంకోచించాడు. ఎలాగైతే నేమి చివరకు కల్లికి అన్ని విషయాలూ పూసగ్రుచ్చినట్లు చెప్పి 'కమలం పెండ్లికి యెలాగైనా ఒప్పుకుంటేగాని మీరు లేదన్నాడు. అమ్మ ఒప్పుకుంటే నాన్న తప్పక ఒప్పుకుంటాడని ఆయనకు విశ్వాసం వుంది. మధుతల్లి కమలంలాంటి ముగ్ధవతి తన కోడలు కాబోతుందని మరిసిపోయింది కూడాను.

రుక్మిణియింటికి వస్తున్న మధుతల్లి ఆమెను త్రోవలో కలుసుకొని ఆమెను యింటికి తీసుకపోయి పెండ్లివిషయాలు చర్చించటం చేత ఆలస్యమైంది. మోహాజ్యరం ఒక పదిహేను రోజులలో నయమైంది. అరస విల్లిలో దేవుని సాన్నిధ్యంలో కమలా, మధులకు వివాహం జరిగింది. కులంలో వెలివేయబడిన రెండు సాంప్రదాయక కుటుంబాలు యీ వివాహంవలన కలపబడ్డాయి. రుక్మిణి ఆయింటిని విడిచిపెట్టలేదు. కమలం

అత్తవారి యింట్లోవున్నా రోజుకు రెండు సార్లు రుక్మిణిదగ్గరకు వస్తుంది. ప్రయివేట్లు మామూలుగానే చెప్తోంది.

౫

ఒకనాడు కొందరు సాధులు 'భిక్షాం దేహి' అంటూ కమలం యింటికి వచ్చారు. వారిని చూడగానే కమలానికి సింహాసనం మ్రొక్కు జ్ఞాపకం వచ్చింది. రుక్మిణితో ఆ విషయం చెప్పి, ఆ వచ్చే కనివారంనాడు రుక్మిణి, కమలం, మధు, పిల్లలూ బయలుదేరారు. కొంచెం దొక్కుతున్నారు.

ఒక బైరాగి సంసార సాగరంలోని పాటు పోటులను భరించలేక సన్యాసి అయ్యాడు. సంఘంలో మెసలలేక, సంఘనిందలను భరించలేక, యేష్టి, విరక్తివైంది. భార్యానిష్టలను విడుదలలేకవిడువలేక నీవోకు కష్టంతో యింటినుంచి కదిలాడు. బైరాగి ఆయ్యాక తన పిల్లలు కనిపిస్తారేమో, నాన్నా నాన్నా అని తన్ను పిలుస్తారేమో అన్న ఆశతో చాలాసార్లు చీకటిలో ఆ యింటిచుట్టూ తిరిగాడు. తాను బైరాగులలో కలిసిపోయాడు. చెల్లెలి పెండ్లి చేయలేకా, సంఘంలో బ్రతకలేకాను. కలిసిపోయాక తనవారంతా జ్ఞాపకానికి వచ్చారు. యేడ్చాడు. తన్ను వేదాంతంబూ, బైరాగులూ పొడుచేశారని వారిని తెగ తిట్టాడు. తనవారిని కలుసుకుందామని వుబలాటపడ్డాడు. మరల ఆ సంసారంలో ఆ సంఘంలో తలెత్తియెలా బ్రతకటం? మరల కుటుంబాన్ని యెలా పోషించటం? కులం నుంచి వెలివేయబడిన తను తన సోదరికి యెలా పెండ్లిచేయటం? దొంగతనం చేసి డబ్బు సంపాదించి తన కుటుంబాన్ని కలుసుకుంటాను, తన పిల్లలను మద్దూడుతాను, తన చెల్లెలి పెండ్లి చేస్తాను అనుకొన్నాడు. కాని దొంగతనానికి ఆయనమనసు ఒప్పుకోలేదు. ఒకవేళ దొంగతనం చేసినా, డబ్బు కూడగట్టుకున్నా కమలాన్ని యే బ్రాహ్మణ యువకుడు పెండ్లాడులాడు అనే యీ నిస్పృహ ఆయనను విరాగిగా ఉంచింది. ఆయన దేవుని ప్రార్థించలేదు. తీర్థయాత్రలు సేవించలేదు. అజిల్లాలోనే వివిధప్రాంతాలు తిరిగాడు అవే దన తో. తన పిల్లలను యే ముఖంతో చూడగల నని దుఃఖించాడు. ఆక మొలకెత్తితే ఆయన విరాగి కాడు, సంసారి కావాలని ఆయనహృదయమోహరంలో కోరిక తాండవిస్తోంది.

తనను వారు మామో, తోకాని వారిని ఆయన మాని తలచిచాడు. కామయ వస్త్రం కప్పుకున్నాడు. తనను దాటు కొని వారు పైకి పోతున్నారు. అదిగో, మొదటి దార దాటిపోయారు. తలెత్తాడు. తన కండ్లతో తన చెల్లి, ఆ చెల్లి ప్రక్కనే నడుస్తున్న ఒక యువకుడూ ఒకరివేపు ఒకరు మాని నవ్వుకోవటం చూశాడు. ఆవును, ఆ నవ్వులో వలపు పుట్టిపడుతోంది. నా చెల్లికి పెళ్ళయిందా? సందేహం లేదు. నాచెల్లి భర్తే. అదిగో నా రక్తం—నా ఆర్థాంగి— నుదుట కుంకమరేఖ తళతళ మెరిస్తోంది. 'రుక్మా! నీవు దేవతవే!' అదిగో నా మోహము. వాడిని యీ హస్తాలతో యెత్తు కొని ఒక్కక్షణం విడిచిపెట్టేవాడిని కాదే. నా మామయ సుఖ—నా కొడుకు రామం. నా చిన్నారి చిట్టిబాబు ఆనందుడు. వారంతా నావారు. నా పిల్లల నన్ను 'నా నాన్న' అని పిలవరే? నా చెల్లి నన్ను అన్నయ్య అని పిలవడే? నా రుక్మ నవ్వుతూ.....నా కండు కి సన్యాసం? పిలుస్తాను. నా పిల్లలను యెత్తుకొని ముద్దు లాడతాను. ఇదిగో నా పెరిములు తొందర పడుతున్నాయి. నా కండులూ మాటలు దొర్లుకుపోతున్నాయి. నా కళ్ళ వెంబడి ఆనంద బాష్పాలు రాల్చిపోతున్నాయి. పిలుస్తాను. ...అయ్యో! చాలా దూరం వెళ్ళిపోయారు.

నేను పిచ్చివాణి. యీ సంసారం అంతా ఒక బొంతకట్టు. దారం తెగిపోతుంటే రుక్మ క్రొత్త దారంతో ధైర్యంగా వుట్టేసింది. నా రుక్మ మోములో పూర్వపు కళాకాంతులు లేవే? ఔను, యేలా వుంటాయి? నాలాంటి భర్తను కట్టుకొని గొప్పగా సుఖించింది!

లేచాడు. రెండు అడుగులు ముందుకు వేశాడు; మరల వెనుకకు. 'నాకు గుండె వుంది. అందుచేత వబ్బడవ్వమని కొట్టుకొంటోంది! అరకటమేకాని కార్యకూలత్వం లేదు. రుక్మిణిగుండె కాంతంగా...యెంత ధైర్యంగా...ఆవును. కాంతం, సహనం, ప్రేమలతో యెంతటి క్షిప్తకార్యాన్ని నా పరిష్కరించవచ్చు. మన బాపూజీ చెప్పింది యిదే—నాన్న చెప్పిందీ యిదే! భిన్న మార్గాన్ని త్రొక్కి నేను నా భార్యబిడ్డలకు దూరమయ్యాను. నా రుక్మ ఆ మార్గాన్ని త్రొక్కి జయం పొందింది. ఆమె దేవతా స్వరూపిణి. ఆమెను పూజించాలి.'

మార్పున్నాడు. తన తెలివితక్కువకు యేర్పుకున్నాడు. తన భార్యతో 'నేను నీ భర్త'ని యే ముఖంతో చెప్పగలుగుతాడు? తన పిల్లలు తన వేషాన్ని మాని తనదరి చేరు తారా? తన చెల్లి తన్ను తుమిస్తుందా? పశ్చాత్తాపంతో క్రంగిపోయాడు.

యెంత చల్లారింది. తన కొడుకు మోహా మారిపోయాడు. జాత్తు చేవురికి అప్పగించాడు. మెట్లు దిగుతున్నారు—తన పిల్లలూ, తన భార్య, తన చెల్లి, చెల్లిభర్త. పిల్లలను యెంత పుత్రంగా వుంచింది! తను వస్త్రాన్ని కప్పు కొని తల దించాడు.

అదిగో తన భార్యరాదాలు. పాదాలపై పడి మొక్కుదా మనుకున్నాడు. భిక్ష—చేరెడు బియ్యం తన యెదుట పొస్తోంది. జలజల బియ్యం ఆమెచేతిలోనుంచి రాలు కుంటే ఆయనకళ్ళ వెంబడి కన్నీరు బొబ్బలా కారుతోంది. సిగ్గు, పశ్చాత్తాపం, ఆవేదనా ఆయనను సమితి మింగి వేస్తున్నాయి.

పాదాలు మాయ మైపోయాయి. తలెత్తాడు. యికా తన చెల్లి వెనుకనే వుంది. ఆ యువకుడు ఆమెను పిలుస్తున్నాడు. 'అమ్మా! కమలం!' టిగి పిలిచా నుకున్నాడు. కాని ఆ మాటలు ఆయనగుండెలలోనే ప్రతి ధ్వనించాయి. వెనుకబడిన కమలం తన యెదురుగానే వుంది. యెవరో తన్ను పిలిచా రని చుట్టూ చూసింది. వెక్కిరిక్కిరి తల దించి యెదురున్న బైరాగిని చూసింది.

'యేం బాబూ! యీ పవిత్రస్థలంలో యెదురున్నారా?'

'.....'

'తలదించి యేవకండి. తప్పు. తమ పేరు?'

ఆయన మాట్లాడలేదు. గాలి వీచింది. కప్పు కున్న కామయవస్త్రం యెగిరింది. 'యీ శరీరచ్ఛాయ—యీ యేడుపు—అదిగో మడుగుమీది మన్న—యెవరు? అన్నయ్య! సంజయం లేదు. అన్నయ్యను బసకు తీసుకు పోయి ఆయనకాళ్ళమీద పడాళి. యిక్కడ గోల చేస్తే లాభం లేదు...' కమలం మన నులో ఆలోచనలు పరుగెత్తాయి.

'బాబూ! ఒక్కసారి మావూరు దయ చేయండి. మీ పాదపూజ చేసుకుంటాం...'

'.....'

'రండి బాబూ, రండి...యేడవకండి. దేవుని సమ్మిసవారికి నాశనం లేదు.' అంటూ కమలం తనయెదురుగా నున్న భిక్షక పరచిన వస్త్రాన్ని చుట్టి ఆయనచేయి పట్టుకొని

లేవనెత్తింది. తనవేపు తిరిగి వస్తున్న మధు వింతగా చూస్తున్నాడు. పూరుకోమని రుక్మిణికి, మధుకూ నైగచేసింది. రెండు నిమిషాలలో మెట్లు దిగారు. ఆయన తల దించే వున్నాడు. గజగజ వణికిపోతున్నాడు.

వారు సామానులించిన ధర్మసత్రపు గది చేరుకున్నారు. ఆయన మాట్లాడలేదు. తల దించేవున్నాడు. గాఢమైన నిట్టూర్పులు విడుస్తున్నాడు.

'యీవిడ మా వదిన. యీయన నా భర్త. యీ పిల్లలు మా అన్నయ్య బిడ్డలు. మా అన్నయ్య నా పెండ్లికై పడితపించి బైరాగు లలో కలిసిపోయారు. నా కిప్పుడు పెండ్లయిందీ. నేను ప్రయత్నాలు చేప్పి డబ్బు తెస్తున్నా. పిల్లలూ, వదిలా, నేనూ అంతా సుఖంగా కాలం గడుపుతున్నాం. మా వదిన మా అన్నయ్య సాధించలేని కార్యాలను ధైర్యంతో ధర్మంగా సాధించగలిగింది. మా కున్న చివారం ఒక్కటే—మా అన్నయ్య మాలో చేరలేడే. మా అన్నయ్యకోసమే పేం బ్రతికున్నాం. మా అన్నయ్యను పూజించాలనే పేం త్రొక్కున్నాం. —మా అన్నయ్య మా యింట్లో వుంటే చాలు. మా యిల్లు వెలుగుతుంది.....' అని కమలం మాటలతో ఆయనమనస్సు మార్చదామని యికా ప్రయత్నిస్తోంది. రుక్మిణి యింకెంత నేపూ ఆగలేకపోయింది. కమలమాట వినలేదు. ఆయనపాదాలపై వాలిపోయింది కన్నీటితో. ఆమెను చూచి పిల్లలు అమ్మపై వాలిపోయారు. కమలం 'అన్నయ్య! అంటూ ఆయనకాళ్ళపై పడింది.

ఆయన రాత్రిన కన్నీటిబాటు వారందరి పైవా పడ్డాయి. వారి కన్నీటితో కలిశాయి. 'నా రక్తంలో రక్తం—నా పిల్లలూ. నాలో అర్థభాగం—కాని భిన్నహృదయం. కస్తూలను యెదుర్కొంది నా రుక్మ. నా చెల్లి నా పిల్లలను పోషించింది.' ఆయన గోల పెట్టాడు. పిల్లలను యెత్తుకొని యేడ్చాడు. భార్యకూ, కమలాన్నీ లేవనెత్తాడు. రుక్మిణిని తుమించమని వేడుకున్నాడు. 'కాతే కన్నీటిని ఆమె తుడిచింది. అనుగ్రహించమని ఆయనను వేడుకుంది.

కామయవస్త్రాలు మాయమయ్యాయి. ఆయన కమలానందస్వామి కాడు—భిక్షయ్య. లోకం యిప్పుడు ఆయన నేమన్నా భారతరు లేదు. తనకు కావలసింది తన భార్యపిల్లలు, తన చెల్లిభాగు, తన ఆనందం!

రానున్న శుభదినాలకు.

కొత్త పమానంతో, కొత్త దిబ్బకతో, కొత్త రంగులతో నేటి పద్మకుడు పాపస్వకూ ఎంతో రాజీంపు నివ్వగల మద్రాసు సహకార దేశిక వస్త్రాలు ప్రతి కుటుంబాల్లాకి, సంకోచ సమయానికి వముచితంగా విహార కరింప దగినవి.

చేనేత మగ్గాలనుంచి సగాసరి
మీనద్దకు చేరను.

మద్రాస్ హాండ్ లూం వీవర్సు ప్రొవిన్సి
యల్ కో-ఆపరేటివ్ సొసైటీ లి॥
హ్యాఫ్ట్ గార్మెంట్స్ 84 పాండియల్ రోడ్డు.
ఎన్ గూడు.

జయ హింద్!

స్వతంత్ర భారత ప్రజానికానికి

శి గా ది పు డు గ కు

“మెట్రో స్టోర్సు”

గాంధీ నగరం, విజయవాడ వారి

ధన్యవాదాలు

మా నవ్వునకు సంతోషం, తృప్తి
సహజమైన కోరికలు.

మా “మెట్రో వక్కు పాడి”

మా “మెట్రో తేనె”

ఆ రోజు కారోజు క్రొత్తరుచులను
కలిగిస్తూ ప్రజల ఆదరాభిమానాలను
చూరగొంటుంది.

మీరేల సంకయించవద్దు! నేడే మావక్కు
పాడి, తేనెను కొని, వారి, తృప్తిపొందండి.

ప్రపంచంలో నా జ్యోతకు మొదటి తరగతి
తాజ్ మహల్ బిడిలు

అద్వైత గా
ప్రసిద్ధిపొందినవి,

మెస్సర్స్. సయ్యద్‌ఖాదర్, తాజ్‌మహల్ బిడిఫ్యాక్టరీ,
వాషర్ మన్ పేట, మదరాసు 21.

మా ఆభి నందనలు

అమెరికా ధాగర్సల్; అలాం ట్రైపీసు: రు. 28/-లు * ఇంగ్లీషు కరల్లు
ప్రాండ్లన్స్, అలాం ట్రైపీసు రు 20/-లు. ప్యాకింగు, వాప్టిజీ రు 2/-లు అదనము.
గడ గడియారములు; కరల్లు ప్రాండ్లన్ 12 అం ల గండ్లటి, గంటలకాటని
ఇంగ్లీష్ స్మిత్ రు 95/-లు. గంటలు టైడి 110/- వాప్టిజీ, ప్యాకింగు రు 5/-లు
అదనము. అర్జన్టీయు 25% అం ప్రస్సతో పంపా లెను. గడియారముల మరమ్మత్తు
మా ప్రత్యేకత.

రిజ్వో ఆంధ్రప్రదేశ్,

217, చై నా బ జా త్, జి. టి. మ దా ను.

రాష్ట్ర సంపాదన - నిర్మాణము

(ఒక ఆంధ్రుడు)

స్వధాని ఎలా ఉంటుందోగాని సర్వజిత్తుమాత్రం మనకు ఏమీ అనుకూలంగా లేదు. అనుకూలంగా లేకపోవడమే గాదు, మనకు అన్నివిధాలా అనిష్టంగానే ఉండిపోయింది. ఆడగాదినాడు ఆంధ్రుడు ప్రధానిగా ఉన్న రాష్ట్రమంత్రీవర్గం పోయి తమిళుల మంత్రీవర్గం వచ్చింది. సంవత్సరాదినాడు ఏమిజరుగుతుందో ఇంక ఆ సంవత్సరమంతా అలాగే జరుగుతుందంటారు. పోయిన సంవత్సరమంతా మనకు అలాగే ఉంది. వచ్చిందనుకున్న రాష్ట్రం ఏమైనదో, ఏమవుతుందో తెలియకుండా పోయింది. “ఈ ఆంధ్రులకు ‘రాష్ట్రం రాష్ట్రం’ అని కేకలు పెయ్యడంతప్ప మరొక పనిలేదా ఏమిటి?” అని భారత ఆధినివేశ ప్రధానా మాత్యుడైన పంజీర జవహర్ లాల్ నెహ్రూ విశాఖపట్నంలో మందలించి ఉన్నారు. సర్వజిత్తు పోతూపోతూ మరొక సారి తన శక్తిని ఆంధ్రులకు జూపకం చేసింది. ఆంధ్రనాయకుడు రాష్ట్రనాయకత్వానికి పోటీచేయగా, ఆంధ్రుల బలంతో అరవనాయకుడు ఎన్నిక అయినాడు. గత సంవత్సరం ఆద్యంతాలు రెండూకూడా ఆంధ్రులకు చాలా అనుకూలముగానే ఉన్నవి. “ఆంధ్రజాతిజాతకమే వట్టి నష్టజాతకమా” అనే అనుమానం కలిగింది. రానురాను “అసలు మనం ఎవరు? ఆంధ్రులమా, అంధ్రులమా?” అన్న మీమాంసకూడా బయటైంది. ఇంతవరకూ మనం ఎవరమో తెలుసుకోక, మన సంగతి ఏమిటో గ్రహించుకోక “ఇది కావాలి, అది కావాలి” అని అంవోళన చేస్తూ వచ్చామా? కావచ్చు. అందుకే భారత ప్రధానామాత్యుని మందలింపులకు ఆంధ్రనాయకులు కిక్కురుమనలేదు. వేదాంతులు బోధించినట్లు మన సంగతి మనం తెలుసుకోవడమే జీవితలక్ష్యం! అది గ్రహిస్తే మనం ముక్తి పొందినట్లే!

ఈనాడు మన రాష్ట్రరాజకీయాలు గమనిస్తే, మన నాయకుల నడవడి పరిశీలిస్తే “ఆంధ్రులకు ఇంతలో మోక్షం లేదు.” అని స్పష్టంగా తేలిపోతుంది. పేరుకుమాత్రం మనకు నలుగు రైదుగురు నాయకులు ఉన్నారు—అంటే నామమాత్రపు నాయకులని గాదు; ఎవరైనా అడిగితే చెప్పకోడానికి. వీరిలో ఏ ఇద్దరూ ఒక మార్గాన్ని అనుసరించడం లేదు. అందరికీ రాష్ట్రవాంఛ గాఢంగానే ఉంది.

ఆంధ్రప్రజానీకంకూడా బాగా చైతన్యం కలిగే ఉంది. సామాన్య ప్రజలుకూడా రాష్ట్రం కావా లనే అంటున్నారు. ఆరంభశలో వలె ప్రత్యేకరాష్ట్రవాంఛ ఉన్న తోట్యోగాలూ, అధికార పదవుల కొరకు పరితపించే ఏ కొద్దిమందో జరిపిన అంవోళన కాదు ఈనాడు. నాయకులుమాత్రం వెనుకటి స్థితిలోనే ఉన్నారు. వీరికి రాష్ట్రం కావాలి. కాని వీరు రాష్ట్రసంపాదనపై దృష్టిని కేంద్రీకరింపక, రాష్ట్రం వచ్చిన తరువాత తమ సంగతి ఏమిటి అనే విషయంమీదనే తమ దృష్టిని కేంద్రీకరిస్తున్నారు. వీరందరికీ ప్రత్యేకరాష్ట్రంకాక రాష్ట్రంలోని ఉన్న లెపదవులే లక్ష్యాలు. ఈ విషయముగా లక్ష్యాలు వేరైనందువల్ల లక్ష్యసిద్ధికి వారు అనుసరించు మార్గాలూ వేరుగా ఉంటూ నాయకులలో వికమత్యం అనేది తేకుండా పోయింది. తాత్కాలిక ప్రయోజనాలకొరకు కొందరు నాయకులు కలిసి ఉండవచ్చు. అయితే ఆది వికమత్యము కాదు. నలుగురు నాయకులు కలిసి పనిచేయలేనప్పుడు దాదాపు నాలుగు కోట్లుగా ఉన్న ఆంధ్రులు ఏకం కావడం సాధ్యమా? మనకు రాష్ట్రం రావడం సంభవమా?

రాష్ట్రసంపాదనకు మనం ఆంధ్రోద్యమం ప్రారంభించి నల్లభై సంవత్సరాలు కావచ్చినది. అప్పటికీ, ఇప్పటికీ మన సిద్ధి ఒకేవిధంగా ఉన్నది. కొంతకాలం రాష్ట్రం కావాలని అంవోళన చేశాము. ఇప్పుడు రాష్ట్రం రాలేదని అంవోళన చెందుతున్నాం. అంతకుమించి ఈ మూడుపుష్కరాల్లో కలిగిన పరిణామం. ఏమీ లేదు. మన సంస్కృతి నిజంగా మంటగలిసిపోయింది. మన చరిత్ర మట్టిపాలయింది. మన సంప్రదాయం ఏమిటో ఎరుగని స్థితికి వచ్చాము. ఆంధ్ర సంస్కృతిని, ఆంధ్రసంప్రదాయమును పునరుద్ధరించుటకు, పునరుజ్జీవింపజేయుటకు ఏ ఆంధ్రసంస్థా పనిచేయుటలేదు. “త్యాగబ్రహ్మ తెనుగువాడు. తంజావూరును తెనుగునాయకులు వీలీవారు. పాశ్చాత్య భావలలో ఇటాలియన్ భాష ఎలాంటిదో ప్రాచ్యభావలలో తెనుగుభాష అట్టిది. భారతీయులలో ఖండంతరముల వ్యాపారము సాగించినవారు ఆంధ్రులు. తురుష్కుల విధ్వంసకాలాపము

నుండి భారతీయసంస్కృతిని సంరక్షించినవారు దాక్షిణాత్యులు. తల్లి రాజ్యంనుండి చెరిమివేస్తే శ్రీరామునికి ఆశ్రయ మిచ్చినవి ఆంధ్ర ఆరణ్యములు. అంతా, ఎక్కడా, అమరావతీశిల్పచాతుర్యము ఆంధ్ర యశస్సును జగద్విఖ్యాతము చేసినది." ఆంధ్రత్వము పై కువికినప్పడు ఈవిధముగా కవితా గానము చేయుటకు అలవాటుపడితిమేగాని, ఆనాటి ప్రాథమమున పునరాగించుటకు ఇప్పటికి ఎట్టి ప్రయత్నములూ చేయుటలేదు.

రాష్ట్రం రావచ్చును; రాకపోవచ్చును. కాని జరుగవలసినది ఆంధ్రసంస్కృతి, ఆంధ్రసంప్రదాయముల పునరుద్ధరణ. ప్రత్యేక రాష్ట్రముకూడా ఈ కార్యక్రమనిర్వహణ కొక సాధనే. అందుకే మనము రాష్ట్రము కావాలని ఆందోళన చేశాము; రాలేదని ఆందోళన చెందుతున్నాము. మన నాయకులు గవర్నరులు కావలెనని, మన ఉపనాయకులు మంత్రులు కావాలని, మన 'వినాయకులు' దండధరులు కావాలని మనం రాష్ట్రం కావాలనడం లేదు. ధనికవర్గాలప్రతినిధి మన రాజ్యపు రాష్ట్రసాంక్రమికాభివృద్ధికి పథకాలు తయారుచేయవలసి వస్తే, నిన్ను మొన్నటివరకు కాంగ్రెసుకు ప్రతికూలపక్షంలా ఉండి జాతీయకక్షల నణచినేయడానికి పనిచేసినవా రీ నాడు 'గాంధీజాతీయస్మారకనిధి' నిర్వాహకులు కావలసిన దుసితి ఏర్పడితే, మనకు రాష్ట్రం వచ్చినాత్రం ప్రయోజన మేమి? ఆగ్ర నాయకులు తమ ఆశ్రితులకు పదవులూ, అధికారం పంపకం చేసుకొనుటకు కాదుగదా నలభై సంవత్సరములూ మనం ఆంధ్రోద్యమాన్ని నిర్వహించినది! మన నాయకులకు చిత్తశుద్ధి, లక్ష్యశుద్ధి ఏర్పడిన గాని, మనకు రాష్ట్రం వచ్చి ప్రయోజనం లేదు. మన నాయకులు రాష్ట్రంకొరకు ఒకే విధానమును అనుసరించి పనిచేసినగాని మనకు రాష్ట్రం రానూరదు. పరిస్థితులు ఇదేవిధంగా ఉండే పక్షంలో రాష్ట్రం రాకపోవడమే మంచిది! రాష్ట్రం రాకపోవచ్చునుకూడా!

అయితే అసలు రాష్ట్రం రాగల ఆశ, అవకాశం ఏమైనా ఉన్నవా? రాష్ట్రం వచ్చినట్లే అని మన పెద్దలు ప్రజలను ఊర డిస్తున్నారు. "ఆంధ్రరాష్ట్రంనురించి వేరే ఆలోచనే అనవసరం. నూత్న రాజ్యాంగాన్ని రాజ్యాంగపరిషత్తు ఆమోదించినవెంటనే రాష్ట్రనిర్మాణానికి అవసరమైన చర్యలు తీసుకుంటాం" అని ఆధినివేశప్రధానామాత్యుడు హామీ ఇచ్చారు. అసలు రాష్ట్రముల జాబితాలో 'ఆంధ్ర'ను కూడా చేర్చవలసినదిగా వీరు రాజ్యాంగరచనా సంఘాన్ని ముందు ఆదేశించారు. ఆఖరు క్షణంలో తొలగించమని కూడా వీరే ఆదేశించారు. చేర్చడం, తీసివేయడంకూడా జరిగినవి. అయితే అందుకు ఇతరభాషాప్రాంతాల ఆందోళనే కారణం అనీ, ఇప్పటికైనా సరే ఆంధ్రులు సరిహద్దుల విషయంలో ఇరుగుపొరుగు వారితో ఒక సమాధానానికి వచ్చి, తమ రాష్ట్రం అన్నివిధాలా సమగ్రంగానూ, స్వయంపోషకంగానూ, స్వయంసమృద్ధంగానూ ఉంటుందని రాజ్యాంగపరిషత్తు అధ్యక్షునకూ, సభ్యులకూ, అధినివేశప్రభు

త్వమునకూ ఒక విజ్ఞాపనము సమర్పిస్తే, ఆంధ్రులకు ఈ క్షణం ప్రత్యేకరాష్ట్రం లభిస్తుందని రాజ్యాంగరచనాసంఘం అధ్యక్షుడు. అధినివేశప్రభుత్వన్యాయశాస్త్రశాఖామాత్యుడు డాక్టరు భీమా రావు, అంబేద్కర్ గారు ఆంధ్రపత్రిక బొంబాయిలేఖరిద్వారా ఇప్పటికి రెండు దఫాలు స్పష్టంగా ప్రకటించారు. ఆంధ్రరాష్ట్రసంపాదనే ఏకైకలక్ష్యంగా కల ఆంధ్రమహాసభగాని, ఆంధ్రరాష్ట్రకాంగ్రెసు సంఘంగాని ఇప్పటివరకూ విషయసేకరణకు, ఇలాంటి నివేదికను తయారుచేయించుటకు ఎట్టి ప్రయత్నమూ చేసియుండలేదు. ఆంధ్ర మహాసభ న్యూఢిల్లీకార్యాలయం స్థాపించింది. ఒక సరిహద్దువిషయ సేకరణసంఘాన్ని స్థాపించింది. ఇంక రాష్ట్రకాంగ్రెసు రెండు సరిహద్దుసంఘాలను స్థాపించినది. డాక్టరు మాలేమంశ రామారావు గారిచే 'ఆంధ్రరాష్ట్రవాదం' అని రాజ్యాంగపరిషత్తుసభ్యులకు ఒక విజ్ఞాపనను వ్రాయించి ప్రచురించినది. ఈ సాత్వికపేజీల విజ్ఞాపనమూ అసంపూర్తిగ నున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్రము స్వయం సమృద్ధముగ నుండగల దని సహేతుకముగ నిరూపింపలేదు. ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము సుసాధ్యమని ఋజువు చేయలేదు. లోగడ శ్రీ శేమవరపు రామ దాసుపంతులుగారు ఒక సమగ్రమైన మెమోరాండమును తయారు చేసిరి. చెన్నరాష్ట్ర ౧౯౩౦-౩౯ ఆయన్యాయఅంచనాల నాధారముగా తీసుకొని ఆంధ్రప్రాంతముల ఆర్థికస్థితి సంతృప్తికరముగా నుండగల దని నిరూపించిరి. కాని ఈ పదిసంవత్సరములలో పరిస్థితులు పూర్తిగ మార్పయ్యెదినవి. కనుక తిరిగి అవే పద్ధతులపై వేరొక మెమోరాండమును తయారుచేయుట అవసరమైనది. ౧౯౩౨ వ సంవత్సరములో ఆంధ్రమహాసభస్థాయిసంఘముకూడా ఒక నివేదికను తయారుచేసియుండెను. వీటి నన్నింటిని అనుసరించి ఆంధ్రమహాసభ గాని, ఆంధ్రరాష్ట్రకాంగ్రెసుసంఘముగాని వెంటనే ఒక సమగ్రనివేదికను తయారుచేయించవలెను.

ఇప్పటికైనా ఆంధ్రరాష్ట్రం రాగల దనే నమ్మకము ఏమున్నదని ప్రశ్నించవచ్చును. ఆంధ్రోద్యమచరిత్రను ఒక్కసారి పరిశీలిస్తే ఎవరికైనా ఇలాంటి అనుమానం కలగడం సహజమే ననిపిస్తుంది. ౧౯౧౭ వ సంవత్సరములో ఎడ్విక్ మాంటేగోకు ఆంధ్రులు తమ రాష్ట్రంనురించి ఒక విజ్ఞాపన సమర్పింపగా ఆంధ్రుల రాష్ట్రవాంఛ సబబైనదేననీ, భాషారాష్ట్రనిర్మాణము జరుగవలసినదేననీ ఆయన అంగీకరించారు. భారతరాజ్యాంగరచనాసంఘముకూడా ఇదే అభిప్రాయమును వెల్లడించెను. తదనుగుణముగా నూత్న రాష్ట్రముల నిర్మాణమునకు దోహదము చేయుటకు ౧౯౧౯ భారతరాజ్యాంగ శాసనములో ౫౭-ఎ సెక్షను ఏర్పరచిరి. నూత్న రాష్ట్ర నిర్మాణముతో సంబంధము గల రాష్ట్రశాసనసభల సమృద్ధిని పొంది భారతీయ గవర్నరు జనరల్ ఇండియాకార్యదర్శిఆమోదముతో నూత్న రాష్ట్రములను ఏర్పాటుచేయవచ్చునని ఈ సెక్షన్ నూచించెను. అయితే ఈ సెక్షన్ ప్రకారము నూత్న రాష్ట్రములు ఏర్పాటుకాలేదు.

తిరువాత్ సైమన్ కమిషన్ వచ్చినది. కాండ్ టేబిల్ సభలు జరిగినవి. జాయింటు పార్లమెంటరీ కమిటీ సమావేశములు జరిగినవి. ఆంగ్లము ప్రత్యేకముగా లండనుకు ఒక రాయబారవర్గమునుకూడ పంపిరి. కాండ్ టేబిల్ సభకు హాజరైన బొబ్బిలి రాజాగారు ఆంగ్ల రాష్ట్రమునుగురించి ఒక నివేదికను సమర్పించిరి. గాంధీమహాత్ముడు లండన్ వెళ్లనున్న సమయములో ఆఖిలభారత కాంగ్రెసుసంఘము సందలి ఆంగ్లసభ్యులు మహాత్మునకు ఒక విజ్ఞాపనము సమర్పించి, తమ రాష్ట్ర నిర్మాణమునకు తోడ్పడవలసినదిగా కోరియుండిరి. గాంధీజీ అందుకు అంగీకరించెను. కాని కాండ్ టేబిల్ సభలో గాంధీజీ ఏమియు సాధింపజాలక రిక్తహస్తములతో భారతదేశము తిరిగి రావలసి వచ్చెను.

ఆయినప్పటికి ౧౯౩౫ వ సంవత్సరపు భారతరాజ్యాంగశాసనంలో సింగు, బరిస్సా రాష్ట్రములను ఏర్పాటుచేస్తూ ఇతరరాష్ట్రముల నిర్మాణమునకు ౨౯౦ లక్షలను చేచ్చెను. కాని ఈ రాజ్యాంగము ప్రకారముకూడ ఆంగ్లరాష్ట్ర నిర్మాణము జరుగలేదు. చెన్నరాష్ట్రశాసనసభలు ఇప్పటికి నాలుగుదఫాలు రాజధానిని భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రములుగా విభజింపవలసిన ఆవశ్యకతను తెలుపుచు తీర్మానములు చేసియుండెను. ౧౯౩౫వ సంవత్సరములో, కాంగ్రెసు మంత్రివర్గ మేర్పడిన తరువాత, ఆంగ్లరాష్ట్రమునుగురించి శాసనసభలు తీర్మానముచేయుటయు, మంత్రివర్గ మాప్రకారము ఆంగ్లరాష్ట్ర నిర్మాణము జరుగవలసినదేనని భారత కార్యదర్శికి సిఫార్సుచేయుటయు జరిగినది. ఆసమయమున భారతకార్యదర్శితో సంప్రదించుటకు ఆంగ్లమహాసభ తరపున కొంత ప్రయత్నము జరిగెను. భారత కార్యదర్శికి సలహాదారుగా నెల్లిన కీ. శే. ఈడ్పుగంటి రాఘవేంద్రరావుగా రీ విషయమై కొంత కృషిచేసినట్లును, కాని లోగడ చెన్నరాష్ట్రము మంత్రివర్గము చేసిన సిఫార్సు మేతకగ నున్న దని ఆకారణముగ రాష్ట్రనిర్మాణము దుస్సాధ్య మైనట్లును కొంత ప్రచారము జరిగినది. ఆఖరు తీర్మానములో ఒక దుష్టశక్తి అడ్డుపడినదని ౧౯౪౦ వ సంవత్సరమున విశాఖపట్నములో జరిగిన ఆంగ్లమహాసభ సమావేశమున కొందరు నాయకులు ప్రకటించిరి. వారు రాష్ట్రాధిపతి యైనతరువాత రాష్ట్రనిర్మాణమునకు కాదుగదా, ఆంగ్లప్రాంతముల అభివృద్ధికైనను ఏమియు జరుగలేదు. కొంద రాంగ్లములకు లాభించియుండవచ్చును కాని మొత్తముగ ఆంగ్లజిల్లాలకు కలిగిన విశేషప్రయోజన ఏమియు లేదు.

అతఃపూర్వము ఆంగ్లజిల్లాలకు బట్టను వేరుచేయవలెనని ఆందోళన జరిగెను. ఆ పనికూడ జరిగియుండలేదు. ఆదినుండియు ఆంగ్లనాయకుల రాష్ట్రసంపాదనాద్విత్య, స్వజాతిఅభిమానమూ ఇట్లే ఉంటూవచ్చెను. అధికారసంపాదనప్రయత్నములపట్ల ఆంగ్లేయ కృత, ఆంగ్లరాష్ట్రం ప్రధానాంశములుగా ఉండి అప్పటి లక్ష్యములు నీడింపగనే ఇవి అప్రధానము లగుచున్నవి. ఇటీవల రాష్ట్ర

నాయకత్వమునకు జరిగిన ఎన్నికల సందర్భమునకూడ మన నాయకుల ధోరణి ఇదేవిధముగ నుండెను. ఎన్నికలపూర్వము ఆంగ్లేయకృత, సరిహద్దులసమస్యను సమాధానమార్గమున పరిష్కరించుకొనుట అత్యంతముఖ్యవిషయము లయ్యెను. ఆనంతరము రాష్ట్రసంపాదన ప్రధానాంశ మయ్యెను. ఏదైనను విషయముకాటువలెనే ఉంటున్నది.

గత సంవత్సరము జూనుమాసమున ధోరణిచేయునకు ఆధినివేశ ప్రతిపత్తిని ప్రసాదించుచు నూత్నస్థాయికి తగినట్లుగా ౧౯౩౫ రాజ్యాంగమును సవరించిరి. ఈ సవరణలో ౨౯౦ వ లక్ష కో రద్దును నేమా అని ఆంగ్లనాయకులు భయపడిరి. కాని ఆ లక్ష కో రాజ్యాంగమునుండి రద్దుకాకున్నను ఆ రాజ్యాంగమును అనుసరించి ప్రత్యేక కాంగ్రహాష్ట్రమేర్పడు అవకాశముమాత్రము లేకుండెను. నూత్న రాజ్యాంగపరిపత్తు ఆమోదించుటతో ౧౯౩౫ రాజ్యాంగము రద్దయి పోవును. కనుక నూత్నరాష్ట్ర నిర్మాణ వింక స్వతంత్రభారత రాజ్యాంగమును అనుసరించియే జరుగవలసియుండును. రాజ్యాంగ రచనాసంఘాధ్యక్షుడు పరిపత్తుఅధ్యక్షునకు వ్రాసిన లేఖలో ఈ విషయమునే స్పష్టము చేసెను. నూత్నరాజ్యాంగము ఆములులోనికి వచ్చుటతో సమగ్రాంగ్లరాష్ట్ర మేర్పడి వ్యవహారము జరుగవలె నన్న ఇప్పటి రాజ్యాంగము ననుసరించియే ఆంగ్లరాష్ట్రనిర్మాణము జరుగవలసియున్నదనికూడ రాజ్యాంగరచనాసంఘమువారు స్పష్టము చేసిరి. ఆధినివేశప్రభుత్వఅభిమతముపై అంతయు ఆధారపడియున్నది.

గతసంవత్సరము ఆధినివేశశాసనసభలో భారతప్రధానామాత్యుడు భాషారాష్ట్రసమస్యనుగురించి, ఆంగ్లరాష్ట్రనిర్మాణమును గురించి చేసిన ప్రకటనవల్లను, గత మార్చి ౧౪ వ తేదీన విశాఖపట్నములో చేసిన ప్రకటనవల్లను ఆధినివేశప్రభుత్వఅభిమత మంతగా వ్యక్తము కాకపోయినా, వైఖరి కొంతవరకు స్పష్టమైనది. నూత్నరాజ్యాంగమున రాష్ట్రముల జాబితాలో 'ఆంగ్లమహాదా' పేర్కొనడం జరుగుతుందనీ, 'పరిపత్తు రాజ్యాంగమును అంగీకరించుట జరిగినవెంటనే ఆ నిర్ణయమును అమలుపరచుటకు ప్రభుత్వము చర్య తీసుకొను' ననీ పంజీత సెప్రూ ప్రకటించెను. ౧౯౩౫ భారత రాజ్యాంగమున సింగు, బరిస్సారాష్ట్రములను ముందు పేర్కొని, ఆనంతరం రాష్ట్రాలను ఏర్పాటు చేసినట్లే ఆంగ్లరాష్ట్రనిర్మాణము జరుగగల దని ఆ సందర్భమున పంజీత సెప్రూ నూచించెను. దానిని బట్టి కొందరు ౧౯౩౫ రాజ్యాంగమునందలి ౨౯౦ లక్షలనుప్రకారమే, నూత్నరాజ్యాంగముతో నిమిత్తము లేకనే జరుగు నని ఆశించిరి. అట్లుగానే నూత్నరాజ్యాంగరచనకు, రాష్ట్రనిర్మాణమునకు ఎట్టి సంబంధమూ ఉండవలసరములేదు. ౨౯౦ వ లక్షలను అనుసరించి రాష్ట్రనిర్మాణం జరిగిన రాజ్యాంగరచనాసంఘం ఇతరరాష్ట్రములతో బాటు ఆంగ్లమహాదా మొదటి పెడ్యూలు మొదటి భాగము చేర్చియుండును. అట్లుగాక ౧౯౩౫ రాజ్యాంగమును అనుసరించి

సింఘ, బరిసానలు ఏర్పడినట్లే ఆంధ్రరాష్ట్రము ఏర్పాటునని పండిత్ నెహ్రూ అభిప్రాయపడిఉంటే, నూత్నరాజ్యాంగమును అనుసరించి ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము జరుగవలసియుండును. స్వతంత్ర భారతరాజ్యాంగమును అనుసరించి నూత్నరాష్ట్రముల నిర్మాణమునకు వేరొక మార్గం ఉన్నది. రాజ్యాంగరచనాసంఘాధ్యక్షుడు పరిష్కృతాధ్యక్షునకుకూడా ఈ విషయమును వివరించియుండెను. ఏమైనా నూత్నరాజ్యాంగమందలి రాష్ట్రముల జాబితాలో 'ఆంధ్ర' ప్రత్యేకరాష్ట్రంగా పేర్కొనడం జరిగితేనే నూత్నరాజ్యాంగం అమలుజరిగేలోపుగా గాని, జరుగుటతోగాని ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడుట జరుగవలదు.

ఈ సందర్భములో సింఘ, బరిసాన రాష్ట్రములు ౧౯౩౫ రాజ్యాంగమును అనుసరించి ఏర్పడునుగా ఏర్పడినవో పరిశీలిస్తే ఆంధ్ర రాష్ట్రనిర్మాణము ఎప్పుడు, ఏవిధంగా జరుగవలసినో స్పష్టంకాగలదు. ౧౯౩౫ వ సంవత్సరం నూత్నరాజ్యాంగం తయారవడానికి పూర్వమే సరిహద్దుల విచారణసంఘం, ఆర్థికశాసనసంఘం, నియోజకవర్గముల నిర్ణయసంఘములు ఏర్పడి, సింఘ, బరిసాన రాష్ట్రముల వైస్రొగ్గ స్వరూపం, ఆస్తిపాస్తులు, నూత్నరాజ్యాంగమును అనుసరించి జరుగు శాసనసభల ఎన్నికలకు నియోజకవర్గములు నిర్ణయ మైనవి. ౧౯౩౫లో నూత్నరాజ్యాంగము పూర్తి అయినది. ౧౯౩౬ ఏప్రిల్ ౧ వ తేదీన నూత్నబరిసానరాష్ట్రమును ఏర్పాటుచేయుచు, ఒక గవర్నరును, మంత్రిమండలి, శాసనసభాసభ్యులను నియమిస్తూ ఆర్డర్-ఇన్-కౌన్సిల్ జారీ అయినది. ౧౯౩౭ లో రాజ్యాంగము అమలుజరిగి ఎన్నికల కలాపము పూర్తిఅయినది. ఆ పనిని బరిసాన తాత్కాలిక ప్రభుత్వమే నిర్వహించినది. ఈ విధంగా రాజ్యాంగఆమోదానికి, అమలుకూ మధ్యనే ప్రత్యేకబరిసానరాష్ట్రమూ, బరిసానప్రభుత్వమూ ఏర్పడింది. అంటే ప్రత్యేకబరిసానరాష్ట్రనిర్మాణకలాపము యావత్తూ ౧౯౩౫ రాజ్యాంగమును అనుసరించే జరిగినది.

అదే విధముగా ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణకలాప మంతయు నూత్నరాజ్యాంగమును అనుసరించే జరుగవలసియుండును. కాని రాష్ట్రముల జాబితాలో ఆంధ్రరాష్ట్రం లేనందువల్ల ప్రభుత్వం ఎప్పుడు ఏ పని చేస్తుంది అనే విషయం సందిగ్ధ మైనది. అలాగాక జాబితాలో చేరడంటే నూత్న రాజ్యాంగం అమలుజరిగేనాటికి రాష్ట్రం ఏర్పడితీరేది. ఈలోపుగానే, నూత్నరాజ్యాంగం ఆమోదింపబడినవెంటనే కాకపోయినా, నూత్నరాజ్యాంగం అమలుజరిగే లోపున ఆంధ్రమంత్రివర్గం ఏర్పడిఉండేది. ఇంక ఇప్పుడు రాష్ట్ర నిర్మాణం ఎలా జరుగుతుందో చెప్పలేము. నూత్నరాజ్యాంగం ఈ సందర్భం జూను మాసములో ఆమోదింపబడుతుంది. నూత్నాంధ్ర రాష్ట్రం నూత్నరాజ్యాంగం అమలుజరుగుటతో ఏర్పడాలన్న జూనులో నూత్నరాజ్యాంగం ఆమోదింపబడుటకు పూర్వమే రాష్ట్ర

సరిహద్దుల నిర్ణయము, ఆస్తిపాస్తుల విభజన మున్నగు పనులు పూర్తి కావలెను. రాజ్యాంగరచనాసంఘము ఆంధ్రరాష్ట్రము విషయములో చేసిన మూచన గమనార్హము. ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రము నూత్న రాజ్యాంగారంభంనుండి వ్యవహరించాలన్న ఇప్పటి రాజ్యాంగాన్ని అనుసరించితే తక్షణం ప్రభుత్వం చర్యలు తీసుకొనవలసియుండు నని హెచ్చరించిరి. ఫిబ్రవరి ౨౧ వ తేదీన ముసాయిదా ప్రకటించ బడినది. ఈ హెచ్చరికను పురస్కరించుకొని ఆధినివేశప్రభుత్వం ఇప్పటివరకూ ఎట్టి చర్య తీసికొనియుంచలేదు. కనుక నూత్న రాజ్యాంగారంభముతో ఆంధ్రరాష్ట్రం వ్యవహరించుట సాధ్యము గాదు. అధినివేశప్రభుత్వఅధీమతిముకూడా ఇందుకు అనుగుణమైనదే అని ఇప్పుడు స్పష్టమైనది. కనుక ఇక ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణం నూత్నరాజ్యాంగాన్ని అనుసరించే జరుగవలసియున్నదని స్పష్టమగు చున్నది. అదైనను నూత్నరాజ్యాంగము అమలుజరుగుటకు పూర్వమే పూర్తికావలెనన్న ఇందుకు సంబంధించిన ప్రాతిపదికపనులు నూత్న రాజ్యాంగము ఆమోదింపబడుటకు పూర్వమే జరుగవలసియున్నవి.

భాషారాష్ట్రనిర్మాణావకాశములను పరిశీలించి, ఏయే రాష్ట్రముల నిర్మాణము సాధ్యమో నివేదించుటకుగాను రాజ్యాంగపరిషత్తు ఒక సంఘమును నియమించునని ఆధినివేశప్రధానామాత్యుడు పండిత్ జవహర్లాల్ నెహ్రూ విశాఖపట్నమునందు ప్రకటించెను. ఈవిచారణ సంఘము ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము సాధ్యమనీ, వెంటనే జరుగవచ్చు ననీ సిఫార్సుచేసిన అప్పుడు సరిహద్దునిర్ణయకసంఘముల నియామకము జరుగు ననికూడా పండిత్ నెహ్రూ ప్రకటించెను. కనుక ఆంధ్రనాయకులు, ఆంధ్రసంఘములు ఆంధ్రరాష్ట్రవాదమును ఈసంఘములదుట నిరూపింపవలెను. అందుకు సమగ్రమైన, తగిన ఆధారము లతో ఒక నివేదికను సమర్పించిన విచారణసంఘంపని సులభమైన, వెంటనే సరిహద్దునిర్ణయసంఘమును స్థాపించుట సాధ్యమగును. అనంతరము సరిహద్దుల నిర్ణయకసంఘములదుట రాష్ట్రసరిహద్దుల విషయమై ఇరుగుపొరుగువారితో సమాధానము కుదుర్చుకొన్న పక్షంలో రాష్ట్రనిర్మాణముకూడ జూలైలోపున పూర్తికాగలదు. ఇప్పటికి అనేక సరిహద్దుసంఘములు ఏర్పడినవి. కాని సరిహద్దుల విషయంలో ఒక్క సమస్యకూడా పరిష్కారముకాలేదు. చెన్న నగరమును ఆంధ్రులు వదులుకొన్న పక్షములో ఆంధ్రులకు ఈ తీరుగా రాష్ట్రము రూపొందిన పలువురు చెప్పినట్లు ఇటీవల కొన్ని వార్తలు ప్రచారమైనవి. మన సరిహద్దుసంఘముల క్రమబద్ధముగాని ప్రచారమే ఇందుకు కారణమని స్పష్టమగుచున్నది. ఏటాచ్చీ చెన్న నగరమే ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు ప్రతిబంధక మైనది ఈ సమస్య నేడు గాకున్న రేపైనను రాజీమార్గముగనే పరిష్కారము కావలసియున్నది. మన నాయకుల ప్రవర్తన, ప్రసంగములు ఇందుకు దోహదము చేయ వలెను. ఆంధ్ర, తమిళ, కర్నాటక, ఓడ్రా అగ్రనాయకులు సంప్ర తించుకొని సరిహద్దుల విషయమున ఒక సమాధానమునకు వచ్చుటే

అందరికిని అనుకూలమైన మాగ్గము. అందుకు నాయకులందఱు కలిసి పనిచేయవలెను. కర్నూటకరాష్ట్రకాంగ్రెసుసంఘము సహృద్దాయ బారసంఘమును నియమించెను. ఇదే విధముగ ఆంధ్రకాంగ్రెసు సంఘముకూడ ఒక రాయబారసంఘమును వెంటనే నియమింపవలెను. ఈ వివిధసంఘములు సంప్రతింపులు జరిపి జాతాభిమానులతోపుగా రను ఒకరినొకరు ఆధినివేళప్రభుత్వమునకును, రాష్ట్రాంగసహాయమునకును సహృద్దయి, నూత్నరాజ్యాంగము జాతాభిమానులని ఆమోదింపబడిన వెంటనే నూత్నరాష్ట్రాంగమునందలి మొదటి భాగములలోని ఒక సెక్షనును అనుసరించి నూత్నపార్లమెంటు ఆంధ్రరాష్ట్రమున నిర్మాణచేయుచు తానను చేయవచ్చును. ఆ ప్రకారము ఆంధ్ర రాష్ట్రము, ఆంధ్రప్రభుత్వము, ఆంధ్రకానసభ ఆంగ్లసాహితీ ఏర్పడ గలవు.

అయితే ఇప్పటి ఆంధ్రరాజకీయములను విచారిస్తే ఈ విధంగా ఏర్పడిన ఆంధ్రరాష్ట్రం ఉన్నాకేన్నంగా ఉండగలదేగాని, నూత్నాంధ్రరాష్ట్రం సౌష్ఠ్యంగా ఉండవలసి అనుమానం కలుగు తున్నది. వై నాయకులు మొదలు క్రింది నాయకులవరకు ఉన్న విభేదాలు చాలా అంశాలవరకుగా ఉన్నవి. రాష్ట్రం ఏర్పడిన తరువాత ఇవి ఎక్కువ అనునేగాని తగ్గగల అవకాశములు కనిపించుట లేదు. ఈ పరిస్థితులలో రాష్ట్రం రావంతుటే మేలుకావచ్చును. ఆంధ్రరాష్ట్రం అగమం ఇతరరాష్ట్రాలతోపాటు నిలుచుటకు ఒక దశాబ్దం నిరంతర కృషి అవసరం. అన్ని వర్గాలవారూ కలిసి పనిచేయుట అవసరం. ఆంధ్రైక్యముద్వారానే రాష్ట్రసంపాదన జరగాలి. రాష్ట్రం అభివృద్ధి చెందాలి. కనుక అందరూ ఆట్టి విధమునకే కృషి చేయాలి.

రాష్ట్రమునందలి వివిధ వర్గముల సమైక్యతకు కృషి చేయవలసిన బాధ్యత రాష్ట్ర కాంగ్రెసుపై గలదు. కాని రాష్ట్ర కాంగ్రెసు ఇప్పటివరకు ఈ బాధ్యతను నిర్వహించకపోవుటేగాక, వర్గవైరుమ్యముల వృద్ధికి ఒక విధముగ దోహదము చేసినదని చెప్పవలెను. రాష్ట్రమున కాంగ్రెస్ మంత్రివర్గమున్నపుడు, ఆ మంత్రివర్గమును బలపరచుట రాష్ట్రకాంగ్రెసు కనీసగర్భము. వ్యక్తులకుగాక సంస్థకు ప్రాధాన్యమివ్వవలెను. ప్రభుత్వవిధానములను విమర్శింపవచ్చును. సరియైన మార్గములను సూచింపవచ్చును. కాని ఒక వ్యక్తినే అభిమానించి, వారు ప్రధానిగనుండుననే ఆది కాంగ్రెస్ మంత్రివర్గము కాగలదని భావించి, ఆ వ్యక్తికి పట్టుకుంటున్నదని ప్రయత్నించుటల విభేదములు పెరిగిపోయి కాంగ్రెసులోనే రెండు విభిన్న పక్షము లేర్పడుట జరిగినది. ఎవరికివారు తమపక్షమును బలపరచుకొనుటకు ప్రయత్నము చేయుచుండిరి. రాష్ట్రమునందలి కాంగ్రెస్ సంఘము రాష్ట్రమును పాలించుచున్న ప్రభుత్వమునకు ప్రతికూలపక్షము వలె వ్యవహరించుటచేత రాష్ట్రరాజకీయములకేగాక, కాంగ్రెసు క్రమ

నిర్మాణమునకుకూడ తీరని హానికలుగుచున్నది. రాష్ట్రమునందలి వివిధ విభిన్నవర్గములను ఏకముచేయుట శక్తి, సామర్థ్యం ఎలా ఉన్నా, ఒక రాష్ట్రకాంగ్రెసుకే కలదు. మంత్రులు కూడ రాష్ట్రకాంగ్రెసు యొక్క తమ పై నిలిచి చుక్కొనగలసియున్నది. దీక్షతో పనిచేసిన ఇది ఆసాధ్యమున విషయముకూడ కాదు. ఈ సంస్థలము ఇది సాధ్యము కాగలదే, తద్వారా రాష్ట్రస్థితిని సుఖము రాష్ట్రము ఆశించుటకు సర్వజిత్తు సంధ్యాముహూర్తము ఆంధ్రైక్యము చేపట్టులు గోచరించుచున్నవి.

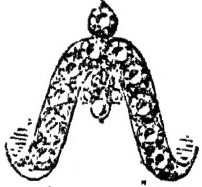

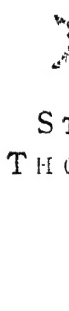

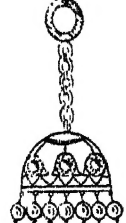
ఆంధ్రవికృతతోపాటు సాధించవలసిన విషయము—రాష్ట్ర సంపాదకకు ఆత్యంత ప్రధానమైన విషయము శాంతి కలిగి ఉన్నది. రాయలసీమ, ప్రజలు పైకి ఉట్టున్నను, నాయకులు తీవ్రంగా ఆసంతృప్తి చెందియుండిరి. గత మంత్రివర్గమున, ఈ మంత్రి వర్గమునకూడ వారికి లేనివం ప్రాతినిధ్యము లేనందున 'సర్కార్ ప్రజలు' నడుచుకొనుటయే వారి శంకలు పెంచుచున్నవి. క్రితాను ఒకరినొకరు గౌరవించుటా యనుసంహము కలిగిన, రాష్ట్రనాయకత్వమునకూడ కోస్తాజిల్లాలవాడ గుత్తకు తీసుకొనిన ట్లయ్యెను. రాష్ట్రకాంగ్రెస్ నాయకత్వమునకును వారి కొనుట ఉచితము. నాయకత్వము దానికది రాకలసినదే కావచ్చును. కాని రాష్ట్రకాంగ్రెస్ పెత్తనం అట్లు కాదు. దా? రాయలసీమ కళాశాలలు ఇప్పటికిని మద్రాసువిశ్వవిద్యాలయమునందే యుండుటకు కూడ రాయలసీమనాయకుల శంకలే కారణము. మంత్రి వర్గమునందలి ఆంధ్రమంత్రులయినను వీరి సహజహింసృతీ క్షమయు చేయలేకుండిరి. అయిదు రాంప్రముంతులు ప్రస్తుత మంత్రివర్గమునందున్న ఆంధ్రప్రజలకుగాని, ఆంధ్ర ప్రాంతములకుగాని ఒరుగుచున్న, జరుగుల ప్రయోజనము భావ్యము. చేశస్వతోహభాగ్యైక! వర్గానిమాచుగాక, రాష్ట్రాభిమానము, రాష్ట్రాభిమానవృద్ధియే ఆసక్తి గల మంత్రివర్గ మేర్పడుట ఆత్యంతావశ్యకము. ప్రధానా మాత్యపది లభించినను, భాషాప్రయుక్తముగా చెన్నరాజుగాని పునర్నిర్మాణము జరిగినగాని రాష్ట్రమునకు ఏమిటా ప్రయోజనము ఉండదు. కనుక ప్రధానామాత్యపదవిని సంపాదించుటపై శక్తిని, శక్తిమును, కాలమును వృథాచేయుటకంటే ఆంధ్ర వికృతకూ, తద్వారా ఆంధ్రనాయకత్వ నిర్మాణమునకూ, రాష్ట్రసంపాదనకూ కృషిచేయుట వాంఛనీయును; ఆత్యవసరము; ఎక్కువ ప్రయోజనకరము.

సర్వధారిలో ఆంగ్లము ఇద్దరు ఆంధ్రమహాపురుషుల సంస్కృతతో తనములను జరుపుకొనుచున్నారు. వారు భయము ఆంధ్ర సంస్కృతి, భాషా, సంప్రదాయముద్గరణకు జీవితమును ధావపోసిన్నారు. ఈ సంస్కారోత్సవములనాడు వారి జీవితాశయసాగనకు కృషి చేయుచు మన యావదాంధ్రము ప్రతిన బూని పని చేయుగాక!

స్వాగతము

(శ్రీ చల్లా అడ్మీనరాయణశాస్త్రి)

స్వస్తి నమో స్తభా నమో శా నమో కర్తకు; సర్వపాప ని
 వ్యక్తు; సర్వసన్మనముదాయవిభాసితభూతధాత్రివి
 వ్యక్తు; 'సర్వజి'స్మహిమ హర్తికు; మంగళనూత్నవైభవా
 భ్యక్తు; 'సర్వధారి'కిం బ్రభావచరిత్రమనోవిహారికా.
 సర్వసర్వసహాచక్ర మేతెషు కర్మచక్రానుసారి మా సర్వధారి
 సర్వసన్మనశేషసంపద్విధాతయా జనమనోహారి మా సర్వధారి
 సర్వజేశాచారసంఘనిర్వహకసమదాడినైరి మా సర్వధారి
 సర్వమానవప్రభాత్యసాహగ్గరిపూతసంపద్విహారి మా సర్వధారి
 జనని సన్మదారి మా సర్వధారి - సంపదలల్లె దారి మా సర్వధారి
 సకలకర్మనుకారి మా సర్వధారి - స్వాగతం బిడె కొను మహా! సర్వధారి!

Artistic WORKMANSHIP		Modernic PRICES
STAR THODUS	NELI RING CULTURED-PEARL BRACELETS	STAR THODUS
CULTURED-PEARL THODUS	Sastry & Sastry JEWELLERS	REAL-PEARL THODUS
JIMKIES	26 & 27, East Mada Street, Mylapore P. O. Madras.	JIMKIES

సమగ్రముగా వ్రాసిన వ్యవసాయ విధానావళి

శ్రీ మోచర్ల దత్తాత్రేయలు

వ్యవసాయమే ప్రధానజీవనాధారముగా గల భారతభూమి మంటి దేశములో ప్రభుత్వమువారికి 'వ్యవసాయాభివృద్ధి విధానము'ను నిర్ణయించి అనుసరించవలె నని ప్రత్యేకముగా నొక్క వక్కాణింపవలసిన యగత్య మేర్పడుట వింత విపరీతవిషయముగా తోచవచ్చును. వ్యవసాయవారుని దారిద్ర్యావస్థను తోచించుటయు, వ్యవసాయాభివృద్ధికి హింసని తోలించుటయును ప్రధాన సమస్య లైయున్నవి. ఈ సమస్యలను సమర్థముగా పరిష్కరించవలెనంటే, సర్వవిషయసమన్వయకరమైన, సమగ్రమైన వ్యవసాయాభివృద్ధివిధానమును నిర్ణయించుట అత్యంతావశ్యకము. ఇతర సమస్య లన్నింటికంటె దీనికి ప్రథమస్థానము, అగ్రస్థానము యివ్వక తప్పదు. ఇంతవరకును ఈ వ్యవసాయాభివృద్ధివిషయములో ఎప్పటి కేది తోచితే ఆ ప్రకారముగా వ్యవహరించుచు, వెర్రివాని చేతి రాయవలె కొన్ని పథకములను అమలుజరుపుచున్నారు. కాని, యీ యిచ్చితసమయస్ఫూర్తిపద్ధతిని విరమించవలెను. నిజపరిస్థితులను గూర్చిన విషయవివరములను సమగ్రముగా, సకాశముగా పరిశోధించి కార్యక్రమమును కుప్పకొనుచువలెను.

ఇప్పుడు ఏ క్షేత్రముతో, ఏ వ్యవహారవిధానమును అనుసరించవలసినదిగా మనము ప్రభుత్వమువారిని కోరవలసియున్నది? ప్రజల కోరికలనుబట్టియే ప్రభుత్వవ్యవహార విధానములు ఎప్పటికైనను ఎట్టుకేలకు నిర్ధారణ కాగలవు. నిత్యకృత్యపరిపాలనావ్యవహారములోను, భాసన నిర్వాహకాండలోను క్రమక్రమముగా, సవిస్తరమైన విషయవివరములతో కూడి వ్యవహారవిధానమున కొక ఆకారస్వరూపము ఏర్పడుచుండును. కాని, చిట్ట చివరకు యీ విధముగా తయారయిన వ్యవహార పథకములోని కొన్ని చిల్లర అంశములను ప్రజలు స్వీకరించుట గాని, నిరాకరించుటగాని జరుగును. కాబట్టి వ్యవహారవిధాన మనునది ప్రజాభీష్ట మనెడి ప్రాతిపదిక మీదనే నిర్వాహము కావలసియున్నది. ప్రజాభీష్టమే ప్రభుత్వ సంకల్పమునందు ప్రతిబింబితమునందుండేయెడల, ప్రజల కోరిక లెట్టివో నిర్ణయించి నిరూపించుటయే ప్రశస్తమైన పరిశోధనమార్గము. గ్రామవాసియైన రైతుకోరికలను, పట్టణములలోను, నగరములలోను నివ

సించు బస్టీప్రజల కోరికలను ఎట్లున్నవో, తమకు ప్రభుత్వమువారు ఏ విధమైన మేలు చేయవలెనని వారు కోరుచున్నారో పరిశీలించవలసియున్నది.

రైతుల కోరికల నీడీర్చుటకు ఆయా కాలములందు ప్రభుత్వమువారు ఏ రీతిగా, ఏ విధమైన ప్రయత్నము చేసియుండినో మనము పరిశోధించుటవల్ల రైతులు కోరిన కోరిక లెట్టివో మనకు బోధపడగలవు. ౧౯౪౭ ఆగస్టు ౧౫ తేదీని బ్రిటిష్వారు మన దేశమును మనకే విడిచిపెట్టి వెళ్లినప్పుడు వారి తాపత్రయాగ్రహణే మనలను కూడ నిమగ్నులను చేసి వెళ్లిరి. బ్రిటిష్వారు తమ వలసరాజ్యాల సంపదను స్వలాభప్రయోజనములకై వినియోగించుకొనుటకై సర్వదా తాపత్రయపడుచుండిరి. దేశములో శాంతినిద్రతలను కాపాడి ప్రజలలో అశాంతిని అణచివేయుటకై తాపత్రయపడుచుండిరి. అందువల్లనే ప్రజలు తమ ఆర్థికాభివృద్ధికి సాగించుచుండిన ఉద్యమములను బ్రిటిష్వారు అణచివేయుచుండిరి.

అట్టి పరిస్థితిలోకూడా భూస్వామ్యసంస్కరణమునకును, ఋణవిమోచనమునకును సంబంధించిన కొన్ని శాసనములు అమలులోనికి వచ్చుటయును, అప్పటిప్పటికి పరిపాలనయందు యీ సంస్కరణభావములు పరిస్ఫుట మగుటయును సంభవించెను. ఈ రాష్ట్రములోని అమరకపు పద్ధతిలో కొన్ని మార్పులు వచ్చినవి. ఇంకా కొన్ని మార్పులు సంకల్పించబడియున్నవి. ఆర్థిక మాండ్యమిని ములలో ఋణవిమోచనచట్ట మొకటి చేయబడెను. వ్యవసాయఫల సాయకస్తువులకు స్థిరమైన ధరలను నిర్ణయించుటకు కొన్ని ప్రయత్నములు జరిగెను. ఇరన్నియును పరిశీలించదగిన అంశములే. అగ్రదేశీయుల ప్రభుత్వములో ప్రజల మాట సహజంగా చలామణీకాదు. మన భవిష్యత్తును నిర్ణయించగల సర్వపరిపాలనయందు చలామణీ వినట్లుగా పరరాజుల ప్రభుత్వములో కాదు. అందువల్ల ౧౯౪౭ ఆగస్టు ౧౫ తేదీ వరకును పరిష్కారము కాకుండా ఉన్నటువంటి అనేకసమస్యలు ఇప్పుడు ప్రధానాంశములుగా వైకి వచ్చినవి. జమీందారీలు రద్దు కావలె ననియు, భూమిని సుదృఢిని క్రమబద్ధ మొనర్చవలె ననియు, పంటసరకుల ధరలను

భూస్వాముల బాధ్యత విహించిత ననియు, గ్రామజీవితమును నిర్వహించువా, భక్తికర్మముగా పోనిర్పివృద్ధిలోనికి తీసికొనిరావలె ననియు జనుచుండిన అంధ్రులైన అంతకంతకు ఎక్కువైన యీ కోరికలు నెట్లనే క్షిప్రపతనముపట్టదల ప్రబల మగుచున్నది. ఈవిధ మైన అంధ్రుల అన్నింటియొక్క ముఖ్యోద్దేశ మేమనగా, గ్రామంలో జీవించేవానికి జీవితము సుకరముగా ఉండవలెననియే. గ్రామము నాసయోగ్యముగా ఉండవలెను. జీవితానికి ముఖ్యముగా మూడు ప్రధానావసరములు కలవు—ఆహారము, వస్త్రము, ఆవాసము. ఈ మూడింటిని ప్రజావసరములకు చాలినంతగా సమకూర్చుటయే ప్రభుత్వకర్తవ్యము. జీవితమునకు ముఖ్యమైన యీ మూడు అవసరములను సమకూర్చుకొనుటకై పాటుపడుటకు సిద్ధముగా నన్న ప్రజలకు కూడా వాటిని లభింపజేయలేకపోవుట అతివిషాదకరమైన దేశ బాధాగ్రస్తము. ఈ జీవితావసరములను ప్రజలకు లభింపజేయుట కొరకై ప్రభుత్వమున్ను, ప్రజలన్ను సకలవిధముల కృషి చేయవలసి యున్నారు.

వైద్యమైన ప్రధానజీవితావసరత్రయముమాత్రమేగాక, ఇతర అవసరములనుకూడా మరికొన్నింటిని తీర్చవలెను. మన దేశప్రజాసీకమునకు వైద్యసహాయము అత్యంతావశ్యకమైయున్నది. వైద్యకాస్త్ర విజ్ఞుల పొందిన వైద్యులు గ్రామములలో కరువైయున్నారు. ప్రభుత్వోద్యోగివారు వ్యాధినివారణకార్యములకై నియమించిపెట్టించి దేశమునకు తగినంత లేదు. అందువల్లనే అంటువ్యాధులు తరచు ప్రబలి వేలకొలదిగా జనులు మరణించుచున్నారు. కాబట్టి సర్వమైన వ్యవసాయాభివృద్ధిసంభవములో వైద్యసహాయము ప్రధానాంశముగా పరిగణింపబడియున్నది.

గ్రామస్థులకు గ్రామములను ఆవాసయోగ్యములుగా చేయు నిమిత్తమై చక్కరిస్తాలు, రాకపోకలకు, నార్తలకు సౌకర్యములు ఏర్పడవగా చేయవలెను. అందువల్ల గ్రామస్థుడు పండించెడి పంటసరకులకు ప్రక్కబస్తీలలో నుంచి ధర లభించును. తద్వారా ఆతని ఆర్థికస్థితి బాగుపడును. అదిగ్నిగాక బస్తీలలో నివసించే వారికి చక్కని రోడ్లు, బుడ్లు వనైరా సౌకర్యము లుండుటవల్ల, గ్రామస్థునకు అవి లేకపోవుటవల్ల గ్రామస్థుడు తన దుస్థితిని మాచుకొని నిరుత్సాహి యగుచున్నాడు.

మానవునకు కావలసినది భుక్తిమాత్రమేకాదు, భుక్తి లభించిన తర్వాత జ్ఞానవిపాస కలుగుచుండును. మన దేశములో నూటికి రోగి వంతుమంది గ్రామాలలో నివసిస్తున్నారు. ప్రభుత్వమునకు వమాలయ్యెడి నిర్దుల ఆదాయ మంతా గ్రామాలవల్లనే లభించుచున్నది. అటువంటి గ్రామాలలో పాఠశాలలు అత్యల్పముగా నున్నవి. ఉన్న పాఠశాలలైనను అధ్వాన్నముగా ఉన్నవి. గ్రామస్థులు తమ పిల్లలు తమ వ్యవసాయకార్యములకును, యితర వృత్తివ్యాపారములకును అక్కరకు వచ్చి ప్రయోజకులు కావలెనని

కోరుచుండును. విద్యవ్యవహారజ్ఞానము, సంఘసంప్రదాయజ్ఞానము కలిగి వృద్ధిలోనికి రావలెనని కోరుచుండురు. పల్లెలలోని ప్రజలు తమ నిత్యకృత్యవ్యాపారాలు చేసికొనుచు ఇతరలోకవ్యవహారాలు, అనేకసంస్కరణములు తెలిసికొనవలె నని కుతూహల వడుచుండురు. అందుకొరకైన గ్రంథములను లభింపజేయగల గ్రంథాగారములు—స్థావరంగా ఉండేవి, జంగమంగా (సంచారం చేస్తూ) ఉండేవి చాలా అవసరము.

పల్లెవాసుల సుఖజీవితమును వర్ధించుచు మనోహరముగా కవులు కళ లల్లవచ్చును. కాని, నగరవాసుల జీవితములో గల హుషారుగాని, ఉత్సాహముగాని గ్రామవాసులకు లేదు. గ్రామస్థులకు చక్కని వినోదప్రదర్శనములను, సత్కాలక్షేపములను ఏర్పాటు చేయవలెను. రేడియోలు దేశంలో వ్యాప్తిలోనికి వచ్చినవి. గ్రామాలలో కూడ విశేషంగా వెలసినవి. కాని, గ్రామస్థులకు సహజానందకరములైన జానపదగాయములు, కోలాటములు వగయిరా సామదామిక బృందగాన నృత్యములను ఎక్కువగా ప్రోత్సహించబడలేదు. అట్టివి గ్రామస్థుల సహజరక్తపురిని వ్యక్తీకరింప జేయగల్గి వారి కెక్కువ ఆకర్షణీయమైనవి. ఇట్టి వినోదకాలక్షేపముల మూలముగా గ్రామజీవితములో కళావికాస మేర్పడగలగు.

మరొక ముఖ్యవిషయ మేమనగా, తమ కొక హోదా వహించగల తాహతున్న, జీవితములో ఉన్నతస్థాయియున్ను కలదనే భావము ఏర్పడిననేతప్ప వారిలో ఆత్మగౌరవము వృద్ధికాదు. గ్రామస్థుడైనవాడు తాను కూడా దేశమునకు అక్కరకు రాగలనని గ్రహించవలెను. అట్టి ఆత్మపరిజ్ఞానాభివృద్ధివల్ల దేశమునకు అక్కరకు రాగల పౌరుడై, నాయకవీరుడై పెంపొందగలడు. తానొక వర్గమునకు నాయకత్వము వహించి, దైర్ద్యకము సంపాదించవలెననే కుతూహలము గ్రామస్థునకుకూడా కలుగును. అట్టి వ్యవహారాధిపత్యావకాశములను గ్రామస్థులకు కల్పించుట కూడా వ్యవసాయాభివృద్ధినిధానమునకు అవసరము.

వైద్యమైన సదుపాయాభివృద్ధుల నన్నింటిని గవర్నమెంటు వారే పూనుకొని చేయవలెనని వాదించబజాలము. ప్రజలకు ఎక్కువ ద్రవ్యార్జనావకాశములను, ఎక్కువ తీరికకాలమును లభింపజేయవలెను. ప్రభుత్వమువారి పనిని నెరవేర్చిన చాలను. ప్రజలు తమ జీవితసౌఖ్యమును పెంపుజేసికొనుటకు తగిన అవకాశములను కల్పింపవలెను. ఈ పనిని ప్రభుత్వమే నెరవేర్చవచ్చును. లేదా అన్యథా నెరవేరునట్లు చేయవచ్చును. అట్టి గ్రామాభ్యుదయకరఉద్యమములో ప్రజలే పాల్గొనుటకు అవకాశమును కల్పించినను కల్పించవచ్చును.

హాతికుని జీవితము హాయియైన దని సత్కవులెంత పసండుగా వర్ణించి చిత్రించినప్పటికీ, దుర్భరదారిద్ర్యముగబాధలవల్ల గైకు జీవితము విషాదభరిత మగుచున్న దను మాట ప్రత్యక్షనిదర్శనముగా

